

บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

นางสาวสุภาวดี คุ่มแว่น

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0434-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE FAMILY ROLES OF KAREN WOMAN IN SAMOENG DISTRICT ,
CHIENGMAI PROVINCE

Miss Supawadee Koomwan

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Art in Sociology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

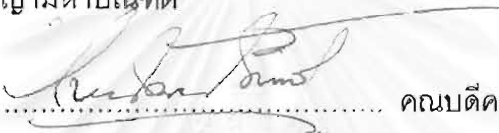
Chulalongkorn University

Academic Year 2001

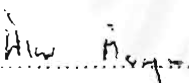
ISBN 974-17-0434-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
โดย นางสาวสุภาวดี คุ่มแว่น
สาขาวิชา สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

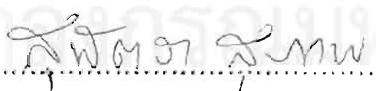

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวิวัฒน์ ค้ำชู)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุพัตรา สุภาพ)

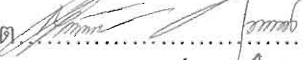

นางสาวสุภาวดี คุ่มแว่น : บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
(THE FAMILY ROLES OF KAREN WOMAN IN SAMOENG DISTRICT , CHIANGMAI PROVINCE)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน , อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.ดร.สัญญา
สัญญาวิวัฒน์ 465 หน้า. ISBN 974-17-0434-8.

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นภรรยา
และบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู่ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง
จ.เชียงใหม่ โดยศึกษาผู้หญิงที่แต่งงานและมีบุตรแล้วจำนวน 53 คน ใน 4 ช่วงอายุ คือ ผู้หญิงที่มี
อายุระหว่าง 21 - 40 ปี 15 คน , 41 - 60 ปี 15 คน , 61 - 80 ปี 15 คน และ 81 ปีขึ้นไป 8 คน
การศึกษาเป็นลักษณะเปรียบเทียบให้เห็นบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาของ
ผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งจะทำให้สามารถพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบทบาทดังกล่าว
รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทนั้น

หมู่บ้านที่ศึกษา คือ หมู่บ้านแม่ชะปู่ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็น
หมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ประกอบด้วย 5 หย่อมบ้าน มีครัวเรือนทั้งหมด 194 หลังคาเรือน
266 ครอบครัว และมีประชากรทั้งสิ้น 1,016 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับ
การนับถือผี ประชากรส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์

วิธีการในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก โดยการเข้าไปอาศัยอยู่
ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเป็นระยะเวลา 1 ปี ใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูลหลายวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เทคนิคการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง
บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ
เปลี่ยนแปลงนั้น

ผลการวิจัยพบว่า การรับนวัตกรรม และการติดต่อกับโลกภายนอก เป็นปัจจัยที่มีผลทำให้
บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
เป็นปัจจัยที่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป และน้ำประปาเป็นปัจจัยที่มีผลทำให้
บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป แต่ไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

ภาควิชา	สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	ลายมือชื่อนิติ	
สาขาวิชา	สังคมวิทยา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา	67 มทป สัตย์สงวน
ปีการศึกษา	2544	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	

4281195324 : MAJOR SOCIOLOGY

KEY WORD : THE FAMILY ROLES / KAREN WOMAN

SUPAWADEE KOOMWAN : THESIS TITLE . (THE FAMILY ROLES OF KAREN WOMAN IN SAMOENG DISTRICT , CHIENGMAI PROVINCE) THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.NGAMPIT SATSANGUAN , Ph.D. , THESIS COADVISOR : ASSO.PROF. SUNYA SUNYAVIVAT , Ph.D. , 465 PP. ISBN 974-17-0434-8.

The objective of this study was to identify the factors leading to conversion of family roles of Sgaw Karen women at Ban Mae Ka Poo Village Moo 3 , Tambol Bo-Kaew , Amphur Samoeng , Chiangmai. The subjects for the study were 53 married women in four age groups who have children i.e.15 women between 21-40 , 15 women between 41-60 , 15 women between 61-80 , and 8 women over 81 years old. The study made a comparison between the roles of women in each age group as wives and mothers, which helped identify conversion of roles together with the influential factors in roles conversion.

The study was carried out at Ban Mae Ka Poo Village Moo 3 , Tambol Bo-Kaew , Amphur Samoeng , Chiangmai , a Sgaw Karen village consisting of 5 sub-villages with 194 household , 266 families , and a population of 1,016. The Karen belong to different religious groups with the majority of people practicing Buddhism along with animism and the minority practicing Christianity. The study was mainly based on the anthropological approach , in which the researcher lived within the Karen community for one year. Several data collection techniques were used , particularly participatory observation and in-depth interview to reach an understanding on conversion of women's roles as wives and mothers as well as the influential factors in roles conversion.

The results of the study suggest that adoption of innovation and contact with the outside world were the factors leading to conversion of women's roles as wives and mothers , hill tribe development and support units were the factors leading to conversion of women's roles as mother , and water were the factors leading to conversion of women's roles as wives but weren't the factors leading to conversion of women's roles as mothers

Department/program.....	Sociology and Anthropology	Student's signature.....
Field of study.....	Sociology	Advisor's signature.....
Academic year.....	2001	Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้ เนื่องมาจากมีบุคคลหลายท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับเทคนิควิธีวิจัยอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขประเด็นต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณกรรมการวิทยานิพนธ์ คือ รศ.สุพัตรา สุภาพ และ รศ.ดร.นิเทศ ตินณะกุล ที่มีส่วนส่งเสริมให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และบรรลุถึงความสำเร็จ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการกองส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ กรมประชาสัมพันธ์ , คุณธวัชวรรณ ยอดพหู เจ้าหน้าที่กองส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ , ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ จ.เชียงใหม่ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ติดต่อประสานงานไปยังหน่วยพัฒนาและส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ บ้านแม่ชะปู้ เพื่อให้ความดูแลช่วยเหลือผู้วิจัยระหว่างศึกษาวิจัยอยู่ที่หมู่บ้านแม่ชะปู้ รวมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบพระคุณ คุณ ปทมพร ทะสุใจ หัวหน้าหน่วยพัฒนาและส่งเสริมฯ กองส่งเสริมฯ บ้านแม่ชะปู้ ที่ให้คำปรึกษา และให้ความดูแลช่วยเหลือผู้วิจัยในระหว่างที่ศึกษาวิจัยอยู่ที่ชุมชน ขอขอบพระคุณคณะครูโรงเรียนบ้านแม่ชะปู้ที่ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา และที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณชาวบ้านแม่ชะปู้ทุกคนเป็นอย่างยิ่ง ที่ให้ความรักความเมตตา ความห่วงใย ความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทรต่าง ๆ ที่มีต่อผู้วิจัยในระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 1 ปี ผู้วิจัยเป็นผู้หญิงคนเดียวที่มาจากต่างถิ่นอันแสนไกล อยู่ท่ามกลางผู้คนต่างวัฒนธรรมในที่ ๆ ห่างไกลจากบ้าน ห่างไกลพ่อแม่ญาติพี่น้อง เป็นระยะเวลานาน ถ้าผู้วิจัยเดินทางมาที่ชุมชนแห่งนี้ และต้องเผชิญกับความไม่เป็นมิตร ความรังเกียจเดียดฉันท์ ความไม่ปลอดภัย การต่อต้าน หรือต้องประสบกับคนจิตใจไม่ดี ผู้วิจัยก็ไม่รู้ว่าบ้านนี้ตนเองจะเป็นอย่างไรบ้าง แต่ในทางกลับกัน ผู้วิจัยได้ประสพกับคนที่ดีและมีความเป็นมิตร ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้สึกอบอุ่น และมีความสุขในระหว่างศึกษาวิจัยอยู่ที่ชุมชนตลอดมา นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษาวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นสังคมนักศึกษามหาบัณฑิต คือ คุณฐนัส มานวงศ์ คุณปรารถนา ศิริศรัทธาธรรม คุณรัชนิวรรณ ศิริวิเศษ คุณสิริกัญญา ปานพวงศรี และคุณวัชรารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ ที่ช่วยเป็นธุระดำเนินการลงทะเบียนเรียน และติดต่อส่งข่าวให้ผู้วิจัยทราบถึงกำหนดการต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยจะต้องกลับมาดำเนินการที่มหาวิทยาลัยด้วยตนเอง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความจริงใจ ถ้าไม่มีท่านทั้งหลาย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ (ต่อ)

ช

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	12
ขอบเขตการวิจัย.....	12
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	14
2. แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	15
แนวคิดเกี่ยวกับชาวเขา	15
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	30
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	41
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	48
แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว.....	50
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	62
2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	70
ทฤษฎีความทันสมัย	70
ทฤษฎีบทบาท.....	72
ทฤษฎีทรัพยากร.....	76
ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม	76
ทฤษฎีสถิติภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย	82
2.3 งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	86
งานวิจัยในประเทศ.....	86

บทที่	หน้า
งานวิจัยในต่างประเทศ	96
2.4 กรอบความคิดในการวิจัย	98
2.5 สมมติฐานการวิจัย	99
2.6 คำอธิบายของสมมติฐานการวิจัย	99
2.7 นิยามตัวแปร	106
3. ระเบียบวิธีวิจัย	108
3.1 รูปแบบในการวิจัย	108
3.2 บทบาทที่แสดงในสนามวิจัย	112
3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	115
3.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	115
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	116
4. ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่	117
4.1 ข้อมูลระดับอำเภอ	117
ประวัติอำเภอ	117
ที่ตั้ง	118
อาณาเขตติดต่อ	118
เนื้อที่	118
ภูมิประเทศ	121
ภูมิอากาศ	121
การปกครอง	121
รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น	122
ประชากร	122
4.2 ข้อมูลระดับตำบล	123
ที่ตั้ง	123
อาณาเขตติดต่อ	123
ภูมิประเทศ	123
จำนวนหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ	123
ประชากร	126

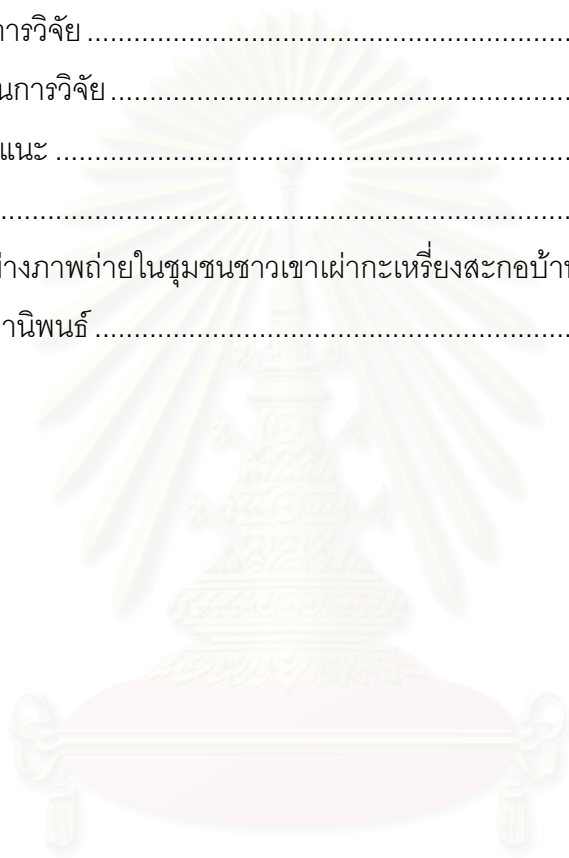
อาชีพ	126
หน่วยธุรกิจในพื้นที่ อ.บ.ต	127
สถาบันการศึกษา	127
สถาบันและองค์กรศาสนา	127
การสาธารณสุข	128
การคมนาคม	128
การโทรคมนาคม	128
การไฟฟ้า.....	128
แหล่งน้ำธรรมชาติ	128
แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น.....	129
ทรัพยากรธรรมชาติ	129
จุดเด่นของพื้นที่.....	129
แหล่งท่องเที่ยว.....	129
เทศกาล.....	129
4.3 ข้อมูลระดับหมู่บ้าน	130
อาณาเขตติดต่อ	131
การคมนาคม.....	133
ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน.....	136
ลักษณะภูมิประเทศ	139
สภาพภูมิอากาศ	139
ประวัติชุมชน	140
ประชากร.....	141
เชื้อชาติ.....	141
สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน.....	148
บ้านของกะเหรี่ยง	167
บริเวณบ้านของกะเหรี่ยง.....	172
สัตว์เลี้ยงของกะเหรี่ยง	175

ไฟฟ้า	178
น้ำประปา	179
ภาษา	180
วัฏจักรประจำปี	182
ประเพณีประจำปี	185
ชีวิตประจำวัน	186
ลักษณะนิสัย	187
ครัวเรือน	188
ศาสนา	189
การศึกษา	201
การแต่งกาย	204
การครองชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ	207
ผู้นำชุมชน	214
การประชุมและสถานที่จัดประชุม	215
การรวมกลุ่มในชุมชนบ้านแม่ชะปู้	215
เครือข่ายในชุมชน	216
นิทานของกะเหรี่ยง	216
ความเชื่อถือผีของกะเหรี่ยง	217
ประเพณีของกะเหรี่ยง	217
การตัดสินใจโทษการประพาศติผิดประเพณี	248
ความเชื่อและข้อห้ามทั่วไป	248
5. ลักษณะทั่วไปของประชากรและบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยง	250
5.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	250
5.2 บทบาททางสังคมของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ	256
5.2.1 ด้านครัวเรือน	256
การเลี้ยงสัตว์	256
การประกอบอาหาร	257

การดำข้าว.....	261
การเก็บไม้ฟืน.....	264
การหาอาหาร	265
การตักน้ำ.....	266
การทอผ้า.....	266
การต้มเหล้า	269
การพัฒนาหมู่บ้าน	270
5.2.2 ด้านวัฒนธรรมประเพณี.....	271
การเลือกคู่.....	271
การแต่งงาน.....	272
การตั้งครุฑ.....	289
การคลอดบุตร	290
การวางแผนครอบครัว	290
ข้าวสะตือเด็กหลุด	291
พิธีใส่เสื้อตัวใหม่ตัวแรกในชีวิต.....	291
การละเล่นของเด็ก	291
การติดตามผู้ใหญ่.....	291
การเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนบุตร.....	292
5.3 บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ	293
การปลูกข้าวไร่	293
ความคิดที่ขัดแย้งเกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียน.....	295
การปลูกข้าวนา	301
การเกี่ยวข้าวไร่และข้าวนา.....	310
การรับจ้างแรงงาน.....	318
รายจ่าย	319
สรุป.....	320

6. การวิเคราะห์ข้อมูล	322
6.1 บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงกะเหรี่ยง	323
การเลือกคู่	324
การเกี่ยวพาราฮี	327
การหมั้น	331
การแต่งงาน	333
ที่อยู่หลังการแต่งงาน	335
หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อสามี	337
หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อครอบครัว	339
หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อพ่อแม่และญาติของสามี	345
การตัดสินใจในครอบครัว	347
การวางแผนครอบครัว	350
ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา	351
ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว	352
ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อสามี	353
ทัศนคติที่มีต่อการหย่าร้างและการแต่งงานใหม่	354
ความพึงพอใจในตัวสามีและการแต่งงาน	356
ความคาดหวังของสามีที่มีต่อภรรยา	357
6.2 บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยง	358
ความเชื่อและการปฏิบัติตัวระหว่างตั้งครรภ์	358
การเตรียมตัวเป็นแม่	360
การคลอดบุตร	361
ความเชื่อและการปฏิบัติตัวหลังคลอด	362
ความรู้สึกของการเป็นแม่	364
การเลี้ยงดูบุตร	366
ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรของสามี	367
เมื่อมีบุตรแล้วหน้าที่ของการเป็นภรรยามากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร	368
การอบรมสั่งสอนบุตร	371

บทที่	หน้า
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับบุตร	375
ความคาดหวังที่มีต่อบุตร	377
7. การทดสอบสมมติฐาน	379
8. บทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ	419
8.1 สรุปผลการวิจัย	419
8.2 ปัญหาในการวิจัย	429
8.3 ข้อเสนอแนะ	432
รายการอ้างอิง	435
ภาคผนวก ตัวอย่างภาพถ่ายในชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะมู	449
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	465

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง (ต่อ)

๗

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1	ตารางแสดงจำนวนประชากรของอำเภอสะเมิง.....122
ตารางที่ 2	ตารางแสดงจำนวนประชากรของตำบลบ่อแก้ว.....126
ตารางที่ 3	ตารางแสดงจำนวนประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้.....142
ตารางที่ 4	ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปู้เหนือ จำแนกตามช่วงอายุ.....142
ตารางที่ 5	ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปู้เปียง จำแนกตามช่วงอายุ.....143
ตารางที่ 6	ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปู้หลวง จำแนกตามช่วงอายุ.....144
ตารางที่ 7	ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปู้ใน จำแนกตามช่วงอายุ.....144
ตารางที่ 8	ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านห้วยยาว จำแนกตามช่วงอายุ.....145
ตารางที่ 9	ตารางแสดงจำนวนหลังคาเรือนและจำนวนครอบครัว จำแนกตามหย่อมบ้าน.....146
ตารางที่ 10	ตารางแสดงจำนวนนักเรียน จำแนกตามชั้น ห้องเรียน และเพศ.....149
ตารางที่ 11	ตารางแสดงจำนวนครูผู้สอน แยกตามระดับชั้นเรียนก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา.....149
ตารางที่ 12	ตารางแสดงวัฏจักรประจำปีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้.....182
ตารางที่ 13	ตารางแสดงประเพณีประจำปีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้.....185
ตารางที่ 14	ตารางแสดงการนับถือศาสนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ (พิจารณาจากจำนวนครัวเรือน).....190
ตารางที่ 15	ตารางแสดงการนับถือศาสนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ (พิจารณาจากจำนวนประชากร).....191
ตารางที่ 16	ตารางแสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง.....251
ตารางที่ 17	ตารางแสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง.....252

สารบัญตาราง (ต่อ)

ผ

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 18	ตารางแสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง.....	253
ตารางที่ 19	ตารางแสดงสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง.....	254
ตารางที่ 20	ตารางแสดงจำนวนบุตรของกลุ่มตัวอย่าง.....	254
ตารางที่ 21	ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน.....	418

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ (ต่อ)

ณ

ภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่ 1	ภาพแผนผังแสดงการสืบสายพันธุ์ของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย....16	
ภาพที่ 2	ภาพแผนที่ประเทศไทยแสดงที่ตั้งหมู่บ้านแม่ชะปู่.....119	
ภาพที่ 3	ภาพแผนที่จังหวัดเชียงใหม่แสดงที่ตั้งอำเภอสะเมิง.....120	
ภาพที่ 4	ภาพแผนที่อำเภอสะเมิงแสดงที่ตั้งตำบลบ่อแก้ว.....124	
ภาพที่ 5	ภาพแผนที่อำเภอสะเมิงแสดงที่ตั้งตำบลบ่อแก้ว.....125	
ภาพที่ 6	ภาพแผนที่ตำบลบ่อแก้วแสดงที่ตั้งหมู่บ้านแม่ชะปู่.130	
ภาพที่ 7	ภาพแผนที่แสดงเส้นทางกรคมนาคม จากถนนใหญ่สายแมริม-เชียงใหม่มายังหมู่บ้านแม่ชะปู่.....132	
ภาพที่ 8	ภาพแสดงลักษณะถนนภายในหมู่บ้านแม่ชะปู่.....135	
ภาพที่ 9	ภาพแผนที่แสดงการตั้งบ้านเรือนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู่..138	
ภาพที่ 10	ภาพแผนที่หมู่บ้านแม่ชะปู่แสดงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน.....147	
ภาพที่ 11	ภาพโรงเรียนบ้านแม่ชะปู่.....148	
ภาพที่ 12	ภาพงานเลี้ยงส่งผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณครูประจำชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6.....150	
ภาพที่ 13	ภาพการรับประทานอาหารกลางวันของเด็ก.....151	
ภาพที่ 14	ภาพวัดแม่ชะปู่.....152	
ภาพที่ 15	ภาพศาลาบำเพ็ญบุญ.....154	
ภาพที่ 16	ภาพภายในศาลาบำเพ็ญบุญของวัดแม่ชะปู่.....154	
ภาพที่ 17	ภาพหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลบ่อแก้ว (อ.ป.ต.).....155	
ภาพที่ 18	ภาพสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม.....156	
ภาพที่ 19	ภาพภายในศาลาบำเพ็ญบุญของสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม.....157	
ภาพที่ 20	ภาพโบสถ์ศาสนาคริสต์.....158	
ภาพที่ 21	ภาพหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา.....159	
ภาพที่ 22	ภาพสาธารณสุขุชมชนบ้านแม่ชะปู่.....161	
ภาพที่ 23	ภาพเจ้าหน้าที่สาธารณสุขุชมชนบ้านแม่ชะปู่.....162	

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ด

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 24	ภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้.....163
ภาพที่ 25	ภาพน้ำตกแม่ชะปู้.....164
ภาพที่ 26	ภาพน้ำตกห้วยยาว.....165
ภาพที่ 27	ภาพธนาคารข้าว.....166
ภาพที่ 28	ภาพบ้านแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้.....168
ภาพที่ 29	ภาพแผนผังภายในบ้านแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่ชะปู้.....169
ภาพที่ 30	ภาพเตาไฟของกะเหรี่ยง.....170
ภาพที่ 31	ภาพแผนผังภายในบ้านแบบสมัยใหม่ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่ชะปู้.....171
ภาพที่ 32	ภาพยุ่งฉาง.....173
ภาพที่ 33	ภาพคอกเลี้ยงหมู.....176
ภาพที่ 34	ภาพบุตรสาวช่วยงานในการให้อาหารหมู.....177
ภาพที่ 35	ภาพการตักบาตรในวันพระ.....195
ภาพที่ 36	ภาพการกรวดน้ำ.....195
ภาพที่ 37	ภาพการตักบาตรในวันธรรมดา.....197
ภาพที่ 38	ภาพการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ในการสวดอธิษฐานต่อพระเจ้าทุกวันอาทิตย์.....200
ภาพที่ 39	ภาพการแต่งกายของหญิงสาวกะเหรี่ยงสะกอ.....204
ภาพที่ 40	ภาพการแต่งกายของหญิงกะเหรี่ยงสะกอที่แต่งงานแล้ว.....205
ภาพที่ 41	ภาพการแต่งกายของผู้ชายกะเหรี่ยงสะกอ.....206
ภาพที่ 42	ภาพการเก็บผลผลิตดอกดาวเรืองเพื่อนำไปขาย.....208
ภาพที่ 43	ภาพการปลูกสตรอเบอรี่.....208
ภาพที่ 44	ภาพการแต่งกายของผู้ร่วมประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ.....218
ภาพที่ 45	ภาพสามีฆ่าหมูเพื่อประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ.....219
ภาพที่ 46	ภาพกรรมวิธีในการจัดการกับหมูเพื่อนำไปทำอาหารประกอบพิธีกรรม การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ.....220

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ต

ภาพประกอบ		หน้า
ภาพที่ 47	ภาพสามีสวดบวงสรวงผีบรรพบุรุษ.....	221
ภาพที่ 48	ภาพการกินอาหารเรียงตามลำดับตามพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ.....	221
ภาพที่ 49	ภาพสิ่งของสำหรับประกอบพิธีกรรมการมัดมือเรียกขวัญ.....	223
ภาพที่ 50	ภาพการใช้ฝ้ายสีขาวมัดมือผู้ป่วยโยงกับของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม.....	224
ภาพที่ 51	ภาพการใช้ไม้เคาะเรียกขวัญของผู้ป่วย.....	225
ภาพที่ 52	ภาพการพยายามตั้งไข่ต้มไว้บนไม้ไผ่โค้ง.....	225
ภาพที่ 53	ภาพการหมุนเชือกที่ผูกไม้ไผ่โค้งเอาไว้.....	226
ภาพที่ 54	ภาพไข่ต้มที่หล่นลงบนมือของผู้ป่วยหลังจากหมุนเชือกที่ผูกไม้ไผ่โค้งแล้ว.....	226
ภาพที่ 55	ภาพการตัดฝ้ายที่ผูกโยงระหว่างมือของผู้ป่วยกับของที่ใช้ในการประกอบพิธี.....	227
ภาพที่ 56	ภาพการนำปลายฝ้ายอีกข้างหนึ่งมามัดมือให้ผู้ป่วยพร้อมทั้งสวดมนต์ให้ผู้ป่วย.....	227
ภาพที่ 57	ภาพการทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดิน.....	228
ภาพที่ 58	ภาพแสดงการตั้งโลงศพและของที่จัดเตรียมในงานศพ.....	232
ภาพที่ 59	ภาพการไหว้ขอขมาผู้ตาย.....	232
ภาพที่ 60	ภาพการขอของหนุ่มสาว.....	233
ภาพที่ 61	ภาพพระสงฆ์ทำพิธีเพื่อเตรียมเผาศพ.....	233
ภาพที่ 62	ภาพการเผาศพ.....	234
ภาพที่ 63	ภาพการเข้าวัดสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าวันสงกรานต์.....	236
ภาพที่ 64	ภาพพระสงฆ์มัดมือให้ชาวบ้านในวันสงกรานต์เพื่อความเป็นสิริมงคล.....	236
ภาพที่ 65	ภาพการขนทรายเข้าวัดและตกแต่งต้นไม้เนื่องในวันสงกรานต์.....	237
ภาพที่ 66	ภาพการเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์.....	237
ภาพที่ 67	ภาพพิธีกรรมการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์.....	238
ภาพที่ 68	ภาพสิ่งของที่นำไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในการทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่.....	238
ภาพที่ 69	ภาพการเตรียมกระทงเพื่อไปลอยกระทง.....	240
ภาพที่ 70	ภาพการลอยกระทง.....	240
ภาพที่ 71	ภาพการจุดดอกไม้ไฟเล่นกันในวันลอยกระทง.....	241

สารบัญภาพ (ต่อ)

๓

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 72	ภาพต้นสลากภัตที่กลุ่มหนุ่มสาวช่วยกันทำ.....242
ภาพที่ 73	ภาพการแห่ต้นสลากภัตรอบศาลาบำเพ็ญบุญ.....243
ภาพที่ 74	ภาพการสวดมนต์ไหว้พระและการถวายต้นสลากภัตให้พระสงฆ์.....243
ภาพที่ 75	ภาพการมัดมือ.....244
ภาพที่ 76	ภาพการร่วมรับประทานอาหารของเพื่อนบ้านที่มาเยือน ในงานประเพณีมัดมือใหญ่.....247
ภาพที่ 77	ภาพการมัดมือในงานประเพณีมัดมือใหญ่.....247
ภาพที่ 78	ภาพการทำอาหาร.....259
ภาพที่ 79	ภาพการทำขนมเมตอง.....261
ภาพที่ 80	ภาพการตำข้าว.....263
ภาพที่ 81	ภาพการสับข้าว.....263
ภาพที่ 82	ภาพการเก็บไม้ฟืน.....265
ภาพที่ 83	ภาพการจัดเรียงเส้นไหมเพื่อเตรียมทอผ้า.....267
ภาพที่ 84	ภาพหญิงสาวกำลังทอผ้า.....268
ภาพที่ 85	ภาพหญิงที่แต่งงานแล้วกำลังทอผ้า.....268
ภาพที่ 86	ภาพการต้มเหล้า.....270
ภาพที่ 87	ภาพอาหารหลักในงานแต่งงาน.....274
ภาพที่ 88	ภาพกินเนอ.....275
ภาพที่ 89	ภาพขบวนแห่ฝ่ายเจ้าบ่าวกำลังเดินทางมาบ้านเจ้าสาว.....276
ภาพที่ 90	ภาพขบวนฝ่ายเจ้าสาวออกไปต้อนรับฝ่ายเจ้าบ่าวที่เดินทางมาถึง.....277
ภาพที่ 91	ภาพการเทเหล้าไหว้เจ้าที่เจ้าดินและดื่มเหล้าร่วมกัน ตรงบริเวณที่ออกไปต้อนรับขบวนแห่ฝ่ายเจ้าบ่าว.....277
ภาพที่ 92	ภาพฝ่ายเจ้าสาวชำห่มเมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาว.....278
ภาพที่ 93	ภาพฮีโร่ทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดิน และบ่าวสาวรับประทานอาหารร่วมกัน ตรงบริเวณศาลาประกอบพิธีกรรมที่ฝ่ายเจ้าสาวสร้างไว้.....278

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ท

ภาพประกอบ		หน้า
ภาพที่ 94	ภาพเจ้าบ่าวกำลังเปลี่ยนมาใส่เสื้อที่เจ้าสาวทอไว้ให้.....	279
ภาพที่ 95	ภาพการทำพิธีเทเหล้าไหว้เจ้าที่เจ้าดิน และดื่มเหล้าร่วมกัน บนบ้านเจ้าสาว.....	279
ภาพที่ 96	ภาพพานดอกไม้และเครื่องขอมมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง.....	284
ภาพที่ 97	ภาพเจ้าบ่าวเปลี่ยนมาใส่เสื้อประจำเผ่าที่เจ้าสาวทอไว้ให้.....	284
ภาพที่ 98	ภาพเจ้าบ่าวสวมผ้าโพกศีรษะสีขาว.....	285
ภาพที่ 99	ภาพพ่อแม่ฝ่ายหญิงสวมมงคลให้บ่าวสาวและเพื่อนบ่าวสาว.....	285
ภาพที่ 100	ภาพบ่าวสาวยกเครื่องขอมมาให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง.....	286
ภาพที่ 101	ภาพพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำพิธีมัดมือให้บ่าวสาว.....	286
ภาพที่ 102	ภาพประเพณีการแต่งงานแบบคริสต์.....	288
ภาพที่ 103	ภาพการปลูกข้าวไร่.....	295
ภาพที่ 104	ภาพการพ่อนา เพื่อปรับสภาพผืนดินในนา.....	303
ภาพที่ 105	ภาพการจับปลาไหลซึ่งเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานในการพ่อนา.....	303
ภาพที่ 106	ภาพการแหะบือ ซึ่งเป็นการดึงต้นกล้าออกจากดิน เพื่อนำไปปลูกในนา.....	304
ภาพที่ 107	ภาพการปลูกข้าว.....	304
ภาพที่ 108	ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่.....	305
ภาพที่ 109	ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่.....	306
ภาพที่ 110	ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่.....	306
ภาพที่ 111	ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่.....	307
ภาพที่ 112	ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่.....	307
ภาพที่ 113	ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่.....	308
ภาพที่ 114	ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่.....	308
ภาพที่ 115	ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่.....	309

สารบัญภาพ (ต่อ)

๖

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 116	ภาพการเลี้ยงผีนา.....309
ภาพที่ 117	ภาพทุ่งนาที่พร้อมจะเกี่ยวข้าวได้แล้ว.....310
ภาพที่ 118	ภาพการเกี่ยวข้าว.....311
ภาพที่ 119	ภาพการเกี่ยวข้าว.....311
ภาพที่ 120	ภาพการมัดข้าว.....312
ภาพที่ 121	ภาพการมัดข้าว.....313
ภาพที่ 122	ภาพทุ่งนาที่เกี่ยวข้าวแล้ว และวางมัดข้าวตากแดดไว้ เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกแห้ง.....313
ภาพที่ 123	ภาพการเก็บข้าว.....314
ภาพที่ 124	ภาพการตีข้าว.....315
ภาพที่ 125	ภาพการตีข้าว.....315
ภาพที่ 126	ภาพการกวาดฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าวเปลือก.....316
ภาพที่ 127	ภาพการพัดฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าวเปลือก.....317

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ทุกสังคมมักมีกลุ่มชาติพันธุ์มากมายหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นต่างก็มีวัฒนธรรมย่อยของตนเอง มีสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตน สังคมไทยก็เช่นเดียวกัน มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ในสังคมไทย เช่น คนไทยเชื้อสายจีน มอญ ลาวโซ่ง พวน มุสลิม และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นสังคมไทยจึงมีความหลากหลายในกลุ่มชาติพันธุ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ชาวเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญมากกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับสามรองจากจีนและมุสลิม (ดวงกมล วรธนินท์ , 2539 : 1) จากการสำรวจของกรมประชาสงเคราะห์เมื่อปี 2540 พบว่าประเทศไทย มีประชากรชาวเขาอยู่จำนวนประมาณ 774,316 คน (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 1) โดยตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่กระจัดกระจายบนภูเขาหรือพื้นที่สูงทางภาคเหนือและบางจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 20 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ตาก สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดเลย (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 4)

ชาวเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีภาษา ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต และ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา ซึ่งแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ และชาวเขาก็ก็นับว่าแบ่งออกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อีก ซึ่งโดยทั่วไปใช้คำว่า “เผ่า” ทั้งนี้เพื่อเป็นการแยกกลุ่มชนที่แตกต่างกันออกจากกัน ได้แก่ กะเหรี่ยง แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีก้อ ลัวะ ถิ่น ขมุ และมลาบรี (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 3) แต่ในบรรดาชาวเขาเผ่าต่าง ๆ นั้น มีชาวเขาที่มีประชากรจำนวนมาก และรัฐบาลให้ความสำคัญอยู่ 6 เผ่า คือ กะเหรี่ยง แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ และอีก้อ ส่วนเผ่าอื่นนั้นมีจำนวนประชากรน้อย (อมรา พงศาพิชญ์ , 2542 : 180)

กะเหรี่ยง เป็นชาวเขาเผ่าแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา เดิมเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า มีถิ่นฐานอยู่ใกล้ชายแดนประเทศไทยเกือบตลอดแนว ชายแดนทางด้านทิศตะวันตก แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลพม่าและเกิดสงคราม จากความกดดันทางการเมืองดังกล่าว จึงทำให้กะเหรี่ยงอพยพเข้าสู่ประเทศไทย และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ป่าเขาทางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทยในเขตจังหวัดแถบชายแดนไทย-พม่า (สถาบันวิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่ , 2538 : 10) ปัจจุบันกะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะมีจำนวนประชากรมากที่สุดเมื่อเทียบกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ โดยจากการสำรวจพบว่า มีประชากรกะเหรี่ยงจำนวน 353,574 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากถึงเกือบร้อยละ 50 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 27) กะเหรี่ยงแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม โดย 2 กลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ และอีก 2 กลุ่มเป็นกลุ่มเล็ก ซึ่ง 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กะเหรี่ยงสะกอหรือที่เรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ” มีจำนวนประชากรมากที่สุด และกะเหรี่ยงโปว์หรือที่เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” สำหรับ 2 กลุ่มเล็ก ได้แก่ กะเหรี่ยงบะเวหรือคะยา และกะเหรี่ยงพะโอหรือตองสู นักมานุษยวิทยาจัดกะเหรี่ยงอยู่ในกลุ่มภาษาพม่า-ธิเบต สำหรับชื่อเรียกกะเหรี่ยงนั้นภาคเหนือเรียกว่า “ยาง” ซึ่งเป็นคำมาจากชาวไทยใหญ่ ส่วนภาคกลางเรียกว่า “กะเหรี่ยงหรือกะหรั่ง” ซึ่งเป็นคำมาจากชาวพม่าและมอญ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2543 : 1)

รัฐบาลเริ่มให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับชาวเขา โดยได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาตั้งแต่ปี 2494 เป็นต้นมา เริ่มจากการช่วยเหลือชาวเขาในรูปแบบของการสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ห่างไกลการคมนาคม โดยมีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยบุกเบิก และกรมประชาสงเคราะห์ให้การสนับสนุน จากนั้น พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีก็อนุมัติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาขึ้น เพื่อเป็นองค์กรในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขา โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากชาวเขา ได้แก่ การตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย การปลูกและเสฟผืน ตลอดจนความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยมีกรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน ซึ่งในช่วงแรกของการเข้าไปดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขานั้น ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาไม่มากนัก จึงได้มีการทดลองจัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาขึ้น 4 แห่ง คือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ตาก และเพชรบูรณ์ ซึ่งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาทั้ง 4 แห่งนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อที่จะรวบรวมชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจาย ให้มาอยู่รวมกันในบริเวณพื้นที่ ๆ ทางราชการจัดไว้ ในระหว่างการดำเนินงานนี้ กรมประชาสงเคราะห์ก็ได้ตระหนักว่ายังมีข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขาน้อยเกินไป ซึ่งการที่จะวางแผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในระยะต่อไป จำเป็นที่จะต้องมึพื้นฐานเกี่ยวกับชาวเขาให้มากขึ้น ดังนั้นระหว่างปี พ.ศ. 2504-2506 กรมประชาสงเคราะห์จึงได้ดำเนินการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของ

ชาวเขาขึ้น ต่อมา พ.ศ. 2506-2509 รัฐบาลก็ได้จัดตั้งองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นเพื่อกำหนดนโยบายและดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของชาวเขา เช่น จัดตั้งกองสงเคราะห์ชาวเขาในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นในปี 2506 เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ต่อมาได้จัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาขึ้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อให้ดำเนินการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับชาวเขา และทำหน้าที่ในการติดตามผลและวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่าง ๆ ที่ดำเนินการ ต่อมากกรมประชาสงเคราะห์ก็ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นในพื้นที่หลายจังหวัด เพื่อเป็นสื่อกลางในการจัดส่งหน่วยบริการเคลื่อนที่อันประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานเกษตร และพนักงานอนามัย ออกไปปฏิบัติงานตามหมู่บ้านชาวเขาในเขตรับผิดชอบของแต่ละศูนย์ ซึ่งหน่วยบริการเคลื่อนที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวเขา ให้การรักษาพยาบาล ให้คำแนะนำในด้านการทำเกษตร ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโครงการชาวเขาสัมพันธ์ขึ้น เพื่อโน้มน้าวให้ชาวเขาเกิดความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และแผ่นดินไทย อันจะเป็นกำลังสำคัญในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางชายแดน เพื่อความมั่นคงของชาติ มีการให้ความช่วยเหลือพระธรรมจาริกที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขา และจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นตามหมู่บ้านชาวเขาที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังจัดให้มีโครงการคัดเลือกผู้นำชาวเขาให้เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ๆ ในกรุงเทพฯ และมีการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาหรือครูอาสาสมัครขึ้นไปปฏิบัติงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาอีกด้วย

ต่อมาในปี 2512 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในนโยบายและวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขาโดยนโยบายและวิธีดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขา ปี 2512 มีดังนี้

นโยบาย

1. นโยบายระยะสั้น ได้แก่ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่เข้าไปถึงชาวเขาที่อยู่ในจุดล่อแหลมให้ทั่วถึงและเร็วที่สุด เพื่อผูกพันชาวเขาให้นิยมในรัฐบาล มีความรักและจงรักภักดีต่อประเทศไทย และให้เป็นกำลังในการป้องกันต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์

2. นโยบายระยะยาว ได้แก่ การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาให้อยู่อาศัยและทำมาหากินบนภูเขาเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน เลิกการปลูกฝิ่น ให้ปลูกพืชอื่นทดแทน เลิกการทำลายป่าไม้ และเป็นพลเมืองที่ดี ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป โดยให้ดำเนินการตามโครงการ 5 ปี (พ.ศ. 2510 - 2514) ตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ของชาวเขา ด้วยการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา อนามัย และเสริมสร้างความเจริญในชุมชนที่ชาวเขาอาศัยอยู่ 2.) เพื่อป้องกันการปลูกฝิ่น โดยส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชอย่างอื่นทดแทนหรือประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า 3.) เพื่อป้องกันการทำลายป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ด้วยการส่งเสริมให้ชาวเขาทำเกษตรแบบถาวร และ 4.) เพื่อรักษาความสงบปลอดภัยทางชายแดนภาคเหนือ ด้วยการส่งเสริมให้ชาวเขามั่นใจในเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รักประเทศไทย จงรักภักดีและหวงแหนแผ่นดินไทย เพื่อเป็นกำลังในการต่อต้านการแทรกซึมบ่อนทำลาย

วิธีการดำเนินงาน มี 4 วิธี คือ

1. สำหรับชาวเขาที่อยู่อาศัยบนภูเขาอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นรูปหมู่บ้าน ซึ่งยากแก่การที่เจ้าหน้าที่จะเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง ก็ให้มีการแนะนำชักจูงชาวเขาเหล่านั้นให้มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนในบริเวณที่เหมาะสมซึ่งทางราชการจัดไว้ให้
2. สำหรับชาวเขาที่อาศัยอยู่บนภูเขาเป็นรูปหมู่บ้านที่เหมาะสมแล้ว ก็สนับสนุนให้อยู่อาศัยและทำกินในที่เดิมต่อไป แล้วจัดส่งหน่วยเคลื่อนที่เข้าไปปฏิบัติงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาให้ทั่วถึง
3. สำหรับชาวเขาที่ไม่ประสงค์จะอยู่บนภูเขา หรือชาวเขาที่อพยพหลบหนีภัยคอมมิวนิสต์ลงมาอยู่ในพื้นราบแล้วไม่ประสงค์จะกลับไปอยู่บนภูเขาอีก ก็ให้จัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขาขึ้นในจังหวัดที่มีปัญหาเหล่านั้น เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม แล้วให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวเขาเหล่านั้นให้มีชีวิตผสมผสานกับคนไทยพื้นราบต่อไปได้
4. เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและเพื่อความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง จึงให้มีการเร่งสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชาวเขา ให้ชาวเขามีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกับคนไทย และให้เกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาล

สำหรับการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ ในช่วง พ.ศ. 2510 – 2514 คือ

1. งานของศูนย์วิจัยชาวเขา ได้เริ่มมีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานชาวเขา พิพิธภัณฑสถานหมู่บ้านชาวเขา ศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับชาวเขา และห้องสมุดเกี่ยวกับชาวเขา อีกทั้งยังได้ร่วมกับทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาทดลองโครงการส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชอื่นทดแทนการปลูกฝิ่น ที่หมู่บ้านแม่ว้าปุ้จอม อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
2. งานของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ได้จัดส่งหน่วยเคลื่อนที่ออกไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขา โดยแบ่งหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ หน่วยสร้างความสัมพันธ์และสำรวจ ซึ่งจะเดินทางไปสร้างความสัมพันธ์กับชาวเขาในหมู่บ้านชาวเขา และสำรวจหมู่บ้านชาวเขา หน่วยเคลื่อนที่อีกประเภทหนึ่ง คือ หน่วยเคลื่อนที่พัฒนาและ

สงเคราะห์ชาวเขาประจำหมู่บ้าน หน่วยนี้จะอยู่ปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขาที่จะพัฒนาเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง โดยจัดให้มีโครงการให้การศึกษา ให้การรักษาพยาบาล และให้คำแนะนำด้านการทำเกษตร นอกจากนี้โครงการหน่วยเคลื่อนที่แล้ว กองสงเคราะห์ชาวเขาก็ได้ดำเนินการให้ความสะดวกแก่คณะพระธรรมจาริกที่ขึ้นไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามหมู่บ้านชาวเขาต่าง ๆ และดำเนินการจัดพาผู้นำชาวบ้านไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ การสนับสนุนให้อาสาสมัครขึ้นไปช่วยปฏิบัติงานในหมู่บ้านชาวเขา และการนำชาวเขาที่ติดยาเสพติดแต่มีความต้องการที่จะเลิกเสพยาให้เข้ามารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาล

สำหรับนโยบายและการดำเนินงานของรัฐในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2532 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ดังนี้ (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, 2541 : 19 – 22)

1. ให้มีการเร่งสำรวจจำนวน แยกประเภท จัดทำทะเบียน และออกบัตรประชาชนแก่ชาวเขา พิจารณาลงสัญชาติไทยในการลงทะเบียนบ้านแก่ชาวเขาที่เป็นคนไทย ตามระเบียบของทางราชการ สำหรับชาวเขาที่ไม่ได้รับการลงสัญชาติไทย ให้กำหนดสถานภาพบุคคลไว้ให้ชัดเจนตามกฎหมายและเงื่อนไขของทางราชการ

2. จัดระเบียบการปกครองชุมชนชาวเขาเข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยพิจารณาตามสภาพความพร้อมของชุมชน ชุมชนชาวเขาที่ยังไม่สามารถจัดระเบียบการปกครองตามกฎหมายได้ ก็ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไปเร่งรัดและจัดระเบียบชุมชนตามความเหมาะสม เพื่อเตรียมการเข้าสู่การจัดระเบียบการปกครองที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

3. กำหนดพื้นที่ ๆ เหมาะสมให้ชาวเขาอยู่อาศัยและทำกินถาวรตามกฎหมายควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับบางพื้นที่ ๆ ชาวเขาอยู่อาศัยและทำกินอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่สามารถอนุญาตให้อยู่อาศัยและทำกินต่อไปได้ ให้ทำการอพยพออก โดยกำหนดพื้นที่รองรับที่เหมาะสม

4. บังคับใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการให้เกิดผลในทุกพื้นที่ โดยให้มีการลงโทษอย่างจริงจัง มีการจูงใจและกดดันอย่างเหมาะสม เพื่อให้ชาวเขาปฏิบัติตามกฎหมาย

5. ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สร้างความผูกพันทางจิตใจของชาวเขาให้มีต่อสังคมไทย และให้ชาวเขาเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทย เคารพกฎหมายและระเบียบของทางราชการ โดยกำหนดมาตรการดำเนินงานต่าง ๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติการจิตวิทยาอย่างเหมาะสม

6. กำหนดมาตรการสกัดกั้นการอพยพเข้ามาใหม่ของชาวเขาจากนอกประเทศ

7. ขจัดอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยในหมู่ชาวเขา โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การให้ความคุ้มครองปลอดภัยแก่ชาวเขา และการส่งเสริมให้ชาวเขาพึ่งตนเองและป้องกันตนเองได้ในระดับหนึ่ง

8. พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาวเขา โดยเน้นหลักการพึ่งตนเองสอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และให้ชาวเขาตั้งถิ่นฐานถาวร ไม่อพยพเคลื่อนย้าย

9. จัดให้มีโครงการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมให้ชาวเขามีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นแทนการปลูกพืชเสพติด เพิ่มรายได้ให้ชาวเขาด้วยการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทางด้านการตลาด และการส่งเสริมอาชีพอื่นนอกจากภาคเกษตร รวมทั้งสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาและช่วยเหลือชาวเขา

10. กระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมชุมชนชาวเขาให้มากที่สุด พัฒนากวีสถานสาธารณสุขมูลฐาน และสนับสนุนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

11. เร่งรัดการวางแผนครอบครัวให้เกิดผลเพื่อควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากรชาวเขาให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับอัตราการเพิ่มของชุมชนพื้นราบ และสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่รองรับ

12. จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อสร้างฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

13. เผยแพร่พระพุทธศาสนาในหมู่ชาวเขา เพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ และควบคุมดูแลการเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชาวเขา มิให้สร้างความแตกแยกและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

14. ประชาสัมพันธ์ให้ชาวเขารู้ถึงภัยของสิ่งเสพติด และจูงใจให้เลิกปลูก เลิกเสฟสิ่งเสพติด

15. ให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในชุมชนชาวเขาที่พัฒนาและได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายแล้ว

16. แสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด

17. จัดให้มีแผนการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง และกำหนดให้มีมาตรการควบคุมดูแลการใช้ที่ดินให้เป็นไปตามแผน

18. ให้มีการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 จากนั้น ก็ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาทั้งทางภาครัฐและเอกชนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เพื่อเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือและพัฒนาชาวเขาในด้านต่าง ๆ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาสิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมชาวเขาปัจจุบัน โดยสามารถสรุปสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนชาวเขาได้ดังนี้ (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, 2541 : 6 – 8)

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปการ

ปัจจุบันมีการสร้างทางบนดอยเป็นจำนวนมาก ทำให้หมู่บ้านชาวเขาหลายแห่งสามารถเข้าไปถึงได้ด้วยรถยนต์ มีการก่อสร้างระบบประปาภูเขาที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น หลายหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ มีโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และมีศูนย์เด็กเล็กที่สามารถให้บริการในหมู่บ้านที่มีถนนเข้าถึง ทำให้ชาวเขาสามารถติดต่อและรับข่าวสารจากสังคมภายนอกได้

ด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตการปลูกฝิ่นของชาวเขาเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลพยายามหาทางแก้ไข ด้วยการส่งเสริมการปลูกพืชอื่นทดแทนฝิ่น หลังจากนั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531–2535 ประเทศไทยมีการผลิตฝิ่นลดลงเรื่อย ๆ ในแต่ละปีตามลำดับ มีชุมชนชาวเขาที่หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ แทนฝิ่นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ได้รับความสนับสนุนจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ และจากพ่อค้าเอกชน การปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ทำให้ชาวเขามีรายได้มากขึ้นกว่าในอดีต แต่ในทางกลับกันทำให้การปลูกพืชพื้นบ้านลดความสำคัญลงไป สำหรับในปัจจุบันช่วงที่ผ่านมาพบว่า ชาวเขารุ่นใหม่จำนวนมากได้กลายเป็นแรงงานอพยพเข้าเมืองมาหางานทำ เพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว

ด้านการศึกษา

ในช่วงแรก ๆ ของการพัฒนาชาวเขา บรรดาผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน เพราะมีทัศนคติที่ว่า คนเรียนหนังสือมักจะทำไร่นาไม่เป็น แต่ปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่พยายามส่งเสริมให้บุตรหลานได้เข้าเรียนมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะปรับปรุงชีวิตเกษตรกรบนพื้นที่สูงของตน การศึกษาทำให้ชาวเขารู้หนังสือมากขึ้น มีชาวเขาจบการศึกษาในระดับมัธยมเพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยให้มีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมืองได้ง่ายขึ้น สำหรับผู้ที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษายังมี

จำนวนน้อย แต่ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน และคนเหล่านี้ก็ได้มีโอกาสเข้าสู่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมากขึ้น

ด้านการเมืองการปกครอง

จากการที่มีหมู่บ้านชาวเขาที่ได้รับการจัดตั้งตามพ.ร.บ.การปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ทำให้หมู่บ้านเหล่านี้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) และได้รับประโยชน์จาก กสต. ปัจจุบันมีชาวเขาที่ได้รับการลงสัญชาติไทยแล้วประมาณ 504,523 คน จากประชากรชาวเขาทั้งหมดประมาณ 774,316 คน ทำให้ชาวเขามีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ได้เพิ่มขึ้น สำหรับการดำเนินการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเขาก็กังคงดำเนินการต่อไป

ด้านสาธารณสุข

บริการสาธารณสุขมูลฐานสามารถเข้าถึงชาวเขาได้มากขึ้น การวางแผนครอบครัวกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในหมู่ชาวเขา หมู่บ้านที่มีบริการสาธารณสุข เข้าถึงจะพบว่าสตรีมีครรภ์นิยมมาฝากครรภ์เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการนำบุตรหลานมารับการให้ภูมิคุ้มกันตามกำหนด จึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันชาวเขามีการยอมรับในบริการทางการแพทย์แผนใหม่ มากขึ้น ในขณะที่วิธีการบำบัดรักษาตามจารีตประเพณีก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่เป็นส่วนใหญ่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอัตราการเพิ่มประชากรของชาวเขาจะมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังคงเป็นอัตราที่สูงกว่าอัตราเฉลี่ยของประชากรพื้นราบอยู่มาก

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชาวเขาหลายหมู่บ้านสร้างบ้านด้วยวัสดุถาวรมากขึ้น และมีการแต่งกายตามแบบสมัยนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้ชาย และเนื่องจากความสะดวกในการคมนาคม ประกอบกับความสามารถในการใช้ภาษาไทยของชาวเขามีมากขึ้น จึงทำให้ชาวเขาจำนวนมากมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม และทัศนคติ มาเหมือนกับคนไทยพื้นราบทั่วไป ในขณะที่วิถีชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างเริ่มเสื่อมถอยไป

ด้านความเชื่อทางศาสนา

มีชาวเขาหันมานับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะศาสนาคริสต์บางนิกายได้กำหนดให้ชาวเขาละทิ้งการปฏิบัติตามประเพณีบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับขวัญและวิญญาณ โดยให้หันมาเคารพเพื่อฟังคำสอนของศาสนาใหม่

จะเห็นได้ว่า ผลจากการพัฒนาของรัฐตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงในส่วนของนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับชาวเขา ตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทำให้แก่ชาวเขานั้น ได้ส่งผลกระทบต่อชาวเขาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตแดนไทย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและการปรับตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การเปลี่ยนแปลงลักษณะการเพาะปลูก การดำเนินชีวิต ตลอดจนโลกทัศน์และค่านิยมต่าง ๆ (อธิธา สุนทรโรทก , 2539 : 9) จนปัจจุบันชาวเขาแต่ละเผ่าได้มีความพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ รวมถึงชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงด้วย ดวงกมล วรรณโนทัย (2539 : 7) กล่าวว่า กะเหรี่ยงก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ถูกกระทบมากทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายที่เกี่ยวกับชาวเขาของรัฐบาล ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและวัฒนธรรมบางส่วนของกะเหรี่ยงในประเทศไทย นโยบายในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ผ่านมาทำให้ชาวเขาเริ่มมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิธีการในการดำเนินชีวิตหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ศาสนา สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเปลี่ยนแปลงในด้านการยอมรับของใหม่หรือวิทยาการสมัยใหม่ การยอมรับการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยกับกะเหรี่ยง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนกะเหรี่ยงในที่ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน โดยในแต่ละชุมชนก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็วต่างกัน บางชุมชนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว บางชุมชนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างช้า ๆ ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของจินตนา กาญจนถวัลย์ (2535) ที่ทำการศึกษเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยง ระหว่างชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านไร่ป่า อำเภอทองผาภูมิ กับชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านสะเนฟอง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านไร่ป่า อำเภอทองผาภูมิ มีการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านสะเนฟอง อำเภอสังขละบุรี เนื่องจากปัจจัยทางด้านการคมนาคมเป็นสำคัญ โดยหมู่บ้านสะเนฟองมีการคมนาคมที่ยากลำบาก ยังไม่มีถนน รถยนต์เข้าไปไม่ถึงหมู่บ้าน ต้องเดินทางด้วยเท้าข้ามภูเขาจึงจะเข้าหมู่บ้านได้ ดังนั้นจึงทำให้ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟองยังมีสภาพเป็นหมู่บ้านที่มีความล้าหลังอยู่

เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนชาวเขาดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่โยบายของรัฐเกี่ยวกับชาวเขา และการดำเนินงานในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ผ่านมา ย่อมมีผลทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม อันมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขาอย่าง

มาก ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความสนใจในส่วนของบทบาทของผู้หญิงว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมใด บทบาทและสถานภาพของสมาชิกในสังคมนั้นก็ย่อมมักจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย (ประสาท หลักศิลา , 2514 : 96) ดังเช่นถ้าเรามองภาพรวมของสังคมไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงไทยเปลี่ยนแปลงไป การกลายเป็นอุตสาหกรรม(Industrialization) และการกลายเป็นเมือง(Urbanization) ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป คนต้องแก่งแย่งดิ้นรนเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่สถาบันครอบครัวจะดำรงอยู่ได้จากรายได้ของสามีเพียงฝ่ายเดียว ประกอบกับอิทธิพลจากแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศของสังคมตะวันตก และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ผู้หญิงจึงมีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในงานเชิงเศรษฐกิจของครอบครัวมากขึ้น (สุดสวาท ดิสโรจน์ , 2526 : 1) ผู้หญิงในยุคปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว มาเป็นผู้มีส่วนในการหารายได้มาสู่ครอบครัว โดยการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับผู้ชาย ดังนั้นบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวจึงเริ่มเปลี่ยนไป จากการที่ผู้ชายเป็นผู้รับผิดชอบบทบาทดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว เปลี่ยนมาเป็นการที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ผู้หญิงจึงมีบทบาทเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญมากขึ้น ได้รับการยอมรับให้มีบทบาทในสังคมที่ทัดเทียมกับผู้ชายมากขึ้น เป็นผลให้ระบบครอบครัวที่ยึดถือประเพณีดั้งเดิมเป็นหลักค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในเรื่องอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว และการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส มีแนวโน้มไปสู่ความเสมอภาคมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมีผลทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงไทยเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่นเดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขา ที่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐเกี่ยวกับชาวเขา การดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และกระบวนการทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลทำให้บทบาทของผู้หญิงชาวเขาเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงกะเหรี่ยงในด้านครอบครัวเท่านั้น ซึ่งได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุดในการขัดเกลาสมาชิกให้เรียนรู้ระเบียบสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข รวมทั้งเป็นสถาบันสำคัญที่หล่อหลอมบุคลิกภาพให้แก่สมาชิก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิง สามารถส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาในด้านอื่น ๆ ตามมาได้ โดย

เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาครอบครัว โสภา ซปีลมันน์ (2534) กล่าวถึงบทบาทในการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัวว่า อาจส่งผลกระทบต่อให้สามีรู้สึกว่าคุณลดบทบาทเดิมที่เป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวไป อันเป็นผลทำให้อำนาจในครอบครัวของคุณลดลงไปด้วย และทำให้ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสามีน้อยลง นอกจากนี้ยังทำให้ผู้หญิงมีเวลาดูแลสามี ดูแลลูก และทำงานบ้านลดลง เป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา และนำไปสู่การหย่าร้างได้ง่าย ซึ่งการแตกแยกของครอบครัวที่เกิดขึ้นอาจทำให้นุตรชาติความรัก ความอบอุ่น ขาดคนดูแลเอาใจใส่ และมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดหรือสร้างปัญหาสังคมต่อไปได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ซึ่งได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา โดยจะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงแต่ละช่วงอายุว่าเป็นอย่างไร มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทเหล่านั้น ซึ่งจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนชาวเขา สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการยอมรับของใหม่หรือวิทยาการสมัยใหม่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนนำเข้ามาให้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าของใหม่เหล่านั้นเป็นนวัตกรรมใหม่ที่แต่เดิมไม่เคยมีในชุมชนชาวเขามาก่อน ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียน ที่ให้การศึกษาแก่ชาวเขา หน่วยงานทางด้านสาธารณสุข ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขอนามัย การวางแผนครอบครัว และการรักษาพยาบาลเบื้องต้น หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ที่ดำเนินการในการพัฒนา ควบคู่ไปกับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ในรูปของการจัดโครงการต่าง ๆ ให้กับชาวเขา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมทางวัตถุอื่น ๆ อีกที่นำเข้าไปในชุมชน และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ถนน ซึ่งถือเป็นการคมนาคม ที่มีผลทำให้คนในชุมชนมีการติดต่อกับสังคมภายนอกได้มากขึ้น รถไถนา ส้วม ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น โดยนวัตกรรมที่กล่าวไปทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเขาในชุมชน โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทในครอบครัวของผู้หญิง อันได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นการศึกษาวิจัยเบื้องต้น เนื่องจากไม่เคยมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้กับชุมชนชาวเขาแห่งนี้มาก่อน ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงครั้งนี้ อาจทำให้เห็นถึงผลกระทบสำคัญที่อาจเกิดกับบุตร

สามี่ ชุมชน และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายและดำเนินงาน เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น หรือเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นแล้ว การให้ความช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยไว้ 5 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงในช่วงชีวิตต่าง ๆ กัน โดยเน้นศึกษาบทบาทในครอบครัว 2 บทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในบทบาทเหล่านั้น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีต่อบุตรและสามี่
4. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงกะเหรี่ยง
5. เพื่อศึกษาถึงปัญหาการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาเฉพาะบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ที่ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาพบว่า ในบรรดาชาวเขาทั้งหมด กะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าที่ไม่นิยมปลูกฝิ่น จึงน่าจะเป็นการปลอดภัยสำหรับผู้วิจัยในการที่จะเข้าไปศึกษาวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยามากที่สุด เพื่อไม่ให้ชาวบ้านเข้าใจผิดคิดว่าผู้วิจัยเป็นสายลับจากทางราชการเข้าไปสืบการกระทำผิดกฎหมาย อันจะนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อผู้วิจัยได้ และที่เลือกชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านแม่ชะบู่ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นกรณีศึกษาวิจัยในครั้งนี้ก็เพราะเนื่องจากผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีความเหมาะสมหลายประการ โดยชุมชนแห่งนี้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ ซึ่งประจำอยู่

ในชุมชน และมีหัวหน้าหน่วยเป็นผู้หญิง ทำงานอยู่นานถึง 8 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความไว้วางใจ และเห็นว่าน่าจะปลอดภัยกับผู้วิจัยในการติดต่อประสานงาน ปรีกษาขอคำแนะนำ หรือขอความช่วยเหลือในระหว่างการศึกษาวิจัยอยู่ที่ชุมชนในช่วงระยะเวลา 1 ปี นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแง่การคมนาคมก็ถือว่าสะดวกเมื่อเทียบกับชุมชนชาวเขาที่อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเป็นชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก และมีรถรับจ้างวิ่งมาจากตัวเมืองเชียงใหม่จนกระทั่งถึง ต.บ่อแก้ว ถึงแม้ว่ารถรับจ้างจะไม่ได้วิ่งเข้าไปถึงชุมชนก็ตาม โดยเมื่อลงรถรับจ้างที่ ต.บ่อแก้วแล้ว จะต้องเดินต่อไปอีกประมาณ 10 กิโลเมตรจึงจะถึงชุมชนบ้านแม่ชะปู้ แต่ถึงอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนกะเหรี่ยงที่อื่น ๆ แล้ว ก็ยังถือว่ามีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกกว่ามาก เพราะบางชุมชนไม่มีรถรับจ้างเข้าถึงเลย หรือบางชุมชนถึงแม้จะมีรถรับจ้างเข้าถึง แต่ก็ต้องเดินต่อไปอีกเป็นระยะทางที่ไกลมากกว่า 10 กิโลเมตรจึงจะถึงชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ยังเป็นชุมชนที่มีสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ จากรัฐเข้าถึงมากพอสมควร เช่น น้ำประปาภูเขา ไฟฟ้า วัด โรงเรียน สถานเอนกมัย เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นชุมชนที่ได้รับการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ จากการประสานงานระหว่างหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขаб้านแม่ชะปู้ กับศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ. เชียงใหม่ด้วย ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน และอาจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงได้

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง” ครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาเฉพาะบทบาทในครอบครัว 2 บทบาทเท่านั้น คือ บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดา โดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในครอบครัวของผู้หญิง 4 ช่วงอายุ ซึ่งเป็นผู้หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานและมีบุตรแล้วจำนวน 53 คน ได้แก่ ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน โดยตอนแรกผู้วิจัยตั้งใจว่าจะศึกษาเปรียบเทียบจากผู้หญิง 4 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 15 คนเท่า ๆ กัน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในชุมชน และสำรวจประชากรแล้วพบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปปัจจุบันมีอยู่เพียง 10 คนเท่านั้น และผู้วิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้เพียง 8 คน เนื่องจากอีก 2 คนนั้นหุไม่คุยได้ยิน และความจำเริ่มเลอะเลือนไปแล้ว จำเรื่องราวของตนที่ผ่านมานในอดีตไม่ค่อยได้ จึงไม่สามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ที่บ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง
3. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลให้สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง และเพื่อเป็นแนวทางให้สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาต่อไป
4. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวชาวเขา และสตรีชาวเขา รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับชาวเขา

พื้นที่สูงของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นถิ่นอาศัยของชาวเขา “ชาวเขา” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ค่านิยม ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ จากการสำรวจของกรมประชาสงเคราะห์เมื่อปี 2540 พบว่าประเทศไทยมีประชากรชาวเขาอยู่จำนวนประมาณ 774,316 คน (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 1) โดยตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่กระจัดกระจายบนภูเขาหรือพื้นที่สูงทางภาคเหนือและบางจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 20 จังหวัด ได้แก่ ภาคเหนือ 14 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ตาก สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี ภาคกลางทางด้านตะวันตก 5 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 1 จังหวัด คือ จังหวัดเลย (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 4)

ความเป็นมาของชาวเขาในประเทศไทย

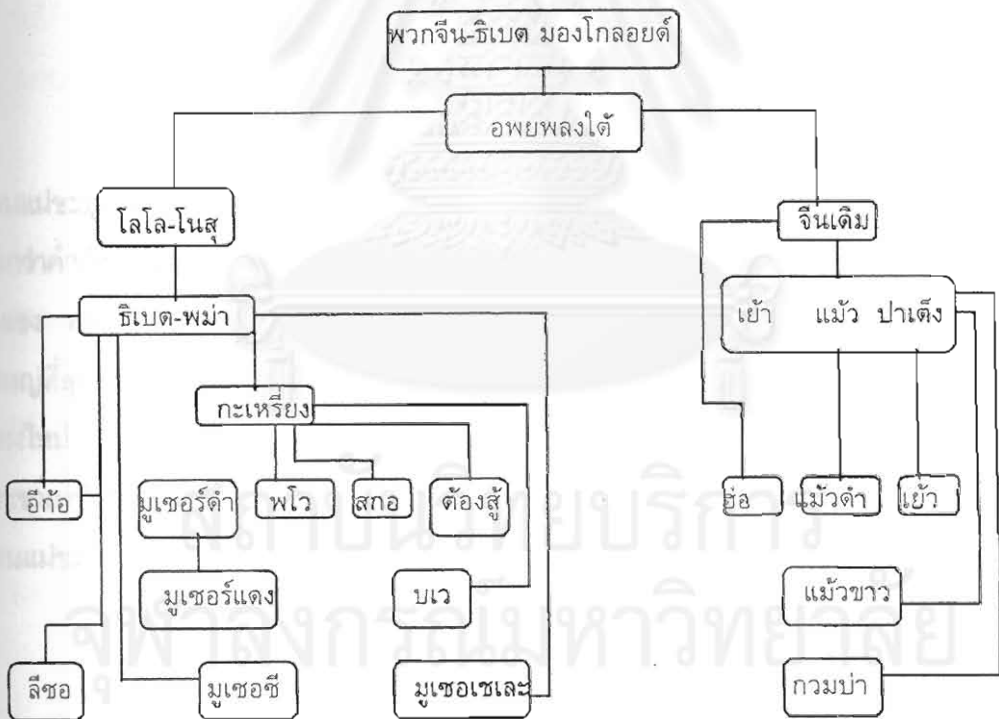
ชาวเขาในประเทศไทย ถ้าพิจารณาจากทิศทางที่อพยพเข้ามา ก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 พวก (จิตรกร โพธิ์งาม , 2542 : 53) ดังนี้

1. ชนชาติที่อพยพจากทางทิศใต้ขึ้นไปสู่ภูมิภาคทางเหนือ เรียกว่า เผ่าที่ตกค้างอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย สาขาคว่าที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่ ละว้าหรือลัวะ ชมุ ข่าฮ่อ ถิ่น และผีตองเหลือง ชนพวกนี้ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานก่อนที่คนไทยจะรวบรวมกันตั้งประเทศ หรือก่อนยุคประวัติศาสตร์ของเราเสียอีก แต่เมื่อชนชาติไทยหลังไหลเข้ามามากในดินแดนสุวรรณภูมิ กลุ่มชนเหล่านั้นก็ได้ถูกกลืนชาติไปบ้าง ถูกบีบให้ถอยเข้าป่า และไปอยู่บนภูเขาบ้าง

2. ประชากรที่อพยพจากทางทิศเหนือลงไปสู่ภูมิภาคทางใต้ ซึ่งเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคเหนือเมื่อประมาณ 100 ปีมานี้เอง ประชากรเหล่านี้เป็นพวกจีน-ธิเบตที่อพยพลงใต้ตามเส้นทางขนานกับการอพยพจากทางเหนือลงมาทางใต้ของชาวไทย แต่พวกจีน-ธิเบตที่อพยพมานั้นอาศัยอยู่ในระดับสูงกว่า ขณะที่ไทยอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม คนพวกนี้ได้แก่ แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ และอีก้อ อย่างไรก็ตามพวกจีน-ธิเบตที่อพยพเข้ามานั้นแยกออกได้เป็น 2 พวก คือ พวกธิเบต-พม่า และพวกจีนเดิม

2.1 พวกธิเบต-พม่า คนพวกนี้สืบเชื้อสายมาจากโลโลไน ได้รับอิทธิพลของชนชาติธิเบตมาก ได้แก่ ชาวเขาเผ่าอีก้อ ลีซอ มูเซอ และกะเหรี่ยง

2.2 พวกจีนเดิม พวกนี้มีความใกล้ชิดกับชนชาติจีนมาก ได้รับอิทธิพลจากจีนมาก ได้แก่ ชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า

ภาพที่ 1

ภาพแสดงการสืบสายพันธุ์ของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย

กะเหรี่ยง เป็นเผ่าแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา เดิมเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า มีถิ่นฐานอยู่ใกล้ชายแดนประเทศไทยเกือบตลอดแนวชายแดนทางด้านทิศตะวันตก แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลพม่าและเกิดสงคราม ซึ่งจากความกดดันทางการเมืองดังกล่าว จึงทำให้มีการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ป่าเขาทางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทยในเขตจังหวัดแถบชายแดนไทย-พม่า (สถาบันวิจัยชาวเขา จ. เชียงใหม่ , 2538 : 10) ปัจจุบันกะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และมีจำนวนประชากรมากที่สุดเมื่อเทียบกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2543 : 27)

กะเหรี่ยงที่พบในประเทศไทยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม เรียงลำดับจากกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากไปหาน้อย ดังนี้ (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ , 2538 : 4 – 5)

1. กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw Karen)

กะเหรี่ยงสะกอเรียกตัวเองว่า ปากกะญอ (Pagangaw) แต่กะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้เรียกตัวเองว่า “ปากกะญอ” หรือ “ปากเกอะญอ” ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบอกว่าคำดังกล่าวแปลว่า “คนง่าย” เหมือนกับวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงที่เรียบง่าย กินง่าย อยู่ง่ายนั่นเอง คนไทยในภาคเหนือเรียกกะเหรี่ยงสะกอว่า “ยางขาว” กะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อาศัยอยู่ใน อ. แม่สอด จ. ตาก อ. แม่สะเรียง จ. แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ราชบุรี กาญจนบุรี และแถบชายแดนไทย-พม่าทั่วไป สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw Karen) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

2. กะเหรี่ยงโปว์ (Pwo Karen)

กะเหรี่ยงโปว์เรียกตัวเองว่า “พล่อ โพล่ง หรือพล่ง” กะเหรี่ยงโปว์มีจำนวนประชากรมากเป็นที่สองรองจากกะเหรี่ยงสะกอ อาศัยอยู่ในแถบจังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ ตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ คนส่วนมากมักเข้าใจว่ากะเหรี่ยงสะกออาศัยอยู่เฉพาะทางภาคเหนือ และกะเหรี่ยงโปว์อยู่ทางภาคตะวันตก แต่แท้ที่จริงแล้วจะพบกะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มอยู่ในจังหวัดเดียวกัน แต่แยกหมู่บ้าน

ไม่อยู่ปะปนกัน เช่นในจังหวัดเชียงใหม่ก็มีทั้งกะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงโปว์ โดยกะเหรี่ยงสะกอจะมีมากที่ อ. แม่แจ่ม และกะเหรี่ยงโปว์มีมากที่ อ. อมก๋อย เป็นต้น

3. กะเหรี่ยงคะยา (Kayah) หรือ บเว (Bwe)

คนไทยในภาคเหนือเรียกกะเหรี่ยงคะยาว่า “ยางแดง” ตามการแต่งกายของหญิงแต่งงานแล้ว ที่นิยมใส่เสื้อและนุ่งซิ่นซึ่งทอแซมด้วยสีแดง การเรียกชื่อตามสีของเครื่องนุ่งห่มทำให้เกิดความเข้าใจผิด และเรียกกะเหรี่ยงโปว์ว่ายางแดงเช่นกัน เพราะมีการแต่งกายด้วยสีแดงในทำนองเดียวกัน กะเหรี่ยงคะยามีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน จ. แม่ฮ่องสอน

4. กะเหรี่ยงตองสุ (Taungthu) หรือ พะโอ (Pa-O)

พม่าเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ตองสุ” ซึ่งหมายถึง “ชาวเขา” ผู้หญิงกะเหรี่ยงตองสุใส่ชุดสีดำ จึงมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า “Black Karen” หรือ “กะเหรี่ยงดำ” กะเหรี่ยงตองสุมีจำนวนน้อยที่สุดในบรรดากะเหรี่ยงทั้งหมด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขต จ. แม่ฮ่องสอน

นอกเหนือจากกะเหรี่ยง 4 กลุ่มดังกล่าวแล้ว ยังมีกะเหรี่ยงกลุ่มเล็ก ๆ ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และเป็นที่รู้จักกันดี คือ ปาดอง (กะเหรี่ยงคอยาว) และล่าสุดที่ตามหลังปาดองมา คือ กะยอ (กะเหรี่ยงหุยา)

การตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงมักตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มก้นกะทะ ล้อมรอบด้วยเนินเขาหรือที่ว่างระหว่างหุบเขา ที่สามารถไปสู่แหล่งลำธารได้อย่างสะดวก ไม่นิยมอยู่บนภูเขาสูง (สถาบันวิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่, 2538 : 10) ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงนั้นมักอยู่ในระดับความสูงประมาณ 1,500 – 2,500 ฟุต หรือประมาณ 450 - 750 เมตรจากระดับน้ำทะเล (สถาบันวิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่, 2526 : 9)

การแต่งกายของกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงมีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะ เพราะฉะนั้นการแต่งกายของกะเหรี่ยงจึงไม่เด่นสะดุดตาเท่ากับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ กะเหรี่ยงผู้ชายนิยมใส่เสื้อแขนสั้น

สีดำหรือสีแดง มีเชือกถักเป็นพู่รัดเอว สวมกางเกงสีดำขายาวแบบจีนซึ่งเรียกว่า “เตี่ยวสะดอ” หรือบางครั้งก็สวมโสร่งแบบพม่า ใช้ผ้าโปกศรีษะสีต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันกะเหรี่ยงผู้ชายหันมาสวมกางเกงขายาวแบบคนพื้นราบบ้างแล้ว สำหรับกะเหรี่ยงผู้หญิงซึ่งมีกฎข้อห้ามอยู่มาก จึงมีการแต่งกายที่แยกออกไปอย่างชัดเจนระหว่างหญิงโสดกับหญิงที่แต่งงานแล้ว และถือประเพณีการแต่งกายอย่างเคร่งครัด โดยหญิงสาวโสดจะสวมชุดยาวท่อนเดียว เป็นชุดทรงกระสอบสีขายาวลงไปถึงข้อเท้า แขนสั้น คอเป็นรูปตัววี ชายกระโปรงผ่าด้านข้างทั้งสองด้าน ส่วนหญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้วจะไม่ใส่ชุดยาวท่อนเดียวสีขาวยืดขาด แต่จะใส่ชุดสองท่อน โดยท่อนบนสวมเสื้อคอวีสีดำ สั้นแค่อเอว ชายเสื้อด้านล่างเย็บด้วยสีประดับลูกเดือยหรือลูกปัด ท่อนล่างสวมผ้าขึ้นสีแดงหรือลายอื่น ๆ ยาวถึงข้อเท้า และโปกศรีษะเช่นเดียวกับหญิงโสดทั่วไป การแต่งกายของหญิงกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่มักจะแต่งกายตามประเพณีของเผ่าโดยไม่เลือกเวลา หมายถึง หญิงสาวโสดและหญิงที่แต่งงานแล้วก็ต้องแต่งกายตามกฎประเพณีที่แยกเอาไว้อย่างชัดเจนตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงสามารถจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างหญิงกะเหรี่ยงที่โสดกับหญิงที่แต่งงานแล้ว สำหรับเด็กผู้หญิงก็มักจะแต่งกายตามแบบอย่างหญิงโสด คือ ชุดขาวพรมจรรย์หญิงกะเหรี่ยงนิยมไว้ผมยาวทำเป็นมวยพันด้วยด้ายสี และโปกผ้าเป็นสีเดียวกันกับเสื้อและกระโปรง ใส่ต่างหูเป็นรูปกลม มีพู่ห้อย สวมสร้อยลูกปัด (สมัย สุทธิธรรม , 2541 : 25 - 29)

สำหรับเสื้อผ้ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะทอด้วยมือ การทอผ้าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมอย่างหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง กะเหรี่ยงทอผ้าใช้เองในครอบครัวมาเป็นเวลานานแล้ว รูปแบบการทอผ้ามีลักษณะคล้ายกับการทอผ้าของชาวเปรูในสมัยโบราณ และเหมือนของชนเผ่าหนึ่งในแถบประเทศกัวเตมาลา ฟิลิปปีนส์ การทอผ้าเท่าที่ปรากฏเป็นแบบ back stap ซึ่งมีลักษณะเป็นการชิงด้ายกับไม้คาน 2 อันในแนวนอน คานด้านหนึ่งผูกติดกับหลัก ส่วนคานอีกด้านหนึ่งผู้ทอจะใช้สายหนังคล้องหัวท้ายติดกับเอวของตน ความตึงของด้ายจะไม่คงที่ ผู้ทอสามารถบังคับให้ด้ายตึงหรือหย่อนได้ตามความต้องการ ซึ่งทำให้เกิดผลดี คือ เนื้อผ้าจะมีความเรียบและแน่นสม่ำเสมอ ผู้ทอจะโน้มตัวไปข้างหน้าเมื่อต้องการให้ด้ายหย่อน และเอนตัวมาด้านหลังเมื่อต้องการให้ด้ายตึง เครื่องทอผ้าแบบนี้พบในประเทศญี่ปุ่น จีน พม่า ธิเบต และหมู่เกาะมลายู ปัจจุบันยังคงมีใช้อยู่ในประเทศเปรู กัวเตมาลา และเม็กซิโก ในปัจจุบันกะเหรี่ยงสะกอ นิยมซื้อด้ายสำเร็จรูปมาทอ เนื่องจากผลผลิตจากไร่ไม่เพียงพอ และไม่สามารถหาแหล่งซื้อปุ๋ยฝ้ายได้ ประกอบกับกรรมวิธีการผลิตเส้นด้ายนี้ต้องใช้เวลานานมาก สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการทอผ้านี้ มีการแนะนำจากหน่วยงานราชการให้ใช้การทอผ้าแบบกึ่งกระตุก เพื่อทำให้เกิดความรวดเร็ว และทอได้ในปริมาณมากขึ้น สามารถขายเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัวได้ แต่การทอผ้าแบบนี้ก็ยังไม่แพร่หลายมากนัก (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ , 2538 : 12)

ลักษณะนิสัยของกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงเป็นพวกที่มีนิสัยรักสงบ รักธรรมชาติ ไม่ชอบการต่อสู้ และไม่ชอบมีความสัมพันธ์กับคนนอกเผ่าหรือสังคมภายนอก แม้กระทั่งกับกะเหรี่ยงเผ่าอื่น ๆ ก็ตาม มีการตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นหลักแหล่ง ไม่ชอบโยกย้ายที่อยู่เหมือนชาวเขาเผ่าอื่น กะเหรี่ยงจึงมักมีวิถีชีวิตที่สันโดษและสมถะ โดยปกติแล้วกะเหรี่ยงจะไม่นิยมความรุนแรง การกระทำความผิดใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการประชุมกันก่อนที่จะตัดสิน ลงโทษปรับไหม และชั้นรุนแรงที่สุดก็คือการไล่ออกจากหมู่บ้าน โดยจะไม่มีการใช้กำลังทำร้ายใด ๆ แม้แต่การทะเลาะวิวาทกันในชุมชนกะเหรี่ยงก็หาได้ยากมาก การแสดงความก้าวร้าวไม่ใช่ลักษณะนิสัยของกะเหรี่ยง จะสังเกตได้จากการเลี้ยงลูก พวกเขาไม่นิยมตีลูก ความไม่พอใจในทุกอย่างมักจะถูกเก็บไว้ในใจ และพยายามเก็บซ่อนความรู้สึก มีความเกรงใจอยู่เสมอ หากทนไม่ไหวจริง ๆ พวกเขาก็จะเลี้ยงปลีกตัวหนีไปเท่านั้น และหากเป็นคนแปลกหน้าเข้าไปในหมู่บ้าน ก็จะได้รับ การต้อนรับเป็นอย่างดี แต่ก็จะถูกเฝ้ามองอยู่อย่างเงียบ ๆ ด้วยความพินิจพิจารณาถี่ถ้วน กะเหรี่ยงมีลักษณะนิสัยชอบร้องเพลงและเต้นรำในงานรื่นเริงต่าง ๆ หรือในพิธีกรรมใด ๆ ก็จะต้องมีการร้องรำทำเพลงอยู่เสมอ เช่น งานปีใหม่ งานแต่งงาน หรือแม้กระทั่งงานศพ ชาวกะเหรี่ยงก็ยังร้องเพลงรำพึงรำพัน

อาหารกะเหรี่ยง

อาหารในชีวิตประจำวันของกะเหรี่ยง คือ ข้าว พริก และเกลือ กะเหรี่ยงนิยมบริโภคอาหารเผ็ดกับข้าวทุกชนิดต้องใส่พริก ส่วนพืชผักและเนื้อสัตว์ที่นำมาบริโภค จะขึ้นอยู่กับฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ เพราะส่วนใหญ่ได้มาจากการผลิตเองและจากธรรมชาติรอบข้าง กะเหรี่ยงบริโภคข้าวเจ้า ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดเมล็ดสีขาวและชนิดเมล็ดสีแดง เป็นข้าวที่มีวิตามินสูง เพราะดำกินเอง กับข้าวกะเหรี่ยงจะมีเกลือและพริกเป็นเครื่องปรุงรสสำคัญ กะเหรี่ยงกินอยู่อย่างง่าย ๆ อาหารหลักของกะเหรี่ยง คือ น้ำพริก และแกง น้ำพริกของกะเหรี่ยงจะมีรสเผ็ดและเค็ม มีกลิ่นหอมเพราะใบผักหอมชนิดต่าง ๆ นิยมกินน้ำพริกกับผักต้ม ส่วนแกงของกะเหรี่ยงนั้นมีหลายประเภท แกงกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นประเภทใดจะต้องใส่น้ำพริกแกงที่เรียกว่า “ตาอะโต” ซึ่งแปลว่า “เครื่องตำในน้ำพริกแกง” ส่วนประกอบของแกงอีกอย่างหนึ่งคือเนื้อสัตว์ ชนิดของเนื้อสัตว์จะเป็นเครื่องกำหนดว่าควรใส่เครื่องปรุงอะไรเป็นน้ำพริกแกง น้ำพริกและแกงประเภทต่าง ๆ จัดว่าเป็นอาหารพื้นบ้านที่ทำกินกันในแต่ละวัน กะเหรี่ยงจะไม่ทำน้ำพริกในงานเลี้ยง เพราะถือว่าเป็นอาหารพื้น ๆ ที่ไม่ควรจัดออกต้อนรับแขก นอกจากน้ำพริกและแกงแล้ว อาหารอื่นที่นิยมทำกินกัน

ก็มีประเภทผัด ต้มเค็ม หมก หลาม และยำ แต่อาหารประเภทผัดจะไม่ค่อยเป็นที่นิยม เพราะกะเหรี่ยงไม่ชอบกินน้ำมัน

ของหวาน กะเหรี่ยงไม่มีของหวานกินหลังอาหาร แต่มีขนมที่ทำกินในงานเลี้ยงหรือพิธีกรรม เช่น ข้าวปึก ข้าวปึกคือข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว เอมามาผสมกับงาคั่วและเกลือที่ตำละเอียด แล้วเอามาตำให้เป็นเนื้อเดียวกัน ข้าวปึกนี้บางคนกินเปล่า ๆ บางคนจิ้มน้ำตาลกิน บางคนก็ใส่น้ำตาลน้ำอ้อยลงตำผสมไปในข้าวเหนียว

เกล้า ในงานประเพณีหรือพิธีกรรมของกะเหรี่ยง สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือเกล้า กะเหรี่ยงนิยมทำเกล้าเอง เพราะเชื่อว่าเป็นเกล้าที่บริสุทธิ์ ฝีจะพอใจ การต้มเกล้าร่วมกันในพิธีกรรมหรือในงานเลี้ยงจะเป็นมงคลอย่างยิ่ง ทำให้มีความสามัคคีกัน และแม้ตายไปแล้วชาติหน้าก็จะได้พบกันอีก ด้วยเหตุนี้เด็กเล็ก ๆ ก็อาจร่วมจับเกล้าด้วยก็ได้ การต้มเกล้ามักเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ผู้หญิงทุกคนเมื่อเข้าพิธีแต่งงานจะต้องต้มเกล้าให้พ่อแม่ของเจ้าบ่าวได้เห็น ประเพณีในการต้มเกล้ามีอยู่ว่า จะต้องไม่ต้มจนเสียสติไม่ให้มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน การทำผัดประเพณีดังกล่าวนี้จะถูกรังเกียจ เกล้าที่ต้มกลั่นเป็นเกล้าที่ใช้ในงานเลี้ยงและงานพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนเกล้าที่ไม่ต้องต้มกลั่น คือ อุและกะแซ่ ซึ่งจะใช้เฉพาะในงานเลี้ยงเท่านั้น กะเหรี่ยงทำเกล้าจาก 3 ชนิด คือ เกล้าข้าวเจ้า เกล้าข้าวเหนียว และเกล้าข้าวโพด ที่นิยมมากที่สุด คือ เกล้าข้าวเจ้า ซึ่งมีความแรงน้อยกว่าเกล้าข้าวโพด

น้ำดื่ม กะเหรี่ยงที่อยู่ตามป่าเขาและที่ห่างไกลการคมนาคม จะดื่มน้ำธรรมชาติจากลำห้วย ลำธาร แอ่งน้ำ และบ่อน้ำซับ โดยไม่ต้องต้มเสียก่อน แม้ผู้ที่เจ็บป่วยก็ดื่มน้ำจากลำธารหรือบ่อน้ำซับโดยไม่ต้องต้มเช่นกัน ซึ่งลักษณะนี้แตกต่างไปจากชาวเขาเผ่าม้ง มูเซอ และลีซอ ที่นิยมต้มน้ำดื่ม และจากที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบุ พบว่า ส่วนใหญ่ถ้าชาวบ้านจะดื่มน้ำประปาภูเขา ชาวบ้านจะนำน้ำประปาภูเขามาต้มก่อนดื่ม

การรับประทานอาหาร กะเหรี่ยงจะนำข้าวที่หุงสุกร้อน ๆ มาเทลงขันโตกไม้เกลี่ยข้าวให้กระจายรอบโตก เหลือที่ว่างพอที่จะวางถ้วยกับข้าวไว้ตรงกลางโตก ในถ้วยกับข้าวจะมีช้อนกลางอยู่ด้วย การกินข้าวจะกินด้วยมือ และเปิบข้าวจากโตก โดยไม่จำเป็นต้องมีจาน ข้าวแยกสำหรับแต่ละคน ในการกินอาหารสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะกินพร้อมกัน แต่ถ้ามีแขกก็จะตั้งสำรับไว้ให้แขกกินก่อน และเมื่อแขกกินอิ่มแล้ว สมาชิกในบ้านจึงจะกินกัน และจาก

การที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ พบว่า ปัจจุบันชาวบ้านใช้ช้อนกินข้าวกันมาก (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ , 2538 : 16 – 20)

สังคมกะเหรี่ยง

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมเกษตรกรรมในลักษณะการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ ปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยทำนาดำแบบขั้นบันได และทำไร่ข้าวแบบไร่หมุนเวียน การปลูกข้าวของกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะปลูกข้าวเจ้าด้วยการท่อน้ำจากลำห้วยลำธาร ซึ่งอยู่สูงกว่าพื้นที่นา โดยทำนาตามหุบเขาเป็นแบบขั้นบันได ส่วนการทำไร่หรือปลูกพืชผักในไร่ใด ๆ ก็ตาม จะทำเพียงปีเดียว แล้วหลังจากนั้นก็ย้ายไปทำไร่ในที่แห่งใหม่เพื่อเปิดโอกาสให้ป่าและดินได้ฟื้นตัวสัก 4 – 5 ปี แล้วจึงย้อนกลับมาทำไร่ในพื้นที่นั้นอีก ดังนั้นเองจึงเรียกว่าเป็นการทำไร่แบบหมุนเวียน โดยทั่วไปแล้วกะเหรี่ยงจะไม่ปลูกฝิ่น

สัตว์เลี้ยงในสังคมกะเหรี่ยงมี วัว ควาย หมู และไก่ สัตว์เหล่านี้เลี้ยงเอาไว้ใช้งาน เช่น ควายใช้ไถนา ไก่และหมูใช้ฆ่าเลี้ยงผีหรือขายให้กับพ่อค้า วัวเป็นสินทรัพย์ หากปีไหนข้าวไม่พอกินก็สามารถขายวัวนำเงินมาซื้อข้าวได้ กะเหรี่ยงบางหมู่บ้านมีวัวควายมากก็นำไปขาย ได้เงินมากก็เอาไปซื้อช้าง ซึ่งใช้ประโยชน์ได้สารพัด เช่น รับจ้างลากไม้ให้โรงเลื่อย หรือขนข้าว เป็นต้น ดังนั้นช้างจึงเป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่กะเหรี่ยงซื้อไว้ใช้งานและบ่งบอกถึงควมมีฐานะอีกด้วย

โดยทั่วไปกะเหรี่ยงจะมีชีวิตประจำวันที่ถูกพันอยู่กับงานเกษตร บทบาทหน้าที่ของผู้ชายจะต้องรู้จักการทำไร่ ทำนา รู้จักการเลือกไม้สร้างบ้าน การจักสาน เข้าป่าล่าสัตว์ ส่วนผู้หญิงก็ต้องรู้จักงานทอผ้า ตักน้ำ ต่ำข้าว หาฟืน ปรุงอาหาร และเลี้ยงดูลูก เป็นต้น ในปัจจุบันกะเหรี่ยงหลายพื้นที่ออกไปรับจ้างทำงานให้กับพวกม้ง กะเหรี่ยงกับม้งจึงมาพบกันคนละครึ่งทาง ไม่มีม้งกะเหรี่ยงก็ไม่ม้งาน ไม่มีข้าวกิน ไม่มีกะเหรี่ยงม้งก็ไม่ไดงาน ไม่ได้ฝิ่น เป็นต้น (สมัย สุทธิธรรม , 2541 : 39 – 47)

ครอบครัวของกะเหรี่ยง

ครอบครัวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ประกอบด้วย พ่อแม่ลูก เมื่อลูกชายแต่งงานจะไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายภรรยาชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงแยกครอบครัวไปปลูกสร้างบ้านของตนเองอยู่ในละแวกนั้น การแต่งงานจะเป็นไปใน

ระหว่างเผ่าเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน และร่วมชีวิตกันในระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ไม่นิยมแต่งงานกับคนนอกกลุ่ม เพราะประเพณีความเชื่อต่างกัน นอกจากนี้ยังถือกันว่าบ้านทุกหลังเป็นสมบัติของฝ่ายหญิงไม่ใช่ของฝ่ายชาย วัฒนธรรมของบรรพบุรุษฝ่ายหญิงคอยปกป้องคุ้มครองให้ร่มเย็นเป็นสุข พ่อแม่ของสามีจึงไม่อาจมีบทบาทสำคัญใด ๆ ในครัวเรือน

สำหรับลักษณะครอบครัวกะเหรี่ยงนั้นยึดถือการสืบเชื้อสายทางฝ่ายหญิงเป็นหลัก (Matrilineal descent) แต่ก็ยังให้ความสำคัญต่อบิดามารดาของฝ่ายชาย แต่เดิมกะเหรี่ยงไม่มีนามสกุล แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการขออนามสกุล โดยบุตรจะใช้นามสกุลของบิดา ส่วนชื่อของเด็กนั้น พ่อแม่หรือผู้อาวุโสฝ่ายภรรยาจะเป็นคนตั้งให้ ถ้าเป็นผู้หญิงมักมีคำว่า “หน่อ” และผู้ชายจะมีคำว่า “พะ” หรือ “จ่อ” ซึ่งเป็นคำแสดงความเคารพเป็นเพศหญิงหรือชาย (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , 2541 : 27)

ความเชื่อและการนับถือศาสนา

ศาสนาดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง คือ การนับถือผีและวิญญาณของบรรพบุรุษ ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้จัดส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหมอสอนศาสนาได้เผยแผ่ศาสนาคริสต์แก่พวกชาวเขาเผ่าต่าง ๆ แล้ว ทำให้ชาวกะเหรี่ยงหันมานับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์มากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาระดับชาติ , 2518 : 54) ดังนั้นปัจจุบันกะเหรี่ยงจึงมีทั้งที่นับถือศาสนาพุทธ นับถือศาสนาคริสต์ และนับถือผี อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่กะเหรี่ยงยังคงมีความเชื่อถือต่ออิทธิพลและอำนาจของวิญญาณและภูติผี ซึ่งมีทั้งผีดีและผีร้าย บันดาลให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ ความร่มเย็นหรือความเดือดร้อน ความสมบูรณ์แข็งแรงหรือการเจ็บไข้ได้ป่วย ดังนั้นหมอผีหรือผู้ประกอบพิธีกรรมจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญของหมู่บ้าน แต่ความสำคัญนี้จะจำกัดแวดวงอาณาเขตเฉพาะในแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น หมอผีสืบทอดตำแหน่งตามสายบรรพบุรุษฝ่ายบิดา หมอผีจะเป็นผู้เริ่มพิธีกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น วันขึ้นปีใหม่ หมอผีจะเป็นครัวเรือนแรกที่ทำพิธีนี้ แล้วคนอื่น ๆ จึงจะทำพิธีกรรมนั้นในครัวเรือนของตนเองได้ (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ , 2538 : 26)

เศรษฐกิจของกะเหรี่ยง

สังคมกะเหรี่ยงมีระบบเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองเท่านั้น ความพอเพียงและเพียงพอของกะเหรี่ยงทุกคนอยู่ที่การปลูกข้าวและพืชผักได้พอกิน ปลูกยาสูบได้พอสูบ และ

มีเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ พอซื้อเกลือสำหรับปรุงอาหาร ไร่ข้าวบนดอยสูงเป็นการทำไร่แบบตัดต้นไม้
ปล่อยให้แห้ง แล้วเผาหมด ช่วงปีเกษตรก็ปล่อยทิ้งไว้ให้เกิดป่าใหม่ ปีต่อไปก็ไปทำอีกที่หนึ่ง
และจะหมุนเวียนกลับมาซ้ำที่เดิมในราวปีที่ 4 – 7 หรือมากกว่านั้นหากมีที่ดินพอ ไร่ข้าวของ
กะเหรี่ยงมีทั้งข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง พริก งา แดง พัก พักทอง เผือก มัน และพืชผักนานา
ชนิดปะปนกันอยู่ ปีไหนฝนฟ้าดีปีนั้นคือความอุดมสมบูรณ์ ปีไหนฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วงปีนั้นคือ
ความทุกข์ยากของชีวิต (สถาบันวิจัยชาวเขา , 2541 : 3) กะเหรี่ยงจะเริ่มพิจารณาพื้นที่ ๆ จะ
โค่นถางทำไร่ประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ ต่อจากนั้นก็เริ่มทำการโค่นถางป่า พืชพันธุ์ไม้ที่ถูก
โค่นถางจะจัดวางเรียงไว้เพื่อตากแห้งในเดือนมีนาคม ทั้งนี้เพื่อเตรียมการที่จะเผาไร่ ชาวกะเหรี่ยง
ถือว่าการกระจายของชั้นซี้เถ้าอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยของความอุดมสมบูรณ์ของไร่ จึงมีการจัด
กลุ่มเพื่อควบคุมการดับไฟป่าที่อาจเกิดขึ้นตามบริเวณที่มีหญ้าแห้งเป็นเชื้อเพลิงรอบ ๆ ไร่ และ
การเผาไร่จะเริ่มกันในเดือนเมษายน ทันทิที่เผาไร่เสร็จ กะเหรี่ยงแต่ละครอบครัวก็จะปลูกกระท่อม
ขึ้นในไร่ของตน เพื่อให้หลบฝนในขณะที่ทำงานในไร่ และเป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการ
การเกษตรในฤดูเก็บเกี่ยว และยังใช้เป็นยุ้งเก็บข้าวชั่วคราวอีกด้วย กะเหรี่ยงจะทำรั้วล้อมไร่ให้
เสร็จก่อนลงมือเพาะปลูก ทั้งนี้เพื่อป้องกันสัตว์เลื้อย ซึ่งเลี้ยงกันแบบปล่อยอิสระ ไม่ให้เข้าไปทำ
ความเสียหายแก่พืชผลที่ปลูก สำหรับสัตว์เลื้อยในแทบทุกครัวเรือน คือ ไก่ และหมู เพื่อใช้
ในพิธีกรรมเลี้ยงผี ควายใช้ไถนา ส่วนวัวและช้างคือสัญลักษณ์ของเงินทองหรือการออมทรัพย์
กะเหรี่ยงจะไม่นิยมเก็บเงินไว้ หากมีเงินพอก็จะซื้อวัว โดยลูกวัวเปรียบเสมือนดอกเบี้ยวที่ได้
เมื่อมีวัวเป็นฝูงก็ขายแล้วซื้อช้าง ใช้ประโยชน์ได้ทั้งลากไม้มาใช้สอยหรือนำไปรับจ้างลากไม้ในป่า
นอกจากกะเหรี่ยงจะมีอาชีพหลักคือการเพาะปลูกแล้ว กะเหรี่ยงยังมีอาชีพรอง นั่นคือ การหา
ของป่า เช่น เปลือกไม้ สัตว์ป่า และลูกก่อ ซึ่งเป็นเภสัชชนิดหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี
อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น การทอเสื่อหรือทอขามเพื่อขายเป็นรายได้เสริม การรับจ้างเพาะปลูกหรือ
เก็บผลผลิตทางการเกษตรให้กับชาวเขาเผ่าอื่น เป็นต้น (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ ,
2538 : 16)

การปกครองของชุมชนกะเหรี่ยง

ทุกหมู่บ้านกะเหรี่ยงต้องมีหมอผี (ฮี-โซ) หรือผู้ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน
ซึ่งนับเป็นบุคคลที่มีสถานภาพและความสำคัญมากที่สุด และสืบตำแหน่งต่อกันตามบรรพบุรุษ
ฝ่ายสายบิดา บทบาทของหมอผีคือเป็นบุคคลแรกที่เริ่มทำพิธีปีใหม่ การเลี้ยงผีไร่ประจำปี เป็น
ตุลาการตัดสินลงโทษการทำผิดจารีตประเพณีของทุกคนในหมู่บ้าน ตลอดจนการตัดสินข้อขัดแย้ง
ต่าง ๆ บรรดาผู้มีอาวุโสฝ่ายชายทุกคนจะมีลักษณะการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ ทำหน้าที่

เสมือนหนึ่งทีปรีกษาของหมอผี แต่บทบาทในการตัดสินก็ขึ้นอยู่กับตัวหมอผีนั้น ส่วนหัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือนในบางกรณีอาจมีสิทธิในการอภิปรายออกความเห็น แต่มิใช่มีบทบาทในการตัดสิน ตราบเท่าที่ตนเองยังไม่มีอาวุโสโดยอายุเพียงพอ

แม้จะมีการตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นในหมู่บ้านชาวเขาตามระบบการปกครองของราชอาณาจักรไทย แต่หากมิใช่เป็นบุคคลคนเดียวเท่ากับตัวหมอผีแล้ว ผู้ใหญ่บ้านก็จะไม่มีบทบาทหรือสถานภาพสำคัญใด ๆ นอกจากเป็นผู้สื่อสารข่าวคราวต่าง ๆ ระหว่างโลกภายนอกกับโลกชาวเขาเท่านั้น สาเหตุประการหนึ่งก็เพราะในสังคมกะเหรี่ยงนั้นเป็นสังคมที่สงบสุข การทะเลาะเบาะแว้งที่เกิดขึ้นเป็นไปด้วยความ มิใช่ด้วยการใช้กำลัง ไม่มีพฤติกรรมหรืออาชญากรรมร้ายแรงถึงขั้นเลือดตกยางออก ความขัดแย้งต่าง ๆ จึงสงบได้โดยแค่ขบวนการยุติธรรมของหมู่บ้านนั่นเอง (สถาบันวิจัยชาวเขา , 2541 : 3 – 4)

ประเพณีของกะเหรี่ยง

ด้วยความเชื่อและการนับถือผี กะเหรี่ยงจึงมีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงผีอยู่เสมอ ผีที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือมีอยู่ 2 อย่าง คือ ผีดีกับผีร้าย ผีดีคือผีบ้านหรือผีเจ้าที่ มีหน้าที่ดูแลรักษาหมู่บ้าน และผีเรือนคือผีบรรพบุรุษ เช่น ปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณยังคงวนเวียนคุ้มครองลูกหลานอยู่ ชาวกะเหรี่ยงจะมีพิธีบวงสรวงบูชาผีเรือนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ปลอดภัยจากการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือรอดพ้นจากภัยทั้งปวง นอกจากการเลี้ยงผีบ้านผีเรือนแล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังมีพิธีเลี้ยงผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีดอย อีกด้วย โดยอาศัยหมอผีผู้มีความรู้ในเรื่องไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเหล่านี้ ซึ่งมีทั้งผีดีและผีร้าย ที่อยู่ตามป่าเขาถ้ำธารทั่วไป คอยลงโทษผู้ที่ผ่านไปให้ได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณของชาวกะเหรี่ยง จึงมีผลดีต่อสังคมกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก และทำให้เกิดคุณธรรมขึ้น เพราะไม่มีใครกล้าทำความผิดแม้แต่ต่อหน้าและลับหลัง เช่น การลักขโมย หรือการผิดลูกเมียผู้อื่น แม้คนไม่เห็นแต่ผีย่อมเห็นเสมอ เป็นต้น นอกจากการนับถือผีแล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังนับถือศาสนาพุทธและคริสต์อีกด้วย ซึ่งก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมในเผ่าขึ้น เช่น ประเพณีปีใหม่ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเกี่ยวสาว ประเพณีแต่งงาน และประเพณีงานศพ เป็นต้น

ประเพณีปีใหม่ เป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของชาวกะเหรี่ยง โดยถือกำหนดเอาเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี แต่การจัดงานอาจจะไม่ตรงกันทุกปีก็ได้ แล้วแต่หัวหน้าหมู่บ้าน

หรือฮีโซจะแจ้งให้ทราบ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นระยะเวลาก่อนถึงฤดูการทำเกษตร หลังจากงานปีใหม่แล้วกะเหรี่ยงก็จะเริ่มทำงานในไร่ในนาทันที พิธีปีใหม่ทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านจะหมักเหล้าเตรียมเอาไว้ เมื่อถึงกำหนดวันงาน หมอผีจะประกอบพิธีให้ โดยเริ่มจากบ้านของฮีโซหรือหัวหน้าหมู่บ้านก่อนเป็นหลังแรก แล้วกระทำต่อไปจนครบทุกหลังคาเรือน ซึ่งกินเวลา 3 วันกว่าจะเสร็จ โดยพิธีกรรมก็คือมีการนำเหล้าและไก่มาบวงสรวงต่อผีและวิญญาณ จากนั้นก็จะดื่มเหล้ากันตามประเพณี และทำพิธีผูกข้อมือด้วยด้ายดิบเสกมนต์คาถา อวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกบ้าน การผูกข้อมือนี้กะเหรี่ยงมักนิยมทำกันในพิธีมงคลต่าง ๆ เรียกว่า “กัจจือ” หรือการมัดมือเสร็จแล้วก็เลี้ยงฉลองกันอย่างสนุกสนานรื่นเริง งานประเพณีปีใหม่นี้ ไก่และหมูจะถูกฆ่านำมาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ผี และนำมากินเลี้ยงกันอย่างทั่วถึงในหมู่บ้านแต่ละแห่ง

ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ พิธีนี้จะจัดขึ้นเมื่อชาวกะเหรี่ยงสร้างบ้านเรือนใหม่ ซึ่งถือเป็นเรื่องจำเป็นและมีความสำคัญมาก เพราะชาวกะเหรี่ยงถือว่าหากสร้างบ้านเสร็จแล้วไม่ได้ทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ ผู้เข้าอยู่อาศัยก็จะไม่มีความสุข ดังนั้นพิธีขึ้นบ้านใหม่ของชาวกะเหรี่ยงจึงถูกจัดขึ้นโดยจัดเลี้ยงสุราอาหาร ฆ่าหมู ฆ่าไก่เลี้ยงกัน สำหรับแม่บ้านก็จะจัดทำขนมข้าวปุ้น (ข้าวเหนียวตำคูลูกงา) และข้าวต้มมัดเลี้ยงกันอย่างสนุกสนานครื้นเครง มีการร้องเพลงอวยพรให้เจ้าของบ้านด้วย

ประเพณีกินข้าวใหม่ มีชาวเขาหลายเผ่าที่จัดให้มีพิธีนี้ขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้ได้ผลผลิตอย่างที่หวัง ชาวกะเหรี่ยงจะจัดงานพิธีกินข้าวใหม่ภายหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในไร่นาเสร็จแล้ว ในพิธีเลี้ยงก็จัดคล้าย ๆ กับประเพณีขึ้นบ้านใหม่ คือมีการเลี้ยงฉลองในระหว่างเพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน

ประเพณีเกี่ยวสาว ประเพณีชาวกะเหรี่ยงมักจะทำให้โอกาสแก่หนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอกัน ได้พบปะพูดคุยกันเพื่อทำความรู้จักและคุ้นเคยกันเสียก่อน ก่อนที่จะตกลงแต่งงานเป็นสามีภรรยาด้วยกัน ดังนั้นการพบปะพูดคุยกันจึงเรียกว่า “การเกี่ยวสาว” ปกติหนุ่มกะเหรี่ยงมักจะไปเกี่ยวสาวในเวลากลางคืนภายหลังจากเสร็จงานประจำวันแล้ว โดยจะนั่งสนทนาเกี่ยวพาราสีกันเป็นคำกลอนโต้ตอบกันบริเวณเตาไฟกลางห้องภายในบ้านของสาวคนรักตามลำพัง เมื่อปิดม่านราตาของสาวเข้านอนแล้ว

ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานคือความหวังสูงสุดที่หนุ่มสาวกะเหรี่ยงต่างรอคอยกัน ซึ่งอาจจะมิใช่กะเหรี่ยงในหมู่บ้านเดียวกันก็ได้ เจ้าบ่าวหรือเจ้าสาวอาจเป็นคนจาก

หมู่บ้านอื่นก็ได้ เมื่อเกิดความรักและตกลงใจที่จะแต่งงานเป็นสามีภรรยากันโดยมิได้มีการล่วงหน้าต่อกันมาก่อน ฝ่ายหญิงจะส่งผู้ใหญ่อย่างน้อย 2 คน ไปสู่ขอฝ่ายชายต่อบิดามารดา เมื่อตกลงแล้วจึงจัดพิธีแต่งงานกันขึ้นอย่างใหญ่โต สนุกสนานรื่นเริงกันทั้งหมู่บ้าน แต่ในกรณีที่ได้เสียกันมาก่อน การแต่งงานจะทำกันอย่างเรียบง่าย ๆ พอเป็นพิธีเท่านั้น ไม่มีแขกมากมาย โดยเฉพาะหนุ่มโสดและสาวโสดจะไม่มาร่วมในพิธีเลย เพราะถือว่าเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ผิดขนบธรรมเนียมประเพณี

การจัดพิธีแต่งงานของชาวกะเหรี่ยง เจ้าบ่าวจะมาแต่ตัวด้วยเสื้อผ้าเก่า ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายเจ้าสาวที่จะต้องจัดหาหรือทอเสื้อผ้าชุดใหม่เอาไว้ พร้อมด้วยผ้าโพกศีรษะกับยามเตรียมให้เจ้าบ่าวใส่ในวันงานพิธี จะต้องมีหมู ไก่ เพื่อทำพิธีกรรมบวงสรวงต่อผีบรรพบุรุษและเป็นอาหารเลี้ยงแขกด้วย หากมีฐานะดีก็อาจจะฆ่าวัวเลี้ยงแขกเลยก็ได้ งานแต่งงานของกะเหรี่ยงนิยมจัดขึ้น 2 วัน ดังนี้

วันแรก เจ้าบ่าวจะจัดขบวนแห่ไปบ้านเจ้าสาว โดยมีหมอผีเป็นหัวหน้านำขบวนไป เจ้าบ่าวจะต้องจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ มีด จอบ เกลือ เงินโบราณ เงินเหรียญเตรียมไว้แจกฝ่ายเจ้าสาวขบวนเจ้าบ่าวจะแต่งกายด้วยชุดแบบกะเหรี่ยงสวยงาม ยกเว้นเจ้าสาวที่ต้องแต่งกายด้วยชุดเก่า ๆ เมื่อขบวนแห่ไปใกล้บ้านของเจ้าสาวแล้ว ก็จะมีขบวนฝ่ายเจ้าสาวร้องรำทำเพลงออกมาต้อนรับขึ้นบนบ้านเจ้าสาว และร่วมกันทำพิธีป้อนสุราให้แก่กัน จนครบทั้งสองฝ่าย แล้วรับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นเจ้าบ่าวจะร้องเพลงอวยพรตามบ้านญาติพี่น้องของเจ้าสาว โดยเจ้าสาวจะเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ให้เจ้าบ่าว และมีการแจก “เก็นเนอ” เครื่องใช้เสื้อผ้า มีด จอบ เงินเหรียญ เงินโบราณต่าง ๆ แก่ญาติเจ้าสาวจนครบ

วันที่สอง เจ้าสาวจะสวมใส่ชุดหญิงที่แต่งงานแล้วแทนชุดชาวพหุมจารี มีขบวนแห่เดินทางไปบ้านเจ้าบ่าว และทำพิธีเหมือนกับวันแรกที่บ้านเจ้าสาว เมื่อเสร็จแล้วเจ้าสาวจะต้องค้างคืนที่บ้านพ่อแม่เจ้าบ่าว 3 – 4 คืน เพื่อแสดงฝีมือต้มกลั่นสุราให้กับพ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวดื่มเสียก่อน เมื่อเสร็จการทำสุราแล้ว ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวจึงพากันกลับมาอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ร่วมใช้ชีวิตคู่จนครบ 1 ปีจึงจะสามารถออกเรือนแยกไปอยู่ต่างหากได้ หรือจนกว่าจะมีการแต่งงานเกิดขึ้นในบ้านนั้นอีก

ประเพณีงานศพ ถ้ามีคนตายในหมู่บ้าน กะเหรี่ยงมักจะเก็บศพไว้ 3 วันบนบ้านของผู้ตาย ก่อนจะนำไปฝังหรือเผาที่ป่าช้า ทุกคนในหมู่บ้านต้องไปร่วมงาน เพราะ

กะเหรียงถือว่าเป็นงานสำคัญ หม่อมสาวในหมู่บ้านและจากหมู่บ้านอื่นมีโอกาสมาสบสายตากัน ร้องเพลง ทอดไมตรี เดินเรียงกันไปอย่างช้า ๆ รอบกองไฟบนลานดินใกล้บ้านผู้ตาย พอตึกก็จะตีฆ้องกลองประโคม หากผู้ตายเป็นภรรยาเจ้าของบ้าน บรรดาสัตว์เลี้ยงจะถูกฆ่าทั้งหมด เสื้อผ้าก็จะถูกทำลาย บ้านก็ต้องถูกรื้อทิ้ง เพราะสิ่งของเหล่านี้ถือว่าเป็นสมบัติของฝ่ายหญิง จะเก็บไว้ไม่ได้ ศพผู้ตายที่มีฐานะจะถูกบรรจุไว้ในโลงสวยงาม แต่โดยทั่วไปก็ใช้ห่อศพด้วยเสื้อผ้าผู้ตายแล้วพันด้วยด้ายดิบ ห่อด้วยเสื่อไม้ไผ่สาน คลุมด้วยผ้าห่มอีกชั้น ก่อนนำไปฝังหรือเผา ของใช้ส่วนตัวของผู้ตายจะถูกฝังหรือทำลาย บางส่วนอาจจะนำไปวางไว้บนหลุมศพ เพื่อวิญญาณจะได้เอาไปใช้ในโลกลงหน้า ก่อนเคลื่อนศพไปป่าช้าจะยิงปืนขึ้นฟ้าหนึ่งนัด พร้อมกับตีกลองและฆ้องอย่างอึกทึก แล้วหามศพวนเวียนไปมา เพื่อไม่ให้ผู้ตายจำทางกลับบ้านได้ เมื่อฝังศพเสร็จแล้วจะฆ่าไก่เช่นสังเวยกแก่ผู้ตายอีก 1 ตัวก่อนเดินทางกลับบ้าน (สมัย สุทธิธรรม , 2541 : 49 – 57)

ข้อห้ามของกะเหรียง

เรื่องขู้สาวหรือความสัมพันธ์ของหญิงชาย จารีตประเพณีของกะเหรียงถือว่าหญิงชายที่มีโชญาติพี่น้องกัน ห้ามอยู่ด้วยกันหรือพูดคุยกันสองต่อสอง ไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านหรือที่ไหนก็ตาม เพราะอาจจะถูกเข้าใจผิดไปในทางขู้สาวได้ ห้ามเกี่ยวพาราสีกันในที่ลับตาคน การถูกเนื้อต้องตัวไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตามสำหรับคนต่างเพศถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อผี หากฝ่าฝืนข้อห้ามจะถูกปรับไหม

การกระทำก้าวร้าวหรือใช้กำลัง ปกติชีวิตประจำวันของชาวกะเหรียงจะมีการดื่มเหล้าอยู่เสมอในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ต้องไม่เมาเอะอะโวยวายก่อกรวนผู้อื่น หรือทะเลาะถกเถียงกัน เพราะถือเป็นการประพடுத்தีก้าวร้าว ขัดต่อจารีตประเพณีชาวกะเหรียง แม้แต่การร้องรำทำเพลงด้วยการกระทืบเท้าเต้นดิสก็ถือเป็นการรื่นเริงที่ก้าวร้าว ไม่ควรกระทำอย่างยิ่งในสังคมกะเหรียง

การแตะต้องลูบหลุมผีและวิญญาณ ห้ามบุคคลในเผ่าหรือนอกเผ่าที่ไม่ได้รับอนุญาติเข้าไปแตะต้องหรือลูบหลุมต่อผีหรือหิ้งบูชาผีวิญญาณบรรพบุรุษของชาวกะเหรียงโดยเด็ดขาด และถ้าเข้าไปในหมู่บ้านกะเหรียง เห็นเฉลียวปักอยู่หน้าประตูหมู่บ้าน แสดงว่าหมู่บ้านนั้นกำลังทำพิธีตามประเพณี ห้ามบุคคลภายนอกเข้าหมู่บ้าน ก่อนเราจะเข้าไปควรจะถามชาวบ้านให้เข้าใจก่อนว่าเข้าไปได้หรือไม่ ถ้าผลิผลามเข้าไปโดยไม่ซักถามก่อน จะโดนเสียผีให้เขาหรือถ้าไปเจอเฉลียวบนบันไดบ้านก็เช่นเดียวกัน แสดงว่าห้ามขึ้นบ้านหลังนั้น ถ้าเราขึ้นไปขณะที่เขาทำพิธีกันอยู่ พวกเขาจะหยุดทันที แล้วเขาจะเริ่มต้นใหม่ พิธีกรรมที่เริ่มใหม่ เราจะต้องออก

ค่าใช้จ่ายให้เขาทั้งหมด เพราะเขาถือว่าเราไปทำลายพิธีเขา เขาจะโกรธมากในการที่ต้องทำพิธีใหม่ ถึงแม้ว่าเราจะออกค่าใช้จ่ายให้เขาหมดก็ตาม แต่เขาก็ยังไม่พอใจอยู่ดี เพราะทำให้เขาเสียฤกษ์งามยามดีหมด (สถาบันวิจัยชาวเขา , 2541 : 156)

เกี่ยวกับการพักผ่อนนค่างคืนในหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง ลักษณะภายในบ้านของกะเหรี่ยงมีห้องเดียว มีเตาไฟอยู่กึ่งกลางห้อง หน้าห้องเป็นชานซึ่งอยู่ระดับเดียวกับพื้นห้องเป็นที่นั่งเล่น คุยกับแขก และเป็นที่พักแรมค่างคืนของแขก เมื่อหญิงชายที่เป็นแขกไปค่างคืนจะถูกจัดให้นอนแยกกันคนละที่ โดยผู้หญิงอาจถูกเชื้อเชิญให้ไปนอนกับลูกสาวเจ้าของบ้าน หากบ้านนั้นมีลูกสาว แม้แต่สามีภรรยาคนเมื่อไปนอนพักแรมที่บ้านกะเหรี่ยง ก็ห้ามพักค่างคืนที่บ้านเดียวกัน จะมีพฤติกรรมทางเพศกันไม่ได้เด็ดขาด ถือเป็นข้อห้ามของชาวกะเหรี่ยง ต้องแยกกันนอนคนละที่ ถ้าฝ่าฝืนจะถูกปรับอย่างน้อยหมุขนาด 2 - 3 ปี 1 ตัว ไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หรือแล้วแต่เจ้าของบ้านจะเรียกปรับ

เกี่ยวกับการขึ้นบ้าน ไม่ว่ากรณีใด ๆ หากไม่มีใครอยู่บ้าน หรือบนบ้านมีหญิงสาวอยู่คนเดียว ผู้ชายไม่ควรจะขึ้นไปบนบ้านโดยเด็ดขาด เพราะผิดจารีตประเพณีของกะเหรี่ยง แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่มีเจตนาในเชิงชู้สาวเลยก็ตาม

เกี่ยวกับการลักขโมย ชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นความผิด แม้จะเป็นการกระทำที่ไม่มีใครเห็นก็ตาม เพราะกะเหรี่ยงเชื่อว่าถึงไม่มีใครเห็น แต่ผีและวิญญาณย่อมมองเห็นและลงโทษได้ (สมัย สุทธิธรรม , 2541 : 61 – 65)

ศาลผี ที่ศาลผีนี้ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของกะเหรี่ยงมาก และที่นี้ห้ามผู้หญิงเข้าใกล้ แม้กระทั่งผู้หญิงในเผ่าของเขาเอง เพราะตามประเพณีของกะเหรี่ยง เขาให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงน้อยมาก แม้วันทำพิธีก็ห้ามผู้หญิงเข้าร่วมพิธีด้วย เจ้าหน้าที่ผู้หญิงถ้าต้องการศึกษาหรือเข้าไปดูพิธีกรรมในวันทำพิธี ก็ควรจะขออนุญาตเขาก่อน ถ้าเขาให้เข้าไปดูจึงเข้าไปได้ แต่ถ้าเขาไม่อนุญาตก็ไม่ควรฝ่าฝืนกฎข้อบังคับของเขา

เตาไฟในบ้านกะเหรี่ยงที่มีไว้สำหรับหุงหาอาหารและให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว ห้ามเข้าไปเหยียบเป็นอันขาด เพราะถือว่าการกระทำนี้ไม่เคารพต่อเจ้าของบ้าน แล้วเจ้าของบ้านก็จะไม่พอใจ ทำให้แทนที่เขาจะเป็นมิตรกับเรา ก็เลยกลายเป็นการสร้างศัตรูไปเลย

กะเหรี่ยงจะไม่สร้างยุ้งข้าวไว้ที่ปลายเท้า เพราะกะเหรี่ยงถือว่าข้าวเป็นของสูง ควรสร้างไว้ทางหัวนอนหรือทางทิศเหนือของบ้าน ฉะนั้นถ้าเจ้าหน้าที่ขึ้นไปส่งเสริมให้มีธนาคารข้าว ควรสร้างธนาคารข้าวของหมู่บ้านไว้ตามประเพณีนิยมของพวกเขาด้วย

วันปีใหม่ของกะเหรี่ยง วันที่เริ่มพิธีเขาห้ามบุคคลภายนอกเข้าไปในหมู่บ้าน หรือถ้าเข้าไปแล้วก็ห้ามออกจากหมู่บ้าน จนกว่าจะสิ้นสุดงานปีใหม่

ถ้ามีคนตายในหมู่บ้าน ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในไร่ต้องรีบกลับเข้าหมู่บ้านทันที เพราะเขาถือว่าพืชที่ปลูกหลังจากนี้จะตายตามผู้ตายคนนั้นไปด้วย (สถาบันวิจัยชาวเขา , 2541 : 156)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาได้นิยามความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ดังนี้ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 20)

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายว่าวัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้นั้นด้วย

Edward Tylor ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมคือสิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม

Duckholn and Kelly ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาจเป็นสิ่งมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของมนุษย์

มีการนิยามความหมายของวัฒนธรรมกันมากในหลายสาขาของแต่ละศาสตร์ แต่สำหรับในทางมานุษยวิทยา คำว่า “วัฒนธรรม” นักมานุษยวิทยาได้นิยามไว้หลายอย่างด้วยกัน ได้แก่ ความหมายในเชิงพรรณนา (Descriptive) เชิงประวัติศาสตร์ (Historical) เชิงบรรทัดฐาน (Normative) เชิงจิตวิทยา (Psychological) เชิงโครงสร้าง (Structural) และเชิงประวัติ

ศาสตร์ความเป็นมา (Genetic) เมื่อนิยามวัฒนธรรมเชิงพรรณนา วัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เช่น ความเชื่อ ศิลป จริยธรรม ศีลธรรม เป็นต้น เมื่อนิยามเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหมายถึง มรดกทางสังคมที่ถ่ายทอดมาเรื่อย ๆ หลายชั่วคน เมื่อนิยามเชิงบรรทัดฐาน วัฒนธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่สำคัญที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ กำหนดขึ้นมา เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบในสังคม เมื่อนิยามเชิงจิตวิทยา วัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่สนองความต้องการจำเป็นระดับปัจเจกบุคคล เมื่อนิยามเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมหมายถึง การทำหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อให้มนุษยชาติมีชีวิตอยู่ได้ และเมื่อนิยามวัฒนธรรมเชิงประวัติความเป็นมา นักมานุษยวิทยาก็ให้ความหมายว่าหมายถึงระบบสัญลักษณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่านักมานุษยวิทยาจะนิยามวัฒนธรรมแตกต่างกันไป

แต่นักมานุษยวิทยาก็เห็นพ้องต้องกันว่า วัฒนธรรม คือ แนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมมีชีวิตอยู่ได้ การนิยามวัฒนธรรมดังกล่าวจะทำให้ได้วัฒนธรรมในความหมายวิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน เป็นการนิยามวัฒนธรรมในแง่องค์ภาพรวม (Holism) เพื่อจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ได้ดีที่สุด เพราะเป็นการศึกษาพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์อย่างสมบูรณ์

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมประกอบไปด้วย (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 35 – 36)

1. องค์วัตถุ (Instrumental and symbolic object) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา
2. องค์การ (Association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เช่น ครอบครัว
3. องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ

4. องค์คติ (Concept) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ค่านิยม และอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม

ประเภทของวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 53 – 54)

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ ซึ่งได้แก่สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมอวัตถุ (Non - Material Culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้ วัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.1 สถาบันสังคม คือ ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหาพื้นฐานของสังคม สถาบันสังคมแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการแพทย์ และสาธารณสุข

2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ วัฒนธรรมนี้มี 5 ประเภท คือ ศาสนา ความเชื่อทางสังคม ค่านิยม ประเพณี กฎหมาย

2.3 ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม

2.4 ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ติดต่อสื่อสารกัน

2.5 พิธีกรรม คือ พิธีที่ต้องทำในขั้นตอนของประเพณี

วัฒนธรรมย่อย (Subculture)

สังคมทั่วไปจะมีวัฒนธรรมอยู่ 2 ระดับ คือ วัฒนธรรมทั่วไป (General Culture) และวัฒนธรรมย่อย (Subculture) โดยวัฒนธรรมทั่วไปนั้นมีชื่อเรียกอื่น ๆ อีก เช่น บางตำราเรียกว่าวัฒนธรรมใหญ่ บางตำราเรียกว่าวัฒนธรรมหลัก ซึ่งมีความหมายเดียวกัน คือ หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนจำนวนมากในสังคม หรือเป็นวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมมีอยู่ร่วมกัน เช่น ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมหลัก ได้แก่ ภาษาไทย อาหารไทย ดนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีระบบการปกครองอย่างเดียวกัน มีกฎหมายออกมาบังคับใช้กับคน ทุกคนเหมือนกันหมด มีค่านิยมที่ยึดถือเหมือนกัน เช่น เชิดชูพระมหากษัตริย์ เคารพผู้อาวุโส ปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ เหมือนกัน เช่น ประเพณี สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ถือเป็นวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมทั่วไปในสังคมไทย เพราะคนจำนวนมากในสังคมไทยมีอยู่ร่วมกัน (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 38)

สำหรับวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ก็มีชื่อเรียกอื่น ๆ อีก เช่น วัฒนธรรมรอง และอนุวัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมหลัก โดยวัฒนธรรมย่อยหมายถึง วัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้ใช้กันทุกกลุ่ม หรือไม่ได้ใช้โดยคนจำนวนมากในสังคม วัฒนธรรมย่อยจะเห็นเด่นชัดในสังคมที่มีความหลากหลายของประชากร เช่น ในสังคมอเมริกาซึ่งเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อน ประกอบไปด้วยคนจำนวนมากที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะหลากหลายในเชื้อชาติ หลากหลายในอาชีพ หลากหลายในศาสนา หรือ หลากหลายในขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ความหลากหลายต่าง ๆ นี้ทำให้เกิดกลุ่มคนที่มี วัฒนธรรมย่อยที่ยึดถือและประพฤติปฏิบัติกันเฉพาะในกลุ่มตนดังนั้นจะเห็นได้ว่า คนทุกคนย่อมมีส่วนร่วมและรับวัฒนธรรมหลักในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ และในขณะเดียวกันบุคคลก็มีส่วนร่วมและรับวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนอยู่ด้วย ซึ่งวัฒนธรรมย่อยนี้สามารถแบ่งได้ดังนี้ คือ

1.) วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ (ethnic subculture) ในสังคมปัจจุบันมัก ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีเชื้อชาติต่าง ๆ กันมาอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่เดียวกัน ทำให้เกิดเป็น วัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติหรือชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม ซึ่งชนกลุ่มน้อยคือกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ที่ต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปของสังคม ยกตัวอย่างเช่นในสังคมไทยมีชนกลุ่มน้อยมากมาย เช่น ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชาวไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน คนญวน เขมร มอญ พม่า ลาว

เวียดนาม อินเดีย เป็นต้น (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 39) ซึ่งคนพวกนี้ถึงแม้จะอยู่ในสังคมไทย อยู่ร่วมกับคนไทยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลัก แต่คนพวกนี้ก็มีวัฒนธรรมย่อยที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มตน เช่น พูดยาของเชื้อชาติตน มีค่านิยม ความคิด ความเชื่อ การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่แตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป เช่น ชาวเขาก็ก็นุ่งกางเกงแบบชาวเขา เขาก็ยังคงใช้ส่วสำหรับถึงแม้จะพูดยาไทยและกินอาหารไทยได้ก็ตาม (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 43)

2.) วัฒนธรรมย่อยทางอาชีพ (occupational subculture) คนในสังคมมีอาชีพต่าง ๆ กันมากมาย เช่น เป็นหมอ ครูอาจารย์ นักร้อง นางแบบ ดารานักแสดง ทนายความ แม่ค้า กรรมกร นักการเมือง ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง จิตรกร วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งคนแต่ละกลุ่มอาชีพก็จะมีวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มอาชีพตนที่ไม่เหมือนกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น ภาษาที่ใช้ในวงการอาชีพตน เช่น ภาษาทางการแพทย์ ภาษาทางด้านกฎหมาย ซึ่งผู้ที่ไม่รู้หรือไม่ได้อยู่ในอาชีพนั้นก็ฟังไม่เข้าใจ

3.) วัฒนธรรมย่อยทางท้องถิ่นหรือตามภาค (regional subculture) ในแต่ละภาคของสังคมหนึ่ง ๆ อาจมีร่องรอยประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน เป็นผลให้คนในแต่ละภาคมีวัฒนธรรมบางอย่างที่แตกต่างกัน เช่น ในประเทศไทยมีภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคใต้ ซึ่งในแต่ละภาคก็จะมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย ความเป็นอยู่ ฯลฯ ดังนั้นจึงได้มีภาษาท้องถิ่น เช่น ภาษาเหนือ ภาษาใต้ ภาษาอีสาน มีอาหารของท้องถิ่น เช่น ผัดสะตอ แกงไตปลาทางภาคใต้ ไข่อั่วทางภาคเหนือ ส้มตำ ลาบ น้ำตกทางภาคอีสาน เป็นต้น

4.) วัฒนธรรมย่อยทางอายุ ในแต่ละสังคมประกอบไปด้วยสมาชิกในวัยต่าง ๆ โดยทั่วไป 5 วัย ได้แก่ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ซึ่งกลุ่มคนในแต่ละวัยดังกล่าวก็จะมีวัฒนธรรมย่อยของตน เพราะแต่ละกลุ่มวัยจะมีความคิด ความเชื่อ สำนวนภาษา การแต่งกาย และพฤติกรรมที่เป็นของกลุ่มตนที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนในวัยอื่น ๆ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 39) เช่น สำนวนภาษาบางอย่างที่ใช้พูดกันในกลุ่มวัยรุ่น โดยคนวัยอื่นฟังแล้วอาจไม่เข้าใจว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นต้น

5.) **วัฒนธรรมย่อยทางเพศ** กลุ่มคนเพศชายและกลุ่มคนเพศหญิง อาจมีความคิด ความเชื่อ บุคลิกภาพ หรือค่านิยมที่ต่างกัน เช่น การแต่งกาย การเล่นกีฬา การทำงาน การพูดจา เป็นต้น ซึ่งเพศหญิงและเพศชายจะยึดถือเป็นวัฒนธรรมย่อยเฉพาะในกลุ่มเพศตน เช่น การแต่งหน้า การนุ่งกระโปรงหรือผ้าถุง เป็นวัฒนธรรมของเพศหญิง ส่วนการใส่กางเกงหรือนุ่งผ้าขาวม้า เป็นวัฒนธรรมของเพศชาย นอกจากนี้ในบางสังคมก็มีข้อห้ามหรือข้อจำกัดทางเพศ เช่น ในเรื่องของอาชีพการงาน บางอาชีพที่ไม่ให้ผู้หญิงทำ ในเรื่องของพิธีกรรมบางอย่างที่ทำได้เฉพาะผู้ชาย เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ, 2543 : 43)

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ โดยถึงแม้จะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับคนไทยในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมหลักซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทย เช่น ภาษาไทย ฯลฯ แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตน

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion)

จากการที่ชาวเขาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยภายใต้ระบอบการปกครองและแนวทางการพัฒนาของรัฐบาลไทยมานาน ก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากกระบวนการทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมไทย การติดต่อทางวัฒนธรรม และการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกะเหรี่ยงกับวัฒนธรรมไทย หรือวัฒนธรรมอื่น ๆ จากภายนอกชุมชน ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่อยู่กับที่หรือใช้เฉพาะในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนย้ายหรือแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ ได้ トラบใดที่คนมีการติดต่อสัมพันธ์กัน หรือมีการเคลื่อนย้ายไปในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมมีอิทธิพลทำให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมอย่างมาก ดังนั้นการที่วัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่ง หรือแพร่กระจายไปยังสังคมต่าง ๆ ทั่วโลกได้นั้น มาจาก 2 ประการหลัก คือ 1.) มาจากการเคลื่อนย้ายของคนไปยังที่ต่าง ๆ เช่น พวกนักท่องเที่ยวนักค้ามิชชันนารี คนงานข้ามชาติ ผู้อพยพ นักศึกษาที่ไปศึกษาต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งคนพวกนี้เป็นเหมือนพาหะของการเผยแพร่วัฒนธรรม เพราะได้นำวัฒนธรรมของตนติดตัวไปด้วย ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมไปยังสังคมใหม่ที่ตนอยู่ 2.) มาจากเทคโนโลยีในการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร ที่ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมโลกไร้พรมแดนดังเช่นปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน โทรทัศน์ วิทยุ ดาวเทียม โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นตัวเร่งให้การ

เผยแพร่วัฒนธรรมเป็นไปอย่างง่ายดาย รวดเร็ว กว้างไกล และกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 44)

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นได้ทั้งการแพร่กระจายวัฒนธรรมด้านวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุด้วย เช่น ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ ความรู้ คุณดการณ์ ค่านิยม ทัศนคติ ศาสนา ฯลฯ อย่างเช่นในโลกปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมตะวันตกได้แพร่กระจายไปยังสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เช่น เครื่องใช้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น หรือวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น คุณดการณ์ทางการเมือง ความคิดในด้านแฟชั่นการแต่งกาย การนับถือศาสนา ค่านิยมแบบตะวันตก เช่น บริโภคนิยม วัตดูนิยม การเลือกคู่ครอง และการแต่งงาน เป็นต้น (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 9)

การติดต่อทางวัฒนธรรม (Cultural Acculturation หรือ Cultural Contact)

ในเมื่อวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่อยู่กับที่หรือใช้เฉพาะในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนย้ายหรือแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ ได้ トラบใดที่คนมีการติดต่อสัมพันธ์กัน หรือมีการเคลื่อนย้ายไปในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันก็ย่อมมีโอกาสมาพบกันได้ ซึ่งเรียกว่า “การติดต่อทางวัฒนธรรม”

การติดต่อทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งปรากฏการณ์นี้มีชื่อเรียกภาษาไทยหลายอย่างแตกต่างกันไป แต่มีความหมายเดียวกัน โดย งามพิศ สัตย์สงวน เรียกว่า “การติดต่อทางวัฒนธรรม” สุพัตรา สุภาพ เรียกว่า “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” นิยพวรรณ วรณศิริ เรียกว่า “การรับวัฒนธรรมใหม่” ราชบัณฑิตยสถาน เรียกว่า “การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม”

การติดต่อทางวัฒนธรรม คือ การที่ชน 2 กลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกันมาติดต่อกัน โดยแต่ละกลุ่มอาจให้อิทธิพลซึ่งกันและกันได้ ซึ่งถ้าการติดต่อเป็นไปในระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจจะไม่มีอิทธิพลยาวนาน แต่ถ้าการติดต่อเป็นไปอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลายาวนาน ก็อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อกันได้ โดยอาจเป็นการให้อิทธิพลแต่ฝ่ายเดียว หรือส่งผลกระทบต่อกันทั้งสองฝ่ายก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การติดต่อทางวัฒนธรรมก็คือการที่วัฒนธรรมที่ต่างกัน 2 วัฒนธรรมมาติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งการติดต่อกันดังกล่าวทำได้หลายทาง เช่น การทำสงคราม การตกเป็นเมืองขึ้น การถูกยึดครองทางการทหาร การอพยพ การเคลื่อนย้ายแรงงาน การค้า

การแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี เป็นต้น หรือการติดต่อในช่วงสั้น ๆ เช่น การท่องเที่ยว หรือ การติดต่อทางอ้อม เช่น ทางการสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ซึ่งการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ มีผลทำให้แบบแผนวัฒนธรรมดั้งเดิมของวัฒนธรรมหนึ่ง หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของทั้งสองวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 10) ดังนั้นการติดต่อทางวัฒนธรรมจึงเป็น กระบวนการ 2 ทาง (two-way process) คือ เมื่อฝ่ายหนึ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้อีกฝ่าย หนึ่ง ขณะเดียวกันก็อาจรับวัฒนธรรมของฝ่ายที่ตนถ่ายทอดให้มาด้วย เรียกได้ว่าแต่ละฝ่ายเป็น ได้ทั้งถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมของอีกฝ่าย (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ , 2540 : 25) เช่น นักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่ออเมริกา ก็จะมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรม อเมริกัน ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไป แบบแผนพฤติกรรมบางอย่างของไทย เช่น อาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือแม้แต่ความเชื่อต่าง ๆ ก็อาจเปลี่ยนไปเป็นแบบอเมริกันได้ และ ในทางกลับกัน วัฒนธรรมไทยก็อาจมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมบางอย่างของ อเมริกันได้ ถ้าการติดต่อมีระยะเวลายาวนาน เช่น คนต่างชาติที่มาอยู่เมืองไทยนาน ๆ กินข้าว กินน้ำปลาจนติด พอกลับประเทศไปก็ยังชอบกินข้าวกินน้ำปลาอยู่ เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 38)

Herskovits ให้ความหมายว่า การติดต่อทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จากการที่กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างกันเข้ามาติดต่อกันโดยตรงอย่างต่อเนื่อง มีผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นในแบบแผนวัฒนธรรมเดิมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย (Herskovits , 1958 : 10)

Stvan Vago กล่าวว่า การติดต่อทางวัฒนธรรมเป็นการรับวัฒนธรรมอื่น จะเป็นวัตถุหรือไม่ใช่วัตถุก็ได้ ซึ่งมีผลมาจากการติดต่อกันในระยะยาว เช่น ผลของสงคราม ได้ชัยชนะ โอกาสทางการทหาร การตั้งอาณานิคม หรือการเผยแพร่ศาสนาของมิชชันนารี การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาจเป็นผลผลิตจากการอพยพหรือการเคลื่อนย้ายแรงงาน (Stvan Vago , 1989 : 121 – 122 อ้างถึงใน ดวงกมล วรรณนิตย์ , 2539 : 12)

การติดต่อทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ง่ายหรือยากขึ้นอยู่กับการปลูกฝังทาง วัฒนธรรม โดยถ้าบุคคลได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมมาดีมาก ประพฤติยึดมั่นอยู่กับวัฒนธรรมที่ ตนได้รับการปลูกฝังมา ยึดมั่นอย่างฝังแน่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อเดิมอยู่มาก แล้ว การรับวัฒนธรรมใหม่ก็จะค่อนข้างเป็นไปได้ยาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลได้รับการ ปลูกฝังวัฒนธรรมของตนมาอย่างหละหลวม ไม่ค่อยประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของ

สังคมเท่าใดนัก การรับวัฒนธรรมใหม่ก็จะเป็นไปได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่มีผลต่อความยากง่ายในการรับวัฒนธรรมใหม่ เช่น การศึกษา เพศ อาชีพ การอยู่ใกล้หรือไกลเมือง การคมนาคมสื่อสาร ทักษะชีวิตที่มีต่อวัฒนธรรมใหม่ เป็นต้น เช่น ถ้าหากคนมีทักษะชีวิตที่ดีต่อวัฒนธรรมใหม่ ก็จะทำให้คนพร้อมที่จะรับวัฒนธรรมใหม่ได้มาก หรือตัวอย่างเช่น การที่วัยรุ่นมีการยอมรับวัฒนธรรมใหม่ได้ง่ายกว่าวัยผู้ใหญ่หรือวัยชรา เป็นต้น (นียพรธรรณศิริ , 2540 : 71)

กระบวนการของการติดต่อทางวัฒนธรรมได้รับการสนใจจากนักมานุษยวิทยาเป็นอย่างมาก การยอมรับวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการที่กลุ่มคนมีการติดต่อกันในช่วงเวลาพอสมควรและอย่างสม่ำเสมอ และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน (Barnett , 1953) ในการรับวัฒนธรรมใหม่ของกลุ่มชนนั้นต้องขึ้นอยู่กับ 1.) ความบ่อยครั้งของการติดต่อกัน 2.) ความมีไมตรีในการติดต่อสัมพันธ์กัน และความมีไมตรีนั้นต้องขึ้นอยู่กับ 3.) ตัวแทนในการติดต่อ และ 4.) ความสอดคล้องของวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation)

เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกภาษาไทยหลายอย่างแตกต่างกันไป แต่มีความหมายเดียวกัน งามพิศ สัตย์สงวน เรียกว่า “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” สนิท สมัครงการ เรียกว่า “การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม” นียพรธรรณศิริ และจางง์ อติวัฒนธรรมธิ์ เรียกว่า “การกลืนกลายทางวัฒนธรรม”

งามพิศ สัตย์สงวน อธิบายว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อทางวัฒนธรรม ที่เป็นผลมาจากการที่บุคคลหรือกลุ่มคนรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิมของตัวเอง เช่น การยอมรับวัฒนธรรมไทยของชาวจีนในประเทศไทย ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นแล้วและจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย เช่น การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การเปลี่ยนสัญชาติ และการกระทำอื่น ๆ ที่ทำให้กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเร็วขึ้น กระบวนการผสมผสานจะเกิดขึ้นเหมือน ๆ กันถึงแม้ว่าปัจจัยที่ช่วยเสริมหรือช่วยกีดกันกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นในระดับวัฒนธรรมย่อยด้วย เพราะการติดต่อระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ สำหรับสังคมไทยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาชนบทและชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวเขาและชาวมุสลิม ขณะนี้รัฐบาลกำลังใช้

นโยบายการผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ การทำให้ชาวเขาและชาวมุสลิมมีจิตสำนึกว่าเป็นคนไทย ด้วยการพูดภาษาไทย การนับถือศาสนาพุทธ เข้าศึกษาในโรงเรียนไทย การมีค่านิยมและวัฒนธรรมไทยบางอย่าง ดูเหมือนว่ารัฐบาลไทยจะประสบความสำเร็จในการจูงใจชาวเขาบางเผ่าบางกลุ่ม แต่ยังมีปัญหาสำหรับชาวมุสลิมอยู่ สำหรับชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ ดูเหมือนว่าคนจีนจะมีระดับของการผสมผสานและรับวัฒนธรรมไทยระดับสูง ในอนาคตอัตราการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยจะเร็วยิ่งขึ้น และน่าเป็นห่วงว่าอาจจะไม่มีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยให้เห็นอีกต่อไป (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 48 – 49)

นิยพวรรณ วรณศิริ อธิบายว่า การกลืนกลายทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่วัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบและสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง และได้มีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ ในที่สุดต่างฝ่ายต่างก็รับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนอย่างแยกไม่ออก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมเหลืออยู่เลย (นิยพวรรณ วรณศิริ , 2540 : 68)

จิราพร ชุนศรี อธิบายว่า Cultural Assimilation เป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง (social process) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อชนกลุ่มน้อยยอมรับวัฒนธรรมจากชนอีกกลุ่มหนึ่งไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นกระบวนการที่กลุ่มคนซึ่งมักจะได้แก่ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มที่มีการอพยพเข้าไปอยู่ในสังคมใหม่ ได้มีการติดต่อกับชนกลุ่มใหญ่ในสังคม จนกระทั่งดูดซึมหรือรับเอาวัฒนธรรมของสังคมนั้นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึง การรับเอาแบบแผนพฤติกรรม ความคิดทัศนคติ ความเชื่อ ของคนในสังคมส่วนใหญ่ จนไม่มีลักษณะประจำเชื้อชาติเดิมปรากฏให้เห็น (จิราพร ชุนศรี , 2541 : 45)

Berkey อธิบายว่า Cultural Assimilation เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการติดต่อกันทางวัฒนธรรม เป็นวิวัฒนาการของการปรับตัวระหว่างกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมไม่ให้ความแตกต่าง และมึลักษณะเด่นของวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้น (Berkey , 1973 : 254)

การกลืนกลายทางวัฒนธรรมมี 2 ระดับ คือ การกลืนกลายทางสังคม (social assimilation) และการกลืนกลายทางชีวภาพ (biological assimilation) การกลืนกลายทางสังคม เป็นการรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนทั้งหมด ส่วน “การสมรส” จัดว่าเป็นระดับของการกลืนกลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของกระบวนการกลืนกลาย หมายถึง

ความว่าทั้งสองวัฒนธรรมได้มีการกลืนกันจริง ๆ อย่างสมบูรณ์ที่สุด เพราะสมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่จะแสดงตนเป็นคนในวัฒนธรรมใหม่ อันเกิดจากวัฒนธรรมเดิม 2 วัฒนธรรมมารวมกัน (จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ , 2540 : 26)

การกลืนกลายทางวัฒนธรรมอาจทำได้ยาก ถ้าวัฒนธรรมของคนสองกลุ่มมีความแตกต่างกันมาก และการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มมีมากกว่าการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกนอกกลุ่ม แต่ถ้าหากวัฒนธรรมของคนสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน หรือกลุ่มคนอยู่อย่างกระจัดกระจาย ไม่ได้รวมอยู่ด้วยกันอย่างเหนียวแน่น และมีการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกที่อยู่นอกกลุ่มตลอดเวลา ก็อาจทำให้เกิดการยอมรับหรือเลียนแบบวัฒนธรรมนอกกลุ่มได้ง่ายขึ้น อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า การกลืนกลายทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคมที่สำคัญ 3 อย่าง คือ การแต่งงานระหว่างกลุ่ม การอพยพเข้าไปอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างกัน และการเข้าสู่ระบบการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ดังนั้นจะเห็นได้ว่านโยบายของรัฐในการเร่งรัดพัฒนาชาวเขาที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมได้ เนื่องจากรัฐบาลพยายามดำเนินการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเขา การส่งเสริมให้ชาวเขาพูดภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ และโดยเฉพาะการให้เข้าเรียนในโรงเรียนไทยตามระบบการศึกษาไทย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นในอนาคตอาจไม่มีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยให้เห็นอีกต่อไปก็ได้

โดยทั่วไปถึงแม้ว่ากระบวนการกลืนกลายทางวัฒนธรรมมักเป็นในลักษณะที่ชนกลุ่มน้อยเป็นฝ่ายรับวัฒนธรรมจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคม แต่บางครั้งชนกลุ่มน้อยก็อาจเป็นฝ่ายให้ และชนกลุ่มใหญ่เป็นฝ่ายรับวัฒนธรรมจากชนกลุ่มน้อยก็ได้ ดังนั้นการกลืนกลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการสองทาง แต่การให้และการรับวัฒนธรรมนั้นอาจไม่จำเป็นต้องสมดุลย์หรือเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายที่เป็นชนกลุ่มน้อยอาจมีแนวโน้มที่จะรับมากกว่าให้ และชนกลุ่มใหญ่มีแนวโน้มที่จะให้มากกว่ารับ การให้และรับนี้มักเกิดขึ้นอย่างไม่ตั้งใจ เป็นไปโดยไม่รู้ตัว การกระตุ้นหรือสนับสนุนให้มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมนั้นอาจทำได้ แต่ผลที่ได้อาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายเสมอไป เช่น นโยบายการกลืนกลายทางวัฒนธรรมของรัฐบาลไทยที่มีต่อชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ (อมรา พงศาพิชญ์ , 2543)

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทุกสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเทคโนโลยี ประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์และสังคมกำลังพัฒนาทั้งหลาย เช่น สังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในโลกยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 5) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพราะการพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง คือ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงประเภทหนึ่ง ซึ่งมุ่งมันจะทำให้เกิดขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ อีกประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงในสังคมย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่งและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2543 : 5)

ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

C. W. Mills ให้คำนิยามการเปลี่ยนแปลงว่า การเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต เกี่ยวกับบทบาท สถาบัน การจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคม รวมทั้งการเกิดการขยายตัว และการลดลงของสิ่งดังกล่าวด้วย (C. W. Mills , 1959 : 90)

Moore ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงว่า การเปลี่ยนแปลงคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม ซึ่งคือแบบแผนการกระทำระหว่างกัน รวมผลกระทบของโครงสร้างทางสังคมที่มีต่อบรรทัดฐานและค่านิยมด้วย (W. E. Moore , 1974 : 25 – 27)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่าการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความแตกต่างของสิ่งของอันเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับในเวลาที่ย่างกัน หรือความแตกต่างของสิ่งนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับสองเวลา เช่น เปรียบเทียบถนนสายหนึ่งเมื่อปีหนึ่ง (2475) กับอีกปีหนึ่ง (2500) แล้วเห็นว่ามันต่างกัน (ยาวขึ้นหรือสั้นลง) นี้แสดงว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงของถนน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2543 : 5)

สุริชัย หวันแก้ว อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นหลักความจริงของโลกอย่างหนึ่ง คือ สรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน สิ่งต่าง ๆ ในสังคม เช่น

จำนวนประชากร สถานภาพและบทบาทของบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ จารีตประเพณี อำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภรรยา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา (สุริชัย หวันแก้ว , 2540 : 155)

การเปลี่ยนแปลงเป็นการเคลื่อนไหว (Dynamics) ซึ่งผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงก็คือผู้ที่หวังให้เกิดการเคลื่อนไหวแล้วมีผลดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่ตนประสบอยู่ แต่ก็ไม่แนบเนียนไปว่าการเปลี่ยนแปลงจะได้ผลในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเดียว เปลี่ยนแปลงแล้วอาจจะอยู่ที่เดิม หรือเปลี่ยนแล้วอาจเลวลงก็ได้ การเปลี่ยนแปลงดีขึ้นเรียกว่า “การพัฒนา” (Development) (นียพรพรรณ วรณศิริ , 2540 : 274)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงในวัตถุประสงค์ของที่ใช้ การเปลี่ยนแปลงในวิธีการหรือเทคโนโลยีทางการผลิต การเปลี่ยนแปลงในระบบแผนการใช้ชีวิต การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ ระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมาย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้บางอย่างเห็นได้ด้วยตาจากสภาพวัตถุที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ใหม่ หรือจากการกระทำที่คนในสังคมแสดงออกเป็นความประพฤติแบบใหม่ แต่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างก็สังเกตเห็นได้ยากหรือไม่เห็นได้โดยตรง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ค่อย ๆ เปลี่ยนทีละน้อย ต้องอาศัยการเปรียบเทียบกับสภาพในอดีต หรือเปรียบเทียบระหว่างคนต่างรุ่นกันมาก ๆ จึงจะเห็นถึงความแตกต่าง เช่น ความคิดเกี่ยวกับสิทธิของชายและหญิง เป็นต้น (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ , 2540 : 169)

องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงแยกเป็นองค์ประกอบย่อยได้ 6 อย่างที่สัมพันธ์กัน คือ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 5 – 6)

1. กำหนดปรากฏการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป (Identity of Change) หมายถึง การกำหนดหรือบ่งชี้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เฉพาะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป เช่น ในงานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ของ งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ซึ่งเน้นศึกษาแบบแผนการทำงาน ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยอีกมากมาย เช่น ระบบเศรษฐกิจ การจัดองค์กร คติความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม ค่านิยมโลกทัศน์ และการสืบทอดวัฒนธรรมข้าว เป็นต้น

2. **ระดับของการเปลี่ยนแปลง (Level of Change)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆ 6 ระดับ คือ

2.1 **ระดับปัจเจกชน** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความเชื่อ ความคาดหวังแรงจูงใจ และการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน

2.2 **ระดับกลุ่มคน** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนพฤติกรรมของความสัมพันธ์ ระหว่างกันในกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ

2.3 **ระดับองค์กร (Organization)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์กร หรือการเปลี่ยนแปลงในระบบต่างๆ ขององค์กร เช่น การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การสื่อสาร บทบาท ผลผลิต การขัดเกลา หรือการรับคนเข้าทำงานในองค์กร เป็นต้น

2.4 **ระดับสถาบัน (Institution)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนต่างๆ ของสถาบันทางสังคมประเภทต่างๆ เช่น เปลี่ยนแปลงในแบบแผนการแต่งงาน การนับถือศาสนา การเรียนการสอน การเพิ่มโอกาสการศึกษาสำหรับนักเรียนด้อยโอกาส เป็นต้น

2.5 **ระดับชุมชน** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบทหรือชุมชนเมือง

2.6 **ระดับสังคม** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระบบชนชั้นหรือโครงสร้างทางสังคม

3. **ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง (Duration of Change)** หมายถึง ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงระยะสั้นๆ หรือระยะยาวๆ

4. **ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction of Change)** หมายถึง ตัวบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงว่าพัฒนาก้าวหน้าหรือเสื่อมลง แบบแผนการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นวงจรหรืออาจเป็นการปฏิรูปหรือปฏิวัติ

5. **ขนาดน้ำหนักของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงมีขนาดน้ำหนักต่างกันไปได้ 3 ระดับ คือ เปลี่ยนแปลงน้อย ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้าง , เปลี่ยนแปลงมากขึ้นและเป็นการปฏิวัติ , เปลี่ยนแปลงมาก เพราะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม

6. **อัตราการเปลี่ยนแปลง (Rate of Change)** หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปช้าๆ หรือเป็นไปอย่างรวดเร็ว หรืออาจเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

ประเภทของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงมี 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เข้าสัมพันธ์กัน ความแตกต่างในบทบาทของผู้เข้าสัมพันธ์ และความแตกต่างในเป้าหมายหรือการทำหน้าที่ของสถาบันสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 7)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงองค์การทางสังคม (social change) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในเรื่อง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2543 : 5)

1. ขนาดขององค์การสังคม (size) คือ ใหญ่ขึ้นหรือเล็กลง
2. ประเภทขององค์การสังคม (kind) เช่น จากกลุ่มเพื่อนไปเป็นครอบครัว จากครอบครัวไปเป็นชุมชน
3. ลักษณะขององค์การสังคม (characteristics) เช่น จากยึดเหนี่ยวกันหลวม ๆ เป็นยึดเหนี่ยวกันเหนียวแน่น จากแบ่งแยกมาเป็นสมัครสมานสามัคคี
4. สถานภาพและบทบาท (status – role) เช่น เคยสถานภาพสูงมาเป็นต่ำ จากเคยต่ำมาเป็นสูง จากเคยเป็นเพื่อนกันมาเป็นสามีมรภรรยา ก็พลอยเปลี่ยนไปด้วย

สุริชัย หวันแก้ว ให้คำอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวชนบทกับชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและระดับสถาบันสังคม ไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส ครอบครัว หรือสถาบันการเมืองเศรษฐกิจก็ได้ (สุริชัย หวันแก้ว , 2540 : 156)

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change) หมายถึง ความแตกต่างในระบบวัฒนธรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา การศาสนาและความเชื่อ ระบบการแพทย์และสาธารณสุข ระบบการสื่อสาร ศิลปะและนันทนาการ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังหมายถึงความแตกต่างในองค์ประกอบย่อยของระบบวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างในค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาท โลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในเวลาที่แตกต่างกันไป เช่น 10 ปี 20 ปี หรือ 50 ปี (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 7)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม ซึ่งอาจแบ่งเป็น 3 รูป ได้แก่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2543 : 7)

1. ความคิด (idea) ได้แก่ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์
2. การกระทำ (behavior) ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งอาจแบ่งย่อยเป็น วิถีประชา (Folkways) จารีตประเพณี (Mores) และกฎหมาย (Laws)
3. วัตถุ (material) ได้แก่ ส่วนที่เป็นวัตถุของวัฒนธรรม เช่น บ้านเรือน เครื่องใช้ เครื่องมือ เครื่องประดับ

สุริชัย หวันแก้ว อธิบายว่า วัฒนธรรมจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้อันเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ระบบค่านิยม บรรทัดฐาน และสัญลักษณ์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น และที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น การเปลี่ยนแปลงในแง่ของสิ่งของเครื่องใช้เกิดขึ้นง่ายกว่า แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมและสัญลักษณ์ทางสังคมมักต้องใช้เวลาอันยาวนานและยากกว่า เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทชายเป็นใหญ่มาเป็นหญิงและชายเท่าเทียมกัน ค่านิยมในเรื่องการเลือกคู่ การแต่งงาน เป็นต้น (สุริชัย หวันแก้ว , 2540 : 156)

Leonard Cargan and Jeanne H. Ballantine กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ประกอบของวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีประชา จารีตประเพณี และองค์ประกอบอื่น ๆ ทางวัฒนธรรม ที่เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ การแพร่กระจาย (diffusion) การค้นพบ (discovery) และการประดิษฐ์ (invention) (Leonard Cargan and Jeanne H. Ballantine , 1991 : 389 อ้างถึงใน สุพิศวง ธรรมพันทา , 2540 : 88)

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง อาจแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ โดยยึดเอาความสัมพันธ์กับสังคมเป็นหลัก (สัจญา สัจญาวิวัฒน์ , 2543 : 7 – 8)

1. สาเหตุจากภายใน (causes from within) สิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมที่เป็นตัวเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม มีจำนวนมากด้วยกัน ได้แก่

1.1 ปัจจัยธรรมชาติ ทั้งยามปกติ เป็นความอุดมสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ของธรรมชาติ และยามไม่ปกติ เช่น ภัยพิบัติ อุทกภัย ไฟป่า

1.2 ปัจจัยทางสังคม เช่น การเพิ่ม – ลดของประชากร การขัดแย้ง การแข่งขัน ความร่วมมือ รูปแบบต่าง ๆ ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของพลเมือง

1.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสินค้าและบริการ

1.4 ปัจจัยทางการเมือง การออกกฎหมาย การบริหาร การทหาร

1.5 ปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา อุดมการณ์ เทคโนโลยี

2. สาเหตุจากภายนอก (causes from without) สาเหตุประเภทนี้ ได้แก่

1.1 ในยามสงบ มีการติดต่อกันระหว่างสังคมหลากหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวระหว่างกัน การค้าขายระหว่างกัน การศึกษาอบรมระหว่างกัน การเผยแพร่ศาสนาระหว่างกัน เป็นต้น

1.2 ในยามสงคราม มีการกระทบกระทั่งระหว่างสังคม ตั้งแต่การขัดแย้งชายแดนระหว่างสองประเทศ ความไม่สงบระหว่างประเทศ ไปจนถึงสงครามแบบต่าง ๆ ตลอดจนมหาสงคราม ล้วนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งมาจากการมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ โดยการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นเอง หรือการรับเอาสิ่งใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากสังคมอื่นเข้ามาใช้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการดำรงชีวิตหลายด้าน เช่น การนำเอาเทคโนโลยีใหม่ทางการผลิต โดยการใช้เครื่องจักรกลในการเกษตรแทนการใช้แรงงานคนและสัตว์ ทำให้เกิดการทำไร่ขนาดใหญ่ และลดการใช้แรงงาน เกิดการย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมือง จนก่อให้เกิดระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และการขยายตัวของเมือง การมียานพาหนะสมัยใหม่ทำให้คนมีการเดินทางติดต่อกันสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้การขนส่งและการค้าขยายตัวกว้างขวางขึ้น ทำให้เมืองกับชนบทมีการติดต่อกันสัมพันธ์กันมากขึ้น ผู้หญิงสามารถเดินทางได้สะดวกและออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้เกิดการแพร่ข่าวสารความรู้และการโฆษณาสู่มวลชนอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดวัฒนธรรมมวลชน (วิถีชีวิตที่เป็นแบบเดียวกันของคนส่วนใหญ่) กระจายไปทั่ว การมีเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ทำให้คนมีความรู้ความคิดใหม่ เครื่องทุนแรงหลายอย่างทำให้ผู้หญิงสามารถทำงานได้ดีเท่ากับผู้ชาย และมีผลทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศมากขึ้น (โครงการวิชาการบูรณาการหมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2541 : 183)

โลกทัศน์ของคนในสังคม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของคนในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น บางสังคมมีโลกทัศน์แบบยึดถืออดีตเป็นหลักในการดำเนินชีวิต คำสอนของบรรพชนและประเพณีดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดปลูกฝังอย่างเคร่งครัดให้แก่คนรุ่นหลัง เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ศักดิ์สิทธิ์ การฝ่าฝืนประเพณีเป็นความผิดและเป็นอันตรายต่อสังคม สังคมตะวันออกมีโลกทัศน์แบบนี้ เช่น ชาวจีนที่ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนขงจื้อ ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูจะดำเนินชีวิตตามระบบวรรณะ เป็นต้น การดำเนินชีวิตแบบใหม่ในสังคมประเภทนี้จะเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ หรือตัวอย่างของความเชื่อที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เวเบอร์ นักสังคมวิทยาเห็นว่าความเชื่อของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาาระบบทุนนิยมในสังคมตะวันตก (โครงการวิชาการบูรณาการหมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2541 : 182)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่คู่กัน ทุกคนย่อมมีหน้าที่หรือบทบาทตามสถานภาพที่ตนมี ซึ่งสถานภาพ คือ ตำแหน่งของบุคคลที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 96) สุพัตรา สุภาพ ให้คำอธิบายว่าสถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคล ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 26) โดยทั่วไปบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีสถานภาพ 2 ประเภท คือ สถานภาพโดยกำเนิด และสถานภาพโดยความสามารถ ซึ่งสถานภาพโดยกำเนิด (ascribed status) เป็นสถานภาพที่บุคคลได้รับจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เราเลือกไม่ได้ เป็นสถานภาพหรือตำแหน่งที่ได้มาตั้งแต่เกิด โดยบุคคลไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกเป็นอย่างอื่นได้ และไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สถานภาพทางเพศ (เกิดมาเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย) สถานภาพทางเชื้อชาติ (เกิดมาเชื้อชาติใด) สถานภาพทางถิ่นกำเนิด (เกิดเป็นคนภาคใด ท้องถิ่นใด) สถานภาพทางวงศ์ตระกูล (เกิดมาเป็นลูกเป็นหลานของใคร) สถานภาพทางชั้นสังคม (เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจนหรือร่ำรวยอย่างไร เกิดมาในตระกูลผู้ดีหรือยาก) สถานภาพทางอายุ เช่น เป็นคนในวัยต่าง ๆ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยชรา เป็นต้น สถานภาพโดยกำเนิดนี้จึงมีลักษณะเป็นธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 98) สำหรับสถานภาพโดยความสามารถ (achieved status) เป็นสถานภาพที่บุคคลได้มาภายหลังด้วยความสามารถของบุคคลนั่นเอง เป็นสถานภาพที่บุคคลเลือกหรือกำหนดได้ แต่บุคคลต้องดิ้นรนขวนขวายพยายามด้วยสติปัญญาและความสามารถของตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพนั้น ๆ เช่น บุคคลหนึ่งถึงแม้ว่าจะเกิดมาเป็นลูกชานา เกิดมาในครอบครัวชานาที่ยากจน แต่บุคคลนั้นก็ไม่ต้องเป็นชานาตลอดไป ถ้าเขาดิ้นรนขวนขวายเรียนหนังสือ อนาคตก็อาจมีโอกาสทำอาชีพอื่น ๆ ได้ เช่น ครู แพทย์ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการเลื่อนฐานะและสถานภาพทางสังคมให้กับตัวเขาได้ สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถนี้เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของสังคมได้แข่งขันและใช้ความสามารถเพื่อให้ได้สถานภาพที่ตนต้องการ ให้โอกาสแต่ละบุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกัน สังคมเช่นนี้เรียกว่าเป็นสังคมเปิด (open society) คือ เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนสถานภาพของตนเองได้ สถานภาพโดยความสามารถนี้อาจได้มาจากหลายทางด้วยกัน เช่น ได้มาโดยการสมรส ทำให้ตนมีสถานภาพเป็นสามีหรือภรรยา เป็นบิดาหรือมารดา เป็นเครือญาติ ฯลฯ ได้มาโดยการศึกษา เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน

หรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น (โครงการวิชาบูรณาการหมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ , 2541 : 65)

สถานภาพและบทบาทเป็นของคู่กัน เมื่อเรามีสถานภาพใด เราก็จะต้องแสดง บทบาทหรือปฏิบัติตนตามสถานภาพนั้น นักวิชาการให้ความหมาย “บทบาท” ไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สุพัตรา สุภาพ กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของ สถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทสั่งสอน อบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือปฏิบัติตามหมอสั่ง มนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทก็จะมีคุณสมบัติหรือสมดุลงันพอสมควร เช่น มีผู้เหนือกว่าก็ต้องมีผู้ต่ำกว่า มีครูก็ต้องมีนักเรียน มีนายจ้างก็ต้องมีลูกจ้าง ซึ่งแต่ละตำแหน่งก็ต้องมีบทบาทต่างกันไป มนุษย์มีบทบาทหลายอย่างในการอยู่ร่วมกัน และแต่ละบทบาทก็สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการ อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์สามารถมีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 30)

งามพิศ สัตย์สงวน กล่าวไว้ว่า สถานภาพเป็นตำแหน่ง แต่บทบาทคือการกระทำ ตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทเป็นของคู่กัน คือเมื่อมีสถานภาพจะ ต้องมีบทบาทด้วย แต่ไม่เสมอไป (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 96)

อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ สิ่งที่ควบคู่กับสถานภาพ ในขณะที่ สถานภาพเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่ บทบาทก็เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสิทธิ หน้าที่ดังกล่าว (อมรา พงศาพิชญ์ , 2529 : 400)

Gross ให้คำนิยามว่า บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งนั้น เป็นเรื่องการคาดหวัง ที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นปฏิบัติ โดยยึดบทบาทเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบที่จะให้เห็นว่า บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นจะปฏิบัติอย่างไรภายในขอบเขตของฐานะของตน บทบาทของผู้ดำรง ตำแหน่งหนึ่งนั้นเป็นเรื่องการคาดหวังที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นปฏิบัติ (Gross , 1965 : 60 อ้าง ถึงใน น้ำเพชร อยู่โต , 2539 : 25)

Chris กล่าวว่า บทบาทของบุคคลใด ก็คือการแสดงพฤติกรรมส่วนหนึ่งของเขา ในกลุ่มสังคมที่เขาอยู่นั้นเอง บุคคลย่อมเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอ คนจะเรียนรู้แบบ หรือแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันภายในกลุ่ม คนจะแสดงบทบาทแตกต่างกันออกไปเสมอ เมื่ออยู่ในกลุ่มต่างกัน ทั้งนี้เพราะความคาดหวังแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน (Chris , 1975 : 186)

Kinley กล่าวถึงบทบาทว่าเป็นความเกี่ยวข้องกันของพฤติกรรมของผู้แสดง กับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งบทบาทในที่นี้ไม่ได้หมายถึงรูปแบบมาตรฐานว่าบุคคลนั้นควรแสดง พฤติกรรมใดออกมา หรือการทำตนให้เข้าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้นั้น แต่หมายถึงสิ่งที่ผู้แสดง กระทำอยู่เสมอเป็นปกติในฐานะที่ดำรงตำแหน่ง (Kingley , 1949 : 90 อ้างถึงใน รุ่งทิภา ศวีรชาน , 2533 : 7)

Broom and Selznick อธิบายว่า บทบาทบางครั้งเรียกว่าบทบาททางสังคม เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นพ่อ เป็นครู เป็นต้น ความหมายของบทบาทเป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ ๆ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งบอกให้รู้ว่าแต่ละคนควรจะแสดงบทบาทอะไรบ้างในการเป็นพ่อ หรือเป็นครู และเป็นหน้าที่ ของเขาที่ต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้น ๆ และเขาก็สามารถเรียกร้องหรืออ้างสิทธิอันนี้ได้ (Broom and Selznick : 1977 , 60)

แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ก่อนที่จะกล่าวถึงครอบครัว แนนอนว่าสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงก็คือ การแต่งงานหรือการสมรส ทั้งนี้เพราะการแต่งงานถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดครอบครัวขึ้นมา ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่าการแต่งงานคืออะไร

การแต่งงานหรือการสมรส (Marriage)

การแต่งงาน คือ ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายและหญิงที่อาศัยอยู่ด้วยกัน นั้นหมายความว่าถ้าเป็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายและหญิงที่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ความสัมพันธ์ทางเพศของวัยรุ่นที่เกิดขึ้นในระหว่างวัยเรียน เป็นการลักลอบได้เสียกัน โดยที่ทั้งคู่ ยังไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ก็ไม่ถือว่าเป็นครอบครัว และสำหรับการอยู่ด้วยกันนั้นก็ไม่ได้หมายถึง

ความว่าชายหญิงแต่งงานกัน นอกจากว่าทั้งคู่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกัน ดังนั้นการแต่งงานจึงมีหลักการอยู่ 2 อย่าง คือ มีความสัมพันธ์ทางเพศ และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาภายในที่อยู่อาศัยเดียวกัน (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 139)

การสมรส คือ การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปที่สังคมยอมรับ โดยแต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนสำหรับคู่สมรสเพื่อความถูกต้อง เช่น บางสังคมการสมรสจะสมบูรณ์แบบต้องผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนมากจะกำหนดการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักสำคัญที่สุดในการปฏิบัติ (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 67)

ประเภทของการสมรส

ประเภทของการสมรสอาจดูได้จากสิ่งต่อไปนี้(สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 70 – 71)

1. ความเป็นใหญ่

1.1 Patriarchal เป็นครอบครัวที่ถือว่าพ่อเป็นใหญ่ เช่น ครอบครัวแถบเอเชีย อเมริกา ซึ่งเป็นครอบครัวที่แพร่หลายมาก ลูกที่เกิดมาใช้นามสกุลของพ่อ

1.2 Matriarchal ครอบครัวที่ถือว่าแม่เป็นใหญ่ เช่น ครอบครัวเอสกีโม บางเผ่า และชนดั้งเดิมอีกหลายเผ่า

1.3 Equalitarian ถือว่าพ่อและแม่เป็นใหญ่เท่ากัน

2. จำนวนคู่สมรส

2.1 Monogamy เป็นครอบครัวแบบชายหนึ่งหญิงหนึ่ง เรียกว่า “ผัวเดียวเมียเดียว” อาจเป็นเพราะสภาพทางเศรษฐกิจไม่อำนวย หรือปริมาณชายหญิงใกล้เคียงกัน สังคมส่วนมากจะกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร (เป็นรูปกฎหมาย) เช่น ไทย แถบยุโรป และอเมริกา ฯลฯ (คือให้มีการจดทะเบียนสมรสได้เพียงคนเดียว ยกเว้นจะได้หย่าร้างกันเสียก่อน แต่มีเหมือนกันในบางแห่งห้ามการหย่าร้างด้วย)

2.2 Polygamy (Plural marriage) เป็นแบบมีคู่สมรสชายหญิงมากกว่า 1 คนขึ้นไป เรียกว่า “มากผัวมากเมีย” ซึ่งแบ่งเป็น

- Polygyny มีชาย 1 คน ต่อหญิงหลายคน เรียกว่า “มากผัว” ซึ่งในบางประเทศแม้จะมีกฎหมายห้าม แต่ในทางปฏิบัติมีมากมาย เช่น สังคมแอฟริกา ไทย (ถ้ามีฐานะดีหรือมีเหตุผลอื่น ศาสนาอิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้ 4 คน) จีน เป็นต้น

การแต่งงานแบบ Polygyny อาจแบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภท ได้แก่

- 1.) sororal polygyny คือ การที่ภรรยาเหล่านั้นอาจเป็นพี่น้องกัน หมายความว่า ผู้ชายเอาน้องเมียมาเป็นภรรยาบ่อย ขณะที่ภรรยาของตนยังไม่ตาย และยังคงอยู่ร่วมในชายคาเดียวกันอยู่
- และ 2.) non - sororal polygyny คือ การที่ภรรยาเหล่านั้นไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันฉันท์ญาติพี่น้อง (นิยพรรณ วรณศิริ , 2540 : 208)

- Polyandry มีหญิง 1 คน ต่อชายมากกว่า 1 คน เรียกว่า “มากผัว” อาจจะได้พบได้ในหลายแห่ง หรือในสังคมที่หญิงน้อยแต่มีจำนวนชายมาก เช่น ใน Marquesand Island ที่หญิง 1 คนมีชายหลายคน ยังมีชายเป็นจำนวนมากขึ้นเท่าไร ก็แสดงว่าหญิงคนนั้นมั่งมีมากขึ้นเท่านั้น เพราะชายคือเครื่องแสดงฐานะของหญิง ซึ่งเป็นเพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ กำหนด

สำหรับสังคมที่ยอมให้ผู้หญิงมีสามีมากกว่า 1 คนในเวลาเดียวกันได้นั้นมีน้อยมาก ดังนั้นระบบที่พบน้อยที่สุดก็คือระบบ Polyandry หรือมากผัว จากการศึกษาของ Murduck (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 140) เรื่องที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานของสังคมจำนวน 554 สังคม พบว่าการแต่งงานประเภทที่พบมากที่สุดคือระบบ Polygyny หรือมากเมีย มีถึง 75% ที่พบรองลงมาคือระบบ Monogamy หรือผัวเดียวเมียเดียว มีถึง 24 % และที่พบน้อยที่สุดคือระบบ Polyandry หรือมากผัว มีเพียงแค่ 1% เท่านั้น

2.3 Promiscuity สำนวน คือ หญิงชายมีความสัมพันธ์ทางเพศกับใครก็ได้โดยไม่ต้องมีแบบแผน มีเฉพาะในสังคมบางแห่ง เช่น พวกฮิปปีบางกลุ่ม

2.4 Group marriage ยังไม่เคยมีการสมรสแบบนี้ในชนชาติใด ๆ แต่ที่พอจะใกล้เคียงก็คือชนบางเผ่าของ New Guinea คือ ชายทุกคนที่เกิดมาเมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่กำหนด ชายดังกล่าวจะมีภรรยาได้ 1 คน และภรรยาของตนจะถูกแบ่งปันให้กับคนอื่น ๆ ในระดับอายุเดียวกัน ซึ่งประเพณีแบบนี้จะปรากฏในแอฟริกาบางเผ่า คือ พวก Masai

2.5 Pairing สามีจะอยู่กับภรรยาจนกระทั่งมีบุตรด้วยกัน และสามี ภรรยาจะเลิกร้างกันไปหาผู้อื่น ๆ ต่อไป เช่น ในหมู่บ้านพื้นเมืองของออสเตรเลียบางเผ่า

3. ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต

3.1 Patrilineal ญาติฝ่ายพ่อสำคัญ

3.2 Matrilineal ญาติฝ่ายแม่สำคัญ

3.3 Bilineal ญาติของทั้งฝ่ายพ่อและแม่สำคัญ

การเลือกคู่สมรส

แนวปฏิบัติในการเลือกคู่สมรส

การเลือกคู่สมรสมีแนวปฏิบัติ 2 แบบ คือ การเลือกคู่โดยเสรี และการเลือกคู่โดยบิดามารดา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2526 : 19)

1. การเลือกคู่ครองโดยเสรี

เป็นการเลือกคู่โดยที่ไม่มีใครมาบังคับหรือกำหนดให้ เลือกและตัดสินใจด้วยความพึงพอใจของตัวเอง เช่น ชายหญิงอาจรู้จักสนิทสนมกัน จนเกิดการรักใคร่ชอบพอกัน และในที่สุดก็ตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งลักษณะนี้ปรากฏในสังคมปัจจุบันมาก

2. การเลือกคู่ครองโดยบิดามารดา

การที่บิดามารดาเป็นผู้กำหนดหรือเลือกคู่ครองให้กับบุตรของตน โดยพิจารณาจากความเหมาะสม เช่น เชื้อชาติ ฐานะ กิริยามารยาท ฯลฯ แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการคลุมถุงชน ทั้งนี้เพราะฝ่ายชายและฝ่ายหญิงอาจไม่ได้มีความรักใคร่ชอบพอกัน และอาจไม่สมควรที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันก็ได้ ซึ่งแนวปฏิบัตินี้ในปัจจุบันลดน้อยลงไปแล้ว

ทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับการเลือกคู่

1. The Theory of Homogamy

เป็นทฤษฎีที่คู่สมรสมีแนวโน้มที่จะเลือกคู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกับตน เช่น ในด้านการศึกษา ฐานะ สถานภาพทางสังคม ทัศนคติ อายุ ทัศนคติ เชื้อชาติ ฯลฯ ที่คล้ายคลึงกับตน เช่น คนมีความรู้อาจแต่งงานกับคนมีความรู้ ราชวงศ์แต่งงานกับราชวงศ์ไทยแต่งงานกับไทย ถ้าเป็นระบบวรรณะก็จะเป็นไปในรูปแบบที่แต่งงานกับคนในวรรณะเดียวกัน เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 67)

2. The Theory of Heterogamy

เป็นทฤษฎีที่คู่สมรสมีแนวโน้มที่จะเลือกคู่ครองที่มีความแตกต่างกับตน เช่น อาจจะต่างชั้นต่างวรรณะ คนมีความรู้แต่งงานกับคนไม่มีความรู้ หรือคนต่างสัญชาติ ต่างศาสนา คนเรียบร้อยแต่งงานกับคนช่างเจรจา คนผิวดำแต่งงานกับคนผิวขาว เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 68)

ครอบครัว (Family)

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่คงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสิ่งกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดเติบโตในครอบครัว (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 65)

ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู (คือ เป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) และก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิกริยาโต้ตอบ

ซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกสาวลูกชาย เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัดขนธรรมเนียม และอาจมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้ (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 66)

Burgess กับ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (สุพัตรา สุภาพ : 2543 : 65 – 66)

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาวมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3 – 5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อโต้ตอบระหว่างบุคคล เช่น สามีภรรยา พ่อแม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สั่งสอนกัน ใจดีผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัดขนธรรมเนียม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามี ภรรยา และลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและกัน และต่อผู้อื่น

หน้าที่ของครอบครัว

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ เพราะในสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นมาแทนสมาชิกเก่าเดิมที่ตายไป ซึ่งหน้าที่นี้มีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่ สังคมนั้น ๆ ก็จะต้องสูญหายไป (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 68)

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ซึ่งออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น การข่มขืน การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสคือวิธีการหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขตที่พึงประสงค์ (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 68)

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) ไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ดีกว่าสถาบันนี้ เพราะความรักความอบอุ่นเด็กจะหาจากที่อื่นใดเสมือนครอบครัวนั้นยากมาก พ่อแม่ส่วนใหญ่มีความรักลูก ย่อมประคับประคองเลี้ยงดูลูกของตนเป็นอย่างดี แม้ยากดีมีจนก็ตาม ครอบครัวจึงเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตใหญ่ การเลี้ยงดูจากที่อื่นแม่ทำได้ เช่น สถานสงเคราะห์ โรงพยาบาล ฯลฯ แต่ก็ทำได้ไม่ดีเท่ากับครอบครัว เพราะอาจจะให้เด็กได้แต่การเลี้ยงดูทางด้านร่างกาย แต่ทางด้านจิตใจนั้นทำได้ยากมาก การให้ความอบอุ่นแก่เด็กทุกคนเสมือนพ่อแม่ให้แก่ลูกนั้นทำไม่ค่อยได้ ด้วยเหตุนี้เด็กในสถานสงเคราะห์ ในโรงพยาบาล หรือตามบ้านรับเลี้ยงต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนใหญ่จึงพัฒนาได้ช้า เช่น เดินช้า พูดช้า อารมณ์ไม่มั่นคง และบางครั้งก็มีพฤติกรรมทำร้ายตัวเองเพื่อเรียกร้องความสนใจ เป็นต้น ฉะนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นสถานที่ ๆ คนส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม ถ้าปราศจากครอบครัว การคงอยู่ของมนุษย์อาจจะไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ได้หมายความว่า จะทำให้เด็กเจริญเติบโตเสมอไป เพราะมีเหมือนกันที่บางครอบครัวไม่ได้ให้การเลี้ยงดู รักใคร่ หรือให้ความสุขแก่เด็กอย่างเพียงพอ เช่น ครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกัน ครอบครัวที่พ่อแม่ตาย หรือครอบครัวที่พ่อแม่ยากจนมีลูกมาก ไม่อาจเลี้ยงดูให้ดีได้ เป็นต้น ลูกก็มักโน้มเอียงไปในทางที่ประพตติฝืนระเบียบของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกสังคมประสบ ไม่ว่าจะเป็นสังคมพัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนาก็ตาม (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 68 - 69)

4. ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่า แบบของความประพฤติ ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมก็อาจทำได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดูว่ากล่าว โดยอ้อมก็โดยการทำตัวเป็น

แบบอย่างที่ดี การอบรมนี้มีอยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าเป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งแต่เกิดจนตาย (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 69)

5. กำหนดสถานภาพ (social placement) เราได้ชื่อสกุลจากครอบครัว ซึ่งส่วนมากก็เปลี่ยนได้ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะถ้าเป็นหญิง เมื่อแต่งงานแล้วก็เปลี่ยนตามชื่อสกุลสามี สถานภาพที่ครอบครัวให้ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่มไหน เช่น ชื่อสกุลเป็นไทยก็จัดว่าเป็นคนไทย ชื่อสกุลเป็นจีนก็จัดว่าเป็นคนจีน เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 69)

6. การให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ประกันว่าจะมีคนที่เรารักและคนที่รักเราเสมอ เช่น ความรักของสามีภรรยา ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก นอกจากนี้ถ้าสมาชิกคนใดเกิดประสบปัญหาหรือความผิดหวัง ไม่ว่าจะด้านการทำงานหรือด้านอื่น ๆ ครอบครัวจะเป็นแหล่งที่ให้กำลังใจและปลุกปลอบใจ เพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ โดยธรรมชาติมนุษย์ต้องการความรักความอบอุ่น ความคุ้มครอง การยอมรับ การดูแลเอาใจใส่ ต้องการความเห็นอกเห็นใจ ความเมตตา และกำลังใจ ดังนั้นครอบครัวจึงไม่ใช่แต่เพียงว่าจะทำหน้าที่ในการให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตเท่านั้น แต่ครอบครัวยังต้องทำหน้าที่ในการให้ความรักความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และให้ความเข้าใจแก่สมาชิกในครอบครัวด้วย (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 69 - 70)

ประเภทของครอบครัว

Murdock แบ่งครอบครัวเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือ (สุพัตรา สุภาพ , 2543 : 66 – 67)

1. **ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family)** เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีภรรยา และลูก (ลูกนี้อาจเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) เป็นครอบครัวที่มีความสำคัญอย่างใกล้ชิดที่สุด ซึ่งจะพบเห็นทั่วไป และมีแนวโน้มจะมีครอบครัวแบบนี้มากขึ้น เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะมีการครอบครัวใหญ่เป็นการสิ้นเปลือง โดยเฉพาะสภาพสังคมปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้น นอกจากนี้ครอบครัวยังมีความเป็นอิสระ แต่ก็ห่างเหินจากญาติพี่น้อง อาจจะทำให้เกิดความว้าเหว่และขาดความอบอุ่นได้

2. **ครอบครัวขยาย (Extended family)** เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว และญาติพี่น้อง (เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น) อาจจะอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือเซตบ้านเดียวกัน โดยอาจจะปลูกอยู่ใกล้เคียงกัน แม้จะสมรสแล้วก็ตาม เช่น อาจเป็นแบบคน 3 ชั่วอายุคนอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรืออยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีพี่น้องที่สมรสแล้วหลายคู่ คือ ทั้งคู่สมรสและลูก รวมทั้งปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ด้วยกัน ครอบครัวดังกล่าวจึงอาจมีถึง 20 คน และญาติพี่น้องก็มีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลลูกหลาน เป็นครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น แต่ขาดความเป็นอิสระ เพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น อาจจะเป็นคุณปู่คุณตาก็ได้ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลความทุกข์สุขของสมาชิกในครัวเรือน เป็นระบบญาติพี่น้อง มีความรักใคร่ผูกพันกันมาก ครอบครัวนี้จะพบมากในสังคมเกษตรกรรม เช่น จีน อินเดีย

ที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน (Post – Residence)

ถ้าพิจารณาจากการตั้งภูมิลำเนาของครอบครัวหรือที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน เป็นเกณฑ์แล้ว อาจแบ่งครอบครัวได้เป็น 3 แบบใหญ่ ๆ คือ ครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ฝ่ายชาย ครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ฝ่ายหญิง และครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาใหม่ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 141 – 142)

4.1 ที่อยู่อาศัยแบบ Matrilocal

หมายถึง ครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาที่ญาติฝ่ายหญิง (patrilocal family) โดยภายหลังจากการแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายได้ย้ายออกจากบ้านของตนเอง แล้วไปอยู่อาศัยกับครอบครัวของฝ่ายภรรยา โดยไปอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อตาแม่ยาย หรืออยู่บ้านคนละหลัง แต่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับบ้านของพ่อแม่ภรรยา ลักษณะเช่นนี้พบมากในสังคมที่มีระบบสืบสกุลทางฝ่ายมารดา ถือเป็นระบบหญิงเป็นใหญ่ (Matriarchal)

4.2 ที่อยู่อาศัยแบบ Patrilocal

ครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาที่บ้านของพ่อแม่ฝ่ายชาย (Patrilocal family) โดยภายหลังจากการแต่งงาน ฝ่ายหญิงได้ย้ายออกจากบ้านของตนเอง แล้วไปอยู่กับสามีในบ้านของพ่อแม่สามี หรืออยู่บ้านคนละหลังแต่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันกับบ้านของพ่อแม่สามี

ซึ่งลักษณะเช่นนี้พบมากในสังคมที่มีระบบสืบสกุลทางฝ่ายบิดาหรือระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchal) เช่น สังคมจีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

4.3 ที่อยู่อาศัยแบบอยู่ตามลำพัง Neolocal

หมายถึง ครอบครัวที่ไปตั้งภูมิลำเนาใหม่ (neolocal family) โดยภายหลังจากการแต่งงานแล้ว คู่สมรสเลือกที่จะอยู่ด้วยกันเองตามลำพัง ไม่อยู่กับญาติของฝ่ายใดทั้งสิ้น สามีภรรยาไปตั้งครอบครัวในแหล่งใหม่ แยกครอบครัวของตนเองออกไปอยู่ต่างหาก เป็นอิสระจากพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย ไม่เข้าไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ครอบครัวแบบนี้นิยมในสังคมสมัยใหม่ พบมากในสังคมเมืองหรือสังคมตะวันตก เพราะมีความเป็นอิสระและมีความเป็นส่วนตัวมากที่สุด (นิยพวรรณ วรรณศิริ , 2540 : 215)

อย่างไรก็ตาม Tylor ได้แบ่งที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานออกเป็น 3 ประเภท คือ Matrilocal , Matri – patrilocal และ Patrilocal แต่ก็มีได้อธิบายความหมายให้ชัดเจนนัก จนกระทั่งต่อมาผลงานของ Murdock ก็ได้อธิบาย “ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน” ให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น โดยความหมายของที่อยู่อาศัยแบบ Matrilocal และ Patrilocal ก็สอดคล้องกับที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่จะขออธิบายถึงที่อยู่อาศัยแบบ Matri – patrilocal เพิ่มเติมขึ้นมาเท่านั้น โดยที่อยู่อาศัยแบบ Matri – patrilocal หมายถึง ภายหลังจากการแต่งงาน ระยะเวลาฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่อาศัยกับญาติของฝ่ายภรรยาชั่วคราวก่อนราว 1 ปี หรือจนกว่าจะมีลูกคนแรก จากนั้นจึงย้ายกลับมาอยู่กับญาติของสามีอย่างถาวร (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 141 – 142) และนิยพวรรณ วรรณศิริ ได้กล่าวถึงที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานแบบ Patri – matrilocal เพิ่มเติมขึ้นมาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งหมายถึง ภายหลังจากการแต่งงาน ระยะเวลาฝ่ายหญิงจะย้ายไปอยู่อาศัยกับญาติของฝ่ายสามีก่อนชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นจึงย้ายกลับมาอยู่กับญาติของฝ่ายภรรยาอย่างถาวร (นิยพวรรณ วรรณศิริ , 2540 : 214)

การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในสังคมปัจจุบัน

ในอดีตที่ผ่านมาพบว่า ระบบความสัมพันธ์ต่อกัน และการกำหนดบทบาทระหว่างชายหญิงหรือสามีภรณานั้น มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางเพศเป็นสำคัญ ทำให้เกิดบรรทัดฐานที่เรียกว่า “บทบาทตามประเพณี” (Traditional role) กล่าวคือ ฝ่ายชายมีหน้าที่หลักในการหาเลี้ยงและปกป้องดูแลสมาชิกภายในครอบครัว ฝ่ายหญิงมีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่

และความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้าน แต่ปัจจุบันโครงสร้างของสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่สำคัญมี 2 ประการ คือ (น้ำเพชร อยู่โต , 2539 : 13)

1. การกลายเป็นเมือง (Urbanization) ได้แก่ การมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความหนาแน่นของประชากรอยู่ในระดับสูง และประชากรมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพที่หลากหลาย เป็นต้น ผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ทรัพยากรต่อหัวของประชากรลดลง บุคคลต้องเพิ่มความพยายามในการหาเลี้ยงชีพมากขึ้น

2. การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ระบบงานที่ต้องใช้เครื่องจักร ความก้าวหน้าทางประยุกต์วิทยาและเศรษฐกิจแบบเงินตรา ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานได้มากขึ้น และการที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา ทำให้ครอบครัวมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

ผลจากการกลายเป็นเมืองและการกลายเป็นอุตสาหกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์ภายในครอบครัว อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางบทบาทในครอบครัวแบบเสมอภาคมากขึ้น ในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ผู้หญิงมีแนวโน้มเท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา อาชีพ หรือบทบาทในครอบครัว ในครอบครัวที่ภรรยาทำงานนอกบ้านนั้น สามีภรรยามีการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับการแบ่งงานในบ้านหรือการแบ่งบทบาทตามประเพณี ไปสู่ความคิดที่ว่าสามีภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น เช่นเดียวกับชาว Karo Batak ในเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย ซึ่งตามประเพณีแล้วมีการแบ่งงานระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวกำลังเปลี่ยนแปลงไป สามีเข้ามามีส่วนในการช่วยเลี้ยงดูลูกมากขึ้น (น้ำเพชร อยู่โต , 2539 : 14)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้ (จ้างงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ , 2540 : 84 - 86)

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสมรส

รูปแบบการสมรสได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากมาย โดยเฉพาะหนุ่มสาวในสังคมเมือง เช่น การอยู่ด้วยกันโดยไม่ทำการสมรส หรือการอยู่ด้วยกันก่อน เพื่อเรียนรู้และศึกษานิสัยของกันและกันจนเป็นที่พอใจก่อนแล้วจึงทำการสมรส ส่วนการเลือกคู่ครองก็เช่นเดียวกัน ปัจจุบันนี้ชายหญิงมีสิทธิในการเลือกคู่ครองมากขึ้น บิดามารดาดลบทบาทในการกำหนดคู่ครองให้กับบุตรของตนลงไปแล้ว นอกจากนี้เมื่อชายหญิงสมรสกันแล้ว ก็มักจะแยกออกไปตั้งครอบครัวออกไปอยู่ตามลำพังต่างหาก ไม่นิยมเข้าไปอยู่อาศัยกับครอบครัวของพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว

2. การหย่าร้าง

สถิติการหย่าร้างพบมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมเมือง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ฝ่ายหญิงมีสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจมากขึ้น ผู้หญิงในปัจจุบันทำงานนอกบ้านมากขึ้น ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสามีมากนัก ถ้าแยกกันอยู่ก็สามารถทำมาหากินด้วยตัวเองได้ การทำงานนอกบ้านของผู้หญิงอาจนำไปสู่ปัญหาการหย่าร้างได้ เนื่องจากไม่มีเวลาดูแลบ้านดูแลสามีและลูก จึงอาจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งกับสามี และนำไปสู่การหย่าร้างได้ในที่สุด

3. การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในเรื่องจำนวนสมาชิก

ครอบครัวในปัจจุบันมักเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีจำกัด บางครอบครัวอาจไม่มีบุตรเลย เป็นการอยู่ตามลำพังระหว่างสามีภรรยาเท่านั้น ทำให้ลูกหลานมีความห่างเหินกับญาติพี่น้อง ไม่ค่อยมีความผูกพันทางใจกันเท่าใดนัก จึงอาจทำให้ไม่รู้สึกรู้สีกว่ามีการะผูกพันต่อคนชรา ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้มีคนชราจำนวนมากถูกทอดทิ้ง และต้องไปอยู่ตามสถานสงเคราะห์คนชรา

4. การลดบทบาทและหน้าที่ของสถาบันครอบครัว

สังคมปัจจุบันครอบครัวได้ลดบทบาทและหน้าที่ซึ่งเคยรับผิดชอบไปมาก โดยเฉพาะในสังคมเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานะเศรษฐกิจที่บิดามารดาต้องออกไปทำงานประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้มีเวลาในการอยู่บ้านดูแลลูกน้อยลง ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่ลูกมีน้อยลง หน่วยงานสังคมอื่น ๆ จึงเข้ามามีบทบาทแทนครอบครัวมากขึ้น เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน โรงเรียน สื่อมวลชน เป็นต้น

5. การเปลี่ยนแปลงในบทบาทและอำนาจของสมาชิกในครอบครัว

ลักษณะครอบครัวที่บิดามารดามีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวนั้นเริ่มลดลง แต่ได้มีการเน้นในเรื่องของความเสมอภาคระหว่างบิดามารดาและบุตรมากขึ้น

6. การทำงานนอกบ้านของผู้หญิง

จากการที่ผู้หญิงมีสถานภาพสูงขึ้น เนื่องจากมีการศึกษาและสามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองได้ ปัจจุบันนี้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วออกไปทำงานนอกบ้านจึงมีมากขึ้น จากแต่เดิมที่สมัยก่อนผู้ชายจะเป็นฝ่ายออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเท่านั้น ส่วนผู้หญิงก็ต้องอยู่กับเข้าเฝ้ากับเรือน คอยหุงหาอาหาร ดูแลสามี และเลี้ยงลูก แต่สมัยนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้หญิงจึงต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ผู้หญิงจำนวนมากเลือกที่จะประกอบอาชีพนอกบ้านแทนการอยู่บ้านทำงานบ้านหรือเลี้ยงลูก มีการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคทางสิทธิหน้าที่ เรียกร้องให้ผู้ชายหันมาช่วยงานในบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้น

7. การอยู่ตามลำพัง

สังคมปัจจุบันยอมรับสถานภาพของชายหรือหญิงที่ไม่ได้แต่งงานมากขึ้น และพวกแม่เฒ่าก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการอยู่เป็นโสดของชายหรือหญิงจึงมีอัตราสูงขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(National Economic and Social Development Plan)

ที่ผ่านมาประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งหมด 8 แผน และปัจจุบันกำลังเข้าสู่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 สำหรับแผนพัฒนา ฯ ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและชนบทนั้นเริ่มมีตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม , 2541 : 3 – 21 อ้างถึงใน ปราบธนา มงคลวิรัช , 2541 : 23) ผู้วิจัยขอกล่าวถึงสาระสำคัญโดยสรุปของแผนพัฒนา ฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 – 9 ดังต่อไปนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 – 2509)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 เน้นในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่สำคัญ คือ การสร้างทางสายประธาน และทางหลวงสายจังหวัด ยาวประมาณ 1,000 กม. การสร้างโครงการชลประทานและโครงการพลังงานไฟฟ้า มีการสร้างเขื่อนภูมิพล เขื่อนน้ำพุง เขื่อนแก่งกระจาน เขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนน้ำปาว ตลอดจนการดำเนินการโครงการชลประทานในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายโครงการ พัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ปรับปรุงระบบน้ำประปาในกรุงเทพมหานครและในภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในด้านอุตสาหกรรมและส่งเสริมผลผลิตพืชใหม่ ๆ ในด้านการพัฒนาสังคมมีการขยายการศึกษาชั้นอุดมศึกษาออกไปสู่ภูมิภาคเป็นครั้งแรก โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเปิดดำเนินการในปี 2507

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510 – 2514)

แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ส่วนใหญ่ยึดตามแนวคิดที่มีอยู่แล้วในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 คือ เน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การชลประทาน การสร้างเส้นทางคมนาคม และบริการสาธารณสุขูปโภคต่าง ๆ ส่งเสริมการผลิตด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ชักจูงให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นจากแหล่งเงินทุนภายในและภายนอกประเทศ และให้ความสำคัญแก่ทรัพยากรกำลังคนที่จะนำมาใช้เป็นปัจจัยในการพัฒนาประเทศ

ในระยะแรกของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 2 ปรากฏว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศมีอัตราก้าวหน้าค่อนข้างสูง แต่ต่อมาในปี 2512 ภาวะเศรษฐกิจเริ่มผันแปร รายได้ของประเทศลดลง มีปัญหาขาดดุลชำระเงินลงทุนสำรองของประเทศลดลง สาเหตุเนื่องมาจากราคาข้าวและยางพาราซึ่งเป็นสินค้าหลักของไทยในตลาดต่างประเทศตกต่ำลงมาก เกิดภาวะฝนแล้งในพื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่ง ทำให้ผลเก็บเกี่ยวลดลง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515 – 2519)

ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับนี้ นอกจากจะเน้นถึงการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและขยายขีดความสามารถของการผลิต และเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น หรือมุ่งการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ก็ได้ตระหนักถึงปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนา ที่ก่อให้เกิด

ความแตกต่างในด้านรายได้ ตลอดจนเพิ่มความสำคัญในการพัฒนาบริการด้านสังคมเป็นนโยบายสำคัญอีกด้วย

โครงการพัฒนาด้านสังคมที่สำคัญ คือ การปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และสวัสดิการสังคม มีการกำหนดเป้าหมายลดอัตราเพิ่มประชากรไว้ในแผนพัฒนา ฯ เป็นครั้งแรก นอกจากนี้ยังมุ่งด้านการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อลดความแตกต่างของรายได้ และช่วยสกัดกั้นมิให้มีการอพยพโยกย้ายของแรงงานจากชนบทเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ มากเกินไป

ในด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานโครงสร้างที่สำคัญ คือ การขยายท่าเรือกรุงเทพฯ เพื่อให้เรือเข้าจอดรับส่งสินค้าสะดวกขึ้น และปรับปรุงท่าอากาศยานในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งท่าอากาศยานเชียงใหม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับนี้ เน้นหนักในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยขยายการผลิต การลงทุน และเพิ่มการจ้างงาน ปรับปรุงคุณภาพของประชากร โดยให้การศึกษาอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ ลดอัตราการเพิ่มของประชากรและได้คุณภาพกับทรัพยากรที่มีอยู่ เร่งบูรณะและปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดสรรที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ และแหล่งแร่ ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด

กล่าวโดยสรุป ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศกระเตื้องขึ้นกว่าในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 เล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่ดีนัก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 – 2529)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับนี้ มีลักษณะบางประการคล้ายคลึงกับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 คือ เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ปรับปรุงคุณภาพของประชากร และบูรณะปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ มีการตัดทอนค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างโครงการใหญ่ ๆ ที่ต้องใช้งบประมาณมาก ลดค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันได้เร่งการผลิตเพื่อส่งเสริมสินค้าออกให้มากขึ้น และลดการสั่งสินค้าเข้าลง โดยเฉพาะน้ำมัน

ในด้านการปรับปรุงคุณภาพประชากร มีการเร่งดำเนินการพัฒนาสังคม เสริมสร้างประชาชนให้มีคุณภาพ ตลอดจนกระจายบริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ความยุติธรรมไปสู่ชนบท

ในด้านการบูรณะปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินแหล่งน้ำและป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดำเนินการปลูกป่า ปรับปรุงดินเค็มและดินเปรี้ยวให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

ลักษณะเด่นของแผนพัฒนา ฯ ฉบับนี้ คือ เน้นการแก้ปัญหาความยากจนของคนชนบทในเขตล้าหลัง เพื่อให้ประชาชนในเขตชนบทเหล่านั้นมีโอกาสช่วยตนเองได้ นอกจากนี้ยังเน้นความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งกระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ภูมิภาค และให้มีการกระจายการถือครองสินทรัพย์เศรษฐกิจให้มากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า ภาวะการว่างงาน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนภาวะตกต่ำทางฐานะของเกษตรกร และความยากจนในชนบท

แผนหลักสำคัญที่กำหนดไว้มี 3 แนว คือ

1. ปรับปรุงประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศ
2. การปรับปรุงโครงสร้างการผลิต
3. การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบท

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 – 2539)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับนี้ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาในเชิงปริมาณ คุณภาพ และความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยกำหนด วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 ไว้ 3 ประการ คือ

1. รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ
 2. การกระจายรายได้และกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
 3. เร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)**

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 มีจุดประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุล คือ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน และเพื่อให้ก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกคน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการปกครอง
2. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคน รวมทั้งในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง และสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับผลการพัฒนาที่เป็นธรรม
4. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน
5. เพื่อปรับระบบบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 เป็นแผนที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทย ที่ได้รวมพลังร่วมกันระดมความคิด กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของสังคมไทย และร่วมจัดทำรายละเอียดของแผน โดยทุกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกันให้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี , 2545 : 1 – 6)

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกัน สร้างความเข้มแข็งของภาคการเงิน ความมั่นคงและเสถียรภาพของฐานะการคลัง ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจระดับฐานรากมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ตลอดจนเพิ่มสมรรถนะของระบบเศรษฐกิจโดยรวม ให้สามารถแข่งขันได้และก้าวทันเศรษฐกิจยุคใหม่
2. เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก โดยการพัฒนาคุณภาพคน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนให้เกิดการเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน มีการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสังคมไทย
3. เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เน้นการปฏิรูประบบบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐกิจเอกชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา การสร้างระบบการเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม และลดการทุจริตประพฤติมิชอบ
4. เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพเพิ่มรายได้ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

ผลของการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในระดับสูง และเปิดกว้างเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจนานาชาติมากขึ้น
2. สถานะการเงินการคลังของประเทศมีเสถียรภาพ คนไทยมีรายได้และการจ้างงานเพิ่มขึ้น โดยที่ฐานะการเงินการคลังของประเทศมั่นคงและมีเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับที่ควบคุมดูแลได้ การจ้างงานและค่าแรงเพิ่มสูงขึ้น รายได้ต่อหัวของประเทศเพิ่มขึ้นเท่าตัว
3. การพัฒนาที่ผ่านมามีความไม่สมดุลอยู่หลายด้าน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ระหว่างกลุ่มครัวเรือนระดับต่าง ๆ ตลอดทั้งชนบทกับเมืองมีมากขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง การขาดแคลนบริการพื้นฐาน ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 มีความรุนแรงมากขึ้น ช่องว่างระหว่างการออมในประเทศกับการลงทุนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบราชการปรับตัวไม่ทัน และไม่สนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
4. สรุปผลการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างมั่นคง และมีเสถียรภาพ และฐานะการเงินการคลังของประเทศดีขึ้น ซึ่งทำให้คนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุล ดังที่กล่าวมาแล้วหลายประการ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศที่เจริญยิ่งขึ้น และมีคุณภาพในระยะยาวต่อไป

นโยบายการพัฒนาชาวเขาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 8

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2528 – 2529 ได้กำหนดเป้าหมายและนโยบายในการพัฒนาชาวเขาไว้ดังนี้ (ชาติชาย บุรุษพัฒน์ , 2538 : 147 – 149 อ้างถึงใน ปรรารถนา มงคลธวัช , 2541 : 20 – 23)

- 1.) เป้าหมายหลักในการพัฒนา
 - 1.1 กำหนดให้อัตราเพิ่มประชากรชาวเขาลดลง เหลือร้อยละ 1.5 ต่อปี ตอนปลายแผน ฯ

1.2 ให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพและมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย โดยการมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนจำนวนร้อยละ 10 ของประชากรชาวเขาที่รัฐให้บริการอยู่ในปัจจุบัน

1.3 เร่งปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลาย โดยการปลูกป่าเฉพาะในเขตภาคเหนือตอนบน ให้ได้ 73,800 ไร่ต่อปี

1.4 ให้กระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน รวมถึงด้านโภชนาการ การศึกษาภาคบังคับ และข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนการจัดที่ดินให้ราษฎรได้มีสิทธิทำกินถูกต้องตามกฎหมาย สามารถเพิ่มผลผลิต และมีรายได้สูงขึ้น เป็นหมู่บ้านพัฒนาเต็มรูป จำนวน 120 หมู่บ้าน สำหรับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ดำเนินการอยู่แล้ว ให้ดำเนินการต่อไป เพื่อเตรียมพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาเต็มรูป

1.5 ส่งเจ้าหน้าที่หน่วยงานสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นออกเยี่ยมเยียนเข้าถึงชาวเขาทุกหมู่บ้าน

2.) แนวนโยบาย

2.1 เร่งดำเนินการลดอัตราเพิ่มประชากรชาวเขาและประชากรชาวไทยบนที่สูง และสนับสนุนการจัดตั้งถิ่นฐานถาวรของประชากรชาวเขาและประชาชนชาวไทยที่สูง ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเน้นชุมชนที่มีความหนาแน่นและอัตราเพิ่มของประชากรสูง

2.2 เร่งปรับปรุงพื้นที่ทุรพยากธรรมชาติที่เสื่อมโทรมและป้องกันการทำลายทรัพยากร เนื่องจากการกระทำของประชากรชาวเขาและประชากรชาวไทยบนที่สูง

2.3 เร่งปรับปรุงองค์กรเพื่อให้สามารถรับภาระในการดำเนินการพัฒนาชาวเขาร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนพัฒนาที่ชัดเจน โดยยึดแผนพัฒนาชาวเขาเป็นแผนแม่บท และเป็นแกนกลางในการประสานการพัฒนาของหน่วยงาน ซึ่งรวมถึงโครงการพัฒนาภาคเหนือ โครงการพัฒนาพระราชดำริ และมูลนิธิที่เกี่ยวข้อง

2.4 เร่งพัฒนาเศรษฐกิจหลักในด้านสาขาเกษตรกรรมควบคู่ไปกับสาขาอื่น เพื่อให้ชาวเขาและประชากรชาวไทยบนที่สูงมีอาชีพที่ถาวร มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ และลดปริมาณการปลูกฝิ่นลง โดยเร่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น และกระจายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่อาชีพหลักอื่น ทั้งนี้เน้นการอุตสาหกรรมครัวเรือน

2.5 พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และสามารถช่วยตนเองได้ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้และให้บริการด้านพัฒนาอนามัยพื้นฐาน รวมถึงการลดอัตราการติดยาเสพติดเพื่อให้ชาวเขาได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

2.6 เร่งรัดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และสนับสนุนให้ชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมให้มาก สำหรับหมู่บ้านที่ยังไม่มีหน่วยราชการใดเข้าถึง ให้เร่งสร้างความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเป็นการผูกพันทางจิตใจของชาวเขาให้มีความนิยมในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530 – 2534 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชาวเขาไว้ดังนี้

1. พิจารณากำหนดพื้นที่ ๆ เหมาะสมต่อการควบคุมดูแลการจัดระเบียบ การปกครอง การรักษาความมั่นคงปลอดภัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้ชาวเขาได้อยู่อาศัยและทำกินเป็นหลักแหล่ง

2. ให้มีการจัดทำแผนงานหลักในการดำเนินงาน ในพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาในที่สูงภาคเหนือ เกี่ยวกับปัญหาชาวเขา และการปลูกฝิ่น เพื่อพัฒนาชาวเขาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่สามารถดำรงชีวิตได้ตามควรแก่สภาพ ใกล้เคียงกับคนไทยพื้นราบ ทั้งนี้โดยการพัฒนาให้ชาวเขามีรายได้จากอาชีพอื่นที่เพียงพอแก่การยังชีพแทนการปลูกฝิ่น

3. การกระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานรวมทั้งโภชนาการ การศึกษาภาคบังคับ และข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทั่วถึง รวมทั้งเน้นการเร่งดำเนินการลดอัตราการเพิ่มประชากรของชาวเขาและประชากรไทยบนที่สูง

4. สกัดกั้นและผลักดันการอพยพเข้ามาใหม่ของชาวเขา โดยกำหนดมาตรการลงโทษสำหรับผู้อพยพเข้ามาใหม่ รวมทั้งผู้ชักจูงชาวเขาเข้ามาและให้ชาวเขามีอาชีพหลักแหล่งที่ถาวร เป็นเครื่องมือหนึ่งในการดูแลป้องกันและสกัดกั้น อีกทั้งให้เร่งการดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากรชาวเขาด้วย

5. เร่งรัดการสร้างเส้นทางในพื้นที่ ๆ จำเป็นต่อการเข้าถึงพื้นที่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 – 2544 ได้กำหนดนโยบายการพัฒนากลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยผ่านระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน และไม่สร้างผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เร่งรัดพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยต่างวัฒนธรรม ให้ได้รับ สัญชาติไทยและการรับรองสิทธิตามกฎหมาย การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุข และสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ รวมทั้ง การเร่งรณรงค์ให้มีการวางแผนครอบครัวและป้องกันโรคเอดส์อย่างทั่วถึง

3. สนับสนุนการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคนไทยต่างวัฒนธรรม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน และปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มอีกด้วย

ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

ทฤษฎีนี้มีทัศนะว่าประเทศต่าง ๆ ย่อมมีความเจริญไม่เท่ากัน หรือแม้แต่ใน สังคมประเทศเดียวกันก็จะมี ความเจริญแตกต่างกันไป เช่น สังคมเมืองกับสังคมชนบท เป็นต้น จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ล้าหลังไปสู่สังคมที่ทันสมัย ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านการเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตามแบบอย่างประเทศยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ โดยมีวิธีการ คือ

- 1.) นำปัจจัยภายนอกเข้าสู่ภายในที่ยังล้าหลัง
- 2.) ปัจจัยภายนอกที่นำเข้ามาจะต้องทันสมัยกว่า
- 3.) ต้องนำเข้าทั้งระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม และระบบการเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีระดับสูง
- และ 4.) ควรมีสถาบันเป็นศูนย์กลางสร้างความทันสมัย (พิทักษ์ไท เทพนอก , 2543 : 18 – 19)

การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศกำลังพัฒนาถูกมองว่าเป็น กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย คำว่า ความทันสมัย (modernization) มักจะใช้กัน ในความหมายที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมประเพณีแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มี ลักษณะตามอย่างสังคมที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมตะวันตก ทฤษฎีความทันสมัยมี พื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า สังคมทั้งหลายย่อมพัฒนาจากสภาพล้าหลังไปสู่สภาพที่ก้าวหน้าขึ้น โดยมีสังคมยุโรปและอเมริกาเป็นแบบอย่างของสังคมที่ก้าวหน้า ความทันสมัยจึงมีความหมาย เท่ากับความ เป็นตะวันตกนั่นเอง

ความทันสมัยเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมกำลังพัฒนา เช่น สังคมไทย กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อสังคมกำลังพัฒนารับเอาวัฒนธรรม ทั้งทางวัตถุ เช่น การเกษตร การสื่อสาร การแพทย์ การศึกษา ฯลฯ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ วัตถุ เช่น ค่านิยม อุดมการณ์ โลกทัศน์ แบบแผนการเลือกคู่ การแต่งงาน ระบบราชการ ฯลฯ จากสังคมตะวันตกเข้ามาใช้ และเมื่อนำมาใช้แล้วมักทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม

กำลังพัฒนา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักไม่ราบรื่น และมักเกิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผลกระทบต่อสถาบันสังคมทุกสถาบัน ชุมชนทุกแห่ง และมีผลกระทบต่อชีวิตทุกด้านของสมาชิกในสังคมกำลังพัฒนา (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 225)

ลักษณะสำคัญของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยหรือเรียกว่าสังคมกำลังพัฒนา ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตจากแบบง่าย ๆ ที่เคยมีมาตามแบบประเพณีนิยม ไปสู่วิธีชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นวิทยาศาสตร์ เช่น เปลี่ยนวิธีการทำไร่นาแบบเก่าที่เคยทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายเป็นเกษตรแผนใหม่
2. การผลิตทางเกษตรกรรม เปลี่ยนจากผลิตเพื่อเอาไว้กินเองในที่ดินแปลงเล็กเป็นการผลิตเพื่อขาย โดยทำเป็นไร่นาขนาดใหญ่ ชาวไร่นาที่เคยทำสิ่งของเครื่องใช้ด้วยตนเองก็หันมาซื้อเอาจากตลาด และมีการจ้างงานทำไร่นา แทนที่จะใช้เฉพาะแรงงานในครอบครัว
3. ในการผลิตทางอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานคนมาเป็นการใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น
4. คนหันมาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทที่คนส่วนใหญ่อยู่ในไร่และหมู่บ้านเป็นสังคมเมือง

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองแล้ว สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยมักมีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ เกิดขึ้นด้วย เช่น มีการขยายตัวทางการศึกษาการสื่อสารมวลชน การคมนาคม การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อและค่านิยมของคน

นักทฤษฎีความทันสมัยมองว่าปัจจัยที่ส่งเสริมและขัดขวางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ได้แก่ ปัจจัยภายในสังคม เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาของคนในสังคม โดยเชื่อว่าสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมสมัยใหม่ได้ง่ายต้องมีคนส่วนหนึ่งที่มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการ คือ เป็นคนที่มีแรงจูงใจหรือความต้องการความสำเร็จในชีวิต กล้าเสี่ยง คนที่มีลักษณะแบบนี้จะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ส่วนปัจจัยที่ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนั้น ได้แก่ ประเพณีบางอย่างของสังคม เช่น คนบางสังคมนิยมสะสมทรัพย์ไว้ในรูปของที่ดินหรือทองคำหรือของมีค่าอื่น ๆ ไม่ชอบการลงทุนในธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลผลิตอุตสาหกรรม

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกชน แล้วชี้ให้เห็นว่าตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์นั้นก็คือบทบาทนั่นเอง (สัจญา สัจญาวิวัฒน์ , 2543 : 133)

นักทฤษฎีบทบาทชอบที่จะเริ่มต้นอธิบายทฤษฎีของเขาด้วยการอ้างบทละครอันมีชื่อของเชคสเปียร์ เรื่องตามใจท่าน (As You Like It) ที่ว่า

โลกทั้งโลกคือละครโรงใหญ่
ส่วนหญิงชายก็เป็นเพียงตัวแสดงละครนั้น
ต่างมีวาระเข้าและออกเวทีละครของตน
ในชีวิตหนึ่งต่างมีบทแสดงหลายบท

หลังจากนั้นก็เปรียบเทียบว่า สังคมมนุษย์ก็คือโรงละคร และมนุษย์แต่ละคนก็คือตัวแสดงของละครโรงนี้ ตัวละครมีบทที่แน่ชัดสำหรับแสดง มนุษย์แต่ละคนก็จะมีตำแหน่งต่าง ๆ ที่แน่ชัดจะต้องดำรง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ก็มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวแสดงต้องเคารพเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ในสังคมก็ต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคม ตัวละครต้องแสดงเรื่องราวกับเพื่อนนักแสดง มนุษย์ในสังคมก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม มนุษย์ในสังคมก็ต้องสวมบทบาทของผู้ชมประเภทต่าง ๆ และประการสุดท้าย ขณะที่ตัวแสดงแต่ละคนต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดง มนุษย์ในสังคมก็ต้องอาศัยภาพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วย เป็นสไตล์ของตนเองในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (สัจญา สัจญาวิวัฒน์ , 2543 : 134)

ประเภทของความคาดหวัง (expectations)

ความคาดหวังเป็นส่วนประกอบสำคัญของบทบาท ทุกบทบาทจะได้รับความคาดหวังอย่างใดอย่างหนึ่งจากผู้อื่นหรือแหล่งอื่นเสมอ นักทฤษฎีบทบาทแบ่งความคาดหวังอันเป็นกรอบสำหรับสถานภาพออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (สัจญา สัจญาวิวัฒน์ , 2543 : 135 - 136)

1. ความคาดหวังจาก “บท” (Expectation from the “script”) ความคาดหวังประเภทแรกนี้เป็นเสมือนบทละครที่กำกับตัวแสดงในเวทีละคร สำหรับโลกของความเป็นจริง “บท” (script) ก็คือ บรรทัดฐานทางสังคม (norms) นั้นเอง ซึ่งสังคมทุกสังคมจะกำหนดเอาไว้กว้าง ๆ ว่าผู้ดำรงตำแหน่งใดจะต้องแสดงหรือทำอะไร อย่างไร เช่น ในสังคมไทย พ่อแม่จะต้องดูแลอบรมลูก นักเรียนจะต้องเรียนหนังสือและเชื่อฟังครู ครูจะต้องการความรู้ให้มากและสอนหนังสือ พ่อค้าแม่ค้าต้องขายของ ทหารต้องป้องกันประเทศ เป็นต้น เมื่อความคาดหวังประเภทนี้กำหนดไว้กว้าง ๆ บุคคลก็อาจประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้างตามเหตุการณ์ สถานที่ หรือความต้องการของบุคคลนั้น ๆ แต่อย่างไรก็จะต้องอยู่ภายในขอบเขตของบรรทัดฐานของสังคม

2. ความคาดหวังจาก “ผู้แสดง” อื่น (Expectation from other “players”) นอกจากบทละครแล้ว นักทฤษฎีบทบาทยังอาศัยส่วนอื่นของละครต่อไปอีก คราวนี้อาศัยผู้แสดงอื่นในเวทีแสดงเป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมของเพื่อนผู้แสดงด้วยกัน ในสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ตามความคิดของนักทฤษฎีสำนักนี้ มนุษย์คนอื่นในสังคมก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน ความคิดเช่นนี้ก็เป็นการเหมือนกับความคิดเรื่องผู้แสดงอื่นเป็นสำคัญ (significant other) และผู้อื่นทั่ว ๆ ไป (Generalized others) ของมีด (Mead) และเรื่องการมองตัวเอง (Looking-glass self) ของคูลีย์ (Cooley) นั้นเอง เพียงแต่ว่าความคิดของทั้งสองท่านนี้ใช้อธิบายการเกิดของตัวตน (self) แต่ของทฤษฎีบทบาทใช้ในความสัมพันธ์ทางสังคมทั่วไป

3. ความคาดหวังจาก “ผู้ชม” (Expectation from the “Audience”) ประเภทสุดท้ายของความคาดหวังตามความคิดของทฤษฎีบทบาทเอามาจากผู้ชมละคร กล่าวคือ ผู้แสดงจะต้องดูว่าผู้ชมชอบอย่างไร ไม่ชอบอย่างไร แล้วแสดงบทบาทตามความต้องการของผู้ชม ผู้ชมมีความสำคัญต่อผู้แสดงละครเพราะละครจะดำรงอยู่ได้หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ชมเป็นผู้ตัดสิน ในสังคมมนุษย์ก็มีบุคคลหรือจริง ๆ แล้วเป็นกลุ่มบุคคลทำนองนี้เช่นเดียวกัน ตามความคิดของทฤษฎีบทบาท กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม หากมีคนเชื่อว่ามีอยู่จริง ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในทางที่เขาจะทำตาม ทำให้เหมือนกับ “ผู้ชม” ทำหรือต้องการความคิดนี้ตรงกับความคิดเรื่องผู้อื่นทั่ว ๆ ไป (generalized others) ของมีด (Mead) และความรู้สังคมวิทยาทั่วไป เรียกว่า กลุ่มอ้างอิง (reference group)

ปัจเจกชน (Individual)

ปัจเจกชนตามความเห็นของทฤษฎีบทบาท คือ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ดำรงสถานภาพ (status) และเป็นผู้แสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอง แปลอีกที่ว่า คำว่าสถานภาพเป็นกรอบความคิดเท่านั้น สถานภาพจะมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้จะต้องมีคนหรือปัจเจกชนมาครอบครอง แล้วแสดงบทบาทออกไปตาม “บท” ตาม “ผู้แสดงอื่น” ในวงละครเดียวกัน หรือตาม “ผู้ดู” ละคร ถ้าจะเทียบกับละครโรงใหญ่ก็ตามที่ ทฤษฎีบทบาทมองเจาะลงไปอีกว่า ปัจเจกชนเหล่านี้มีคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ (สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ , 2543 : 137-138)

1) **ลักษณะเกี่ยวกับตนเอง (self – related characteristics)** ได้แก่ ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดตามที่เขาคิดว่าเขาเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self conceptions) ลักษณะนี้เองจะมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพหนึ่งใดที่เขาดำรง ทั้งนี้เพราะความเชื่อว่าตนมีลักษณะอย่างใดนี้เอง จะพื้นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่าง ๆ ดังได้กล่าวข้างต้น มาเป็นแนวประพฤติตามสถานภาพหนึ่งใด

2) **ทักษะและความสามารถในการแสดงบทบาท (role playing skills and capacities)** ความสามารถเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวคนแต่ละคน เป็นสิ่งที่มิมาแต่กำเนิด ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่ร่ำเรียนภายหลัง แต่ทั้งสองอย่างก็สัมพันธ์กันในแง่ที่ว่า หากไม่มีความสามารถเป็นทุนรองรับอยู่ก่อนแล้ว ทักษะก็อาจไม่เกิดได้ ด้วยความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาทนี้เองที่บุคคลแสดงบทบาทได้

จะเห็นว่าคุณลักษณะ 2 ประการของปัจเจกชนดังกล่าว มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด เพราะความคิดเกี่ยวกับตัวเอง (self perception) จะเป็นตัวเลือกหรือตัวตัดสินใจว่าความคาดหวังประเภทใดจะเหมาะสมกับตน ในขณะที่ทักษะในการแสดงบทบาทจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกภาพลักษณะของตนเอง (self -images) อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างมีการกระทำระหว่างกัน เมื่อเลือกภาพลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดได้แล้ว ภาพลักษณะนั้นเองจะค่อย ๆ กลายเป็นความคิดเกี่ยวกับตัวของตัว (Self – conception) อันถาวรต่อไป

ตัวเชื่อมระหว่างสังคมกับปัจเจกชน

ทฤษฎีนี้เสนอภาพกว้าง ๆ ของสังคมมนุษย์และปัจเจกชน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมมนุษย์ แต่สองอย่างนี้ไม่ได้เชื่อมสนิทกันได้โดยอัตโนมัติ ต้องมีอะไรบางอย่างมาเชื่อมให้มันติดกัน ซึ่งนักทฤษฎีบทบาทกล่าวว่าตัวเชื่อมนี้ก็คือ “บทบาท” นั่นเอง และให้รายละเอียดว่าบทบาทมี 3 ประเภท ด้วยกัน คือ (สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ , 2543 : 139 – 140)

1. **บทบาทตามใบสั่ง (Presctibed Roles)** บทบาทประเภทนี้เฟื่องถึงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

2. **บทบาทตามใจ (Subjective Roles)** บทบาทประเภทนี้เฟื่องถึงไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตราหรือตัวตนเสียก่อน แล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตนก็จะกลั่นกรองพิจารณาเลือกสรร ลดทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

3. **บทบาทจริง (Enacted Roles)** บทบาทประเภทนี้ คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชน หลังจากผ่านขั้นตอน 2 ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผย ก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าเฟื่องไปที่บทบาทเปิดเผย จุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งในตัวความคาดหวัง หรือการตีความคาดหวังตามสถานภาพนั้น ๆ

บทบาทต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมากกว่าการดำรงอยู่ได้เป็นเอกเทศ เช่น ไม่ว่าจะบทบาทจริงหรือบทบาทตามใบสั่ง ต่างก็ต้องมีบทบาทตามใจแฝงอยู่ไม่มากก็น้อย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่ไม่ยอมเป็นผู้รับอย่างเดียว หากแต่พยายามเป็นผู้รุกด้วยเสมอ

ทฤษฎีทรัพยากร (Resources Theory)

Blood and Wolfe (1960) เป็นผู้ริเริ่มนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการศึกษาระบบความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา โดยอธิบายว่า การจำแนกหน้าที่ของสามีภรรยาจะอยู่บนพื้นฐานแห่งทรัพยากรของสามีภรรยาเป็นสำคัญ ทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อการรับผิดชอบงานบ้าน และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสามีภรรยา ได้แก่ เวลา ความรับผิดชอบในงาน อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และระดับชั้นทางสังคม ทรัพยากรที่ได้รับความสนใจมากที่สุด คือ เวลา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคู่สมรสคนใดที่มีเวลามากจะเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านมาก ภรรยาที่ทำงานนอกบ้านจะมีเวลาสำหรับรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ทรัพยากร

อื่น ๆ ได้แก่ รายได้ ระดับชั้นทางสังคม และระดับการศึกษาของภรรยา มีความสัมพันธ์กับการรับผิดชอบงานบ้านของสามีภรรยาอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่จากการศึกษาของ Abdel – Ghany and Nickela (1983) พบว่า ระดับการศึกษาของภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานของภรรยา คือ ภรรยาที่มีการศึกษาระดับสูง จะใช้เวลาสำหรับรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยาที่มีการศึกษาต่ำ และรายได้ของภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานบ้าน คือ ภรรยาที่มีรายได้น้อยจะรับผิดชอบงานบ้านมาก

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory)

นวัตกรรม เป็นสิ่งแปลกใหม่ที่เข้ามาแทนที่ของเก่าที่มีอยู่ในสังคม ในรูปของสิ่งของและสิ่งประดิษฐ์ที่ผลิตโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่ ที่จริงแล้วสิ่งที่เราเห็นก็คือตัวแทนของความคิดนั่นเอง มันเป็นการเพิ่มขึ้นทางความคิด ไม่ใช่ทางจำนวน ตัวอย่างเช่น เดิมคนไทยไถนาด้วยคันไถ แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นการไถนาด้วยรถแทรกเตอร์ และเลิกใช้คันไถไปเลย จะเห็นได้ว่าถ้านับจำนวนแล้วจะมีสิ่งของแปลกใหม่เข้ามา 1 อย่าง ของที่เหลืออยู่ก็มีเท่ากับ 1 อย่างเท่านั้น ไม่ใช่ 2 นี่คือการบวนการแทนที่ในเรื่องของนวัตกรรม (นิยพวรรณวรรณศิริ , 2540 : 290)

นวัตกรรมเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในประเทศกำลังพัฒนา คำว่า “นวัตกรรม” หมายถึง กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ของใหม่ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด ส่วนของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นทฤษฎีตะวันตกอีกทฤษฎีหนึ่งที่แพร่หลายมากพอสมควร เนื้อหาสาระของทฤษฎีนี้เอามาจาก Everett M. Rogers นักวิชาการชาวอเมริกัน (สัจญญา สัจญญาวิวัฒน์ , 2543 : 23 – 26) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมมีสาระโดยย่อว่าการรับนวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นอยู่กับบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสาร ตัวนวัตกรรม และระยะเวลา โดยมีความหมายดังต่อไปนี้

การรับนวัตกรรม (adoption of innovation) หมายถึง การตัดสินใจที่จะใช้นวัตกรรมอย่างเต็มอัตราต่อไป โดย Rogers ได้สร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับการรับนวัตกรรม

ขยายความรู้เรื่องนี้ต่อไปอีก เรียกว่า กระบวนการรับนวัตกรรม (adoption process) ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตระหนักถึงนวัตกรรม เกิดความตระหนัก (Awareness Stage) หมายถึง การที่ปัจเจกชนรับรู้เกี่ยวกับความรู้ใหม่ แต่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจได้ ขั้นที่สองคือ ขั้นให้ความสนใจนวัตกรรม (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่ปัจเจกชนรู้สึกสนใจความคิดใหม่ ๆ นั้น และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นที่สามคือ ขั้นประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation Stage) ขั้นนี้ปัจเจกชนประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตว่าจะนำไปใช้ดีหรือไม่ และตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่ ขั้นที่สี่คือ ขั้นทดลองใช้นวัตกรรม (Trial Stage) ปัจเจกชนนำไปทดลองใช้ในระดับเล็กก่อน เพื่อดูว่ามันมีประโยชน์อย่างไร และขั้นที่ห้าซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายคือ ขั้นการยอมรับนวัตกรรม (Adoption Stage) ปัจเจกชนยอมรับความคิดใหม่และนำไปใช้ จากกรอบความคิดนี้จึงเห็นได้ว่า ก่อนการรับนวัตกรรมนั้นได้มีการกระทำหลายอย่างผ่านมาแล้ว

ปัจเจกบุคคล (an individual) หมายถึง มนุษย์สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง บุคคลแม้จะเป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันในการรับนวัตกรรม เรียกว่าภาวะนวัตกรรม (innovativeness) กล่าวคือ บางคนรับนวัตกรรมเร็ว บางคนรับนวัตกรรมช้า อาศัยภาวะนวัตกรรมนี้เอง ทฤษฎีนี้แบ่งคนเป็น 5 ประเภท คือ 1.) นวัตกรรม 2.) กลุ่มผู้รับนวัตกรรม 3.) ชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมเร็ว 4.) ชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า และ 5.) ผู้รับทีหลัง นอกจากนี้ Rogers ยังแบ่งผู้รับนวัตกรรมออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ คือ พวกแรกเป็นผู้รับนวัตกรรม (Innovators) เป็นพวกกระตือรือร้นที่จะทดลองความคิดใหม่ ๆ กล้าเสี่ยง และเต็มใจรับผลของการกระทำนั้น ๆ พวกต่อมาคือ ผู้รับรุ่นแรก (Early Adopters) เป็นพวกยอมรับของใหม่รุ่นแรก ๆ มักเป็นพวกชนชั้นนำในชุมชน เป็นพวกที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยกย่อง พวกต่อมาคือ ผู้รับพวกแรก (Early Majority) เป็นพวกที่ยอมรับของใหม่ก่อนสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ มักเป็นพวกหัวก้าวหน้า ทำให้การรับของใหม่เป็นอย่างชอบธรรม แต่ไม่ใช่พวกผู้นำการเปลี่ยนแปลง หลังจากพวกนี้แล้วก็จะเป็นผู้รับรุ่นหลัง (Late Majority) เป็นพวกที่รับของใหม่หลังสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ การรับของใหม่เกิดขึ้นจากความกดดันทางสังคมหรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และพวกสุดท้ายคือ ผู้สงสัยนวัตกรรม (Laggards) เป็นพวกไม่ยอมรับนวัตกรรม สงสัยในของใหม่ ๆ ทุกอย่าง เป็นพวกเคร่งประเพณี เป็นพวกที่รับนวัตกรรมหลังสุด

ระบบสังคม (social system) หมายถึง องค์กรวมของประชากรจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่าง ๆ กัน และผูกพันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ทฤษฎีนี้พูดถึงระบบสังคมขนาดใหญ่ คือ สังคมมนุษย์ ซึ่งทฤษฎีนี้ระบุเป็น 2 ข้อ คือ สังคมสมัยใหม่ (แทนด้วย

บรรทัดฐานสังคมสมัยใหม่) และสังคมประเพณี (แทนด้วยบรรทัดฐานประเพณี) โดยทฤษฎีแสดงไว้ว่าบรรทัดฐานสังคมสมัยใหม่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงและการรับนวัตกรรม ในขณะที่บรรทัดฐานแบบประเพณีไม่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง และไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม สังคมทั้งสองนี้เป็นสังคมในอุดมคติ (ideal type)

การสื่อสาร (communication) หมายถึง การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านสื่อหรือตัวกลางอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทฤษฎีนี้การสื่อสารคือการแพร่กระจายนวัตกรรม ซึ่งโดยปกติเป็นกระบวนการ (diffusion process) ที่นวัตกรรมอย่างหนึ่งแพร่จากแหล่งผลิตหรือแหล่งค้นพบไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม ส่วนสำคัญของกระบวนการนี้ คือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่คนหนึ่งสื่อความคิดใหม่กับอีกคนหนึ่งให้ได้รับรู้ ซึ่งเขาจะรับความคิดเห็นนั้นหรือไม่หลังจากนั้นก็เป็นอย่างอื่น

นวัตกรรม (innovation) ความหมายอย่างกว้างหมายถึง สิ่งใด ๆ ที่คน (จำนวนหนึ่ง) ถือว่าใหม่ ส่วนใหญ่นวัตกรรมเป็นสิ่งใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นความคิด ความรู้ วัสดุ สิ่งของที่ใหม่สำหรับสังคมหนึ่งใด ถ้าเป็นความหมายอย่างแคบจะต้องใส่คุณศัพท์กำกับเข้าไปด้วย เช่น นวัตกรรมทางเทคนิค นวัตกรรมทางองค์กร นวัตกรรมทางการกีฬา หรือนวัตกรรมทางการแพทย์ เป็นต้น

ระยะเวลา (time) ในที่นี้หมายถึง ขนาดของเวลาที่ใช้ในกระบวนการแพร่ นวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นที่แหล่งผลิต ไปจนถึงจุดที่มีผู้รับนวัตกรรม ซึ่งแต่ละนวัตกรรมใช้เวลาสั้นยาวไม่เท่ากัน โดยการศึกษาวิจัยด้านนี้แสดงให้เห็นว่า เกี่ยวเนื่องกับเวลาที่ใช้ในการแพร่ นวัตกรรมชนิดต่าง ๆ ทำให้มีคนที่รับนวัตกรรมประเภทต่าง ๆ ขึ้น

การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล หมายความว่า ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเป็นผู้ตัดสินใจรับนวัตกรรมหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับเร็ว บางคนรับช้า แม้จะอยู่ในสังคมหรืออยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม คนที่มีภาวะนวัตกรรมสูง (high innovativeness) ก็จะได้รับนวัตกรรมเร็ว กลายเป็นนวัตกรรม (innovators) หรือกลุ่มที่รับนวัตกรรมเร็ว หรือแม้เป็นชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมเร็ว ในขณะที่ผู้มีภาวะนวัตกรรมต่ำ (low innovativeness) ถ้าไม่ เป็นประเภทชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า ก็เป็นผู้ล่าช้า (laggards) ไปเลย การรับนวัตกรรมจึงขึ้นอยู่กับบุคคลด้วยเหตุนี้

การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระบบสังคม หมายความว่า ระบบสังคมประเภทต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม หรือรับเร็วรับช้าด้วย ทฤษฎีนี้แบ่งสังคมออกเป็นสองประเภท คือ สังคมสมัยใหม่ และสังคมโบราณหรือสังคมประเพณี สังคมสมัยใหม่จะรับนวัตกรรมเร็วและรับปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี ทั้งนี้เพราะสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า (โดยเฉพาะทางวัตถุ) ดังนั้นเมื่อมีอะไรใหม่มาก็สนับสนุนให้รับมาทดลองใช้ในสังคม ในขณะที่สังคมประเพณีไม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมเช่นนั้น จึงไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม

การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับสื่อสาร จากค่านิยมการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย คือ การรับหรือไม่รับนวัตกรรม และหัวใจของกระบวนการ คือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรมเป็นผู้นำความคิดหัวก้าวหน้า (cosmo-polite option leaders) กับสมาชิกชุมชนผู้หนุ่มแน่นและการศึกษาสูงในชั้นทดลองของกระบวนการแพร่นวัตกรรม การรับนวัตกรรมก็จะเร็ว หากเป็นกรณีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำความคิดหัวก้าวหน้า แต่สมาชิกชุมชนหัวล้าหลัง การรับนวัตกรรมก็ช้าหรืออาจไม่มีการรับนวัตกรรมเลยก็ได้

การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม หมายถึง ลักษณะของนวัตกรรมมีส่วนกำหนดระยะเวลา หรือการรับหรือไม่รับนวัตกรรม ทฤษฎีระบุว่านวัตกรรมมีปัจจัยที่จะต้องพิจารณา 5 ประการที่จะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ รับเร็วหรือรับช้า คือ 1.) ความได้เปรียบ คือ ประโยชน์ที่จะได้รับ ถ้าปัจเจกชนมองว่ามันดีกว่าของเก่าในแง่ผลผลิต ประสิทธิภาพ ต้นทุน และกำไร จะทำให้ยอมรับของใหม่นั้น ๆ เข้ากับของเดิมได้ 2.) การเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้ ถ้าของใหม่เข้าได้ดีกับค่านิยมหรือประเพณีที่มีอยู่แล้ว ปัจเจกชนจะยอมรับของใหม่ 3.) ความสลับซับซ้อน ถ้าของใหม่ซับซ้อนยุ่งยากและยากจะเข้าใจได้ ชาวบ้านจะไม่ยอมรับหรือรับช้า ตรงกันข้ามถ้าของใหม่เป็นของง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ชาวบ้านจะรับเร็ว 4.) การแบ่งทดลองใช้ได้หรือไม่ คือ ทดลองดูของใหม่บางอย่าง ชาวบ้านจะลองทำดูก่อนในระดับเล็ก แต่บางอย่างทำไม่ได้ เช่น รถยนต์ ทวี ถ้าลองทำก่อนได้จะรับเร็วขึ้น และ 5.) ความเข้าใจง่าย คือ การสังเกตเห็นได้ของใหม่ที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สังเกตเห็นได้ง่าย จะทำให้ปัจเจกชนรับเร็วขึ้น นวัตกรรมที่มีลักษณะเฉพาะทางบวดย่อมจะแพร่หลายง่าย ในขณะที่นวัตกรรมที่มีลักษณะทางลบมักขาย

ไม่ออก เพราะ 1.) ไม่ดีกว่าของเดิม 2.) เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี 3.) มีโครงสร้างซับซ้อน 4.) แบ่งทดสอบไม่ได้ และ 5.) เข้าใจยาก

การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระยะเวลา หมายความว่า ระยะเวลาที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้หรือไม่รับนวัตกรรม เท่าที่มีการวิจัยมาแล้ว เวลาก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าภาวะนวัตกรรม (innovativeness) อันเป็นเครื่องแสดงระดับหรือประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสูง บางคนมีต่ำ บุคคลบางคนเลยกลายเป็นนวัตกรรม หรือผู้ล่าหลังตามระยะเวลาที่รับนวัตกรรม และแน่นอนว่าในการที่บุคคลจะตัดสินใจรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณานวัตกรรมระยะหนึ่ง หากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ เวลาจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม

สำหรับปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับนวัตกรรมใหม่ (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 225) มีดังต่อไปนี้

1. **การทดแทน (Substitution)** ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมถูกแทนที่แล้ว ต้องไม่ทำให้โครงสร้างเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัวในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของผู้รับวัฒนธรรมใหม่มากนัก
2. **สังเคราะห์นิยม (Syncetism)** คือ การหลอมระบบความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่สองระบบขึ้นไป เข้าเป็นระบบเดียวกันอย่างกลมกลืน
3. **การเพิ่มขึ้น (Addition)** คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก
4. **การริเริ่ม (Deculturation)** คือ การสูญหายบางส่วนของวัฒนธรรมเดิมไป เนื่องจากคุณค่าและคุณภาพไม่สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติอีกต่อไป
5. **การต่อต้าน (Rejection)** การต่อต้านเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซึ่งทำให้บุคคลปรับตัวไม่ทัน และขาดผลประโยชน์ ขาดโอกาส และศักดิ์ศรีที่ตนเคยมีมาแต่เดิม คนจึงไม่ยอมรับและก่อให้เกิดการเพิกเฉยและต่อต้านสิ่งใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการกีดกัน และอาจถึงการจลาจลได้

6. การสูญเสีย (Deprivation) ได้แก่ การสูญเสียในสิ่งที่เคยได้เคยมีของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยในสังคม และเป็นผู้ได้เปรียบมากในวัฒนธรรมเก่า กลุ่มนี้จะต่อต้านการรับวัฒนธรรมใหม่ หากวัฒนธรรมใหม่ทำให้ต้องสูญเสียประโยชน์ เช่น สังคมลาวเคยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คนรวยมีที่ดินมากมาย คนจนไม่มีทรัพย์สิน ต่อมาสังคมได้รับเอาระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาใช้ ได้มีการยึดที่ดินมาเป็นของรัฐ แล้วแบ่งให้ทุกคนมีสิทธิทำกินเท่า ๆ กัน เจ้าของที่ดินเดิมซึ่งเป็นผู้สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งที่ดิน ฐานะทางเศรษฐกิจ และศักดิ์ศรี จะเป็นผู้ต่อต้าน (หากทำได้) และถ้าทำไม่ได้จะหาทางหนีออกจากสังคมลาวไปเสียเป็นต้น

ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential – Diffusion Theory)

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยสิ่งก้ำปี 4 ตัว คือ 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ ทฤษฎีส่วนนี้อธิบายว่า 4 สิ่งนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 สิ่งนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม มีสิ่งก้ำปี 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนามาเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทางวิชาการเรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) สำหรับนักปฏิบัติการพัฒนาสังคมก็มองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่งนั่นเอง สรุปได้ว่าตามทฤษฎีนี้ สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2543 : 14 - 19)

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมี 6 ประพจน์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , 2539 : 15 - 19) ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนา
2. ทรัพยากรมนุษย์ทำให้เกิดการพัฒนา
3. องค์การทางสังคมทำให้เกิดการพัฒนา
4. ภาวะผู้นำทำให้เกิดการพัฒนา

5. การติดต่อกับโลกภายนอกทำให้เกิดการพัฒนา

6. การฝึกอบรมทำให้เกิดการพัฒนา

ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resource) หมายถึง สิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น

ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) หมายถึง มนุษย์นั่นเอง แต่หมายถึง เฉพาะกลุ่มคนในวัยแรงงาน เพราะคนวัยนี้มีกำลังแรงงานเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ส่วนคนวัยอื่น คือ วัยชรา (60 ปีขึ้นไป) หรือวัยเด็ก (14 ปีลงมา) เป็นภาระมากกว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

องค์การทางสังคม (Social organization) องค์การทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา คือ องค์การสังคมประเภทสหจร (association) เช่น กลุ่มอาชีพ สหกรณ์ คณะกรรมการ กลุ่มทางการศึกษา เป็นต้น

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง จำนวนคนที่เป็นผู้นำ เช่น ผู้นำทางการเมือง มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ตำบล เป็นต้น ผู้นำทางการศึกษา เช่น ครู กรรมการศึกษา เป็นต้น ผู้นำทางเศรษฐกิจ เช่น ผู้ร่ำรวย พ่อค้า ผู้นำกลุ่มชาวนา ผู้นำกลุ่มชาวไร่ ผู้นำกลุ่มทอผ้า เป็นต้น ผู้นำศาสนา เช่น สมภารวัด

การติดต่อ (Contact) หมายถึง การที่คนของชุมชนหนึ่ง เป็นชุมชนชนบทติดต่อกับคนในอีกชุมชนหนึ่ง คือชุมชนเมือง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง ระหว่างประเทศ เรียกว่า การติดต่อในความหมายนี้ทั้งสิ้น

การฝึกอบรม (Training) หมายถึง การได้รับการศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ เช่น การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ การฝึกเกี่ยวกับสหกรณ์ การฝึกเกี่ยวกับสาธารณสุข การฝึกเกี่ยวกับการตลาด การฝึกเกี่ยวกับการช่าง เป็นต้น

ประพจน์ของทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนา หมายความว่า ปัจจัยเหตุ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเมื่อมีทรัพยากร เช่น น้ำมัน ทองคำ หรือเพชรแล้ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นทรัพย์สินเงินทอง สามารถจะนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยังทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นไปอีก

ทรัพยากรมนุษย์ทำให้เกิดการพัฒนา หมายความว่า ปัจจัยเหตุ คือ ทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา หรือพูดอีกอย่างว่า ยังมีคนในวัยแรงงานมากเท่าใด ก็ยังทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เหตุผลก็คือ คนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงแข็งแรง เป็นต้น ปัจจัยนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

องค์การทางสังคมทำให้เกิดการพัฒนา ดังที่กล่าวแล้วว่า องค์การทางสังคม ในที่นี้หมายถึงองค์การสังคมประเภทสหจรรยา โดยที่องค์การสังคมเหล่านี้ทำให้เกิดพลังในการทำงาน ได้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้ องค์การก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่อง หรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

ภาวะผู้นำทำให้เกิดการพัฒนา ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำ ประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็ยังยิ่งทำให้การพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้เพราะผู้นำมักจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วย หรือการที่ผู้นำสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ นอกจากนั้นด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำ จึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

การติดต่อทำให้เกิดการพัฒนา การติดต่อกับหมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยี จากสังคมเจริญมาใช้หรือ

มาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้า ขึ้นมาในสังคมด้อยพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

การฝึกอบรมทำให้เกิดการพัฒนา การฝึกอบรมมีฐานะพิเศษ คือ เป็นทั้ง ตัวเหตุโดด ๆ และเป็นตัวเหตุร่วมกับตัวเหตุอื่น ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาได้ คำอธิบายให้เห็นความจริงก็ไม่ยาก เพราะหากมองการฝึกอบรมว่าเป็นการศึกษาเสียแล้ว ก็ย่อมจะเห็นความสำคัญได้ ชัดเจนในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนสูงขึ้น การพัฒนาก็ย่อมจะสูงตามไปด้วย สำหรับการเป็นตัวเหตุควบกับตัวเหตุอื่น ก็อาจมองได้ว่าการศึกษาย่อมจะทำให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาก็ย่อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การสังคมที่มีคนมีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ย่อมพลอยมีคุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาย่อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่อที่เฉลียวฉลาดอันเกิดจากการศึกษา ย่อมก่อผลประโยชน์ด้านการพัฒนา ดังนั้นการฝึกอบรมจึงช่วยให้เกิดการพัฒนา

สรุปได้ว่า ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนา ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสังคมด้วย จะเกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัย 6 ตัวเป็นเหตุ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม โดยยังมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ตามความหมายที่กล่าวมามากเพียงใด การพัฒนาสังคมก็จะมีระดับสูงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย

ลำพวรรณ น่วมบุญลือ (2519 : 211) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สิทธิหน้าที่ของสตรี ตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” โดยอาศัยกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายตราสามดวง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติอื่น ๆ เป็นหลักในการวิเคราะห์ พบว่าฐานะของสตรีตามกฎหมายไทยสมัยก่อนด้อยกว่าบุรุษมาก สตรีมีแต่ภาระหน้าที่ ส่วนสิทธิแทบไม่มีเลย สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือภรรยา แม้แต่จะเลี้ยงดูลูกก็ไม่ได้ ผู้ชายสมัยก่อนมีสิทธิในการมีภรรยาได้หลายคนโดยถูกต้องตามกฎหมาย ผู้หญิงเองก็ยอมรับสภาพว่าตนอยู่ในความคุ้มครองของสามีทั้งในบ้านและนอกบ้านตามกฎหมายสมัยก่อน ผู้หญิงมีฐานะเป็นเพียงทรัพย์สินอย่างหนึ่งของสามี สามีอาจขายหรือจำนำภรรยาก็ได้ ในด้านทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ผู้หญิงไม่มีสิทธิ์จัดการทรัพย์สินใด ๆ ด้วยตนเอง เมื่อหย่าร้างกันการแบ่งสินสมรสให้ผู้ชายได้ 2 ส่วน ผู้หญิงได้เพียง 1 ส่วน ตามหลัก “ชายหาบ หญิงคอน” เพราะถือว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าในการทำมาหากิน งานและความสามารถของผู้หญิงนอกเหนือจากงานบ้านยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม หลังจากประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2476 แล้ว สิทธิของสตรีก้าวหน้ามากขึ้น กล่าวคือ ผู้ชายมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายได้เพียงคนเดียว การแบ่งสินสมรสใช้หลัก “เสมอภาค” คือ ได้ส่วนแบ่งกันคนละครึ่ง แต่สิทธิของผู้หญิงยังไม่เท่าผู้ชายทุกประการ คือ ไม่อาจจัดการทรัพย์สินที่เกี่ยวกับสินบริโภคได้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากสามี และไม่สามารถฟ้องหย่าได้เมื่อสามีนอกใจ ส่วนสามีสามารถฟ้องหย่าได้เมื่อภรรยามีชู้

เมื่อสตรีได้รับการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจได้บีบบังคับให้สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยสามีเพิ่มพูนรายได้ แต่สตรีก็ยังประสบปัญหาด้านค่าแรง ซึ่งได้รับในอัตราที่ต่ำกว่าผู้ชายในงานเกือบทุกประเภท และมีงานอาชีพหลายอย่างที่ห้ามมิให้สตรีเข้าทำงาน เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ปลัดอำเภอ ความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ระหว่างชายและหญิงตามกฎหมาย เพิ่งได้รับการรับรองเมื่อ พ.ศ. 2517 โดยกำหนดไว้ในมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบังคับใด ๆ ที่ขัดต่อความเท่าเทียมกันแห่งสิทธิและหน้าที่ระหว่างเพศต้องได้รับการแก้ไข

สุธีร์ นนทะภา (2526 : 157 – 159) จากผลการวิจัยพบว่า การมีหน่วยงานภายนอกเข้าไปจัดโครงการพัฒนา เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม คือ

โครงการหลวง ผลการดำเนินงานและการปฏิบัติงานตามโครงการนี้มีส่วนยกระดับฐานะเศรษฐกิจ และส่งผลในการลดช่องว่างของความสัมพันธระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่ในโครงการ และความสัมพันธระหว่างชาวเขากับชาวไทยพื้นราบที่มีการติดต่อค้าขายกันด้วย

หน่วยพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชาวเขา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และการใช้ภาษาไทย

สุนชาติ เจริญครบุรี (2528) ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของภรรยาต่อบทบาทของสามี” พบว่า ความคาดหวังของภรรยาต่อบทบาทของสามีมีแนวโน้มเข้าสู่ความเสมอภาคระหว่างสามีภรรยามากขึ้น การแบ่งแยกบทบาทระหว่างเพศมีน้อยลง ขณะเดียวกันการหาผู้อื่นมาช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัวเป็นไปได้ยากขึ้น ประกอบกับบุคคลที่จะเข้ามาทำงานเป็นคนรับใช้ตามบ้านมีน้อยลง และยังมีคนทุจริตแฝงเข้ามาในรูปของคนรับใช้มากขึ้น สุนชาติ เจริญครบุรี เสนอแนะว่า ในปัจจุบันครอบครัวของคนหนุ่มสาวมักนิยมแยกออกจากครอบครัวเดิมมากขึ้น ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกเป็นสำคัญ จึงน่าจะมีการเตรียมเพศชายให้เหมาะสมกับบทบาทของสามีในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว อาจทำได้โดยการอบรมเลี้ยงดูบุตร การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ให้สามีได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถแบ่งเบาภาระของภรรยาได้อย่างถูกหลักเกณฑ์

ดารุพัสตร์ ส้าราญวงศ์ (2529) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านเกริงกะเวีย ต.ชะเล อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ด้านการศึกษา การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด เริ่มจากการก่อตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2513 ชาวกะเหรี่ยงเริ่มมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษา จนภายหลังได้มีการตื่นตัวทางการศึกษาที่ค่อนข้างสูง การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นใน

หมู่บ้านเกริงกะเวียก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านสังคม และวัฒนธรรม

ด้านการอนามัย การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านการอนามัยของชาว กะเหรี่ยงมีมากในบางส่วน และไม่เปลี่ยนแปลงเลยในบางส่วน เช่น ที่อยู่อาศัย เริ่มจากการ ใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างเปลี่ยนมาเป็นการใช้โครงสร้างจากไม้จริง หลังคาเปลี่ยนมาใช้สังกะสี แต่ สำหรับบ้านไต่บ้านยังคงใช้ไม้ไผ่เป็นชั้นบันไดเช่นเดิม ในด้านอาหารการกิน ชาวกะเหรี่ยงนิยมใช้ น้ำปลา ผงชูรส น้ำมันพืช บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมแห้งราคาถูกมากขึ้น รวมทั้งใช้ช้อนแทนมือ ในการรับประทานอาหาร รู้จักใช้สบู่ ยาสระผม แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และผงซักฟอก ส่วนเรื่อง การใช้ส้วม แม้จะได้รับคำแนะนำและได้รับแจกหัวส้วมเป็นตัวอย่าง แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ ไม่มีเลย ปัจจุบันเริ่มมีชาวกะเหรี่ยงบางครอบครัวดื่มน้ำต้มสุกเป็นประจำ แม้ว่าส่วนใหญ่ยังคงดื่ม น้ำห้วยโดยไม่ต้ม และมีหลายครอบครัวที่กางมุ้งนอนเพื่อป้องกันโรคมาเลเรียชาวกะเหรี่ยงที่ หมู่บ้านเกริงกะเวียเพิ่งมีสถานอนามัยประจำหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2526 แต่ชาวกะเหรี่ยงก็รู้จักการ รักษาแบบแผนปัจจุบันก่อนแล้ว และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นกว่าการรักษาด้วยสมุนไพร แต่อย่างไรก็ตามการคลอดบุตรยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง หญิงกะเหรี่ยงยังนิยมคลอดบุตรที่บ้าน กับหมอต้าแยะ เพราะสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวด้านการ อนามัยจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นจำเป็นและได้ประโยชน์คุ้มค่า

ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของชาว กะเหรี่ยงนั้นมีผลต่อการทำมาหากินและการดำเนินชีวิต เช่น ในเรื่องการถือครองที่ดิน ได้เปลี่ยน จากการถือครองตามประเพณีมาสู่การได้รับใบแสดงสิทธิทำกินในเขตป่าสงวน ซึ่งทางราชการ ออกให้เพื่อให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นที่เป็นที่แน่นอน และเพื่อมิให้เกิดการถางป่าเพิ่มมากขึ้น การ เกษตรกรรมมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ พริก ทุเรียน กุ้ง และข้าวโพด ทำให้เกิดรายรับ รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น รู้จักการใช้เงินตรา มีการซื้อของจำเป็นภายในครอบครัวมาใช้ และมีกิจกรรม ทางเศรษฐกิจบางอย่างเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ การตั้งโรงสีข้าวขนาดเล็กของผู้ใหญ่บ้าน และ การจัดตั้งธนาคารข้าวของหมู่บ้าน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนส่งเสริม และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ด้านสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านสังคมและ วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ที่เห็นได้ชัดได้แก่ การแต่งกาย ซึ่งในปัจจุบัน ไม่พบการแต่งกายแบบกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเกริงกะเวียเลย ส่วนในด้านภาษา ชาวกะเหรี่ยง

ส่วนใหญ่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดตั้งโรงเรียนในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ยังมีบ้านที่นับถือผี แต่ก็เหลือไม่กี่ครอบครัว และมีแนวโน้มจะหมดไป ชาวกะเหรี่ยงที่เกริงกะเวียส่วนใหญ่จะถือประเพณีตามแบบคนไทย เช่น การทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษาดักบาตรวันพระ โดยเฉพาะระหว่างเข้าพรรษาหรือทำบุญสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดการตายและการเรียกขวัญนั้น ส่วนใหญ่ยังคงรักษาของเดิมอยู่ ชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านนี้นับถือเครือญาติทางฝ่ายมารดา ระบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกันยังเป็นระบบเครือญาติ และมีการพึ่งพาอาศัยกันอยู่มาก

ด้านการปกครอง การเปลี่ยนแปลงส่วนที่สามารถเห็นได้ชัดที่สุด คือ การจัดการปกครองของหมู่บ้านเมื่อประมาณ พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นการจัดการปกครองที่ถูกกำหนดขึ้นจากภายนอก คือ จากรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะไม่มีการปกครองเช่นนี้เกิดขึ้น แต่สังคมชาวกะเหรี่ยงก็คงอยู่ได้อย่างสงบสุข เพราะยังมีการยึดหลักจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันมา แต่ในขณะเดียวกัน การปกครองโดยอาศัยหลักจารีตประเพณีก็มีความสำคัญน้อยลง เพราะขาดผู้นำประเพณีที่คอยทำให้ชาวกะเหรี่ยงประพฤติตามแบบกะเหรี่ยง หรือเป็นผู้ตัดสินกรณีพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากเมื่อผู้นำเหล่านั้นแก่ชราหรือตายไป จะไม่มีผู้ได้รับช่วงสืบต่อ ดังนั้นการมีครูเป็นที่พึ่งรับฟังข้อทุกข์ร้อน และการมีระเบียบการปกครองแบบใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้ความสำคัญของการมีผู้นำประเพณีลดลง แต่ถึงอย่างไรหลักจารีตประเพณีก็ถือว่ายังคงมีอยู่ในสังคมกะเหรี่ยง

กัลยา ผ่องเมฆินทร์ (2534 : 128) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการที่ภรรยามีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงครอบครัวต่ออำนาจการตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัว” พบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่แต่งงานแล้วมีบุตร และอยู่ร่วมกับสามี ที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านนั้น จะมีอำนาจการตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัวในลักษณะที่เท่าเทียมกับสามี แต่อย่างไรก็ตามเกือบครึ่งหนึ่งของภรรยาเหล่านี้จะตระหนักว่าตนเองต้องพึ่งพาสามีในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจมาก

มาลินี วงษ์สิทธิ์ (2535 : 5 – 12) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ทัศนคติของสตรีไทยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อบทบาทระหว่างสามีภรรยา” ผลที่ได้สามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพอสมควร ในกรวยอมรับบทบาทและหน้าที่ระหว่างสามีและภรรยาของสตรีไทยรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ พบว่า สตรีที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป มีการศึกษาต่ำ และไม่ทำงาน มีแนวโน้มที่จะยอมรับบทบาทของสามีและภรรยาตามค่านิยมของสังคมแบบเก่า เช่น สามีเป็นคน

หาเลี้ยงครอบครัว และภรรยาเป็นคนดูแลเรื่องในบ้าน หรือผู้หญิงควรจะอยู่กับบ้านมากกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน เป็นต้น ซึ่งค่านิยมดังกล่าวนี้ พบว่า ไม่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุน้อย มีการศึกษาสูง และมีอาชีพเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่มีค่านิยมใหม่ที่ถือว่าผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย สำหรับภรรยาที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยหารายได้เลี้ยงครอบครัวร่วมกับสามี ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความคิดเกี่ยวกับการแบ่งงานระหว่างสามีภรรยาแบบเสมอภาค และคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านอย่างเท่าเทียมกับภรรยา ทั้งนี้เพราะการที่ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น เป็นการเพิ่มภาระหนักกว่าการเป็นแม่บ้านอย่างในอดีต เนื่องจากต้องแบ่งเวลาสำหรับการจัดการทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งนี้ก็เพื่อความ สุข ความมั่นคงในชีวิตสมรสของครอบครัว

พิมลพรรณ วายจุต (2536) ศึกษาเกี่ยวกับ “สถานภาพและบทบาทสตรีไทย : การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว” ผลการศึกษาพบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ในครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน มีความแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาในครอบครัวที่สามีและภรรยาต่างออกไปทำงานนอกบ้าน ในเรื่องบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัว และอำนาจในการตัดสินใจภายในบ้าน โดยครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาออกมาในรูปความไม่เสมอภาคในการตัดสินใจภายในครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ทั้งสามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาออกมาในรูปความเสมอภาคในการตัดสินใจภายในครอบครัว

2. การเปลี่ยนแปลงในวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ครอบครัวที่มารดาออกไปทำงานนอกบ้านมีวิธีการในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกับครอบครัวที่มารดาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน พบว่า มารดาที่ออกไปทำงานนอกบ้านมีความใกล้ชิดและมีเวลาให้บุตรน้อยลง

3. สามีของภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทในด้านความคิดและพฤติกรรมในการยอมรับบทบาทหาเลี้ยงครอบครัวร่วมกัน ยอมรับการตัดสินใจของภรรยาภายในครอบครัวมากขึ้น สามีของภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้านมีอำนาจในการดูแลบุตรมากขึ้น

4. ปัญหาในการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน แตกต่างจากครอบครัวที่สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน คือ ครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านมีปัญหาในเรื่อง 1.) เศรษฐกิจของครอบครัว และ 2.) ภรรยาเอาใจใส่บุตรและสามีมากเกินไป ส่วนครอบครัวที่สามีและภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน ประสบปัญหาในเรื่อง 1.) การให้เวลาระหว่างสามีภรรยาและการใช้เวลาแก่บุตร 2.) การแบกรับภาระของภรรยาที่มีต่องานภายในบ้านและงานภายนอกบ้าน

คุณฉวี พึ่งปาน , วิชา ด้านการกุศล , ปรีชา รุ่งโรจน์กุล และสากล เชียงสกุล (2536) ทำรายงานการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการเลี้ยงดูบุตรและการพัฒนาสุขภาพเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและเผ่าม้ง” ที่ดำเนินการศึกษาโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ ร่วมกับสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬา ฯ ด้วยทุนสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในการเลี้ยงดูบุตร และปัญหาสุขภาพอนามัยของเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง อันเนื่องมาจากการพัฒนาสาธารณสุขเข้าไปสู่ชุมชน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายในการพัฒนาชาวเขา เพราะเห็นว่าชาวเขาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และสร้างปัญหาในการทำลายทรัพยากรป่าไม้ เช่น การตัดไม้เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย การเผาป่าเพื่อทำไร่ รวมถึงปัญหาการปลูกฝิ่นของชาวเขาด้วย โดยรัฐบาลไทยได้เริ่มดำเนินการพัฒนาชาวเขาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ชาวเขามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง อันจะเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากชนกลุ่มน้อย ซึ่งกลไกการพัฒนาที่สำคัญคือการสนับสนุนให้มีการพัฒนาการคมนาคมสร้างถนน สร้างทางเชื่อมระหว่างชุมชนชาวเขาด้วยกัน และระหว่างชุมชนชาวเขากับชุมชนพื้นราบ การพัฒนาการเกษตร การแนะนำเกษตรสมัยใหม่และเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาการศึกษาโดยจัดให้มีการสร้างโรงเรียนในระบบการศึกษาไทย บางชุมชนก็มีการริเริ่มตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กควบคู่ไปด้วย และที่สำคัญคือ การพัฒนางานด้านสาธารณสุข เพื่อให้ประชากรชาวเขามีสุขภาพอนามัยที่ดี ให้บริการวางแผนครอบครัว ฉีดวัคซีน และบริการสาธารณสุขอื่น ๆ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถไปรับบริการได้อย่างสะดวกตามต้องการ งานวิจัยชิ้นนี้เน้นศึกษาถึงงานพัฒนาสาธารณสุขที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงดูบุตร และปัญหาสุขภาพอนามัยของเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้วและมีลูกอย่างน้อย 1 คน โดยเลือกสัมภาษณ์ 2 กลุ่มอายุ กลุ่มอายุละ 1 คน คือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นวัยเด็กและใกล้เคียงกับการพัฒนาเริ่มต้น และกลุ่มอายุ 30 ปีขึ้นไป ซึ่งเข้าเกณฑ์

เป็นผู้ใหญ่ในช่วงก่อนการพัฒนาจะเกิดในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่มอายุ โดยผลการศึกษาวิจัย มีดังต่อไปนี้

ในเรื่องการคลอดและการปฏิบัติตนหลังคลอด พบว่า มังมีแนวโน้มในการไปคลอดบุตรที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาลมากกว่ากะเหรี่ยงเล็กน้อย และอัตราการคลอดบุตรในสถานพยาบาลในช่วงกลุ่มอายุ 30 ปี มีมากกว่าผู้หญิงอายุ 30 ปีขึ้นไปทั้ง 2 เผ่า สำหรับการปฏิบัติตนหลังคลอดตามประเพณี กะเหรี่ยงจะบริโภคข้าว พริกไทย เกลือ น้ำปู๋เลย โดยในผู้หญิงกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปีมีการบริโภคลักษณะนี้ในอัตราต่ำกว่ากลุ่มผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า 30 ปี นอกจากนี้หญิงกะเหรี่ยงมากกว่าร้อยละ 80 มีการอยู่ไฟหรือที่เรียกว่าอยู่เดือนในระยะเวลา 7 วัน มีคนจำนวนน้อยที่อยู่ไฟนานถึง 1 เดือน สำหรับหญิงมังมากกว่าร้อยละ 80 อยู่ไฟนานถึง 1 เดือน ส่วนที่เหลือไม่ต้องอยู่ไฟเลย

ในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร พบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงกลุ่มที่มีอายุมากประมาณร้อยละ 60 จะพึ่งคำแนะนำจากแม่ และประมาณร้อยละ 20 ได้รับความแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัยในระยะ 1 - 2 วันแรกที่ลูกเกิด หญิงกะเหรี่ยงมีประเพณีนิยมในการเอาข้าวบดป้อนลูกเล็กน้อยก่อนจะให้นม ในกลุ่มอายุมากร้อยละ 43.3 - 49.5 รายงานว่าเลี้ยงลูกในระยะแรกนี้ด้วยข้าวบดกับนมแม่ และข้าวบดกับน้ำข้าว แต่ในกลุ่มอายุน้อยอัตราส่วนนี้ลดลงไปอยู่ที่การให้นมแม่แต่เพียงอย่างเดียวถึงร้อยละ 60 - 66.7 และในการเลี้ยงทารกที่มีอายุต่ำกว่า 1 เดือน ทั้งกะเหรี่ยงและมัง ทั้งกลุ่มอายุมากและกลุ่มอายุน้อย มากกว่าร้อยละ 90 เลี้ยงด้วยนมแม่ และสังเกตเห็นว่ามังเริ่มมีการให้ลูกกินนมผง

ในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรและการทำงานของแม่ พบว่า เมื่อลูกยังเดินไม่ได้ หรือลูกเดินได้แล้ว แต่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ หญิงกะเหรี่ยงและมังจะเอาลูกไปดูแลด้วยในขณะที่ทำงานในไร่ โดยอัตราส่วนของหญิงมังที่เอาลูกไปทำงานทั้ง 2 กลุ่มอายุจะสูงกว่ากะเหรี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกคนแรก เนื่องจากกะเหรี่ยงบางคนจะมีการฝากลูกเล็ก ๆ ไว้ให้ผู้อื่นเลี้ยง หรือเอาไปฝากเพื่อนบ้านหรือฝากให้ญาติเลี้ยง แต่ในทางตรงกันข้าม เมื่อลูกโตแล้วและช่วยเหลือตัวเองได้ มังจะเอาลูกไปทำงานน้อยกว่ากะเหรี่ยง โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งทิ้งลูกไว้ที่บ้าน หญิงมังกลุ่มอายุน้อยร้อยละ 8.9 - 11.8 ส่งลูกคนแรกและลูกคนสุดท้ายไปโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กเมื่อลูกช่วยเหลือตัวเองได้ ในขณะที่หญิงกะเหรี่ยงส่งแต่ลูกคนโตไป

ในเรื่องสุขภาพของเด็ก หญิงกะเหรี่ยงกลุ่มอายุมากร้อยละ 23 – 27 รายงานว่า ลูกมีปัญหาในด้านสุขภาพ ส่วนหญิงกะเหรี่ยงกลุ่มอายุน้อยร้อยละ 12 – 21 บุตรคนสุดท้ายจะมีปัญหาน้อยกว่าบุตรคนแรก และสำหรับการนำบุตรไปฉีดวัคซีนนั้น กะเหรี่ยงกลุ่มอายุน้อยและอายุมากมีการนำลูกไปรับบริการฉีดวัคซีนตามนัดหมายของสถานพยาบาล แต่ถึงแม้แม่และกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะนำลูกไปฉีดวัคซีน แต่ก็ไม่รู้จักชนิดของวัคซีน นอกจากนี้อัตราการตายของทารกและเด็กอยู่ในสัดส่วนที่ลดลงทั้งเผ่าม้งและกะเหรี่ยง

การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแบบแผนการเลี้ยงบุตร อันเนื่องมาจากการพัฒนาด้านสาธารณสุข เริ่มตั้งแต่เรื่องการไปรับบริการทำคลอดที่สถานพยาบาลหรือโรงพยาบาล มีหญิงกลุ่มอายุน้อยเริ่มไปใช้บริการมากขึ้น สำหรับการปฏิบัติตนหลังการคลอดบุตร ทั้งหญิงกะเหรี่ยงและม้งยังมีการยึดมั่นในประเพณีนิยมอยู่ เช่น การอยู่ไฟ การกินอาหารหลังคลอด โดยม้งยังยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทั้ง 2 กลุ่มอายุ ส่วนกะเหรี่ยงนั้นกลุ่มอายุน้อยจะยึดปฏิบัติคลายลงกว่ากลุ่มอายุมาก โดยเฉพาะในเรื่องอาหารการกิน ที่เป็นเช่นนี้เพราะกะเหรี่ยงมิได้มีข้อจำกัดอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับม้ง ดังนั้นเมื่อได้รับคำแนะนำที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนและลูก จึงเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติเดิม นอกจากนี้ยังมีข้อพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นว่า กะเหรี่ยงฟังคำแนะนำจากบุคคลรอบข้างมากเท่า ๆ กับแม่หรือสามีของตน คือ การที่กะเหรี่ยงรายงานว่าได้รับคำแนะนำเรื่องการเลี้ยงลูกในระยะ 1 เดือนแรกจากบุคคลหลายคนมาก และมีหญิงกลุ่มอายุน้อยบางคนที่ยังรายงานว่าฟังคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัย ขณะที่ม้งส่วนใหญ่ได้รับคำแนะนำจากแม่ของสามี สำหรับการเลี้ยงทารกด้วยนมแม่ก็ยังเป็นประเพณีที่ยึดปฏิบัติกันอยู่ ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมดั้งเดิมไม่มีอาหารเสริมหรือนมผงสำเร็จรูปเลี้ยงทารก จะมีก็แต่อาหารธรรมชาติจำพวกข้าวบดและน้ำข้าวเท่านั้น การยึดปฏิบัติเช่นนี้มีการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มม้งบ้างเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะม้งมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากะเหรี่ยง จึงมีส่วนทำให้แม่ซื้ออาหารเสริมและนมผงมาเลี้ยงทารกเพิ่มเติมได้ สำหรับการดูแลลูกก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงสังคมและสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของหญิงกะเหรี่ยงและม้ง โดยการที่ม้งส่วนใหญ่เอาลูกเล็กไปทำงานด้วยนั้น อาจสืบเนื่องมาจากทุกคนในครอบครัวต้องออกไปทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงที่เข้ามาเป็นสะใภ้ในบ้าน แม้แต่แม่ที่มีลูกอ่อนก็ต้องออกไปทำงานในไร่ไกล ๆ กลับมาให้นมลูกไม่ได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับหญิงกะเหรี่ยง ที่ไปทำงานในลักษณะของการช่วยครอบครัวมากกว่า งานหลักอยู่ที่ผู้ชายหรือสามี แม่จึงไม่เอาลูกเล็กออกไปทำงานในไร่ด้วย แต่พอลูกโตช่วยตัวเองได้ ก็จะให้ลูกเดินตามไปไร่บ้าง ส่วนม้งจะให้ลูกที่โตแล้วอยู่บ้าน หรือส่งเข้าโรงเรียน หรือศูนย์เลี้ยงเด็กเล็ก เพื่อให้ศึกษาต่อไป และจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ถึงแม้จะไม่มีผลการศึกษาที่แสดงถึงการลดความเจ็บป่วยหรือการมีสุขภาพที่ดีขึ้นของเด็ก แต่การลดอัตราของทารกและเด็กเป็นข้อบ่งชี้ที่แสดงให้เห็น

เห็นว่าเด็กชาวเขามีสุขภาพที่ดีขึ้น การพัฒนาทางด้านสาธารณสุขที่มีสถานีนอนามัยอยู่ใกล้หมู่บ้าน อาจมีส่วนช่วยให้ลดการตายของเด็กและทารกลงได้ ทั้งนี้เพราะสามารถนำผู้เจ็บป่วยไปรักษาพยาบาลได้ทันเวลา

วรรณัย พงศาชลากร (2537) ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง บ้านโคก ตำบล อุ้มทอง อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า เศรษฐกิจการค้าแบบทุนนิยม การรับนวัตกรรมทางวัตถุใหม่ ๆ จากตะวันตก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การเป็นเมืองของ ชุมชนใกล้เคียง การอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ด้วยระบบชลประทาน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพประเภทดิน และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมประเภทน้ำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม การเป็นชุมชนชาวนา การเพิ่มประชากร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเร่งรัดพัฒนาชนบท การเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความทันสมัย การศึกษา สื่อสารมวลชน ปัจจัยสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

สุพรรณณี พิจารโชติ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในจังหวัดขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิต 4 ด้าน คือ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการตาย ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบมานุษยวิทยา และกำหนดเอาบ้านหนองสูงชนสาร ต.หนองสูงชนสาร อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น เป็นสถานที่วิจัยโดยมีสมมติฐานการวิจัย 8 ข้อ และข้อมูลที่ได้นั้นยืนยันว่าสมมติฐานทั้ง 8 ข้อมีความถูกต้อง ได้แก่

1. นวัตกรรมทางวัตถุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
2. นวัตกรรมมิใช่วัตถุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
3. การติดต่อทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
5. การกลายเป็นเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
6. การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
7. การศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน
8. การย้ายถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเพณีชีวิตของชุมชน

งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานภาพและบทบาทของสตรี ในครอบครัว : กรณีสหรัฐอเมริกา” โดยเลือกศึกษาวิจัยที่ชุมชนเพลนวิลล์ บริเวณโอซากของรัฐมิสซูรี ซึ่งเป็นเขตวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก โดยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 15 เดือนติดต่อกัน จากนั้นไม่กี่ปีก็กลับไปทำวิจัยที่เพลนวิลล์อีกครั้งเป็นเวลา 6 เดือน เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1.) เป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบวงจรชีวิตครอบครัวของสตรีชนบทในช่วงชีวิตต่าง ๆ กัน โดยเน้นถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีในชีวิตสมรส และการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาทเหล่านั้น 2.) เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อสถานภาพและบทบาทของสตรีตัวอย่าง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบบทบาทในชีวิตสมรสของสตรีในยุคต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า บทบาทมารดานั้นสำคัญที่สุดในชีวิตสมรสของบรรพบุรุษของสตรีตัวอย่าง กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกนั้นสำคัญกว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ผู้หญิงในสมัยนั้นมีอายุสั้นมาก ส่วนมากตายก่อนสามี ผู้หญิงเหล่านี้ใช้ชีวิตแต่งงานส่วนใหญ่ในการให้กำเนิดลูกและเลี้ยงลูก มีไม่น้อยที่ตายก่อนที่ลูกคนสุดท้ายจะแต่งงาน ต่อมาสตรีเริ่มมีอายุยืนกว่าสามี และได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกันนานหลังจากลูกคนสุดท้ายแต่งงานไปแล้ว ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาแข็งแกร่งขึ้น บทบาทของภรรยาเริ่มจะเพิ่มความสำคัญขึ้น ส่วนบทบาทภรรยาและมารดาของสตรีในรุ่นต่าง ๆ นั้นไม่ได้เปลี่ยนไปเลย

งานวิจัยในต่างประเทศ

Haffman (1960) ได้ศึกษาผลกระทบของการที่มารดาทำงานนอกร้านต่อความสัมพันธ์ทางอำนาจของบิดามารดาและการแบ่งงานกันทำในบ้าน จากครอบครัวที่มีมารดาทำงานนอกร้านและไม่ได้ทำงานนอกร้าน ถือเป็นการลดความแตกต่างของบทบาทชายและหญิง นั่นคือ การที่มารดาทำงานนอกร้าน ทำให้สามีและบุตรต้องทำงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากมารดาที่

ทำงานจะกดดันให้สามีช่วยทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้น และเมื่อใดที่สามีหันมาช่วยงานบ้าน ก็ยิ่งเป็นการสนับสนุนให้ภรรยาอยากออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้นด้วยนอกจากนั้น อำนาจที่ผู้ชายเคยมีเหนือผู้หญิงก็จะลดลงไป ทั้งนี้เพราะตามหลักทั่วไปแล้วถือว่าบุคคลที่คุมการเงินได้ก็จะเป็นผู้ที่มีอำนาจ กรณีเช่นนี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับเพศชายและเพศหญิงในบทบาทครอบครัว จากการที่เป็นผู้ดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น เพิ่มเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วย

David M. Heer (1964 : 115 – 123) ศึกษาผลกระทบจากการที่ภรรยาออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านต่อการตัดสินใจในครอบครัว โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างครอบครัวของคนชั้นกลางกับครอบครัวของคนชั้นต่ำ โดยศึกษาจากคู่มรส 138 คู่ ในเขตเกรตเทอร์บอสตัน (Greater Boston) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งสามีและภรรยา เกี่ยวกับเรื่องสำคัญที่ต้องตัดสินใจในครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังตกลงกันไม่ได้ และขอทราบว่าผลสุดท้ายใครเป็นผู้ชนะ ผลการวิจัยพบว่า ทั้งครอบครัวของคนชั้นกลางและคนชั้นต่ำ ภรรยาที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน

Hoffman (1966 : 316 – 326) ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมกิจกรรม (งานบ้านชนิดต่าง ๆ) ภายในครอบครัว และความคาดหวังในเรื่องอำนาจของภรรยา ในเมืองดีทรอยต์ รัฐมิชิแกน พบว่า ภรรยาที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะควบคุมกิจกรรมในบ้านมากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน และสามีได้มีส่วนในการควบคุมกิจกรรมในบ้านมากขึ้น นอกจากนี้พบว่า การออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านของภรรยาไม่มีผลโดยตรงต่ออำนาจการตัดสินใจของภรรยา (ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ) อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มที่ภรรยาออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ถ้าภรรยาที่มีความคิดว่าสามีควรเป็นใหญ่ในครอบครัว ภรรยาจะมีอำนาจการตัดสินใจน้อย แต่ถ้าภรรยาที่มีความคิดว่าสามีและภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกัน ภรรยาจะมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น

Westly and Epstein (1969 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ จินดาศักดิ์ , 2538 : 12) ได้ทำการศึกษาด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า ภรรยาเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรเกือบทั้งหมดรวมทั้งการเป็นฝ่ายที่ต้องตื่นขึ้นมาดูแลบุตรเมื่อบุตรร้องกลางดึก ส่วนงานที่สามีทำน้อยกว่าภรรยา คือ การเล่นกีฬากับบุตร ส่วนงานที่ทำร่วมกัน คือ การไปรับส่งบุตรที่โรงเรียน งานที่นอกเหนือจากนั้นเป็นภาระของภรรยาทั้งสิ้น

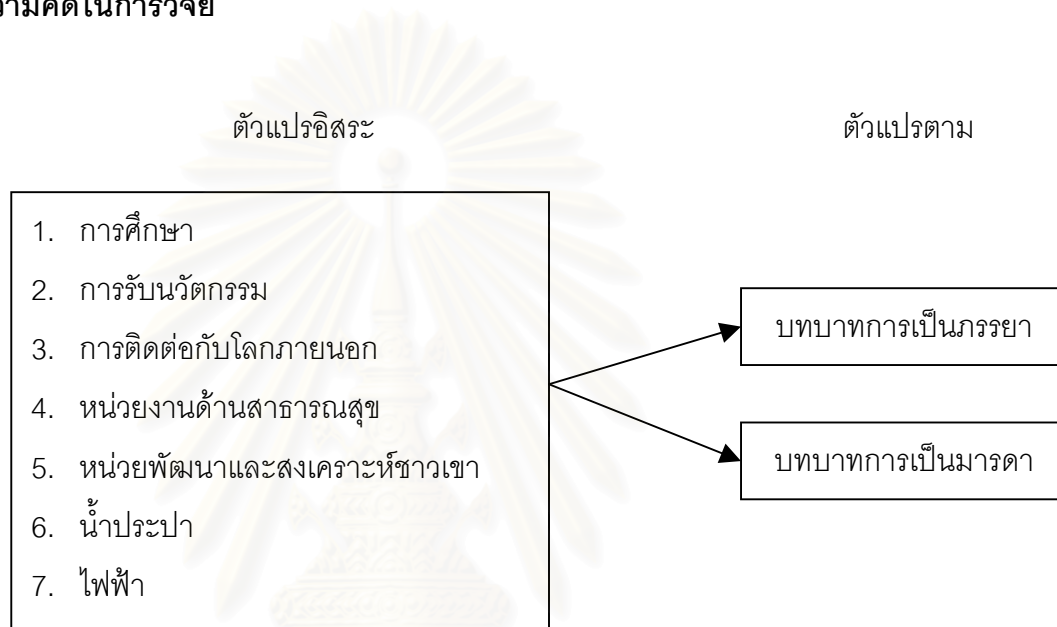
Mark R. Rank (1982) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดอิทธิพลระหว่าง คู่สมรสในการตัดสินใจเรื่องการประกอบอาชีพของภรรยา เขาได้ศึกษาจากคู่สมรสจำนวน 378 คู่ ที่รัฐอริโซนา ในปี ค.ศ. 1977 ผลการศึกษาได้พบกระบวนการ 2 อย่างที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของ ภรรยา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งภรรยาที่มีบุตรที่ยังเล็กอยู่) ในการตัดสินใจออกไปทำงานนอกบ้าน ประการแรก ฝ่ายภรรยา ยิ่งพึ่งพิงสามีในทางเศรษฐกิจน้อยเท่าใด ก็ยิ่งมีอิทธิพลมากขึ้นในการ ตัดสินใจออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน นักวิชาการพวกหนึ่งถือว่า สตรีโดยทั่ว ๆ ไปในสังคม ตะวันตกพึ่งพิงสามีในทางเศรษฐกิจน้อยลง เนื่องจากการออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น มี รายได้ของตนเองสูงขึ้น มีสถานภาพในงานอาชีพสูงขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น และมีความเสมอภาค มากขึ้นกว่าเดิม ผลคือ ฝ่ายสามีซึ่งเคยครอบงำอำนาจต่อภรรยา ไม่สามารถทำได้อีกต่อไป เพราะฝ่ายภรรยาไม่ยอมให้เป็นเหมือนแต่ก่อน การที่ฝ่ายภรรยาสามารถหาวิถีทางพึ่งตนเองใน ทางเศรษฐกิจและดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองโดยไม่แต่งงานนั้น ทำให้นักวิชาการสามารถตั้งสมมติฐานได้ว่า การช่วยตนเองได้ของสตรีเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของ อิทธิพลระหว่างคู่สมรสเหนือการ ตัดสินใจออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านของภรรยา และยัง เห็นด้วยกับกระบวนการที่กล่าวข้างต้น ว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ภายใน ครอบครัวต่อไป

Elizabeth Maret and Barbara Finlay (1984 อ้างถึงใน น้ำเพชร อยู่โต , 2539 : 53 – 54) ศึกษาเกี่ยวกับการกระจายงานบ้านในครอบครัวของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน ความรับผิดชอบในงานบ้านของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านและไม่ได้ทำงานนอกบ้านที่ต่างกัน โดยเปรียบเทียบผู้หญิงอายุ 30 – 44 ปี ที่ทำงานนอกบ้าน และไม่ได้ทำงานนอกบ้านในปี 1974 และ 1976 โดยทำการศึกษางานบ้านต่าง ๆ เช่น การซักผ้า การทำความสะอาดบ้าน การทำอาหาร และดูแลบุตร เป็นต้น พบว่าในส่วนของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน เปรียบเทียบระหว่าง ปี 1974 และ 1976 ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะรับภาระงานบ้านน้อยลงเรื่อย ๆ และเมื่อเทียบกับผู้หญิง ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านแล้ว ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านจะรับภาระงานบ้านน้อยกว่า

Archana Shukla (1987) ได้ใช้กรอบแนวคิดจาก “ทฤษฎีทรัพยากร” ของ Blood and Wolfe (1960) ในเรื่องทรัพยากรในบริบททางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นกรอบในการ ศึกษา โดยจากผลการศึกษาพบว่า เมื่อภรรยาทำงานนอกบ้าน ภรรยาจะมีอำนาจมากขึ้น ในขณะที่สามีมีอำนาจน้อยลง เพราะการทำงานของภรรยามีความสำคัญกับอำนาจระหว่างสามี และภรรยา ทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันในการเจรจาต่อรอง และถูกใช้ต่อรองสำหรับ เป็นเป้าหมายที่พอใจภายในครอบครัว ชนิดของทรัพยากรโดยทั่วไป คือ รายได้ การศึกษา

และอาชีพ จะเป็นตัวกำหนดตามประเพณีของสถานภาพของปัจเจกบุคคลในการจัดลำดับชั้นทางสังคม และภรรยาผู้ซึ่งทำงานและสร้างประโยชน์ต่อครอบครัว ภรรยาจะได้ทรัพยากรที่มีค่าที่จะใช้ต่อร่างกายในครอบครัวที่มีอำนาจที่เท่าเทียมขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเข้าสู่รูปแบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่แต่งงาน จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการจัดการครอบครัวและแนวคิดเกี่ยวกับการเท่าเทียมกันมากขึ้น

กรอบความคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. การศึกษามีผลทำให้บทธาการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
2. การศึกษามีผลทำให้บทธาการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป
3. การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทธาการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
4. การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทธาการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

5. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป
7. หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
8. หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป
9. หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
10. หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป
11. น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
12. น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป
13. ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป
14. ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

คำอธิบายของสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 และ 2 การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท ทำให้เข้าใจได้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเลื่อนสถานภาพของตนเองได้ เช่น บุคคลหนึ่งถึงแม้ว่าจะเกิดมาเป็นลูกชานาเกิดมาในครอบครัวชานาที่ยากจน แต่บุคคลนั้นก็ไมจำเป็นต้องเป็นชานาตลอดไป ถ้าเขาดิ้นรนขวนขวายเรียนหนังสือ อนาคตก็สามารถมีโอกาสทำอาชีพอื่น ๆ ได้ เช่น ครู แพทย์ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการเลื่อนฐานะและสถานภาพทางสังคมให้กับตัวเขาได้ และเมื่อคนเรามีสถานภาพเปลี่ยนแปลงไป บทบาทที่ย่อมน่าจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย อย่างเช่นผู้หญิงไทยในปัจจุบันที่มีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น เนื่องจากได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น จึงส่งผลให้บทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะบทบาทในครอบครัว

ซึ่งจากผลงานวิจัยของ Mark R. Rank (1982) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดอิทธิพลระหว่างคู่สมรสในการตัดสินใจเรื่องการประกอบอาชีพของภรรยา โดยศึกษาจาก

คู่สมรสจำนวน 378 คู่ ที่รัฐวอชิงตัน ผลการศึกษาได้พบกระบวนการ 2 อย่างที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของภรรยาในการตัดสินใจออกไปทำงานนอกบ้าน ประการแรก ฝ่ายภรรยาฝั่งฟิงฟิงสามีในทางเศรษฐกิจน้อยเท่าใด ก็ยังมีอิทธิพลมากขึ้นในการตัดสินใจออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน นักวิชาการพวกหนึ่งถือว่า สตรีโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมตะวันตกฝั่งฟิงฟิงสามีในทางเศรษฐกิจน้อยลง เนื่องจากการออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น มีรายได้ของตนเองสูงขึ้น มีสถานภาพในงานอาชีพสูงขึ้น มีการศึกษาสูงขึ้น และมีความเสมอภาคมากขึ้นกว่าเดิม ผลคือ ฝ่ายสามีซึ่งเคยครอบงำอำนาจต่อภรรยาไม่สามารถทำได้อีกต่อไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ผู้หญิงมีการศึกษาสูงขึ้น มีผลทำให้ผู้หญิงตัดสินใจออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีอำนาจในลักษณะที่เท่าเทียมกับสามีมากขึ้น ซึ่งอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ย่อมส่งผลทำให้บทบาทในครอบครัวของภรรยาเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น จากเดิมที่สามีมีอำนาจเหนือภรรยา การตัดสินใจเรื่องสำคัญต่าง ๆ ในครอบครัวจึงเป็นหน้าที่ของสามี แต่เมื่อสามีภรรยามีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น การตัดสินใจต่าง ๆ ในครอบครัวก็อาจเปลี่ยนเป็นการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

ทฤษฎีทรัพยากร (Resources Theory) ของ Blood and Wolfe (1960) ที่อธิบายว่าการจำแนกหน้าที่ของสามีภรรยาจะอยู่บนพื้นฐานแห่งทรัพยากรของสามีภรรยาเป็นสำคัญ ซึ่งทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อการรับผิดชอบงานบ้านและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสามีภรรยา ได้แก่ เวลา ความรับผิดชอบในงาน อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และระดับชั้นทางสังคม ทรัพยากรที่ได้รับความสนใจมากที่สุด คือ เวลา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คู่สมรสคนใดที่มีเวลามากจะเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านมาก ภรรยาที่ทำงานนอกบ้านจะมีเวลาสำหรับรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ รายได้ ระดับชั้นทางสังคม และระดับการศึกษาของภรรยา มีความสัมพันธ์กับการรับผิดชอบงานบ้านของสามีภรรยาอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่จากการศึกษาของ Abdel - Ghany and Nickela (1983) พบว่า ระดับการศึกษาของภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานของภรรยา คือ ภรรยาที่มีการศึกษาระดับสูง จะใช้เวลาสำหรับรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยาที่มีการศึกษาต่ำ และรายได้ของภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานบ้าน คือ ภรรยาที่มีรายได้น้อย จะรับผิดชอบงานบ้านมาก ดังนั้นจากทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาเป็นทรัพยากรทางด้านอำนาจ (Power Resource) อย่างหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งเมื่อฝ่ายภรรยา มีทรัพยากรนี้มากขึ้น อำนาจภายในครอบครัวของภรรยาก็น่าจะเพิ่มขึ้นด้วย เนื่องจากการศึกษามีแนวโน้มที่จะช่วยทำให้บุคคลพ้นจากความคิดความเชื่อเก่า ๆ แบบประเพณีมากขึ้น และการศึกษายังมีผลกระทบต่อทัศนคติในบทบาททางเพศอีกด้วย โดยเมื่อบุคคลมีการศึกษาสูง ความคิดความอ่านก็จะกว้างขวางขึ้น

ความสามารถก็เพิ่มขึ้น ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ส่งผลให้ผู้หญิงมีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชายทั้งในและนอกครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัว อำนาจระหว่างสามีกับภรรยาในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ภรรยาที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มในการใช้อำนาจตัดสินใจในครอบครัวเกือบเท่ากับสามี และสามีที่มีการศึกษาระดับสูงมักจะมีทัศนคติในเรื่องบทบาททางเพศแบบเสมอภาคมากยิ่งขึ้น ยอมรับความสามารถของผู้หญิงมากขึ้น จึงส่งผลให้ภรรยามีสิทธิมีเสียงในครอบครัวเท่าเทียมกันมากขึ้น (เมทินี ไทยสมบูรณ์ , 2536 : 39)

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Archana Shukla (1987) ที่ใช้กรอบแนวคิดจาก “ทฤษฎีทรัพยากร” ของ Blood and Wolfe (1960) ในเรื่องทรัพยากรในบริบททางวัฒนธรรม เข้ามาเป็นกรอบในการศึกษา โดยจากผลการศึกษาพบว่า เมื่อภรรยาทำงานนอกบ้าน ภรรยาจะมีอำนาจมากขึ้น ในขณะที่สามีมีอำนาจน้อยลง เพราะการทำงานของภรรยามีนัยสำคัญกับอำนาจระหว่างสามีและภรรยา ทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันในการเจรจาต่อรอง และถูกใช้ต่อรองสำหรับเป็นเป้าหมายที่พอใจภายในครอบครัว ชนิดของทรัพยากรโดยทั่วไป คือ รายได้ การศึกษา และอาชีพ จะเป็นตัวกำหนดตามประเพณีของสถานภาพของปัจเจกบุคคล ในการจัดลำดับขั้นทางสังคม และภรรยาผู้ซึ่งทำงานและสร้างประโยชน์ต่อครอบครัว ภรรยาจะได้ทรัพยากรที่มีค่าที่จะใช้ต่อรองภายในครอบครัวที่มีอำนาจที่เท่าเทียมขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการเข้าสู่รูปแบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่แต่งงาน จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการจัดการครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับการเท่าเทียมกันมากขึ้น

และการศึกษาของ Abdel – Ghany and Nickela (1983) พบว่า ระดับการศึกษาของภรรยามีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานของภรรยา คือ ภรรยาที่มีการศึกษาระดับสูง จะใช้เวลาสำหรับรับผิดชอบงานบ้านน้อยกว่าภรรยาที่มีการศึกษาต่ำ และรายได้ของภรรยาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับผิดชอบงานบ้าน คือ ภรรยาที่มีรายได้น้อยจะรับผิดชอบงานบ้านมาก

ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย อธิบายว่า สังคมใดจะมีการพัฒนาหรือเจริญก้าวหน้าขึ้น จะต้องมียุคหลายอย่างสนับสนุน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้ระบุถึงปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ที่มีอิทธิพลทำให้สังคมเกิดการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าขึ้นได้ อันได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำในหมู่บ้าน การติดต่อกับโลกภายนอก และการฝึกอบรม ซึ่งการฝึกอบรม (ทฤษฎีนี้หมายรวมถึงการศึกษาด้วย) ถือเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งถ้ามีส่วนร่วมอยู่ในทุกปัจจัยด้วยแล้ว ก็จะทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนามากขึ้น หมายความว่า การศึกษา

ดียอมทำให้คนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาก็ยอมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การสังคมที่มีคนมีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ยอมพลอยมีคุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาก็ยอมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่อที่เฉลียวฉลาดอันเกิดจากการศึกษาย่อมก่อผลประโยชน์ด้านการพัฒนาการมากขึ้น ดังนั้นสมมติฐานของทฤษฎีนี้ คือ ชุมชนใดที่ประชากรมีการฝึกอบรม (การศึกษา) ยิ่งสูงมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชุมชนมีการพัฒนาการมากขึ้นเท่านั้น

จากทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นการพัฒนาให้คนในชุมชนมีการศึกษาหรือให้ได้รับการฝึกอบรมที่ดีขึ้น ย่อมมีผลทำให้ชุมชนพัฒนาก้าวหน้าขึ้นได้ ซึ่งการดำเนินการสร้างโรงเรียนในระบบการศึกษาไทยให้แก่ชาวเขานั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ซึ่งในที่นี้ก็คือชาวเขา) ให้มีคุณภาพมากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนชาวเขาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ ผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ปัจจุบันมีชาวเขาจำนวนมากที่ได้รับการศึกษามากขึ้น สามารถฟังพูดอ่านเขียนภาษาไทยได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการหรือคนอื่น ๆ ภายนอกสังคมได้ และมีโอกาสในการทำงานมากขึ้น เป็นต้น และในกรณีที่เป็นผู้หญิงได้รับการศึกษามากขึ้น น่าจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของผู้หญิงได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว อันได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดา

สมมติฐานที่ 3 และ 4 การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) อธิบายว่า นวัตกรรม หมายถึง กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่งของใหม่ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม ดังนั้นการรับนวัตกรรมจึงหมายถึง การรับเอาวัฒนธรรมทางวัตถุหรือวัฒนธรรมอวัตุใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า นโยบายและการดำเนินงานในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของรัฐที่ผ่านมา เช่น การให้การศึกษาแก่ชาวเขา ให้บริการสาธารณสุขแก่ชาวเขา ให้สาธารณสุขภาค

ต่าง ๆ แก่ชาวเขา การเผยแพร่ศาสนาพุทธหรือคริสต์ให้แก่ชาวเขา เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ทำให้ชาวเขานั้น ถือเป็นนวัตกรรมหรือของใหม่ที่นำเข้าไปให้แก่ชุมชน โดยมีทั้งนวัตกรรมที่เป็นวัตถุ (วัฒนธรรมวัตถุ) เช่น ถนน โรงเรียน วัด ไฟฟ้า น้ำประปา เครื่องมือในการทำเกษตรที่ทันสมัย เป็นต้น และนวัตกรรมอวัตถุ (วัฒนธรรมอวัตถุ) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการรับนวัตกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะนวัตกรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมอวัตถุที่รับเข้ามาใหม่ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการรับนวัตกรรมน่าจะมีผลทำให้บทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

สมมติฐานที่ 5 และ 6 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

การที่ชาวเขามีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอกได้ ทำให้เกิดกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เรียกว่าการติดต่อทางวัฒนธรรม ซึ่งคือการที่ชน 2 กลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกันมาติดต่อกัน โดยแต่ละกลุ่มอาจให้อิทธิพลซึ่งกันและกันได้ ซึ่งถ้าการติดต่อเป็นไปในระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจจะไม่มียุทธิพลยาวนาน แต่ถ้าการติดต่อเป็นไปอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลายาวนาน ก็อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อกันได้ โดยอาจเป็นการให้อิทธิพลแต่ฝ่ายเดียว หรือส่งผลกระทบต่อกันทั้งสองฝ่ายก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การติดต่อทางวัฒนธรรมก็คือการที่วัฒนธรรมที่ต่างกัน 2 วัฒนธรรมมาติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งการติดต่อกันดังกล่าวทำได้หลายทาง เช่น การทำสงคราม การตกเป็นเมืองขึ้น การถูกยึดครองทางการทหาร การอพยพ การเคลื่อนย้ายแรงงาน การค้า การแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี เป็นต้น หรือการติดต่อในช่วงสั้น ๆ เช่น การท่องเที่ยว หรือการติดต่อทางอ้อม เช่น ทางการสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ซึ่งการติดต่อบetween วัฒนธรรมดังกล่าวนี้ มีผลทำให้แบบแผนวัฒนธรรมดั้งเดิมของวัฒนธรรมหนึ่ง หรือวัฒนธรรมดั้งเดิมของทั้งสองวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป (งามพิศ สัตย์สงวน , 2543 : 10)

ซึ่งเมื่อพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนกะเหรี่ยงที่ศึกษา พบว่า การดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ผ่านมา เช่น การสร้างถนน โรงเรียน หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา วัด สาธารณสุขชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้คนกะเหรี่ยงและคนไทยพื้นราบมีโอกาสติดต่อกันได้มากขึ้น ชุมชนชาวเขาสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้มากขึ้น ซึ่งการติดต่อกับโลกภายนอกทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หรือการแพร่กระจายนวัตกรรมมาสู่ชุมชนแห่งนี้ ทำให้เกิดเป็นการติดต่อทาง

วัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อันจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของผู้หญิงได้ ยกตัวอย่างเช่น การสร้างถนน เป็นผลให้คนภายนอกชุมชน ได้แก่ ข้าราชการ ชาวต่างชาติ นักศึกษา ฯลฯ เข้ามาในชุมชนกะเหรี่ยงมากขึ้น เพราะการเดินทางสะดวกขึ้น ทำให้ผู้หญิงกะเหรี่ยงสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้ โดยการทอดผ้าขายให้กับคนภายนอกที่เข้ามาในชุมชน เป็นต้น

สมมติฐานที่ 7 และ 8 หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐด้านสาธารณสุขต่าง ๆ จัดว่าเป็นนวัตกรรมทางวัตถุที่เข้าไปสู่ชุมชนชาวเขา โดยให้บริการในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด การให้การรักษายา การคลอดลูก เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านกะเหรี่ยงแห่งนี้ส่วนใหญ่มีการยอมรับนวัตกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะผู้หญิง ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมนี้ ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะส่งผลทำให้บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น บทบาทการเป็นภรรยาที่ต้องไปทำการคุมกำเนิด บทบาทในการฝากครรภ์ของผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์ บทบาทการเป็นมารดาที่ต้องพาบุตรไปฉีดวัคซีนตามกำหนด เป็นต้น ซึ่งถือเป็นบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สมมติฐานที่ 9 และ 10 หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็น่าจะเป็นนวัตกรรมทางวัตถุที่เข้าไปสู่ชุมชนชาวเขาแห่งนี้ โดยเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ชาวเขาในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ และให้ความช่วยเหลือครอบครัวชาวเขาที่ติดเอดส์ โครงการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด และรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การให้ทุนการศึกษาแก่เด็ก การสงเคราะห์เงินช่วยเหลือคนชรา คนพิการ และเด็กที่ถูกละทิ้ง การสนับสนุนการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อกินเป็นอาหารและขายเป็นรายได้ โครงการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งความรู้ความเข้าใจที่ถ่ายทอดให้แก่ชาวบ้านดังกล่าวนี้ ถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งที่

ส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และอาจมีผลทำให้บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปได้ ยกตัวอย่างเช่น โครงการฝึกอบรมอาชีพ อาจมีผลทำให้ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้หรือทักษะที่ได้ไปทำมาหากินสร้างรายได้เสริมให้กับตัวเองได้ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการดูแลสามีและทำงานบ้านลดลง เนื่องจากไม่มีเวลาว่างเหมือนเมื่อก่อน

สมมติฐานที่ 11 และ 12 น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) น้ำประปาคิดว่าเป็นนวัตกรรมทางวัตถุอย่างหนึ่งที่เข้าไปสู่ชุมชนชาวเขาแห่งนี้ และได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมดังกล่าวเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน น่าจะมีผลทำให้บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยเฉพาะบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้าน ทั้งนี้เพราะน้ำประปาภูเขาสามารถช่วยให้ผู้หญิงทำงานบ้านได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ผู้หญิงได้รับการแบ่งเบาภาระลงไปได้มาก ทำให้มีเวลาว่างที่จะไปทำงานอย่างอื่นได้ ดังนั้นบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านของผู้หญิงจึงน่าจะเปลี่ยนแปลงไป

สมมติฐานที่ 13 และ 14 ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) ไฟฟ้าจัดว่าเป็นนวัตกรรมทางวัตถุอย่างหนึ่งที่เข้าไปสู่ชุมชนชาวเขาแห่งนี้ และได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมดังกล่าวเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน น่าจะมีผลทำให้บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างน้อยผู้หญิงก็ได้รับการแบ่งเบาภาระในการทำงานบ้านลงไปได้ ทำให้มีเวลาว่างที่จะไปทำงานอย่างอื่นได้ เป็นต้น

นิยามตัวแปร

การศึกษา หมายถึง การศึกษาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

การรับนวัตกรรม หมายถึง การยอมรับเอาสิ่งของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมวัตถุมาใช้ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

การติดต่อกับโลกภายนอก หมายถึง การติดต่อทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ กับสังคมภายนอก ได้แก่ การได้ติดต่อกับคนไทยพื้นราบต่าง ๆ เช่น นักศึกษา ข้าราชการ หมอ ครู อันเนื่องมาจากการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น การมีหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชนเข้ามาดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในชุมชน หรือสื่อต่าง ๆ เช่น ถนน ทิว ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก

หน่วยงานด้านสาธารณสุข หมายถึง หน่วยงานของรัฐด้านสาธารณสุขที่ให้บริการในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

น้ำประปา หมายถึง การมีน้ำประปาภูเขาใช้ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

ไฟฟ้า หมายถึง การมีไฟฟ้าใช้ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

บทบาทการเป็นภรรยา หมายถึง บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว ในหมู่บ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

บทบาทการเป็นมารดา หมายถึง บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว ในหมู่บ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยา ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาภาคสนามเป็นหลัก แต่ก็ได้ละเอียดข้อมูลภาคเอกสารประกอบกันไปด้วย ดังนั้นสรุปว่าในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การศึกษา 2 วิธี คือ

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ทั้งของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะเอกสารจากกองสงเคราะห์ชาวเขากองประชาสงเคราะห์ , เอกสารจากศูนย์วิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่ , เอกสารจากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ และเอกสารจากหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ สถานที่ค้นคว้าข้อมูล เช่น กองสงเคราะห์ชาวเขากองประชาสงเคราะห์ , ศูนย์วิจัยชาวเขา จ.เชียงใหม่ , ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ , หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ , ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ , ห้องสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว) , ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

2. การวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Fieldwork) เป็นการวิจัยที่เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนที่ศึกษา โดยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาเป็นเวลานาน ฝ้าสังเกตพฤติกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลา 1 ปีในการเข้าไปอาศัยอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนนั้น เพื่อให้สามารถเรียนรู้ เข้าใจ และได้ข้อเท็จจริงในสิ่งที่ต้องการศึกษามากที่สุด มีการใช้เทคนิควิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาหลายอย่าง มีการจดบันทึกภาคสนาม และมีการเตรียมตัวก่อนที่จะเข้าสนามวิจัย

ในการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา ผู้วิจัยใช้เทคนิควิจัยในการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความต่อเนื่อง โดยการเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสถานการณ์ที่ศึกษา โดยผู้วิจัยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2544 จนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545 รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 1 ปี

สำหรับการเก็บข้อมูล โดยได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของกองส่งเสริม
ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ , เจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ. เชียงใหม่
และหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขากองแม่ชะปู้

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นวิธีการที่ช่วยให้
ได้ข้อมูลจากผู้ที่เราศึกษาอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อที่เราสนใจศึกษา โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบ
เจาะลึกผู้หญิงกะเหรี่ยงจำนวน 53 คน ใน 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 - 40 ปี
จำนวน 15 คน อายุระหว่าง 41 - 60 ปี จำนวน 15 คน อายุระหว่าง 61 - 80 ปี จำนวน 15
คน และอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน เพื่อศึกษาถึงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง
ในช่วงอายุต่าง ๆ กัน โดยเน้นศึกษาบทบาทในครอบครัว 2 บทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็น
ภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในบทบาทเหล่านั้น ตอนแรกผู้วิจัย
ตั้งใจว่าจะศึกษาผู้หญิงกะเหรี่ยง 60 คน ใน 4 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 15 คนเท่า ๆ กัน แต่เมื่อ
ผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนจริงและสำรวจประชากรในชุมชนแล้วพบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปี
ขึ้นไปนั้นมีเพียง 10 คน และผู้วิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้เพียง 8 คน เนื่องจากอีก 2 คนนั้น
สุขภาพมาก หูไม่ได้ยิน และความจำเริ่มเลอะเลือน จึงไม่สามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้

2.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญ (key informant interview) เป็นการ
พยายามเข้าใจชีวิตของคนในชุมชน เพื่อค้นหาว่าชาวบ้านเขาทำอะไรกันบ้าง เขาทำอะไรต่าง ๆ
อย่างไร ซึ่งชีวิตของผู้ให้ข่าว เป็นตัวแทนชีวิตคนในชุมชน ผู้ให้ข่าวสำคัญแต่ละคนมักจะเป็น
ผู้เชี่ยวชาญเพียงด้านเดียว ดังนั้นจึงต้องสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวหลายคน ผู้ให้ข่าวที่ถูกเลือกมาจะ
เป็นผู้ที่อยู่ในวัยต่าง ๆ และเลือกผู้ให้ข่าวที่มีอายุมากประมาณ 60 - 70 ปีขึ้นไปด้วย เพราะจะ
ทำให้ได้ภาพชีวิตของคนในชุมชนค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากคนสูงอายุเหล่านั้นได้ผ่านวัยต่าง ๆ
มาแล้ว ในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของผู้ให้ข่าวนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม
ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชีวิต ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ข้อมูลเกี่ยว
กับครอบครัวและเครือญาติ ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่าง ๆ และโลกทัศน์ของผู้ให้ข่าว ข้อมูลเกี่ยว
กับชีวิตในอนาคต เป็นต้น

2.4 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นระบบ หรือการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ
(informal interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิด (open end interview) โดยการตั้งคำถาม
ทั่วไป และปล่อยให้ผู้ให้ข่าวพูดอย่างยาว ๆ เป็นกันเอง ตามที่ผู้ให้ข่าวจะให้ความสนใจ

2.5 การสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ประเภทของดิน ทุ่งนา ป่าไม้ แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ คลอง ลำธาร บ่อน้ำ ถนน ทางเดินภายในหมู่บ้าน ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม การสื่อสาร และสถานที่สำคัญ เช่น สถานที่ ๆ คนมักจะมาชุมนุมพบปะและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย สถานีตำรวจ สหกรณ์ ร้านค้า และสถานที่อื่น ๆ รวมถึงเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดของบ้าน วัสดุที่ใช้สร้างบ้าน เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องประดับในบ้าน สัตว์เลี้ยง จำนวนที่ดินที่เป็นเจ้าของ การขนส่ง อาหารการกิน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เสื้อผ้า เป็นต้น

2.6 การสำรวจลักษณะทางประชากร โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ เพศ จำนวน ประชากร โครงสร้างทางอายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย อัตราการย้ายถิ่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ระดับเศรษฐกิจ ความหนาแน่นของประชากร เก็บข้อมูลจากประชากรทุกครัวเรือน โดยการใช้แบบสำรวจครัวเรือนเพื่อเก็บข้อมูลด้านประชากรบางอย่าง เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความหนาแน่นของประชากร

2.7 การสำรวจลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเก็บข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับชีวิตด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน ได้แก่ ระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบการศึกษาและการขัดเกลาทางสังคม ระบบศาสนาและความเชื่อ ระบบการแพทย์และสาธารณสุข ระบบการคมนาคมและการสื่อสาร ระบบนันทนาการ เป็นต้น

2.8 การเก็บประวัติชีวิต (the life history) เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน วงจรชีวิต ประเพณีพิธีกรรมในรอบ 1 ปี ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ชีวิตในรอบเดือน และชีวิตในรอบ 1 ปีของชุมชน เพื่อให้ภาพรวมว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนในแต่ละปีนั้นมีความเป็นอยู่อย่างไร รวมทั้งแสดงถึงประเพณีพิธีกรรมในรอบ 1 ปีด้วย เพื่อจะได้ทราบว่าวันไหน เดือนไหน มีประเพณีหรือมีพิธีกรรมอะไรที่สำคัญต่อชีวิตของชาวบ้านบ้างในวันดังกล่าว

2.9 การเก็บประวัติชุมชน โดยหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นให้มากที่สุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับชื่อของหมู่บ้าน การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน และประวัติความเป็นมาของบรรพชนที่เป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งหมู่บ้าน ในหมู่บ้านหรือชุมชนมักมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับ

ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะในผู้สูงอายุหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในชุมชนนั้นมานาน

2.10 การทำแผนที่ โดยแผนที่ ๆ สำคัญ เช่น แผนที่ประเทศไทยแสดงที่ตั้งจุดเล็ก ๆ ของหมู่บ้าน เพื่อจะทำให้ทราบว่าหมู่บ้านที่ทำวิจัยอยู่ในภูมิภาคใดของประเทศไทย การทำแผนที่ของอำเภอ ที่แสดงให้เห็นหมู่บ้านและตำบลที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ การทำแผนที่ของตำบล เพื่อแสดงให้เห็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ และการทำแผนที่หมู่บ้านแสดงถึงเส้นกันอาณาเขตกับหมู่บ้านอื่น ๆ แสดงถึงลักษณะภูมิประเทศ และสถานที่สำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน เช่น วัด โรงเรียน ร้านค้า สุสาน ถนน ไร่นา เป็นต้น ในแผนที่จะต้องแสดงทิศทาง มาตราส่วน คำอธิบายสัญลักษณ์ และวันที่ทำแผนที่ เพื่อความสมบูรณ์ของแผนที่ และเพื่อจะได้เกิดความเข้าใจได้ง่ายเมื่อต้องกลับมาศึกษาที่ชุมชนแห่งนี้อีกครั้งในอนาคต

2.12 การเขียนแผนผัง ผู้วิจัยต้องเขียนแผนผังเพื่อแสดงลักษณะต่าง ๆ ภายในบ้าน โต๊ะหมู่บูชา และอื่น ๆ เป็นต้น

2.13 การเรียนรู้ภาษาถิ่น ผู้วิจัยต้องเรียนรู้ภาษาถิ่นและคำศัพท์ของท้องถิ่น บางอย่าง เช่น คำที่ใช้เรียกญาติ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้าน จะได้ทำวิจัยได้ไม่ยากลำบากมากนัก

2.14 การวิเคราะห์เนื้อหาคติชาวบ้าน ได้แก่ นิยายปรัมปรา นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำคม และรูปแบบอื่น ๆ ของคติชาวบ้าน เช่น การใช้ภาษาแสดง เกมเด็กเล็ก การนินทา การหยอกล้อ เป็นต้น การวิเคราะห์เนื้อหาคติชาวบ้านจะทำให้สามารถบอกถึงบุคลิกภาพของประชากรในสังคมได้ เพราะคติชาวบ้านทำหน้าที่ในการควบคุมทางสังคม มีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคม

2.15 การถ่ายภาพประกอบ เช่น ภาพของผู้ให้ข่าวสำคัญ ภาพพิธีกรรมต่าง ๆ ภาพการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของชาวบ้าน หรือภาพในอดีตที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น การแต่งกาย บ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

บทบาทที่แสดงในสนามวิจัย

ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้ามาอยู่ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปะเพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่” ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารแนะนำตัว และแสดงวัตถุประสงค์ในการมาศึกษาวิจัยที่ชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งแจ้งให้ทราบถึงระเบียบวิธีวิจัยที่จะใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก โดยการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนเป็นระยะเวลา 1 ปี ให้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทราบแล้ว ได้แก่ กองส่งเสริมชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ และศูนย์ส่งเสริมชาวเขา จ.เชียงใหม่ ซึ่งศูนย์ส่งเสริมชาวเขา จ.เชียงใหม่ ก็ได้ช่วยประสานงานไปยังหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขаб้านแม่ชะปะ เพื่อแจ้งให้หัวหน้าหน่วย ฯ ทราบว่าจะมีนิสิตเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโท และเพื่อให้ความอนุเคราะห์ในการดูแลช่วยเหลือผู้วิจัยในระหว่างที่อยู่อาศัยในชุมชน

และเมื่อผู้วิจัยมาถึงชุมชนกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปะ หัวหน้าหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาบ้านแม่ชะปะก็จัดสถานที่ให้ผู้วิจัยพักอาศัยอยู่ด้วยกันที่หน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาบ้านแม่ชะปะก่อนในช่วงแรก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมผู้วิจัยในการที่จะอยู่ร่วมกับชาวบ้านตามลำพังต่อไป หัวหน้าหน่วย ฯ ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในชุมชน ให้ความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปะ แนะนำให้ชาวบ้านรู้จักผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาที่เข้ามาในชุมชนเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของปกากะญอ ซึ่งตรงจุดนี้เองที่เป็นความผิดพลาดที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีนักศึกษาเข้ามาบ่อย ๆ โดยเฉพาะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนักศึกษาฝึกงานจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนั้นชาวบ้านจึงมีความคุ้นเคยกับนักศึกษา และเมื่อมีคนแปลกหน้าที่เป็นคนพื้นราบเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านก็จะคิดว่าเป็นนักศึกษาก่อนอันดับแรก ดังนั้นเมื่อชาวบ้านเห็นผู้วิจัยจึงคิดว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษา และเรียกผู้วิจัยว่า “นักศึกษา” ประกอบกับตอนที่ผู้วิจัยเพิ่งไปถึงชุมชนใหม่ ๆ นั้น ผู้วิจัยยังฟังและพูดภาษาปกากะญอไม่ได้ เป็นแต่เพียงเริ่มศึกษาโดยการจดบันทึกคำต่าง ๆ การฝึกฟังและฝึกพูดกับชาวบ้าน เพื่อหวังว่าต่อไปจะสามารถฟังและพูดภาษาปกากะญอได้ ดังนั้นในช่วงแรกที่หัวหน้าหน่วย ฯ นำผู้วิจัยไปแนะนำให้ชาวบ้านรู้จักนั้น ผู้วิจัยไม่อาจห้ามหัวหน้าหน่วย ฯ ว่าให้ปิดฐานะจริงของผู้วิจัยได้ ถึงแม้ในตอนแรกผู้วิจัยจะบอกหัวหน้าหน่วย ฯ ว่าได้โปรดอย่าบอกชาวบ้านว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษา และเข้ามาศึกษาเรื่องอะไรในชุมชน ทั้งนี้เพราะดูท่าทางหัวหน้าหน่วย ฯ จะไม่ต้องการให้ผู้วิจัยทำอย่างนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการหลอกลวงชาวบ้าน เป็นการหลอกลวงหลอกเก็บข้อมูลจาก

ชาวบ้าน ซึ่งหัวหน้าไม่เห็นด้วย อีกทั้งหัวหน้าหน่วย ฯ แนะนำว่าถึงแม้จะไม่บอกชาวบ้านว่าผู้วิจัย เป็นนักศึกษา ชาวบ้านก็สามารถรู้ได้ด้วยตนเองอยู่ดี เพราะชาวบ้านคุ้นเคยกับนักศึกษา เนื่อง จากมีนักศึกษาเข้ามาที่บ้านแม่ชะปุยบ่อย ๆ และอีกเหตุผลหนึ่งคงเป็นเพราะเกรงว่าผู้วิจัยจะได้ ข้อมูลในเชิงลบ ที่อาจทำให้ทางหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปุยต้องเสียหายหรือ ได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยคาดว่าหัวหน้าหน่วย ฯ คงจะบอกชาวบ้านไปตามความเป็นจริงว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษา เพราะหัวหน้าหน่วย ฯ พูดภาษาปกากะญอได้ ดังนั้นท่านจะคุยกับ ชาวบ้านว่าอย่างไร ผู้วิจัยก็ไม่อาจทราบได้ แต่ก็ต้องขอขอบพระคุณหัวหน้าหน่วย ฯ ที่ไม่ได้บอก ว่าผู้วิจัยเข้ามาเก็บข้อมูลเรื่องอะไร เพียงแต่บอกว่าเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตทั่วไปของกะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่ชะปุยเท่านั้น ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงทราบว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษา เข้ามาศึกษาวิถีชีวิต ของปกากะญอบ้านแม่ชะปุย ตอนแรกผู้วิจัยก็กลัวเหมือนกันว่า เมื่อชาวบ้านทราบอย่างนี้แล้ว ชาวบ้านจะกระทำตัวไม่เป็นไปตามสภาพธรรมชาติ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ไม่เป็นไปตามสภาพ ธรรมชาติที่แท้จริงของชาวบ้าน แต่ผู้วิจัยก็แก้ไขปัญหามาโดยการทำตัวสนิทสนมคลุกคลีและทำ ความคุ้นเคยกับชาวบ้านให้มากเป็นเวลานาน โดยใช้วิธีการออกไปทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน ทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเหนื่อยลำบากแค่ไหนก็ตาม เพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัย ให้มากที่สุด และรู้สึกเหมือนกับผู้วิจัยเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน มิใช่เป็นนักศึกษา ซึ่งจะทำให้ ชาวบ้านกล้าพูดคุยกับผู้วิจัย และแสดงพฤติกรรมอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด และก็ได้ผลดีเยี่ยม เนื่องจากชาวบ้านมีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยมากขึ้น และกล้าพูดกล้าทำอย่างเป็นธรรมชาติ บางคน ถึงกับเล่าเรื่องส่วนตัวและความลับส่วนตัวให้ผู้วิจัยฟังทีเดียว ส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าทำให้ชาวบ้าน พูดและทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ ก็เพราะผู้วิจัยมิได้จดบันทึกต่อหน้าชาวบ้าน แต่เป็นการ แสดงการถามในลักษณะของการพูดคุยกัน เนื่องจากผู้วิจัยเริ่มฟังและพูดภาษาปกากะญอได้ บ้าง สามารถถามตอบคำถามง่าย ๆ ได้ และถ้าผู้วิจัยไม่เข้าใจอะไรก็ตามจากเด็กหรือวัยรุ่นที่ฟัง และพูดภาษาไทยได้ ให้ช่วยแปลภาษาให้ผู้วิจัย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยก็ใช้วิธีการจดจำ และกลับมา จดบันทึกทีหลัง อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าทำให้ผู้วิจัยเข้ากับชาวบ้านได้ ก็เพราะบุคลิกของผู้วิจัย ที่เป็นคนปรับตัวได้ง่าย เข้ากับคนอื่นได้ง่าย กินง่าย อยู่ง่าย ทำให้ผู้วิจัยใช้ชีวิตแบบชาวบ้านได้ เช่น กินอาหารแบบที่ชาวบ้านกินได้ ทำอะไรหลายอย่างที่ชาวบ้านทำกันได้ อย่างที่ชาวบ้านเอง ก็คาดไม่ถึงว่าผู้วิจัยจะทำได้ (จากการบอกเล่าของชาวบ้าน) และที่สำคัญ ผู้วิจัยไม่เคยดูถูก วัฒนธรรมของชาวบ้าน เพราะผู้วิจัยทราบดีว่าวัฒนธรรมของแต่ละสังคมล้วนมีคุณค่าของตนเอง ผู้วิจัยจะให้ความเคารพและให้เกียรติในวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เสมอ ผู้วิจัยจะระมัดระวังการ เปรียบเทียบวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมของชาวบ้านกับวัฒนธรรมของผู้วิจัยในลักษณะตัดสินว่า วัฒนธรรมของใครดีกว่าใคร เพราะในการอยู่ร่วมกับชาวบ้านนั้น ชาวบ้านมีความอยากรู้อยากเห็น เรื่องราว ของสังคมนอก และต้องการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวระหว่างสังคมของผู้วิจัยกับสังคมของ

ชาวบ้านเสมอ โดยมีการถามถึงวัฒนธรรมของผู้วิจัยว่าเป็นอย่างไร เช่น ประเพณีแต่งงานของคนไทยเป็นอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างกับประเพณีแต่งงานของชาวบ้านที่นี่ สังคมของผู้วิจัยทำงานอะไรกันบ้าง ไปทำงานกันอย่างไร ที่อยู่อาศัยเป็นแบบใด อาหารการกินเป็นอย่างไร เป็นต้น คำถามมีมากมายที่ผู้วิจัยตอบให้ชาวบ้านฟัง โดยผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่พูดในลักษณะตัดสินว่าวัฒนธรรมของสังคมผู้วิจัยดีกว่าหรือไม่ดีกว่า เป็นแต่เพียงเล่าให้ฟังว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้น เพราะการนำวัฒนธรรมมาเปรียบเทียบและตัดสินคุณค่าของวัฒนธรรมคนอื่นนั้นไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง ไม่ได้ทำให้เกิดผลดีตามมา และไม่ใช่ว่าสิ่งที่นักวิจัยฟังกระทำ ซึ่งผู้วิจัยตระหนักดีถึงเรื่องนี้

ในช่วงแรกผู้วิจัยพักอยู่ที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่บ้านแม่ชะปู้เป็นเวลา 2 เดือน โดยพักอยู่ร่วมกับหัวหน้าหน่วย ฯ และนักศึกษาฝึกงานจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีก 4 คน ซึ่งหัวหน้าหน่วย ฯ ไม่สามารถอยู่ที่หน่วยทุกวัน เนื่องจากมีงานประชุม งานราชการ และภารกิจต่าง ๆ ที่ต้องทำที่ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ ดังนั้นใน 1 เดือนหัวหน้าหน่วย ฯ จะอยู่ที่หน่วยได้ประมาณ 15 – 20 วันในช่วงกลาง ๆ เดือน ส่วนช่วงต้นเดือนและปลายเดือนจะอยู่ที่ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ ดังนั้นจึงให้ผู้วิจัยอยู่กับน้อง ฯ นักศึกษาฝึกงานที่หน่วย ฯ อย่างน้อยก็ช่วยดูแลและให้คำแนะนำน้อง ฯ ในการทำโครงการฝึกงานต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการดีที่ผู้วิจัยจะมีน้อง ฯ คอยเดินทางไปตามหย่อมบ้านต่าง ๆ ด้วยกัน และการที่ผู้วิจัยช่วยน้อง ฯ ทำโครงการต่าง ๆ กับชาวบ้าน ก็เป็นการทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านได้มากขึ้นทางหนึ่ง เมื่อนักศึกษาฝึกงานอยู่ครบกำหนด 2 เดือนแล้วเดินทางกลับกรุงเทพฯ ฯ หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ย้ายออกมาจากหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เข้ามาอยู่บ้านชาวบ้านตามหย่อมบ้านต่าง ๆ โดยผู้วิจัยเริ่มรู้จักชาวบ้านมากขึ้นแล้ว ผู้วิจัยจึงขออนุญาตพักอาศัยที่บ้านของชาวบ้านได้ด้วยตนเอง ซึ่งในการอยู่อาศัยผู้วิจัยก็ช่วยเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งค่าไฟ ค่าที่พัก และค่าอาหารรวมทั้งช่วยงานบ้านและงานในไร่นาดด้วย แต่ระยะหลังเมื่อผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลประเด็นบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน ซึ่งต้องใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้ล่ามช่วยแปลภาษาให้ เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถฟังและพูดภาษาปกากะญอได้เองอย่างรวดเร็ว เชี่ยวชาญ ชำนาญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเล่าความจริงให้ล่ามฟังว่าผู้วิจัยมาศึกษาประเด็นใด เพื่ออะไร และให้ล่ามทำความเข้าใจในคำถามต่าง ๆ เพื่อจะได้ช่วยถามและแปลคำตอบให้ผู้วิจัยได้ ทำให้ระยะหลังชาวบ้านเริ่มรู้ว่าผู้วิจัยมาศึกษาเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในชุมชน บ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ จำนวน 1,016 คน

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เน้นการวิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก ซึ่งต้องมีการเก็บข้อมูลในลักษณะองค์รวม (Holistic) ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกด้าน ทั้งข้อมูลที่เป็นภาพรวมเกี่ยวกับลักษณะของชุมชน ลักษณะประชากร วิถีชีวิตของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ก็คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 1,016 คน เพราะข้อมูลในส่วนนี้สามารถศึกษาได้จากชาวเขาทั้งเพศชายและหญิง และทั้งวัยต่าง ๆ ด้วยการใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยาที่เหมาะสมกับสถานการณ์และข้อมูลที่ต้องการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาถึงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จึงต้องเป็นผู้หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว ในหมู่บ้านแม่ชะปู้ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ จำนวน 53 คน โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่

ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน

ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน

ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน

ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน

โดยใช้เทคนิควิจัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คนดังกล่าว ตอนแรกผู้วิจัยตั้งใจว่าจะศึกษาผู้หญิงกะเหรี่ยง 60 คน ใน 4 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 15 คนเท่า ๆ กัน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนจริงและสำรวจประชากรแล้ว พบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปนั้นปัจจุบันมีอยู่เพียง 10 คน และผู้วิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้เพียง 8 คน เนื่องจากอีก 2 คนนั้นหู่ไม่ค่อย

ได้ยิน และความจำเริ่มเลอะเลือน จำเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตของตนไม่ค่อยได้ จึงไม่สามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามสมมติฐาน เพื่อที่จะเตรียมเอาข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการพิสูจน์สมมติฐาน ซึ่งในการพิสูจน์สมมติฐานนั้น ผู้วิจัยจะพิสูจน์สมมติฐานด้วยการเปรียบเทียบระหว่างสมมติฐานกับข้อมูลในขั้นวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ โดยถ้ามีความสอดคล้องกัน ก็หมายความว่าข้อมูลนั้นสนับสนุนสมมติฐาน แต่ถ้าไม่มีความสอดคล้องกัน ก็หมายความว่าข้อมูลไม่สนับสนุนสมมติฐาน ดังนั้นการยอมรับสมมติฐาน หมายถึงกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว แต่ถ้าไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่บทบาทในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป หรือมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์เปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว ก็จะเป็นการปฏิเสธสมมติฐาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้

บทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงโดยผู้วิจัยได้เลือกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นสถานที่ในการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอข้อมูลในระดับอำเภอและตำบลก่อน แล้วจึงค่อยนำเสนอข้อมูลในระดับหมู่บ้านเป็นลำดับต่อไป โดยในส่วนของข้อมูลระดับหมู่บ้านจะกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชน และวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ รวมทั้งกล่าวถึงประเด็นบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้โดยทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของชุมชนกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้มากที่สุด

ข้อมูลระดับอำเภอ

สภาพทั่วไปของอำเภอสะเมิง

เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไปของอำเภอสะเมิง ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงประวัติของอำเภอสะเมิง ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การปกครอง และประชากร ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากเอกสารของทางอำเภอสะเมิง ที่จัดทำโดยบัณฑิตอาสา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (บัณฑิตอาสา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่, 2543 : 5 – 7)

ประวัติอำเภอสะเมิง

เมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา ระหว่าง พ.ศ.2250 – 2350 ดินแดนแห่งนี้เป็นป่าใหญ่ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งกาลครั้งนั้นอาณาจักรล้านนาแทบจะลุกเป็นไฟด้วยสงครามแย่งชิงอำนาจระหว่างแว่นแคว้นต่าง ๆ ในราชอาณาจักร การขยายอำนาจของพม่าเป็นการศึกที่สู้รบกันอย่างรุนแรงและยาวนาน ทั้งยังเกิดการจลาจลในเมืองเชียงใหม่ สถานการณ์ยุ่งเหยิงวุ่นวายเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านเดือดร้อนจึงต่างพากันอพยพหนีภัยสงคราม บ้างก็หนีเข้าป่าไปตายเอาดาบหน้า สำหรับชาวลื้อและชาวกะเหรี่ยงได้อพยพหนีภัยสงครามเข้าป่า ลัดเลาะขึ้นเขามายังดินแดนแห่งนี้ โดยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านดงช้างแก้วพวกหนึ่ง ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านท่าศาลาพวกหนึ่ง และตั้ง

ถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแม่สาบพวกหนึ่ง ซึ่งไทยลื้อบ้านแม่สาบนี้ได้อพยพเข้ามาอยู่สะเมิงเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2324 (จากคำบอกเล่าของอาจารย์ไกรศรี นิมนานเหมินทร์ นักโบราณคดีเมืองเหนือ)

คำว่า “สะเมิง” ได้กำเนิดขึ้นมาจากคำว่า “สามเมือง” ตามสำเนียงไทยลื้อที่ เรียก “เมือง” ว่า “เมิง” ดังนั้นคำว่าสามเมืองตามความหมายก็คือคำที่มาจากการอพยพเข้ามา ตั้งถิ่นฐาน 3 บ้าน 3 เมืองนั่นเอง บ้างก็สันนิษฐานว่ามาจากภาษากะเหรี่ยง ซึ่งมีความหมายว่า “แสงสว่าง”

อำเภอสะเมิงได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2445 ขึ้นตรงต่อ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภออยู่ได้ 35 ปี ต่อมาทางราชการเห็นว่าอำเภอสะเมิงอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลการคมนาคม ไม่สะดวกในการเดินทาง และควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง จึงยุบฐานะอำเภอ สะเมิงลงเป็นกิ่งอำเภอสะเมิงเมื่อ พ.ศ. 2480 โดยให้ขึ้นตรงต่ออำเภอแมริม เป็นกิ่งอำเภออยู่ 22 ปี จากนั้นต่อมาก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภออีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2501 มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ที่ตั้ง

อำเภอสะเมิงตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ บนถนนสาย 1096 ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทาง 51 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 801 กิโลเมตร บริเวณละติจูด 18 ถึงละติจูด 19 องศาเหนือ และลองติจูด 98 ถึงลองติจูด 98 องศา 36 ลิปดา ตะวันออก พิกัดเอ็ม.เอ 721838 (ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ)

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับอ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และอ.ป่าเย็บ จ.แม่ฮ่องสอน
ทิศใต้	ติดกับอ.แม่จาง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดกับอ.แมริม อ.หางดง จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดกับอ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และอ.ป่าเย็บ จ.แม่ฮ่องสอน

เนื้อที่

อำเภอสะเมิงมีเนื้อที่ประมาณ 1,002 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 626,250 ไร่

ภาพที่ 2

ภาพแผนที่ประเทศไทยแสดงที่ตั้งหมู่บ้านแม่ชะมู

ภูมิประเทศ

อำเภอสะเมิงมีพื้นที่ทั้งหมด 1,002 ตารางกิโลเมตร หรือ 626,250 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ประมาณ 80% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นที่ราบ 20% ของพื้นที่ทั้งหมด มีแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำขานและแม่น้ำสะเมิง

พื้นที่การใช้ประโยชน์ของอำเภอสะเมิงเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 24,391 ไร่ หรือร้อยละ 3.89 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นพื้นที่ปลูกถั่ว 12,184 ไร่ หรือร้อยละ 40.8 ของพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ทำสวน 9,769 ไร่ หรือร้อยละ 34.6 ของพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ทำไร่ 4,223 ไร่ หรือร้อยละ 17.3 ของพื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่ปลูกข้าวขึ้นพื้นที่เดิมของพืชสวน 7.12%

ภูมิอากาศ

อากาศเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 35 องศาเซลเซียส และต่ำสุด 8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยโดยทั่วไปประมาณ 22 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 114 มม./ปี โดยวัดปริมาณน้ำฝนสูงสุด 166 มม./ปี ต่ำสุดระหว่างเดือนกรกฎาคม – ตุลาคม

การปกครอง

อำเภอสะเมิงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 44 หมู่บ้าน แยกเป็นหมู่บ้านปกติ ซึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 30 หมู่บ้าน และมีหมู่บ้าน อพป. ซึ่งมีคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. จำนวน 14 หมู่บ้าน รายละเอียดดังนี้

1. ตำบลสะเมิงใต้ 11 หมู่บ้าน
2. ตำบลสะเมิงเหนือ 6 หมู่บ้าน
3. ตำบลแม่สาบ 10 หมู่บ้าน
4. ตำบลยั้งเมิน 7 หมู่บ้าน
5. ตำบลบ่อแก้ว 10 หมู่บ้าน

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น

- มีเทศบาล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลสะเมิงใต้
 มีองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) 5 แห่ง ได้แก่
- องค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงใต้
 - องค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ
 - องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ
 - องค์การบริหารส่วนตำบลยั้งเมิน
 - องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว

ประชากร

ปัจจุบันประชากรในอำเภอสะเมิงมี 22,810 คน เป็นชาย 11,832 คน เป็นหญิง 11,138 คน จำนวน 5,984 หลังคาเรือน เฉลี่ยความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 21.06 คน/ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของบ้านเรือนต่อพื้นที่ 5.69 หลังคาเรือน/ตารางกิโลเมตร แยกเป็นคนเมืองชาวพื้นราบร้อยละ 52 และเป็นชาวไทยภูเขาร้อยละ 48

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนประชากรของอำเภอสะเมิง

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	ครัวเรือน	จำนวนประชากร		รวมจำนวนประชากร
				ชาย	หญิง	
สะเมิงใต้	11	1,698	1,593	2,732	2,616	5,348
สะเมิงเหนือ	6	1,102	1,090	1,919	1,735	3,654
แม่สาบ	10	939	894	1,818	1,681	3,499
ยั้งเมิน	7	876	1,258	1,910	1,843	3,753
บ่อแก้ว	10	1,428	840	3,453	3,263	6,716
รวม	44	5,984	5,775	11,832	11,138	22,970

ที่มา : บัณฑิตอาสา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. สรุปผลการดำเนินงานตามโครงการจ้าง บัณฑิตอาสาเสริมสร้างความเข้มแข็งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของราษฎรประจำหมู่บ้าน. เชียงใหม่ : ที่ว่าการอำเภอสะเมิง, 2543.

ข้อมูลระดับตำบล

สภาพทั่วไปของตำบลบ่อแก้ว

เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไปของตำบลบ่อแก้ว ผู้วิจัยขอกล่าวถึงที่ตั้งของตำบล อาณาเขตติดต่อ เนื้อที่ ภูมิประเทศ จำนวนหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ ประชากร สภาพเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม การบริการพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว และเทศกาลสำคัญ โดยข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว , 2543 : 1 – 5)

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสะเมิงไปทางทิศตะวันตกเป็นระยะทาง 35 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ ต.ยังเมิน อ.สะเมิง และ ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม
ทิศใต้	ติดกับ ต.แม่วิน อ.แม่วาง
ทิศตะวันออก	ติดกับต.แม่สาบ และ ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง
ทิศตะวันตก	ติดกับต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม

เนื้อที่

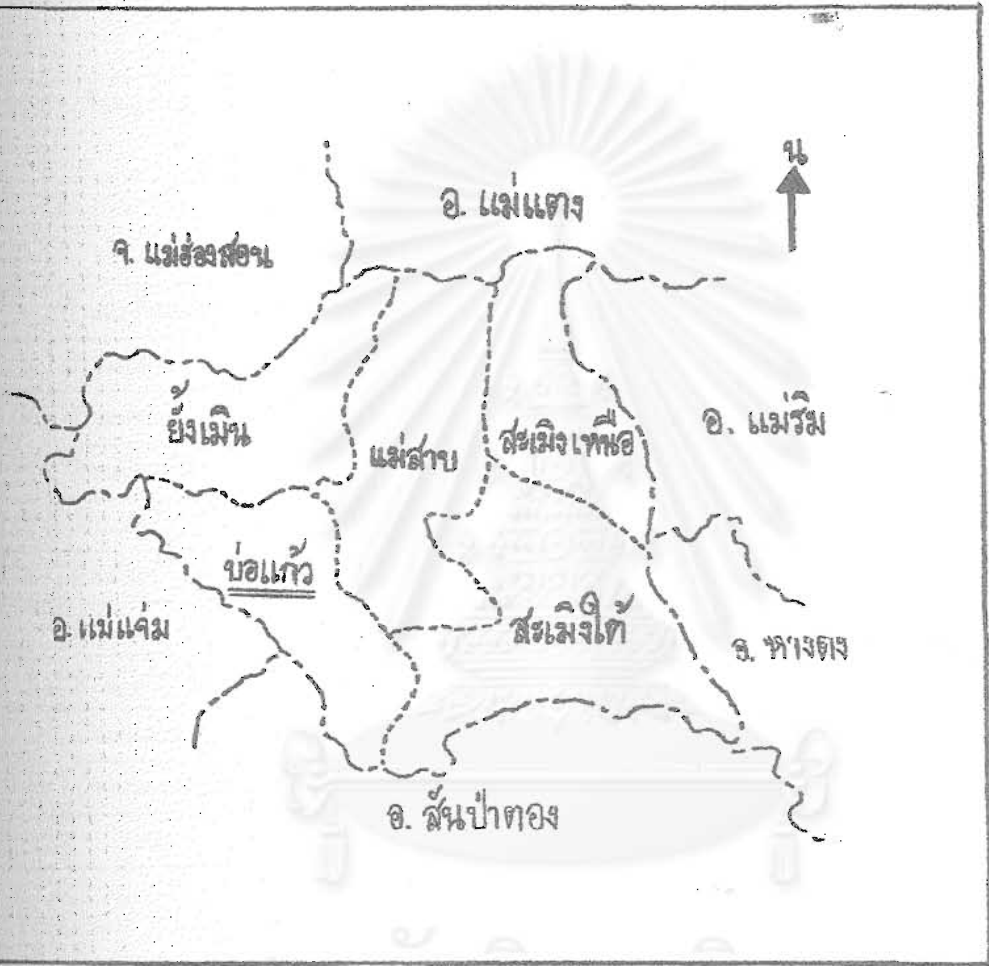
ตำบลบ่อแก้วมีพื้นที่ทั้งหมด 186 ตารางกิโลเมตร หรือ 116,250 ไร่

ภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและป่าเกือบทั้งหมดประมาณ 85% มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 – 1,200 ฟุต ส่วนพื้นที่ราบจะเป็นที่ราบตามเชิงเขาและที่ราบตามหุบเขา สำหรับแหล่งน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากอำเภอแม่แจ่ม

จำนวนหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ

จำนวนหมู่บ้านในเขตอ.บ.ต.บ่อแก้วมีทั้งหมด 10 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 1 – 10

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ ๕

ภาพแผนที่อำเภอเสเมืองแสดงที่ตั้งตำบลบ่อแก้ว

ประชากร

ประชากรจำนวน 5,494 คน แยกเป็นผู้ชาย 2,738 คน ผู้หญิง 2,726 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 29.53 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนประชากรของตำบลบ่อแก้ว

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	ระดับการพัฒนา จากข้อมูล กชช.2ค.	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร			พื้นที่ของหมู่บ้าน	
				ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	ทั้งหมด (ไร่)	ที่ดินทำการ เกษตร (ไร่)
1	บ้านป่าเกี๊ยะนอก	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	183	432	388	820	7,555	266
2	บ้านแม่โต	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	88	247	204	451	13,787	403
3	บ้านแม่ชะปู่	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	163	501	459	960	17,894	521
4	บ้านแม่ยางห้า	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	125	287	321	608	13,787	379
5	บ้านบ่อแก้ว	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	186	452	473	925	8,164	260
6	บ้านห้วยน้ำจาง	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	54	170	174	344	13,103	531
7	บ้านห้วยเต่า	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 1	43	91	100	191	8,325	207
8	บ้านป่าเกี๊ยะใน	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	91	297	304	601	9,692	147
9	บ้านเด่นฮ่อม	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2	75	178	179	357	12,614	162
10	บ้านหนองศรีชุมใน	เร่งรัดพัฒนาอันดับ 1	56	113	124	237	8,325	128
	รวม		1,064	2,738	2,726	5,494	113,246	3,004

ศูนย์ข้อมูลระดับตำบล ข้อมูล ณ. วันที่ 31 มีนาคม 2543

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพ

อาชีพหลัก คือ การทำไร่ทำนา การทำไร่ส่วนใหญ่จะปลูกเผือก ข้าวไร่ ข้าวโพด และข้าวบาร์เลย์ การทำนาจะอยู่ตามที่ราบ ตามเนินเขาจะทำนาแบบขั้นบันได อาชีพรองคือการปลูกพืชผัก สตรอเบอร์รี่ และไม้ผลต่าง ๆ การปลูกพืชผักส่วนใหญ่จะปลูกกะหล่ำปลี มากที่สุดเกือบทุกหมู่บ้าน รองลงมาจะปลูกแครอท ผักกาดหางหงษ์ ผักกาดขาวปลี ปัจจุบันพืช

ที่ทำรายได้ให้แก่ตำบลบ่อแก้วคือสตรีทอเบอรรี่ ซึ่งโวน์สตรีทอเบอรรี่กลายเป็นผลิตภัณฑ์ของตำบลบ่อแก้ว ตามนโยบาย 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบลของรัฐบาล นอกจากนี้ก็ยังมีปลูกไม้ผลเมืองหนาวอื่น ๆ อีก เช่น สาลี่ ลูกพลับ ท้อ เป็นต้น

2. หน่วยธุรกิจในเขต อ.บ.ต.

- ธนาคาร	-	แห่ง
- โรงแรม	-	แห่ง
- ปั้มน้ำมันและก๊าซ	11	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	-	แห่ง
- โรงเรียน	25	แห่ง

สภาพทางสังคม

1. สถาบันการศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	6	แห่ง
- โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา	6	แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด ต.ชด.	1	แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษาขยายโอกาส	2	แห่ง
- โรงเรียน / สถาบันชั้นสูง	-	แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	4	แห่ง
- ห้องสมุดประชาชน	-	แห่ง

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด / สำนักสงฆ์	6	แห่ง
- โบสถ์ศาสนาคริสต์	9	แห่ง
- มัสยิด	-	แห่ง
- ศาลเจ้า	-	แห่ง

3. การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐ	-	แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล	1	แห่ง
- สาธารณสุขชุมชน (ส.ส.ช.)	5	แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน	-	แห่ง

การบริการพื้นฐาน

1. การคมนาคม

ถนนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนดินแดงและถนนลูกรัง ส่วนถนนสายกลางของตำบลมีทั้งถนนลูกรังและถนนลาดยาง

2. การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข	-	แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์อนุญาติ	1	แห่ง

3. การไฟฟ้า

จากจำนวน 10 หมู่บ้านในตำบลบ่อแก้ว ประชาชนมีไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคใช้เกือบทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ยังเหลือเพียงหมู่ที่ 7 (บ้านห้วยเต่า) เท่านั้น ที่ใช้ไฟฟ้าจากเซลล์พลังงานแสงอาทิตย์ และพื้นที่ในหมู่บ้านอื่น ๆ บางส่วนเท่านั้นที่ไฟฟ้ายังไม่เพียงพอ

4. แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำห้วย	18	แห่ง
- บึง , หนอง และอื่น ๆ	2	แห่ง

5. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย	57	แห่ง
- บ่อน้ำตื้น	67	แห่ง
- บ่อโยก	-	แห่ง
- อื่น ๆ	-	แห่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่พบในพื้นที่ มีเพียงแร่ธาตุจำนวนไม่มากนัก แร่ที่พบมีแร่ดีบุก และแร่ซีไลต์ ในพื้นที่หมู่ 5 บ้านบ่อแก้ว ปัจจุบันมีบริษัทได้ดำเนินการขุดหาแร่ธาตุอยู่

จุดเด่นของพื้นที่

1. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบด้วยป่าไม้ น้ำตก สภาพอากาศที่หนาวเย็น เหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. มีแร่ธาตุในพื้นที่ คือ แร่ดีบุก และแร่ซีไลต์
3. ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตผลที่ขึ้นชื่อและสร้างชื่อเสียงให้แก่ตำบลบ่อแก้ว คือ สตรอเบอร์รี่

แหล่งท่องเที่ยว

1. น้ำตกตีนตาด	บ้านตีนตาดหมู่ที่ 1	ระยะทาง 1.5 กม.
2. น้ำตกแม่ชะปู้	บ้านแม่ชะปู้เปียงหมู่ที่ 3	ระยะทาง 12 กม.
3. บ่อน้ำแร่	บ้านแม่โต้หมู่ที่ 2	ระยะทาง 8 กม.
4. เขื่อนแม่	บ้านบ่อแก้วหมู่ที่ 5	ระยะทาง 5 กม.

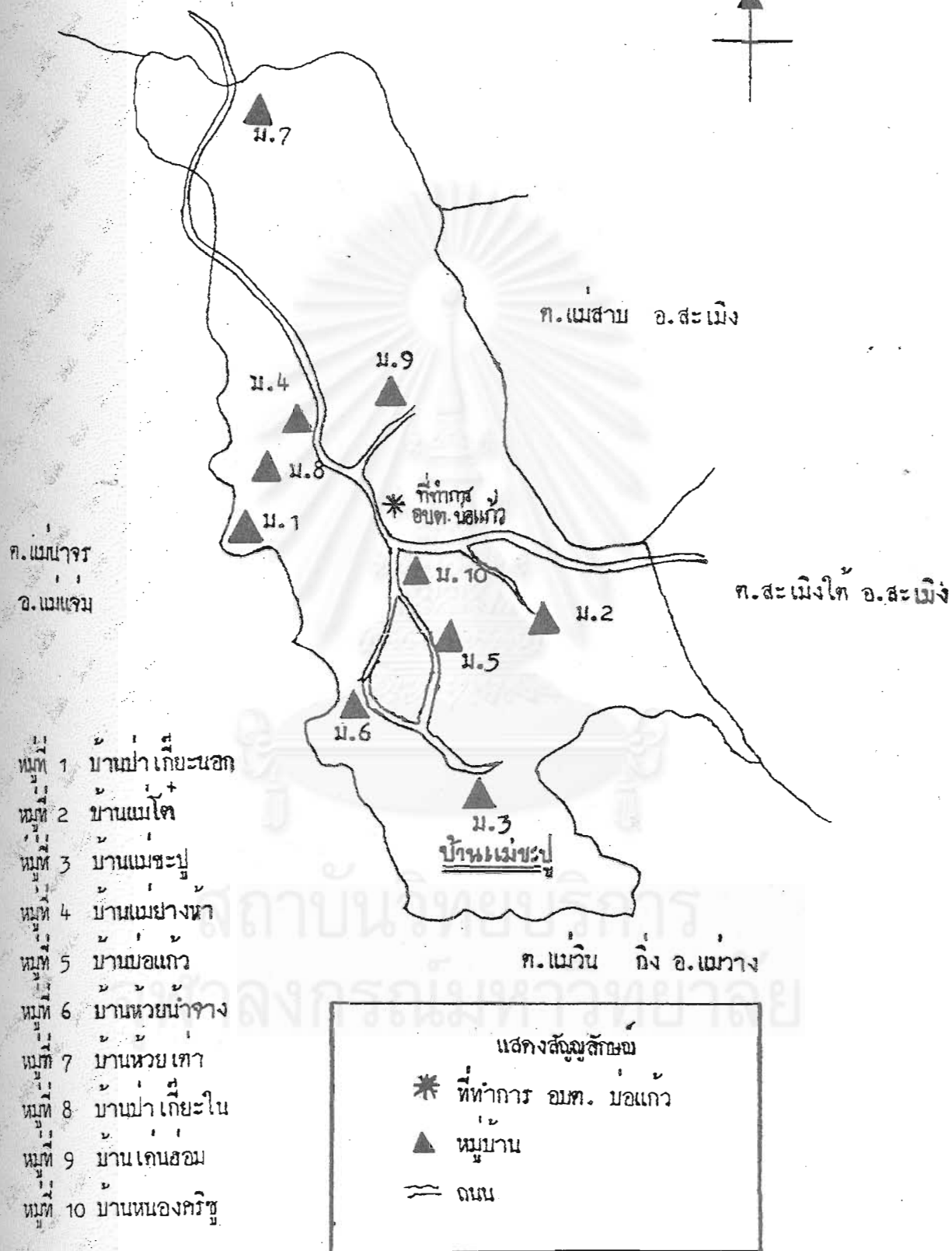
เทศกาล

1. กีฬาชาวคอย	จัดช่วง	เดือนธันวาคม
2. ประเพณีกินวอ (ปีใหม่มัง)	จัดช่วง	เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม
3. มัดมือ (ปีใหม่กะเหรี่ยง)	จัดช่วง	เดือนกันยายน
4. คริสต์มาส	จัดช่วง	25 – 28 ธันวาคม

ข้อมูลระดับหมู่บ้าน

ก. ยี่เหมิน อ. สะเมิง

เหนือ

ภาพที่ 6

ภาพแผนที่ตำบลบ่อแก้วแสดงที่ตั้งหมู่บ้านแม่ชะปู้

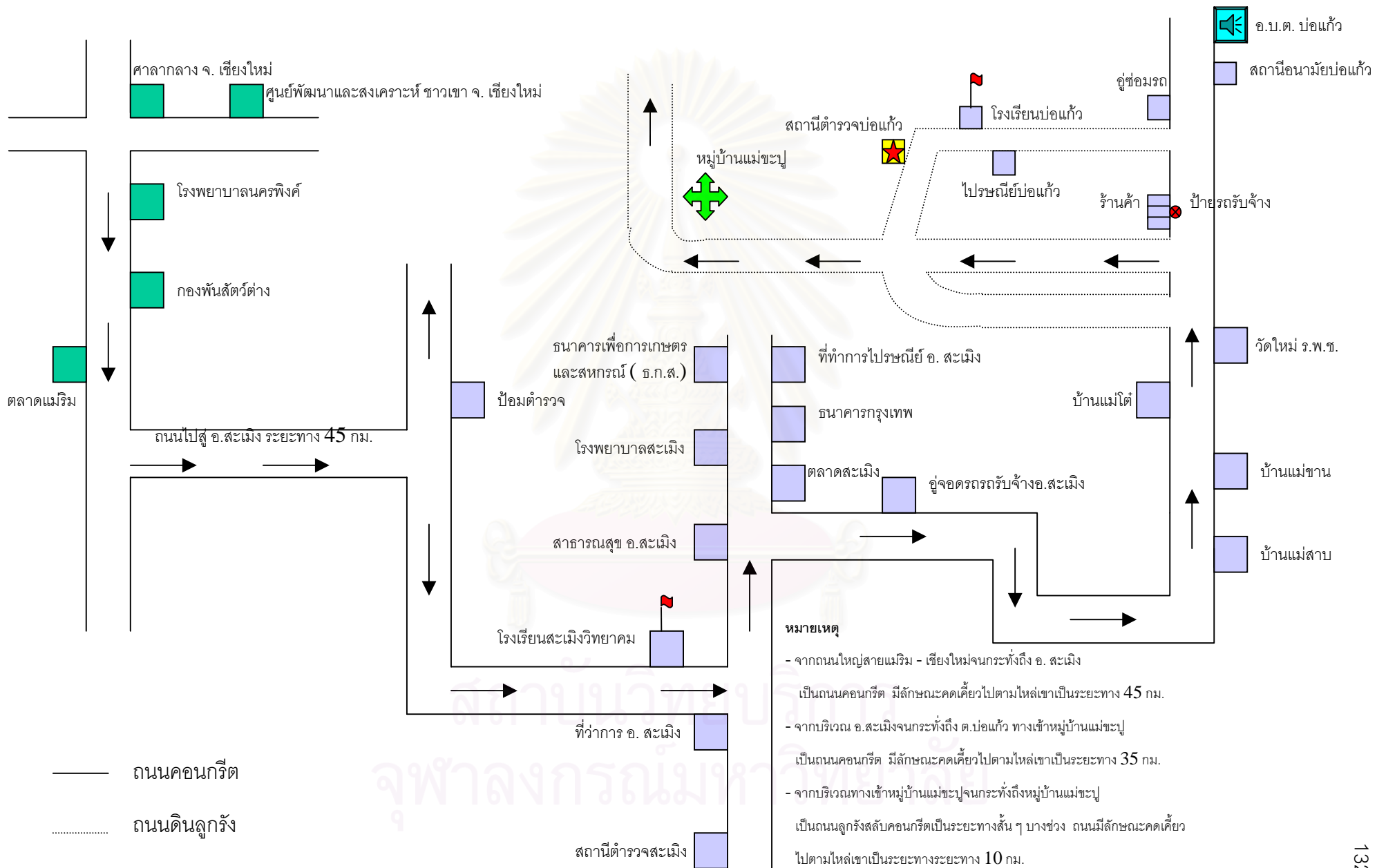
อาณาเขตติดต่อ

หมู่บ้านแม่ชะปุมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านหนองศรีชุมใน หมู่ที่ 10 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง
- ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านป่าคา หมู่ที่ 11 ต.สะเมิงใต้ อ.สะเมิง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านแม่โต๋ หมู่ที่ 2 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 7 ภาพแผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมจากถนนใหญ่สายแมริม-เชียงใหม่มายังหมู่บ้านแม่ชะงู

การคมนาคม

จากถนนใหญ่สายแมริม-เชียงใหม่มายังอำเภอสะเมิง

จากศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ตรงมาตามเส้นทางถนนสายแมริม-เชียงใหม่ ผ่านตลาดแมริม แล้วเดินทางตรงมาอีกประมาณ 1 กม. จะพบทางสามแยก ให้เลี้ยวซ้ายเพื่อมุ่งเข้าสู่เส้นทางไปอำเภอสะเมิง เมื่อเลี้ยวซ้ายเข้ามาแล้วก็ให้เดินทางไปตามเส้นทางถนนคอนกรีตที่คดเคี้ยวไปมาตามลักษณะของภูเขา จนกระทั่งมาถึงทางสามแยก จากนั้นให้เลี้ยวขวาตรงบริเวณป้อมตำรวจ (ถ้าเลี้ยวซ้ายจะเป็นเส้นทางไปอำเภอหางดง) เมื่อเลี้ยวขวาแล้วก็เดินทางไปตามเส้นทางถนนคอนกรีตที่คดเคี้ยวเลี้ยวลดไปตามไหล่เขาอีกเช่นเดิม จนกระทั่งมาถึงบริเวณตัวอำเภอสะเมิง ซึ่งจะสังเกตได้จากสถานที่สำคัญหลายแห่งที่ตั้งอยู่สองข้างทางถนน ได้แก่ โรงเรียนสะเมิงวิทยาคม ที่ว่าการอำเภอสะเมิง สาธารณสุขอำเภอสะเมิง โรงพยาบาลสะเมิง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ตลาดสะเมิง ธนาคารกรุงเทพ ที่ทำการไปรษณีย์อำเภอสะเมิง คู่ออดรถรับจ้างสะเมิง และสหกรณ์การเกษตร เส้นทางตั้งแต่ถนนใหญ่สายแมริม-เชียงใหม่มายังอำเภอสะเมิง เป็นถนนคอนกรีตตลอดเส้นทาง โดยเป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวเลี้ยวลดไปตามลักษณะของภูเขา เป็นระยะทางทั้งสิ้น 40 กม. ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง

จากอำเภอสะเมิงมายังตำบลบ่อแก้ว

เมื่อมาถึงบริเวณอำเภอสะเมิงแล้ว ให้เลี้ยวซ้ายตรงโรงเรียนสะเมิงวิทยาคม จากนั้นเดินทางตรงมาจนกระทั่งถึงสาธารณสุขอำเภอสะเมิงแล้วเลี้ยวขวา จากนั้นเดินทางตรงไปตามถนน จะผ่านบริเวณคู่ออดรถอำเภอสะเมิง ให้เดินทางไปตามถนนคอนกรีตที่คดเคี้ยวไปตามลักษณะของภูเขา จนกระทั่งมาถึงบริเวณตำบลบ่อแก้ว ซึ่งจะสังเกตได้จากสถานที่สำคัญ คือ วัดใหม่ ร.พ.ช. ทางด้านขวามือ ร้านค้าจำนวน 3 ร้านทางด้านซ้ายมือ ป้ายรถรับจ้างสำหรับรถขึ้นลงรถ และมีคู่ออดรถอยู่บริเวณใกล้กับร้านค้าด้วย เส้นทางจากอำเภอสะเมิงมายังตำบลบ่อแก้ว บริเวณวัดใหม่ ร.พ.ช. เป็นถนนคอนกรีตสลับกับทางลูกรัง โดยในช่วงทางชัน ถนนจะปูด้วยอิฐบดเพื่อเพิ่มแรงเสียดทาน ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ รวมระยะทางจากอำเภอสะเมิงมายังตำบลบ่อแก้ว 35 กม. ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 40 นาที

จากตำบลบ่อแก้วมายังหมู่บ้านแม่ชะปู่

เมื่อมาถึงบริเวณตำบลบ่อแก้วแล้ว จะมีทางเลี้ยวซ้ายให้เข้ามายังหมู่บ้านแม่ชะปู่ได้ 3 ทาง ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ง่ายจากบริเวณทางเข้าทั้ง 3 ทางที่เป็นถนนดินลูกรัง โดยจะเข้าทางใดก็ได้ เพราะทั้ง 3 ทางนี้เชื่อมต่อกัน สามารถไปสู่หมู่บ้านแม่ชะปู่ได้ทั้งสิ้น เส้นทางจากตำบลบ่อแก้วมาถึงหมู่บ้านแม่ชะปู่นี้เป็นถนนลูกรังเป็นส่วนใหญ่ สลับกับถนนลูกรังเป็นระยะทางช่วงสั้น ๆ และช่วงก่อนถึงหมู่บ้านเล็กน้อยเป็นถนนคอนกรีตระยะทาง 60 เมตร รวมระยะทางจากตำบลบ่อแก้วมายังหมู่บ้านแม่ชะปู่ 10 กม. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที หรือใช้เวลาเดินทางประมาณ 2.5 ชั่วโมง เมื่อเดินทางมาตามเส้นทางจนกระทั่งถึงหมู่บ้านแม่ชะปู่ จะพบป้ายประกาศชื่อหมู่บ้านติดไว้ และเมื่อเข้ามาถึงหมู่บ้านแม่ชะปู่ก็จะเห็นบ้านเรือนตั้งเรียงรายไปตามถนนทั้งสองข้างทาง โดยจะพบสถานที่สำคัญ ได้แก่ สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู่ (ส.ส.ช.) วัดแม่ชะปู่ โรงเรียนบ้านแม่ชะปู่ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู่

ลักษณะของเส้นทางจากถนนใหญ่สายแมริม-เชียงใหม่มาจนถึงหมู่บ้านแม่ชะปู่ เป็นเส้นทางที่ตัดไปตามลักษณะของภูเขา ดังนั้นเส้นทางจึงมีความคดเคี้ยวและมีความลาดชันเป็นระยะทางรวมทั้งสิ้น 85 กิโลเมตร การเดินทางจากบ้านแม่ชะปู่ไปยังตำบลบ่อแก้วนั้นไม่มีรถโดยสารประจำทาง จะต้องขออาศัยรถของคนในหมู่บ้านออกไป โดยเหมารถมอเตอร์ไซด์ไปกลับ ซึ่งจะต้องจ่ายค่าน้ำมันรถและค่าจ้างในการขับรถให้กับชาวบ้านด้วย หรืออาจจะขอติดรถของชาวบ้านไปลงที่บ่อแก้วก็ได้ ถ้าบังเอิญมีชาวบ้านขับรถออกไปพอดี โดยอาจเป็นรถมอเตอร์ไซด์หรือรถกระบะ ซึ่งก็จะต้องจ่ายค่ารถให้แก่ชาวบ้านเป็นน้ำใจตอบแทนเช่นกัน เมื่อมาถึงบริเวณตำบลบ่อแก้วแล้วก็สามารถนั่งรถรับจ้างไปยังอำเภอสะเมิงและเข้าสู่ตัวจังหวัดเชียงใหม่ได้ โดยถ้าไปอำเภอสะเมิง เสียค่ารถ 30 บาท แต่ถ้าไปถึงจังหวัดเชียงใหม่เสียค่ารถ 55 บาท สภาพโดยรวมของการคมนาคมภายในหมู่บ้านแม่ชะปู่ และจากหมู่บ้านแม่ชะปู่ไปยังตำบลบ่อแก้วค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากไม่มีรถโดยสาร และถนนส่วนใหญ่ก็เป็นดินลูกรังที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ดีเท่าที่ควร อีกทั้งเส้นทางก็ลาดชันและคดเคี้ยวไปมาด้วย

ภาพที่ 8 ภาพแสดงลักษณะถนนภายในหมู่บ้านแม่ชะปู่

บ้านแม่ชะปู่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างเขา หรือที่เราเรียกว่าหุบเขา เมื่อเรามองไปรอบ ๆ บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัย เราก็จะเห็นภูเขาหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าดอย ล้อมรอบบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยและทุ่งนาของชาวบ้าน จนมีข้อสันนิษฐานว่า ถ้าอนาคตป่าไม้ถูกทำลายจนเป็นภูเขาหัวโล้นนั้น เมื่อเวลาที่ฝนตกรุนแรง อาจจะทำให้เกิดน้ำป่าและดินโคลนไหลทะลักลงมาจากภูเขา จนกลืนหมู่บ้านแม่ชะปู่ให้จมลงอยู่ใต้ดินไปได้เลยทีเดียว แต่ที่นี้ยังไม่เคยเกิดภัยดังกล่าวนี้มาก่อน เนื่องจากบริเวณนี้ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้อยู่มาก เพราะชุมชนบ้านแม่ชะปู่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นอย่างมาก มีการดูแลรักษาและจัดการกับป่าไม้ในลักษณะคนอยู่กับป่าแบบป่าชุมชน เช่น มีการแบ่งเขตป่าไม้ไว้ว่าบริเวณใดที่เป็นป่าอนุรักษ์จะตัดต้นไม้บริเวณนั้นไม่ได้ เพราะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร บริเวณใดที่เป็นป่าใช้สอย สามารถตัดต้นไม้มาใช้ประโยชน์ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มักมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการตัดต้นไม้อีกด้วยว่า ไม้ชนิดใดห้ามตัด ไม้ขนาดใดห้ามตัด ไม้ชนิดใดตัดได้ ไม้ขนาดใดตัดได้ เป็นต้น สำหรับถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรังที่ยังไม่ค่อยสะดวกสบายนัก เวลาฝนตกถนนก็จะลื่นเฉอะแฉะ เดินไม่สะดวก จีวรก็ไม่สะดวก ซึ่งในแต่ละปีชาวบ้านก็จะช่วยกันพัฒนาถนน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในการเดินทาง โดยการช่วยกันขุดทุบหิน แล้วขนหินมากถมถนนตรงบริเวณที่เฉอะแฉะ เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวบ้านมีลักษณะแบบผสมผสาน ระหว่างการสร้างเป็น

แถวเรียงรายไปตามสองข้างทางของถนน และแบบเป็นกลุ่มเป็นกระจุก โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่

ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านแม่ชะปู่

บ้านแม่ชะปู่ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งประชากรมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมบ้าน ในปัจจุบันมีทั้งหมด 5 หย่อมบ้าน ได้แก่

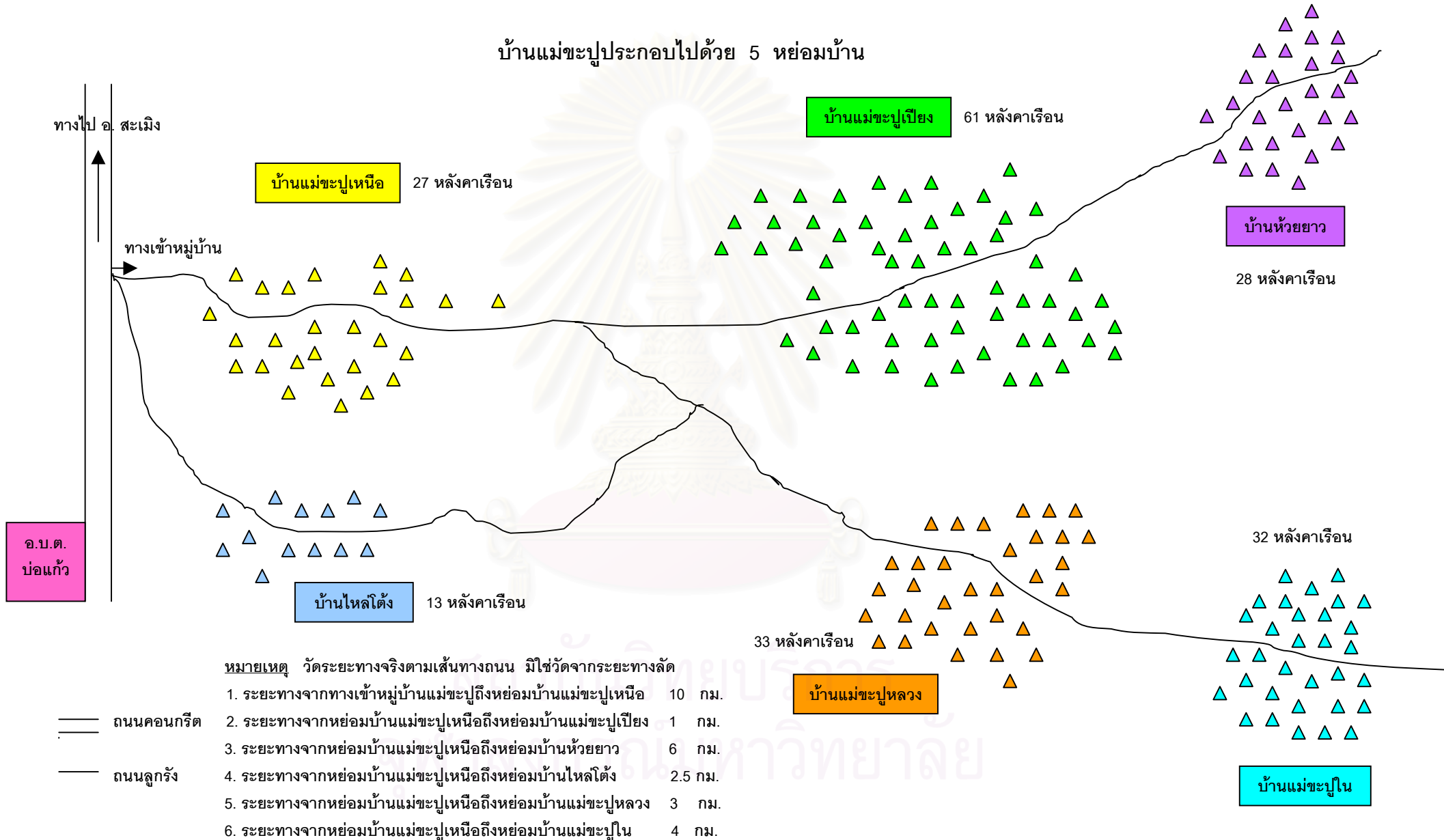
1. บ้านแม่ชะปู่เหนือ ชาวบ้านเรียกว่า บ้านเหนือ หรือทีบราครี
2. บ้านแม่ชะปู่เปียง ชาวบ้านเรียกว่า บ้านเปียง หรือวะโปโค๊ะ
3. บ้านแม่ชะปู่หลวง ชาวบ้านเรียกว่า บ้านหลวง หรือปะซีพะไต
4. บ้านแม่ชะปู่ใน ชาวบ้านเรียกว่า บ้านใน หรือมะโกระโก๊ะ
5. บ้านห้วยยาว หรือมีชื่อเรียกอีกว่า บ้านห้วยตองสาด หรือโซกะเซอะกู่

บ้านแม่ชะปู่ หมู่ 3 มีการตั้งถิ่นฐาน 5 หย่อมบ้าน คือ บ้านแม่ชะปู่เหนือ บ้านแม่ชะปู่เปียง บ้านแม่ชะปู่หลวง บ้านแม่ชะปู่ใน และบ้านห้วยยาว สาเหตุที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมบ้านก็เพราะว่า เมื่อในหย่อมบ้านหนึ่งเริ่มมีประชากรเพิ่มมากขึ้น สมาชิกที่เริ่มสร้างครอบครัวใหม่หรือสมาชิกเก่าในหย่อมบ้านเดิม จะมีการขยับขยายออกไปสร้างบ้านอยู่ในบริเวณแห่งใหม่ ทั้งนี้เพราะลักษณะนิสัยของกะเหรี่ยงไม่ชอบความวุ่นวาย ไม่ชอบอยู่ในที่ ๆ มีคนมาก มีนิสัยรักสงบ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า ที่อยู่เดิมถ้ามีสัตว์เลื้อยตายมาก หรือคนในบ้านเจ็บป่วยบ่อย หรือตายกันมากเกินกว่าปกติ ก็จะต้องย้ายบ้าน แต่จะย้ายไปอยู่ที่ใดก็ต้องให้คนที่สร้างบ้านหลังแรกสุดมาดูให้ว่าจะสร้างบ้านใหม่ที่ไหนจึงจะอยู่ดีมีสุข ขณะนี้ชาวบ้านแม่ชะปู่ได้มีการประชุมหารือตกลงกันว่า จะแยกหมู่บ้าน โดยจะแยกบ้านแม่ชะปู่หลวง บ้านแม่ชะปู่ใน และบ้านห้วยยาวออกเป็นหมู่ที่ 11 ส่วนบ้านแม่ชะปู่เหนือและบ้านแม่ชะปู่เปียงให้ยังคงเป็นหมู่ 3 ตามเดิม ซึ่งชาวบ้านได้ดำเนินการประชุมในประเด็นนี้เรียบร้อยแล้วเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 ที่ผ่านมา โดยมีมติตกลงที่จะแยกบ้านแม่ชะปู่หลวง บ้านแม่ชะปู่ใน และบ้านห้วยยาวออกเป็นหมู่ที่ 11 โดยเสนอเรื่องไปยังอ.บ.ต.บ่อแก้วแล้ว และตอนนี้เรื่องก็ไปถึงที่ว่าการอำเภอสะเมิงแล้วเช่นกัน แต่ยังไม่ทราบผลอนุมัติ สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านต้องการแยกหมู่บ้านนั้น เป็นเพราะต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ โดยจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทราบว่า งบประมาณจากอ.บ.ต.บ่อแก้วจะจัดสรรให้เป็นหมู่ ดังนั้นถ้าสามารถแยกหมู่บ้านได้ เวลาหมู่บ้านได้รับงบประมาณจากอ.บ.ต.เข้ามา ก็จะสามารถนำงบประมาณมาพัฒนาได้อย่างเต็มที่ โดยหมู่ที่ 3 ก็จะได้รับ

งบประมาณมาเพื่อพัฒนาหอย่อมบ้านแม่ชะปะเหนือและบ้านแม่ชะปะเปียง หมู่ที่ 11 ก็จะได้รับงบประมาณมาเพื่อพัฒนาหอย่อมบ้านแม่ชะปะหลวง บ้านแม่ชะปะโน และบ้านห้วยยาว นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายกองทุนหมู่บ้านของรัฐที่จะให้เงินกู้ยืมหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท โดยชาวบ้านพิจารณาแล้วเห็นว่าบ้านแม่ชะปะ หมู่ 3 มีหลายหอย่อมบ้าน ดังนั้นเมื่อเงินกองทุนหมู่บ้านเข้ามา ก็จะต้องแบ่งสนับสนุนส่วนกันจนเหลือจำนวนน้อย แต่ถ้าสามารถแยกเป็นอีก 1 หมู่บ้านได้ ก็จะได้เงินกองทุนสำหรับอีก 1 หมู่บ้าน ซึ่งเงินกองทุนจะได้เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน

ด้วยชุมชนบ้านแม่ชะปะมีลักษณะเป็นหอย่อมบ้านต่าง ๆ ดังนั้นในการเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชน ผู้วิจัยจึงต้องอยู่กับชาวบ้านในแต่ละหอย่อมบ้านทุกหอย่อม เพื่อให้เกิดความสนิทสนมกับชาวบ้านอย่างทั่วถึง และเพื่อให้เก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงด้วย โดยในช่วง 2 เดือนแรกผู้วิจัยพักอยู่ที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปะร่วมกับนักศึกษาฝึกงานจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4 คน หลังจากนั้นอีก 10 เดือน ผู้วิจัยก็ย้ายเข้าไปอยู่บ้านชาวบ้าน โดยเริ่มต้นอยู่บ้านแม่ชะปะเหนือก่อน จากนั้นย้ายไปอยู่บ้านแม่ชะปะเปียง บ้านแม่ชะปะหลวง และบ้านแม่ชะปะโนตามลำดับ สำหรับบ้านห้วยยาวนั้นผู้วิจัยไม่สะดวกที่จะไปอยู่อาศัย เนื่องจากหอย่อมบ้านนี้อยู่ห่างไกลออกไปมาก เส้นทางคมนาคมยากลำบาก และไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง ความที่อยู่ห่างไกลออกไปทำให้หอย่อมบ้านนี้ค่อนข้างลำบากกว่าหอย่อมบ้านอื่น ๆ เวลาหน่วยงานราชการหรือเอกชนนำนวัตกรรมเข้ามาให้ก็จะได้รับทีหลังสุด หรืออาจไม่ได้รับเลย เพราะถูกมองข้ามไป และจากที่ผู้วิจัยเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแม่ชะปะก็สังเกตเห็นว่า ใน 4 หอย่อมบ้าน ได้แก่ บ้านแม่ชะปะเหนือ บ้านแม่ชะปะเปียง บ้านแม่ชะปะหลวง และบ้านแม่ชะปะโน จะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน โดยมีการไปมาหาสู่กันเสมอ เพราะอยู่ไม่ไกลกันนัก ได้พบเจอกันบ่อย ๆ อย่างเช่น เวลาไปทำบุญที่วัดในวันพระก็มาเจอกันที่วัด เวลาทำงานสำคัญต่าง ๆ ก็จะมารวมตัวกัน และร่วมกิจกรรมในงานนั้น ๆ โดยไม่ค่อยเห็นชาวบ้านห้วยยาวมาเท่าใดนัก ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะสาเหตุที่หอย่อมบ้านห้วยยาวอยู่ห่างไกลออกไปจากหอย่อมบ้านอื่น ๆ แล้ว ยังอาจมีเหตุผลอื่นมาประกอบด้วย ได้แก่ ชาวบ้านค่อนข้างยากจนกว่า และมีรถมอเตอร์ไซด์หรือรถกระบะที่ใช้ในการเดินทางน้อยคนกว่า ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีการไปมาหาสู่กันมากนัก การมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านในหอย่อมบ้านอื่น ๆ มีน้อย

บ้านแม่ชะปู่ประกอบไปด้วย 5 หย่อมบ้าน

ภาพที่ 9

ภาพแสดงการตั้งบ้านเรือนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอที่บ้านแม่ชะปู่

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านแม่ชะปู้ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในบริเวณที่มีระดับความสูง 980 – 1,600 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีดอยขนาดใหญ่อยู่จำนวน 5 ดอย แต่ละดอยเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำสำคัญ ดังนี้

1. ดอยกะใจ๊ะ ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นแหล่งกำเนิดห้วยแม่ชะปู้ เลอะพะโด้โก๊ะ ตะตอโพปอโก๊ะ จี๊ยะพะแลโก๊ะ ลาคือโก๊ะ (ห้วยตองสาด)
2. ดอยไม่ย่าไม้ เป็นแหล่งกำเนิดห้วยปอย่าหล่าโก๊ะ มะกอกโก๊ะ หว่าเกรอะโก๊ะ
3. ดอยม่อนยาอาพา ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นแหล่งกำเนิดห้วยโต่กอโก๊ะ กะแนครี่โก๊ะ จี๊ยะปือโส๊ะโก๊ะ ปือคาโก๊ะ
4. ดอยห้วยน้ำจาง ตั้งอยู่บริเวณทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นแหล่งกำเนิดห้วยน้ำจาง ทีบราโก๊ะ โซ่พาทอโก๊ะ
5. ดอยศรีชูใจ๊ะ ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นแหล่งกำเนิดที่โปโพโก๊ะ แน่มื่อโก๊ะ หน่ออู่หู่โก๊ะ บ่อโคไซโก๊ะ ฟือโคโก๊ะ ซึ่งไหลลงน้ำแม่ชะปู้ น้ำแม่บ่อแก้ว น้ำแม่ชาน น้ำแม่วาง น้ำแม่ปิง และเจ้าพระยาตามลำดับ

บ้านแม่ชะปู้อยู่ในเขตลุ่มน้ำชาน มีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 27,301 ไร่ แบ่งเป็นเขตป่าชุมชนอนุรักษ์ 14,806 ไร่ เขตป่าชุมชนใช้สอย 3,995 ไร่ และเขตพื้นที่ทำกิน 8,500 ไร่ สำหรับลักษณะทั่วไปของป่าในเขตแม่ชะปู้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ป่าเอนหมีหรือป่าดิบเขา และป่าเอนพญา หรือป่าเบญจพรรณ (โครงการพัฒนาลุ่มน้ำภาคเหนือโดยองค์กรชุมชน , 1)

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของบ้านแม่ชะปู้มี 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิ

ประมาณ 8 องศาถึง 12 องศาเซลเซียส

ประวัติชุมชน

ประวัติของชุมชนบ้านแม่ชะปะจะใช้วิธีการจดจำและเล่าสืบต่อกันมา ไม่มีกรเขียนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ทำให้ทราบประวัติของชุมชนว่า แต่เดิมชุมชนบ้านแม่ชะปะแห่งนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชาวลัวะมาก่อน จะเห็นได้จากซากวัดเก่าที่พบกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณบ้านแม่ชะปะใน บ้านแม่ชะปะเปียง บ้านแม่ชะปะหลวง และบ้านแม่ชะปะเหนือ หรือจากหลักฐานป่าช้าลัวะในบริเวณดอยศรีสุใจะ ม่อนยาไขว่ กะโจ๊ะไขว่ ห่อละโจ๊ะไขว่ และภายหลังจากที่ชาวลัวะได้ละทิ้งถิ่นฐานออกไปเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2287 ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอ นำโดยอาเจ๊ะและแซเจ๊ะ จึงได้เดินทางจากแม่สาบเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งชาวปกากะญอได้อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาแล้ว 7 ชั่วคน รวมอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 257 ปี

แต่เดิมปกากะญออาศัยอยู่แถวแมริม ต่อมาเมื่อคำสั่งจากราชการให้ปกากะญอพูดภาษาท้องถิ่น (ซึ่งก็คือภาษาล้านนา หรือภาษาเหนือในปัจจุบัน) ก็เลยทำให้ชาวบ้านอึดอัดใจ พวกกันแตกกระจายย้ายถิ่นฐานออกจากบริเวณแมริม ปกากะญอออกจากทางแมริมอพยพขึ้นมาทางสะเมิง แล้วเคลื่อนตัวไปตามที่ต่าง ๆ ตั้งแต่แม่สาบ ขุนชาน วัดจันทร์ แม่แดด สันป่าตู่ และแม่ชะปะ แต่เดิมบริเวณแม่ชะปะนี้เคยเป็นพื้นที่ ๆ ชนเผ่าลัวะอยู่อาศัยมาก่อน โดยมีหลักฐาน คือ วัดเก่าแก่กระจัดกระจายไปทั่ว โดยเฉพาะบ้านเปียง ดังนั้นจึงเรียกบ้านเปียงกันว่า “วะปะโคะ” (ซึ่งคำว่า “วะ” ก็คือ “วัด” ชาวปกากะญอออกเสียง “วัด” ว่า “วะ”) เนื่องจากบริเวณบ้านเปียงแต่เดิมมีวัดเป็นจำนวนมาก มีหลักฐานร่องรอยเป็นอิฐหินก่อสร้าง นอกจากนี้ยังมีพวกหม้อไหของเข็อยู่เต็มไปหมด และอาจมีต้นไม้อันในวัดเดิมที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วย ทั้งนี้มีเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์การแผ้วถางตัดต้นไม้เพื่อทำไร่ว่า เคยมีคนเข้าไปจะแผ้วถางตัดต้นไม้เพื่อทำไร่ก็ทำไม่ได้ เพราะเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ถางที่ทางบริเวณนั้นเพื่อทำไร่ไม่ได้ คือ การเห็นเต่า กวาง เก้ง ู ซึ่งปกากะญอมีความเชื่อว่าถ้าเห็นสัตว์เหล่านี้ในบริเวณที่ ๆ ตั้งใจจะปลูกสร้างบ้านหรือทำไร่ นั้น จะต้องยกเลิกทันที ต้องเปลี่ยนไปหาที่แห่งใหม่แทน ถ้ายังขึ้นเข้าไปทำในที่แห่งนี้ จะทำให้เกิดความหายนะขึ้นกับคนผู้นั้น หรือเกิดกับสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นในบางบริเวณที่พิจารณาแล้วพอจะรู้ว่าเป็นบริเวณวัดเก่า ชาวบ้านก็จะเว้นที่ตรงนั้นเอาไว้ โดยไม่เข้าไปแผ้วถางตัดต้นไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านหรือทำไร่ในบริเวณที่ตรงนั้น

ประชากร

บ้านแม่ชะปู้ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ” โดยมีประชากรทั้งหมด 1,016 คน เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ 1,011 คน คิดเป็น 99.5 % และเป็นคนไทยพื้นราบ 5 คน คิดเป็น 0.5% โดยคนแรกเป็นคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยการแต่งงานกับสาวปกากะญอบ้านแม่ชะปู้เหนือ คนที่สองเป็นคนไทยภาคเหนือที่เข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยการแต่งงานกับสาวปกากะญอบ้านแม่ชะปู้เหนือเช่นกัน คนที่สามเป็นคนไทยภาคเหนือที่เข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยการแต่งงานกับสาวปกากะญอบ้านแม่ชะปู้เปียง คนที่สี่เป็นคนไทยพื้นราบภาคเหนือที่เข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยการแต่งงานกับสาวปกากะญอบ้านแม่ชะปู้หลวง ส่วนคนที่ห้าเป็นคนไทยพื้นราบภาคเหนือที่เข้ามาอยู่ในชุมชนด้วยการแต่งงานกับสาวปกากะญอบ้านแม่ชะปู้ใน คนไทยพื้นราบจำนวน 5 คนดังกล่าวถือเป็นสมาชิกของชุมชนอย่างถาวร เพราะได้แต่งงานอยู่กับสาวปกากะญอที่ชุมชนบ้านแม่ชะปู้แห่งนี้มานานหลายปี จนกระทั่งมีบุตรด้วยกันหลายคน นอกจากนี้ยังมีคนไทยพื้นราบอีก 3 ครอบครัว (8 คน) ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ชั่วคราว โดยเข้ามาเช่าที่ดินชาวบ้านเพื่อปลูกสตรอเบอร์รี่ ซึ่งคนไทยพื้นราบ 8 คนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างชั่วคราวนี้ ผู้วิจัยไม่นำไปนับรวมเป็นจำนวนประชากรบ้านแม่ชะปู้

เชื้อชาติ

ประชากรบ้านแม่ชะปู้เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอเรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ” ซึ่งเป็นเผ่าที่มีจำนวนมากที่สุด ส่วนมากอาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังมีอยู่ทั่วไปในจังหวัดลำปาง เชียงราย ตาก ปัจจุบันชาวบ้านได้รับสัญชาติไทย และมีบัตรประจำตัวประชาชนทุกคน

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
1	บ้านแม่ชะปู้เหนือ (BAN MAEKHAPU NUA)	95	101	196
2	บ้านแม่ชะปู้เปียง (BAN MAEKHAPU PLANG)	148	149	297
3	บ้านแม่ชะปู้หลวง (BAN MAEKHAPU LUANG)	113	102	215
4	บ้านแม่ชะปู้ใน (BAN MAEKHAPU NAI)	93	75	168
5	บ้านห้วยยาว (BAN HUAY YAO)	72	68	140
รวม		521	495	1,016

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู้เปียงมีจำนวนประชากรมากที่สุด 297 คน รองลงมาคือบ้านแม่ชะปู้หลวงมีจำนวนประชากร 215 คน บ้านแม่ชะปู้เหนือมีจำนวนประชากร 196 คน และบ้านแม่ชะปู้ในมีจำนวนประชากร 168 คนตามลำดับ รวมประชากรบ้านแม่ชะปู้ทั้งหมด 1,016 คน

ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนประชากรหมู่บ้านแม่ชะปู้เหนือ
จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	บ้านแม่ชะปู้เหนือ (BAN MAEKHAPU NUA)		รวม (TOTAL)
	ชาย	หญิง	
20 ปีลงมา	34	54	88
21 – 40 ปี	40	29	69
41 – 60 ปี	13	14	27
61 – 80 ปี	8	1	9
81 ปีขึ้นไป	-	3	3
รวม	95	101	196

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู้เหนือมีประชากรผู้ชายจำนวน 95 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 34 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 40 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 13 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 8 คน และไม่มีผู้ชายที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป สำหรับประชากรผู้หญิงบ้านแม่ชะปู้เหนือมีจำนวน 101 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน

54 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 29 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 14 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 1 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 3 คน รวมบ้านแม่ชะปู่เหนือมีประชากรทั้งสิ้น 196 คน

ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปู่เพียงจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	บ้านแม่ชะปู่เพียง (BAN MAEKHAPU PLANG)		รวม (TOTAL)
	ชาย	หญิง	
20 ปีลงมา	69	69	138
21 – 40 ปี	50	52	102
41 – 60 ปี	21	16	37
61 – 80 ปี	7	7	14
81 ปีขึ้นไป	1	5	6
รวม	148	149	297

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู่เพียงมีประชากรผู้ชายจำนวน 148 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 69 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 50 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 21 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 7 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1 คน สำหรับประชากรผู้หญิงบ้านแม่ชะปู่เหนือมีจำนวน 149 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 69 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 52คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 16 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 7 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 5 คน รวมบ้านแม่ชะปู่เพียงมีประชากรทั้งสิ้น 297 คน

ตารางที่ 6 ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปูลวง
จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	บ้านแม่ชะปูลวง (BAN MAEKHAPU LUANG)		รวม (TOTAL)
	ชาย	หญิง	
20 ปีลงมา	56	42	98
21 – 40 ปี	34	42	76
41 – 60 ปี	17	13	30
61 – 80 ปี	6	5	11
81 ปีขึ้นไป	-	-	-
รวม	113	102	215

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปูลวงมีประชากรผู้ชายจำนวน 113 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 56 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 34 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 17 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 6 คน และไม่มีผู้ชายที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป สำหรับประชากรผู้หญิงบ้านแม่ชะปูลวงมีจำนวน 102 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 42 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 42 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 13 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 5 คน และไม่มีผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป รวมบ้านแม่ชะปูลวงมีประชากรทั้งสิ้น 215 คน

ตารางที่ 7 ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านแม่ชะปูลอง จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	บ้านแม่ชะปูลอง (BAN MAEKHAPU NAI)		รวม (TOTAL)
	ชาย	หญิง	
20 ปีลงมา	40	32	72
21 – 40 ปี	33	26	59
41 – 60 ปี	11	10	21
61 – 80 ปี	7	7	14
81 ปีขึ้นไป	2	-	2
รวม	93	75	168

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู้ในมีประชากรผู้ชายจำนวน 93 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 40 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 33 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 11 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 7 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 2 คน สำหรับประชากรผู้หญิงบ้านแม่ชะปู้ในมีจำนวน 75 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 32 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 26 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 10 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 7 คน และไม่มีผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป รวมบ้านแม่ชะปู้ในมีประชากรทั้งสิ้น 168 คน

ตารางที่ 8 ตารางแสดงจำนวนประชากรหย่อมบ้านห้วยยาว จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	บ้านห้วยยาว (BAN HUAW YAO)		รวม (TOTAL)
	ชาย	หญิง	
20 ปีลงมา	39	41	80
21 – 40 ปี	25	19	44
41 – 60 ปี	5	4	9
61 – 80 ปี	2	3	5
81 ปีขึ้นไป	1	1	2
รวม	72	68	140

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านห้วยยาวมีประชากรผู้ชายจำนวน 72 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 39 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 25 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 5 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 2 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1 คน สำหรับประชากรผู้หญิงบ้านห้วยยาวมีจำนวน 68 คน โดยอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวน 41 คน , อายุระหว่าง 21 – 40 ปีมีจำนวน 19 คน , อายุระหว่าง 41 – 60 ปีมีจำนวน 4 คน , อายุระหว่าง 61 – 80 ปีมีจำนวน 3 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1 คน รวมบ้านห้วยยาวมีประชากรทั้งสิ้น 140 คน

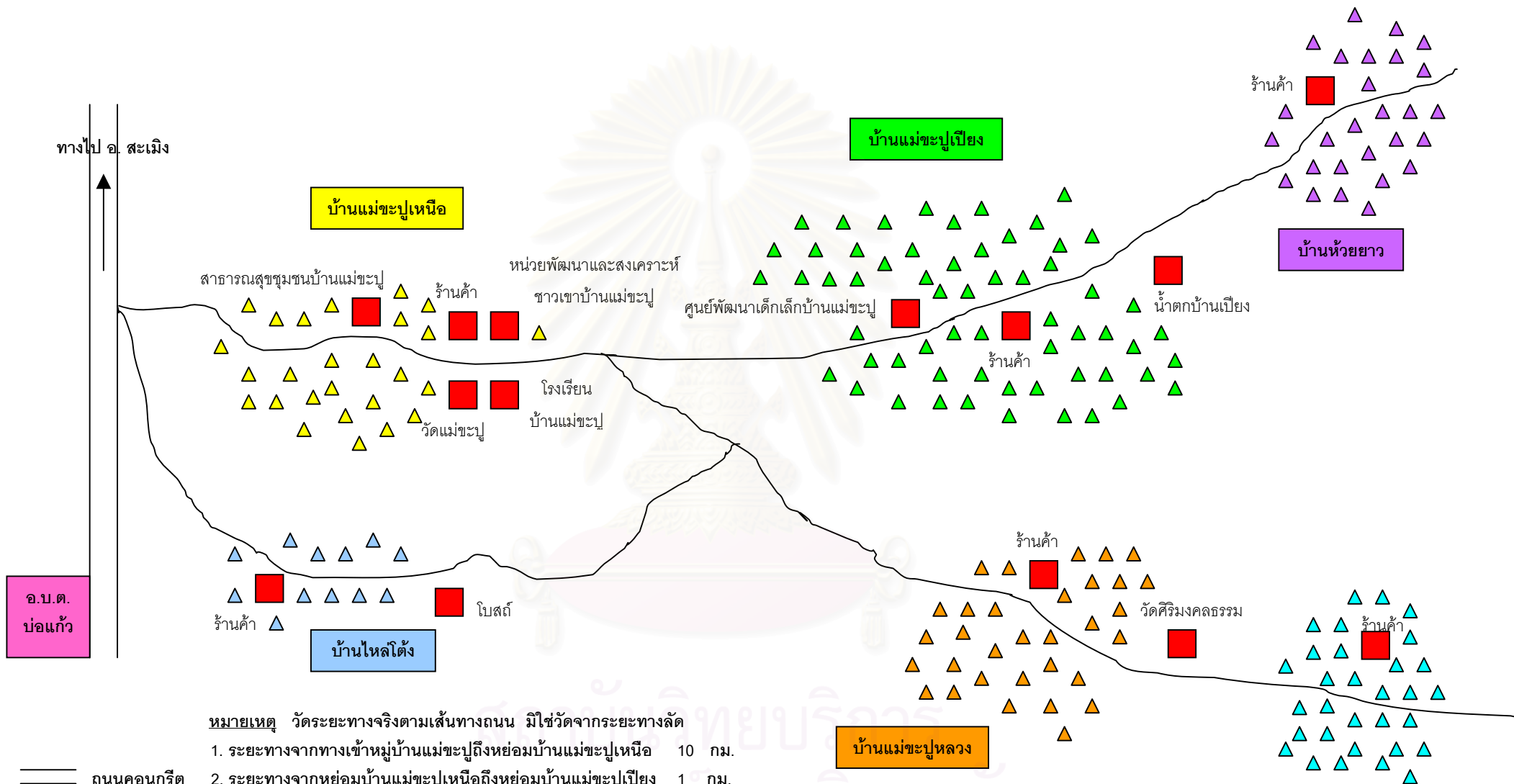
ตารางที่ 9 **ตารางแสดงจำนวนหลังคาเรือนและจำนวนครอบครัว
จำแนกตามหย่อมบ้าน**

ลำดับ	ชื่อหย่อมบ้าน	หลังคาเรือน	ครอบครัว
1.	บ้านแม่ชะปะเหือ	40	56
2.	บ้านแม่ชะปะเปียง	61	80
3.	บ้านแม่ชะปะหลวง	33	49
4.	บ้านแม่ชะปะโน	32	41
5.	บ้านห้วยยาว	28	40
รวม		194	266

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปะเปียงมีจำนวนหลังคาเรือนมากที่สุด 61 หลังคาเรือน รองลงมาคือบ้านแม่ชะปะเหือ 40 หลังคาเรือน บ้านแม่ชะปะหลวง 33 หลังคาเรือน บ้านแม่ชะปะโน 32 หลังคาเรือน และบ้านห้วยยาว 28 หลังคาเรือนตามลำดับ รวมจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 194 หลังคาเรือน

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบ้านแม่ชะปะเปียงมีจำนวนครอบครัวมากที่สุด 80 ครอบครัว รองลงมาคือบ้านแม่ชะปะเหือ 56 ครอบครัว บ้านแม่ชะปะหลวง 49 ครอบครัว บ้านแม่ชะปะโน 41 ครอบครัว และบ้านห้วยยาว 40 ครอบครัวตามลำดับ รวมจำนวนครอบครัวทั้งหมด 266 ครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 10 ภาพแผนที่หมู่บ้านแม่ชะปูแสดงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านแม่ชะบุ

โรงเรียนบ้านแม่ชะบุ

ภาพที่ 11 ภาพโรงเรียนบ้านแม่ชะบุ

โรงเรียนบ้านแม่ชะบุเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ที่จัดอยู่ในประเภทกึ่งดารา ลึกไกล ได้รับเบี้ยกึ่งดารา เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เริ่มเปิดทำการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 โดยในปีการศึกษาแรกมีนักเรียนทั้งหมด 44 คน มีครู 2 คน นับระยะเวลาที่เปิดทำการสอนมาจนกระทั่งปัจจุบันมีอายุ 24 ปี ปัจจุบันโรงเรียนมีความพร้อมมากขึ้น โดยมีครูทั้งหมด 10 คน ซึ่งไปช่วยราชการ 1 คน ครูจำนวน 9 คนที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ครูผู้ชาย 5 คน และครูผู้หญิง 3 คน มีลูกจ้างประจำหรือ นักการภารโรงชายอีก 1 คน รวมอัตรากำลังข้าราชการทั้งสิ้น 10 คนในปัจจุบัน และมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 199 คนในปีการศึกษา 2544

ตารางที่ 10 ตารางแสดงจำนวนนักเรียนจำแนกตามชั้น ห้องเรียน และเพศ

ชั้นเรียน	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน
	ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 3 ขวบ	-	-	-	-
อนุบาล 1	12	5	17	1
อนุบาล 2	15	8	23	1
รวมก่อนประถมศึกษา	27	13	40	2
ประถมศึกษาปีที่ 1	10	9	19	1
ประถมศึกษาปีที่ 2	16	10	26	1
ประถมศึกษาปีที่ 3	16	6	22	1
ประถมศึกษาปีที่ 4	23	23	46	2
ประถมศึกษาปีที่ 5	13	11	24	1
ประถมศึกษาปีที่ 6	11	11	22	1
รวมประถมศึกษา	89	70	159	7
รวมทั้งสิ้น	116	83	199	9

ตารางที่ 11 ตารางแสดงจำนวนครูผู้สอน แยกตามระดับชั้นเรียนก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา

ระดับชั้นที่สอน	จำนวนครู		
	ชาย	หญิง	รวม
ก่อนประถมศึกษา	-	1	1
ประถมศึกษา	5	2	7
รวม	5	3	8

สถานการณ์ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่ได้ลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุ โดยในเดือนพฤศจิกายน 2544 ผู้อำนวยการคนใหม่ซึ่งย้ายมาจากโรงเรียนบ้านห้วยน้ำจาง ได้ย้ายมารับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่คนใหม่ นอกจากนี้คุณครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ได้ลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุเช่นเดียวกัน โดยในเดือนพฤศจิกายน 2544 คุณครูที่ไปช่วยราชการจะกลับเข้ามาเป็นคุณครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คนใหม่ และเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2544 ทางโรงเรียนร่วมกับชาวบ้านได้จัดงานเลี้ยงส่งผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดงาน

ภาพที่ 12 ภาพงานเลี้ยงส่งผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่ได้รับงบประมาณอาหารกลางวันสำหรับเด็กจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว (อ.บ.ต.บ่อแก้ว) โดยทางโรงเรียนร่วมกับชาวบ้านได้จัดเวรสำหรับทำอาหารกลางวันให้เด็ก ซึ่งชาวบ้านจะต้องมาทำอาหารกลางวันให้เด็กตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย เด็กจะต้องห่อข้าวเอามากินที่โรงเรียนเอง แต่ถ้าห่อข้าวมาไม่พอกินก็สามารถขอข้าวเพิ่มจากทางโรงเรียนได้ เพราะทางโรงเรียนจะมีการหุงข้าวเผื่อไว้ให้สำหรับเด็กด้วย ร้านค้าที่บ่อแก้วจะนำกับข้าวมาส่งให้กับทางโรงเรียนสัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง ส่วนเรื่องการทำกับข้าวเป็นหน้าที่ของชาวบ้านที่จะต้องมาช่วยกันทำ เพื่อลูกหลานของพวกเราทุกคน สำหรับเด็กนักเรียนที่อยู่หอพักโรงเรียน จะต้องช่วยกันหุงข้าวและทำกับข้าวสำหรับกินตอนเย็น โดยมีคุณครูที่เป็นเวรประจำวันคอยดูแลช่วยเหลือ

ภาพที่ 13

ภาพการรับประทานอาหารกลางวันของเด็ก

วัดแม่ชะปู้

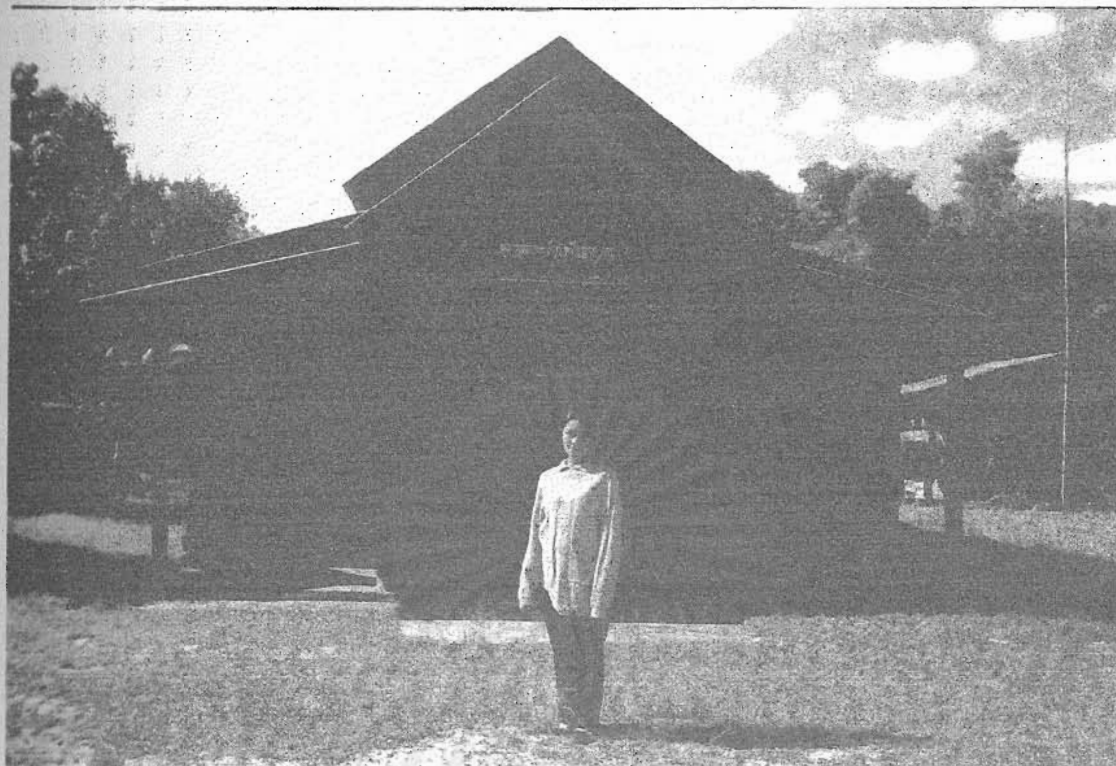
ภาพที่ 14 ภาพวัดแม่ชะปู้

วัดแม่ชะปู้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2521 ปัจจุบันมีอายุ 24 ปี มีพระสงฆ์ 1 องค์ประจำ
 อยู่วัด ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในชุมชนบ้านแม่ชะปู้มาแต่ดั้งเดิม ปัจจุบันวัดแม่ชะปู้มีศาลา
 บำเพ็ญบุญ 1 หลัง ซึ่งถือเป็นอาคารเอนกประสงค์ที่นอกจากจะใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทาง
 ศาสนาแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น ประชุมชาวบ้าน จัดอบรม
 ชาวบ้านโดยพระสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเอกชน เป็นต้น
 นอกจากนี้ยังมีกุฏิพระ 2 หลัง โรงครัว 1 หลัง บ้านพักเด็กวัด 1 หลัง อาคารหน่วยอบรม
 ประชาชนประจำตำบลบ่อแก้ว 1 หลัง ซึ่งเป็นอาคารสำหรับให้พระสงฆ์จัดอบรมประชาชนประจำ
 ตำบลบ่อแก้ว การจัดอบรมนี้จะจัดไปทั่วทุกหมู่บ้านในตำบลบ่อแก้ว แต่ถ้าถึงคราวมาจัดที่หมู่บ้าน
 แม่ชะปู้ ก็จะใช้สถานที่ อ.ป.ต. แห่งนี้เป็นสถานที่จัดอบรมประชาชน บางครั้งก็ใช้เป็นสถานที่ให้
 หน่วยงานราชการหรือเอกชนจัดกิจกรรมอบรมต่าง ๆ ให้ชาวบ้านด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้ก็มี
 ศูนย์ข้อมูลประจำหมู่บ้าน 1 หลัง เป็นสถานที่สำหรับแสดงข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านแม่ชะปู้ และ
 เป็นที่สำหรับอ่านหนังสือพักผ่อนพูดคุยกันของชาวบ้าน ภายในวัดยังมีธนาคารข้าว ซึ่งปัจจุบันใช้
 เป็นธนาคารข้าวเฉพาะสำหรับชาวบ้านแม่ชะปู้เหนือ และศาลาลำหรับนั่งพักผ่อน 1 หลัง สำหรับ

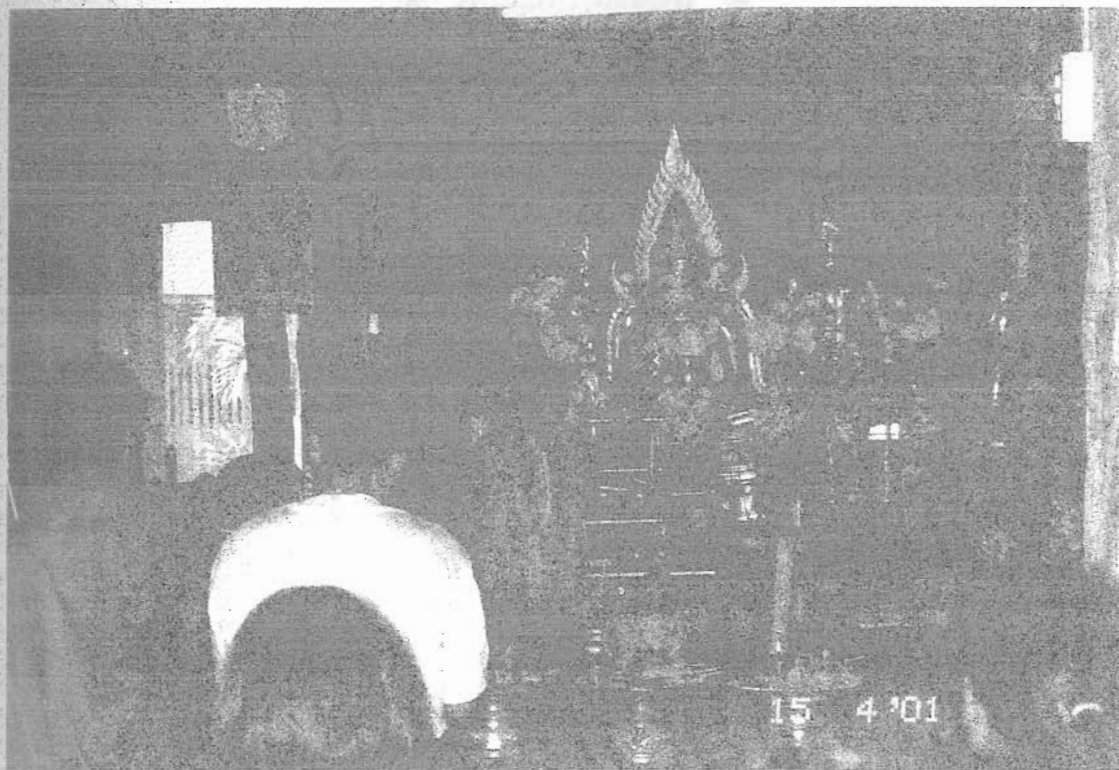
ศาลาบำเพ็ญบุญนี้งบประมาณการสร้างได้มาจากคณะศรัทธาบ้านแม่ชะปู้ ร่วมกับพระธรรมทูต อ.สะเมิง และพระบุญลอย ซึ่งเป็นพระธรรมจาริกประจำหมู่บ้านแม่ชะปู้ นอกจากนี้ยังได้รับการบริจาควัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับสร้างวัด และของใช้ภายในวัดจาก 1.) พระครูอุปถัมภ์ศาสนคุณ วัดป่าแพ่ง 2.) พระครูศิริชัยคุณ เจ้าคณะอำเภอสะเมิง 3.) พระครูศิริมงคลวัฒน์ รองเจ้าคณะอำเภอสะเมิง และ 4.) พระครูโกศลสังฆคุณ เจ้าคณะตำบลบ่อแก้ว วัดแม่ชาน

วัดแม่ชะปู้สร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกันของพระสงฆ์และชาวบ้านแม่ชะปู้ ทุกหลังคาเรือน นำโดยพระครูศิริมงคลวัฒน์ อดีตรองเจ้าคณะอำเภอสะเมิง จากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์และชาวบ้านทราบว่าศาสนาพุทธเข้ามาที่ชุมชนบ้านแม่ชะปู้ตั้งแต่สมัยครูบาศรีวิชัย ซึ่งจำปี พ.ศ. ไม่ได้ แต่ท่านครูบาศรีวิชัยนี้ได้รับการนับถือและศรัทธาจากกะเหรี่ยงจำนวนมาก นับถือท่านเป็นผู้ที่มีบุญบารมีมาก แต่เดิมนั้นวัดแม่ชะปู้มีพระสงฆ์ 1 องค์ ซึ่งเป็นคนเมือง (คนไทยภาคเหนือ) แต่ปัจจุบันมีพระสงฆ์ 1 องค์ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ โดยท่านบวชเป็นพระเมื่อปี พ.ศ. 2535 บวชมาได้ 10 ปีแล้ว ท่านคิดบวชตั้งแต่สมัยเป็นเด็กแล้ว แต่ไม่มีโอกาสพอโตขึ้นมีโอกาสท่านจึงบวช ท่านบวชที่วัดบ่อแก้ว โดยพระครูศิริมงคลวัฒน์เป็นพระครูอุปถัมภ์ ต่อมาเมื่อมีการสร้างวัดแม่ชะปู้ขึ้น ท่านพระครูศิริมงคลวัฒน์จึงให้ท่านมาประจำอยู่ที่วัดแม่ชะปู้ แห่งนี้จวบจนกระทั่งปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 15 ภาพศาลาน้ำเพ็ญบุญ

ภาพที่ 16 ภาพภายในศาลาน้ำเพ็ญบุญของวัดแม่ชะปู้

ภาพที่ 17 ภาพหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลบ่อแก้ว (อ.ป.ย.)

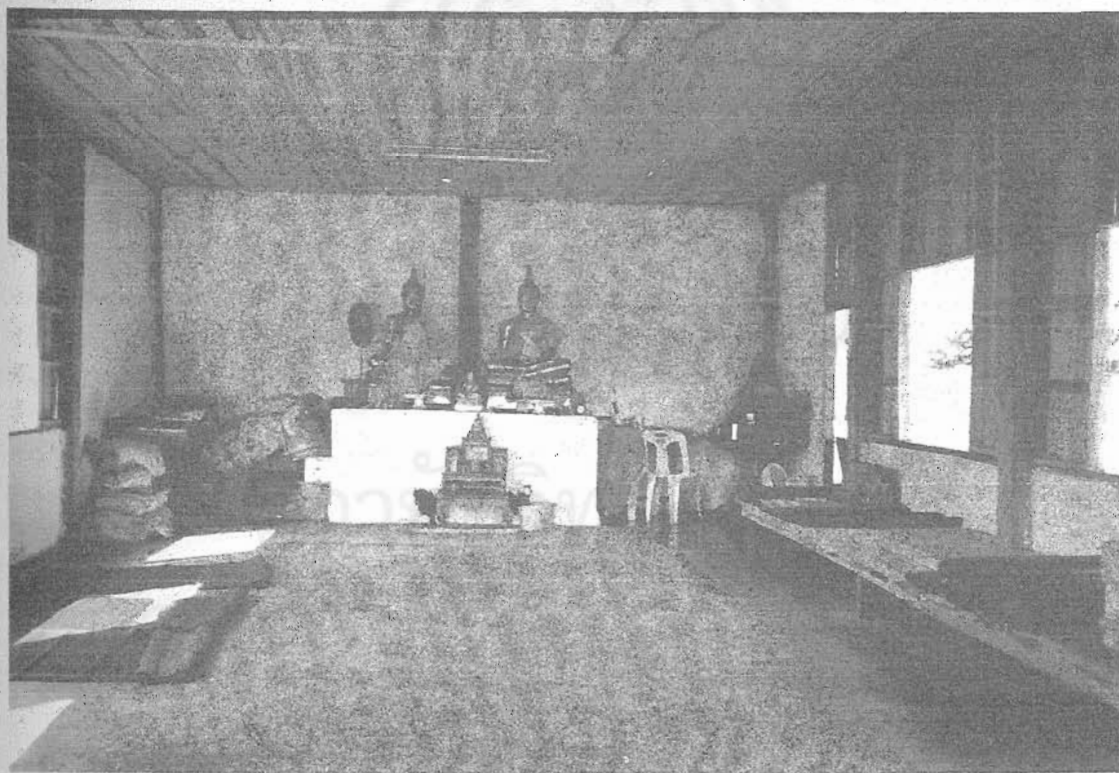
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 18 ภาพสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม

สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมสร้างขึ้นเมื่อปี 2543 ปัจจุบันมีอายุ 2 ปี มีพระสงฆ์ 1 องค์ประจำอยู่ที่วัด ซึ่งท่านบวชเป็นพระมา 6 ปี ท่านเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ และเป็น คนในชุมชนบ้านแม่ชะปุมมาแต่ดั้งเดิม ปัจจุบันสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมมีศาลาบำเพ็ญบุญ 1 หลัง เพื่อให้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น จัดการประชุมชาวบ้าน จัดฝึกอบรมเยาวชน อบรมชาวบ้านโดยพระสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่จาก หน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานเอกชน เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีอาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง ที่ก่อสร้างยังไม่เสร็จ วัดแม่ชะปุนั้นอยู่ห่างไกลจากหอย่อมบ้านแม่ชะปูลวงและหอย่อมบ้านแม่ชะปู ไนมาก ทำให้ชาวบ้านไม่สะดวกที่จะเดินทางมาทำบุญตักบาตรหรือทำกิจกรรมที่วัดนี้ได้ จึงได้ ตกลงร่วมมือกันสร้างวัดนี้ขึ้นมา โดยให้ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างบ้านแม่ชะปูลวงกับบ้านแม่ชะปูใน ดั้งนั้นชาวบ้านแม่ชะปูลวงกับบ้านแม่ชะปูในจึงมักมาทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ เวียนเทียน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมแห่งนี้ แต่สำหรับวัดถูประสงค์ันหลักที่ ชาวบ้านสร้างวัดนี้ขึ้นมาก็เพื่อ 1.) เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของชาวบ้าน 2.) เพื่อส่งเสริมและ เผยแพร่พระพุทธศาสนา 3.) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ในวันเข้าพรรษา

จัดกิจกรรมให้เด็ก ๆ มาฝึกขอเพลงกะเหรี่ยง และ 4.) เพื่อเป็นที่ประชุม สำหรับแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน งบประมาณการสร้างในช่วงแรกได้มาจากเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ (ค.ก.น.) ต่อมาก็ได้มาจาก ส.ส.ณรงค์ ภูทธิพิงศ์ และพระครูสิริมงคลวัฒน์ อดีตเจ้าอาวาสวัดบ่อแก้ววนาราม ซึ่งเป็นผู้นำในการดำเนินการก่อสร้าง สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2543 ตรงกับแรม 13 ค่ำ เดือน 7 ประทานสร้างโดยพระครูสิริมงคลวัฒน์ สนับสนุนงบประมาณโดย ส.ส.ณรงค์ ภูทธิพิงศ์ ดำเนินการสร้างโดย อ.ป.ต.ตำบลบ่อแก้ว และประชาชนบ้านแม่ชะงู ทุกหลังคาเรือน สำนักสงฆ์สิริมงคลวัฒน์ยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นวัด จึงไม่สามารถใช้ชื่อว่าวัดสิริมงคลธรรมได้ ทั้งนี้เพราะยังไม่ได้รับการประกาศจากกรมศาสนาให้เป็นวัดอย่างถูกต้อง เนื่องจากมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับที่ดินวัด โดยที่ดินบริเวณบ้านแม่ชะงู ซึ่งรวมถึงบริเวณสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมด้วยนั้น เป็นที่ดินที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับทางราชการอยู่ ดังนั้นจึงต้องใช้ชื่อว่า "สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม" ยังไม่สามารถใช้ชื่อว่า "วัดสิริมงคลธรรม" ได้ แต่ในทางปฏิบัติ ที่นี้ก็เป็นวัดของชาวบ้าน

ภาพที่ 19

ภาพภายในศาลาบำเพ็ญบุญของสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม

ภาพที่ 20 ภาพโบสถ์ศาสนาคริสต์

ที่บ้านแม่ชะปู้กำลังมีการก่อสร้างโบสถ์ 1 หลัง ที่ห้วยอมบ้านแม่ชะปู้เหนือ บริเวณบ้านไหลโค้ง เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ แต่ปัจจุบันยังสร้างไม่เสร็จ จึงยังมิได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ดังนั้นการสวดมนต์ในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นั้น จะใช้บ้านของคนที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นสถานที่สวดมนต์หรือทำพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ทั้งนี้อาจเปลี่ยนบ้านไปเรื่อย ๆ แล้วแต่ความสะดวกและการตกลงกันของชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ สำหรับงบประมาณการสร้างโบสถ์แห่งนี้ได้มาจากเงินบริจาคของชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ ทั้งชาวบ้านแม่ชะปู้ และชาวบ้านจากที่อื่น ๆ บ้านแม่ชะปู้มีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 24 ครัวเรือน รวมจำนวน 58 คน โดยบ้านแม่ชะปู้เหนือมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 1 ครัวเรือน เป็นจำนวน 2 คน บ้านแม่ชะปู้เหนือตรงส่วนของบริเวณบ้านไหลโค้งมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 5 ครัวเรือน เป็นจำนวน 18 คน บ้านแม่ชะปู้หลวง 2 ครัวเรือน เป็นจำนวน 5 คน บ้านแม่ชะปู้ใน 2 ครัวเรือน เป็นจำนวน 6 คน และบ้านห้วยยาว 14 ครัวเรือน เป็นจำนวน 27 คน ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์นี้แต่เดิมนับถือผีมาก่อน แล้วต่อมาเกิดปัญหาเพราะผีบงกช ทั้งนี้เพราะการนับถือผีมีพิธีกรรมที่จะต้องทำหลายอย่าง บางครั้งทำไม่ถูกต้อง

ตามพิธีกรรม หรือผิดพลาดบางอย่างขึ้นมา ก็เป็นเหตุให้มีไม่พอใจ มีจึงลงโทษ เช่น ทำให้เป็น
 ประสาท ทำให้ป่วย หรือตาย เป็นต้น ประกอบกับเริ่มมีการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในชุมชนบ้าน
 แม่ชะปู้ โดยมีอาจารย์ศาสนาคริสต์เข้ามาพูดคุยกับชาวบ้าน และเมื่อชาวบ้านหันมานับถือศาสนา
 คริสต์แล้ว จากนั้นผีก็หายไป นั่นหมายถึงอาการประสาทหรืออาการเจ็บป่วยก็หายไปด้วย
 ชาวบ้านจึงเลิกนับถือผี แล้วหันมานับถือศาสนาคริสต์แทน โดยเป็นการนับถือศาสนาคริสต์นิกาย
 ไปแอสแตนท์

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปู้

ภาพที่ 21 ภาพหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปู้

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปู้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดย
 เดิมที่สร้างเป็นอาคารไม้เล็ก ๆ สำหรับทำการ 1 หลัง ต่อมา พ.ศ. 2525 องค์การไทยนอร์เวย์
 ก็เข้ามาในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ และสร้างอาคารไม้ขึ้นมา 1 หลังใกล้เคียง ๆ กับอาคารของหน่วยพัฒนา
 และสงเคราะห์ชาวเขา เพื่อเป็นสถานที่ทำงานขององค์การไทยนอร์เวย์โดยเฉพาะ จนกระทั่ง
 พ.ศ. 2533 องค์การไทยนอร์เวย์ก็ย้ายออกไป หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจึงย้ายเข้ามา
 ทำการอยู่ในอาคารที่องค์การไทยนอร์เวย์สร้างไว้มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แต่อาคารเดิมของหน่วย

พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็ไม่ได้รื้อทิ้งไปแต่อย่างใด ยังคงเก็บไว้เป็นอาคารสำหรับใช้จัดกิจกรรมในการฝึกอบรมอาชีพให้กับชาวบ้าน โดยล่าสุดเมื่อเดือนมีนาคม 2544 ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็กหรือรถจักรยานยนต์ให้กับชาวบ้าน

แต่เดิมองค์กรไทยนอร์เวย์เข้ามาให้ความช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ผัก กากแฟ ถั่วแดง เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่า สนับสนุนการสร้างแนวกันไฟ สนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมถนน ก่อตั้งกองทุนปืย ก่อตั้งธนาคารข้าว และนำชาวบ้านที่ติดยาเสพติดไปรับการบำบัดรักษาให้เลิกยา และซื้อข้าวสารให้ครอบครัวคนที่ไปรับการบำบัดรักษา ต่อมาเมื่อจบโครงการแล้ว องค์กรไทยนอร์เวย์ก็ย้ายออกไปเมื่อปี พ.ศ. 2533 รวมระยะเวลาได้ 8 ปีที่องค์กรไทยนอร์เวย์เข้ามาให้ความช่วยเหลือชาวบ้านแม่ชะปู้ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้มีลูกจ้างชั่วคราว 1 คน ทำหน้าที่ดูแลรักษาและทำความสะอาดสถานที่ ซึ่งเป็นกะเหยิงในชุมชน ที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรไทยนอร์เวย์ในการนำตัวไปบำบัดให้เลิกยาเสพติด จากนั้นก็ให้ความอนุเคราะห์โดยรับเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างให้กับองค์กรไทยนอร์เวย์ ต่อมาเมื่อองค์กรไทยนอร์เวย์ย้ายออกไป ทางหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้จึงให้คนงานคนเดิมมาทำงานให้กับทางหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ต่อไป หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ความช่วยเหลือ พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งดำเนินการในการพัฒนา สงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยความช่วยเหลือจะมีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมการเพาะปลูกด้วยการจัดหาพันธุ์พืชมาให้ชาวบ้าน การส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยจัดฝึกอบรมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน และช่วยประสานงานในการหางานให้ทำต่อไป การสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอดส์ เด็กกำพร้า และคนชรา ในรูปของการให้เงินสงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นต้น นอกจากหน่วยงานนี้จะมีหน้าที่หลักดังกล่าวแล้ว หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ยังเป็นที่พึ่งให้แก่ชาวบ้านในหลาย ๆ เรื่องด้วย เช่น ยามเจ็บไข้ได้ป่วยชาวบ้านก็ได้รับความช่วยเหลือเรื่องยาจากหัวหน้าหน่วย ฯ หรือเวลาที่ชาวบ้านมีเรื่องเดือดร้อนใดก็อาจขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษาจากหัวหน้าหน่วย ฯ ได้เช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าหน่วย ฯ กับชาวบ้านมีลักษณะเป็นเสมือนญาติพี่น้องที่มีความคุ้นเคยกัน มีความเอื้ออาทรและมีน้ำใจต่อกัน

สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู่

ภาพที่ 22 ภาพสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู่

สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู่ (ส.ส.ช.) มีเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. เป็นลูกจ้างชั่วคราว 1 คน ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอชุมชนบ้านแม่ชะปู่ ที่ไปสมัครสอบคัดเลือกเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. โดยเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. มีหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนในเรื่องของสุขภาพอนามัย สามารถให้การรักษาพยาบาลโรคภัยไข้เจ็บเบื้องต้นได้ สามารถฉีดวัคซีน กำเนิด และฉีดวัคซีนให้เด็กได้ ซึ่งถ้าผู้ป่วยมีอาการหนักหรือเป็นโรคที่เกินกำลังความสามารถที่เจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. จะรักษาให้หายได้ เจ้าหน้าที่ก็จะแนะนำประสานงานหรือติดต่อเพื่อส่งตัวผู้ป่วยไปรักษาต่อยังสถานอนามัยบ่อแก้วหรือโรงพยาบาลตะเมิงต่อไป แต่ในขณะนี้เมื่อเดือนพฤษภาคม 2544 เจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. ต้องไปเรียนต่อในด้านการรักษาพยาบาลเป็นระยะเวลา 2 ปี ดังนั้นในปัจจุบันนี้ที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู่จึงไม่มีเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. ประจำอยู่เลย สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในชุมชนมาก เพราะเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย และต้องการยารักษา ก็ไม่สามารถมาขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. ได้ บางครั้งต้องเดินทางไปรักษาไกลถึงตำบลหรืออำเภอ ซึ่งชาวบ้านจะต้องเสียเวลาในการเดินทาง และเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าพาหนะเดินทางและค่า

รักษาพยาบาล เป็นต้น แต่เมื่อเดือนกรกฎาคม 2544 ที่ผ่านมา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสะเมิง
 ตระหนักถึงความเดือดร้อนตรงนี้ จึงได้จัดหมอบจากโรงพยาบาลสะเมิงให้เข้ามาประจำที่ ส.ส.ช.
 บ้านแม่ชะปู้ 1 คน โดยคุณหมอบจะมาที่ ส.ส.ช.บ้านแม่ชะปู้สัปดาห์ละ 1 วัน คือ วันพฤหัสบดี
 ซึ่งได้ประกาศให้ชาวบ้านแม่ชะปู้ทราบแล้ว ดังนั้นเมื่อถึงวันพฤหัสบดี ชาวบ้านที่ต้องการจะมา
 รักษาพยาบาล ต้องการยา ต้องการฉีดยาคุมกำเนิด หรือฉีดวัคซีนให้ลูกหลาน ก็จะมารอพบ
 คุณหมอบในวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ กรณีนี้ก็สามารถช่วยบรรเทาความทุกข์ยากให้ชาวบ้าน
 ลงได้บ้าง ต่อมาทางสถานีอนามัยป๋อแก้วก็ได้เปิดรับสมัครผู้ช่วยสถานีอนามัยป๋อแก้ว ซึ่งมี
 ชาวบ้านแม่ชะปู้ไปสมัครสอบ 2 คน และสอบติดทั้ง 2 คน ซึ่งในช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์
 จะต้องไปเข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้ช่วยพยาบาล สามารถให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นได้
 สามารถจัดยารักษาโรคภัยไข้เจ็บเบื้องต้นได้ สามารถฉีดยาคุมกำเนิด และฉีดวัคซีนให้เด็กได้
 ซึ่งเมื่อการฝึกอบรมเสร็จสิ้นแล้ว ทางสถานีอนามัยก็จะจัดให้ผู้ช่วยสถานีอนามัยป๋อแก้ว 1 คน
 มาประจำการชั่วคราวอยู่ที่ ส.ส.ช. บ้านแม่ชะปู้ จนกว่าเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช.บ้านแม่ชะปู้คนเดิมจะ
 กลับมารับหน้าที่ต่อ และเมื่อเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช.บ้านแม่ชะปู้คนเดิมกลับมารับหน้าที่ตามเดิมแล้ว
 ผู้ช่วยสถานีอนามัยป๋อแก้วก็ต้องกลับมาทำงานที่สถานีอนามัยป๋อแก้วตามหน้าที่

ภาพที่ 23

ภาพเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้

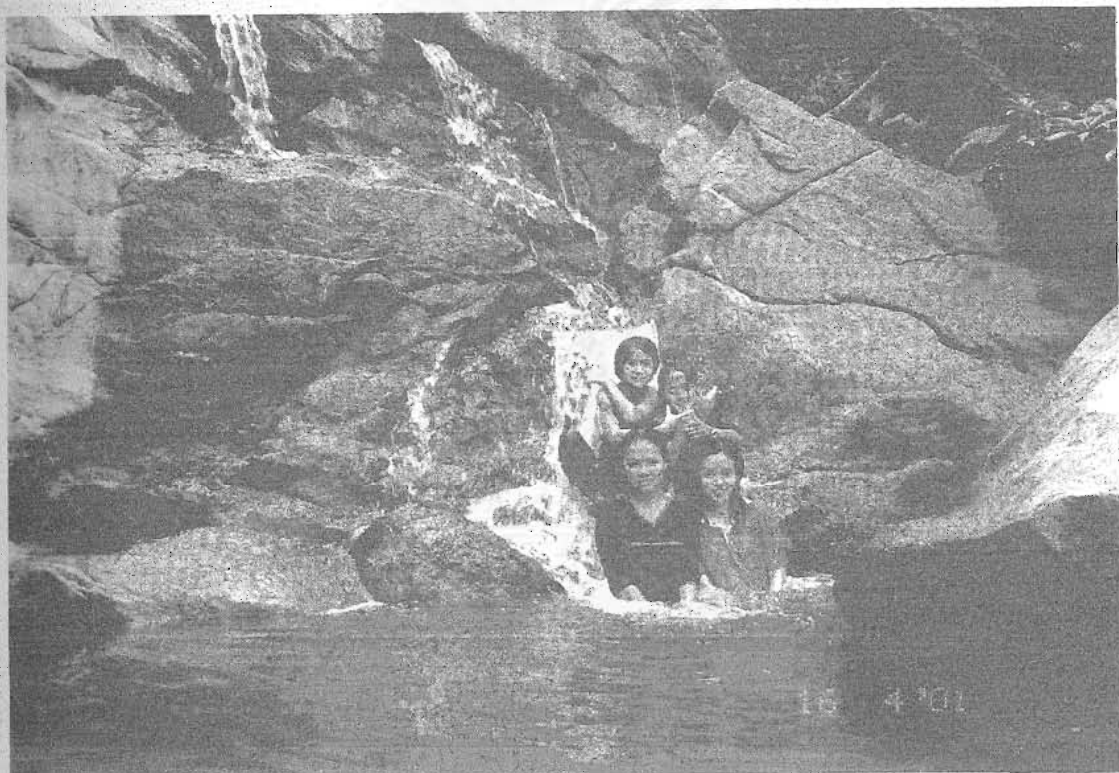

ภาพที่ 24 ภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.ปอแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 รวมมีอายุได้ 7 ปีแล้ว สนับสนุนงบประมาณการสร้างและการดำเนินการโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้ตั้งอยู่ที่บ้านแม่ชะปู้เปียง มีคุณครูผู้หญิง 1 คนทำหน้าที่ดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน คุณครูเป็นคนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้เปียง ปัจจุบันแต่งงานแล้ว มีบุตร 3 คน แต่งงานกับคนไทยภาคเหนือ คุณครูสมัครเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียนกับพัฒนากรอำเภอสะเมิง ทั้งนี้สืบเนื่องจากกรมพัฒนาชุมชนมีนโยบายในการที่จะสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยเน้นให้คนในหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลเด็กเล็ก ดังนั้นกรมพัฒนาชุมชนจึงประสานงานกับพัฒนากรอำเภอในการรับสมัครคนในท้องถิ่นเข้าไปรับการฝึกอบรมเป็นครูดูแลเด็กเล็กหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งคุณครูก็สมัครเข้าไป และได้รับการฝึกอบรมจนจบหลักสูตร จากนั้นก็กลับมาทำหน้าที่เป็นคุณครูดูแลเด็กเล็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะปู้ โดยนอกจากจะทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กเล็กก่อนวัยเรียนแล้ว ยังให้การศึกษานเบื้องต้นแก่เด็ก สอนเด็กให้เกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการที่สมวัย โดยคุณครูได้รับเงินค่าจ้างจากกรมพัฒนาชุมชนในอัตราเดือนละ 3,000 บาท ปัจจุบันชาวบ้านที่ไม่มีเวลาดูแลลูก

เด็ก ๆ เพราะต้องไปทำงานในไร่นา หรือทำงานรับจ้างทั่วไป ก็จะถูกเอากลับมาฝากเลี้ยงไว้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตอนเช้า และมารับลูกกลับบ้านในตอนเย็น โดยไม่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด สำหรับเรื่องอาหารกลางวันของเด็กนั้น ก็ได้รับงบประมาณอาหารกลางวันมาจากกรมพัฒนาชุมชนอีกเช่นกัน โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้รับเหมาทำอาหารกลางวันให้เด็ก แล้วเบิกค่าอาหารเป็นรายเดือนที่พัฒนากรอำเภอสะเมิง

น้ำตก

สถาบันวิทยบริการ

ภาพที่ 25 ภาพน้ำตกแม่ชะปู้

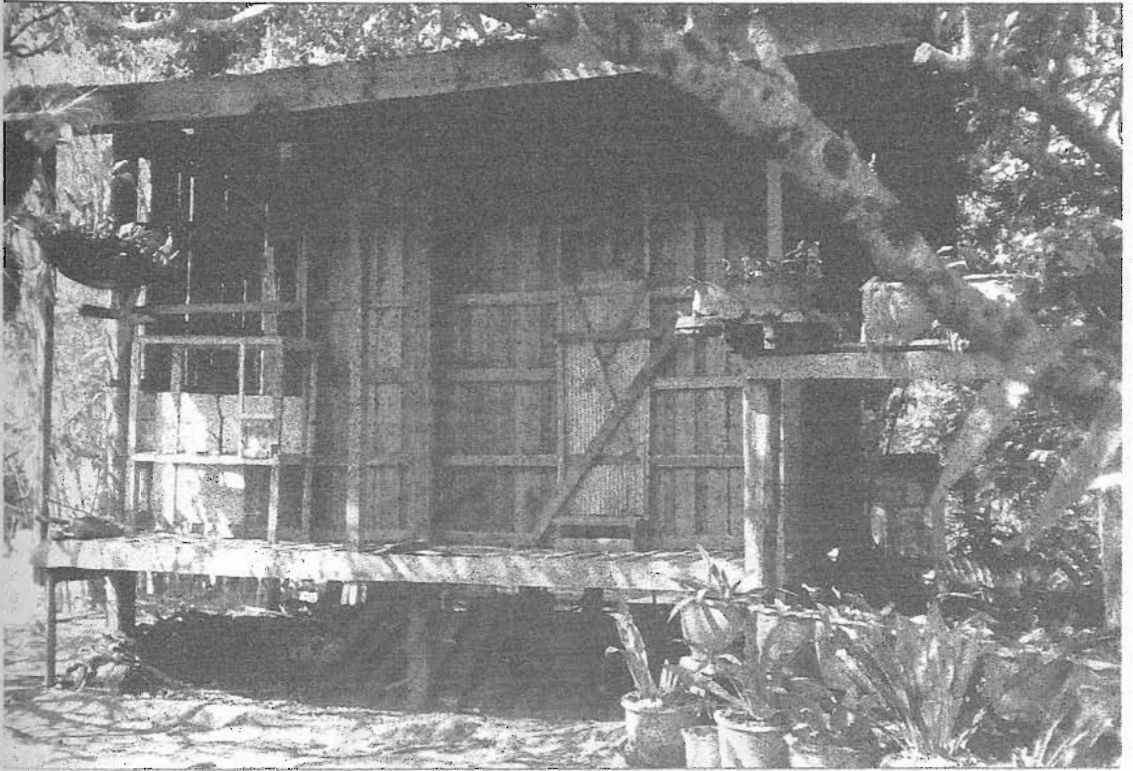
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 26 ภาพน้ำตกห้วยยาว

บ้านแม่ชะปุมมีน้ำตก 2 แห่ง คือ น้ำตกแม่ชะปุม ตั้งอยู่บริเวณบ้านแม่ชะปุมเพียง และน้ำตกห้วยยาว ตั้งอยู่บริเวณบ้านห้วยยาว น้ำตกห้วยยาวมีขนาดใหญ่กว่าน้ำตกแม่ชะปุม แต่อยู่ไกลกว่า ต้องเดินเข้าไปในป่าไกลกว่าจะถึงน้ำตกห้วยยาว น้ำตกทั้งสองแห่งนี้เป็นสถานที่สำคัญสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ โดยผู้ที่ไปใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก ๆ และหนุ่มสาว นอกจากนี้จะเป็นสถานที่ให้เล่นน้ำตกได้แล้ว ยังเป็นสถานที่ ๆ เด็ก ๆ ใช้ในการจับปลาตัวเล็ก ๆ ลูกช็อค หรือลูกเห็บ เพื่อเอากลับไปทำอาหาร หรือเป็นสถานที่สำหรับอาบน้ำ และซักผ้าในยามที่น้ำประปาภูเขาไม่ไหล เป็นต้น ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับน้ำตก คือ ห้ามไปเที่ยวน้ำตกในวันเสาร์ อาทิตย์และวันพระ เพราะเป็นวันปล่อยผี ถ้าไปในวันต้องห้ามดังกล่าว จะได้พบเจอเรื่องประหลาด หรือเรื่องร้าย ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ เช่น เจอภูในน้ำ เจอสัตว์มีพิษระหว่างทาง เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณทุ่งนาใกล้ ๆ กับน้ำตกแม่ชะปุมก็เคยมีคนตายมาแล้วถึง 2 คน ซึ่งมีคนตายอาจจะมาที่น้ำตกในวันดังกล่าว ดังนั้นชาวบ้านแม่ชะปุมจะไม่ไปน้ำตกในวันเสาร์อาทิตย์ และวันพระ

ธนาคารข้าว

ภาพที่ 27 ภาพธนาคารข้าว

ธนาคารข้าวสร้างขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรไทยนอร์เวย์ สร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในยามที่ขาดแคลนข้าว โดยตอนแรกสร้างธนาคารข้าวขึ้น 1 แห่งภายในบริเวณวัดแม่ขะปู ปีแรกให้สมาชิกร่วมกันนำข้าวมาใส่เก็บไว้เป็นทุนหลังคาเรือนละ 1 ปีบ และเมื่อครบคาเรือนใดมีข้าวไม่พอกิน ก็สามารถมาเบิกข้าวไปได้ และจะต้องนำข้าวมาใช้คืนในปีต่อไป โดยกำหนดไว้ว่ากู้ยืมข้าวไป 5 ปีบ ต้องใช้คืน 6 ปีบ ดังนั้นถ้ากู้ยืมข้าวไป 10 ปีบ ก็ต้องใช้คืน 12 ปีบ เท่ากับคิดดอกเบี้ย 5 : 1 ถ้าน้อยกว่า 5 ปีบไม่ให้กู้ยืม แต่ปัจจุบันนี้บ้านแม่ขะปูมีธนาคารข้าวทั้งหมด 6 แห่ง โดยมีธนาคารข้าวหย่อมบ้านละ 1 แห่ง ได้แก่ 1.) หย่อมบ้านแม่ขะปูเหนือ 2.) หย่อมบ้านแม่ขะปูเฉียง 3.) หย่อมบ้านแม่ขะปูหลวง 4.) หย่อมบ้านแม่ขะปูใน 5.) หย่อมบ้านห้วยยาว และ 6.) หย่อมบ้านแม่ขะปูเหนือบริเวณบ้านไหลโต้ง โดยถึงแม้บ้านไหลโต้งจะถือเป็นหย่อมบ้านแม่ขะปูเหนือก็จริง แต่ความที่อยู่บริเวณไหลนำขึ้นไป ทำให้การเดินทางขนข้าวจากธนาคารข้าวที่หย่อมบ้านแม่ขะปูเหนือ มายังบ้านไหลโต้งค่อนข้างยากลำบาก ดังนั้นชาวบ้านไหลโต้งจึงสร้างธนาคารข้าวขึ้นมาเอง เพื่อให้สะดวกในการขนข้าวมายังครัวเรือน และการที่ในแต่ละหย่อมบ้านสร้างธนาคารข้าวขึ้นมาเอง ก็เพราะสาเหตุเกี่ยวกับการขนข้าวเช่นกัน เนื่องจาก

จากห่อมบ้านอื่นอยู่ไกลจากธนาคารข้าวเดิม (ที่สร้างขึ้นไว้ที่วัดแม่ชะปู้) ทำให้ไม่สะดวกในการขนข้าวมาয়คร้วเรือน และถ้าต้องใช้รถขนข้าวก็ไม่ไหว เพราะไม่มีรถ และไม่มีเงินจ้างรถให้มาขนข้าวให้ เป็นต้น

บ้านของกะเหรี่ยง

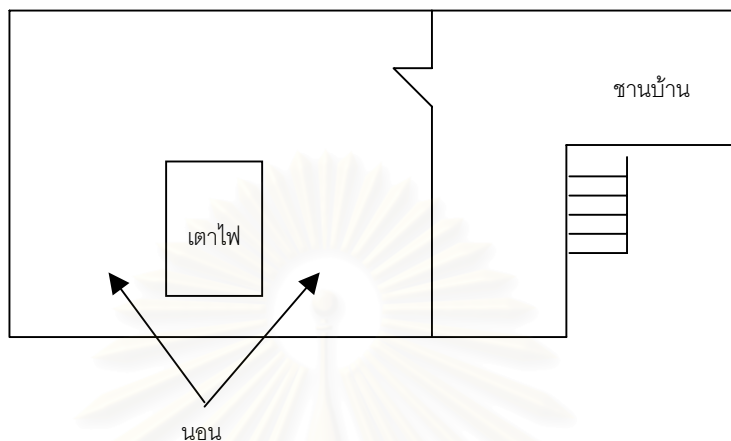
บ้านของกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแม่ชะปู้ มีทั้งบ้านที่เป็นบ้านแบบดั้งเดิม และบ้านแบบสมัยใหม่ โดยลักษณะการสร้างบ้านจะสร้างบ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน บางบ้านมีรั้วกันบริเวณบ้าน บางบ้านก็ไม่มีรั้วกันบริเวณบ้าน แต่ไม่ว่าจะเป็นบ้านแบบดั้งเดิมหรือบ้านแบบสมัยใหม่ ก็จะเป็นบ้านที่มีลักษณะยกพื้นสูง โดยใต้ถุนบ้านจะใช้เป็นที่เก็บฟืน เลี้ยงสัตว์ หรืออาจสร้างแคร่ไม้เอาไว้สำหรับนั่งทอผ้าหรือพักผ่อนบริเวณใต้ถุนบ้าน เป็นต้น การปลูกสร้างบ้านของกะเหรี่ยงจะไม่สร้างในแนวทิศตะวันออก – ตะวันตก หมายความว่า จะไม่สร้างบ้านโดยหันทางด้านหน้าบ้านไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก แต่จะปลูกสร้างบ้านในแนวทิศเหนือ – ใต้ โดยจะหันทางด้านหน้าบ้านไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ก็ได้ ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าสร้างบ้านในแนวทิศตะวันออก – ตะวันตก จะทำให้อยู่บ้านไม่สงบสุข สมาชิกในบ้านอาจเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบายกายไม่สบายใจ มีเรื่องทุกข์ร้อน เป็นต้น

บ้านแบบดั้งเดิม เป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้ไผ่ทั้งหลัง สร้างแบบยกพื้นสูง และมุงหลังคาด้วยหญ้าคา ใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาบ้าน ปูพื้นบ้านและกั้นฝาบ้านด้วยไม้ไผ่ที่ผ่าให้เป็นแผ่นเรียบ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “เพดาน” ไม้ไผ่ที่สร้างบ้านจะมีความเหนียวและทนทานมาก และจะเย็นสบาย ไม่ร้อน เพราะไม้ไผ่มีคุณสมบัติเย็น ยิ่งถุนบ้านก็ยิ่งเย็น หลังคาบ้านมุงด้วยหญ้าคา แต่บางคร้วเรือนก็เปลี่ยนหลังคาบ้านจากที่มุงด้วยหญ้าคามาเป็นมุงด้วยสังกะสีแทน ลักษณะการมุงหลังคาของบ้านดั้งเดิม ถ้าเป็นบ้านดั้งเดิมที่มุงหลังคาด้วยหญ้าคา จะมุงหลังคาในลักษณะโน้มต่ำลงมาคลุมตัวบ้านจนเกือบจะมิดตัวบ้านเลยทีเดียว

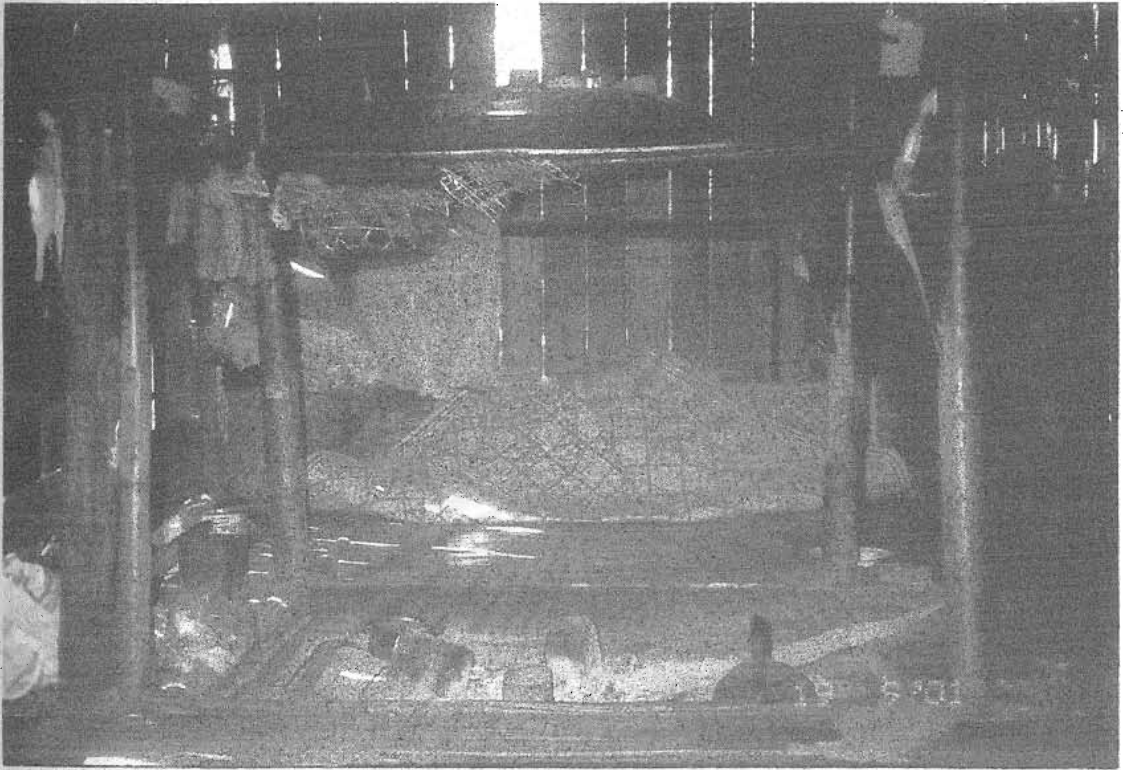
ภาพที่ 28 ภาพบ้านแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้

ลักษณะบ้านแบบดั้งเดิม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ซานบ้านและตัวบ้าน ซึ่งตัวบ้านจะเป็นห้องกว้าง ๆ จะไม่ได้กั้นเป็นห้องนอน แต่จะเป็นห้องใหญ่ที่มีเตาไฟอยู่ตรงกลางบ้าน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 29 ภาพแผนผังภายในบ้านแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่ชะปู

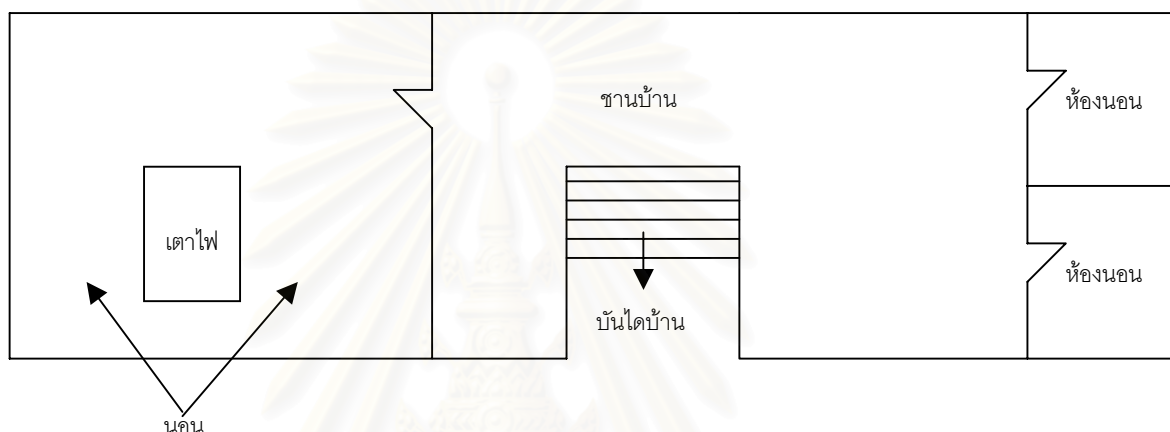
ห้องใหญ่ภายในบ้านแบบดั้งเดิมนี้อาจเป็นที่สำหรับอยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมแทบทุกอย่าง ทั้งเป็นที่สำหรับนอน ที่ประกอบอาหาร ที่รับแขก เป็นต้น ภายในบ้านจะมีเตาไฟอยู่บริเวณข้างหนึ่งของห้อง เกือบตรงกลาง เตาไฟจะแบ่งเนื้อที่ห้องออกเป็น 2 ส่วน ใช้สำหรับเป็นที่นอนได้ ภายในบ้านมักจะมืดเพราะไม่มีหน้าต่าง แต่ปัจจุบันนี้มีไฟฟ้าแล้ว บางบ้านมีการติดตั้งหลอดไฟสำหรับให้แสงสว่าง เนื้อเตาไฟจะสร้างเป็นชั้นสำหรับวางของ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด หรือเก็บอาหารต่าง ๆ เนื่องจากการถูกควันไฟรมจะทำให้เมล็ดข้าวเปลือกต่างาย และเป็นการป้องกันแมลงที่จะมาทำลายได้ นอกจากนี้ยังมีการเก็บกระดูกคางหมูที่เป็นหมูตัวแรกของคร้วเรือน ซึ่งกระดูกคางหมูที่เก็บไว้ถือเป็นสิ่งสิริมงคล ที่จะช่วยป้องกันบ้านจากการถูกไฟไหม้หรือโจรผู้ร้ายเวลาไม่มีใครอยู่บ้าน ซานบ้านใช้เป็นที่ตั้งภาชนะและวางภาชนะต่าง ๆ รวมทั้งเป็นที่ตั้งน้ำดื่มด้วย ใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่พักไม้พื้น ผูกหมู วางสุมไม้ บางบ้านก็สร้างคอกหมูไว้ที่ใต้ถุนบ้าน สำหรับใต้ถุนบ้านแบบดั้งเดิมนี้อาจจะไม่นิยมสร้างแคร่ไม้เอาไว้สำหรับนั่งพักผ่อนหรือทอดผ้า ถ้าจะสร้างก็จะสร้างที่ใต้ถุนบ้านสมัยใหม่ ส่วนบันไดบ้านแบบดั้งเดิมก็จะสร้างด้วยไม้ไผ่เช่นกัน

ภาพที่ 30 ภาพเตาไฟของกะเหรี่ยง

บ้านแบบสมัยใหม่ เป็นบ้านที่สร้างแบบยกพื้นสูง สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง แผ่นเรียบทั้งหลัง และมุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง สำหรับไม้ที่นำมาสร้างนั้นเป็นไม้ที่หาได้จากในป่า ซึ่งชาวบ้านแม่ชะปุมสามารถตัดไม้มาเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยในชุมชนได้ แต่จะไม่สามารถนำไม้ออกไปนอกชุมชนได้ ถึงแม้จะเป็นคนบ้านแม่ชะปุม แต่ถ้าย้ายออกไปอยู่นอกชุมชนก็สามารถนำไม้จากบ้านแม่ชะปุมออกไปได้ ลักษณะภายในบ้านจะกันเป็นห้องนอน 2 - 3 ห้อง แล้วแต่ขนาดของบ้านที่สร้างขึ้น ได้ถุนบ้านเอาไว้สำหรับเก็บฟืน และสร้างแคร่ไม้เอาไว้ที่ใต้ถุนบ้านสำหรับนั่งทอดผ้า และเป็นที่พักผ่อนพูดคุยกับเพื่อนบ้านที่มาเยือน ในส่วนของบันไดบ้านอาจมีการเปลี่ยนจากการสร้างบันไดด้วยไม้ไผ่ มาเป็นสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง เพื่อเพิ่มความแข็งแรง และขยายบันไดบ้านให้กว้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินมากขึ้น นอกจากนี้อาจมีการสร้างบันไดบ้านเพิ่มขึ้นตามจุดที่ต้องการ เป็นต้น ภายในบ้านแบบสมัยใหม่จะไม่มีการสร้างเตาไฟเอาไว้ในบ้าน เพราะมีเตาไฟอยู่ในบ้านแบบดั้งเดิมอยู่แล้ว ในการสร้างบ้านแบบสมัยใหม่นี้ นิยมสร้างเชื่อมต่อกับบ้านแบบดั้งเดิม จะไม่รื้อบ้านแบบดั้งเดิมทิ้ง แต่จะเป็นลักษณะสร้างบ้านสมัยใหม่เชื่อมต่อเพิ่มขึ้นมา ดังนั้นจึงยังคงมีเตาไฟอยู่ในบ้านแบบดั้งเดิม ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยน

แปลงในรูปแบบของบ้านสมัยใหม่ขึ้น โดยบางครั้งเรือนได้ทำการต่อเติมบ้านสมัยใหม่ที่สร้างไว้ให้เป็นบ้านแบบไม่ยกพื้นสูง โดยเอาไม้มาต่อเติมบริเวณใต้ถุนบ้านให้มีลักษณะเป็นบ้านไม้สองชั้น สร้างบ้านแบบติดพื้นดิน สำหรับบ้านไม้สองชั้นแบบไม่ยกพื้นนี้ จากการสำรวจภายในหมู่บ้านแม่ชะปุมืออยู่ 12 หลังคาเรือน และจะต้องมีเพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ เพราะบ้านไม้แบบสองชั้นไม่ยกพื้นนั้น เป็นบ้านที่สร้างต่อเติมมาจากบ้านไม้สมัยใหม่ยกพื้นสูงที่มีอยู่เดิม โดยหลายครัวเรือนกำลังต่อเติมบ้านไม้ยกพื้นสูงของตนอยู่ ซึ่งเมื่อต่อเติมเสร็จแล้วก็จะกลายเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นแบบไม่ยกพื้นอีกจำนวนมาก

ภาพที่ 31 ภาพแผนผังภายในบ้านแบบสมัยใหม่ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่ชะปุมือ

ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของกะเหรี่ยงเป็นบ้านแบบดั้งเดิม ต่อมาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยมีการสร้างบ้านแบบสมัยใหม่ขึ้นมาภายหลัง ดังนั้นเมื่อมีการสร้างบ้านสมัยใหม่ขึ้นมาจึงสร้างแบบเชื่อมต่อกับบ้านดั้งเดิม โดยทำทางเดินเชื่อมถึงกันได้ ทั้งนี้เพราะไม่ต้องการรื้อบ้านดั้งเดิมที่อยู่มาก่อนทิ้งไป เนื่องจากความเคยชินในการอยู่บ้านแบบดั้งเดิมมากกว่าบ้านแบบสมัยใหม่ การให้ความสำคัญกับเตาไฟที่มีอยู่ในบ้านแบบดั้งเดิมด้วย ดังนั้นถึงแม้จะสร้างบ้านแบบสมัยใหม่ขึ้นมา แต่ก็ยังคงใช้ประโยชน์จากบ้านแบบดั้งเดิมมากกว่า บ้านแบบดั้งเดิมจะเป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกในครอบครัว โดยตรงบริเวณเตาไฟจะเป็นจุดศูนย์รวมและเป็นที่เอนกประสงค์สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รับแขก ประกอบอาหาร รับประทานอาหาร ให้ความอบอุ่น เป็นต้น ถึงแม้จะสร้างบ้านแบบสมัยใหม่ขึ้นมา แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยได้ใช้ทำกิจกรรมมากเท่ากับบ้านแบบดั้งเดิม เนื่องจากบ้านแบบสมัยใหม่จะสร้างโดยไม่มีเตาไฟเหมือนอย่างบ้านแบบดั้งเดิม ที่ไม่สร้างเตาไฟในบ้านแบบสมัยใหม่เพราะเห็นว่ามีเตาไฟในบ้านแบบดั้งเดิมอยู่แล้ว บ้านสมัยใหม่จะกันเป็นห้องนอนและใช้สำหรับนอนยามค่ำคืนเท่านั้น ดังนั้นชาวบ้านจึงมักใช้ประโยชน์จากบ้านแบบ

ดั้งเดิมมากกว่า เพราะมีเตาไฟ เตาไฟมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับกะเหรี่ยงมาก มีชาวบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ได้เคยไปทำงานอยู่ที่ต่างถิ่น รู้สึกไม่เคยชินกับที่พักอาศัย จะนั่งก็นั่งไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะนั่งตรงบริเวณไหน เพราะไม่มีเตาไฟให้นั่งล้อมรอบ บางครัวเรือนก็จะเป็นบ้านแบบสมัยใหม่ทั้ง 2 หลังเชื่อมต่อกัน โดยหลังหนึ่งจะต้องมีเตาไฟ เพราะเตาไฟเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับกะเหรี่ยง เตาไฟสร้างโดยการเอาไม้แผ่นเรียบมาสร้างเป็นกระบะ เอาใบกล้วยมารองใต้แผ่นกระบะเพื่อป้องกันมิให้เศษดินในกระบะตกลงไปได้ถุนบ้าน จากนั้นเอาดินมาถมในกระบะจนเกือบเต็ม เอาหินมาวางตรงกลางกระบะเป็นลักษณะสามเส้า เพื่อใช้สำหรับตั้งหม้อหุงต้มอาหาร เตาไฟใช้ทำทุกอย่าง เช่น จุดไฟให้แสงสว่าง ให้ความอบอุ่นในยามเหน็บหนาว เผาเศษขยะเล็ก ๆ น้อย ๆ ในขณะที่ประกอบอาหาร

บริเวณบ้านของกะเหรี่ยง

บ้านกะเหรี่ยงทั่วไปจะประกอบด้วยตัวบ้าน ยุ้งฉางสำหรับเก็บข้าวเปลือก ส้วม ลานบ้านสำหรับปลูกต้นไม้และดอกไม้ต่าง ๆ หรือเลี้ยงสัตว์ บางบ้านอาจมีสวนขนาดเล็ก ๆ อยู่ข้างบ้านหรือหลังบ้าน เอาไว้สำหรับปลูกพืชผักสวนครัวสำหรับบริโภค ปัจจุบันเริ่มมีการสร้างรั้วล้อมบริเวณสวนขนาดเล็กในบริเวณบ้านของตน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันสัตว์เข้ามากัดกินทำลาย โดยเฉพาะวัว เริ่มมีการปลูกผักสวนครัวเพื่อขาย เช่น ปลูกพริกไว้ในสวนจำนวนหลายต้น เอาไว้ทั้งเพื่อบริโภคและเพื่อขาย กรณีที่ทำรั้วล้อมจะแสดงถึงความเป็นเจ้าของสวนซึ่งเป็นของส่วนตัว ไม่ใช่ของส่วนรวม ดังนั้นการที่ชาวบ้านคนอื่นจะมาเก็บพืชผักสวนครัวในสวน จะต้องขออนุญาตเจ้าของสวนก่อน ซึ่งเจ้าของสวนอาจให้โดยไม่คิดเงิน หรือการเอาของมาแลกเปลี่ยน

ยุ้งฉาง เป็นที่สำหรับเก็บข้าวเปลือก ส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้เนื้อแข็งแผ่นเรียบ มีบางครัวเรือนที่สร้างด้วยไม้ไผ่ แต่เดิมสร้างด้วยไม้ไผ่ แล้วต่อมาจึงเริ่มเปลี่ยนเป็นสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง เพื่อให้มีความคงทนและทนทานมากขึ้น รูปแบบการสร้างเป็นห้องสี่เหลี่ยม สร้างแบบยกพื้นสูง มุงหลังคาด้วยหญ้าคา สังกะสี หรือกระเบื้อง ยุ้งข้าวสร้างด้วยวัสดุได้ขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์และความต้องการ บริเวณเสาใต้ถุนยุ้งข้าวทั้ง 4 ด้านสามารถใช้เป็นที่ผูกสัตว์เลี้ยงจำพวกหมู วัว ควายได้ มีบันไดที่ทำจากไม้ไผ่เอาไว้ใช้สำหรับปีนขึ้นไปเอาข้าว เปลือกบนยุ้งข้าว เป็นบันไดแบบยกเก็บได้ เวลาจะขึ้นไปเอาข้าวเปลือกก็จะเหยียบบันไดมาพาด แล้วปีนขึ้นไปเอาข้าวเปลือกบนยุ้งเสร็จแล้วก็จะยกบันไดเก็บไว้บนยุ้งข้าวตามเดิม มีการเอากุญแจมาใช้สำหรับล็อกเปิดปิดยุ้งข้าวด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการลักขโมยข้าวในยามขาดแคลน ยุ้งฉางจะสร้างแยกออกไปจากตัวบ้าน ซึ่งในการสร้างยุ้งฉางนั้นจะต้องพิจารณาทิศทางที่จะตั้งยุ้งฉางด้วย โดยจะสร้างเฉียงจาก

ตัวบ้าน จะไม่สร้างให้อยู่ตรงกับบ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการไม่ให้เงาของยุงฉางทับตัวบ้าน เพราะชาวบ้านเชื่อว่ายุงฉางแรงกว่าบ้าน ไม้ที่สร้างยุงฉางนี้ห้ามรื้อเอาไปสร้างบ้าน แต่ไม้ที่สร้างบ้านแล้วสามารถรื้อเอามาสร้างยุงฉางต่อได้ ถ้าสร้างยุงฉางผิดทิศทางเชื่อว่าจะทำให้มีข้าวไม่พอกิน ในยุงฉางจะมีข้าวน้อย ไม้มีความเป็นสิริมงคล ทำนองเดียวกันกับความเชื่อในการตั้งศาลพระภูมิของคนไทย ซึ่งจะต้องพิจารณาทิศทางของเงาบ้าน โดยจะต้องตั้งศาลพระภูมิให้อยู่ในทิศที่ไม่โดนเงาบ้านทับ เพื่อความเป็นสิริมงคล คนในบ้านจะอยู่บ้านได้อย่างมีความสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

ภาพที่ 32 ภาพยุงฉาง

ส่วน บ้านแม่ชะปุมีส้วมมาได้ 12 ปีแล้ว โดยจะสร้างส้วมแยกออกไปจากตัวบ้าน มีทั้งส้วมที่สร้างด้วยไม้ไผ่ ส้วมที่สร้างด้วยไม้เนื้อแข็งแผ่นเรียบ และส้วมที่สร้างด้วยอิฐบล็อกฉาบปูน การจะสร้างส้วมด้วยวัสดุใดขึ้นอยู่กับความพอใจและทุนทรัพย์ที่มี เพราะถึงแม้บางบ้านมีฐานะพอที่จะสร้างส้วมที่มีคุณภาพได้ แต่ก็ไม่ได้สร้างส้วมที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจและการเห็นความสำคัญของการสร้างส้วมที่มีคุณภาพนั่นเอง สำหรับหลังคาส้วมก็จะมีทั้งที่มุงด้วยหญ้าคา มุงด้วยสังกะสี และมุงด้วยกระเบื้อง มี 2 ครัวเรือนเท่านั้นที่สร้างส้วมไว้ในตัวบ้าน และค่อนข้างมีคุณภาพดี เนื่องจากใช้วัสดุในการสร้างที่ทนทาน โดยสร้างด้วยอิฐบล็อก

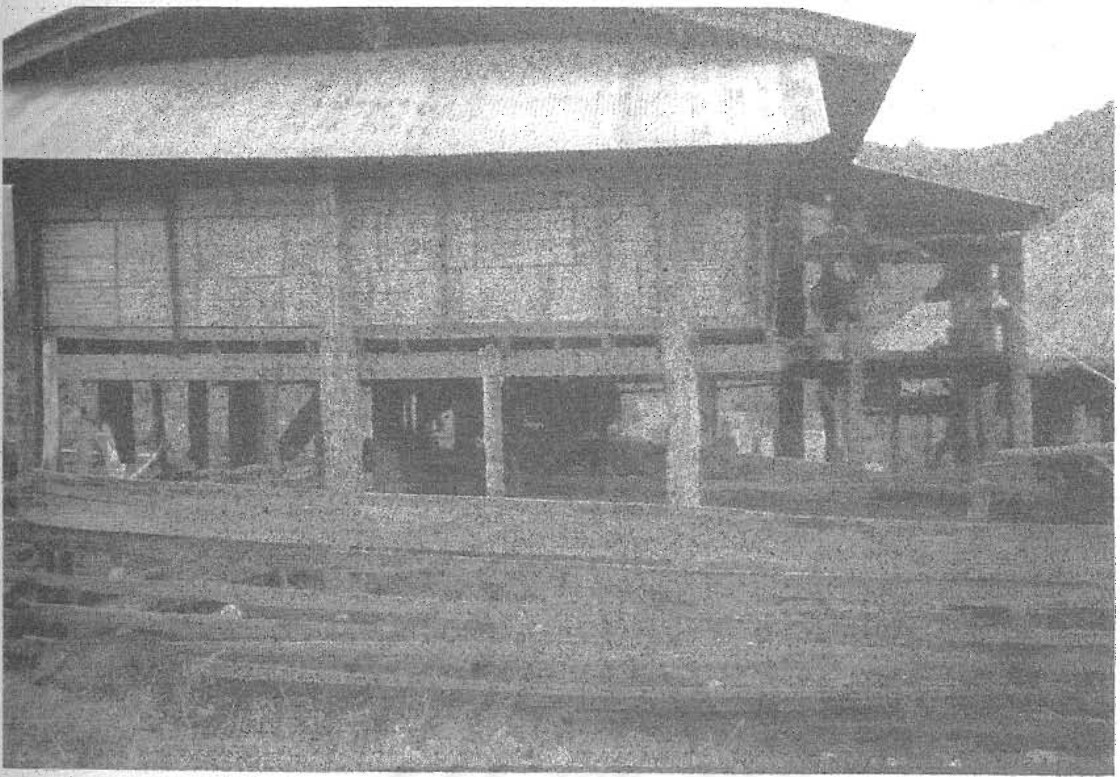
ฉาบปูนและมุงหลังคากระเบื้อง ซึ่ง 2 ครั้วเรือนนี้มีฐานะค่อนข้างดีกว่าครั้วเรือนอื่น ๆ ในชุมชน โดยมีอาชีพค้าขาย ส่วนทุครั้วเรือนจะเป็นส่วนซึ่ม มีการต่อท่อน้ำและก๊อกรน้ำเข้ามาในห้องส้วม มีถังพลาสติกเอาไว้บรรจุน้ำสำหรับใช้ การสร้างส้วมนี้ได้รับการสนับสนุนและสงเคราะห์วัสดุในการสร้างจากสาธารณสุขอำเภอสะเมิง โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขนำส้วมซึ่มมาแจกให้หลังคาเรือนละ 1 อัน และถังส้วมหลังคาเรือนละ 2 ถัง รวมทั้งสอนชาวบ้านให้สร้างส้วม ให้รู้จักการใช้ส้วม และทราบถึงคุณประโยชน์ของส้วม แต่บ้านแม่ชะปุยยังคงมีส้วมไม่ครบทุกหลังคาเรือน มีส้วมประมาณ 90% บ้านที่ยังไม่มีส้วมส่วนใหญ่เป็นบ้านที่อยู่ลึกห่างไกล เช่น บ้านห้วยยาว และเป็นบ้านที่ย้ายหรือแยกออกมาจากครั้วเรือนเดิมภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเอาอุปกรณ์ส้วมและถังส้วมมาให้แล้ว ซึ่งเมื่อแยกครั้วเรือนออกมาภายหลัง จึงไม่มีอุปกรณ์ที่จะสร้างส้วมที่เป็นของครั้วเรือนตน เพราะงบประมาณในการซื้อยังไม่มี จึงต้องใช้ส้วมจากครั้วเรือนเดิมที่เป็นบ้านพ่อแม่ของตน ที่ตนย้ายออกมา จากการสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อส้วม พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการมีส้วมเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ ส้วมมีข้อดี คือ ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะอาดสบายมากขึ้น โดยไม่ต้องไปถ่ายไกลถึงในป่าหรือในไร่ นา เวลากลางค้ำกลางคืนก็สามารถถ่ายในห้องส้วมได้อย่างสะอาดสบาย เวลาฝนตกก็เช่นเดียวกัน ตอนที่ไม่มีส้วม เวลาฝนตกจะลำบากมาก เพราะน้ำฝนจะกระเด็นใส่ แต่ส้วมก็มีข้อเสียด้วย คือ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ชาวบ้านเล่าว่าสมัยก่อนที่ยังไม่มีส้วมนั้นไม่มียุงเลย เวลานอนไม่เคยมีการกางมุ้งและไม่โดนยุงกัด แต่พอหลังจากมีส้วมแล้วก็เริ่มมียุงมากขึ้น เวลานอนจะต้องกางมุ้ง ไม่กางมุ้งนอนไม่ได้เลย เพราะมียุงมาก นอกจากนี้ส้วมยังมีกลิ่นเหม็น ถ้าถ่ายในป่าจะไม่มีการเหม็น เพราะมูลที่ถ่ายไว้จะถูกทำลายโดยแสงแดด หรือโดยสัตว์ต่าง ๆ ที่มากินมูล ชาวบ้านบางคนมีความเห็นว่าส้วมเป็นของไม่ดี และตนก็ไม่ค่อยใช้ส้วมถ้าไม่จำเป็น ยังคงชอบที่จะถ่ายในป่าอยู่ ซึ่งชาวบ้านที่มีความคิดดังกล่าวเป็นคนเฒ่าคนแก่บางคน โดยท่านให้สัมภาษณ์ว่าส้วมเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยง สกปรก เพราะใคร ๆ ก็ต้องไปถ่ายตรงที่เดียวกัน น่าขยะแขยงมาก ๆ ก่อนหน้าที่เราจะไปถ่ายก็มีหลายคนที่ถ่ายไว้ตรงที่เดียวกันนี้ เวลามองไปตรงรูส้วมแล้วจึงขยะแขยงไม่อยากจะถ่าย นอกจากนี้ส้วมยังมีกลิ่นเหม็นของมูลที่เก็บรวมกันไว้ได้ล่าง รู้สึกอยากจะอ้วกทุกครั้งที่นั่งถึง เพราะมูลที่ถ่ายรวมกันไว้ไม่ได้ถูกทำลายไปโดยธรรมชาติ ถ้าเราถ่ายในป่า มูลก็จะถูกทำลายโดยแสงแดดและสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข หมู ที่มากินมูลที่ถ่ายไว้ ทำให้ไม่มีกลิ่นเหม็นสะสม คนเฒ่าคนแก่เล่าว่าสมัยก่อนที่ยังไม่มีส้วม เวลาไปถ่ายในป่าจะต้องถือไม้ไป 1 อัน เอาไว้ใช้สำหรับไล่หมูที่คอยจะเข้ามากินมูล และทำความสะอาดด้วยโดยใช้ไม้ป้ายออกไป ชาวบ้านจะไม่มีการไปชำระล้างด้วยน้ำที่ลำห้วยอย่างเด็ดขาด เพราะชาวบ้านให้ความสำคัญกับน้ำมาก น้ำในลำห้วยมีไว้สำหรับใช้และดื่มกิน ดังนั้นจะไม่มีการล้างชำระที่ลำห้วย และจะไม่มีการปัสสาวะหรืออุจจาระลงในลำห้วยอย่างเด็ดขาด ปัจจุบันก็ยังคงถือเช่นนี้อยู่

สัตว์เลี้ยงของกะเหรี่ยง

สำหรับสัตว์เลี้ยงที่สำคัญของกะเหรี่ยง คือ หมู วัว ควาย และไก่ โดยจะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหาร เพื่อประกอบพิธีกรรม เพื่อใช้งาน และเพื่อเป็นรายได้ยามขาดแคลน โดยลักษณะการเลี้ยงจะเป็นทั้งแบบสร้างคอกให้เป็นสัดส่วน และเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ

หมู มีการเลี้ยง 2 แบบ คือ เลี้ยงแบบสร้างคอกให้อยู่เป็นสัดส่วน โดยจะสร้างคอกไว้ภายในบริเวณบ้าน จากการสัมภาษณ์ทราบว่าถ้าเป็นลูกหมูตัวเล็ก ๆ จะเลี้ยงแบบปล่อยอิสระ จะไม่ใช่เชือกผูกขาหมูเอาไว้กับเสา แต่เมื่อหมูโตขึ้นก็จะใช้เชือกผูกขาข้างหนึ่งของหมูเอาไว้กับเสาบ้านหรือเสาข้างข้าว ต่อมาเริ่มมีการสร้างคอกสำหรับเลี้ยงหมู เพราะหมูมีจำนวนมากขึ้นไม่สะดวกที่จะผูกหมูไว้ตามเสา และเพื่อเป็นการป้องกันการลักขโมยและการสูญหายของหมูด้วยเมื่อก่อนหมูเล็กหรือหมูใหญ่ก็เลี้ยงแบบปล่อยอิสระหมดเลย ชาวบ้านจะจำกันได้ว่าหมูตัวใดเป็นของตน และหมูเองก็จะไม่ไปไหนไกลบ้าน เวลาเคาะเรียกให้หมูกลับมากินอาหาร หมูก็จะจำเสียงเคาะได้ และกลับมาบ้านของตนได้ การผูกหมูหรือเลี้ยงไว้ในคอกจะทำในช่วงหวานกล้าข้าว (ช่วงเดือนพฤษภาคม) และจะเลี้ยงปล่อยอิสระอีกครั้งตอนช่วงเอาหญ้า เพราะตอนช่วงนั้นต้นข้าวเจริญเติบโตขึ้นสูงแล้ว และเมล็ดข้าวก็ยังเป็นเมล็ดสีเขียว ๆ อยู่ ซึ่งหมูกินไม่ได้ แต่พอถึงช่วงปลายเดือนสิงหาคมก็ต้องเลี้ยงหมูแบบขังไว้ เพราะในช่วงนี้เป็นช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้อง หมูกินได้ ถ้าปล่อยหมูออกมาหมูก็จะไปกินเมล็ดข้าว จะเลี้ยงแบบขังจนถึงช่วงเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจึงจะปล่อยหมูได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะปล่อยตอนช่วงเดือนมกราคม

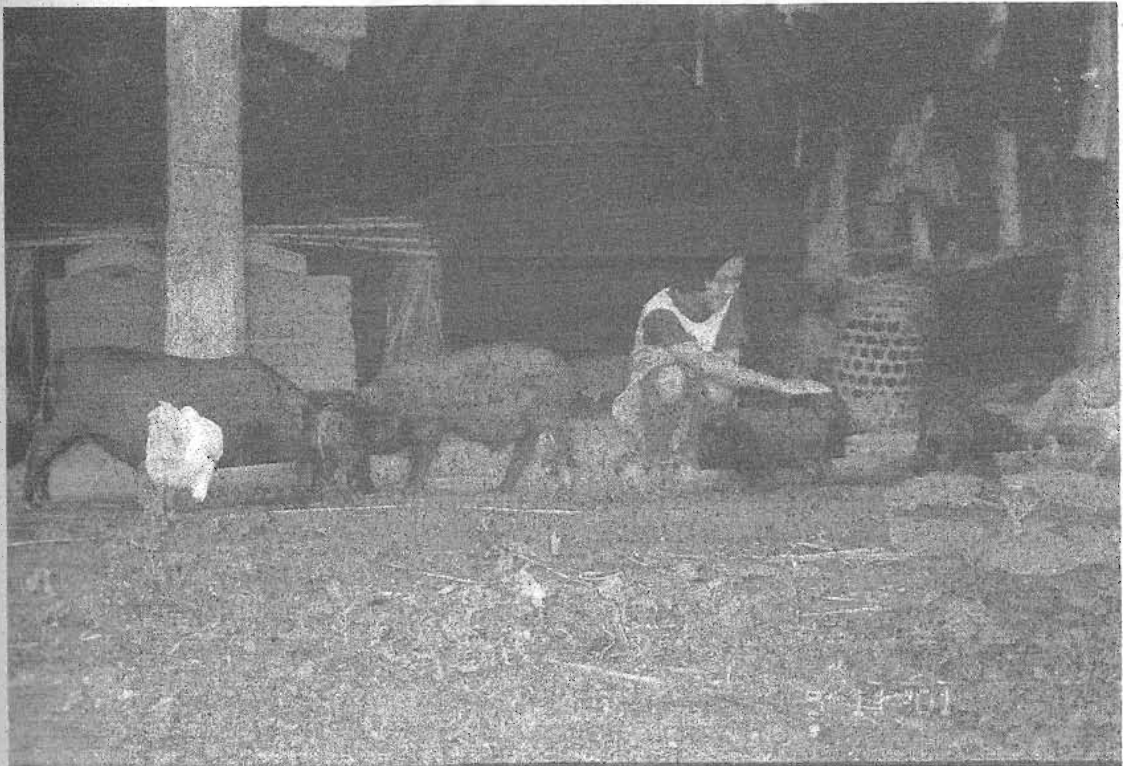
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 33 ภาพคอกเลี้ยงหมู

เมื่อถึงเวลาเช้าตรู่และตอนเย็น เจ้าของก็จะเอาอาหารมาให้หมูกินตามจุดที่ผูกหมูไว้ โดยเจ้าของจะรู้ว่าตนผูกหมูไว้ที่ใดบ้าง เจ้าของจะจำกันได้ว่าหมูตัวใดเป็นของตน และจะให้อาหารเฉพาะหมูที่เป็นของครัวเรือนตนเท่านั้น สมาชิกในครัวเรือนจะช่วยกันหาอาหารให้หมู โดยถ้าเจอผักที่เป็นอาหารหมูก็จะเก็บกลับมาบ้าน เรียกได้ว่าเป็นหน้าที่ร่วมกันของสมาชิกในครัวเรือนที่จะช่วยกันเลี้ยงหมู ลักษณะหมูของกะเหรี่ยงจะเป็นหมูสีดำ มีขนตามลำตัว คล้ายหมูป่า ตอนแรกผู้วิจัยก็คิดว่าเป็นหมูป่า แต่ต่อมาจึงได้รู้ว่าไม่ใช่หมูป่า แต่เป็นหมูเลี้ยงของกะเหรี่ยง เป็นหมูพันธุ์หนึ่งที่กะเหรี่ยงนิยมเลี้ยง ซึ่งหมูพันธุ์นี้แตกต่างกับหมูที่ผู้วิจัยเคยเห็นคนไทยพื้นราบเลี้ยง เพราะหมูที่คนไทยพื้นราบเลี้ยงจะเป็นหมูตัวสีขาวหรือสีชมพู นอกจากนี้รสชาติของเนื้อหมูก็ยิ่งแตกต่างกันด้วย หมูกะเหรี่ยงจะมีเนื้ออร่อยกว่า เนื้อจะแน่นหวานกรอบอร่อยกว่า กะเหรี่ยงบอกว่าเป็นเพราะเลี้ยงด้วยอาหารธรรมชาติจำพวกพืชผักต่าง ๆ ได้แก่ ผักหมู ผักสด ใบบอน หยวกกล้วย สลัดเต้า เตอะบู่แค เป็นต้น ไม่ได้เลี้ยงด้วยอาหารหมูสำเร็จรูปเหมือนอย่างคนไทยพื้นราบเลี้ยง กะเหรี่ยงบอกว่าถึงแม้จะเป็นหมูพันธุ์ที่กะเหรี่ยงเลี้ยง แต่ถ้านำไปเลี้ยงด้วยอาหารหมูสำเร็จรูป เนื้อหมูก็จะไม่แน่นหวานกรอบอร่อยเหมือนอย่างที่เลี้ยงด้วยอาหารธรรมชาติเช่นกัน หมูเป็นสัตว์เลี้ยงที่สำคัญของกะเหรี่ยง ทุกครัวเรือนจะต้องเลี้ยงหมู เพราะต้องใช้หมูใน

การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของกะเหรี่ยง ถ้าไม่เลี้ยงหมูเอง ก็จะต้องเสียเงินมาก เพื่อซื้อหมูมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมที่ต้องใช้หมูมีอยู่บ่อยครั้ง และกะเหรี่ยง ก็มีรายได้มากพอที่จะซื้อหมูอยู่บ่อย ๆ ดังนั้นการเลี้ยงหมูจึงเป็นวิถีชีวิตของกะเหรี่ยง ทุกครัวเรือนจะต้องเลี้ยงหมู หมูเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญของกะเหรี่ยง ซึ่งแสดงถึงฐานะในครอบครัว สำหรับความเชื่อในการเลี้ยงหมูมีอยู่ว่า เมื่อครอบครัวของลูกสาวที่แต่งงานและอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ย้ายออกไปสร้างครัวเรือนอยู่กันเอง จะไม่สามารถเลี้ยงหมูได้จนกว่าพ่อแม่ภรรยาจะเลี้ยงผีบรรพบุรุษก่อน ซึ่งบางครั้งต้องรอนาน เพราะทางพ่อแม่ภรณายังไม่สามารถเลี้ยงผีบรรพบุรุษได้ เนื่องจากลูก ๆ อยู่กันไม่ครบ ลูกบางคนไปทำงานอยู่ที่อื่น ยังไม่กลับมาบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงผีบรรพบุรุษจะทำได้ก็ต่อเมื่อลูกทุกคนสามารถอยู่ร่วมประกอบพิธีกรรมที่บ้านพ่อแม่ได้ จนกว่าพิธีกรรมจะเสร็จสิ้น ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 - 4 วัน สำหรับการเลี้ยงหมูนั้น ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง โดยผู้หญิงจะต้องหาอาหาร ทำอาหาร ต้มอาหาร และให้อาหารหมูทุกวัน ซึ่งสามีหรือพี่น้องซึ่งเป็นผู้ชายอาจช่วยบ้าง แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่หลักของผู้ชาย ส่วนบุตรนั้นสามารถช่วยเลี้ยงหมูได้ทั้งชายและหญิง

ภาพที่ 34

ภาพบุตรสาวช่วยงานในการให้อาหารหมู

วัว เลี้ยงง่ายกว่าหมูมาก เพราะไม่ต้องห่วงเรื่องการให้อาหาร เนื่องจากให้วัวหาอาหารกินเอง เพียงแต่จะต้องคอยดูแลพาวัวไปปล่อยไว้ตามไร่ ทุ่งนา หรือบริเวณป่าที่มีหญ้าหรือพืชที่เป็นอาหารของวัว และพอตอนเย็นก็ไปจูงวัวกลับมามัดไว้เป็นที่เป็นที่ทาง โดยอาจนำมามัดไว้ที่กระท่อมในไร่ กระท่อมในนา หรือมัดไว้ที่บ้าน เพื่อวัวจะได้ไม่หายหรือหลงทางจนถูกขโมยไปได้ ช่วงหน้าฝนที่ปลูกข้าวเสร็จแล้ว (ช่วงเดือนกรกฎาคม) มักจะเลี้ยงวัวโดยการปล่อยวัวเข้าป่าในบริเวณที่ไม่ใกล้นาและไร้ของชาวบ้าน ถ้าปล่อยวัวในนา วัวก็จะกินต้นข้าวเสียหายหมด แต่ในระหว่างนั้นก็มีการไปดูแลวัว และเฝ้าวัวในป่าบ้าง นาน ๆ จึงเอากลับมาผูกไว้ที่บ้านบ้าง ทำอย่างนี้ไปจนถึงช่วงเกี่ยวข้าวเสร็จ แล้วจึงนำวัวกลับมามัดไว้ที่ทุ่งนา เนื่องจากมีอาหารให้วัวกินเต็มที่ ซึ่งก็คือหญ้าในนา และฟางข้าวที่เก็บไว้บนกระท่อมในนานั้นเอง นอกจากนี้ยังได้ประโยชน์จากการเลี้ยงวัวที่ทุ่งนา เพราะวัวจะถ่ายอุจจาระในนา ซึ่งเป็นปุ๋ยให้นาข้าวสำหรับปลูกในคราวต่อไป และสาเหตุที่ไม่นำวัวไปมัดที่ไร่ก็เพราะในไร่มีพืชผักอยู่มาก เกรงว่าวัวจะกินพืชผักในไร่เสียหายหมด กะเหรี่ยงเลี้ยงวัวไว้สำหรับขาย โดยในยามขาดแคลนและจำเป็นที่จะต้องใช้เงิน กะเหรี่ยงก็จะขายวัวให้กับพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อวัวที่หมู่บ้าน วัวจึงเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกะเหรี่ยง ซึ่งแสดงถึงความมีฐานะ

ไก่ ไก่ก็เลี้ยงง่ายเช่นกัน โดยเลี้ยงด้วยข้าวเปลือก ข้าวสาร และข้าวโพด การเลี้ยงไก่จะเป็นแบบ 2 อย่างผสมกัน คือ เลี้ยงแบบปล่อยอิสระ และเลี้ยงแบบขัง โดยตอนเช้าจะปล่อยไก่ออกจากสุม่ไก่ เล้าไก่ หรือกรงไก่ แล้วให้อาหารไก่ จากนั้นก็ปล่อยอิสระให้ไก่อหาอาหารกินระหว่างวันเอง พอตกตอนเย็นก็ให้อาหารไก่อีกครั้ง จากนั้นก็เก็บไก่เข้าในที่เลี้ยงตามเดิม ทั้งนี้เพื่อป้องกันการลักขโมยไก่ สำหรับไก่อันนั้นกะเหรี่ยงเลี้ยงไว้สำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกะเหรี่ยง โดยเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้ไก่ประกอบพิธีกรรม ถ้าคร้วเรือนใดไม่มีไก่ เวลาจะประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีก็จะต้องซื้อไก่จากเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองเงินมาก เพราะการเลี้ยงผีมีอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นทุกคร้วเรือนจึงต้องเลี้ยงไก่เอาไว้ เพราะนอกจากจะใช้ประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังเอาไว้สำหรับทำอาหารกินได้เมื่อยามต้องการ

ไฟฟ้า

ไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2540 ดังนั้นบ้านแม่ชะปู้จึงมีไฟฟ้าใช้มาได้ 5 ปี ปัจจุบันบ้านแม่ชะปู้ยังมีไฟฟ้าไม่ครบทุกหลังคาเรือน เนื่องจากบางคร้วเรือนไม่มีเงินจ่ายค่าติดตั้งไฟฟ้าและซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น สายไฟ หลอดไฟ เป็นต้น การมีไฟฟ้าใช้ทำให้ชาวบ้านต้องเสียค่าไฟฟ้า และเป็นหนี้ค่าไฟฟ้าในปัจจุบัน นอกจากนี้การมีไฟฟ้ายังเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนใน ชุมชน

จากเดิมในเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นแล้วชายหนุ่มจะพากันไปเที่ยวหาสาว เป็นกลุ่ม ๆ เพื่อนบ้านก็จะเดินไปเที่ยวหากันที่บ้านเพื่อนั่งคุยกันในเรื่องต่าง ๆ แต่พอมีไฟฟ้า เข้ามาหลายบ้านเริ่มมีโทรทัศน์ ชาวบ้านก็เริ่มติดละคร พอตอนค่ำก็พากันนั่งหน้าจอทีวี เพื่อรอดูละครที่ตนกำลังติดตาม ทำให้การไปเที่ยวหากันมีน้อยลง ส่วนชายหนุ่มเมื่อไปเที่ยวหาสาว ก็มีอุปสรรค เพราะบางครั้งสาวเจ้าเอาแต่ดูละครจนไม่สนใจที่จะคุยกับชายหนุ่มเท่าที่ควร หรือบางทีไปหาแล้วผู้หญิงไม่อยู่ ไปดูทีวีที่บ้านเพื่อนบ้าน ถ้าตามไปหากก็ไม่สะดวกที่จะคุยกับผู้หญิงอยู่ดี เพราะไม่กล้าคุย เนื่องจากผู้หญิงกำลังดูทีวีอยู่ และมีคนอื่นมากกำลังนั่งดูทีวีอยู่เช่นกัน บรรยากาศจึงไม่สนุกสนานเหมือนแต่ก่อน ส่วนบ้านใดที่ยังไม่มีทีวีก็จะเดินไปดูละครที่บ้านของเพื่อนบ้านที่มีทีวี ทำให้การพูดคุยกันในครอบครัวหลังรับประทานอาหารเย็นมีน้อยลง เพราะติดละคร นอกจากนี้เวลามีการนัดประชุมก็มักมาประชุมกันไม่มากเหมือนแต่ก่อน เพราะบางคนต้องการอยู่ดูละครที่บ้าน ละครกำลังสนุก ทำให้ไม่อยากมาประชุม เป็นต้น ซึ่งการประชุมของชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องเป็นช่วงเวลาค่ำ เนื่องจากวิถีชีวิตที่ต้องออกไปทำงานในไร่นาตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น เมื่อกลับมาตอนเย็นก็ต้องรับประทานอาหารเย็นให้เสร็จเรียบร้อยก่อน ดังนั้นการประชุมจึงต้องใช้เวลาในช่วงค่านั่นเอง การประชุมในช่วงกลางวันอาจนัดประชุมได้ในวันหยุด ซึ่งวันหยุดหมายถึงวันพระใหญ่ โดยคนในชุมชนถือเป็นวันหยุดที่จะไม่ไปทำงานในไร่นาเลย (วันพระใหญ่คือวันขึ้น 15 ค่ำ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา)

น้ำประปา

ปัจจุบันบ้านแม่ชะปู้ใช้น้ำประปาภูเขา มีการต่อท่อน้ำมาจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่ แต่ละห่อมบ้านใช้น้ำประปาภูเขาจากลำห้วยคนละแห่ง โดยบ้านแม่ชะปู้เหนือใช้น้ำจาก “ห้วยทิโบโพ” บ้านแม่ชะปู้เปียงใช้น้ำจาก “ห้วยพะโลโก๊ะ” บ้านแม่ชะปู้หลวงใช้น้ำจาก “ห้วยเกลอแฉครีโก๊ะ” บ้านแม่ชะปู้ในใช้น้ำจาก “ห้วยแม่ชะปู้” และบ้านห้วยยาวใช้น้ำจาก “ห้วยยาว” น้ำประปาภูเขาที่ชาวบ้านใช้นั้นไม่ต้องเสียค่าน้ำ บางครัวเรือนจะไม่ใช้น้ำประปาภูเขาสำหรับดื่มกินหรือประกอบอาหาร แต่จะใช้น้ำบ่อเพื่อการดังกล่าว โดยในแต่ละห่อมบ้านจะมีการสร้างบ่อน้ำด้วยการใช้ท่อซีเมนต์ทำเป็นที่เก็บกักน้ำ เวลาจะใช้น้ำก็นำภาชนะ เช่น กระบอกไม้ไผ่ แกลลอน ถังน้ำพลาสติก ฯลฯ ไปตักน้ำกลับมาเก็บไว้สำหรับดื่มกินหรือประกอบอาหารที่บ้าน เมื่อนำภาชนะไปตักน้ำบ่อมาแล้วก็นำมาเทใส่ไว้ในโถงดินเล็ก ๆ บนบ้าน เพื่อใช้สำหรับดื่มกิน โดยจะมีกระบวยน้ำหรือกระบอกน้ำพลาสติกตั้งไว้ เพื่อใช้สำหรับตักน้ำดื่มด้วย สำหรับน้ำประปาภูเขานั้นบางวันน้ำก็ไม่ไหล บางวันน้ำก็ขุ่นเป็นสีเหลืองหรือสีคล้ำ ถ้าเกิดกรณีนี้ขึ้นชาวบ้านก็จะ

ไปอาบน้ำซักผ้าในลำห้วยเล็ก ๆ ที่มีอยู่หลายแห่ง ชาวบ้านส่วนใหญ่บอกว่าน้ำบ่อมีความใส สะอาด และมีรสชาติอร่อยกว่าน้ำประปาภูเขา ดังนั้นจึงนิยมใช้น้ำบ่อดื่มกินและประกอบอาหาร ส่วนน้ำประปาภูเขาจะใช้สำหรับอาบน้ำ ซักผ้า ล้างภาชนะต่าง ๆ ผสมอาหารหมู เป็นต้น แต่บางครั้งเรือกก็ใช้น้ำประปาภูเขาดื่มกินและประกอบอาหาร โดยบางครั้งเรือกก็ต้มก่อนนำมาดื่ม บางครั้งเรือกก็ต้มโดยไม่ต้ม เป็นต้น

ภาษา

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีภาษาพูดของตนเองมาช้านาน ต่อมาคณะมิชชันนารีได้นำตัวอักษรพม่ามาปรับปรุงให้เป็นภาษาเขียนของชาวกะเหรี่ยงขึ้น โดยประกอบด้วยพยัญชนะ 25 ตัว วรรณยุกต์ 5 ตัว และตัวควบกล้ำอีก 5 ตัว นับจากนั้นมาภาษาเขียนแบบอักษรพม่า ซึ่งเรียกกันในภาษากะเหรี่ยงว่า “หลิ-วา” นี้ ก็เริ่มแพร่หลายอยู่ในหมู่ชาวกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาคริสต์ จนกระทั่งปัจจุบันมีการใช้ภาษาเขียนแบบนี้อยู่ในหมู่ชาวกะเหรี่ยงหลายแห่งในประเทศไทย ทั้งที่ยังนับถือผีและถือคริสต์ และมีบางแห่งได้มีการเรียกชื่อใหม่ในภาษากะเหรี่ยงเองว่า “หลิ-ปก-เกอะ-ญอ” ซึ่งมีความหมายว่าเป็น “หนังสือของกะเหรี่ยง” และเกิดความภูมิใจในเผ่าพันธุ์ ต่อวัฒนธรรมทางภาษาของตน

ภาษากะเหรี่ยงนั้นไม่มีตัวสะกด การออกเสียงนั้นสามารถเขียนแทนได้โดยการใช้อักษรไทย นอกจากบางตัวเท่านั้นเอง ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

1. พยัญชนะ

พยัญชนะกะเหรี่ยงมีอยู่ 25 ตัว ตรงกับภาษาไทยเกือบทั้งหมด มีที่แตกต่างไปเพียง 3 ตัว เท่านั้น

1.1 เสียง “ก” มีลักษณะการออกเสียงตัว “ก” และ “ค” ติดกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งในแง่ของภาษาศาสตร์ถือเป็นเสียงโฆษะ แตกต่างไปจากตัว “ก” ซึ่งมีเสียงเป็นอโฆษะ เช่น คำว่า “เก” แปลว่า “ดิงาม”

1.2 เสียง “ญ” เป็นการออกเสียงคล้ายตัว “ย” แต่ให้เสียงขึ้นนาสิก (จมูก) อย่างคนไทยภาคเหนือออกเสียงคำว่า “หญิง” ในแง่ภาษาศาสตร์ถือเป็นการออกเสียงโดยใช้ส่วนกลางของลิ้นแตะกับส่วนกลางของเพดาน แต่ให้ลมที่ปล่อยออกมาจากลำคอผ่านออกทางช่องจมูก เช่นคำว่า “ญา” แปลว่า “ปลา”

1.3 เสียง “ฆ” มีลักษณะการออกเสียงคล้ายตัว “ค” แต่มีเสียงในลำคอมาก ๆ ในแง่ภาษาศาสตร์ถือเป็นเสียงอโฆษะ ซึ่งออกเสียงที่ฐานเพดานอ่อนส่วนหลัง

2. สระ

สระในภาษากะเหรี่ยงมีอยู่ 9 คู่เสียง คือ ทีฆสระ 9 ตัว และรัสสระอีก 9 ตัว ซึ่งทั้งหมดนี้ตรงกับสระในภาษาไทย คือ เป็นเสียงสระที่ใช้อยู่ในภาษาไทย ได้แก่

สระเสียงสั้น (รัสสระ)

อะ
อิ
อี
อุ
เอะ
แอะ
โอะ
เออะ
เอาะ

สระเสียงยาว (ทีฆสระ)

อา
อ
อื
อู
เอ
แอ
โอ
เออ
ออ

3. วรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์ในภาษากะเหรี่ยงเหมือนกับเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทย นอกจากการที่มีเสียงสามัญ 2 แบบ คือ แบบหนึ่งเป็นเสียงสามัญอย่างปกติ อีกแบบหนึ่งยาวกว่าเสียงสามัญปกติเล็กน้อย แต่ลักษณะทั้งสองอย่างไม่ก่อให้เกิดความสับสนในการแปลความหมายแต่อย่างใด

4. พยัญชนะควบกล้ำ

นอกจากตัวควบกล้ำทั้ง 3 แบบที่มีอยู่ในภาษาไทย คือ การควบกล้ำด้วยเสียง “ร” “ล” และ “ว” แล้ว ในภาษากะเหรี่ยงมีการควบกล้ำด้วยตัว “ก” และตัว “ย” อีก 2 ตัว ซึ่งการควบกล้ำด้วยตัว “ก” นี้มีอยู่หลายคำ และทำความยุ่งยากในการพูดสำหรับผู้พูดที่เป็นคนไทยมากพอสมควร

ข้อสังเกตในการเปรียบเทียบภาษากะเหรี่ยงกับภาษาไทย คือ นอกจากภาษา
กะเหรี่ยงจะไม่มีตัวสะกดแล้ว ยังไม่มีเสียงพยัญชนะ “ฟ” หรือ “ฝ” อีกด้วย และในด้านเสียง
สระนั้นก็ไม่น้อยกว่าในภาษาไทย ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงที่พูดภาษาไทยพอได้นั้นจะออกเสียงตัวสะกด
ไม่ชัด รวมทั้งการออกเสียงสระอีกหลายตัวซึ่งมีในภาษาไทย แต่ไม่มีในภาษากะเหรี่ยงอีกด้วย

ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปุมนิยมใช้ภาษากะเหรี่ยงสื่อสารควบคู่กันกับภาษาเมือง
(ภาษาไทยภาคเหนือ) ชาวบ้านส่วนใหญ่จะพูดและฟังภาษาคำเมืองได้มากกว่าภาษาไทยกลาง
สำหรับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ฟังและพูดภาษาไทยกลางไม่ได้เลย ส่วนคนหนุ่มสาวและเด็ก ๆ ซึ่งได้รับ
การศึกษาจากโรงเรียนนั้น สามารถฟังพูดอ่านและเขียนภาษาไทยกลางได้ แต่ก็ยังพูดสำเนียง
ไทยกลางได้ไม่ค่อยชัด เนื่องจากครอบครัวจะใช้ภาษากะเหรี่ยงสื่อสารกันตลอด

วิจัยการประจำปี

ตารางที่ 12 ตารางแสดงวิจัยการประจำปีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปุม

เดือน	กิจกรรม	
	ผู้ชาย	ผู้หญิง
ม.ค.	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมมองพื้นที่แห่งใหม่สำหรับ โค่นถางทำไร่หมุนเวียน - เข้าป่าหาไม้เพื่อนำมาสร้างบ้าน หรือซ่อมแซมบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยสามีตัดสินใจเลือกพื้นที่แห่งใหม่ สำหรับโค่นถางทำไร่หมุนเวียน - ใช้เวลาร่างในการทอผ้า - เกี่ยวหญ้าคา และนำหญ้าคามามามัด เป็นตับ เพื่อนำไปใช้สำหรับมุงหลังคา บ้าน
ก.พ.	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมพื้นที่ในการทำไร่หมุนเวียน โดยการถางต้นไม้ม - เข้าป่าหาไม้เพื่อนำมาสร้างบ้าน หรือซ่อมแซมบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยงานถางต้นไม้มในไร่หมุนเวียน - ใช้เวลาร่างในการทอผ้า - เกี่ยวหญ้าคา และนำหญ้าคามามามัด เป็นตับ เพื่อนำไปใช้สำหรับมุงหลังคา บ้าน
มี.ค.	<ul style="list-style-type: none"> - เผาไร่หมุนเวียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยงานเผาไร่หมุนเวียน

เม.ย.	- ทำรั้วล้อมรอบไร่หมุนเวียน	- ช่วยงานทำรั้วล้อมรอบไร่หมุนเวียน
พ.ค.	- เตรียมพื้นที่และหว่านเมล็ดข้าวเปลือก เพื่อให้เติบโตเป็นต้นกล้า เพื่อที่จะนำต้นกล้าข้าวไปปลูกในนาข้าวต่อไป - ปลูกข้าวไร่ - ปลูกพืชไร่	- ช่วยงานเตรียมพื้นที่และหว่านเมล็ดข้าวเปลือก เพื่อที่จะนำต้นกล้าข้าวไปปลูกในนาข้าวต่อไป - ช่วยงานปลูกข้าวไร่ - ช่วยงานปลูกพืชไร่
มิ.ย.	- ไถนา และพ่อนา	- ช่วยงานไถนา และพ่อนา
ก.ค.	- ปลูกข้าวนา	- ปลูกข้าวนา
ส.ค.	- เอาหญ้าในนาในไร่ - เก็บผลผลิตข้าวสาลี (ข้าวโพด)	- เอาหญ้าในนาในไร่ - เก็บผลผลิตข้าวสาลี (ข้าวโพด)
ก.ย.	- เอาหญ้าในนาในไร่ - ซ่อมแซมยุ้งข้าวหรือสร้างยุ้งข้าวใหม่	- เอาหญ้าในนาในไร่ - ช่วยงานซ่อมแซมยุ้งข้าวหรือสร้างยุ้งข้าวใหม่
ต.ค.	- เก็บผลผลิตในไร่ - เกี่ยวข้าวไร่ (ช่วงปลายเดือน)	- เก็บผลผลิตในไร่ - เกี่ยวข้าวไร่ (ช่วงปลายเดือน)
พ.ย.	- เกี่ยวข้าวไร่ และเกี่ยวข้าวนา - ตีข้าว เก็บเมล็ดข้าวเปลือกใส่กระสอบ แยกกลับมาเก็บในยุ้งข้าว	- เกี่ยวข้าวไร่ และเกี่ยวข้าวนา - ตีข้าว เก็บเมล็ดข้าวเปลือกใส่กระสอบ แยกกลับมาเก็บในยุ้งข้าว
ธ.ค.	- ตีข้าว เก็บเมล็ดข้าวเปลือกใส่กระสอบ แยกกลับมาเก็บในยุ้งข้าว (ช่วงต้นเดือน)	- ตีข้าว เก็บเมล็ดข้าวเปลือกใส่กระสอบ แยกกลับมาเก็บในยุ้งข้าว (ช่วงต้นเดือน) - ใช้เวลาว่างในการทอผ้า

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านทราบว่า ช่วงเดือนธันวาคม – กุมภาพันธ์ เป็นช่วงหลังเกี่ยวข้าว คือ เป็นช่วงที่เกี่ยวข้าวไร่และเกี่ยวข้าวนาเสร็จแล้ว ดังนั้นชายหญิงจะว่างจากงานในไร่ นา จนกว่าจะถึงหน้าทำไร่นาครั้งต่อไป ซึ่งผู้หญิงจะมีเวลาว่างในการทอผ้า ดังนั้นช่วงนี้ผู้หญิงจึงอยู่บ้านทอผ้าให้สมาชิกในครอบครัวกันมาก ไหมสำหรับทอผ้าจะขายดีในช่วงนี้ นอกจากการทอผ้าแล้วผู้หญิงก็ยังทำงานมัดหญ้าคา โดยการไปเกี่ยวหญ้าคาในสวนหรือในป่ากลับมาไว้ที่บ้าน แล้วนำหญ้ามามัดเป็นตับเก็บไว้หลาย ๆ ตับ เพื่อให้ผู้ชายนำไปทำหลังคาบ้านต่อไป งานนี้เป็นงานเบา ๆ สบาย ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง แต่ผู้ชายก็เห็นผู้ชายช่วยทำบ้าง ส่วนผู้ชายก็มีเวลาว่างเช่นกัน เพราะไม่ต้องไปทำงานในไร่ นา ผู้ชายก็จะใช้ช่วงเวลาดังกล่าวในการเข้าป่าหาไม้ และเลื่อยไม้เอาเก็บไว้สำหรับสร้างบ้านหรือซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น

โดยจะเป็นลักษณะเอามือกัน เพื่อนบ้านคนไหนที่มาช่วยงานเรา เราก็ต้องไปช่วยงานเพื่อนบ้านคนนั้น เป็นการใช้น้ำแรงงานกัน อย่างไรก็ตามในช่วงต้นเดือนธันวาคมก็อาจจะเห็นการตีข้าวและเก็บเมล็ดข้าวเปลือกมาเก็บในยุ้งข้าวกันอยู่ เพราะอาจมีบางครัวเรือนยังไม่เสร็จ และถ้าปีนี้จะต้องเลือกที่ทำอะไรแห่งใหม่ ก็จะต้องเตรียมมองพื้นที่สำหรับโค่นถางทำอะไรหมุนเวียนเอาไว้ โดยจะเริ่มมองหาพื้นที่สำหรับทำอะไรหมุนเวียนในช่วงเดือนมกราคม สำหรับเดือนมกราคมนี้เป็นเดือนส่งคนตาย เดือนนี้ห้ามแต่งงาน ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนเมษายนเป็นเดือนแห่งการเตรียมพื้นที่สำหรับทำอะไร โดยเดือนกุมภาพันธ์ทำการถางต้นไม้ เดือนมีนาคมเผาไร่ และเดือนเมษายนทำรั้วล้อมรอบไร่ ซึ่งผู้ชายจะเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการทำงานดังกล่าว แต่ผู้หญิงก็ช่วยงานเหล่านั้นด้วยเช่นกัน เดือนพฤษภาคมเป็นเดือนแห่งการเพาะต้นกล้าข้าว โดยผู้ชายจะเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะต้นกล้า และจากนั้นก็จะนำเมล็ดข้าวเปลือกไปหว่านในพื้นที่ ๆ เตรียมไว้ เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกเติบโตเป็นต้นกล้าต่อไป นอกจากนี้ก็ยังมีงานในไร่ คือ การปลูกข้าวไร่ และปลูกพืชไร่ โดยผู้หญิงก็ช่วยผู้ชายทำงานดังกล่าวด้วยเช่นกัน เดือนมิถุนายนเป็นเดือนแห่งการเตรียมพื้นที่เพื่อปลูกข้าว เริ่มต้นจากการไถนา เพื่อให้ดินอุ้มน้ำฝนเอาไว้ได้อย่างทั่วถึง หลังจากไถนาได้ประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ก็ทำการพอนา เพื่อเป็นการปรับพื้นที่ดินในแปลงนาให้เรียบพร้อมที่จะปลูกข้าวได้ ผู้ชายมีหน้าที่หลักที่ต้องทำงานดังกล่าว แต่ผู้หญิงก็ช่วยงานด้วยเช่นกัน เดือนกรกฎาคมเป็นเดือนแห่งการปลูกข้าวนา โดยการนำต้นกล้าที่เพาะไว้ไปปลูกลงในนา ทั้งชายหญิงจะช่วยกันปลูก การปลูกข้าวนาเป็นลักษณะการเอามือกัน เดือนสิงหาคม - กันยายนเป็นเดือนแห่งการเอาหญ้าในไร่มา เพื่อให้ข้าวไร่ข้าวนาเจริญเติบโตได้ผลผลิตดี ไม่โดนหญ้าแย่งน้ำแย่งอาหาร ซึ่งการเอาหญ้าเป็นลักษณะการเอามือกัน นอกจากนี้เดือนสิงหาคมจะเป็นช่วงที่ข้าวโพดที่ปลูกไว้ในไร่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว ดังนั้นช่วงเดือนนี้ชาวบ้านจะพากันไปเก็บข้าวโพดในไร่ แต่ละครั้วเรือนจะกินข้าวโพดกันมาก และถ้าครั้วเรือนใดต้องการจะซ่อมแซมยุ้งข้าวหรือสร้างยุ้งข้าวใหม่ ก็จะทำในเดือนกันยายน เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่าเดือนนี้เหมาะสมสำหรับการสร้างยุ้งข้าว จะทำให้เป็นสิริมงคลต่อยุ้งข้าว เดือนตุลาคมเป็นเดือนที่ผลผลิตในไร่ทั้งหลายที่ปลูกไว้เจริญเติบโต และเริ่มเก็บผลผลิตในไร่ได้แล้ว เช่น ถั่วฝักยาว แตง ฟักทอง เป็นต้น และในช่วงปลาย ๆ เดือนตุลาคม บางครัวเรือนก็เริ่มเกี่ยวข้าวไร่ข้าวนากันแล้ว พอถึงเดือนพฤศจิกายนจนถึงช่วงต้นเดือนธันวาคมถือเป็นช่วงแห่งการเกี่ยวข้าวไร่ข้าวนาโดยแท้ เพราะจะมีการเกี่ยวข้าวกันอยู่ทุกวัน ซึ่งเป็นลักษณะการเอามือกัน พอเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว สมาชิกในครัวเรือนก็จะช่วยกันตีข้าว เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกจากรวงข้าว แล้วช่วยกันแบกเมล็ดข้าวเปลือกกลับมาเก็บไว้ที่ยุ้งข้าว เดือนธันวาคมเป็นเดือนของคนตาย เดือนนี้ห้ามแต่งงานเช่นเดียวกับเดือนมกราคม

ประเพณีประจำปี

ตารางที่ 13 ตารางแสดงประเพณีประจำปีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ
บ้านแม่ชะปู้

เดือน	ประเพณี
มกราคม	-
กุมภาพันธ์	- ประเพณีมัดมือใหญ่ (บายศรีสู่ขวัญ)
มีนาคม	-
เมษายน	- ประเพณีสงกรานต์
พฤษภาคม	-
มิถุนายน	-
กรกฎาคม	-
สิงหาคม	- การเลี้ยงผีไร่ผีนา (หลังจากปลูกข้าวไร่ข้าวนาเสร็จแล้ว) - ประเพณีมัดมือใหญ่ (บายศรีสู่ขวัญ)
กันยายน	-
ตุลาคม	- ประเพณีถวายสลากภัต
พฤศจิกายน	- ประเพณีมัดมือ (ก่อนตีข้าว) - ประเพณีมัดมือ (ตอนเอาเมล็ดข้าวเปลือก เก็บไว้บนยุ้งข้าว) - ประเพณีลอยกระทง
ธันวาคม	- ประเพณีแก้ะทอเถาะ (ประเพณีส่งนกขึ้นฟ้า)

ชีวิตประจำวัน

ชีวิตประจำวันของกะเหรี่ยงเป็นชีวิตที่ผูกพันอยู่กับไร่นาและชุมชน เนื่องจากมีชีวิตที่เรียบง่าย ทำมาหากินพอยังชีพ และอาชีพหลักคือการทำไร่ทำนา ซึ่งไร่นาก็อยู่ในชุมชน ดังนั้นชีวิตประจำวันจึงคลุกคลีอยู่ในชุมชน ไม่ค่อยได้ออกไปนอกชุมชนนัก

ชีวิตประจำวันสมาชิกในครัวเรือนทุกคนจะตื่นแต่เช้าตรู่ ถ้าเป็นครอบครัวขยาย เมื่อตื่นนอนตอนเช้าภรรยาจะหุงข้าว และถ้าข้าวสารใกล้จะหมดแล้ว ภรรยาหรือบุตรสาวก็ต้องออกไปตำข้าว หรืออาจช่วยกันตำข้าวทั้งสองคนแม่ลูก นอกจากนี้ภรรยาหรือบุตรสาวก็ยังมียางที่จะต้องไปตักน้ำบ่อมาเก็บไว้สำหรับต้มกินและใช้ประกอบอาหาร จากนั้นก็จะเป็นการทำกับข้าว โดยภรรยาหรือแม่ภรรยาเป็นผู้ทำกับข้าว แล้วจึงรับประทานอาหารเช้าพร้อมกัน เมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว สมาชิกในครัวเรือนก็จะช่วยกันให้อาหารหมู และให้อาหารไก่ ใครที่สามารถช่วยได้ก็ช่วย ถ้าสามีต้องรีบไปทำงานในไร่นาก็ไม่จำเป็นต้องช่วย และถ้าลูกต้องไปโรงเรียนก็ต้องช่วยเช่นกัน (แต่ถ้าเป็นวันหยุด ลูกก็อาจจะช่วยให้อาหารหมูทั้งตอนเช้าและเย็น) จากนั้นภรรยาก็ต้องหัน ตำ และต้มหยวกกล้วยเตรียมไว้สำหรับเป็นอาหารหมูตอนเย็นด้วย เมื่อเสร็จงานบ้านแล้วภรรยาจึงเตรียมตัวออกไปช่วยงานสามีที่ไร่นา จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่งานบ้านจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง โดยเฉพาะในช่วงเช้าก่อนที่จะออกไปช่วยสามีทำงานในไร่นาก็ต้องทำงานบ้านเสียก่อน ซึ่งมีมากมายหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นหุงข้าว ตำข้าว ทำกับข้าว ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ เตรียมอาหารสำหรับให้หมูตอนเย็น และบางครั้งก็ต้องห่อข้าวและเตรียมกับข้าวให้สามีเอาไปกินที่ไร่นาด้วย โดยพ่อภรรยาและสามีมีหน้าที่หลักที่จะต้องออกไปทำงานในไร่นา ยกเว้นวันหยุดซึ่งเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ ส่วนภรยานั้นถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ซึ่งถ้าวันไหนงานที่ไร่นามีมาก ต้องใช้แรงงานมาก ภรรยาหรือแม่ภรรยาคนใดคนหนึ่งก็จะไปช่วยงานในไร่นา โดยคนที่เหลือจะต้องอยู่ดูแลเด็ก ใครจะไปทำงานหรือใครจะอยู่ดูแลเด็กก็ตกลงกันเอง หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเอาบุตรไปฝากเลี้ยงไว้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พอถึงตอนเย็น หญิงที่อยู่บ้านจะต้องเตรียมหุงข้าวเอาไว้ ส่วนหญิงคนที่ไปทำงานในไร่นาก็ต้องกลับมาบ้านก่อนผู้ชาย ให้ผู้ชายในครัวเรือนทำงานในไร่นากันต่อไป ส่วนผู้หญิงจะต้องกลับมาให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ เก็บไก่เข้าเล้า และทำกับข้าว เมื่อผู้ชายในครัวเรือนกลับมาจากไร่นา ก็จะแบกเอาหยวกกล้วยหรือพืชที่เป็นอาหารหมูล้อมกลับมาบ้านด้วย จากนั้นสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งอาจเป็นสามี แม่ บุตรที่เลิกเรียนกลับมาบ้านแล้ว หรือพี่น้องของภรรยาที่อยู่บ้านเดียวกัน ช่วยกันหัน ตำ และต้มไว้สำหรับเป็นอาหารหมูในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น จากนั้นก็รับประทานอาหารเช้าร่วมกัน เมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้วก็จะนั่งคุยกันรอบเตาไฟ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ทุกคนอยู่กันพร้อมหน้า

พร้อมตา เนื่องจากกลับมาจากไถ่กันหมดทุกคนแล้ว บ้างก็มีเพื่อนบ้านมาเที่ยวหาที่บ้าน บ้างก็ออกไปเที่ยวหาเพื่อนบ้านที่บ้าน บ้างก็ออกไปดูละครทีวี ชายหนุ่มก็ออกไปเที่ยวหาหญิงสาว แต่หญิงสาวมักจะไม้ออกไปไหนยามค่ำคืนคนเดียว ถ้าไปก็ต้องชวนพี่น้องหรือเพื่อนที่เป็นผู้หญิงไปด้วยกัน ซึ่งการออกไปก็จะเป็นการไปดูละครที่บ้านของเพื่อนบ้านที่มีทีวี หรือการออกไปเที่ยวหาเพื่อน ๆ เป็นต้น สำหรับบ้านที่มีทีวีพอรับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้ว สมาชิกในบ้านก็จะอยู่บ้านดูข่าวดูละครไม่ออกไปเที่ยวหาเพื่อนบ้าน แต่ก็จะมีเพื่อนบ้านมาหาเพื่อดูทีวีหลายคน และเมื่อละครหลังข่าวจบก็จะทยอยกันกลับไปนอนที่บ้านตน ทั้งนี้เพราะเจ้าของบ้านที่มีทีวีส่วนใหญ่จะปิดทีวีและเข้านอนเมื่อละครหลังข่าวจบ จะไม่ดูทีวีจนดึกดื่น เพราะวิถีชีวิตที่ทำงานหนักและต้องตื่นแต่เช้า จึงเข้านอนเร็ว พอเช้าวันรุ่งขึ้นก็ดำเนินกิจวัตรประจำวันเช่นเดียวกันนี้อีก

ลักษณะนิสัย

กะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ส่วนใหญ่มีนิสัยรักสงบ ไม่ชอบการทะเลาะวิวาท และการใช้ความรุนแรง ใครที่มีนิสัยดุ ชอบข่มขู่ และแสดงกิริยาก้าวร้าวในลักษณะเอาเรื่องและใช้กำลัง ชาวบ้านจะไม่ชอบคนผู้นั้น นอกจากนี้คนรุ่นเก่ามักมีนิสัยรักความสันโดษ สังเกตได้จากคนรุ่นเก่ามักมีการย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำพังในที่แห่งใหม่ ถ้าเห็นว่าในหย่อมบ้านตนมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นแล้ว แต่สำหรับคนรุ่นหลังหรือคนรุ่นใหม่มักไม่เป็นเช่นนี้แล้ว คนรุ่นหลังชอบอยู่ที่ ๆ มีเพื่อนบ้านเยอะ ๆ เพราะทำให้ไม่เหงา และสนุกสนานครื้นเครงดี คนรุ่นใหม่มักชอบการคบค้าสมาคม ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะความเคลื่อนไหวนอกชุมชน หรือความเคลื่อนไหวของสังคมภายนอก เมื่อมีคนต่างถิ่นเข้ามาในชุมชน เช่น นักศึกษา ชาวต่างชาติ ก็มักจะอยากรู้จัก และมีคำถามมากมายที่อยากรู้อยากถามคนเหล่านั้น แต่ก็มีคามอายอยู่บ้าง โดยเฉพาะผู้หญิงจะมีนิสัยค่อนข้างขี้อาย ไม่กล้าพูดกับคนต่างถิ่น เพราะไม่มีความมั่นใจ เนื่องจากพูดภาษาไทยไม่ชัด กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ค่อนข้างมีเหตุผล มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สังเกตได้จากเวลาที่มีเรื่องราวหรือมีปัญหาในชุมชนเกิดขึ้น ก็มักจะใช้วิธีการประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่เกิดขึ้น และหาข้อยุติร่วมกัน หรือกรณีคนในชุมชนทำผิดกฎของชุมชน ก็จะมีการประชุมเพื่อหาบทลงโทษที่เป็นมติของชาวบ้าน กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้รุ่นใหม่มักมีความสนใจเรื่องราวของสังคมภายนอกมากขึ้น เนื่องจากมีโอกาสติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น เช่น เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้การเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอกมีมากขึ้น การได้ดูข่าวสารจากทีวี การมีนักศึกษา นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการและเอกชนต่าง ๆ เข้ามาในชุมชน อีกทั้งการที่ชุมชนบ้านแม่ชะปู้เป็นชุมชนหนึ่งที่ประสบปัญหาในเรื่องของสิทธิที่ดินทำกิน โดยเป็นพื้นที่ ๆ อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งกำลังมีความเคลื่อนไหว

ไหวในการเรียกร้อย พ.ร.บ. ป่าชุมชนอยู่ในขณะนี้ ดังนั้นคนในชุมชนจึงจำเป็นที่จะต้องสนใจข่าวสารบ้านเมือง และเรื่องราวต่าง ๆ จากสังคมภายนอกอยู่เสมอ เพราะอาจมีผลกระทบมาถึงชุมชนบ้านแม่ชะปู้ สำหรับบุคคลสำคัญที่มีบทบาทเรียนรู้และติดต่อกับสังคมภายนอกได้มากนั้น มักเป็นผู้ที่มีการศึกษา และมีโอกาสติดต่อกับคนพื้นราบบ่อย ๆ โดยเมื่อรับรู้เรื่องราวใดที่เป็นประโยชน์ ก็จะนำมาบอกเล่าให้ฟังกันในชุมชน นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความต้องการที่จะรู้ถึงสิทธิของความเป็นคนไทยบนผืนแผ่นดินไทยอีกด้วย ต้องการรู้กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ให้เหตุผลว่า ตนไม่อยากจะเอาไรต์เอาเบรียบ ถูกข่มขู่ ถ้าตนรู้กฎหมาย ตนก็จะสามารถมีเหตุผลอ้างถึงความถูกต้องของตนเองได้ สำหรับเด็กรุ่นใหม่เริ่มให้ความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับสังคมภายนอก เช่น วิถีชีวิตของคนไทยพื้นราบที่อยู่ในเมือง เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ฯ การปฏิบัติตนเมื่อต้องไปใช้ชีวิตอยู่ในเมือง ทั้งนี้เพราะมีหลายคนที่จะเข้าไปเรียนหนังสือหรือทำงานในเมือง แสดงให้เห็นว่ากะเหรี่ยงชุมชนนี้เริ่มมีนิสัยที่ต้องการ ๆ รับรู้สิ่งใหม่ ๆ จากสังคมภายนอกมากขึ้น มีความกระตือรือร้นอยากจะทำสิ่งต่าง ๆ จากสังคมภายนอก มิใช่คิดจะอยู่ลำพัง แยกตัวจากสังคมภายนอก

ครัวเรือน

ครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของสมาชิกทุกคน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมักประกอบด้วยตา ยาย พ่อ แม่ และลูก และอาจมีญาติคนอื่น ๆ ของฝ่ายภรรยาอยู่ร่วมกันอีกด้วย ครัวเรือนที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายจะประกอบด้วย 2 ครอบครัวอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน บางครัวเรือนก็มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว โดยอยู่กัน 1 ครอบครัว สมาชิกประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก วัฒนธรรมของกะเหรี่ยงนั้นหลังแต่งงานฝ่ายชายจะต้องย้ายไปอยู่กับภรรยาที่บ้านของภรรยาอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้ครอบครัวรอบผลผลิต จากการสัมภาษณ์ทราบว่า ในการย้ายไปอยู่บ้านของภรณยานั้นจะต้องอยู่อย่างต่ำ 1 ปี แล้วจึงจะสามารถย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่กันเองได้ จะต้องอยู่รวมกันกับพ่อแม่และญาติฝ่ายภรรยา และจะกลายเป็นแรงงานของบ้านฝ่ายภรรยา ดังนั้นจึงต้องอยู่ให้ครบ 1 ปี เพื่อช่วยครอบครัวของฝ่ายภรรยาในการปลูกข้าวนาข้าวไร่ และรอให้เกี่ยวข้าวเสร็จก่อน จากนั้นจึงจะสามารถย้ายออกไปได้ ถ้าอยู่เกิน 1 ปีแล้วจะย้ายออกเมื่อใดก็ได้ แล้วแต่การตกลงกันของสามีภรรยา นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสมาชิกในครอบครัวของฝ่ายภรรยาด้วยว่ามีใครบ้าง เช่น ถ้าภรรยาเป็นลูกสาวคนเดียวที่แต่งงาน (โดยอาจมีพี่ชายหรือน้องชาย) กรณีนี้สามีจะต้องอยู่บ้านฝ่ายภรรยาไปจนตลอด เพราะภรรยาจะต้องมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ของตนยามแก่ชรา เนื่องจากเมื่อพี่ชายหรือน้องชายของภรรยาแต่งงานไปก็จะต้องย้ายออกจากครัวเรือนไปอยู่บ้านภรรยาของเขา ดังนั้นลูกสาวคนเดียวแต่งงานจึงต้องเอาสามี

เข้ามาอยู่ในครัวเรือนของพ่อแม่ตนไปตลอด แต่ถ้ากรณีพ่อแม่มีลูกสาวมากกว่า 1 คน กรณีนี้ลูกสาวที่แต่งงานก่อนก็จะเอาสามีมาอยู่ด้วยกันที่บ้านอย่างน้อย 1 ปี จากนั้นก็สามารถแยกออกไปสร้างบ้านอยู่กันเองได้ ถ้าเห็นว่าสมาชิกในบ้านมีมากเกินไป และมีความต้องการจะย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่กันเอง หรือจะอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่จนกว่าลูกสาวคนต่อไปจะแต่งงาน แล้วจึงค่อยย้ายออกไปก็ได้ อย่างไรก็ตาม ขึ้นอยู่กับพ่อแม่ด้วยว่าต้องการอยู่กับลูกสาวคนใด โดยครอบครัวของลูกสาวคนที่พ่อแม่ไม่เลือกที่จะอยู่ด้วย จะต้องเป็นฝ่ายย้ายออกไปสร้างบ้านใหม่อยู่กันเอง สำหรับหลังฤดูเกี่ยวข้าวเมื่อสามีภรรยาย้ายออกไปแล้ว สามีภรรยาจะแบ่งเอาข้าวเปลือกไปด้วย และถ้าข้าวไม่พอกินก็จะกลับมาเอาไปอีก แต่ถ้าบังเอิญย้ายไปอยู่ในละแวกบ้านใกล้กันกับพ่อแม่ภรรยา สามีภรณาก็อาจจะกินข้าวยุ่งเดียวกันกับพ่อแม่ภรรยาจนกว่าจะถึงฤดูการทำไร่ทำนาครั้งใหม่ ซึ่งจะทำด้วยตนเองในปีต่อไป โดยฝ่ายภรรยาจะได้รับการแบ่งที่นามาจากพ่อแม่ของตน แล้วสามีภรณาก็จะช่วยกันทำนาปลูกข้าวให้สำหรับครอบครัวตนเอง เมื่อแยกครัวเรือนออกมาแล้ว สามีภรณาก็ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผักขาย หรือรับจ้าง เพื่อหาเลี้ยงครอบครัวตามความสามารถที่จะทำให้ครอบครัวมีกินอยู่ได้ตามอัตภาพ และเมื่อมีลูกก็จะช่วยกันเลี้ยงลูก สามีภรณาก็มีความใกล้ชิดกับลูกมาก พ่อแม่ลูกจะมีความใกล้ชิดกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพ่อแม่ไม่ได้ไปทำงานนอกชุมชน ตอนเย็นก็จะกลับมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตาทุกวัน บางครั้งเวลาไปทำงานทั้งพ่อและแม่ก็จะเอาลูกไปทำงานในไร่ร่วมกับตนด้วย แต่ถ้าลูกยังเล็กเกินไปก็อาจเอาลูกไปฝากไว้ให้ตายายเลี้ยง หรือฝากไว้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตอนเย็นจึงมารับลูกกลับบ้าน ส่วนใหญ่แม่จะเลี้ยงลูกมากกว่าพ่อ เพราะพ่อมีหน้าที่หลักที่จะต้องทำงานในไร่นาแทบทุกวัน

ศาสนา

ชาวเขาบ้านแม่ชะบุ 99% นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีจะเข้าวัดทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ มีหิ้งพระอยู่ในบ้านเพื่อบูชาตามแบบศาสนาพุทธ แต่ก็ยังนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมด้วย โดยจะมีพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่าง ๆ รวมทั้งยังคงมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน แต่บางคนก็ไม่ได้ไปวัด เพราะร่างกายไปไม่ไหว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชรา การนับถือพุทธของคนกะเหรี่ยงไม่เคร่งครัด แต่จะเคร่งครัดไปทางการนับถือผีมากกว่า ที่ไม่ค่อยเคร่งครัดพุทธก็เพราะว่าแต่ก่อนที่ไม่มีวัด เพิ่งจะมีวัดไม่นาน แต่ก่อนนี้ก็มีวัดเหมือนกัน แต่อยู่ไกลมาก ชาวบ้านจึงไม่นิยมไปวัดกัน สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีบางครอบครัวไม่ประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษแล้ว โดยให้เหตุผลว่าเป็นการสิ้นเปลืองหมูและยุ่งยาก แต่บางครอบครัวก็ยังคงเลี้ยงผี

บรรพบุรุษอยู่ ประชากร 1% นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งกระจายอยู่ในทุกหย่อมบ้าน มากที่สุดอยู่ในหย่อมบ้านห้วยยาว ปัจจุบันกำลังมีการก่อสร้างโบสถ์อยู่ที่หย่อมบ้านแม่ชะปู่เหนือบริเวณบ้านไหลโต้ง สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จะไม่มีเครื่องไม้เครื่องมือใดๆ เลย และไม่เข้าวัดด้วย

ตารางที่ 14 ตารางแสดงการนับถือศาสนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู่
(พิจารณาจากจำนวนครัวเรือน)

หย่อมบ้าน	จำนวนครัวเรือน		
	นับถือศาสนาพุทธ ควบคู่กับการนับถือผี	นับถือศาสนาคริสต์	รวม จำนวนครัวเรือน
บ้านแม่ชะปู่เหนือ	34	6	40
บ้านแม่ชะปู่เปียง	61	-	61
บ้านแม่ชะปู่หลวง	31	2	33
บ้านแม่ชะปู่ใน	30	2	32
บ้านห้วยยาว	14	14	28
รวม	170	24	194

จากตารางจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู่มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 194 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีมีมากที่สุดถึง 170 ครัวเรือน คิดเป็น 87.6% และนับถือศาสนาคริสต์ 24 ครัวเรือน คิดเป็น 12.4% ปัจจุบันไม่มีผู้ที่นับถือผีอย่างเดียวนแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 ตารางแสดงการนับถือศาสนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้
(พิจารณาจากจำนวนประชากร)

หย่อมบ้าน	จำนวนประชากร		
	นับถือศาสนาพุทธ ควบคู่กับการนับถือผี	นับถือศาสนาคริสต์	รวม จำนวนประชากร
บ้านแม่ชะปู้เหนือ	176	20	196
บ้านแม่ชะปู้เปียง	297	-	297
บ้านแม่ชะปู้หลวง	210	5	215
บ้านแม่ชะปู้ใน	162	6	168
บ้านห้วยยาว	113	27	140
รวม	958	58	1,016

จากตารางจะเห็นได้ว่า บ้านแม่ชะปู้มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,016 คน จำนวนประชากรที่นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีมีมากที่สุดถึง 958 คน คิดเป็น 94.3% และนับถือศาสนาคริสต์ 58 คน คิดเป็น 5.7% ปัจจุบันไม่มีผู้ที่นับถือผีอย่างเดียวแล้ว

การนับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผี

เดิมกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้มีความเชื่อถือผีวิญญาณ (Animism) โดยเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างทั้งเลวและดีนั้นเกิดจากการกระทำของผีวิญญาณทั้งสิ้น เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ฝนแล้ง การเสียหายของพืช ฯลฯ และการกระทำใด ๆ ที่ผิดไปจากจารีตประเพณีและความเชื่อนั้น มิใช่ผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษโดยผีวิญญาณเท่านั้น แต่ยังหมายถึงว่าทุกคนในหมู่บ้านจะต้องได้รับการลงโทษด้วย เช่น การเจ็บป่วย หรือเกิดความอดอยาก ขาดแคลน ความล้มเหลวของการทำไร่ทำนา เป็นต้น การนับถือผีของชาวบ้านยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด ถึงแม้ภายหลังเมื่อมีการเผยแพร่ศาสนาพุทธเข้ามาในชุมชน และชาวบ้านหันมานับถือศาสนาพุทธกันมาก แต่ชาวบ้านก็ยังนับถือผีอยู่ด้วยอย่างเคร่งครัด ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีอยู่ควบคู่ไปกับการนับถือพุทธ ดังนั้นในการนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีของชาวบ้าน ก็จะมีทั้ง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี โดยชาวบ้านจะมีการเชื่อถือผี นับถือผี จึงมีพิธีกรรมในการบวงสรวงผี หรือที่เรียกกันว่า “การเลี้ยงผี” ต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งผีตามความเชื่อของกะเหรี่ยงนั้นมีทั้งผีดีและผีร้าย แต่ที่สำคัญ ๆ อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ฝี่เจ้าที่ ถือว่าเป็นฝี่เจ้าของที่ดินป่าเขาของหมู่บ้าน คอยดูแลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการทำเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ และการดำรงชีวิตทั่วไป ได้แก่ ฝี่นา ฝี่ไร่ ฝี่ป่า
2. ฝี่บรรพบุรุษ ถือว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษฝ่ายมารดา ซึ่งคอยคุ้มครองให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่สมาชิกทุกคนในหลังคาเรือนนั้น
3. ฝี่ทั่วไป เช่น ฝี่น้ำ ฝี่ไฟ ฯลฯ

การที่กะเหรี่ยงมีการนับถือฝี่ เชื่อว่ามีฝี่สิงสถิตย์อยู่ในที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไร่ นา ยุงข้าว ลำห้วย ลำธาร ป่าไม้ ฯลฯ และเชื่อในสิ่งประหลาดที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากสิ่งมีอำนาจลึกลับ ดังนั้นกะเหรี่ยงจะปฏิบัติพิธีกรรมเพื่อเป็นการอ่อนน้อม ขอขมา สะเดาะเคราะห์ หรือเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และการปฏิบัติพิธีกรรมตามวัฏจักรการเกษตรและตามประเพณีต่าง ๆ ส่วนการนับถือศาสนาพุทธของกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ถือว่ายังไม่เคร่งครัด เพราะชาวบ้านบางคนยังไม่รู้ความหมายของการสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร ไม่ทราบความหมายในสิ่งที่ทำตามวิธีปฏิบัติทางศาสนาพุทธ สำหรับคนรุ่นใหม่ทั้งเด็กและหนุ่มสาว รวมทั้งผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนนั้นพอจะทราบความหมายของการสวดมนต์ไหว้พระและการปฏิบัติตามศาสนาพุทธอยู่บ้าง และจะไปวัดกันเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม วิธีปฏิบัติบางอย่างก็ไม่เหมือนกับวิธีปฏิบัติของคนพื้นราบที่นับถือศาสนาพุทธ เช่น การตักบาตร รวมทั้งการบิณฑบาตของพระสงฆ์ด้วย โดยพระสงฆ์วัดแม่ชะบู่จะมีการบิณฑบาตโดยให้เด็กวัดเอาปิ่นโตมารับบิณฑบาตรอาหารจากชาวบ้านตามบ้านต่าง ๆ การบูชาพระและการถวายอาหารพระพุทธรูปที่หิ้ง ก็ต่างจากคนไทยพื้นราบตรงที่ไม่มี การปฏิบัติที่สม่ำเสมอ ไม่ค่อยทำความสะอาดหิ้งพระ ไม่ค่อยดูแลในเรื่องของการจัดแต่งหิ้งพระให้สวยงาม และการจัดดอกไม้ บางครั้งในการถวายอาหารก็ไม่มีการจัดรูปเทียนเพื่อบอกกล่าวพระ เป็นต้น ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือฝี่จะมีการเข้าวัดทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ฟังเทศน์ ฟังธรรม กราบไหว้พระสงฆ์และพระพุทธรูป การตั้งหิ้งพระและบูชาพระตามแบบวิธีปฏิบัติของศาสนิกชน เพียงแต่การปฏิบัติอาจจะยังไม่เคร่งครัด และต่างกับคนไทยพื้นราบ ทั้งนี้เพราะวิถีชีวิตของชาวบ้านต่างจากคนไทยพื้นราบ

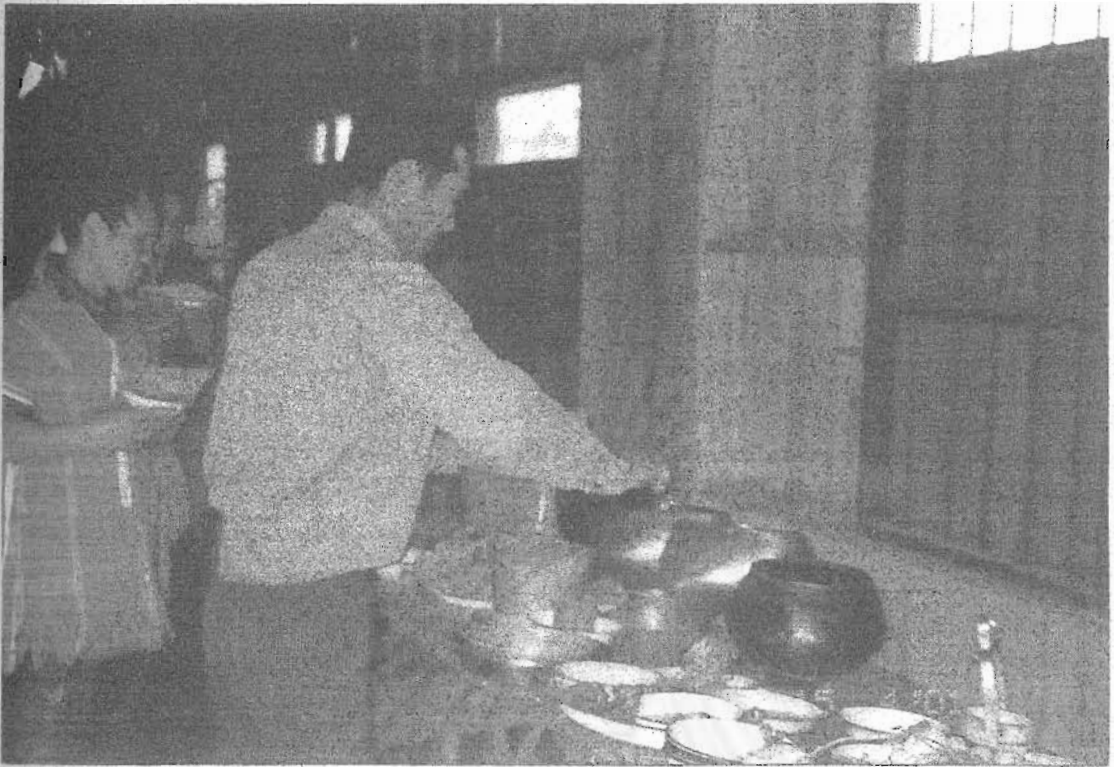
วันพระ เมื่อถึงวันพระชาวบ้านจะเตรียมอาหารไปทำบุญตักบาตรสวดมนต์ไหว้พระกันที่วัดตอนเช้า ชาวบ้านจะเรียกวันพระเป็น 2 อย่าง คือ วันพระเล็ก กับวันพระใหญ่ โดยวันพระเล็กคือวันพระธรรมดา แต่วันพระใหญ่จะเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งก็หมายถึงรวมถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ด้วย เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น เมื่อถึงวันพระใหญ่ทุกคนจะหยุดงาน ไม่ไปทำงานในไร่ นา โดยจะหยุดพักผ่อนอยู่บ้าน หรืออาจมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในหมู่บ้าน เช่น การประชุมของชาวบ้าน การร่วมกัน

พัฒนาถนนหนทางในหมู่บ้าน การเล่นกีฬา เป็นต้น โดยแต่เดิมมีความเชื่อกันว่า พอถึงวันพระ จะต้องหยุดทำงานในไร่นาสวน เพราะต้องการให้มีเวลาไปทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ ฟังเทศน์ฟังธรรม แต่ถ้าเป็นวันพระเล็กก็สามารถไปทำงานในไร่นาได้ตามปกติถ้าอยากจะไป ถ้าวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระ ไม่ว่าจะเป็วันพระเล็กหรือวันพระใหญ่ก็ตาม พระสงฆ์จะตีระฆังเพื่อเป็น สัญญาณเตือนให้ชาวบ้านรู้ว่าพรุ่งนี้เป็นวันพระ และถ้าวันรุ่งขึ้นเป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์ก็จะมี การตีระฆังเป็นสัญญาณเตือนด้วยเช่นกัน โดยมีเพิ่มเติมพิเศษ คือ อาจมีการเปิดเครื่องกระจายเสียง ให้ชาวบ้านฟังเกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญนั้น อย่างเช่นกรณีวันแม่แห่งชาติ พระสงฆ์ก็จะ เปิดเพลงเกี่ยวกับพระคุณแม่ และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระคุณของแม่ เป็นต้น แต่เพลงและเรื่องเล่า ที่เปิดให้ชาวบ้านฟังนั้นเป็นภาษาไทยกลาง ซึ่งชาวบ้านที่ฟังภาษาไทยไม่ได้ก็จะไม่เข้าใจความ หมาย แต่ความที่พระสงฆ์กับชาวบ้านจะสื่อสารกันด้วยภาษากะเหรี่ยง ดังนั้นเวลาชาวบ้านมา ทำบุญที่วัด ก็จะได้รับรู้เกี่ยวกับความสำคัญของวันสำคัญนั้น ๆ เพราะพระสงฆ์จะอธิบายให้ฟัง วันพระห้ามตาข้าว ดังนั้นถ้าวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระก็ต้องพิจารณาดูว่าในครัวเรือนมีข้าวพอกินถึงวัน พรุ่งนี้หรือไม่ ถ้าไม่พอกก็ต้องรีบตาข้าวเก็บไว้ก่อน เพราะถ้าถึงวันพระแล้วห้ามตาข้าว

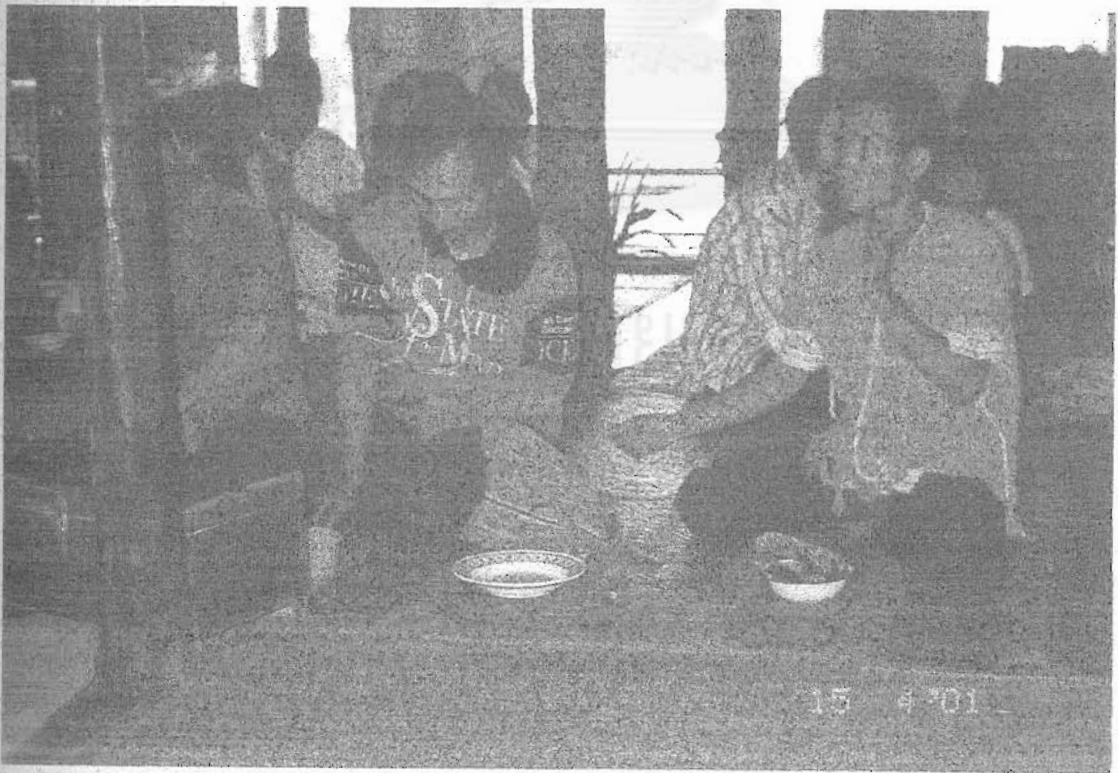
วันพระเล็ก การปฏิบัติตัวในวันพระเล็ก ตอนเช้าชาวบ้านจะเตรียมอาหารมา ที่วัด อาหารที่เตรียมมา ได้แก่ ข้าว กับข้าว ขนมหรือผลไม้ น้ำใสในภาชนะที่เป็นขวดเล็ก ๆ ไว้สำหรับกรวดน้ำ บางครั้งก็มีดอกไม้ด้วย แล้วแต่ว่าจะนำอาหารใดมาถวายก็ได้ทั้งนั้น ขอเพียง มีข้าวมาถวายก็พอ ถึงแม้ไม่มีกับข้าวหรือขนม อย่างน้อยก็จะมีข้าวมาเพื่อตักบาตร เนื่องจาก ชาวบ้านให้ความสำคัญกับข้าวมาก ชาวบ้านเชื่อว่าจะทำให้ไม่ขาดแคลนข้าว ทำให้มีข้าวกิน เพียงพอ ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับข้าวมากกว่ากับข้าว ขนม หรือผลไม้ต่าง ๆ พอมาถึงที่วัด ภายในศาลาบำเพ็ญบุญแล้ว ชาวบ้านก็จะใช้ช้อนตักข้าวเล็กน้อยออกจากภาชนะของตนใส่ใน บาตรหรือภาชนะที่ทางวัดเตรียมไว้ และเอากับข้าวที่เหลือภาชนะที่ทางวัดเตรียมไว้เช่นกัน จากนั้น ก็ถือภาชนะใส่ข้าวของตนมาวางไว้ตรงที่ตนเอง การนำข้าวและอาหารมาถวายพระไม่มีความ เกรงครัดเหมือนอย่างคนไทยพื้นราบ โดยข้าวและอาหารนั้นอาจเป็นข้าวและอาหารที่ตักกินไป บ้างแล้วในตอนเช้าก่อนมาวัด ซึ่งแตกต่างจากคนไทย โดยเวลาคนไทยเตรียมอาหารเพื่อทำบุญ ตักบาตร จะต้องตักข้าวและกับข้าวที่ทำเสร็จใหม่ ๆ แยกไว้สำหรับถวายพระต่างหาก ห้ามกิน อาหารที่เตรียมไว้ก่อนถวายพระ ต้องแบ่งอาหารเอาไปถวายพระเสียก่อนแล้วจึงจะกินอาหารนั้นได้ หรือต้องตักแบ่งแยกออกมาเตรียมไว้สำหรับถวายพระเสียก่อน แล้วจึงจะกินอาหารนั้นได้ แต่ ชาวบ้านที่นี่ไม่ได้ถือเคร่งครัดอย่างนั้น โดยเมื่อตักข้าวหรือกับข้าวออกมากินแล้ว ก็สามารถตักเอา ไปถวายพระต่อได้ ต่อมาเมื่อได้เวลาอันสมควร ผู้นำสวดมนต์ก็จะจุดธูปเทียนกราบพระพุทธรูป และนำสวดมนต์ ชาวบ้านก็จะสวดมนต์ตาม จากนั้นพระสงฆ์ก็จะสวดมนต์ต่อ โดยให้ชาวบ้าน

สวดมนต์ตาม พร้อมกับยกภาชนะใส่ข้าวของตนขึ้นเหนือหัว สำหรับผู้นำสวดมนต์ในชุมชนจะเป็นผู้ชาย ในการมาทำบุญตักบาตรสวดมนต์ที่วัดนั้นผู้ชายจะนั่งด้านหน้า ๆ ส่วนผู้หญิงจะนั่งด้านหลัง ๆ และผู้ชายจะเป็นผู้นำในการสวดมนต์และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนผู้หญิงจะชี้อายและสวดมนต์ไม่เป็นเหมือนผู้ชาย เนื่องจากไม่เคยบวชเหมือนผู้ชาย ระหว่างที่พระสงฆ์สวดมนต์ ชาวบ้านก็จะทยอยกันลุกขึ้นเอาข้าวที่ยังคงมีอยู่ในภาชนะของตนไปใส่ในบาตรพระหรือภาชนะที่ทางวัดเตรียมไว้ให้จนหมด โดยจะเริ่มลุกไปเป็นแถว เริ่มจากผู้ชายแถวหน้าก่อน แล้วค่อย ๆ ลุกเป็นแถวตามลำดับ เมื่อเสร็จแล้วก็เดินกลับมาที่นั่งเดิม จากนั้นก็จะเป็นการพูดคุยกันในเรื่องทั่ว ๆ ไป พระสงฆ์อาจมีเรื่องแจ้งประกาศให้ชาวบ้านทราบ เรื่องขอความร่วมมือต่าง ๆ หรืออาจให้คำสอนแก่ชาวบ้าน หรือถ้าชาวบ้านมีเรื่องราวที่ต้องการจะปรึกษาหารือร่วมกัน ก็สามารถพูดคุยกันได้ โดยจะคุยกันด้วยภาษากระเหรี่ยง ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถฟังเข้าใจได้ แต่ก็พอจะรู้ว่าคุยกันเรื่องอะไร โดยรู้ได้จากการสอบถามชาวบ้านหรือพระสงฆ์ว่าพูดคุยกันเรื่องอะไร ซึ่งพระสงฆ์สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ดี หลังจากนั้นก็จะเป็นการกรวดน้ำ เมื่อกรวดน้ำเสร็จแล้วก็เป็นการสวดมนต์ กราบพระพุทธรูปและพระสงฆ์ ถือเป็นอันเสร็จพิธีกรรม จากนั้นชาวบ้านก็จะทยอยกันเดินออกจากศาลาบำเพ็ญบุญ และเอาน้ำที่กรวดไปเทลงบนพื้นดินหรือต้นไม้ ผู้วิจัยเคยถามจากชาวบ้านว่าทราบความหมายของการกรวดน้ำหรือไม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่ทราบว่ากรวดน้ำทำเพื่ออะไร มีความหมายอย่างไร หรือมีความเชื่อเกี่ยวกับการกรวดน้ำอย่างไร ผู้วิจัยจึงต้องอธิบายถึงความหมายของการกรวดน้ำตามความเชื่อของศาสนาพุทธให้ชาวบ้านบางคนฟังว่าการกรวดน้ำเป็นการแผ่บุญกุศลให้แก่เพื่อนมนุษย์ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเสร็จจากการกรวดน้ำแล้ว ทุกคนก็จะทยอยกันเดินกลับบ้านไปเพื่อรับประทานอาหารเช้า และแยกย้ายกันไปทำงานในไร่กันต่อไป เวลาไปทำบุญตักบาตรที่วัด หญิงสาวมักใส่ชุดประจำเผ่าสำหรับสาวโสด ที่เรียกว่า “ชุดเซกวา” หญิงที่แต่งงานแล้วใส่ชุดประจำเผ่าแบบหญิงที่แต่งงานแล้วเช่นกัน ส่วนผู้ชายก็ใส่เสื้อประจำเผ่าเช่นกัน แต่ไม่เคร่งครัดเหมือนผู้หญิง โดยบางครั้งก็ใส่เสื้อแบบคนไทยพื้นราบ หรือใส่กางเกงแบบคนไทยพื้นราบมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 35 ภาพการตักบาตรในวันพระ

ภาพที่ 36 ภาพการกรวดน้ำ

วันพระใหญ่ ถ้าเป็นวันพระใหญ่ ก็จะมีการทำบุญตักบาตรที่วัดตอนเช้าเหมือน
 อย่างเช่นวันพระเล็ก แต่บรรยากาศค่อนข้างคึกคักมากกว่า เพราะชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตร
 ที่วัดกันเป็นจำนวนมากกว่า ซึ่งก็จะเป็นโอกาสที่ชาวบ้านได้พบปะพูดคุยกัน สำหรับวิธีการปฏิบัติ
 ก็เป็นเหมือนกันกับวันพระเล็ก แต่เพิ่มเติมโดยพระสงฆ์จะเทศนาให้ฟังถึงความสำคัญของวัน
 ดังกล่าวให้ชาวบ้านฟัง และพอตอนเย็นหลังจากรับประทานอาหารเย็นกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 ชาวบ้านก็จะทยอยกันมาที่วัดอีกครั้ง เพื่อมาทำพิธีเวียนเทียนรอบศาลาบำเพ็ญบุญ โดยจะเตรียม
 ฐูปเทียนและดอกไม้มาด้วย ดอกไม้ก็จะเก็บมาจากธรรมชาติ จากนั้นเอาดอกไม้ฐูปเทียนมัดรวม
 กันไว้ โดยใช้ใบบอนหรือใบตองห่อมัดรวมกัน แล้วจุดฐูปเทียน สวดมนต์ จากนั้นก็เดินถือดอกไม้
 ฐูปเทียนเวียนเทียนรอบศาลาบำเพ็ญบุญ 3 รอบ ชาวบ้านจะถอดรองเท้าเดินเวียนเทียน และจะ
 พยายามไม่ให้เทียนดับ ถ้าเทียนดับก็จะขอจุดไฟจากเทียนของเพื่อน พอเวียนเทียนครบ 3 รอบ
 แล้วก็นำฐูปเทียนและดอกไม้ไปวางไว้ในที่ ๆ ทางวัดเตรียมไว้ สำหรับวันสำคัญทางประเพณี
 หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ของคนไทย เช่น วันสงกรานต์ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ จะไม่มีการ
 เวียนเทียน จะเวียนเทียนเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ถ้าเป็นวันธรรมดาที่ไม่ใช่วันพระเล็กหรือวันพระใหญ่ การตักบาตรจะทำได้ 2 วิธี
 วิธีแรก โดยเด็กวัดจะเป็นผู้นำปิ่นโตมารับบิณฑบาตรอาหารจากชาวบ้านตามบ้านต่าง ๆ และจะ
 นำปิ่นโตอาหารนี้ไปถวายให้พระสงฆ์ที่วัด อีกวิธีหนึ่ง คือ การที่พระสงฆ์เดินบิณฑบาตรด้วย
 ตนเอง โดยเดินไปตามหย่อมบ้านต่าง ๆ เพื่อรับบิณฑบาตรอาหารจากชาวบ้าน

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 37 ภาพการตักบาตรในวันธรรมดา

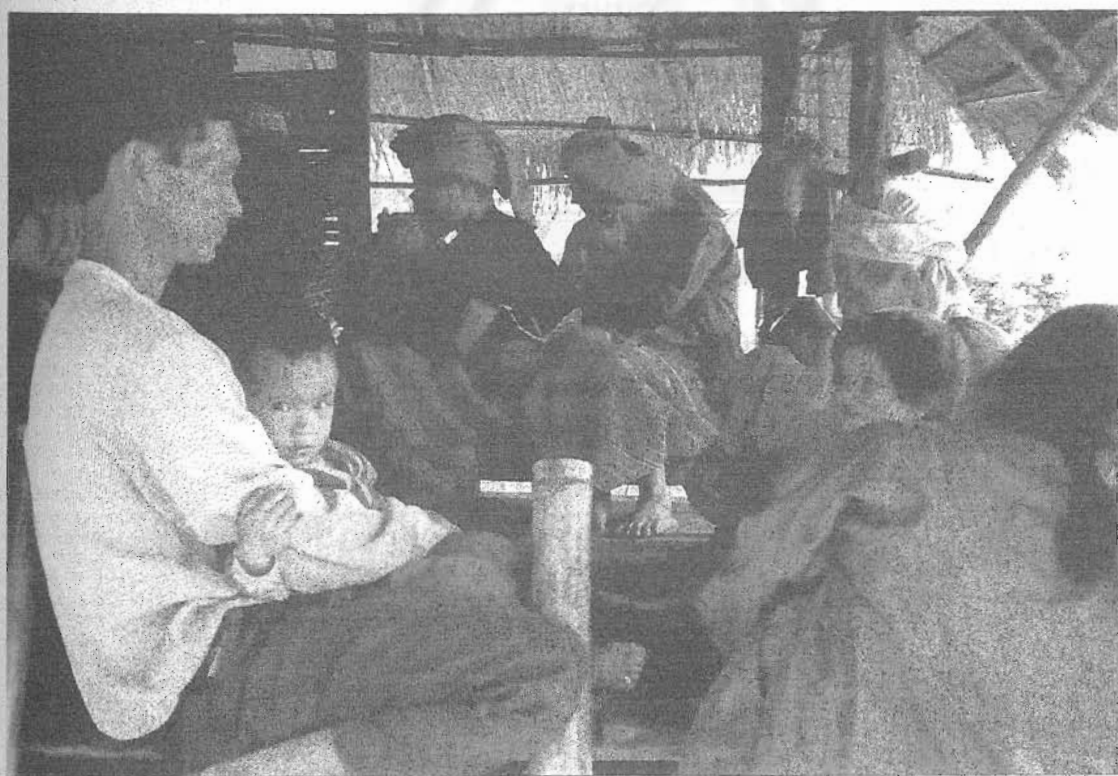
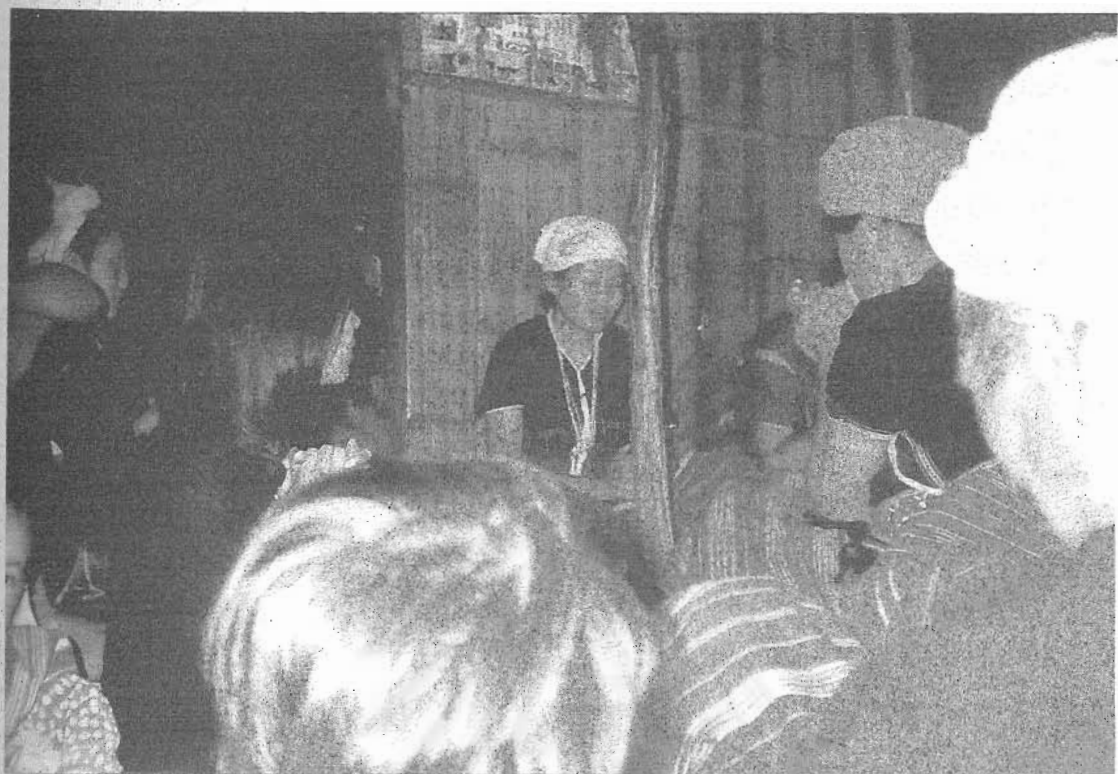
พระสงฆ์ที่วัดแม่ชะปุมมี 1 องค์ และพระสงฆ์ที่สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรมก็มี 1 องค์ เช่นกัน ซึ่งบ้านแม่ชะปุมแต่เดิมมีเพียง 1 วัด คือ วัดแม่ชะปุม ก่อตั้งมาได้ 24 ปีแล้ว และได้มีการพัฒนาสิ่งก่อสร้างในวัดเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ แต่เดิมชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธที่วัดแม่ชะปุมเพียงวัดเดียว ทำให้ที่ทางในอาคารประกอบศาสนกิจแทบจะนั่งไม่พอสบายทีเดียว ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2543 จึงมีการก่อตั้งวัดเพิ่มขึ้นมาอีก 1 วัด ให้ชื่อว่า "สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม" ทำให้ชุมชนนี้มี 2 วัด ชาวบ้านจึงแยกกันไปวัดตามความสะดวก โดยชาวบ้านแม่ชะปุมเหนือและบ้านแม่ชะปุมเปียงนิยมมาทำบุญที่วัดแม่ชะปุม เพราะเดินทางใกล้กว่า แต่สำหรับชาวบ้านแม่ชะปุมหลวงและบ้านแม่ชะปุมในนิยมไปวัดสิริมงคลธรรม เพราะเดินทางใกล้กว่าเช่นกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นมิได้เป็นข้อบังคับ โดยใครสมัครใจจะไปวัดไหนก็ได้ แต่สำหรับชาวบ้านห้วยยาวไม่นิยมมาทำบุญตักบาตรที่วัดทั้งสองแห่งนี้ เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากวัดมาก ถ้าจะมาก็ต้องออกเดินทางจากบ้านมาตั้งแต่เวลาตอนเช้ามืดกันเลย ดังนั้นส่วนใหญ่ชาวบ้านห้วยยาวจะมาในันพระใหญ่มากกว่าวันพระเล็ก สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะไม่มาทำบุญตักบาตรที่วัด แต่จะไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ โดยปัจจุบันนี้บ้านแม่ชะปุมกำลังมีการก่อสร้างโบสถ์ 1 หลัง เพื่อให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ โดยสร้างโบสถ์ขึ้นที่ห้วยอมบ้านแม่ชะปุมเหนือ บริเวณบ้านใหม่ใต้

การนับถือศาสนาคริสต์

บ้านแม่ชะปุมมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 24 ครัวเรือน คิดเป็นจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์ 58 คน โดยบ้านแม่ชะปุมเหนือมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 1 ครัวเรือน เป็นจำนวน 2 คน บ้านแม่ชะปุมเหนือตรงส่วนของบริเวณบ้านไหลไต้มีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ 5 ครัวเรือน เป็นจำนวน 18 คน บ้านแม่ชะปุมหลวง 2 ครัวเรือน เป็นจำนวน 5 คน บ้านแม่ชะปุมใน 2 ครัวเรือน เป็นจำนวน 6 คน และบ้านห้วยยาว 14 ครัวเรือน เป็นจำนวน 27 คน ตอนที่บ้านแม่ชะปุมกำลังมีการก่อสร้างโบสถ์ 1 หลังที่บริเวณบ้านไหลไต้ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ แต่ปัจจุบันยังสร้างไม่เสร็จ จึงยังมีได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ดังนั้นการสวดมนต์ในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นั้น จะใช้บ้านของคนที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นสถานที่สวดมนต์หรือทำพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ทั้งนี้อาจเปลี่ยนบ้านไปเรื่อย ๆ แล้วแต่ความสะดวกและการตกลงกันของชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ สำหรับงบประมาณการสร้างโบสถ์แห่งนี้ได้มาจากเงินบริจาคของชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์ ทั้งชาวบ้านแม่ชะปุมและชาวบ้านจากที่อื่น ๆ ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์นี้แต่เดิมนับถือผีมาก่อน แล้วต่อมาเกิดปัญหา เพราะผีรบกวน ทั้งนี้เพราะการนับถือผีมีพิธีกรรมที่จะต้องทำหลายอย่าง บางครั้งทำไม่ถูกต้องตามพิธีกรรม หรือผิดพลาดบางอย่างขึ้นมา ก็เป็นเหตุให้ผีไม่พอใจ ผีจึงลงโทษ เช่น ทำให้เป็นประสาธ ทำให้ป่วย หรือตาย เป็นต้น ประกอบกับเริ่มมีการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในชุมชนบ้านแม่ชะปุม โดยมีอาจารย์ศาสนาคริสต์เข้ามาพูดคุยกับชาวบ้าน และเมื่อชาวบ้านหันมานับถือศาสนาคริสต์แล้วจากนั้นผีก็หายไป นั่นหมายถึงอาการประสาธหรือเจ็บป่วยก็หายไปด้วย ชาวบ้านจึงเลิกนับถือผี แล้วหันมานับถือศาสนาคริสต์แทน โดยเป็นการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์

ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์นี้จะไม่มีการไปทำบุญที่วัดตามแบบอย่างศาสนาพุทธ ไม่มีหิ้งบูชาพระพุทธรูป แต่ชาวบ้านสามารถเข้าวัดได้ ไหว้พระสงฆ์ได้ เพียงแต่วัตถุประสงค์ของการเข้าวัดมิใช่เพื่อไปทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมตามแบบอย่างคนที่นับถือศาสนาพุทธ นอกจากนี้ผู้ที่นับถือคริสต์ก็จะไม่มีการนับถือผีอีกแล้ว ไม่เชื่อในเรื่องผีวิญญานหรืออำนาจลึกลับ ดังนั้นจึงไม่มีการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีใด ๆ แต่จะมีความเชื่อถือในพระเจ้า ในการทำนาทำไร่ก็จะมี การสวดอธิษฐานอ้อนวอนพระเจ้า ให้พระเจ้าช่วยให้ได้ผลผลิตข้าวที่ดีและจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้ที่นับถือคริสต์ก็จะไม่มีการทำพิธีมัดมือใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ยังคงเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม เพียงแต่มีวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงเพื่อเอาไว้กิน และขายเป็นเงินในยามขาดแคลนเงิน มิได้มีไว้สำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผี ผู้ที่นับถือคริสต์จะมีงานกินเลี้ยงในวันเด็ก

วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันเกิด วันคริสต์มาส และวันปีใหม่ และมีการเข้าโบสถ์เพื่อสวดอธิษฐานต่อพระเจ้าในวันอาทิตย์ ซึ่งถ้าโบสถ์สร้างเสร็จแล้วก็ต้องมีการแต่งตั้งผู้นำคริสตจักรขึ้นมา โดยผู้นำคริสตจักรมีหน้าที่เป็นผู้นำสวดอธิษฐานและดูแลโบสถ์ รวมทั้งเป็นครูสอนศาสนาคริสต์ด้วย การนับถือศาสนาคริสต์ของชาวบ้านแม่ชะปุมิทั้งแบบที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์และการนับถือมาตั้งแต่แรก โดยนับถือตามแบบอย่างพ่อแม่ ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์คนแรกที่บ้านแม่ชะปุมิ คือ คุณยายคนหนึ่งที่บ้านไหลไต่ัง แต่เดิมคุณยายนับถือผี แล้วต่อมาถูกผีเล่นงานเนื่องจากเลี้ยงผีไม่ดี ดังนั้นภายหลังจึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ตามแบบอย่างพ่อแม่ของตน เดิมทีคุณยายเป็นคนที่ย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่ชะปุมิ แต่เมื่อแต่งงานแล้วจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่ชะปุมิ และคุณยายก็เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่ชะปุมินี้ก่อนแล้ว พอคุณยายเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่ชะปุมิ ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีใครเลยที่นับถือศาสนาคริสต์ คุณยายจึงกลายเป็นบุคคลแรกของบ้านแม่ชะปุมินับถือศาสนาคริสต์ และต่อมาที่ชุมชนบ้านแม่ชะปุมิก็มีผู้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว และภายหลังก็เริ่มมีชาวบ้านหันมานับถือศาสนาคริสต์กันบ้างแต่ก็ไม่มากนัก ปัจจุบันที่บ้านแม่ชะปุมิ มีผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์คนหนึ่ง คือ คุณ พงษ์ไพโร ฤทัยกลิม เป็นคนปกากะญอ อ. แม่แจ่ม เรียนจบมาทางด้านศาสนาโดยตรงจากสถาบันยูไรท์ที่เชียงใหม่ สอบเป็นผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างถูกต้อง และมีบัตรอนุญาตให้เป็นผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ การทำงานเผยแพร่ศาสนาคริสต์นี้มิได้รับเงินเดือนตอบแทน แต่ต้องเป็นผู้เสียสละยอมอุทิศตนทำงานโดยไม่ได้รับเงินเดือนค่าตอบแทน แต่อาจมีรายได้บ้างเล็กน้อย จากการบริจาคเงินอุดหนุนของชาวบ้านอาทิตย์ละ 1 ครั้ง โดยในการประกอบพิธีกรรมการสวดอธิษฐานต่อพระเจ้าทุกวันอาทิตย์นี้ ชาวบ้านที่มาสวดก็จะนำเงินมาถวายด้วย ซึ่งถวายเป็นเงินไม่มาก เพราะชาวบ้านยากจน แต่ถ้าเป็นโบสถ์ตามเมืองใหญ่ ๆ จะได้เงินบริจาคอุดหนุนเป็นจำนวนมากทีเดียว เงินในส่วนนี้จะเก็บไว้เพื่อช่วยเหลือผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ในชุมชนบ้านแม่ชะปุมิทุกคน ถ้าใครไม่สบาย ขาดแคลนเงินรักษาพยาบาล หรือมีเรื่องเดือดร้อนใด ก็ต้องนำเงินส่วนนี้ไปช่วยเหลือชาวบ้าน ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จะมีคัมภีร์ของศาสนาคริสต์อยู่ด้วย ซึ่งคัมภีร์เขียนเป็นภาษาปกากะญอ ดังนั้นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จึงสามารถอ่านภาษาปกากะญอได้ ชาวบ้านแม่ชะปุมิทุกคนพูดภาษาปกากะญอได้เพราะเป็นคนปกากะญอ แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะเขียนและอ่านภาษาปกากะญอได้ ชาวบ้านแม่ชะปุมิเหนือ แม่ชะปุมิหลวง และแม่ชะปุมิที่นับถือศาสนาคริสต์จะมารวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีกรรมการสวดอธิษฐานต่อพระเจ้าร่วมกัน สำหรับชาวบ้านห้วยยาวที่นับถือศาสนาคริสต์ จะประกอบพิธีกรรมดังกล่าวที่ห่อมบ้านของตน จะไม่ค่อยเดินทางมาสวดอธิษฐานในวันอาทิตย์ร่วมกันที่บ้านไหลไต่ัง ทั้งนี้เพราะอยู่ไกล ไม่สะดวกที่จะเดินทางมาร่วมด้วย

ภาพที่ 38

ภาพการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ในการสวดอธิษฐาน
ต่อพระเจ้าทุกวันอาทิตย์

การศึกษา

ระดับการศึกษาของชาวบ้านแม่ชะบู่ มีตั้งแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ เรียนจบระดับประถมศึกษา เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนถึงผู้ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท โอกาสในการศึกษาต่อระดับสูงมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจ และระยะทางที่ห่างไกลจากสถานศึกษา การคมนาคมก็ไม่สะดวก เด็กผู้ชายเมื่อเรียนจบประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านแม่ชะบู่แล้วนิยมไปบวชเรียนต่อที่วัดวิเวก และวัดศรีไลดา จ. เชียงใหม่ ส่วนเด็กผู้หญิงเมื่อเรียนจบประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านแม่ชะบู่แล้วนิยมไปเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแม่โต หมู่ที่ 2 และอาจเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อที่โรงเรียนสะเมิงวิทยาคม บางคนก็ไปรับการฝึกอบรมอาชีพตามที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่จัดโครงการขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเรียนในระบบการศึกษา นอกโรงเรียน (กศน.) ที่โรงเรียนบ่อแก้ว โดยชาวบ้านที่ไม่ได้เรียนหนังสือ หรือที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา จบมัธยมศึกษาตอนต้น ก็จะมาเรียน ก.ศ.น. เพื่อให้เรียนจบในระดับชั้นที่สูงขึ้น

กะเหรี่ยงทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป พูดฟังอ่านและเขียนภาษาไทยกลางแทบไม่ได้เลย มีน้อยคนมากที่พูดภาษาไทยกลางได้บ้าง แต่ถ้าเป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 40 - 59 ปี จะสามารถพูดและฟังภาษาไทยกลางได้บ้าง แต่สามารถพูดและฟังภาษาไทยภาคเหนือได้มากกว่า และไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยกลางได้ สำหรับผู้ที่อยู่ในวัย 30 - 39 ปี สามารถพูดและฟังภาษาไทยกลางได้บ้าง แต่สามารถพูดและฟังภาษาไทยภาคเหนือได้มากกว่า และสามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้บ้าง สำหรับเด็กหญิงชายกะเหรี่ยงอายุไม่เกิน 14 ปี และหนุ่มสาวอายุประมาณ 15 - 29 ปีนั้น สามารถพูดและฟังภาษาไทยกลางได้ดี รวมทั้งสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้มาก ที่บ้านแม่ชะบู่มีชายอาวุโสบางคนที่ยังพอจดจำและเขียนภาษากะเหรี่ยงได้บ้างเล็กน้อย กะเหรี่ยงมีนิทานเล่าให้ฟังถึงเรื่องภาษา โดยเล่าว่าสาเหตุที่เขาอ่านและเขียนไม่ได้นั้น เพราะพวกเขาแม้จะไปทำไร่กันอยู่ ในขณะที่เทพเจ้าผู้สร้างโลกได้ประทานความรู้ให้แก่เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เมื่อไปไม่ทัน เทพเจ้าจึงฝากไว้กับผี ๆ น้อย ๆ (ซึ่งหมายถึงคนไทยฝรั่ง และชาติต่าง ๆ) แต่ผู้รับฝากก็นำไปทิ้งไว้โน้ไร เมื่อหมูมาพบเข้าก็กินเข้าไปและถ่ายออกมาแล้วไก่อก็ยังไม่ค่อยเขียนเข้าอีก เมื่อกะเหรี่ยงมาพบเข้าจึงนำไก่อไปฆ่า แล้วนำความรู้จากไก่อมาใช้ ซึ่งได้แก่การศึกษาเรื่องการทำนายจากกระดูกไก่ของกะเหรี่ยงในปัจจุบันนั่นเอง

ระดับการเรียนรู้ภาษาไทยของหญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ นั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการฟังและพูดได้ (โดยเฉพาะภาษาไทยภาคเหนือ) แต่เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ชายแล้ว ผู้หญิงที่ฟังและพูดภาษาไทยกลางได้น้อยกว่า เหตุผลที่สำคัญคือ การอยู่ในถิ่นที่ห่างไกลจากตัวเมือง ห่างไกลการติดต่อค้าขาย เมื่อต้องเดินทางไกลอย่างนี้หน้าที่ในการติดต่อจึงเป็นของผู้ชาย โอกาสที่ผู้ชายกะเหรี่ยงจะฟังและพูดภาษาไทยภาคเหนือได้จึงมีมากกว่า แต่เมื่อความเจริญเข้ามาถึงในชุมชน การคมนาคมสะดวกมากขึ้น คนภายนอกสามารถเข้ามาในชุมชนได้ง่าย และคนในชุมชนก็สามารถออกไปนอกชุมชนได้ง่าย ทำให้หญิงกะเหรี่ยงมีโอกาสได้พบปะติดต่อพูดคุยกับคนภายนอก หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้จึงสามารถฟังและพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยภาคเหนือได้มากขึ้น สำหรับเรื่องการเขียนและการอ่านภาษาไทยก็เช่นเดียวกัน โดยถ้าเปรียบเทียบระหว่างหญิงชายแล้วพบว่า ถ้าเป็นคนรุ่นเก่า ส่วนใหญ่ผู้ชายจะอ่านเขียนภาษาไทยได้มากกว่าผู้หญิง แต่ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งหมายถึงเด็กและหนุ่มสาวนั้น ทั้งชายหญิงก็สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้พอ ๆ กัน

ปัจจุบันบ้านแม่ชะปู้มีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านแม่ชะปู้ เด็กกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้จะมาเรียนหนังสือกันที่โรงเรียนนี้ ซึ่งทั้งเด็กชายและเด็กหญิงมีโอกาสทางการศึกษา เท่าเทียมกันตามระบบการศึกษาไทย แต่เด็กที่บ้านอยู่ไกลโรงเรียนมักไม่มาโรงเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดยให้เด็กที่บ้านอยู่ไกลโรงเรียนพักที่หอพักโรงเรียน โดยเด็กที่อยู่หอพักจะต้องกลับบ้านในตอนเย็นวันศุกร์ แต่เด็กบางคนไม่ยอมอยู่หอพัก โดยให้เหตุผลว่าเหงา อยากกลับไปอยู่กับพ่อแม่ที่บ้านมากกว่า เด็กบางคนอยู่หอพักได้ไม่นานก็หนีกลับไปอยู่บ้าน และไม่ยอมอยู่หอพักอีก เพราะอยากอยู่บ้านมากกว่า ปัจจุบันทางโรงเรียนประสบปัญหากรณีเด็กนักเรียนบ้านอยู่ไกลไม่มาเรียนหนังสือ บางครั้งขาดเรียนไปหลายวันแล้วจึงกลับมาเรียน เรียน ๆ หยุด ๆ อยู่อย่างนี้ คุณครูให้อยู่หอพักก็ไม่ยอมอยู่ ซึ่งทางโรงเรียนก็ตักเตือนเด็กไป แต่เด็กก็ยังคงมีพฤติกรรมเช่นนี้อยู่ ถึงขนาดออกจากโรงเรียนไปกลางคันเลยก็มี คุณครูให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่าไม่รู้จะแก้ไขปัญหานี้อย่างไร ความจริงแล้วเป็นหน้าที่ของพ่อแม่เด็กที่จะต้องดูแลเข้มงวด และบังคับให้ลูกของตนมาโรงเรียน มิใช่จะต้องให้ครูไปคอยตามตัวเด็กมาโรงเรียน เพราะครูเองก็มีงานที่จะต้องทำมากมายอยู่แล้ว พ่อแม่เด็กน่าจะช่วยกันดูแลเด็กในเรื่องนี้บ้าง พ่อแม่ควรให้ความสนใจในการศึกษากับลูกของตนมากกว่านี้ ปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ปัญหาที่เด็กเรียนไม่เก่ง โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย คุณครูหลายคนกล่าวว่าวิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่ไม่อยากสอนเด็กมากที่สุด เพราะเหนื่อยมากในการสอน เนื่องจากเด็กมีพัฒนาการช้ามาก คุณครูเองก็ทุ่มเทสอนอย่างหนัก แต่เด็กก็ยังคงไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ดีเท่าที่ควรพิจารณาได้จากเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ก็ยังอ่านและเขียนภาษาไทยผิด ๆ ถูก ๆ

อยู่เลย ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้คุณครูให้ความเห็นว่าเป็นเพราะเด็กขาดการทบทวน เมื่อเด็กกลับไปบ้านแล้วไม่ได้อ่านหนังสือทบทวน ทำให้ทักษะในการอ่านภาษาไทยไม่ดี และเมื่ออ่านหนังสือไม่ออกหรือทำการบ้านไม่ได้ พ่อแม่ก็ไม่สามารถช่วยสอนได้ อีกทั้งเมื่อเด็กกลับไปบ้านก็พูดภาษากะเหรี่ยง ดังนั้นเด็กจึงพูดภาษาไทยไม่ค่อยชัด ซึ่งส่งผลต่อทักษะในการอ่านและเขียนภาษาไทย ทำให้เด็กอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ค่อยถูกต้อง

จากการสำรวจจำนวนเด็กนักเรียนของโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนในปีการศึกษา 2520 พบว่า มีเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีทั้งไปเรียนต่อมัธยมปลาย ปวช. ปวส. และปริญญาตรีมากขึ้น มี 1 คนที่กำลังเรียนในระดับปริญญาตรีอยู่ มี 1 คนเรียนจบปริญญาตรีแล้ว และกำลังทำงานอยู่ในตัวเมือง จ. เชียงใหม่ และมี 1 คนที่กำลังเรียนปริญญาโทอยู่ที่ประเทศจีนด้วย อย่างไรก็ตามมีเด็กนักเรียนที่ออกกลางคันจำนวนมากขึ้นเช่นกัน ดังกรณีปัญหาที่ผู้วิจัยกล่าวไปข้างต้น จากการสัมภาษณ์พ่อแม่เด็กให้เหตุผลว่าเป็นเพราะเด็กไม่ไปโรงเรียนเอง พ่อแม่ไม่สามารถบังคับเด็กได้ จึงปล่อยตามใจเด็ก แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ของเด็กก็ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่ออนาคตของเด็กเท่าที่ควร ประการสำคัญที่สุดคือ วิธีการเลี้ยงดูบุตรของกะเหรี่ยงยังขาดระเบียบ มีลักษณะการตามใจลูก แล้วแต่ลูกจะคิด แล้วแต่ลูกจะทำ ไม่ค่อยบังคับ และไม่คอยทำโทษด้วยการตี

ปัจจุบันเด็กกะเหรี่ยงทั้งหญิงและชายเข้าไปเรียนหนังสือต่อในเมืองมากขึ้น ทำให้โอกาสที่เด็กหญิงกะเหรี่ยงจะได้รับการศึกษาสูงขึ้นมีมากขึ้น และพบว่าเด็กมีปัญหาในเรื่องความเป็นอยู่อย่างสังคมในเมือง แต่เด็กก็มีความอดทนที่จะอยู่ได้ ปัจจุบันมีเด็กคนหนึ่งเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนบ้านแม่ชะบู่และมีผู้ใจบุญขอรับไปอุปการะเลี้ยงดูส่งเสียให้เรียนต่อที่โรงเรียนในกรุงเทพฯ โดยขออุปการะเด็กผ่านทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ และติดต่อประสานงานมายังหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ เพื่อจัดหาเด็กที่เต็มใจไปอยู่และเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

การแต่งกาย

การแต่งกายของกะเหรี่ยงจะแตกต่างกันไปตามสภาวะของบุคคล เช่น หญิงสาว
โสดกับหญิงที่แต่งงานแล้วจะแต่งกายไม่เหมือนกัน

ภาพที่ 39 ภาพการแต่งกายของหญิงสาวกะเหรี่ยงสะกอ

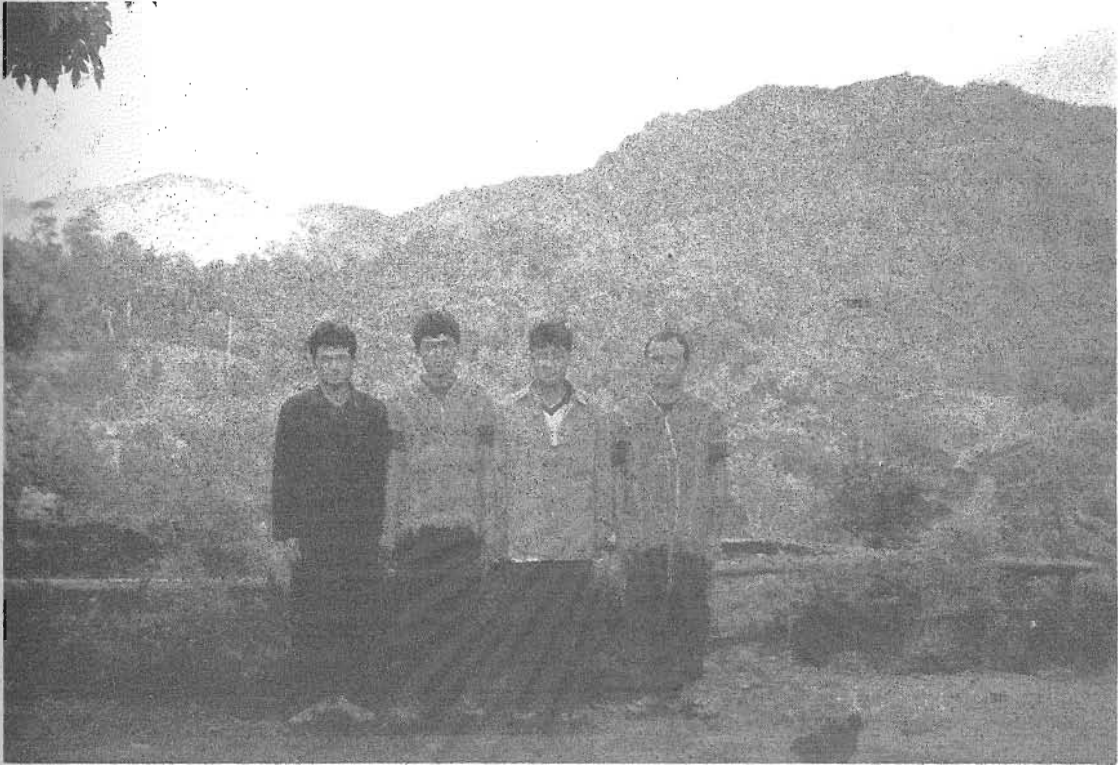
หญิงสาวโสดจะแต่งกายด้วยชุดทรงกระสอบสีขาวยาวลงมาถึงประมาณข้อเท้า ชายด้านล่างปล่อยเส้นไหมไว้ เป็นชุดยาวท่อนเดียว เรียกว่า "เซกวา" ชุดทรงกระสอบสีขาวนี้ จะมีการทอลวดลายเพื่อเพิ่มความสวยงาม โดยจะมีการทอลวดลาย 2 ช่วง คือ ช่วงท่อนบนของ ชุดบริเวณอก และช่วงท่อนล่างของชุดบริเวณขา สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกายของหญิงสาวโสด กะเหรี่ยงนี้จะต้องใส่ชุดทรงกระสอบยาวกอมข้อเท้า เป็นชุดยาวท่อนเดียว แต่จะเป็นสีใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสีขาวเท่านั้น แต่ขอให้เป็นชุดยาวท่อนเดียว ซึ่งสาวกะเหรี่ยงชุมชนอื่นก็อาจนิยม ใส่สีอื่นที่ไม่ใช่สีขาว แต่สำหรับหญิงสาวโสดที่ชุมชนบ้านแม่ชะปุ่น นิยมใส่ชุดทรงกระสอบสีขาว หญิงสาวโสดในปัจจุบันนิยมแต่งกายแบบคนไทยพื้นราบมากขึ้น แต่ถ้าเป็นวันพระ ส่วนใหญ่จะ ใส่ชุดเหมือนกัน จะสังเกตเห็นได้ว่าหญิงสาวโสดที่อยู่หมู่บ้านห่างไกล เช่น บ้านแม่ชะปุ่นหลวง

บ้านแม่ชะปู้ใน และบ้านห้วยยาว จะใส่ชุดเชือกวากันมากกว่าหญิงสาวโสดบ้านแม่ชะปู้เหนือ ซึ่งอยู่ใกล้ตัวเมืองมากกว่า แสดงให้เห็นว่ายิ่งชุมชนอยู่ลึกเข้าไปเท่าใด ก็ยังสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมได้มากกว่าชุมชนที่อยู่ใกล้การคมนาคม เพราะชุมชนที่อยู่ใกล้สามารถติดต่อกับโลกภายนอกและคนภายนอกได้ง่ายและมากกว่า ดังนั้นจึงมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและเร็วกว่า

ภาพที่ 40 ภาพการแต่งกายของหญิงกะเหรี่ยงสะกอที่แต่งงานแล้ว

หญิงกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ที่แต่งงานแล้วจะสวมใส่ชุด 2 ท่อน คือ ท่อนบนใส่เสื้อแขนสั้นสีน้ำเงินหรือสีดำ ซึ่งทอลวดลายบนเสื้ออย่างสวยงาม ชายเสื้อมีการปล่อยชายใหม่ นอกจากนี้ยังอาจมีการประดับประดาด้วยลูกบิดหรือลูกเดือยต่าง ๆ ท่อนล่างนุ่งผ้าซิ่นสีชมพูเข้มหรือสีแดงสด หญิงกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้วนิยมโพกศีรษะด้วย โดยผ้าที่ใช้โพกศีรษะคือผ้าขนหนูหรือผ้าเช็ดตัวทั่วไปนั่นเอง สำหรับหญิงสาวโสดจะไม่นิยมโพกศีรษะ ส่วนใหญ่หญิงที่แต่งงานแล้วและเป็นคนรุ่นเก่าจะยังคงใส่ชุดประจำเผ่าอย่างนี้อยู่ แต่สำหรับหญิงรุ่นใหม่ซึ่งเป็นวัยรุ่นที่แต่งงานแล้วมักจะไม่ใส่ชุดประจำเผ่าอย่างนี้ แต่จะใส่ชุดแบบคนไทยพื้นราบทั่วไป นับเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของกาแต่งกายที่เกิดขึ้นในชุมชน

ภาพที่ 41 ภาพการแต่งกายของผู้ชายกะเหรี่ยงสะกอ

ผู้ชายกะเหรี่ยงจะไม่มี การแต่งกายที่บ่งบอกว่าเป็นชายโสดหรือชายที่แต่งงานแล้วเหมือนอย่างเช่นผู้หญิง โดยผู้ชายจะมีการแต่งกายด้วยเสื้อประจำเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเป็นเสื้อแขนสั้นสีแดงสดหรือสีชมพูเข้ม มีการทอลวดลายบนเสื้ออย่างสวยงาม ชายเสื้อมีการปล่อยชายใหม่เช่นเดียวกันกับเสื้อของหญิงที่แต่งงานแล้วและชุดของหญิงสาวโสด ส่วนกางเกงนั้นผู้ชายจะได้กางเกงขาก๊วยและกางเกงขายาวแบบคนพื้นไทยราบทั่วไป ส่วนใหญ่ผู้ชายกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปุยมีใส่เสื้อแบบคนไทยพื้นราบกันมากขึ้น โดยจะใส่เสื้อประจำเผ่าเมื่อเป็นวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ของคนไทย เช่น วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันงานสลากภัต เป็นต้น รวมทั้งวันที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีดั้งเดิมของกะเหรี่ยงด้วย เช่น การเลี้ยงผีงานแต่งงาน งานศพ งานปีใหม่ การมัดมือ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบ้างที่ใส่เสื้อประจำเผ่าเมื่อไปทำบุญ ตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระที่วัดในวันพระ

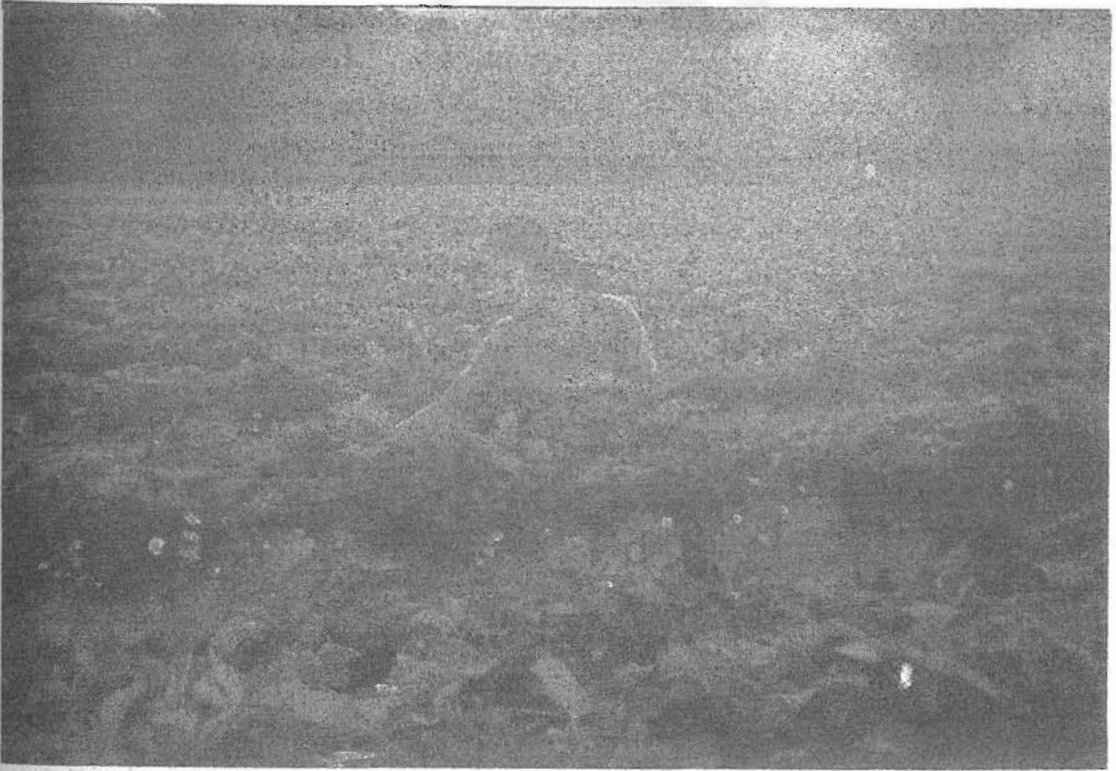
การครองชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ

ข้าวเป็นปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านแม่ชะปุงจะปลูกข้าวไว้เพื่อสำหรับบริโภคในครัวเรือน ซึ่งจะมีทั้งปลูกข้าวนาและข้าวไร่ โดยชาวบ้านจะปลูกข้าวเจ้าเป็นส่วนใหญ่ และปลูกข้าวเหนียวบ้างแต่ไม่มากเท่าข้าวเจ้า และถ้ามีข้าวพอกินตลอดปี ข้าวที่เหลือก็จะรวมเก็บไว้กินในปีต่อไป หรืออาจขายข้าวไปบ้าง โดยขายให้แก่ครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกิน หรือขายให้แก่ร้านค้าในหมู่บ้าน ซึ่งร้านค้าจะมีฐานะค่อนข้างดีกว่าชาวบ้านทั่วไป ร้านค้าจะรับซื้อข้าวไว้เพื่อขายปลีกให้แก่ชาวบ้านที่มีข้าวไม่พอกิน หรือขายให้แก่คนพื้นราบทั่วไปที่เข้ามาเยือน ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา เจ้าหน้าที่จากทางราชการ หรือนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ สำหรับการปลูกข้าวนาข้าวไร่ก็จะมีวิธีการปลูกที่แตกต่างกัน และได้ผลผลิตมากน้อยต่างกัน ข้าวที่ปลูกในนาจะได้ผลผลิตเป็นจำนวนมากกว่าข้าวที่ปลูกในไร่ และวิธีการปลูกข้าวนาจะยุ่งยากและมีขั้นตอนในการปลูกมากกว่า ส่วนข้าวที่ปลูกในไร่หรือเรียกว่าข้าวไร่จะมีวิธีการปลูกง่ายกว่า มีขั้นตอนน้อยกว่า และไม่ยุ่งยากเท่ากับการปลูกข้าวนา นอกจากการปลูกข้าวเป็นหลักแล้ว ชาวบ้านยังมีการปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ เอาไว้ในไร่ด้วย เรียกว่า ปลูกพืชหมุนเวียนหรือการทำไร่หมุนเวียน เป็นการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เช่น ข้าวเจ้า พริก แตงกวา งาม ถั่วฝักยาว ผักกาด ตะไคร้ มะม่วง กล้วย สับปะรด ข้าวโพด พักทอง แตง พริกหวาน ถั่วดิน เป็นต้น โดยเวลาไปไร่ก็จะไปเก็บพืชผักเหล่านี้กลับมาเพื่อทำอาหารรับประทานที่บ้าน พืชผักผลไม้ต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ในไร่จะปลูกไว้สำหรับเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

เงินรายได้มาจากการปลูกพืชผักหรือผลไม้ขาย โดยส่วนใหญ่ขายให้แก่พวกมัง และคนไทยพื้นราบ พ่อค้ามีทั้งแบบที่มารับซื้อและเอารถขนผลผลิตออกไปเอง และแบบที่ชาวบ้านต้องขนผลผลิตไปส่งให้พ่อค้าเองถึงในเมือง โดยกรณีหลังนี้จะมีชาวบ้านบางคนที่มีรถ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นเสมือนพ่อค้าคนกลาง โดยจะเอารถของตนขนผลผลิตของชาวบ้านไปส่งให้แก่พ่อค้าในเมือง และหักเปอร์เซ็นต์จากผลผลิตเพื่อเป็นค่าจ้างของตน ชาวบ้านแม่ชะปุงจะทำการเกษตรเพื่อเป็นรายได้หลัก เช่น การปลูกผักสลัดขายให้มัง จากนั้นมังก็จะเอาไปขายต่อให้พ่อค้าที่เชียงใหม่ เท่ากับมังเป็นพ่อค้าคนกลาง การปลูกดอกดาวเรืองส่งขายให้พ่อค้าที่จังหวัดลำพูน การปลูกหัวหอมส่งขายให้พ่อค้าที่เชียงใหม่ การปลูกสตอเบอรี่ส่งขายให้พ่อค้าที่เชียงใหม่ การปลูกกล้วยส่งขายให้พ่อค้าที่เชียงใหม่ การปลูกหอมฝรั่งส่งขายให้พ่อค้าที่จังหวัดเชียงใหม่ การปลูกกาแฟส่งขายให้พ่อค้าที่จังหวัดเชียงใหม่ การปลูกถั่วดินขายให้พ่อค้าที่เชียงใหม่ โดยมีพ่อค้าคนไทยพื้นราบ เข้ามารับซื้อและขนผลผลิตถั่วดินออกไปเอง เป็นต้น

ภาพที่ 42 ภาพการเก็บผลผลิตดอกดาวเรืองเพื่อนำไปขาย

ภาพที่ 43 ภาพการปลูกลงตรอบเบอร์รี่

ปีนี้เป็นปีแรกที่ชาวบ้านแม่ชะบู่ปลูกถั่วดิน โดยได้รับการสนับสนุนเมล็ดถั่วดินมาจากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ ซึ่งเมื่อเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา มีพ่อค้าเข้ามารับซื้อถั่วดินจากชาวบ้านในราคาปีละ 100 บาท ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ บางครอบครัวขายได้จำนวนเงินหลักพัน บางครอบครัวที่ปลูกมากก็ขายได้จำนวนเงินหลักหมื่น นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีรายได้เสริมซึ่งมาจากการขายสัตว์เลี้ยง ได้แก่ วัว ควาย หมู และไก่ มีทั้งขายให้เพื่อนบ้านกันเอง และขายให้แก่ชาวเขาเผ่าม้ง ยิ่งถ้าเป็นช่วงปีใหม่ของม้งชาวบ้านจะขายหมูได้มาก เพราะม้งมักจะมาหาซื้อหมูเพื่อนำไปทำอาหารเลี้ยงฉลองปีใหม่ เมื่อเดือนธันวาคมที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงประเพณีปีใหม่ของม้ง ม้งมาหาซื้อหมูในหมู่บ้านแม่ชะบู่เพื่อนำไปทำอาหารกินเลี้ยงปีใหม่ โดยให้ราคาหมูตัวใหญ่ตัวละ 4,500 - 5,000 บาท บางครั้งม้งก็มาหาซื้อลูกหมูที่นี้เพื่อเอาไปเลี้ยง การเลี้ยงหมูถือเป็นการสะสมทรัพย์ที่สำคัญ เพราะมีมูลค่าเป็นเงิน สามารถขายเป็นเงินได้ในยามขาดแคลน มีชาวบ้านหลายคนบอกผู้วิจัยว่าให้ไปซื้อลูกหมูตัวเล็ก ๆ มาเลี้ยงไว้ ราคาตัวละประมาณ 300 - 500 บาทเท่านั้น กว่าผู้วิจัยจะกลับบ้านหมูก็คงโตมากขึ้น แล้วจึงค่อยขายหมู อาจขายได้ในราคาถึง 2,000 บาท ก็จะทำให้มีเงินเก็บ ในการเลี้ยงก็ไม่ต้องเสียเงินซื้ออาหารหมู เพราะเลี้ยงโดยให้กินอาหารธรรมชาติ เพียงแต่ผู้วิจัยจะต้องออกไปหาอาหารมาให้หมู สำหรับราคาขายของหมูและไก่ก็ขึ้นอยู่กับขนาด และการตกลงราคาที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย ส่วนวัวควายก็มีพ่อค้าจากเชียงใหม่เข้ามารับซื้ออยู่บ่อย ๆ ซึ่งพ่อค้าจะขับรถกระบะขึ้นมาที่บ้านแม่ชะบู่ และให้คนในหมู่บ้านพาไปติดต่อหาซื้อวัวควายให้ โดยให้ราคาตามขนาดและความสมบูรณ์ของวัวควาย และจะจ่ายค่านายหน้าให้กับชาวบ้านที่พาไปติดต่อในราคา 100 บาทต่อวัวควาย 1 ตัว แต่ถ้าพาไปหาซื้อแล้วไม่มีใครขายให้เลย ก็จะได้เงินค่าเสียเวลา 50 บาท ราคาซื้อวัวประมาณ 6,000 - 10,000 บาท บางครั้งก็ 10,000 บาทขึ้นไป แล้วแต่ขนาดของวัว สำหรับควายนั้นแต่เดิมชาวบ้านเลี้ยงไว้ใช้ไถนา เพราะแต่ก่อนไม่มีรถไถนา แต่ปัจจุบันเมื่อมีรถไถนากันแทบทุกครัวเรือนแล้ว จึงไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์จากควาย แต่ก็ยังคงเลี้ยงไว้ ถ้ามีพ่อค้ามาขอซื้อก็จะขาย ควายขายยากกว่าวัว แต่มีราคาสูงกว่าวัว พ่อค้าที่มาซื้อควายบอกว่าเอาไปขายต่อ เพราะปัจจุบันนี้มีคนกินเนื้อควายกันมากทั้งทางภาคเหนือและภาคอีสาน ควายขายได้ในราคาอย่างต่ำตัวละ 10,000 บาทขึ้นไป นอกจากนี้ก็ยังได้เสริมมาจากการทอผ้าบ้างเล็กน้อย ๆ มิได้ทำเป็นอุตสาหกรรมใหญ่โตอะไร เพียงแต่ถ้ามีนักศึกษา เจ้าหน้าที่ของข้าราชการ นักท่องเที่ยว หรือชาวต่างประเทศเข้ามาในหมู่บ้าน และต้องการได้เสื้อผ้าประจำเผ่ากะเหรี่ยงเป็นของที่ระลึก ก็สามารถคุยติดต่อขอให้ชาวบ้านทอขายให้ได้ โดยชาวบ้านบางคนก็อาจรับงานทอผ้าให้ได้ถ้ามีเวลารว่างและต้องการเงิน ชาวบ้านจะทอผ้าก็ต่อเมื่อมี คนต้องการและมาติดต่อให้ทอ แต่จะไม่มีทอเก็บไว้เพื่อสำหรับขายโดยเฉพาะ ถ้าทอเก็บไว้ก็จะเป็นการทอเพื่อสำหรับให้สมาชิกในครอบครัว ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าชาวบ้านไม่ค่อยสนใจที่จะทอผ้าขายเป็นอาชีพหลัก

ไม่กระตือรือร้นที่จะทอดผ้าชายเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ที่มันสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านได้ เพราะจากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ต้องการได้ชุดกะเหรี่ยงเพื่อใส่เอง และเพื่อเป็นของฝากให้ญาติพี่น้อง จึงติดต่อให้ชาวบ้านทอชุดให้ โดยตอนแรกผู้วิจัยคาดว่าคงหาคนทอให้ได้ไม่ยาก เพราะชาวบ้านเองก็คงอยากจะมีรายได้ แต่พอเอาเข้าจริง ๆ แล้วปรากฏว่าหาคนทอให้ยากมาก โดยให้เหตุผลหลายอย่าง เช่น ไม่ว่างทอให้เพราะต้องเลี้ยงลูก ไม่ว่างทอให้เพราะต้องไปทำงานในไร่นา บางคนก็ให้เหตุผลว่าตนไม่เคยทอดผ้าชาย เพราะไม่มั่นใจว่าจะทำลวดลายที่สวยงาม ถูกใจผู้ซื้อหรือไม่ และไม่รู้ว่าจะคิดค่าแรงเท่าใด จึงไม่รับทอให้ เวลาจ้างให้ชาวบ้านทอชุดให้จะต้องซื้อไหมมาให้ผู้รับจ้าง เนื่องจากชาวบ้านไม่มีเงินทุนที่จะซื้อไหมให้ก่อน ค่าไหมกับค่าแรงในการทอแตกต่างกัน ผู้รับจ้างบางคนถ้ามีไหมทอให้ได้ก็จะคิดค่าไหมกับค่าแรงรวมกันไปเลย นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีรายได้มาจากการรับจ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนใหญ่จะออกไปรับจ้างมั่งที่หมู่บ้านอื่น รับจ้างคนไทยหรือกะเหรี่ยงที่ป่อแก้ว เป็นการรับจ้างชั่วคราว โดยใช้วิธีบอกต่อ ๆ กันมา ส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างเก็บผลผลิตทางการเกษตรจำพวกผักและผลไม้ เช่น การเก็บสตอเบอรี่ให้พ่อเลี้ยงคนไทย การรับจ้างเก็บผักให้มั่ง เนื่องจากมั่งจะปลูกพืชผักขายเป็นจำนวนมาก ๆ ใช้พื้นที่ปลูกที่กว้างใหญ่ ไม่เหมือนอย่างกะเหรี่ยงที่ปลูกขายเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ พอยังชีพได้ มั่งจะให้ค่าแรงประมาณวันละ 60 – 80 บาท บางครั้งก็มีการรับจ้างเก็บผลผลิตให้คนในชุมชนเดียวกัน เช่น เก็บหัวหอม เก็บถั่วดิน โดยได้ค่าแรงประมาณวันละ 60 – 70 บาท เป็นต้น

สำหรับในปัจจุบันมีชาวบ้านออกไปทำงานรับจ้างประจำที่เชียงใหม่หรือที่กรุงเทพฯ ฯ กันมากขึ้นทั้งผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยประมาณ 18 – 38 ปี เช่น ทำงานเป็นช่างเสริมสวยที่ร้านเสริมสวยในเมืองเชียงใหม่ ทำงานดูแลคนชราที่กรุงเทพฯ ฯ ทำงานเลี้ยงเด็กที่กรุงเทพฯ ฯ ทำงานบ้านที่กรุงเทพฯ ฯ ทำงานเป็นลูกจ้างทำการเกษตรที่จังหวัดทางภาคใต้ ทำงานเป็นยาม ทำงานที่ตู้ซอมรถ ทำงานร้านเฟอร์นิเจอร์ ทำงานที่ฟาร์มเลี้ยงสุนัข ทำงานเป็นช่างทำกรอบรูป ทำงานรับจ้างห่อหมวยและห่อเหนม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้สูง แต่เป็นงานทางวิชาชีพมากกว่า งานส่วนใหญ่ที่เด็กรุ่นหลังได้ทำมักมาจากการติดต่อหางานให้ทำจากการประสานงานของเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ และศูนย์สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ โดยเริ่มต้นจากการจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ และให้เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขаб้านแม่ชะปู้เป็นผู้ประสานงานในการนำชาวบ้านมาเข้ารับการฝึกอบรม เมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วก็จะได้รับใบประกาศเพื่อนำไปใช้สมัครงานได้ และเมื่อมีงานติดต่อเข้ามา ทั้งจากกรมประชาสงเคราะห์หรือจากหน่วยงานราชการและเอกชนอื่น ๆ ก็ประสานงานมายังหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขаб้านแม่ชะปู้ เพื่อหาคนที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพไปทำงานตามที่ต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ เช่น

ที่ผ่านมาได้มีการฝึกอบรมอาชีพช่างเสริมสวย ซึ่งได้งานทำไปแล้ว การฝึกอบรมการทำงานบ้าน ซึ่งได้งานทำไปแล้ว การฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งได้งานทำไปแล้ว และการฝึกอบรมการดูแลเด็ก ซึ่งก็ได้งานทำไปแล้วเช่นกัน สำหรับการฝึกอบรมที่เพิ่งผ่านมาเร็ว ๆ นี้ คือ การฝึกอบรมช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็ก (รถมอเตอร์ไซด์) และการฝึกอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งก็ต้องรอดูว่าจะมีงานเข้ามาหรือไม่ โดยถ้ามีงานติดต่อเข้ามา หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ก็จะเอาข่าวมาบอกชาวบ้าน และจัดหาคนไปทำงานตามความสมัครใจ

ผู้วิจัยได้รู้จักชาวบ้านหลายคนที่เคยออกไปทำงานนอกบ้านหรือทำงานรับจ้างนอกชุมชน และส่วนใหญ่ตอนนี้จะกลับมาทำนาทำไร่ที่บ้านกันมาก โดยให้เหตุผลว่าทนอยู่ในที่ ๆ ห่างไกลบ้านนาน ๆ ไม่ไหว ไม่มีที่ไหนอบอุ่นเท่าที่บ้าน ไม่มีที่ไหนอบอุ่นเท่าพวกเดียวกันและคนบ้านเดียวกัน ทำงานที่อื่นถึงแม้จะมีรายได้มากกว่าอยู่บ้าน แต่เงินเดือนก็แทบไม่พอใช้ เพราะต้องใช้จ่ายไปกับค่าอาหารที่มีราคาแพง ข้าวก็ต้องซื้อกินเอง กับข้าวก็ต้องซื้อกินเอง ทุกอย่างต้องหาซื้อเองหมด ดังนั้นรายได้จึงไม่ค่อยพอกับรายจ่าย อีกทั้งคนไทยพื้นราบชอบพูดจาดูถูกว่าเป็นพวกชาวเขาไร้การศึกษาและสกปรก ดูถูกดูหมิ่น และไม่คอยให้ความเป็นมิตร ดังนั้นจึงไม่ชอบชีวิตต่างถิ่น จึงตัดสินใจกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมที่บ้านดีกว่า ถึงแม้รายได้จะน้อยและไม่สม่ำเสมอ แต่ก็มีความอบอุ่นและมีกินทุกวันได้ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเรื่องการกินมาก เพราะข้าวก็ปลูกกินเองกับข้าวก็สามารถเก็บพืชผักผลไม้ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์มาทำกินได้ อาจซื้อบ้างก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ชายจำนวน 2 คน ได้รับความว่า ชายสองคนนี้อยากออกไปทำงานข้างนอก แต่ไม่ใช่เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องเงิน แต่เป็นเพราะมีปัญหาครอบครัว ปัญหาระหว่างสามีภรรยา ทำให้ไม่อยากอยู่ให้ห่างไกลกัน อยากหนีออกไปใช้ชีวิตอิสระข้างนอก เพราะถ้าอยู่ที่นี้ก็ต้องทนอยู่ด้วยกันอย่างนี้ต่อไป เพื่อความสบายใจจึงอยากออกไปหางานทำข้างนอก แต่ก็ส่งเงินมาให้ลูกเมีย ซึ่งถ้าไม่มีปัญหาครอบครัวตนก็ไม่อยากไปทำงานนอกบ้านเช่นกัน ไม่ชอบบรรยากาศของคนข้างนอกที่ไม่มีน้ำใจต่อกัน จะเห็นได้ว่าเรื่องเงินไม่ได้สำคัญไปกว่าความสบายใจและความสงบสุข ยามจำเป็นเท่านั้นจึงจะออกไปหางานทำ เช่น ยามที่ข้าวไม่พอกิน ก็จะต้องออกไปรับจ้างทำงานเพื่อหาเงินมาซื้อข้าว หรืออาจขายสัตว์เลี้ยงที่เป็นสินทรัพย์ เช่น หมู วัว ควาย เพื่อเอาเงินมาซื้อข้าวกิน เรียกได้ว่าบ้านแม่ชะปู้มีคนที่ออกไปทำงานข้างนอกน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ที่ออกไปทำงานก็มักเป็นคนที่มีการศึกษา หรือได้รับการฝึกอบรมอาชีพ และมักเป็นคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้ที่พูดภาษาไทยได้ สามารถติดต่อ

พูดคุยกับคนไทยพื้นราบได้ อาจพูดไม่ชัดบ้างเล็กน้อย แต่ก็สามารถทำงานกับคนไทยได้ สื่อสารกับคนไทยได้

นอกจากอาชีพทำงานรับจ้างนอกบ้านแล้ว ยังมีอาชีพสานกระบุงหรือเรียกว่าโก้ย สำหรับใส่ผักหรือใส่ของต่าง ๆ ขายอีกด้วย บ้านแม่ชะปู้มีอยู่ 2 ครัวเรือนที่ทำอาชีพนี้ โดยขายในราคาใบละ 5 บาท เป็นคุณตาที่อยู่บ้านไหลโด่ง และคุณลุงที่อยู่บ้านแม่ชะปู้เหนือ โดยมังจะเข้ามารับซื้อโก้ยถึงที่บ้าน หรือไม่ก็แบกเอาไปขายเองในชุมชนมัง เพราะมังมักค้าขายผักเป็นปริมาณมาก ๆ เวลาเก็บผักไปขายจะต้องใส่กระบุงหรือโก้ย ดังนั้นจึงต้องใช้โก้ยเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถหาซื้อได้จากชาวบ้านแม่ชะปู้ที่สานโก้ยขายนี้เอง การสานโก้ยและสานของใช้ต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของผู้ชาย ดังนั้นผู้หญิงจึงสานโก้ยไม่เป็น ชาวบ้านเล่าว่ามีรายได้จากการขายโก้ยปีหนึ่งประมาณ 5,000 – 10,000 บาท โดยจะสานในช่วงว่างงานในไรนา สานเอาไว้หลาย ๆ ใบแล้วจึงขนเอาขึ้นไปขายทีเดียว หรืออาจทยอยขายปลีกก็ได้ถ้ามีคนมาซื้อ

ถ้าชาวบ้านมีข้าวไม่พอกินก็จะมีทางออกหลายทาง คือ ให้สมาชิกในบ้านออกไปทำงานรับจ้างเพื่อหาเงินมาซื้อข้าว หรือไม่ก็ไปทำงานช่วยมังเกี่ยวข้าว และได้ข้าวเปลือกกลับมาเป็นค่าแรง หรือไม่ก็ขายสัตว์เลี้ยงเพื่อเอาเงินมาซื้อข้าว โดยจะซื้อข้าวจากคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือซื้อจากร้านค้าที่ตำบลบ่อแก้ว ซื้อจากร้านค้าที่อำเภอสะเมิง หรือซื้อที่ตลาดในเมืองเชียงใหม่แล้วแต่ความสะดวก เป็นต้น แต่ในปัจจุบันปัญหาเรื่องการขาดแคลนข้าวลดน้อยลงกว่าแต่ก่อนมาก เดี่ยวนี้ชาวบ้านหลายครัวเรือนปลูกข้าวได้จำนวนมากขึ้น และเมื่อข้าวไม่พอกินก็มีทางออกทางหนึ่งที่ดีมาก คือ ปัจจุบันในชุมชนมีการจัดตั้งธนาคารข้าวขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านแม่ชะปู้ให้มีข้าวกินในยามขาดแคลน สามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้ชาวบ้านได้ ธนาคารข้าวตั้งขึ้นมาได้ 4 ปีแล้ว โดยสร้างยุ้งฉางสำหรับเก็บข้าวไว้ที่วัดแม่ชะปู้ ในปีแรกชาวบ้านจะเอาข้าวมาเก็บไว้รวมกันครัวเรือนละ 1 ปีบ จากนั้นเมื่อใครมีข้าวไม่พอกินก็จะมาขอกู้ยืมข้าวไป และจะต้องเอาข้าวมาใช้หนี้คืนหลังการเกี่ยวข้าวแล้วในปีต่อไป โดยคิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 1 ปีบ

ปัจจุบันนี้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์หนุ่มสาวรุ่นใหม่ พบว่า เด็กจำนวนมากเมื่อจบการศึกษาแล้วอยากออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะคิดว่าการปลูกพืชผักขายที่บ้านนั้นเราถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เราไม่สามารถเอาชนะพ่อค้าคนกลางได้ หลายคนอยากออกไปหาประสบการณ์ชีวิตนอกชุมชน และอยากหางานทำที่มีรายได้แน่นอน เด็กรุ่นหลังเริ่มมีการศึกษาสูงมากขึ้น โดยเมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านแม่ชะปู้แล้ว ก็มักไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแม่โต ซึ่งมีหอพักให้นักเรียนอยู่อาศัย มีอาหาร

กลางวันสำหรับนักเรียนทุกคน และมีอาหารเย็นให้สำหรับนักเรียนที่อยู่หอพัก พอเรียนจบมัธยมต้นจากโรงเรียนแม่โตแล้ว บ้างก็ไปเรียนต่อมัธยมปลายที่โรงเรียนสะเมิงวิทยาคม ซึ่งทางโรงเรียนก็มีหอพักให้นักเรียนเช่นกัน เมื่อเรียนจบมัธยมปลายที่โรงเรียนสะเมิงวิทยาคมแล้ว ก็จะสอบเรียนต่อในระดับปริญญาตรีต่อไป โดยส่วนใหญ่ไปเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรลำพูน ซึ่งมีหอพักให้อยู่ มีอาหารกลางวันและมีอาหารเย็นให้สำหรับเด็กที่อยู่หอพัก เด็กบ้านแม่ชะปู้ส่วนใหญ่เมื่อเรียนจบมัธยมปลายแล้วมักสอบเรียนต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยของรัฐไม่ได้ มีเพียง 1 คนที่สามารถสอบเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ ซึ่งปัจจุบันเรียนจบแล้ว และกำลังทำงานอยู่ที่ตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับของใช้จำเป็นบางอย่าง ชาวบ้านก็จะได้รับความช่วยเหลือจากคนไทยพื้นราบเป็นครั้งคราว และจากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ เช่น การบริจาคเสื้อผ้า อาหารแห้ง เครื่องเรียนเครื่องเขียน ผ้าห่ม เสื้อกันหนาว เครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น

จากสภาพการครองชีพแม้ว่าจะดูขัดสนและยากลำบาก แต่ชาวบ้านก็มีความรู้สึกพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตน มากกว่าที่จะคิดถึงความยากจนที่ตนได้รับ กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 2,000 – 10,000 บาทต่อปี ซึ่งไม่ถึงเกณฑ์ จ.ป.ฐ. 12,500 บาทต่อปี ชาวบ้านจะมีรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจในระดับเดียวกันทั้งหมด มีเพียง 2 ครัวเรือนเท่านั้นที่มีฐานะค่อนข้างดีกว่าชาวบ้านทั่วไป ซึ่งมีอาชีพค้าขาย เปิดร้านขายของชำ มีรายได้ประมาณ 100,000 บาทต่อปี โดยทั่วไปชาวบ้านจะมีรายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับราคาซื้อพืชผลทางการเกษตรในช่วงนั้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปีไม่ถึงเกณฑ์ จ.ป.ฐ. นอกจากนี้ยังมีหนี้สินจากกองทุนของทางหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เอาเข้ามาเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้กู้ยืมลงทุนทำอาชีพ ส่งผลให้ชาวบ้านมีหนี้สินกับกองทุนต่าง ๆ อยู่มาก ไฟฟ้าที่เข้ามาก็ต้องเสียค่าไฟฟ้า ทำให้บางบ้านมีหนี้สินจากค่าไฟฟ้าด้วย แต่ถึงแม้จะยากจนเป็นหนี้เป็นสิน ชาวบ้านก็มีกินและพอใจในชีวิตเป็นส่วนใหญ่ มีข้าวกิน มีกับข้าวกิน ไม่อดตาย หลายคนกล่าวว่าตนยังมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนกรุงเทพฯ ๕ เสียด้วยซ้ำ เนื่องจากคนกรุงเทพฯ ๕ บางคนที่นอนข้างถนนนอนใต้สะพาน หรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด คนเหล่านั้นมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ไม่มีข้าวกินด้วยซ้ำ ไม่มีงานทำ ไม่มีแม่กระทั่งบ้านที่จะอยู่อาศัย โดยชาวบ้านทราบถึงความเป็นอยู่ของคนกรุงเทพฯ ๕ ส่วนนี้ จากการได้เคยเข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ มาก่อน การได้เคยเข้าไปร่วมชุมนุมประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาลกรณีเรียกร้อง พ.ร.บ. ป่าชุมชน หรือการตื่นตัวในกรณีที่ดินทำกินที่มีปัญหาเกี่ยวกับทางราชการ ทำให้รับรู้ข่าวสารจากนักวิชาการหรือคนภายนอกมากขึ้น มีแกนนำคอยติดตามข่าวสารจากภายนอก การได้เห็นจากในทีวี ได้ฟังข่าวสารจากโทรทัศน์ ได้รับรู้จาก

นักศึกษาที่เข้ามาในชุมชน เป็นต้น โดยเมื่อชาวบ้านได้รับรู้ ได้เห็น และได้มีประสบการณ์อะไร ก็จะเอามาบอกขานเล่าสู่กันฟังในชุมชน โดยมักเล่าในที่ประชุม ไม่ว่าจะใครที่ไปมีประสบการณ์ ภายนอกอย่างไรมา ได้รับรู้เรื่องราวใดมา ก็จะมาเล่าสู่กันฟังในชุมชน โดยมักเล่าในช่วงประชุม ชาวบ้าน และร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา

ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนบ้านแม่ชะปุมมี 2 ประเภท คือ ผู้นำอย่างเป็นทางการ และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ (ผู้นำที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเอง)

ผู้นำอย่างเป็นทางการเป็นผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งให้ โดยมีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หรือเรียกว่าพ่อหลวง ซึ่งผู้นำอย่างเป็นทางการนี้จะได้รับเงินเดือนจากทางราชการ และจะต้องดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไปจนเกษียณอายุราชการ ที่ผ่านมาชุมชนบ้านแม่ชะปุมมีผู้ใหญ่บ้านหรือพ่อหลวงมา 6 คนแล้ว ได้แก่ 1. ชบา 2. พะเนอะเคอะ 3. ตะเหม่อเหอะ 4. ต่าเคอะ 5. โกโพติ 6. ปอเจ๊ะ สำหรับผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7 คือ นายพรชัย เกียรติประทับใจ

ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่ชาวบ้านให้การยอมรับว่าเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ผู้นำทางด้านศาสนาและพิธีกรรม ชาวบ้านเรียกว่า “ฮีโช” ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตั้งเดิมและประเพณีของกะเหรี่ยง สำหรับฮีโชบ้านแม่ชะปุมมีทั้งหมด 6 คน โดยในแต่ละหย่อมบ้านจะมีฮีโช 1 คน ฮีโชบ้านแม่ชะปุมหลวงและฮีโชบ้านไหลไต้งั้นเพิ่งจะเสียชีวิตไปได้ไม่ถึง 3 ปี ดังนั้นจึงยังไม่ได้มีการแต่งตั้งฮีโชคนใหม่ขึ้นมา เนื่องจากจะต้องรอให้ฮีโชคนเก่าเสียชีวิตครบ 3 ปีก่อน แล้วจึงจะสามารถแต่งตั้งฮีโชคนใหม่ได้ แต่ก็จะมีผู้รักษาการแทน ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นฮีโช เพราะยังไม่ได้รับการแต่งตั้งจากชาวบ้าน สำหรับการแต่งตั้งฮีโชนี้จะเลือกคนที่เป็นสายเครือญาติเดียวกันกับฮีโชคนเก่าไม่จำกัดอายุ แต่พิจารณาจากความรับผิดชอบ การมีความสุขรอบคอบในการตัดสินใจ มีศีลธรรม มีการประพฤติปฏิบัติดี นอกจากนี้ยังมีผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีความรู้ความสามารถในการค้าขายและการประกอบอาชีพ สามารถให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ความช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องการประกอบอาชีพได้ สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ดี ติดต่อกับคนภายนอกได้ มีการรับรู้ข่าวสารจากภายนอกได้ เป็นตัวแทนของชาวบ้านได้ นอกจากนี้ยังมีผู้นำทางด้านสังคม ซึ่งได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้าน และได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน

สามารถฟังและพูดภาษาไทยได้ดี รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ และติดต่อกับคนภายนอกได้ดี สามารถเป็นตัวแทนของชาวบ้าน และให้ความช่วยเหลือชาวบ้านได้ ชาวบ้านจะให้ความเชื่อถือผู้นำอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าผู้นำอย่างเป็นทางการเสียอีก

การประชุมและสถานที่จัดประชุม

ชาวบ้านแม่ชะปะจะมีความสนใจและกระตือรือร้นในเรื่องของชุมชนอย่างมาก สังเกตได้จากการจัดให้มีการประชุมประจำเดือนในแต่ละหมู่บ้าน โดยทุกวันที่ 14 ของเดือนจะเป็นการประชุมประจำเดือนของชาวบ้านแม่ชะปะเพียง วันที่ 15 ของทุกเดือนเป็นการประชุมประจำเดือนของชาวบ้านแม่ชะปะหลวง วันที่ 16 ของทุกเดือนเป็นการประชุมประจำเดือนของชาวบ้านแม่ชะปะใน สำหรับบ้านแม่ชะปะเหนือจะไม่มีการประชุมประจำเดือน แต่ก็สามารถไปเข้าร่วมประชุมได้ถ้าต้องการจะไป โดยอาจไปประชุมประจำเดือนร่วมกับชาวบ้านแม่ชะปะเพียง บ้านแม่ชะปะหลวงหรือบ้านแม่ชะปะในก็ได้ นอกจากนี้ยังมีการประชุมของกลุ่มเยาวชนทุกวันที่ 1 ของเดือนอีกด้วย เวลาที่มีเรื่องสำคัญที่จะต้องประชุมร่วมกันทั้งหมู่บ้าน ก็จะมีนัดมาประชุมร่วมกันได้ในวันหยุดที่เป็นวันพระใหญ่ สำหรับการประชุมประจำเดือนจะเป็นที่รู้จักกันของชาวบ้าน ไม่จำเป็นต้องประกาศให้ทราบ จะประกาศให้ทราบก็ต่อเมื่อยกเลิกการประชุม เลื่อนวันประชุม หรือย้ายสถานที่ประชุม โดยจะประกาศให้ทราบด้วยเครื่องกระจายเสียง สำหรับเครื่องกระจายเสียงบ้านแม่ชะปะมี 4 แห่ง คือ ที่วัดแม่ชะปะ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม และที่บ้านแม่ชะปะใน สำหรับสถานที่จัดประชุมประจำเดือนบ้านแม่ชะปะเพียงจะใช้สถานที่ ๆ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพราะมีพื้นที่กว้างขวางพอ สถานที่จัดประชุมประจำเดือนบ้านแม่ชะปะหลวงกับบ้านแม่ชะปะในจะใช้สถานที่ ๆ วัดสิริมงคลธรรม และถ้าเป็นการประชุมร่วมกันทั้งหมู่บ้าน สถานที่จัดประชุมก็อาจใช้ที่วัดแม่ชะปะ วัดสิริมงคลธรรม หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แล้วแต่การตกลงกันของชาวบ้าน แต่ถ้าเป็นการประชุมกลุ่มของชาวบ้าน ชาวบ้านก็อาจนัดประชุมกันเองในวันเวลาและสถานที่ ๆ สมาชิกกลุ่มตกลงกันได้ โดยอาจจัดประชุมที่บ้านของสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มก็ได้

การรวมกลุ่มในชุมชนบ้านแม่ชะปะ

การรวมกลุ่มของชาวบ้านแม่ชะปะ มีดังนี้

1. กลุ่มเยาวชน สมาชิกมีจำนวน 60 คน ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเมื่อเดือนมกราคม 2540 กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ คือ เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชนบ้านแม่ชะปะ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีกะเหรี่ยง

เป็นตัวแทนของคนในชุมชนออกไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มคนต่าง ๆ ภายนอกชุมชน หรือเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้าน

2. กลุ่มแม่บ้าน สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 30 คน ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2537 กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ คือ กิจกรรมทอผ้าเพื่อขายเป็นรายได้เสริม โดยมีหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ รวมทั้งพัฒนากรอำเภอสะเมิง ช่วยเหลือในการติดต่อหาตลาดให้

3. กลุ่มสตรี สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 30 คน ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม 2543 กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ กิจกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อขายเป็นรายได้เสริม

เครือข่ายในชุมชน

1. เครือข่ายลุ่มน้ำวาง กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ
2. เครือข่ายลุ่มน้ำขาน กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ
3. เครือข่ายเกษตรรภาคเหนือ (ค.ก.น.) เป็นเครือข่ายระดับจังหวัด กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

นิทานของกะเหรี่ยง

นิทานของกะเหรี่ยงเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะใช้วิธีการเล่าสืบทอดต่อกันมาให้รุ่นลูกรุ่นหลานฟัง นิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สอนเกี่ยวกับความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา เรื่องมีอยู่ว่า มีแม่หมาตัวหนึ่งมีลูกเป็นกะเหรี่ยง 2 คน เป็นลูกสาวทั้งสองคน ลูกสาวคนหนึ่งแต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ร่ำรวย แต่ลูกสาวอีกคนหนึ่งแต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ยากจน วันหนึ่งแม่หมาก็ไปหาลูกสาวที่แต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ร่ำรวยหวังจะไปเยี่ยมเยียนลูกอันเป็นที่รัก แต่เมื่อแม่หมามาถึง กลับถูกลูกสาวขับไล่ออกไปอย่างไม่ใยดี เนื่องจากลูกสาวอายุสามมีที่ตัวเองมีแม่เป็นหมาจน ๆ เมื่อสามมีตะโกนถามภรรยาว่าเกิดอะไรขึ้นมีอะไร ทำไมจึงส่งเสียงดัง ลูกสาวก็ตอบสามมีว่ามีหมาจรจัดที่ไหนก็ไม่รู้มาเดินเพ่นพ่าน จึงตะโกนไล่หมาไปเสีย แม่หมาเสียใจมากที่ลูกสาวทำกับตนอย่างนี้ แม่หมาจึงกลับออกมา และเดินทางไปหาลูกสาวคนที่แต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ยากจน เมื่อไปถึงลูกสาวกับลูกเขยก็ให้การต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี นำข้าวปลาอาหารมาให้กินอย่างอímหมีพีมัน และเชื่อเชิญให้แม่หมานอนค้างคืน

ที่บ้านตน แม่หมารู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างมาก วันหนึ่งแม่หมาตัดสินใจเดินทางไปหาลูกสาวคนที่แต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ร่ำรวยอีกครั้ง เพื่อขอข่าวกิน และคิดจะขอยู่อาศัยด้วย เนื่องจากเห็นว่าลูกสาวคนนี้มีฐานะดี มีความเป็นอยู่ที่ดี คงจะสามารถช่วยเหลือแม่หมาได้ แต่เมื่อแม่หมาไปถึงและได้กล่าวถึงความต้องการของตนออกไป ลูกสาวก็ปฏิเสธทันที ลูกสาวไม่ให้ข่าวแม่หมากิน ไม่ให้ที่พักอาศัย และยังเอาน้ำสาดไล่แม่หมาให้ไปไกล ๆ อีกด้วย แม่หมาเสียใจมาก จึงเดินทางไปหาลูกสาวที่แต่งงานไปกับชายหนุ่มที่ยากจน ปรากฏว่าทั้งลูกสาวและลูกเขยให้การต้อนรับเป็นอย่างดี หาอาหารที่ดีให้แม่หมากิน และขอให้แม่หมาอยู่ด้วยกันที่บ้านตนตลอดไป พร้อมทั้งจัดเตรียมที่นอนอย่างดีที่สุดเท่าที่มีให้แม่หมา พอเช้าวันรุ่งขึ้นขณะที่ลูกสาวเตรียมอาหารเช้าเสร็จแล้วก็แปลกใจว่าทำไมแม่หมายังไม่ตื่น ลูกสาวจึงไปเคาะประตูเรียกแม่หมา แต่ก็ไม่มีเสียงตอบรับ ลูกสาวกับลูกเขยจึงผลักประตูเข้าไป และเดินเข้าไปเปิดผ้าห่ม โดยคิดว่าแม่หมากำลังนอนหลับอยู่ใต้ผ้าห่ม แต่เมื่อเปิดผ้าห่มออกก็ต้องตกใจ เพราะใต้ผ้าห่มมีเงินมีทองมากมายเต็มไปหมด นิทานเรื่องนี้สอนให้เด็กมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ เพื่อจะได้รับแต่สิ่งที่ดีและเป็นสิริมงคลในชีวิต

ความเชื่อถือผีของกะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะมีความเชื่อถือในผีต่าง ๆ เช่น ผีแห่งความตาย ผีแห่งชีวิต ผีต้นไม้ ผีน้ำ ผีป่า ผีนา ผีไร่ ฯลฯ ถ้าจะพูดสั้น ๆ ก็คือ เชื่อถือผีทุกชนิด ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึงมีการบวงสรวงผีกันเป็นประจำ เรียกว่า “การเลี้ยงผี” ไม่ว่าจะในยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือก่อนจะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เช่น ก่อนออกเดินทาง ก่อนปลูกข้าวไร่ข้าวนา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ให้เดินทางถึงที่หมายโดยปลอดภัย หรือเพื่อให้ปลูกข้าวไร่ข้าวนาได้ผลผลิตดี เป็นต้น นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังปรึกษาภูติผีต่าง ๆ ด้วยการเลี้ยงทาย โดยมีเครื่องมือที่สำคัญ คือ เมล็ดข้าวสารและกระดุกไก่ ถ้าชัดเจนไม่มีกระดุกไก่หรือเมล็ดข้าว ก็อาจใช้ไม้ไผ่หรือไม้อื่นแทนได้

ประเพณีของกะเหรี่ยง

1. การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

แม้กะเหรี่ยงจะถือสืบสายบรรพบุรุษทางฝ่ายมารดา แต่การเลี้ยงผีบรรพบุรุษนั้นชายหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นผู้นำพิธี การเลี้ยงผีบรรพบุรุษเป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของฝ่ายมารดา เมื่อชายหัวหน้าครัวเรือนทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ บุตรทุกคนรวมทั้งบุตรที่แต่งงานแยกครัวเรือน

ออกไปแล้วจะต้องมาร่วมในพิธีด้วย แต่สถานที่เกิดจากบุตรอาจจะมาหรือไม่มาร่วมในพิธีก็ได้ ในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ทุกคนที่ร่วมพิธีกรรมจะต้องใส่ชุดประจำเผ่าทุกวัน ที่ประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 44 ภาพการแต่งกายของผู้ร่วมประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

การเลี้ยงผีบรรพบุรุษจะประกอบพิธีกรรม 1 - 4 วัน บางครัวเรือนทำพิธี 1 วัน บางครัวเรือนทำพิธี 2 วัน บางครัวเรือนทำพิธี 3 วัน และบางครัวเรือนก็ทำพิธี 4 วัน มากที่สุดคือ 4 วัน จะไม่ทำพิธีมากกว่า 4 วัน ซึ่งจะทำพิธีที่วันนั้นขึ้นอยู่กับภรรยา โดยภรรยาจะพิจารณาจาก หมูและไก่ที่มีอยู่ รวมทั้งระยะเวลาที่เลี้ยงผีบรรพบุรุษครั้งก่อนด้วย โดยถ้าเพิ่งเลี้ยงผีบรรพบุรุษไปได้ไม่นานนัก แล้วจะมาเลี้ยงผีบรรพบุรุษอีกครั้งในตอนนี้ ก็จะทำพิธีไม่ถึง 4 วัน อาจจะทำแค่เพียง 2 วัน ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมในพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ 2 ครั้ง โดยทั้ง 2 ครั้งเป็นการทำพิธี 4 วัน เนื่องจาก 2 ครัวเรือนนี้ไม่ได้ทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษมานานแล้ว นาน ๆ จะเลี้ยงผีบรรพบุรุษสักครั้ง เป็นเพราะสมาชิกในครอบครัวอยู่กันไม่ครบ 4 - 5 ปีจึงจะทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษสักครั้งหนึ่ง ดังนั้นจึงทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ 4 วันเต็มที่เคย สำหรับพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษนั้นจะเริ่มในตอนเย็น โดยวันแรกภรรยาและญาติทางฝ่ายภรรยาจะฆ่าไก่สำหรับทำพิธี และวันที่

สองภรรยาและญาติทางฝ่ายภรรยาจะฆ่าหมูสำหรับทำพิธี ส่วนวันที่สามสามีและญาติทางฝ่าย
 สามีจะฆ่าไก่ทำพิธี และวันที่สี่สามีและญาติทางฝ่ายสามีจะฆ่าหมูทำพิธี ขั้นตอนการประกอบ
 พิธีกรรมเหมือนกันทุกวัน เพียงแต่ฆ่าไก่และฆ่าหมูสลับวันกัน และฝ่ายที่ฆ่าก็สลับวันกันด้วย
 ในตอนเย็นเมื่อเริ่มทำพิธี ภรรยาจะเตรียมหุงข้าวทุกวัน จากนั้นถ้าเป็นวันแรกภรรยาก็จะฆ่าไก่
 ถ้าเป็นวันที่ 2 ภรรยาก็จะฆ่าหมู ถ้าเป็นวันที่ 3 สามีก็จะฆ่าไก่ และถ้าเป็นวันที่ 4 สามีก็ฆ่าหมู
 สลับกันไปอย่างนี้

ภาพที่ 45

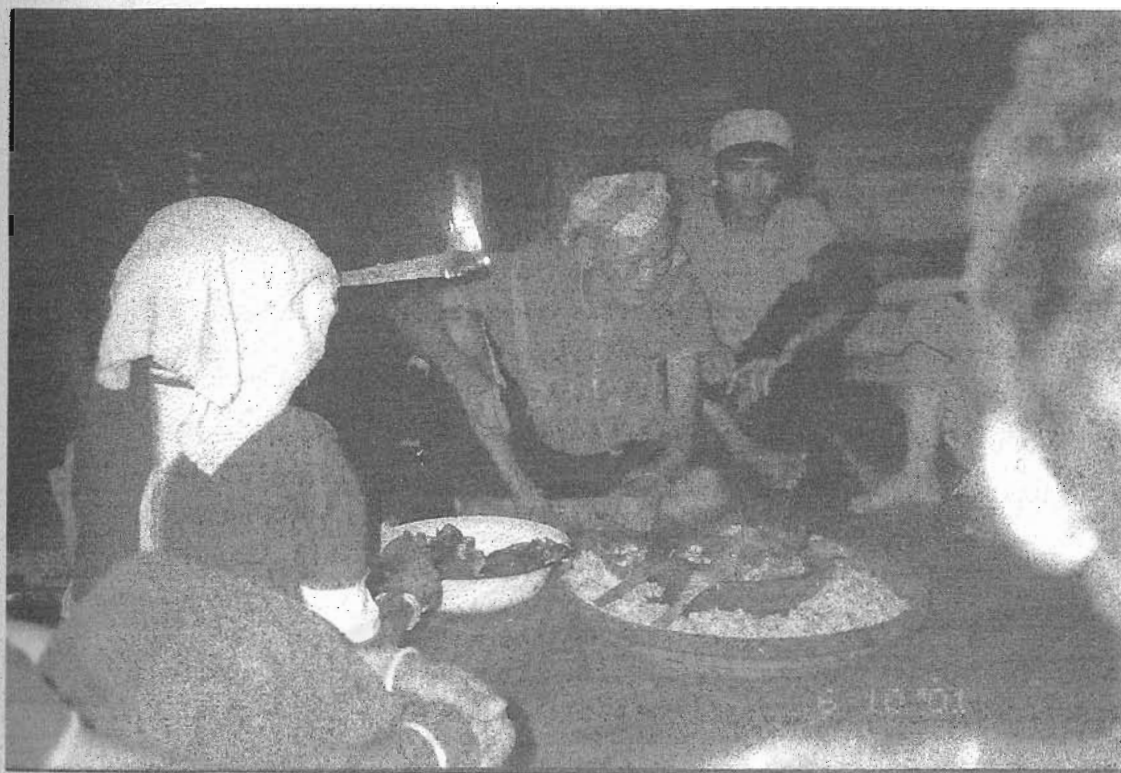
ภาพสามีฆ่าหมูเพื่อประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

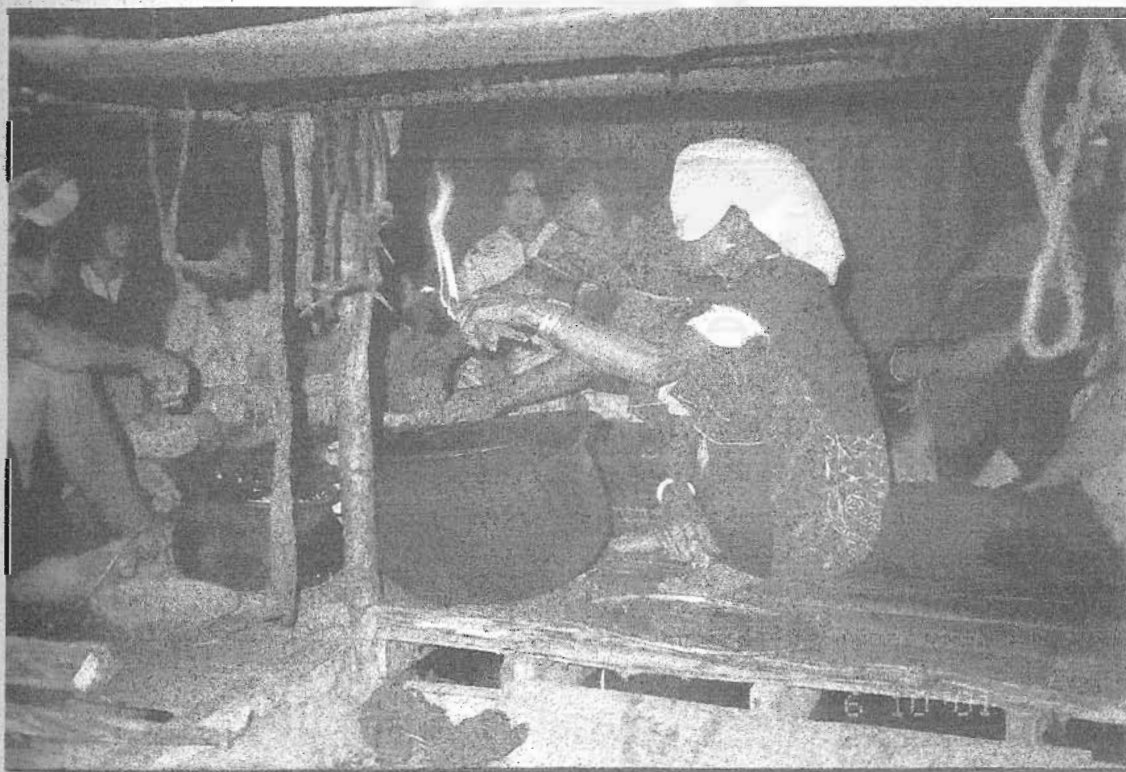
ภาพที่ 46 ภาพกรรมวิธีในการจัดการกับหมูเพื่อนำไปทำอาหารประกอบพิธีกรรม การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

เมื่อนำหมูเสร็จแล้วก็จะนำหมูมาฆ่าเอาเครื่องในออก จากนั้นก็เอาไม้เสียบปากทะลุไปที่ก้นของหมู แล้วย่างไฟเพื่อจะได้กลิ่นหมูออกได้ง่าย ด้วยการให้ช้อนชูดขนหมูออก จากนั้นก็นำหมูมาหันเป็นชิ้น ๆ แล้วต้มเป็นอาหาร โดยต้องไม่ปรุงอาหารนั้นด้วยพริกและเครื่องปรุงใด ๆ ใส่ได้แต่เกลือเท่านั้น เมื่อทำอาหารเสร็จแล้วก็จัดอาหารใส่ถาด จากนั้นก็เริ่มทำพิธี สมาชิกในการทำพิธี คือ สามี ภรรยา และบุตร โดยอาจมีหลานด้วย สมาชิกในการประกอบพิธีกรรมจะนั่งเป็นวงกลมล้อมรอบอาหาร โดยนั่งเรียงกันตามลำดับ สามีทำการสวดบวงสรวงผีบรรพบุรุษ ขอให้ปกป้องดูแลรักษาสมาชิกในครัวเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข พอสวดเสร็จแล้วจากนั้นก็เรียงลำดับกินอาหารกันคนละ 1 คำ เริ่มจากสามี ภรรยา บุตรคนโตเรียงมาจนกระทั่งถึงบุตรคนสุดท้าย ส่วนบุตรคนไหนที่นำลูกของตนมาด้วย ก็ต้องให้ลูกกินเป็นลำดับต่อจากตนเอง เมื่อกินครบทุกคนตามลำดับแล้ว ก็ถือเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นผู้ประกอบพิธีรับประทานอาหารพร้อมกันโดยไม่ต้องกินเรียงตามลำดับแล้ว ลำดับแรกที่มาเยี่ยมเยียนก็สามารถรับประทานอาหารได้แล้วเช่นกัน แต่ต้องแยกวางรับประทาน ห้ามเข้ามารับประทานร่วมวงกับผู้ประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมจะเป็นเหมือนกันแบบนี้ทั้ง 4 วัน การเลี้ยงผีบรรพบุรุษจะทำได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวอยู่กันครบพร้อมหน้าพร้อมตา ถ้าขาดคนใดคนหนึ่งไปก็ไม่สามารถทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษได้

ภาพที่ 47

ภาพสามีสวดบางสรวงผิบรรพบุรุษ

ภาพที่ 48

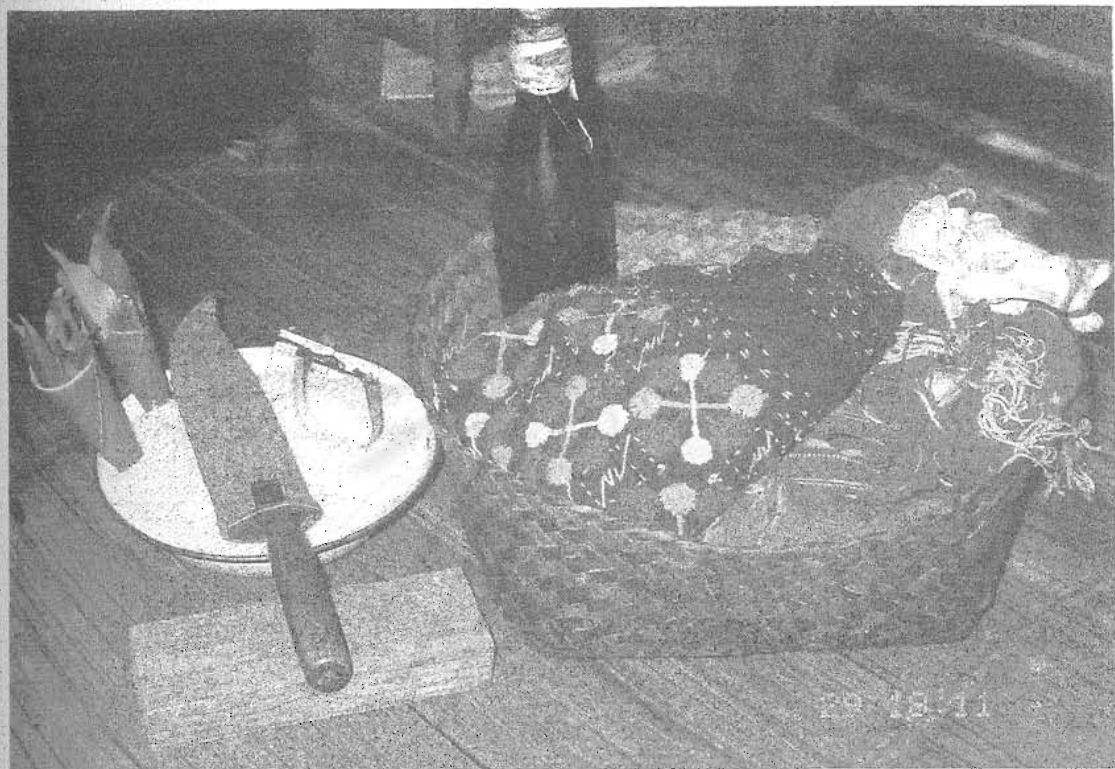
ภาพการกินอาหารเรียงตามลำดับตามพิธีกรรมการเลี้ยงผิบรรพบุรุษ

สำหรับการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ 1 วันมักเป็นกรณีฉุกเฉิน เช่น ไก่ที่เลี้ยงไว้ออกไปและจิกกินไข่ตัวเอง กรณีนี้เจ้าของจะต้องฆ่าไก่ตัวนั้น และนำมาต้มทำพิธีเลี้ยงผีทันที ถึงแม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะอยู่ไม่ครบก็ตาม แต่จะต้องแบ่งไก่เพียงเล็กน้อยห่อเก็บไว้เหนือเตาไฟ เพื่อเอาไว้ให้สมาชิกที่ไม่อยู่ในวันประกอบพิธีกินวันหลัง และเมื่อสมาชิกที่ไม่อยู่ในวันทำพิธีกลับมาที่บ้าน ก็จะต้องเอาไก่ที่แบ่งเก็บไว้ให้สมาชิกคนนั้นกิน จากนั้นก็จะทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อไปได้ ตราบใดที่สมาชิกคนที่ไม่อยู่ตอนทำพิธีเลี้ยงผียังไม่กลับมากินไก่ที่แบ่งเก็บไว้ให้ ก็จะไม่สามารถทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษได้เลย ถ้าสมาชิกคนที่ไม่อยู่ตอนทำพิธีเลี้ยงผีกลับมาบ้าน แต่บังเอิญสมาชิกที่อยู่ตอนทำพิธีเลี้ยงผีกลับไม่อยู่เสียเอง ก็ถือว่าสมาชิกในครอบครัวยังไม่ครบ ไม่สามารถเลี้ยงผีบรรพบุรุษได้เช่นกัน กรณีนี้ยังไม่ต้องให้สมาชิกที่ไม่ได้อยู่ตอนทำพิธีเลี้ยงผีกินไก่ที่แบ่งเก็บไว้ให้ จะต้องให้กินตอนวันที่อยู่กันครบทุกคน เพราะจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องไปตามสมาชิกที่ไม่อยู่ให้กลับมาที่บ้าน เพื่อจะได้ให้สมาชิกคนที่ไม่อยู่ตอนทำพิธีเลี้ยงผีกินไก่ที่แบ่งเก็บไว้ให้ แล้วทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษต่อไป

2. การมัดมือเรียกขวัญ

สมาชิกในครัวเรือนจะปรึกษาร่วมกัน โดยไปเชิญหมอผีมาประกอบพิธีให้ สัตว์ที่ใช้ในพิธีกรรมนี้ส่วนมากจะเป็นไก่ เช่น การเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ จำพวกเป็นไข้ปวดศีรษะ ฯลฯ แต่ถ้าเป็นการเจ็บป่วยที่เป็นมาเรื้อรังหรือเจ็บหนัก อาจต้องใช้หมู และในการทำพิธีจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าบูชาครูด้วย ตามที่หมอผีกำหนดไว้จากวิชาเรียน หมายความว่า หมอผีบางคนก็ว่าเรียนมาโดยให้ใส่เงินในเครื่องบูชา 30 บาท บางคนก็ให้ใส่ 50 บาท บางคนก็ให้ใส่ 70 บาท ซึ่งก็แล้วแต่ว่าหมอผีคนนั้นจะให้ใส่เงินในเครื่องบูชาเท่าใด ดังนั้นในบางครั้งการบำบัดรักษาเมื่อเจ็บป่วยจึงสิ้นเปลืองเงินหลายร้อยบาท รวมค่าหมูที่ต้องหาซื้อมาด้วย เนื่องจากถ้าใช้หมูเลี้ยงผียามเจ็บป่วยจะใช้เพียงลูกหมูตัวเล็ก ๆ เท่านั้น โดยหากที่บ้านไม่มีลูกหมู ก็จะต้องเสียเงินซื้อลูกหมูจากเพื่อนบ้าน สำหรับเหล่าที่ใช้ในพิธีนั้นจะต้องหมักและต้มเอง หรือถ้าไม่มีก็ซื้อเอาก็ได้ ในการประกอบพิธีกรรมต้องเตรียมของสำหรับใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ เหล้า ลี้น ย่อม ท่อนไม้ ขนาดเล็ก ข้าวสาร มีด เทียนและดอกไม้มัดรวมกัน ฝ่ายสีขาว ไข่ต้ม 1 ฟอง มีการเอาหยวกกล้วยมาทำเป็นถาดใส่อาหารสำหรับเลี้ยงผี ภายในถาดก็จะใส่พริก เกลือ เมล็ดถั่ว ขนมะละกอ และเงินจำนวน 30 บาท อุปกรณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่หมอผีจะต้องทำเตรียมไว้ ก็คือ “ไม้ไผ่โค้ง” หรือที่กะเหรี่ยงเรียกว่า “จอบ” ทำโดยการเอาไม้ไผ่มาเหลาบาง ๆ และใช้เชือกผูกที่ปลายไม้ทั้งสองด้านเข้าหากัน เชือกจะยึดกัน ทำให้ไม้ไผ่โค้งเข้าหากัน นอกจากนี้สมาชิกใน

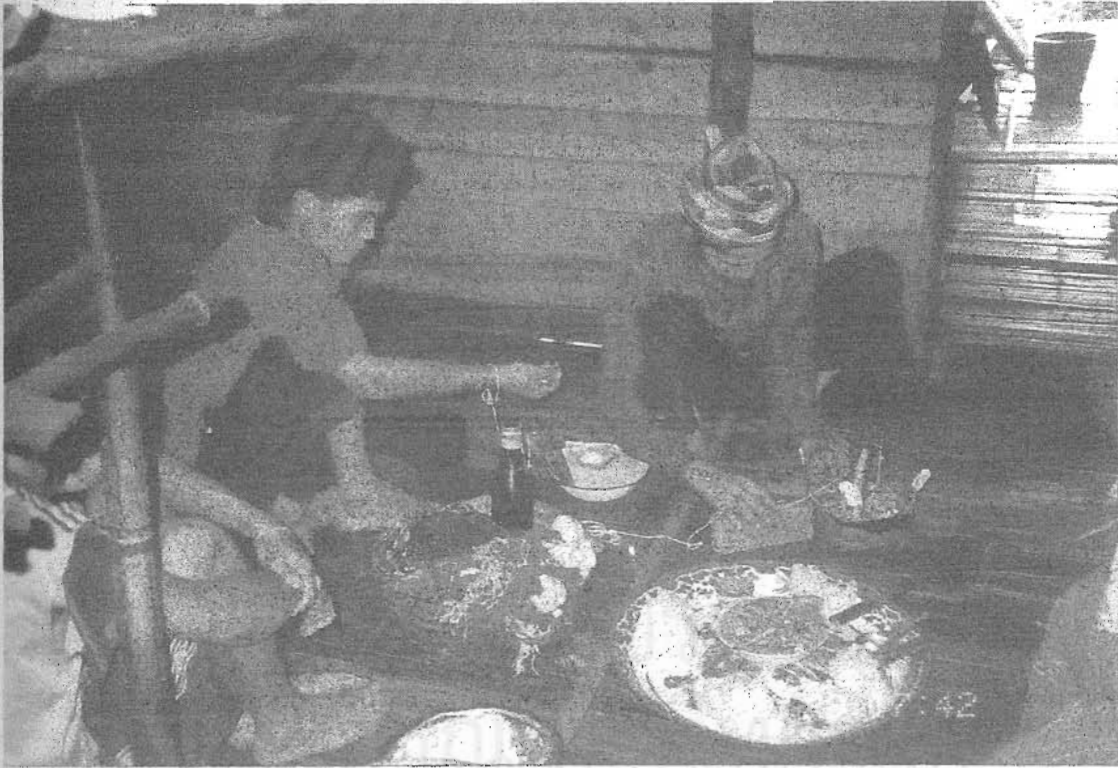
ครัวเรือนจะต้องฆ่าไก่และนำไก่มาทำอาหาร โดยจะต้องทำอาหารที่เรียกว่า "พอเพาะไก่" เท่านั้น ซึ่งพอเพาะไก่อมีลักษณะเป็นเหมือนโจ๊กใส่ไก่ของคนไทย และก็ต้องต้มไข่ไก่เตรียมไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมด้วย

ภาพที่ 49 ภาพสิ่งของสำหรับประกอบพิธีกรรมการมัดมือเรียกขวัญ

เมื่อสมาชิกในครอบครัวคนใดเจ็บไข้ได้ป่วย จะรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันก่อน โดยมักให้กินยาพาราเซตามอลเป็นหลัก แต่ถ้ายังไม่หายเจ็บป่วย ก็จะทำพิธีเลี้ยงผีตามความเชื่อของกะเหรี่ยง โดยเชื่อว่าเมื่อทำพิธีเลี้ยงผีแล้วจะหายเจ็บไข้ได้ป่วยในอีกไม่ช้า พิธีกรรมในการเลี้ยงผีจะต้องให้หมอผีเป็นผู้ประกอบพิธี สำหรับการเลี้ยงผีมีพิธีกรรมดังนี้ เมื่อหมอผีมาถึงบ้านของผู้ป่วย สมาชิกในบ้านก็จะช่วยหมอผีจัดเตรียมเครื่องสำหรับบวงสรวงผีดังที่กล่าวไปข้างต้น จากนั้นหมอผีก็จะนำธาดใส่อาหารที่เตรียมไว้ไปไหว้เจ้าที่ และนำกลับขึ้นมานบนบ้าน ฝ่ายสมาชิกคนอื่น ๆ ก็ช่วยกันฆ่าไก่ 1 ตัว (ไก่ตัวเมียและไก่ตัวผู้) และนำไก่มาทำอาหารที่ เรียกว่า "พอเพาะไก่" รวมทั้งต้มไข่ไก่ 1 ฟองเตรียมไว้ เมื่อทำอาหารและเตรียมอุปกรณ์ทุกอย่างเสร็จแล้วก็จะนำมามาตั้งรวมกันไว้ แล้วหมอผีก็เริ่มทำพิธีด้วยการใช้ฝ้ายสีขาวมัดมือให้ผู้ป่วย โยงกับขงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม จากนั้นใช้ไม้เคาะเรียกขวัญของผู้ป่วยให้กลับมา พร้อมทั้งสวดอ้อนวอนขอให้ผู้ป่วยหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย จากนั้นทำพิธีด้วยการเอาไข่ต้มมาตั้งไว้บนไม้ไผ่ไค้ง จะต้องตั้งให้

ไข่มุม แล้วหมอนเชือกให้ไข่วกลงไปในมือของผู้ป่วย โดยผู้ป่วยจะเอามือรองไว้เพื่อรองรับไข่วที่ตกลงมา ซึ่งในมือของผู้ป่วยจะใส่ข้าวกับเนื้อไก่ไว้ด้วย หมอนผีจะต้องทำอย่างนี้อยู่หลายครั้งจนกว่าจะตั้งไข่วหนึ่งได้ ทั้งนี้มีความเชื่อว่า ถ้าไม่สามารถตั้งไข่วให้หนึ่งแล้วหมอนให้ไข่วอยู่บนไม้ไม่ได้แล้ว การทำพิธีเลี้ยงผีครั้งนี้จะไม่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยหายจากความเจ็บป่วยได้ ดังนั้นจะต้องตั้งไข่วและหมอนไข่วให้อยู่นิ่งได้ จึงจะถือว่าการทำพิธีครั้งนี้ประสบความสำเร็จที่จะสามารถช่วยให้ผู้ป่วยหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยได้ จากนั้นหมอนผีก็จะทำการสวดบวงสรวงผี แล้วใช้มีดตัดฝ้ายที่ผูกโยงกับของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมให้ขาด นำปลายฝ้ายที่ตัดขาดมาทำพิธีมัดมือให้แก่ผู้ป่วย แล้วให้สมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ มัดมือให้ผู้ป่วยด้วยฝ้ายสีขาว จากนั้นก็รับประทานอาหารร่วมกัน แล้วหมอนผีก็เทเหล้าใส่ถ้วยชาเพื่อทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดิน โดยในระหว่างทำพิธีสมาชิกทุกคนต้องพนมมือไหว้เจ้าที่เจ้าดินด้วย

ภาพที่ 50

ภาพการใช้ฝ้ายสีขาวมัดมือผู้ป่วยโยงกับของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 51 ภาพการใช้ไม้เคาะเรียกขวัญของผู้ป่วย

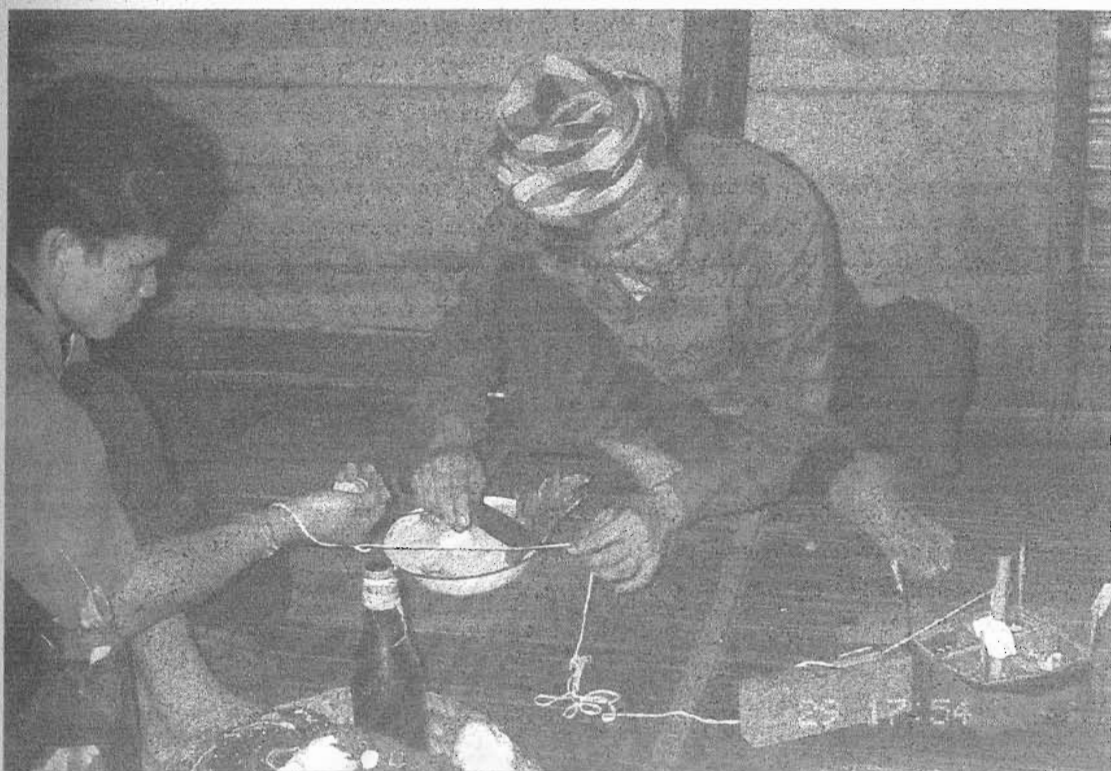
ภาพที่ 52 ภาพการพยายามตั้งไข่ต้มไว้บนไม้ไผ่ได้ง

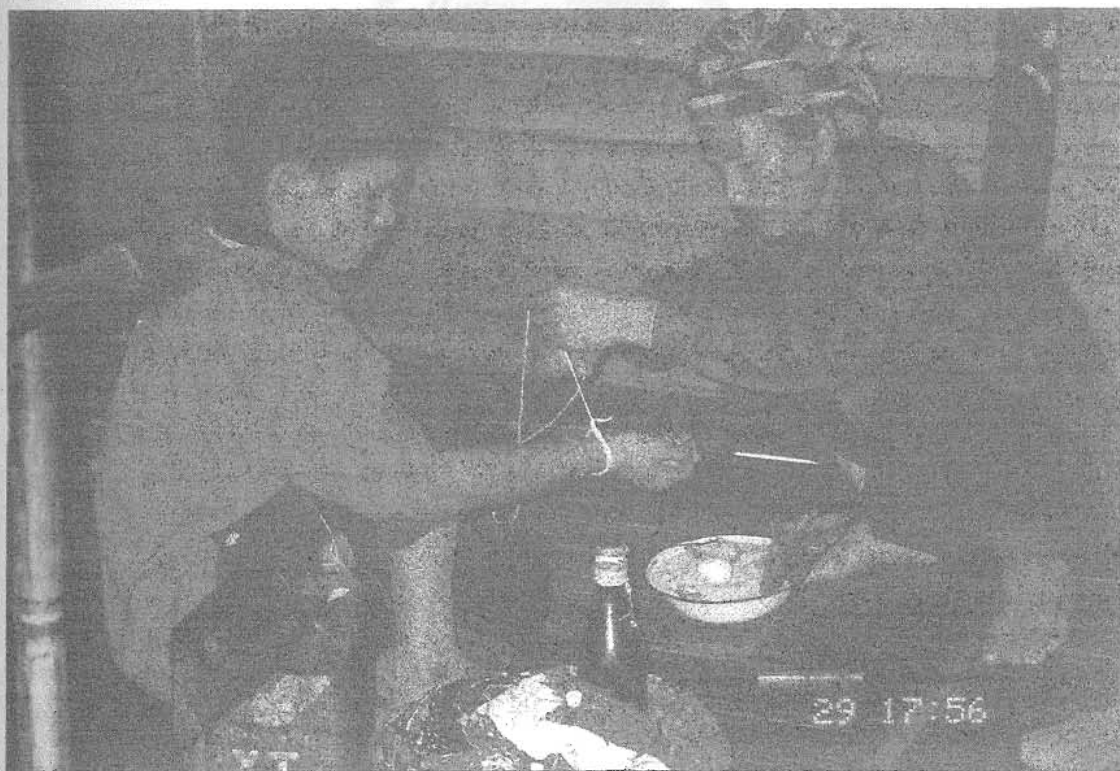
ภาพที่ 53 ภาพการหมนเชือกที่ผูกไม้ไผ่โค้งเอาไว้

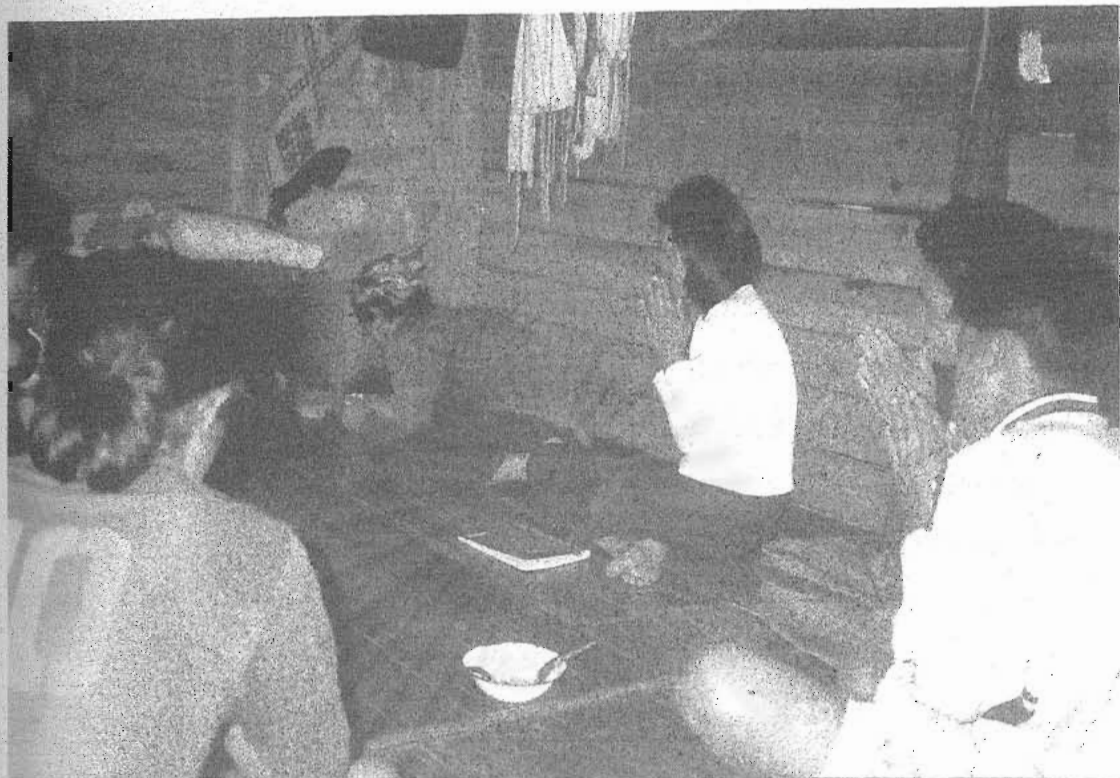
ภาพที่ 54 ภาพไข่มดที่หล่นลงบนมือของผู้ป่วยหลังจากหมนเชือกที่ผูกไม้ไผ่โค้งแล้ว

ภาพที่ 55 ภาพการตัดฝ้ายที่ผูกโยงระหว่างมือของผู้ป่วยกับของที่ใช้ในการประกอบพิธี

ภาพที่ 56 ภาพการนำปลายฝ้ายอีกข้างหนึ่งมามัดมือให้ผู้ป่วย พร้อมทั้งสวดมนต์ให้ผู้ป่วย

ภาพที่ 57 ภาพการทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดิน

4. ประเพณีงานศพ

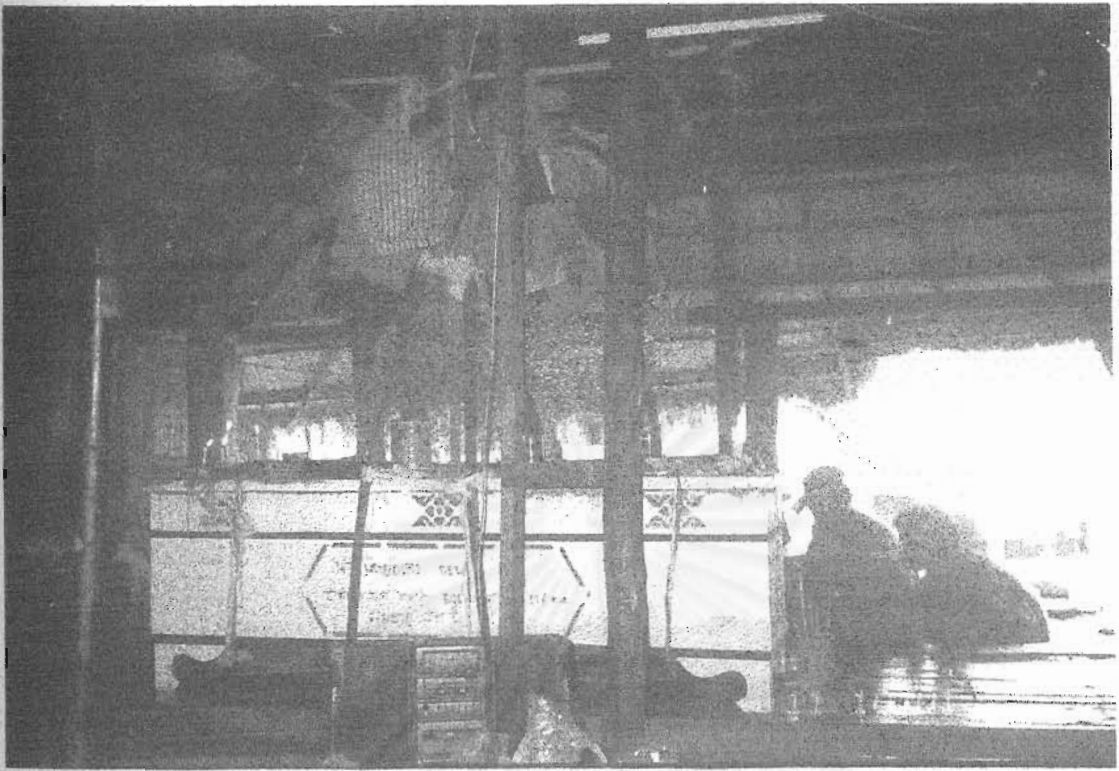
เดือนมีนาคมผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจชุมชนบ้านแม่ชะบู่เป็นครั้งแรก ถือเป็นโชคดี ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมประเพณีงานศพของชาวบ้าน ได้มีโอกาสสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในประเพณีงานศพของกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ ซึ่งผู้ตายในครั้งนี้เป็นหญิงชราอายุ 87 ปี เสียชีวิตด้วยโรคชรา ญาติของผู้ตายเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ผู้ตายนอนตายอย่างสงบภายในบ้าน ก่อนหน้านั้นไม่ได้เจ็บป่วยทรมานใด ๆ ตอนที่ผู้ตายเสียชีวิตก็ไม่มีใครเห็น เนื่องจากผู้ตายนอนเสียชีวิตไปอย่างสงบตอนค่ำคืน ญาติมาพบว่าเสียชีวิตในเช้าวันรุ่งขึ้นแล้ว เมื่อผู้ตายเสียชีวิตลงชาวบ้านก็บอกข่าวต่อ ๆ กันไปจนรู้กันอย่างทั่วถึง ชาวบ้านช่วยกันหาโลงศพให้ผู้ตาย โดยไปขอความช่วยเหลือจากหัวหน้าหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งก็ได้รับการติดต่อช่วยเหลือ โดยได้รับบริจาคโลงศพจากผู้ใจบุญท่านหนึ่ง เมื่อชาวบ้านไปรับโลงศพมาแล้ว ก็อาบน้ำศพ และตั้งล้างหน้าศพโดยวนจากหน้าด้านซ้ายไปด้านขวา และแต่งตัวให้ศพด้วยชุดใหม่ แต่ถ้าไม่มีชุดใหม่ ๆ ก็ใส่ชุดเก่าที่มีอยู่ก็ได้ จากนั้นห่อศพด้วยผ้าห่มและผ้ายางหรือพลาสติก แล้วนำศพที่

ห่อแล้วใส่โลง จากนั้นตั้งโลงศพไว้บนบ้านผู้ตาย 3 วัน 3 คืน แต่สมัยก่อนนี้ไม่มีโลงศพ จะไม่มีการนำศพใส่โลง โดยเมื่อนำศพห่อด้วยผ้าห่มแล้วก็จะห่อด้วยเสื่อที่สานจากไม้ไผ่ แล้วตั้งศพไว้บนบ้าน 3 วัน 3 คืน ดังนั้นชาวบ้านก็จะเห็นสภาพที่ศพขึ้นอืด น้ำเลือด น้ำเหลืองซึมออกมา ซึ่งดูแล้วไม่งามตา ไม่น่าดู ดังนั้นต่อมาจึงเริ่มมีการนำศพใส่โลง เพื่อจะได้ไม่ต้องเห็นสภาพของศพแบบนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อจัดการนำศพใส่โลงและตั้งไว้บนบ้านผู้ตายเรียบร้อยแล้ว ญาติของผู้ตายก็จะทำการฆ่าหมูเพื่อทำอาหารเลี้ยงแขกที่มางานศพ ช่วงเย็นแขกเริ่มทยอยมางานศพกัน โดยจะขึ้นมาจุดธูปไหว้ขอขมาศพก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งบนโลงศพจะมีการประดับประดาด้วยกระถางดอกไม้ และมีการจุดเทียนไว้ให้สว่างไสวอยู่ตลอดเวลา มีกระถางธูปเอาไว้ปักธูปที่ด้านหน้าโลงศพด้วย บริเวณกลางโลงศพมีการนำไม้ไผ่มาผ่าออกเป็น 4 ซีกในครึ่งท่อนล่าง ส่วนครึ่งท่อนบนของไม้ไผ่ก็ปล่อยให้ยาว จากนั้นก็เอาไม้ไผ่ส่วนที่ผ่าครอบโลงศพไว้ โดยเสียบปลายไม้ทั้งสี่ไว้กับซอกพื้นบ้าน ส่วนด้านบนของไม้ไผ่ซึ่งเป็นไม้ไผ่ท่อนยาวที่ไม่ได้ผ่านั้น ก็จะเอาเสื่อผ้าขาวของเครื่องใช้ของผู้ตายมาผูกไว้ด้านบนของไม้ไผ่ ทั้งนี้มีความเชื่อว่าเป็นเพื่อให้ผู้ตายนำเสื่อผ้าขาวของเครื่องใช้ไปใช้ในโลงศพ สำหรับการนำไม้ไผ่มาทำเป็นลักษณะดังกล่าว และนำเสื่อผ้ามาผูกไว้ด้านบนนั้น มีความเชื่อว่าเป็นเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้ตายในโลกหน้า เมื่อผู้ตายเดินทางเหนือก็จะได้มีที่พักที่ให้ร่มเงา เมื่อแขกไหว้ขอขมาศพเสร็จแล้วก็จะนั่งล้อมวงคุยกันบนบ้าน ญาติของผู้ตายก็จะนำเมี่ยงและยาสูบมาเลี้ยงแขก ถ้าแขกจะรับประทานอาหารก็จะลงไปรับประทานอาหารข้างล่าง ซึ่งมีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้แขกนั่งรับประทานอาหารแล้ว เนื่องจากบนบ้านจะต้องใช้สถานที่ในการทำพิธีสวดศพเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน การสวดศพนั้นเรียกว่าการทำพิธีชอ ผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ และหนุ่มสาวจะมาช่วยกันชอ แต่เดิมนั้นการชอเป็นหน้าที่ของหนุ่มสาว แต่เดี๋ยวนี้หนุ่มสาวชอไม่ค่อยได้กัน ดังนั้นจึงต้องให้ผู้อาวุโสและผู้เฒ่าผู้แก่มาช่วยชอด้วย ชอโดยการเรียงแถวเดินรอบโลงศพ พร้อมทั้งกล่าวสวดเพื่อให้ศพไปสู่โลกหน้าอย่างสงบช่วยกันทำพิธีชอ 3 วัน 3 คืนติดต่อกันโดยไม่หยุดพัก จะผลัดเปลี่ยนกันมาชอ ใครเหนื่อยก็ออกไปพัก พอพักหายเหนื่อยแล้วก็กลับมาชอต่อ การชอเป็นการสวดเพื่อนำทางให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายไปสู่โลกหน้าได้โดยไม่หลงทาง เมื่อทำพิธีชอครบ 3 วัน 3 คืนแล้ว ชาวบ้านก็จะช่วยกันแบกโลงศพไปฝังหรือเผาที่ป่าช้า เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นก็จะกลับมาล้อมบ้านและเผาไม้สร้างบ้านของผู้ตายทิ้ง แต่ถ้าบ้านของผู้ตายมีลูกมีหลานอยู่ด้วย ก็จะไม่ลื้อเผาในทันที แต่จะรอให้พ้น 3 วัน และถึงวันขึ้น 15 ค่ำก่อน แล้วจึงลื้อและเผาบ้านทิ้งในวันนั้น วัดจะไม่ใช้เป็นสถานที่ฝังหรือเผาศพเลย การฝังหรือเผาศพผู้ตายนั้นมีความเชื่อว่าเป็น ถ้าสามีหรือภรรยาของผู้ตายซึ่งตายก่อนนั้นใช้การฝังศพ ก็จะต้องฝังศพผู้ตายเหมือนกัน แต่ถ้าใช้การเผาศพ ก็จะต้องเผาศพผู้ตายเหมือนกัน แต่ถ้าผู้ตายเป็นคนตายก่อน ก็แล้วแต่สามีหรือภรรยาที่มีชีวิตอยู่จะให้เผาหรือฝังศพผู้ตาย สำหรับชาวบ้านบางคนที่ยังเชื่อไม่อยู่ในหมู่บ้านในช่วงที่มีคนตายและมีการจัดงานศพ

เมื่อภายหลังชาวบ้านคนดังกล่าวกลับมาที่หมู่บ้าน ก่อนที่ชาวบ้านคนนั้นจะขึ้นบ้าน สมาชิกในบ้านจะต้องตักน้ำมาให้คนนั้นล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน ถ้าไม่ทำดังนี้มีความเชื่อว่า ผีคนที่ตายจะติดตามคนผู้นั้นไปทุกหนแห่ง

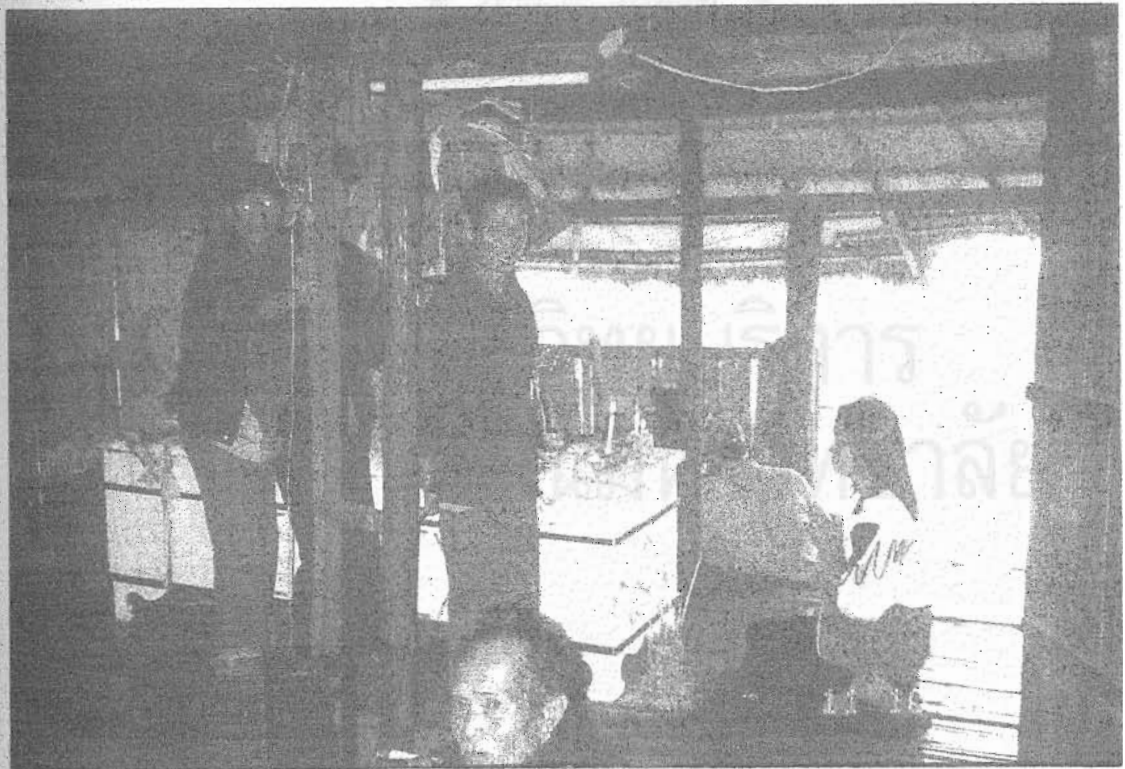
ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม 2544 ผู้วิจัยก็ได้มีโอกาสไปงานศพของคุณตาคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนบ้านไหลโต้ง ท่านเสียชีวิตเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2544 มีอายุได้ 84 ปี โดยท่านผูกคอตายภายในบ้าน ด้วยสาเหตุใดทำไมท่านจึงต้องฆ่าตัวตายก็ไม่มีใครทราบได้ แต่หลายคนคาดเดาว่าท่านคงไม่อยากมีชีวิตอยู่เพราะท่านชรามากแล้ว กินอะไรก็ไม่อร่อยแล้ว ลูกเดินหนีไปไหนก็ไม่สะดวก อยู่บ้านคนเดียวเหงาเปล่าเปลี่ยว ภรรยา ก็ตายจากไปนานแล้ว พิธีกรรมจัดขึ้นภายหลังจากที่พบศพคุณตาท่านนี้ โดยญาติ ๆ นำศพคุณตาห่อด้วยผ้าและเสื่อ จากนั้นก็เอาศพที่ห่อแล้วใส่โลง ตั้งโลงศพไว้บนบ้านของผู้ตาย 3 วัน 3 คืน ญาติของผู้ตายเตรียมฆ่าหมูเพื่อทำอาหารเลี้ยงแขกที่มางานศพ ช่วงเย็นแขกเริ่มทยอยมางานศพกัน โดยจะขึ้นมาจุดธูปไหว้ขอขมาศพก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งบนโลงศพจะมีการประดับประดาด้วยกระทงดอกไม้ และมีการจุดเทียนไว้ให้สว่างไสวอยู่ตลอดเวลา มีขันใส่น้ำส้มป่อยและดอกไม้วางไว้บนโลงศพ เพื่อให้คนที่มางานศพเอาดอกไม้จุ่มลงไปใต้น้ำส้มป่อย แล้วประพรมลงบนโลงศพ ซึ่งตรงกับบริเวณหน้าของศพ เรียกว่า “การตั้งหัวศพ” เพื่อให้ศพเย็น นอกจากนี้ก็มีกระถางธูปเอาไว้ปักธูปที่ด้านหน้าโลงศพด้วย บริเวณกลางโลงศพมีการนำไม้ไผ่มาผ่าออกเป็น 4 ซีกในครึ่งท่อนล่าง ส่วนครึ่งท่อนบนของไม้ไผ่ก็ปล่อยให้มันเป็นท่อนยาว จากนั้นก็เอาไม้ไผ่ส่วนที่ผ่าครอบโลงศพไว้ โดยเสียบปลายไม้ทั้งสี่ไว้กับซอกพื้นบ้าน ส่วนด้านบนของไม้ไผ่ซึ่งเป็นไม้ไผ่ท่อนยาวที่ไม่ได้ผ่านั้น ก็เอาเสื่อผ้าขาวของเครื่องใช้ของผู้ตายมาผูกไว้ด้านบนของไม้ไผ่ ทั้งนี้มีความเชื่อว่า เพื่อให้ผู้ตายนำเสื่อผ้าขาวของเครื่องใช้ไปใช้ในโลงหน้า สำหรับเสื่อผ้าของผู้ตายที่นำมาแขวนไว้ นั้นจะแตกต่างกันระหว่างผู้ตายที่เป็นผู้ชายกับผู้ตายที่เป็นผู้หญิง โดยทั้งชายและหญิงจะต้องมีขึ้นด้วย เนื่องจากสมัยก่อนผู้ชายไม่มีกางเกงใส่ ต้องใส่ขึ้น จึงต้องนำผ้าขึ้นไปด้วย ผู้ชายจะต้องเอานำปิ่นมาวางไว้ด้วย แต่ผู้หญิงไม่ต้องนำปิ่นมาวางไว้ ผู้หญิงจะต้องมีสร้อย ตุ้มหู เครื่องประดับต่าง ๆ ผ้าคลุมผม ผ้าโพกหัวด้วย ส่วนผู้ชายไม่ต้องมีของเหล่านี้มาแขวนไว้ สำหรับการนำไม้ไผ่มาทำเป็นลักษณะดังกล่าวและนำเสื่อผ้ามาผูกไว้ด้านบนนั้น มีความเชื่อว่าเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้ตายในโลกหน้า เมื่อผู้ตายเดินทางเหนือยก็จะได้มีที่พักที่ให้ร่มเงา นอกจากนี้ยังมีฝ้ายวางไว้ด้วย ซึ่งหมายความว่า ชาวบ้านไหลโต้งจะต้องห้ามเย็บผ้าห้ามทอผ้าในช่วงนี้ ห้ามทำอะไรเกี่ยวกับฝ้ายเด็ดขาด เมื่อแขกไหว้ขอขมาศพเสร็จแล้วก็นั่งล้อมวงคุยกันบนบ้าน ญาติของผู้ตายก็จะนำเมี่ยงและยาสูบมาเลี้ยงแขก ถ้าแขกจะรับประทานอาหารก็สามารถลงไปรับประทานอาหารข้างล่างได้ ซึ่งมีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้แขกนั่งรับประทานอาหารแล้ว เนื่องจากบนบ้านจะต้องใช้สถานที่ในการทำพิธีสวดศพ

เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน การสวดศพนั้นเรียกว่าการทำพิธีชอ ส่วนใหญ่หนุ่มสาวจะมาช่วยกันชอ โดยการเรียงแถวเดินรอบโลงศพ พร้อมทั้งกล่าวสวดเพื่อให้ศพไปสู่โลกหน้าอย่างสงบ เวลาชอ ผู้หญิงต้องเอาผ้ามาคลุมตัว โดยต้องใช้ผ้าปกากะธนูเท่านั้น ซึ่งเป็นผ้าห่มสีแดงทอลวดลาย ปล่อยชายผ้าด้านซ้ายขวา จะใช้ผ้าอื่นไม่ได้ การเอาผ้ามาคลุมตัวเชื่อว่าเป็นการบังหน้าไม่ให้ผีมองเห็น ส่วนผู้ชายไม่ต้องใช้ผ้าคลุม สมัยก่อนเวลาชอผู้ชายจะต้องถือดาบยาวไปด้วย โดยในกลุ่มผู้ชายจะต้องมีคนที่ถือดาบยาวไว้ 1 อัน เพราะในเพลงชอมีคำกล่าวว่ ผีลากเสียมคนลากดาบ ดังนั้นคนจึงต้องเอาดาบไปด้วย แต่สมัยนี้ผู้ชายไม่ต้องถือดาบเวลาชอในงานศพแล้วหนุ่มสาวจะช่วยกันทำพิธีชอ 3 วัน 3 คืนติดต่อกันโดยไม่หยุดพัก จะผลัดเปลี่ยนกันมาชอ ใครเหนื่อยก็ออกไปพัก พอพักหายเหนื่อยแล้วก็กลับมาชอต่อ ที่งานศพนี้ผู้วิจัยเห็นความเปลี่ยนแปลง คือ มีการเปิดเทปเพลงชอ แทนการเดินชอของหนุ่มสาว แต่เปิดเทปเพลงชอเป็นบางครั้ง บางช่วงเท่านั้น ทั้งนี้ชาวบ้านให้เหตุผลว่าสมัยนี้หนุ่มสาวชอไม่ค่อยได้กันแล้ว สำหรับหน้าที่ในการชอนั้นเป็นหน้าที่ของหนุ่มสาว ไม่ใช่หน้าที่ของคนที่ตั้งงานแล้วหรือคนเฒ่าคนแก่ การชอเป็นการสวดเพื่อนำทางให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายไปสู่โลกหน้าได้โดยไม่หลงทาง เมื่อทำพิธีชอครบ 3 วัน 3 คืนแล้ว ช่วงบ่ายของวันที่ 4 ชาวบ้านก็จะช่วยกันแบกโลงศพไปฝังหรือเผาที่ป่าช้า โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำพิธี ถือเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นเมื่อกลับมาถึงบ้านผู้ตายก็ต้องเผาเสื้อผ้าและของใช้ของผู้ตายก่อน จากนั้นจึงลื้อบ้านและเผาไม้สร้างบ้านของผู้ตายทิ้ง จะต้องลื้อบ้านก่อนแล้วจึงเผาไม้ที่สร้างบ้านนั้น จะไม่เผาบ้านทิ้งหลัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการลุกลามของไฟไปยังบ้านอื่น จะต้องเผาเสื้อผ้าและของใช้ของผู้ตายให้หมด ห้ามเหลือทิ้งไว้ เพราะเชื่อว่าจะไม่อย่างนั้นผู้ตายจะกลับมาเอาของ ๆ ตน จากนั้นชาวบ้านที่เดินไปเผาศพที่ป่าช้าทุกคนจะต้องเอาน้ำส้มป่อยล้างหน้าล้างหัวตัวเอง เพราะเชื่อว่าจะล้างสิ่งที่ไม่ดีออกไป สำหรับผู้ตายนี้ตอนสมัยเป็นหนุ่มเป็นคนที่ล่าสัตว์เก่งมาก ดังนั้นเวลาตายจะต้องเอาปืนไปด้วย ชาวบ้านจึงต้องเผาปืนของผู้ตายไปให้ผู้ตายด้วย ทั้งนี้เชื่อว่าเวลาตายไปแล้ว วิญญาณของสัตว์ที่ผู้ตายเคยฆ่าไว้ จะกลับมาหาผู้ตาย ซึ่งถ้าผู้ตายไม่มีปืนติดตัวไปด้วย ก็จะไม่มีการเอาไว้สู้กับสัตว์ ไม่มีปืนเอาไว้ป้องกันตัว ในช่วงที่มีพิธีงานศพนี้คนที่บ้านหรือญาติ ๆ ของผู้ตายสามารถไปไร่นาได้ แต่จะต้องกลับมาตอนเที่ยง โดยเฉพาะวันที่จะเผาศพ ส่วนเพื่อนบ้านนั้นสามารถไปไร่นาได้ตามปกติ

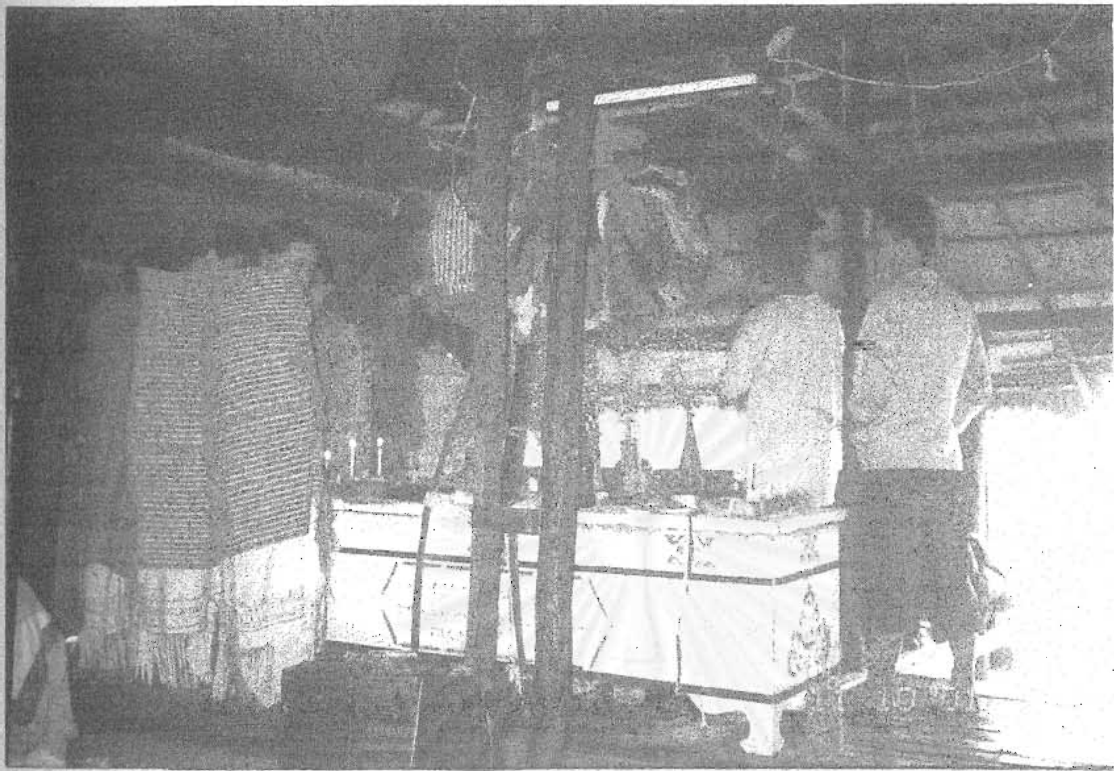
ภาพที่ 58

ภาพแสดงการตั้งโคงศพและของที่จัดเตรียมในงานศพ

ภาพที่ 59

ภาพการไหว้ขอขมาผู้ตาย

ภาพที่ 60

ภาพการชอของหนุ่มสาว

ภาพที่ 61

ภาพพระสงฆ์ทำพิธีเพื่อเตรียมเผาศพ

ภาพที่ 62 ภาพการเผาศพ

5. ประเพณีสงกรานต์

กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ได้รับอิทธิพลประเพณีสงกรานต์มาจากคนไทย ซึ่งถือเป็น การติดต่อทางวัฒนธรรม ดังนั้นกะเหรี่ยงที่บ้านแม่ชะปู้จึงมีกิจกรรมในวันสงกรานต์เช่นเดียวกับ คนไทย โดยมีการเล่นสาดน้ำกัน แต่ไม่มีการใช้แป้งทากันเลย เนื่องจากวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของ กะเหรี่ยง ที่ชายหญิงไม่ควรถูกเนื้อต้องตัวกัน และการใช้แป้งก็ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซึ่งชาวบ้านไม่มีเงินมากพอที่จะมาซื้อแป้งเล่นกันเหมือนอย่างคนไทย ดังนั้นจึงเพียงเล่นสาดน้ำกัน และจะมีการสาดน้ำที่สุภาพ ไม่รุนแรง ถ้าเป็นผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสก็จะไม่สาดน้ำ แต่จะทำพิธี รดน้ำดำหัว วันสงกรานต์ชาวบ้านทุกคนจะหยุดงานติดต่อกันตั้งแต่วันที่ 13 - 17 เมษายน และ จะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ

กิจกรรมในวันสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายนชาวบ้านช่วยกันจัดเตรียมของและสถานที่ ๆ วัด วันที่ 14 เมษายนตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตรสวดมนต์ไหว้พระที่วัด จากนั้นพระสงฆ์ก็จะมัดมือให้ชาวบ้าน แล้วพอตอนสายก็จะมีการขนทรายเข้าวัด โดยชาวบ้านจะพากันเอาภาชนะไปขนทรายจากลำห้วยมาเทไว้ที่วัด เทไว้ในบริเวณที่มีการนำไม้มาก่อเป็นโครงสูง ชาวบ้านจะขนทรายเข้าวัดแม่ชะปู้และสำนักสงฆ์สิริมงคลธรรม ใครใคร่ขนทรายเข้าวัดใดก็ได้ หรือจะขนทรายเข้าทั้งสองวัดเลยก็ได้ จากนั้นชาวบ้านก็จะมาช่วยกันตัดกระดาษสีเป็นริ้ว ๆ เพื่อเตรียมไว้สำหรับตกแต่งต้นไม้ในวันที่ 15 เมษายน พอถึงตอนเช้าวันที่ 15 เมษายนชาวบ้านก็จะนำต้นไม้ไปปักไว้บนทรายที่ชาวบ้านช่วยกันขนเข้าวัดเมื่อวานนี้ ซึ่งจะใช้ “ต้นตุน” เพราะเชื่อว่าเป็นต้นไม้ที่มีความเป็นสิริมงคล จากนั้นชาวบ้านก็จะช่วยกันเอากระดาษสีที่ตัดเป็นริ้ว ๆ ตกแต่งต้นตุน ทำอย่างนี้ทั้ง 2 วัด พอช่วงบ่ายก็จะเป็นการรวมกลุ่มกันของเยาวชนหรือชาวบ้านที่สมัครใจจะไปทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่กัน เริ่มต้นทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่บ้านแม่ชะปู้เหนือ โดยสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีก็จะมีขนม ผลไม้ น้ำส้มป่อย ข้าวคั่ว และเงิน ฯลฯ ชาวบ้านจะพากันเดินไปที่บ้านของผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งถือเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เมื่อไปถึง ชาวบ้านแต่ละคนก็จะนำขนมหรือผลไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แต่ละคนเตรียมมานั้น เอาไปใส่รวมกันในถาด และนำน้ำส้มป่อยที่แต่ละคนเตรียมทำใส่ชวดมานั้น เอาไปเทอย่างละนิดรวมกันไว้ในขันน้ำ และใส่ข้าวคั่วลงไปลงในน้ำส้มป่อยนั้นด้วย แล้วนำไปมอบให้แก่ผู้อาวุโส จากนั้นนั่งลงไหว้รับศีลรับพรจากผู้อาวุโส ซึ่งผู้อาวุโสก็จะสวดให้พรอันเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของทุกคน ในระหว่างที่ผู้เฒ่าผู้แก่กำลังสวดให้ศีลให้พรอยู่นั้น ชาวบ้านจะมีการโยงฝ่ายสีขาวมาถือไว้ต่อ ๆ กัน ส่วนคนที่นั่งด้านหลัง ๆ ก็จะใช้มือแตะสัมผัสร่างกายกัน พร้อมกับพนมมือรับศีลรับพรด้วย เข้าวันที่ 16 เมษายนก็จะทำพิธีรดน้ำดำหัวกันต่อ โดยไปรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่บ้านแม่ชะปู้ใน บ้านแม่ชะปู้หลวง บ้านแม่ชะปู้เปียง และบ้านห้วยยาว จนกระทั่งรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ครบทุกคนทั้งหมู่บ้าน สำหรับวันที่ 17 เมษายนก็จะมี การไปรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่กันที่หมู่บ้านอื่น จากนั้นวันที่ 18 เมษายนก็เริ่มทำงานในไร่กันตามปกติ

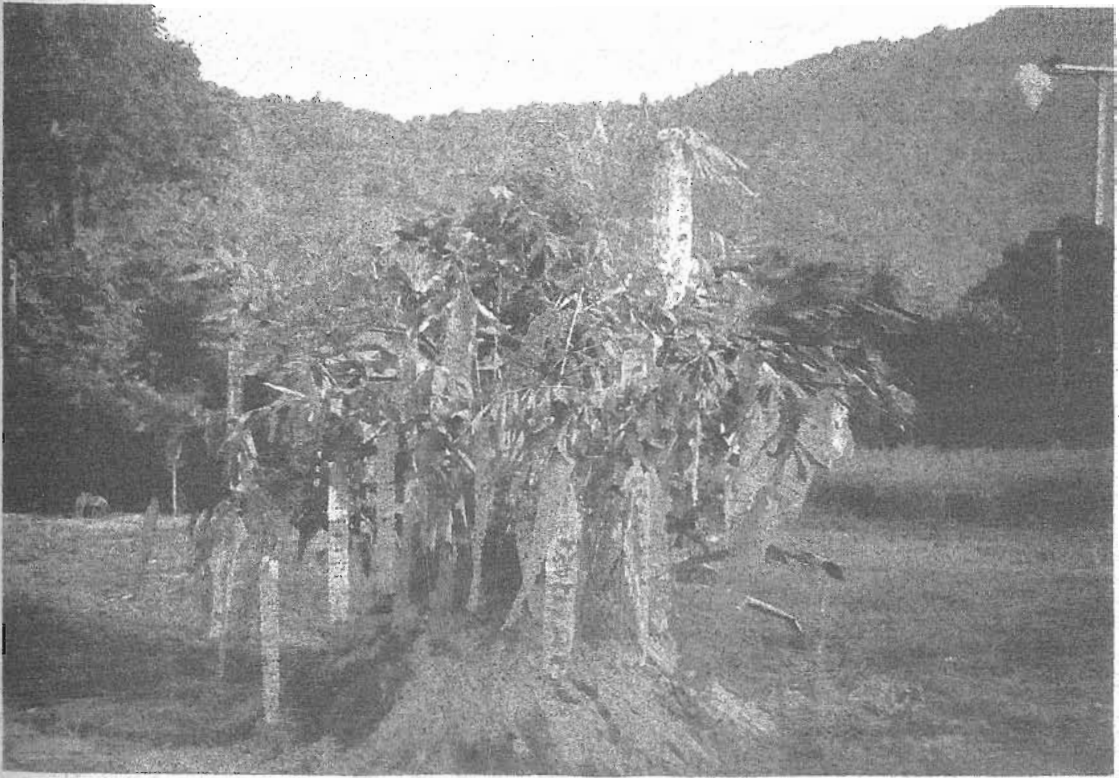
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

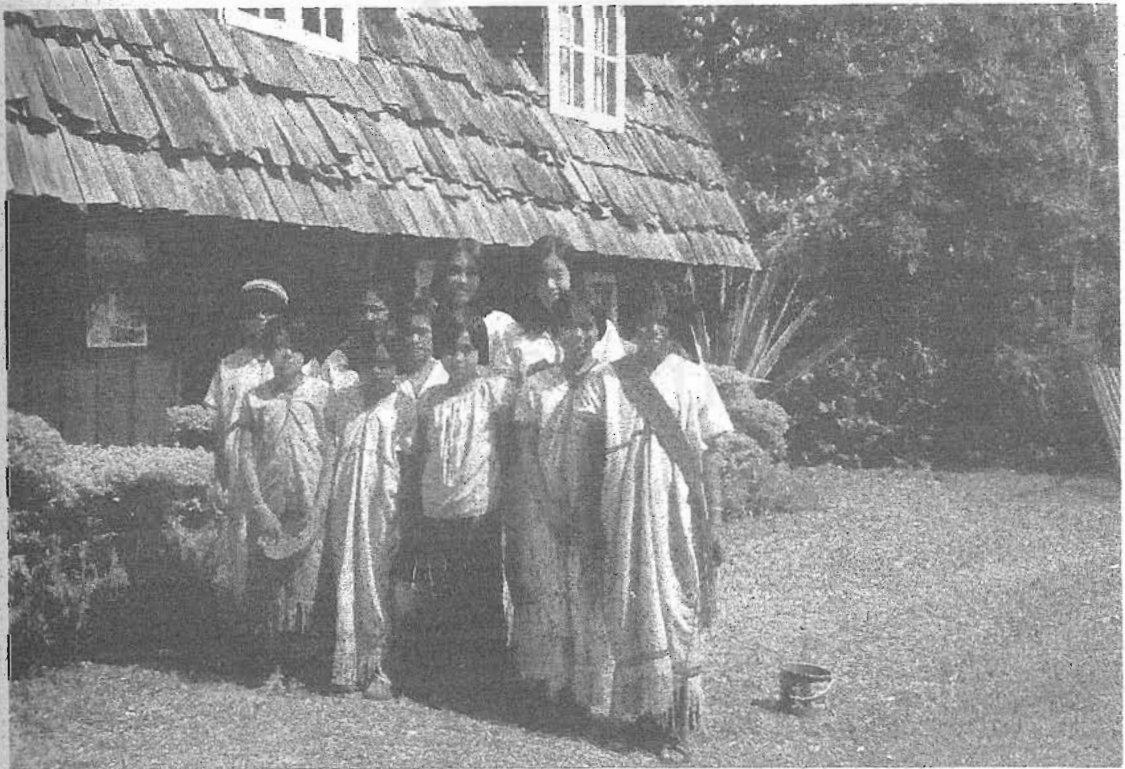
ภาพที่ 63 ภาพการเข้าวัดสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าวันสงกรานต์

ภาพที่ 64 ภาพพระสงฆ์มัดมือให้ชาวบ้านในวันสงกรานต์เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 65 ภาพการขนทรายเข้าวัดและตกแต่งต้นไม้เนื่องในวันสงกรานต์

ภาพที่ 66 ภาพการเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์

ภาพที่ 67 ภาพพิธีกรรมรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์

ภาพที่ 68 ภาพสิ่งของที่นำไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในการทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่

6. ประเพณีลอยกระทง

กะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู้ได้รับเอาวัฒนธรรมประเพณีการลอยกระทงของคนไทยเข้ามา โดยเมื่อถึงวันลอยกระทง ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ในช่วงเช้าเด็ก ๆ และผู้หญิงสาวจะชวนกันไปตัดหยวกกล้วยและใบตองมาไว้สำหรับทำกระทง จากนั้นก็จะมาช่วยกันทำกระทง ผู้หญิงสาวบางคนก็ทำกระทงให้คนรัก ส่วนใหญ่ผู้ชายมักไม่ได้ทำกระทงเอง แต่จะเป็นลักษณะที่มีคนทำให้ เช่น พี่สาวหรือน้องสาว เพื่อน ญาติ คนรัก เป็นต้น มีส่วนน้อยที่ทำกระทงเอง พอดอนเย็นชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กและชายหนุ่มผู้หญิงสาวจะพากันไปที่วัดเพื่อสวดมนต์ไหว้พระ จากนั้นก็มีการตั้งขบวนแห่ นำโดยพระสงฆ์ เพื่อไปลอยกระทงที่ห้วยร่วมกัน โดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ลอยกระทงก่อนเป็นคนแรกเพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นเด็กและหนุ่มสาวจึงทยอยกันลอยกระทง หนุ่มสาวบางคู่ก็ลอยด้วยกัน ก่อนลอยกระทงก็มีการจุดธูปเทียนและอธิษฐานก่อนที่จะลอยกระทง จากนั้นก็จะยืนดูว่ากระทงของตนคว่ำหรือไม่ ถ้ากระทงลอยไปตามสายน้ำโดยไม่คว่ำก็จะรู้สึกดีใจมาก แต่ถ้ากระทงคว่ำก็จะเสียใจ และเชื่อว่าคำอธิษฐานจะไม่เป็นจริง นอกจากนี้ก็จะมีการจุดประทัดและดอกไม้ไฟเล่นกันอย่างสนุกสนานด้วย วันนี้ก็เป็นอีกวันหนึ่งที่หนุ่มสาวจะได้พบกัน คนที่เป็นคู่รักกันก็ได้ลอยกระทงด้วยกัน ได้พบเจอและพูดคุยกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

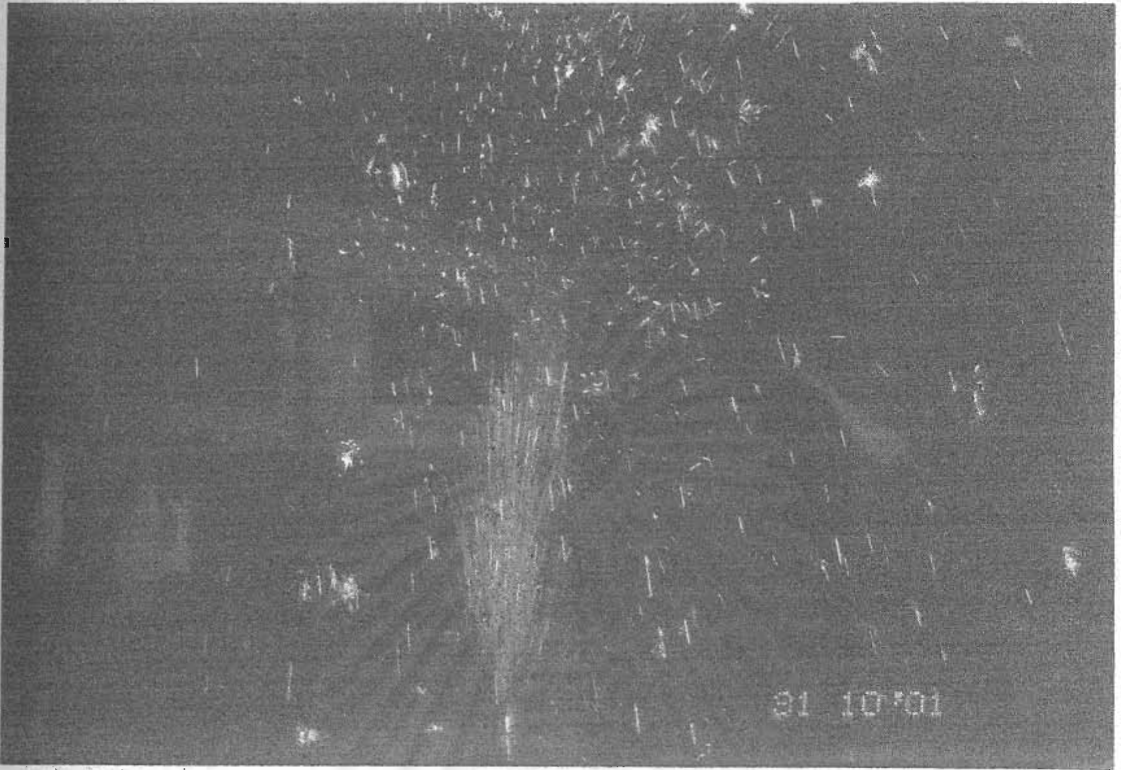
ภาพที่ 69

ภาพการเตรียมกระทงเพื่อไปลอยกระทง

ภาพที่ 70

ภาพการลอยกระทง

ภาพที่ 71 ภาพการจุดดอกไม้ไฟเล่นกันในวันลอยกระทง

7. ประเพณีถวายสลากภัต

ประเพณีถวายสลากภัตเป็นประเพณีของคนไทย ซึ่งกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้รับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประเพณีของตน ประเพณีถวายสลากภัตเป็นประเพณีของชาวพุทธ ซึ่งกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็ปฏิบัติเช่นกัน ส่วนคนที่นับถือศาสนาคริสต์จะไม่ได้ร่วมทำบุญในวันนี้ แต่ก็มาร่วมสนุกในงานด้วย วันสลากภัตจะต้องจัดในเดือนตุลาคม แต่จะเป็นวันใดก็ได้ แล้วแต่ชาวบ้านจะตกลงกันว่าจะจัดงานวันใด บ้านแม่ชะปู้มีวัด 2 วัด และมีการจัดงานสลากภัตขึ้นที่วัดทั้งสอง แต่จัดในวันที่ไม่ตรงกัน โดยวัดสิริมงคลธรรมนั้นชาวบ้านแม่ชะปู้หลง บ้านแม่ชะปู้โน และบ้านห้วยยาวตกลงกันว่าจะจัดงานวันอะไร ส่วนวัดแม่ชะปู้นั้นชาวบ้านแม่ชะปู้เหนือและบ้านแม่ชะปู้เพียงตกลงกันว่าจะจัดงานวันอะไร แต่ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านห้วยอมบ้านใดก็ไปร่วมงานที่วัดร่วมกันได้ ชาวบ้านให้สัมภาษณ์ว่าที่ไม่สามารถจัดงานสลากภัต 2 วัด ตรงกันในวันเดียวกันได้ เพราะถ้าจัดในวันเดียวกันก็ต้องนิมนต์พระมาประกอบพิธีกรรมหลายองค์ ซึ่งพระมีจำนวนไม่พอ (นิมนต์พระมาจากวัด ร.พ.ช.บ่อแก้ว วัดบ่อแก้ว วัดแม่ขาน) และในการนิมนต์พระนั้นก็ต้องแล้วแต่การตกลงกันของชาวบ้านด้วยว่าจะสามารถทำบุญได้ที่วัด ถ้าสามารถ

ทำบุญได้ 3 วัด ก็ต้องนิมนต์พระมาจากวัดทั้งสาม เพราะในการทำบุญสลากภัตต้องใช้เงินมาก เนื่องจากต้องนำเงินจากต้นสลากภัตถวายพระในแต่ละวัดไป ในวันสลากภัตนี้ชาวบ้านจะร่วมกันสร้างต้นสลากภัต โดยชาวบ้านจะรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ แล้วช่วยกันสร้างต้นสลากภัตขึ้นมา ด้วยการเอาไม้ไผ่มาเหลาและตัดทำเป็นต้นไม้ แล้วตกแต่งด้วยกระดาษสีสีสันสวยงาม จากนั้นนำขนมของใช้ และเงินมาติดประดับประดาตกแต่งที่ต้นสลากภัต เมื่อถึงช่วงเวลาบ่าย ชาวบ้านก็จะตั้งขบวนแห่เพื่อนำต้นสลากภัตไปถวายวัด แต่ก่อนที่จะนำต้นสลากภัตเข้าสู่ศาลาบำเพ็ญบุญ ชาวบ้านจะต้องร่วมกันเดินขบวนแห่ต้นสลากภัตรอบศาลาบำเพ็ญบุญ 3 รอบก่อน แล้วจึงนำต้นสลากภัตเข้าไปถวายพระสงฆ์ภายในศาลาบำเพ็ญบุญได้ ต้นสลากภัตจะมีหลายต้น เพราะชาวบ้านหลายกลุ่มร่วมกันทำ ในตอนเช้าของวันสลากภัตจะมีการเข้าวัดทำบุญตักบาตรสวดมนต์ไหว้พระร่วมกัน จากนั้นตอนกลางวันก็จะเป็นการรับประทานอาหารร่วมกันที่วัด แล้วพอช่วงบ่ายเพื่อนำต้นสลากภัตถวายวัดแล้ว ก็จะมีการสวดมนต์ไหว้พระ ร่วมกันอีก ถือเป็นอันเสร็จพิธี ในวันงานสลากภัตนี้ชาวบ้านจะมีการทำขนมเพื่อนำมาถวายพระ ให้แขกกิน และกินร่วมกันด้วย ทุกครัวเรือนจะทำขนมที่เรียกว่า "ขนมจ็อก" ซึ่งเป็นขนมข้าวเหนียวหนึ่ง ช่างในใส่ได้มะพร้าวห่อด้วยใบตอง มีลักษณะเหมือนขนมเทียนที่ทำกันในวันตรุษจีน

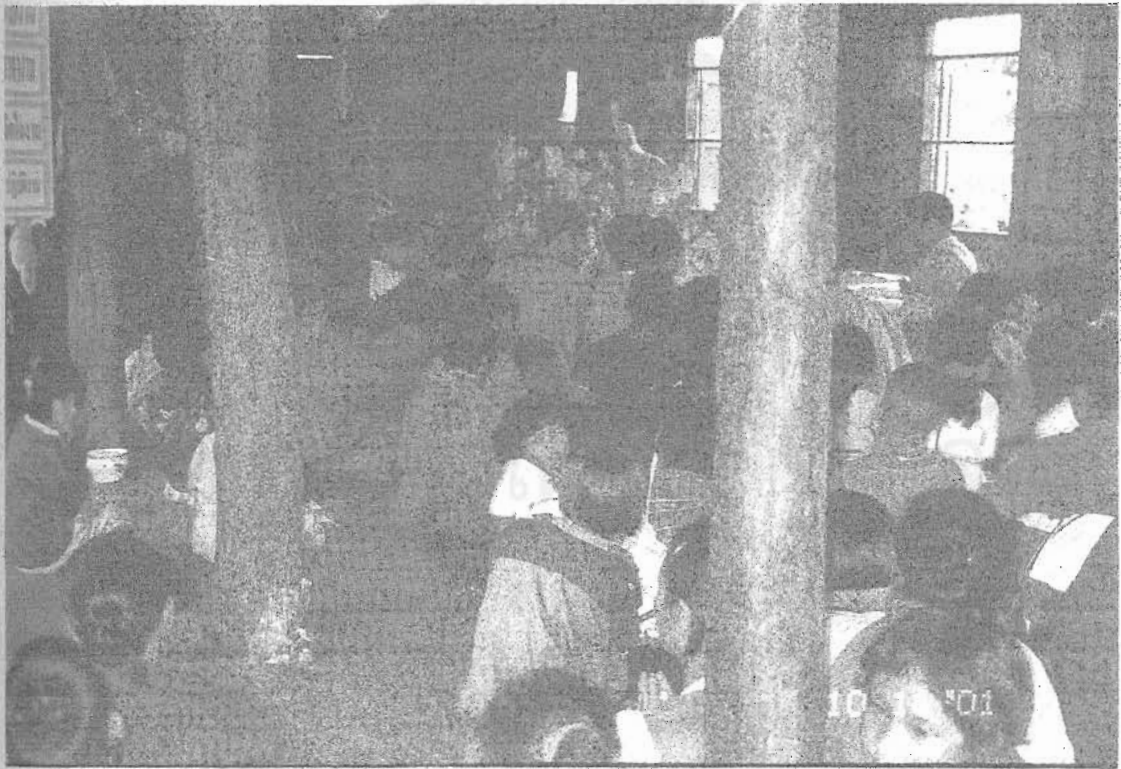

ภาพที่ 72

ภาพต้นสลากภัตที่กลุ่มหนุ่มสาวช่วยกันทำ

ภาพที่ 73 ภาพการแห่ต้นสลากภัตรอบศาลาบำเพ็ญบุญ

ภาพที่ 74 ภาพการสวดมนต์ไหว้พระและการถวายต้นสลากภัตให้พระสงฆ์

8. ประเพณีมัดมือ

ภาพที่ 75 ภาพการมัดมือ

ประเพณีมัดมือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับกะเหรี่ยงมาก ถือเป็นประเพณีหลักของกะเหรี่ยง ไม่ว่าจะมามีประเพณีใดก็จะต้องมีการมัดมือทุกครั้ง อย่างเช่น งานแต่งงานก็มีการมัดมือให้ป้าสาว งานศพก็มีการมัดมือให้ผู้ที่ไม่พร้อมฝั่งหรือเผาศพกลับมา ป้ายก็มีการมัดมือให้ผู้ป่วย เด็กดื้อซนก็มีการมัดมือให้เด็ก ก่อนเดินทางไกลก็มีการมัดมือเพื่อให้เดินทางถึงที่หมายโดยปลอดภัย และไม่เกิดอันตรายระหว่างที่อยู่ไกลบ้าน ปีใหม่ก็มีการมัดมือ ก่อนปลูกข้าวไร่ข้าวนา ก็มีการมัดมือ ปลูกข้าวไร่ข้าวนาเสร็จแล้วก็มีการมัดมือ ก่อนเกี่ยวข้าวก็มีการมัดมือ เกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก็มีการมัดมือ ก่อนตีข้าวก็มีการมัดมือ ตีข้าวเสร็จแล้วก็มีการมัดมือ สงกรานต์ก็มีการมัดมือ งานวันถวายสลากภัตก็มีการมัดมือ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการมัดมือเป็นได้ทั้งประเพณีหลักและประเพณีย่อยที่เข้าไปแทรกอยู่ในประเพณีต่าง ๆ อยู่เสมอ การมัดมือเป็นพิธีกรรมที่สร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับการมัดมือ ผู้ที่ได้รับการมัดมือจะรู้สึกสบายใจ เกิดกำลังใจ และเชื่อว่าจะต้องได้ประสบกับสิ่งที่ดี ๆ สำหรับพิธีกรรมของการมัดมือนั้น ถ้าเป็นการมัดมือให้ผู้ป่วยก็เพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย การมัดมือให้เด็กที่ดื้อซนก็เพื่อให้เด็กไม่ดื้อซน การมัดมือให้ผู้ที่จะต้องเดินทางไกลก็เพื่อให้ไปถึงที่หมายโดยปลอดภัยและไม่เจอกับเรื่องอันตราย ในระหว่างที่อยู่ไกลบ้าน การมัดมือในประเพณีที่เกี่ยวกับข้าวนาข้าวไร่ก็เพื่อให้ได้ข้าวมาก ๆ และ

มีข้าวพอกกินตลอดปี การมัดมือให้บ่าวสาวที่แต่งงานกันแล้ว ก็เพื่อให้บ่าวสาวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต พิธีกรรมจะต้องมีการฆ่าไก่ และนำไก่มาทำอาหารที่เรียกว่า “พอเพาะไก่” ซึ่งเป็นอาหารหลักที่มีลักษณะเหมือนโจ๊กใส่ไก่ของ คนไทย ต้องจัดเตรียมอาหารใส่ถาด ได้แก่ ข้าว พอเพาะไก่ กล้วย เหล้าเทใส่ถ้วยชา เมื่อเตรียมของต่าง ๆ จัดวางไว้เรียบร้อยแล้ว ก็นำฝ่ายสีขาวมาตัดเป็นเส้นยาวพอประมาณ จากนั้นผู้อาวุโสหรือผู้ที่เป็นฝ่ายมัดมือให้ นำฝ่ายสีขาวแตะสัมผัสกับอาหารทุกอย่างที่จัดเตรียมวางไว้ แล้วก็นำมามัดมือให้ผู้รับการมัดมือ พร้อมทั้งสวดมนต์อธิษฐานเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ผู้รับการมัดมือ การมัดมือมีลักษณะเป็นการมัดมือให้ระหว่างกันก็ได้ หมายความว่า คน ๆ หนึ่งเป็นได้ทั้งผู้มัดมือและผู้รับการมัดมือ และการมัดมือให้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้อาวุโสมัดมือให้เท่านั้น แต่อาจเป็นสามีมัดมือให้ภรรยา เพื่อนมัดมือให้กัน พี่น้องมัดมือให้กัน พ่อแม่มัดมือให้ลูก ลูกมัดมือให้พ่อแม่ หรือกะเหรี่ยงมัดมือให้คนไทยพื้นราบที่มาเยือน เป็นต้น แต่สำหรับพิธีกรรมการมัดมือที่ที่แทรกอยู่ในประเพณีงานศพ กรณีที่มีการมัดมือให้ผู้ไปร่วมฝังหรือเผาศพ เมื่อกลับมาจากการฝังหรือเผาศพแล้วนั้น พระสงฆ์จะเป็นผู้มัดมือให้ เพื่อเป็นการเรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว เพราะบางคนขวัญอ่อน เมื่อเห็นการเผาศพกลับมาแล้วอาจมีอาการกลัว ตกใจ จึงต้องมัดมือให้ เพื่อไม่ให้ขวัญของคนนั้นไปกับผู้ตาย นอกจากนี้ประเพณีสงกรานต์พระสงฆ์ก็มีการมัดมือให้ชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่มัดมือให้ชาวบ้านเนื่องในการรดน้ำดำหัว การมัดมือในกรณีงานศพและสงกรานต์นี้ ไม่ต้องฆ่าไก่เพื่อทำ “พอเพาะไก่” และไม่ต้องจัดเตรียมอาหารต่าง ๆ สำหรับประกอบพิธีกรรม เป็นแต่เพียงเตรียมฝ่ายสีขาวสำหรับมัดมือ และทำพิธีกรรมการมัดมือได้เลย

9. ประเพณีมัดมือใหญ่ (บายศรีสู่ขวัญ)

ประเพณีมัดมือใหญ่ของกะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปะมี 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในช่วงเดือนมกราคมหรือเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านทำงานทุกอย่างในไร่นาเสร็จแล้ว เกี่ยวข้าวไร่ข้าวนาและนำเมล็ดข้าวเปลือกกลับมาเก็บไว้ที่ยุ้งข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจัดงานปีใหม่มัดมือบายศรีสู่ขวัญเฉลิมฉลองกันอย่างรื่นเริง และครั้งที่ 2 ในช่วงเดือนสิงหาคมหรือเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านปลูกข้าวไร่ข้าวนาจนเสร็จแล้ว อยู่ในระหว่างการเตรียมตัวรอที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไป ดังนั้นจึงจัดงานปีใหม่ มัดมือบายศรีสู่ขวัญเฉลิมฉลองกันอย่างรื่นเริง กะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญกับการมัดมือมาก ถือเป็นประเพณีหลักของกะเหรี่ยง สำหรับผู้วิจัยนั้น มีโอกาสได้ร่วมประเพณีมัดมือใหญ่ในช่วงเดือนกันยายนที่บ้านแม่ชะปะใน ทั้งนี้เพราะในช่วงที่มีประเพณีดังกล่าว ผู้วิจัยกลับบ้านที่กรุงเทพฯ ฯ พอดี จึงไม่ได้เข้าร่วมประเพณีมัดมือใหญ่ของบ้าน

แม่ชะปะเหื้อ บ้านแม่ชะปะเปียง และบ้านแม่ชะปะหลวง ซึ่งเมื่อผู้วิจัยกลับมาที่บ้านแม่ชะปะ ก็ทันอยู่ร่วมประเพณีมัดมือใหญ่ที่บ้านแม่ชะปะใน จึงนับว่าโชคดีที่ไม่พลาดโอกาสร่วมกิจกรรมด้วย แต่ละห้อยมบ้านจะจัดงานมัดมือของตนเอง โดยอาจจัดงานวันเดียวกันหรือคนละวันก็ได้ ซึ่งแล้วแต่ฮีโขงแต่ละห้อยมบ้านจะกำหนดวันงานขึ้น จะจัดงานวันไหนขึ้นอยู่กับฮีโขงของแต่ละห้อยมบ้าน ซึ่งอาจจะจัดไม่ตรงวันกันในแต่ละห้อยมบ้านก็ได้

ก่อนถึงวันงานมัดมือใหญ่ ชาวบ้านจะต้องเตรียมต้มเหล้าเอาไว้ และก่อนถึงวันงานมัดมือใหญ่ 1 วัน จะต้องเตรียมทำขนมเมตอง และขนมเมโตะพี ซึ่งเป็นขนมหลักที่ทุกบ้านจะต้องทำ เพราะจะต้องมีเอาไว้สำหรับเลี้ยงเพื่อนบ้าน บางครัวเรือนอาจทำขนมที่เรียกว่า “ขนมมะเปาะสะ” ใช้ในงานพิธีด้วย ซึ่งเป็นขนมแป้งข้าวเหนียวทอด ช่างโนใส่ไส้มะพร้าว แต่ประเพณีดั้งเดิมจะใช้แค่ขนมเมตองและขนมเมโตะพีเท่านั้น นอกจากนี้ก็ต้องมีการทำกับข้าวเอาไว้เลี้ยงด้วยเช่นกัน และเป็นกับข้าวที่พิเศษกว่าวันปกติ โดยต้องเป็นอาหารที่มีเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ หมู ปลา เข้ามาเป็นส่วนประกอบด้วย

กิจกรรมในงานประเพณีมัดมือใหญ่ คือ ชาวบ้านจะเดินไปบ้านเพื่อนบ้านทุกหลัง โดยจะไปเดี่ยว ไปเป็นคู่ หรือไปกันเป็นกลุ่มก็ได้ แต่ถ้าไปกันเป็นกลุ่มจะสนุกสนานกว่า โดยอาจเป็นกลุ่มเพื่อนสนิทกัน และเมื่อขึ้นไปบนบ้านของใคร คนในบ้านนั้นจะต้องนำมารับอาหาร ขนม และเหล้าออกมาเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาเยือน เพื่อนบ้านที่มาเยือนจะอยู่กับกินอาหารและพูดคุยกับคนในบ้านนั้น และมีการมัดมือให้กัน โดยใช้ฝ้ายสีขาวที่เจ้าของบ้านเตรียมไว้เอามามัดมือให้กัน ซึ่งในขณะที่มัดมือจะมีการสวดมนต์อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการอธิษฐานสิ่งที่ดีให้บังเกิดกับคนที่เรามัดมือให้ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล การมัดมืออาจเป็นการให้ผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้อาวุโสในบ้านนั้นมัดมือให้ และเพื่อนบ้านที่มาเยือนก็มัดมือให้กันด้วยได้ เป็นต้น เมื่อเสร็จพิธีแล้วเพื่อนบ้านที่มาเยือนก็จะขอตัวลากลับเพื่อไปบ้านอื่นต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งบางครั้งคนในบ้านก็อาจจะแบ่งขนมให้เพื่อนบ้านเอากลับไปด้วย หรือถ้าเพื่อนบ้านที่มาเยือนขอแบ่งขนมไปบ้าง คนในบ้านก็ต้องแบ่งขนมให้เพื่อนบ้านเอากลับไป ประเพณีการมัดมือใหญ่ทั้งสองครั้งนี้มีพิธีกรรมเหมือนกัน งานประเพณีมัดมือใหญ่ของกะเหรี่ยงนอกจากจะให้ความเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านแล้ว ยังเป็นงานสังสรรค์รื่นเริงที่ทำให้ชาวบ้านได้สนุกสนานกันเต็มที่ ในวันที่ไม่ต้องไปทำงานที่ไร่ นา พักผ่อนได้เต็มที่ ชาวบ้านมีโอกาสได้ไปเที่ยวหากันที่บ้าน พุดคุยกันอย่างสนุกสนาน มีอาหารกินเลี้ยงกันเต็มที่ เพราะทุกบ้านต่างก็เตรียมทำอาหาร เหล้า และขนมเอาไว้กันอยู่แล้ว

ภาพที่ 76 ภาพการร่วมรับประทานอาหารของเพื่อนบ้านที่มาเยือน
ในงานประเพณีมัดมือใหญ่

ภาพที่ 77 ภาพการมัดมือในงานประเพณีมัดมือใหญ่

การตัดสินลงโทษการประพฤติผิดประเพณี

ผู้ตัดสินใจในการพิจารณาความผิดเมื่อมีการกระทำผิดจารีตประเพณีของชาว กะเหรี่ยง ก็คือ ฮีโซ่ โดยปรึกษาหารือร่วมกับกลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะแสดงความ คิดเห็นได้อย่างเสรีและกว้างขวางผ่านไปทางผู้อาวุโส ในการตัดสินนั้นจะถือหลักจารีตประเพณีที่ สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และขอบข่ายของการลงโทษก็จะมีตั้งแต่การปรับเงินและสัตว์เลี้ยง ซึ่งจะนำมาใช้ในพิธีขอขมาต่อผีวิญญาณ แต่ถ้าเป็นความผิดสถานหนัก นอกจากจะปรับใหม่แล้ว อาจมีการลงโทษไม่ให้อยู่ในหมู่บ้านนั้นต่อไปอีกก็ได้ เช่น ความผิดเรื่องการลักลอบเป็นชู้กัน แต่บ้านแม่จะปู่ยังไม่มีใครเคยทำความผิดสถานหนักนี้ แต่ที่หมู่บ้านอื่นมีบ้างแล้ว เป็นต้น ส่วนกรณีการผิดกฎระเบียบของหมู่บ้าน เช่น กรณีการตัดไม้ไปใช้ปลูกสร้างบ้านเรือนนอกชุมชน ชาวบ้านจะต้องประชุมปรึกษาหารือกันทั้งหมู่บ้านเพื่อหาบทลงโทษคนผู้นั้น โดยอาจปรับเป็นเงิน และยึดไม้คั้น แต่ถ้าคนผู้นั้นไม่ยอมรับในการลงโทษ ชาวบ้านก็จะเสนอยื่นเรื่องไปที่กรมป่าไม้ ให้เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้มาจัดการกับคนผู้นั้น

ความเชื่อและข้อห้ามทั่วไป

- แยกที่มาที่บ้านไม่เกิน 3 ครั้ง กะเหรี่ยงจะไม่ยอมให้แขกคนนั้นล้างจาน กวาดบ้าน หรือทำความสะอาดบ้านเด็ดขาด โดยมีความเชื่อว่าถ้าแขกล้างจานหรือช่วยทำความสะอาดบ้าน ต่อไปแขกก็จะไม่มาที่บ้านอีกเลย หรือที่บ้านนี้จะไม่มีการเยี่ยมเยียนอีก
- กะเหรี่ยงห้ามตำข้าวในวันพระ
- กะเหรี่ยงห้ามลอดของใต้เตาไฟบริเวณด้านข้าง แต่สามารถลอดของใต้เตาไฟ บริเวณด้านหน้าเตาไฟได้ ถ้าผลของหรือลอดของให้กันบริเวณด้านข้างเตาไฟ ก็จะต้องลอด ของกลับคืนมาทางเดิม แล้วลอดส่งมาใหม่ทางด้านหน้าเตาไฟ
- กะเหรี่ยงห้ามหนุ่มสาวที่ชอบพอกันไปไหนมาไหนด้วยกันสองคน และห้ามไป ค้างอั้งแรมที่อื่นกันสองคน ถ้ากระทำเช่นนั้น จะถูกชาวบ้านติฉินนินทา และต้องแต่งงานกัน แบบ “มาอือเก” อยู่กินเป็นสามีภรรยา
- ถ้ามีพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ห้ามแขกนำอาหารที่ทำจากไก่และหมูขึ้นมาบนบ้าน ที่กำลังทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษอยู่
- ถ้าบ้านใดมีเฉลียวปักอยู่ตรงบันไดบ้าน แสดงว่าบ้านนั้นกำลังทำพิธีมัดมือไล่ สิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในตัวคนที่เจ็บป่วยออกไป ปกาเกอญอเรียกว่า “ปะต่า” ซึ่งห้ามคนอื่นขึ้นบนบ้าน เด็ดขาด โดยถ้าเป็นคนในหมู่บ้านห้ามขึ้นบ้านนี้ 1 วัน 1 คืน แต่ถ้าเป็นคนนอกหมู่บ้านห้ามขึ้น

บ้านนี้ 3 วัน 3 คืน ถ้าฝ่าฝืนกฎ เราจะต้องเสียเงินค่าไก่ ค่าเหล้า ค่าหมอมผี ฯลฯ เรียกได้ว่า
ค่าใช้จ่ายที่เขาเสียไปสำหรับพิธีกรรมครั้งนี้เราต้องจ่ายเงินคืนให้เขาหมดเลย เพื่อให้เขานำเงินไป
ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมใหม่อีกครั้ง แต่ถึงแม้เราจะจ่ายเงินให้เขาแล้ว เขาก็ยังไม่พอใจเรา
อยู่ดี เพราะถือว่าทำให้เขาเสียฤกษ์งามยามดีหมดแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ลักษณะทั่วไปของประชากร และบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยง

ลักษณะทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้เป็นผู้หญิงกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป ที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว

กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเป็นกรณีศึกษา คือ ผู้หญิงกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแม่ชะปู้ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป ที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว จำนวน 53 คน โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน ช่วงอายุระหว่าง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน ช่วงอายุระหว่าง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ตอนแรกผู้วิจัยตั้งใจว่าจะศึกษาจากกรณีศึกษา 4 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 15 คนเท่า ๆ กัน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนจริง และสำรวจประชากรแล้วพบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปมีเพียง 10 คนเท่านั้น โดยผู้วิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้เพียง 8 คน เนื่องจากอีก 2 คนนั้นหุไม่ค่อยได้ยิน และความจำไม่ดีแล้ว จำเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตไม่ค่อยได้ จึงไม่สามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้

ผู้วิจัยจะขอเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน ในด้านการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร โดยจะนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบภาพพรรณนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ตารางแสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	ไม่ได้เรียน	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
21 – 40 ปี	4	9	2	-	-	-
41 – 60 ปี	15	-	-	-	-	-
61 – 80 ปี	15	-	-	-	-	-
81 ปีขึ้นไป	8	-	-	-	-	-
รวม	42	9	2	0	0	0

จากตารางจะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี ได้เรียนหนังสือจำนวน 11 คน และไม่ได้เรียนหนังสือจำนวน 4 คน โดย 11 คนที่เรียนหนังสือนั้น เรียนจบชั้น ม.3 จำนวน 2 คน , จบชั้น ป.6 จำนวน 4 คน , จบชั้น ป.4 จำนวน 3 คน และจบชั้น ป.2 จำนวน 2 คน สำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้เรียนหนังสือ 4 คนนี้มีอายุ 33 – 38 ปี โดยเกิดใน พ.ศ. ระหว่าง 2507–2512 แต่เนื่องจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาในชุมชนแห่งนี้เพิ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2520 ดังนั้นทั้ง 4 คนจึงไม่เข้าเรียนหนังสือ เพราะตอนที่เริ่มมีโรงเรียนนั้นตนเองก็โตแล้ว โดยมีอายุอยู่ระหว่าง 8 – 13 ปี และบางคนที่บ้านอยู่ไกลโรงเรียนด้วย จึงไม่ได้มาเข้าเรียนหนังสือ ส่วนคนที่เรียนจบชั้น ป.4 ก็เพราะว่าตอนระยะเริ่มแรก โรงเรียนบ้านแม่ชะปุมีสอนถึงระดับชั้น ป.4 เท่านั้น ต่อมาเมื่อมีสอนถึงระดับชั้น ป.6 จึงเริ่มมีคนเรียนจบถึงชั้น ป.6 ส่วนคนที่เรียนจบชั้น ป.2 ก็เพราะออกจากโรงเรียนกลางคัน ไม่ทันเรียนจบ ป.4 ก็ออกมาทำงานช่วยพ่อแม่ สำหรับผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ไม่ได้เรียนหนังสือเลยสักคน สาเหตุเพราะตอนนั้นในหมู่บ้านยังไม่มีโรงเรียน มีเพียงโรงเรียนบ้านบ่อแก้ว ตั้งอยู่ที่ตัวตำบลบ่อแก้ว ซึ่งอยู่ไกลจากหมู่บ้านแม่ชะปูถึง 10 กิโลเมตร ประกอบกับสมัยก่อนการคมนาคมไม่สะดวก ยังไม่มีถนน หรือถึงแม้จะเข้าสู่ช่วงที่มีถนนแล้วก็ยังไม่มีการขุดถนน ไม่มีรถรับจ้างวิ่งระหว่างหมู่บ้านกับตำบล และชาวบ้านเองก็ยากจน ไม่มีรถของตัวเอง และไม่มีเงินที่จะเรียนหนังสือด้วย นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของการอยู่บ้านทำงานช่วยพ่อแม่มากกว่าการไปโรงเรียน

ตารางที่ 17 ตารางแสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	อาชีพเกษตรกรรม	อาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง	อาชีพรับจ้าง	อาชีพค้าขาย
21 – 40 ปี	-	13	1	1
41 – 60 ปี	-	14	-	1
61 – 80 ปี	10	5	-	-
81 ปีขึ้นไป	8	-	-	-
รวม	18	32	1	2

จากตารางจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างมีจำนวนมากที่สุด 32 คน รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว มีจำนวน 18 คน อาชีพค้าขาย 2 คน และอาชีพรับจ้าง 1 คน ทั้งนี้อาชีพทางการเกษตรเพียงอย่างเดียวส่วนใหญ่มีในผู้หญิงรุ่นเก่า เนื่องจากสมัยก่อนอยู่กับแบบพอมีพอกิน ไม่ใช้เงินมาก และไม่มีการทำงาน ดังนั้นคนรุ่นเก่าจึงไม่ได้ทำงานรับจ้าง จะทำก็แต่เพียงการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหาร และนำผลผลิตบางส่วนไปแลกเปลี่ยนของที่ต้องการ เช่น ข้าว พริก ถั่ว หรือขายเป็นเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อนำเงินไปใช้ซื้อของที่จำเป็น เช่น ข้าว ถั่ว และอาหารบางอย่าง สำหรับอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างนั้นเริ่มมีในคนรุ่นหลัง เนื่องจากเริ่มมีการจ้างงานจากคนนอกชุมชน และมีความจำเป็นในการใช้เงินมากขึ้น ทั้งใช้เงินเป็นค่าพาหนะในการเดินทาง ใช้เงินซื้อของกินของใช้ที่มีเข้ามาขายในชุมชน หรือใช้เงินเพื่อส่งเสียบุตรให้เข้าเรียน เป็นต้น แต่การรับจ้างดังกล่าวเป็นเพียงการรับจ้างชั่วคราวเท่านั้น จะมีงานรับจ้างเข้ามาเป็นครั้งคราว โดยถือว่าเป็นอาชีพเสริม ส่วนอาชีพหลักนั้นคืออาชีพเกษตรกรรม สำหรับอาชีพเกษตรกรรมในคนรุ่นหลังนี้เริ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อขายเป็นรายได้ มิใช่เพื่อกินเป็นอาหารเท่านั้น สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 1 คนที่มีอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียวนี้ปัจจุบันทำงานเป็นครูสอนเด็กเล็กอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ชะบุ ในอดีตทำงานรับจ้างมาโดยตลอด เพราะที่บ้านมีฐานะยากจน จึงต้องออกไปทำงานรับจ้างที่ต่างจังหวัด จนกระทั่งปัจจุบันกลับมาทำงานเป็นครูสอนเด็กเล็กที่บ้านเปียง โดยทำงานรับจ้างอย่างเดียว ส่วนสามีเป็นคนเมือง และทำงานรับจ้างเช่นกัน ครอบครัวไม่ได้ทำนาทำไร่ เป็นแต่เพียงปลูกผักสวนครัวเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในบริเวณบ้านเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องซื้อข้าวและอาหารกินเองเป็นหลัก สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 คนที่มีอาชีพค้าขายนั้น คนหนึ่งมีอาชีพค้าขายเป็นหลัก ไม่ได้ทำนาทำไร่ เป็นแต่เพียง

ทำสวนสำหรับปลูกผักสวนครัวและผลไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อกินเป็นอาหาร ดังนั้นจึงต้องซื้อข้าว และอาหารกินเป็นหลัก ส่วนอีกคนหนึ่งถึงแม้จะมีอาชีพค้าขาย แต่ก็ยังคงทำไร่ทำนาอยู่ เพราะสมาชิกในบ้านมีหลายคน ไม่มีรายได้มากพอที่จะซื้อข้าวและอาหารกินเอง

ตารางที่ 18 ตารางแสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	รายได้ที่แน่นอน	รายได้ไม่แน่นอน
21 – 40 ปี	2	13
41 – 60 ปี	-	15
61 – 80 ปี	10	5
81 ปีขึ้นไป	8	-
รวม	20	33

การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยไม่สามารถระบุจำนวนเงินที่แน่นอนของรายได้ของกลุ่มตัวอย่างได้ เพราะกรณีศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ต่อปี และเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน อีกทั้งในแต่ละปีก็ยังมีรายได้ไม่แน่นอนอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอาชีพอิสระ คือ อาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างชั่วคราว รายได้จำนวนมายน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับความพอใจในการที่จะรับจ้างงาน และความพอใจที่จะเพาะปลูกเพื่อขายเป็นรายได้ บางครั้งเพาะปลูกแล้วขายไม่ได้ก็มี และเวลาสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างก็จะมีปัญหามากมาย เพราะกลุ่มตัวอย่างตอบผู้วิจัยไม่ได้ว่าตนมีรายได้เท่าใด ผู้วิจัยทำได้แต่เพียงการแสดงให้เห็นถึงจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ที่แน่นอน และที่มีรายได้ไม่แน่นอนได้เท่านั้น

กรณีศึกษาที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี ที่มีรายได้แน่นอน มีจำนวน 2 คน คนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างเป็นครูสอนเด็กเล็กอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่บ้านแม่ชะบู่ ได้รับเงินเดือนจากกรมพัฒนาชุมชนทุกเดือน ในอัตราเดือนละ 3,000 บาท ส่วนกลุ่มตัวอย่างอีกคนหนึ่งมีอาชีพค้าขาย ซึ่งมีฐานะดีกว่าชาวบ้านทั่วไปในชุมชน กลุ่มตัวอย่างรายนี้มีรายได้ต่อเดือนอย่างต่ำ 10,000 บาทขึ้นไป สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 10 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ที่มีรายได้แน่นอนนั้น ทุกคนมีรายได้มาจากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ. เชียงใหม่ ซึ่งเป็นเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือคนชราจำนวน 200 บาทต่อเดือน สำหรับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 33 คนที่มีรายได้ไม่แน่นอนนั้นจะมีรายได้ต่อปี โดยรายได้ส่วนตัวจริง ๆ มาจากการรับจ้าง ส่วนรายได้ที่ได้จากการเพาะปลูกนั้นเป็นรายได้ของครอบครัวที่ต้องแบ่งกัน

ตารางที่ 19 ตารางแสดงสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	อยู่ด้วยกันกับสามี	แม่ฝ่าย	
		หย่าร้าง	สามีตาย
21 – 40 ปี	15	-	-
41 – 60 ปี	15	-	-
61 – 80 ปี	10	-	5
81 ปีขึ้นไป	-	-	8
รวม	39	0	13

จากตารางจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกันกับสามี โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปีนั้น มีอยู่ 1 คนที่หย่าร้างกับสามีไปนานถึง 8 ปีแล้ว แต่เมื่อไม่นานมานี้สามีกลับมาขอคืนดีด้วย จึงกลับมาอยู่ด้วยกันตามเดิม แต่ปัจจุบันสามีก็ออกไปทำงานรับจ้างที่อื่น จะกลับมาอยู่บ้านเป็นครั้งคราวเท่านั้น จากการที่คนกะเหรี่ยงมีลักษณะการทำงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีการหย่าร้างกัน แต่จากการสัมภาษณ์คนในหมู่บ้านทราบว่า กรณีการหย่าร้างนั้นมีบ้างแล้ว แต่มักมีในชุมชนกะเหรี่ยงที่มีความเจริญและอยู่ใกล้เมือง สำหรับกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้้นยังไม่เคยมีการหย่าร้างเกิดขึ้นในกรณีที่ทั้งสามีและภรรยาเป็นคนกะเหรี่ยงเหมือนกัน แต่มีการหย่าร้างในกรณีที่ภรรยาเป็นกะเหรี่ยงและสามีเป็นคนเมือง โดยสามีคนเมืองเป็นฝ่ายทิ้งภรรยาไป สำหรับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คนที่เป็นแม่ฝ่ายนั้น เป็นแม่ฝ่ายเพราะสามีตาย ไม่ได้เป็นแม่ฝ่ายเพราะหย่าร้างหรือสามีทิ้ง

ตารางที่ 20 ตารางแสดงจำนวนบุตรของกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ	จำนวนบุตรไม่เกิน 3 คน	จำนวนบุตรมากกว่า 3 คน
21 – 40 ปี	12	3
41 – 60 ปี	4	11
61 – 80 ปี	1	14
81 ปีขึ้นไป	2	6
รวม	19	34

จากตารางจะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่มีบุตรจำนวนไม่เกิน 3 คนนั้นส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21 – 40 ปี ส่วนผู้หญิงที่มีบุตรจำนวนมากกว่า 3 คนนั้นส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี ส่วนใหญ่มีบุตรไม่เกิน 3 คน

ส่วนน้อยที่มีบุตรมากกว่า 3 คน ส่วนผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีบุตรมากกว่า 3 คน ส่วนน้อยที่มีบุตรไม่เกิน 3 คน

จากข้อมูลที่ได้จะเห็นได้ว่าผู้หญิงรุ่นเก่ามักมีจำนวนบุตรมากกว่าผู้หญิงรุ่นใหม่ โดยมีบุตรจำนวนมากกว่า 3 คน ในขณะที่ผู้หญิงรุ่นใหม่มักมีจำนวนบุตรน้อยกว่า โดยมีบุตรอย่างมากไม่เกิน 3 คน จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในปัจจุบันมีความต้องการมีบุตรน้อยลง ทั้งนี้เพราะผู้หญิงรุ่นใหม่รู้จักการคุมกำเนิดมากขึ้น ได้รับการคุมกำเนิดมากขึ้น รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับการมีบุตร ซึ่งต่างไปจากคนรุ่นเก่า โดยสาเหตุที่ต้องการมีบุตรน้อยกว่า ก็เพราะจะได้เป็นการลดภาระการเลี้ยงดูบุตรและส่งเสียบุตรให้เล่าเรียน ทั้งนี้เพราะยังมีบุตรมากก็ยิ่งต้องหาเงินส่งเสียให้บุตรเล่าเรียน และทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารด้วย เช่น ปลูกข้าวได้ไม่พอกิน อาหารไม่พอกิน เป็นต้น เนื่องจากพื้นที่เท่าเดิม แต่คนมีจำนวนมากขึ้น สำหรับคนรุ่นเก่าที่มีบุตรจำนวนมาก ก็เพราะไม่มีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ไม่รู้จักการคุมกำเนิด หรือถึงแม้ระยะหลังเริ่มมีการคุมกำเนิดแล้ว แต่ก็ไม่ใช้บริการคุมกำเนิด ทั้งนี้เพราะต้องการมีบุตรหลายคน เนื่องจากมีความคิดที่ว่าการมีบุตรหลายคนจะทำให้พ่อแม่เบาแรง เพราะบุตรเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัว มีบุตรเอาไว้ช่วยทำงาน ทั้งงานในบ้านและงานในไร่นา ถึงแม้จะลำบากที่ต้องเลี้ยงดูบุตรในช่วงที่บุตรยังเล็กอยู่ แต่ก็เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะบุตรคนที่โตกว่าก็จะช่วยดูแลน้อง ๆ คนต่อมาเรื่อย ๆ และเมื่อบุตรโตพอที่จะช่วยงานของครอบครัวได้ พ่อแม่ก็จะสบายมากขึ้น เพราะมีบุตรช่วยงานมากนั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาททางสังคมของผู้หญิงกะเหรี่ยง

ด้านครัวเรือน

บทบาททางสังคมของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอชุมชนบ้านแม่ชะปู้ส่วนใหญ่ จะมีความคล้ายคลึงกันกับบทบาทของผู้หญิงชนบทไทย คือ ผู้หญิงจะตื่นมาทำงานแต่เช้าตรู่ เริ่มตั้งแต่หุงข้าว ให้อาหารสัตว์เลี้ยง (หมู ไก่) ตักน้ำ ทำอาหารให้สมาชิกในครัวเรือน เมื่อรับประทานอาหารเช้ากันเสร็จแล้ว ก็จะแยกย้ายกันไปทำงานในไร่ นา ผู้หญิงส่วนใหญ่จะทำงานทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน เป็นทั้งแม่บ้านที่ต้องทำงานบ้าน ดูแลหุงหาอาหารให้สามีและลูก และยังคงต้องช่วยสามีทำงานในไร่ นาด้วย ผู้หญิงมีงานประจำครัวเรือนที่จะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ดังนี้

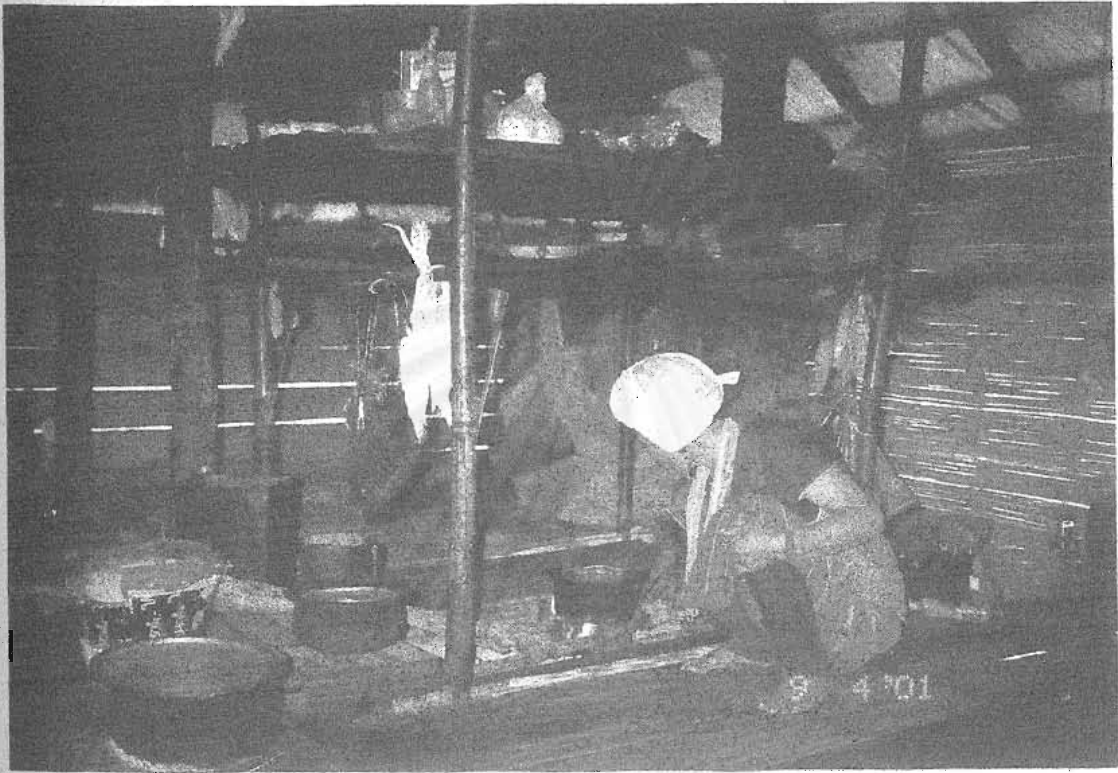
1. การเลี้ยงสัตว์ สัตว์เลี้ยงของบ้านแม่ชะปู้มีไก่ หมู วัว ควาย (ส่วนหมากับแมวมิน้อย และไม่ถือว่าตั้งใจจะเลี้ยงไว้ เพราะมิได้มีการคำนึงถึงการให้อาหาร หรือความเป็นเจ้าของ และหมาแมวก็ไม่ได้อยู่ประจำบ้านใดบ้านหนึ่งเสมือนมีเจ้าของ แต่จะเร่ร่อนหาอาหารไปเรื่อย ๆ ในชุมชน กินเศษอาหารที่ตกตามพื้นดิน) บางครัวเรือนก็ไม่มีวัว ไม่มีควาย แต่ที่สำคัญคือจะเลี้ยงหมูกันทุกครัวเรือน ซึ่งมีจำนวนมากน้อยต่างกันไป หน้าที่หลักของผู้หญิงในทุกเช้าและเย็นก็คือการให้อาหารหมูและให้อาหารไก่ สำหรับอาหารไก่นั้นให้ง่ายมาก เพราะเลี้ยงด้วยเมล็ดข้าวสาร เพียงแต่เอาเมล็ดข้าวโปรยให้ไก่กินตอนเช้าและเย็นเท่านั้น ตอนเช้าก็ปล่อยให้ไก่ออกจากกรง สุ่ม หรือเล้าไก่ แล้วให้อาหารเข้าไก่ จากนั้นปล่อยให้ไก่เดินออกกำลังกายและขุดคุ้ยหาอาหารกินอย่างอิสระตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะจิกกินเมล็ดข้าวที่ตกลงตามพื้นบริเวณที่ดำข้าว หรือเศษข้าวเศษอาหารที่ตกลงตามพื้นซึ่งเหลือจากการรับประทานอาหารของสมาชิกในครัวเรือน พอตอนเย็นก็ให้อาหารไก่และเก็บไก่เข้ากรงตามเดิม เพื่อป้องกันการลักขโมย สำหรับหมูนั้นจะเลี้ยงยากมากกว่า เพราะเจ้าของมีหน้าที่ ๆ จะต้องคอยหาอาหารให้หมูอย่างสม่ำเสมอ อาหารเป็นพวกหยวกกล้วย พืชผักต่าง ๆ ที่หาเก็บมาจากในไร่ในป่า แล้วนำมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ เอาไปตำให้ละเอียด แล้วเอาไปต้มให้นุ่ม จากนั้นก็เอาผักที่ต้มแล้วมาคลุกใส่น้ำผสมกับรำข้าว แล้วเอาไปใส่ภาชนะให้หมูกิน ภาชนะอาจเป็นถึงพลาสติกหรือรางอาหารที่ทำจากไม้ไผ่ เป็นต้น สำหรับวัวควายนั้นผู้ชายมักจะเป็นผู้ดูแลมากกว่า โดยจะต้องคอยเอาวัวควายไปปล่อยให้หาอาหารกินเองตามบริเวณป่าหรือที่ ๆ เจ้าของเห็นว่ามีความเหมาะสมสำหรับวัว เจ้าของก็จะเอาวัวไปปล่อยให้หาอาหารกินนั้น พอตอนเย็นก็มีหน้าที่ ๆ จะต้องไปเก็บวัว เรียกว่าไปมัดวัวหรือผูกวัว โดยจะเป็นการเอาวัวควายมามัดไว้ให้เป็นที่เป็นที่ทาง เช่น มัดไว้ที่ต้นไม้ไผ่ ไร่หรือในป่า หรือผูกไว้กับเสาไม้ไผ่

กระท่อมในไร่ในนา หรือจะเอากลับมาผูกไว้ที่บ้านก็ได้ เป็นต้น ส่วนใหญ่กะเหรี่ยงจะนิยมเลี้ยงสัตว์ตัวเมีย เพราะจะได้ลูกเอาไว้เลี้ยงต่อไป จะได้มีจำนวนสัตว์เพิ่มขึ้น สำหรับหมูและไก่อันส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นอาหาร และขายเป็นรายได้เสริม สำหรับไข่ไก่อักปล่อยให้ฟักเป็นตัวเพื่อจะได้ลูกไก่ออกมา ทำให้มีไก่อันจำนวนมากขึ้น บางครั้งถ้าอยากกินไข่ไก่อีกก็เก็บมากินได้ การเลี้ยงหมูส่วนใหญ่จะผูกเชือกไว้ที่ขาข้างหนึ่งของหมู ปลายเชือกอีกข้างหนึ่งมัดไว้กับเสาบ้าน เสาขี้ข้าว หรือต้นไม้ใกล้บริเวณบ้าน เจ้าของจะไม่ปล่อยให้หมูออกไปหาอาหารกินเอง ยกเว้นลูกหมูตัวเล็ก ๆ ที่จะไม่มัดไว้ แต่จะปล่อยให้อิสระ ที่ต้องมัดหมูไว้ก็เพื่อป้องกันการลักขโมย บางครัวเรือนมีการทำคอกสำหรับเลี้ยงหมู สำหรับลูกหมูนั้นจะให้อาหารต่างจากหมูที่โตแล้ว โดยจะต้องต้มข้าวให้กิน และให้กินน้ำข้าวด้วย น้ำข้าวมาจากการหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ ทำให้มีน้ำข้าวทุกครั้ง ซึ่งจะเทน้ำข้าวใส่ไว้ในรางข้าวเอาไว้ให้ลูกหมูกิน ถ้าไม่มีลูกหมูก็เก็บไว้ให้หมูที่โตแล้วกินก็ได้ ไม่จำเป็นต้องให้แต่ลูกหมูเท่านั้น การเลี้ยงวัวควายง่ายที่สุดเพราะไม่ต้องมาคอยหาอาหารให้กิน ปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ การเลี้ยงหมูยุ่งยากที่สุด เพราะต้องคอยหาอาหารให้หมูกิน ยิ่งถ้าบ้านไหนมีหมูหลายตัว ก็ต้องยังมีภาระในการออกไปหาอาหารมาเก็บไว้ให้หมูครวระมาก ๆ จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงสัตว์เป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้หญิง โดยเฉพาะหมูกับไก่ และถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะได้รับทราบมาแล้วจากชาวบ้านว่าการเลี้ยงวัวควายเป็นหน้าที่ของผู้ชาย แต่ผู้วิจัยก็เห็นว่าผู้หญิงเองก็เลี้ยงวัวควายด้วยเช่นกัน ขนาดเป็นเด็กผู้หญิงก็ยังเลี้ยงวัวควายช่วยพ่อแม่ได้

2. การประกอบอาหาร ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้หญิง การประกอบอาหารจะทำกินกันแบบง่าย ๆ ปกติจะกินข้าวกับกับข้าวเพียง 1 อย่างเท่านั้น โดยข้าวจะนิยมกินข้าวเจ้าและไม่นิยมล้างข้าวหรือที่คนไทยเรียกว่าข้าวขาวก่อนหุงนั่นเอง แต่จะหุงโดยเอาน้ำใส่หม้อตั้งไฟและตักข้าวใส่ลงไปใต้น้ำนั้นเลย กะเหรี่ยงหุงข้าวแบบเช็ดน้ำ (เหมือนอย่างคนไทยสมัยโบราณ) แต่ไม่ได้ใช้หม้อดิน จะใช้หม้ออลูมิเนียมใบใหญ่ ๆ หุงข้าว เมื่อเห็นว่าข้าวสุกแล้วก็ต้องเทน้ำข้าวใส่ในรางให้หมด เพื่อนำไปให้หมูกิน จากนั้นยกหม้อข้าวลงจากเตาไฟ แล้วตั้งหม้อข้าวไว้ใกล้ ๆ ไฟ น้ำข้าวจะระเหยสนิทจนข้าวสุกพอดี ส่วนกับข้าวก็จะกินง่าย ๆ กินมื้อละ 1 อย่าง และมักไม่ชอบเก็บไว้กินในมื้อต่อไป จะพยายามกินให้หมดภายในมื้อเดียว อาจเก็บไว้กินในมื้อที่สองได้ แต่จะไม่เก็บไว้กินถึง 3 มื้อ กับข้าวง่าย ๆ ที่เป็นหลัก คือ น้ำพริก ผักสดหรือผักต้ม หรือแกงผักต่าง ๆ เป็นต้น เครื่องปรุงสำคัญในการทำอาหารที่ขาดไม่ได้ คือ พริก และเกลือ ส่วนตะไคร้กับกระเทียมก็สำคัญเหมือนกัน แต่ถ้าไม่มีก็อาจไม่ใช้ก็ได้ จึงถือว่าไม่สำคัญเท่าพริกกับเกลือ เวลาทำกับข้าวก็จะตำเกลือ พริก ตะไคร้ กระเทียม เพื่อเป็นเครื่องปรุงพื้นฐาน ถ้าเป็นแกงผักหรือกับข้าวที่ใส่ผัก มักจะหั่นผักเป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือหั่นฝอยเลยก็แล้วแต่ ทั้งนี้เพื่อให้มีปริมาณมาก

จะได้พอกินกันได้ทุกคนในครัวเรือน ปัจจุบันอาจมีการซื้ออาหารบางอย่างจากร้านค้า เช่น เนื้อหมู มะเขือยาว ปลากระป๋อง ปลาสด ปลาแห้ง มาประกอบอาหาร สัตว์บางอย่างที่จับได้จากในไร่ นา เช่น ค้างคาว หนูนา หนูไร่ นก ก็มักจะเอามาทำกิน หรืออย่างแล้วดื่มน้ำพริก สำหรับเนื้อหมู เวลาเอามาทำอาหารมักจะหั่นเป็นชิ้นเล็กมาก ส่วนปลากระป๋องก็จะบีบเป็นชิ้นเล็ก ๆ เช่นกัน ชาวบ้านมักจะกินเนื้อแบบชิ้นเล็ก ๆ ฝอย ๆ หรือยุ่ย ซึ่งต่างจากคนไทยที่มักจะกินเป็นชิ้นใหญ่ ๆ สัตว์น้ำจำพวกปลาตัวเล็ก ๆ หอย และปู ก็จะไปจับในท้องนาเอามาทำแกง หรืออาจเอามาหมัก พริกเกลือแล้วห่อด้วยใบตองหรือใบบอนแล้วย่างที่ข้างเตาไฟ ซึ่งเป็นอาหารที่คนไทยภาคเหนือ เรียกกันว่า “แอ็บ” ถ้าเป็นช่วงหน้าฝนก็จะมีหอย ปู ปลาจำนวนมาก โดยเฉพาะเขียดซึ่งเป็นอาหาร อันโอชะ เขียดจะมีมากในช่วงเดือนพฤษภาคม ชาวบ้านจะมีกิจกรรมที่สนุกสนานในช่วงนี้ ซึ่ง ก็คือการออกไปจับเขียดในยามค่ำคืน ไปกันแทบทุกหลังคาเรือนเลยทีเดียว ตอนกลางคืนมองไป ในทุ่งนาจะเห็นดวงไฟเป็นจุด ๆ ทั่ว ๆ ไปทั่ว เพราะชาวบ้านต่างออกมาหาเขียดกันในท้องนา สำหรับ ผักผลไม้ก็จะไปเก็บในสวน ไร่ ไร่นา กิน อาหารที่ชาวเขานิยมกินกันมากในปัจจุบัน คือ ปลากระป๋อง ชาวบ้านชอบกินปลากระป๋องกันมาก เพราะปลากระป๋องทำอาหารได้หลายอย่าง เช่น ตำน้ำพริกปลากระป๋อง ทำแกงต่าง ๆ ก็ได้ปลากระป๋อง เพราะจะได้กินเนื้อปลา เนื่องจาก บนดอยไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีปลาดูใหญ่ให้กินได้ ในนาก็จะมีแต่ปลาดูตัวเล็ก ๆ หรือปลา ไหลตัวเล็ก ๆ เท่านั้น ส่วนน้ำซอสในปลากระป๋องก็จะเป็นสีแดง ซึ่งเมื่อประกอบอาหารจะทำให้ อาหารมีสีสีนน่ารับประทาน ดังนั้นปลากระป๋องจึงเป็นที่นิยมกันมาก อีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ผงชูรส โดยให้เหตุผลว่าจะทำให้อาหารมีรสชาติดีขึ้นมาก กะเหรี่ยงจะไม่ชอบกินอาหารรสจัด แต่ชอบอาหารที่มีรสเผ็ดผสมอยู่ด้วย ทุกอย่างต้องใส่พริกและเกลือ กะเหรี่ยงจะไม่มีการเรียกชื่อ อาหารหลายอย่างแบบคนไทย เช่น ต้มจืด แกงจืด แกงเผ็ด ต้มยำ แต่จะเรียกว่า “แกง” อย่างเดียว การประกอบอาหารส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นคนทำอาหาร ซึ่งผู้หญิงที่แต่งงานและอยู่ บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ นั้น กรณีนี้แม่ของภรรยาจะเป็นคนทำอาหาร ทั้งนี้เพราะลูกสาวแต่งงานเร็ว จึงยังทำอาหารไม่เป็น หรือทำไม่เก่ง แม่จึงเป็นคนทำอาหารให้ แต่บางครั้งลูกสาวก็ช่วยทำอาหาร ด้วย ถ้ากรณีการหุงข้าวนั้น ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะหุงข้าวเป็นกันทุกคน เพราะถ้าหุง ไม่เป็นก็จะทำให้ลำบาก ไม่สามารถหาข้าวกินเองได้ พ่อแม่ทุกคนจะต้องสอนให้ลูกหุงข้าวเป็น ตั้งแต่เด็ก แต่ในการปฏิบัติจริง ผู้ชายจะไม่ค่อยหุงข้าวเท่ากับผู้หญิง ตอนเช้าผู้ชายอาจจะหุงข้าว บ้าง แต่ตอนเย็นมักเป็นผู้หญิงที่หุงข้าว เนื่องจากผู้หญิงต้องเตรียมหุงข้าวทำอาหารไว้เพื่อให้ สำหรับสมาชิกในครอบครัวที่จะกลับมาจากการทำงานในไร่ นา ถึงแม้ผู้หญิงจะไปช่วยสามีทำงาน ในไร่ นา แต่พอตอนเย็นก็จะกลับบ้านก่อน เพราะต้องมาเตรียมหุงหาอาหาร และให้อาหารหมู ไก่ ด้วย สำหรับเรื่องการออกไปหาอาหารให้หมูหรือหาอาหารสำหรับกินในครอบครัวนั้น จะเป็นใน ลักษณะที่ช่วยกันหา โดยถ้าใครออกไปไหนมา เช่น ไปไร่ ไปนา ไปสวน ไปป่า เมื่อเจอพืชผัก

ผลไม้หรืออาหารใดที่สามารถกินได้ หรือให้สัตว์เลี้ยงกินได้ ก็จะเก็บกลับมาบ้าน โดยเก็บใส่ย่ามหรือโก๋ยกกลับมา ดังนั้นเวลาออกไปทำงานในไร่นาจึงต้องมีสิ่งสำคัญพกไปด้วย ก็คือ มีด ย่ามหรือโก๋ย สำหรับใส่ฟันหรืออาหารกลับมาบ้าน

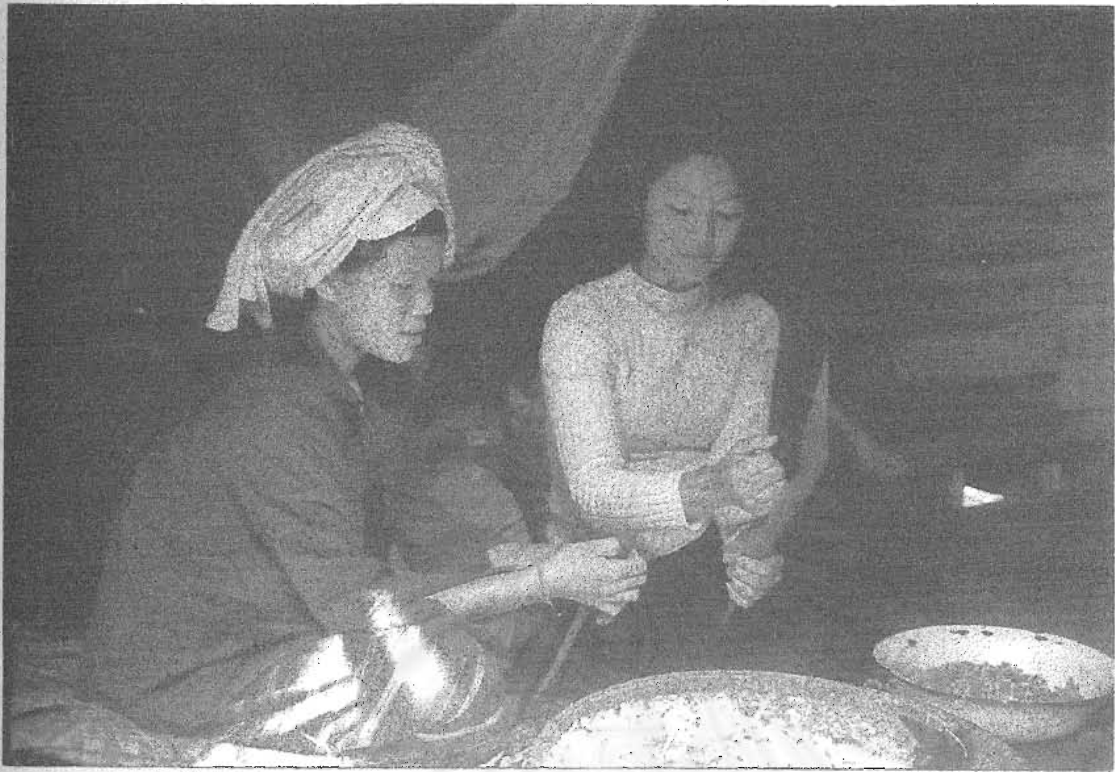

ภาพที่ 78 ภาพการทำอาหาร

สำหรับขนมก็จะกินง่าย ๆ มีวิธีการทำง่าย ๆ มักไม่ใช้น้ำตาลเป็นส่วนประกอบ ส่วนประกอบสำคัญคือข้าวเหนียว โดยจะเอาข้าวเหนียวมานึ่งหรือทอดเป็นขนม ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการกินขนม 5 อย่าง คือ ขนมที่ชื่อว่า "เมไต๊ะพี" ซึ่งเป็นขนมที่ทำจากข้าวเหนียว โดยเอาข้าวเหนียวมานึ่ง จากนั้นก็เอาข้าวเหนียวนึ่งไปตำให้ละเอียด คลุกเกลือ คลุกงา ก็เป็นอันเสร็จ กินได้เลย หรืออาจจิ้มน้ำตาลกินก็ได้ นอกจากนี้ยังอาจนำมาหั่นเป็นชิ้นเล็กขนาดพอเหมาะแล้วทอดกินก็ได้ ขนมจะมีรสหวาน ๆ เค็ม ๆ เหนียวนุ่ม หอม อร่อยมาก ขนมอีกอย่างหนึ่ง คือ "เมตอง" ซึ่งทำจากข้าวเหนียวเช่นกัน มีลักษณะคล้ายกับขนมข้าวต้มมัดของคนไทย แต่ต่างกันที่การห่อ ซึ่งกะเหรี่ยงจะห่อเป็นสามเหลี่ยมสวยงามน่ารับประทาน และจะไม่ใส่น้ำตาล ทั้งนี้สืบเนื่องจากดั้งเดิมที่ไม่มีน้ำตาลใช้ และน้ำตาลก็มีราคาแพงด้วย ซึ่งไม่มี

เงินมากพอที่จะซื้อน้ำตาล ขนมอีกอย่างหนึ่งคือ ขนมที่เรียกว่า “โกะมะเปาะสะ” คือ ขนมทุกอย่างที่ต้องใช้มะพร้าวเข้ามาเป็นส่วนประกอบชาวบ้านจะเรียกว่า ขนมมะเปาะสะ เพราะมะเปาะสะแปลว่ามะพร้าว มีวิธีการทำโดยการการนำแป้งข้าวเหนียวมาผสมน้ำ แล้วนวดให้เข้ากัน แป้งข้าวเหนียวอาจซื้อสำเร็จรูปหรือตำข้าวเหนียวเองก็ได้ เมื่อนวดแป้งเสร็จแล้วก็ปั้นให้เป็นก้อนกลม ๆ วางพักไว้ก่อน วิธีการทำขนมทำโดยการชูดมะพร้าวผสมกับน้ำตาล แล้วเอาไปทอดในน้ำมัน จากนั้นก็ตักใส่มะพร้าวใส่ลงไป แป้งข้าวเหนียวที่ปั้นไว้ แล้วเอาแป้งข้าวเหนียวยัดใส่มะพร้าวนั้นมาทอดอีกครั้งหนึ่ง ก็เป็นอันเสร็จ ขนมจะมีลักษณะเป็นก้อนกลม ๆ ข้างในใส่ใส่มะพร้าว กรอบนอกนุ่มใน มีรสชาติหวาน นุ่ม และหอมกลิ่นมะพร้าว ขนมมะเปาะสะอีกอย่างหนึ่งมีวิธีการทำโดยการหั่นมะพร้าวใส่ผสมกับข้าวสาร (ข้าวเจ้า) แล้วเอาไปตำให้ละเอียด เติมน้ำใส่เกลือใส่น้ำตาลเล็กน้อย แล้วนำไปต้มให้เดือด จากนั้นเอามะพร้าวกับข้าวเจ้าที่ตำละเอียดแล้วนั้นใส่ลงไป น้ำที่ต้มไว้ แล้วคอยเอาทัพพีคนไปเรื่อย ๆ คอยดูว่าขนมนิ่มหรือยัง ลักษณะของขนมที่ทำเสร็จแล้วจะเหมือนโจ๊กของคนไทย คือ มีลักษณะข้นเหมือนโจ๊ก มีก้อน ๆ บ้าง ซึ่งก้อน ๆ นั้นก็คือมะพร้าวที่หั่นไว้ซึ่งตำไม่ละเอียด ขนมมะเปาะสะชนิดนี้มีรสชาติดีเช่นกัน มีขนมอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ขนมกล้วย” วิธีการทำโดยการนำแป้งข้าวเหนียวมานวดคลุกเคล้ากับกล้วยสุก เนื้อกล้วยกับเนื้อแป้งจะเข้ากัน จากนั้นก็ปั้นเป็นก้อนกลม ๆ แล้วนำไปทอด ก็เป็นอันเสร็จ เวลากินก็จิ้มกินกับน้ำตาล ขนมกล้วยจะมีรสชาติกรอบนอกนุ่มใน และมีกลิ่นของกล้วยรสชาติดีเช่นกัน จะเห็นได้ว่าขนมของกะเหรี่ยงจะต้องประกอบด้วยข้าวเหนียวเป็นสำคัญ ดังนั้นกะเหรี่ยงจึงปลูกข้าวเหนียวด้วย เพราะจะต้องเอาไว้ใช้ทำขนม และอาจหุงกินบ้างเป็นครั้งคราว

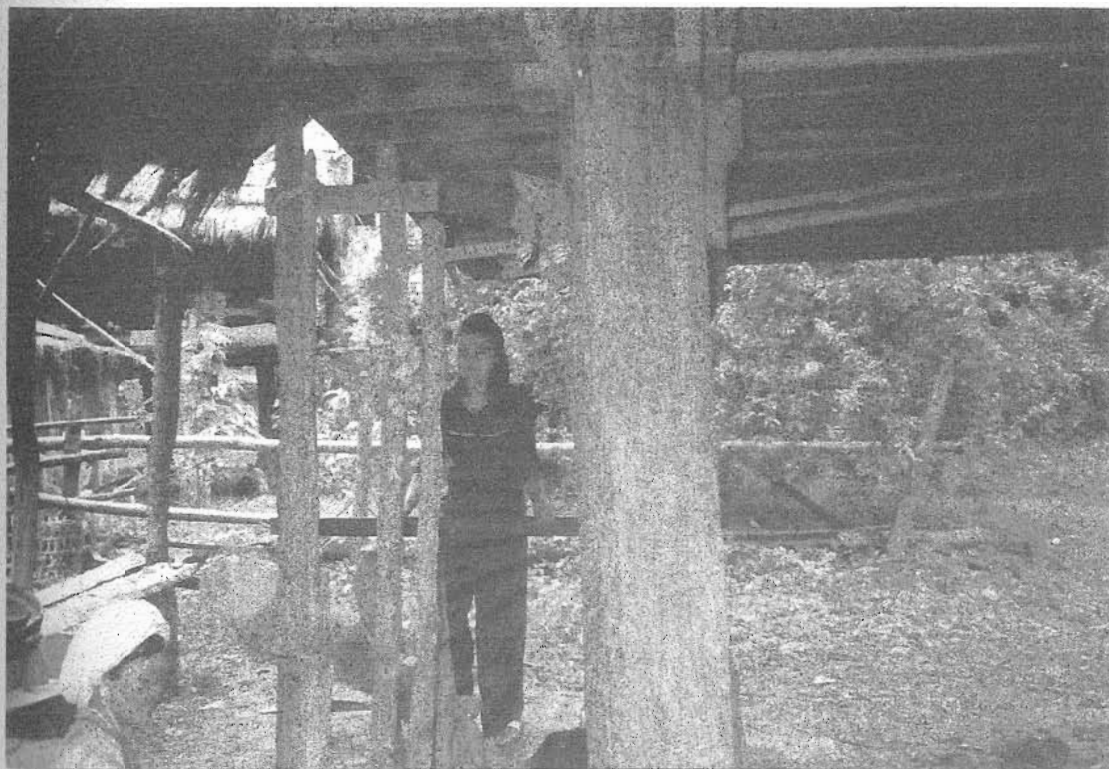
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 79 ภาพการทำขนมเมตอง

3. การตำข้าว คนในชุมชนจะตำข้าวโดยใช้ครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีครกกระเดื่องหลายอัน ชาวบ้านจะใช้ครกกระเดื่องร่วมกัน เวลาเสียดก็ช่วยกันซ่อมแซมปรับปรุงให้ใช้งานได้ต่อไป ถือเป็นสมบัติของส่วนรวม ผู้หญิงจะเป็นคนตำข้าว เพราะการตำข้าวเป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง ดังนั้นผู้ชายมักไม่ค่อยได้รับการสอนจากแม่ว่าตำข้าวทำอย่างไร เนื่องจากการตำข้าวมีหลายขั้นตอน มีบ้างที่ผู้ชายอาจมาช่วยผู้หญิงตำข้าว เช่น ลูกช่วยแม่ สามีช่วยภรรยา พี่ชายช่วยน้องสาว หรือน้องชายช่วยพี่สาว แต่ก็ยังเป็นเพียงช่วยในส่วนของแรงงานในการออกแรงตำข้าว ด้วยการให้เท้าเหยียบไม้ตำข้าวให้กระทบกับข้าวเปลือกในครกกระเดื่อง เพื่อให้เปลือกข้าวหลุดออกจากเมล็ดข้าว แต่ในส่วนขั้นตอนของการใช้ฝีมือนในการสับข้าวนั้น ผู้ชายจะทำไม่ค่อยได้ การสับข้าวนั้นเป็นการสับให้เปลือกข้าวออกไปจากเมล็ดข้าวสาร และแกลงกระดังข้าว เพื่อเป็นการคัดแยกข้าวสารออกจากข้าวเปลือกที่หลงเหลืออยู่เล็กน้อย แต่เมื่อถึงเวลาจำเป็นที่ผู้ชายจะต้องทำก็สามารถทำได้ เช่น ผู้ชายที่ต้องตำข้าวในระหว่างที่ภรรยาอยู่ไฟหลังการคลอดลูก ผู้หญิงจะตำข้าววันละ 1-2 ครั้ง หรือ 2-3 วัน ครั้งหนึ่ง ซึ่งก็แล้วแต่ว่าข้าวใกล้จะหมดเมื่อใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และปริมาณข้าวที่แต่ละคนกินด้วย ถ้าครัวเรือนใดมีสมาชิกมาก และแต่ละคนกินข้าวมาก ข้าวก็จะหมดเร็ว ก็จะต้องมาตำข้าวบ่อย ๆ ถ้ามีเวลารว่างก็จะมาตำข้าวเก็บไว้เยอะ ๆ กะเหรียงบ้าน

แม่ชะปะจะใช้มาตรวัดข้าวเป็นปี๊บ เวลาเกี่ยวข้าวก็จะพิจารณาว่าปี๊บนี้เกี่ยวข้าวได้ที่ปี๊บ และเวลาเอาข้าวไปสีก็จะคิดเงินเป็นปี๊บ ในราคาปี๊บละ 6 – 7 บาท แต่ถ้าตัดข้าวสารเพื่อนำไปหุงข้าวจะใช้มาตรวัดเป็นลิตร สำหรับเครื่องสีข้าวนั้นมีทั้งหมด 6 แห่งในชุมชน โดยที่บ้านแม่ชะปะเหนือมีเครื่องสีข้าว 2 แห่ง แห่งแรกอยู่ที่ร้านค้า แห่งที่สองอยู่ที่บ้านพ่อหลวง บ้านแม่ชะปะเปียงมีเครื่องสีข้าว 1 แห่ง คือ ที่ร้านค้า บ้านแม่ชะปะหลวงมีเครื่องสีข้าว 2 แห่ง แห่งแรกอยู่ที่บ้าน อ.บ.ต. คนหนึ่ง แห่งที่สองอยู่ที่บ้านของชาวบ้านคนหนึ่ง และบ้านแม่ชะปะโนนมีเครื่องสีข้าว 1 แห่ง อยู่ที่บ้านของชาวบ้านคนหนึ่งเช่นกัน บางครั้งชาวบ้านจะเอาข้าวมาสีเพราะไม่ว่างตำข้าวหรือตำข้าวไม่ทันเพราะข้าวหมดแล้ว หรือจำเป็นต้องใช้ข้าวในปริมาณมาก เนื่องจากต้องเตรียมไว้เลี้ยงแขกในงานสำคัญต่าง ๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน เป็นต้น กรณีนี้ก็จะเอาข้าวมาสี แต่เมื่อสีข้าวแล้วก็ต้องเอาข้าวนั้นมาคัดเอาเปลือกข้าวและสิ่งแปลกปลอมออกอีกครั้งหนึ่ง เพราะการสีข้าวจะไม่สะอาดเท่ากับการตำข้าวเอง เวลาหุงข้าวจะใช้มาตรวัดเป็นลิตร โดยจะกล่าวว่าหุงข้าวกี่ลิตร กี่ลิตร ห้ามปล่อยให้ข้าวสารหมดเกลี้ยงแล้วจึงค่อยตำข้าว เพราะกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าห้ามปล่อยให้ข้าวสารหมดเกลี้ยงปี๊บ จะต้องเหลือข้าวสารเอาไว้ในปี๊บ แม้เพียงเล็กน้อยก็ยังดี ถ้าข้าวสารในปี๊บเหลือน้อยแล้วก็ต้องรีบไปตำข้าวมาใส่เพิ่มเติม โดยเมื่อเอาข้าวเปลือกไปตำแล้วก็ต้องเอากะดังไปใส่ข้าวเปลือกจากยุงข้าวมาวางไว้เหนือเตาไฟ เพื่อจะเก็บไว้ตำในครั้งต่อไป การเอาข้าวใส่กะดังวางไว้เหนือเตาไฟก็เพื่อให้ตำข้าวง่าย เพราะไอน้ำความร้อนจากเตาไฟจะช่วยทำให้ข้าวเปลือกตำง่าย เวลาตำแล้วเปลือกข้าวจะหลุดออกง่าย ทำให้ตำเสร็จเร็ว ไม่ต้องใช้แรงมาก บางครั้งอาจนำไปผึ่งแดดก็ได้ แต่ไม่ค่อยนิยม เพราะเกรงว่านก ไก่ จะขึ้นไปจิกกินข้าวเปลือกที่ผึ่งแดดไว้ หรือถ้ามีลมแรง ๆ พัดมาอาจทำให้กะดังข้าวตกลงมาได้ หรือถ้าฝนตกจะทำให้ข้าวเปียกน้ำฝน เพราะลมเก็บเข้าบ้าน เป็นต้น อย่างที่บอกข้าวเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชาวบ้าน ดังนั้นเขาจึงต้องดูแลรักษาข้าวเป็นอย่างดี เวลากินข้าวก็ต้องกินให้หมด ถ้าข้าวเหลือจะตักเก็บใส่หม้อข้าวไว้เพื่อกินในมื้อต่อไป สำหรับการตำข้าวนั้นคนกะเหรี่ยงจะไม่ตำข้าวในวันพระ ทั้งวันพระเล็กและวันพระใหญ่ เมื่อทราบล่วงหน้าว่าพรุ่งนี้เป็นวันพระ ก็จะต้องเตรียมตำข้าวเอาไว้ก่อน (ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าข้าวสารที่เหลืออยู่อาจไม่พอกิน)

ภาพที่ 80 ภาพการตำข้าว

ภาพที่ 81 ภาพการสะบัดข้าว

4. การเก็บไม้พินและไม้เกี้ยว ผู้หญิงกะเหรี่ยงจะนิยมออกไปเก็บไม้พินกันเป็นกลุ่ม ๆ โดยจะเป็นในลักษณะช่วยกันเก็บ ไม้พินนั้นหาง่ายจากบริเวณป่าที่อยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน จะเก็บไม้พินในส่วนของป่าไม้ใช้สอย ไม้พินอาจเป็นพวกเศษกิ่งไม้แห้ง หรือตัดพินเอามาจากต้นไม้ที่ล้มแล้ว ไม้จะถูกพินออกเป็นท่อนเล็ก ๆ แล้วเก็บใส่โก้ยแบกกลับมาบ้าน กะเหรี่ยงจะใช้โก้ยซึ่งสานจากไม้ไผ่เป็นภาชนะในการบรรจุของต่าง ๆ รวมทั้งบรรจุไม้พินด้วย โดยนิยมแบกโก้ยไว้ข้างหลัง แล้วใช้สายคาดที่หัวหรือที่ไหล่ทั้งสองข้าง เพื่อรับน้ำหนักโก้ย สำหรับไม้สำคัญที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง ซึ่งมีคุณสมบัติติดไฟง่าย เพราะมีน้ำมันอยู่ในเนื้อไม้ ก็คือไม้สน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าไม้เกี้ยว ชาวบ้านจะเก็บไม้สนแห้ง ๆ กลับมา โดยจะเอามาเจียดเป็นซีกเล็ก ๆ ซึ่งมันจะติดไฟง่าย แล้วจึงค่อยเอาพินใหญ่ ๆ มาสูม ไฟก็จะลุกติดได้ง่าย เมื่อออกไปนอกบ้านยามค่ำคืนก็จะใช้ไม้เกี้ยวสำหรับติดไฟให้แสงสว่างยามค่ำคืน การเก็บไม้พินทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างออกไปเก็บได้ทั้งสิ้น แต่ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง เพราะผู้หญิงมีเวลาว่างระหว่างวันมากกว่า ถ้าไปนาไร่หรือป่าแล้วพบเห็นก็สามารถเก็บกลับมาบ้านได้ หรือในระหว่างวันผู้หญิงก็อาจมีความตั้งใจเจาะจงที่จะออกไปเก็บไม้พินก็ได้ ในการหาไม้เกี้ยวและไม้พินของผู้หญิงนั้น ส่วนมากวันหนึ่งจะหา 2 ครั้ง คือ ช่วงเช้าครั้งหนึ่ง หาเสร็จแล้วก็แบกกลับมาบ้าน และรับประทานอาหารเช้าเพียงเสี้ยวก่อน จากนั้นช่วงบ่ายเวลาประมาณบ่าย 2 โมงก็ออกไปหาอีกครั้งหนึ่ง พอตอนเย็นก็แบกกลับมาบ้าน และทำงานบ้านต่อ

ภาพที่ 82 ภาพการเก็บไม้พิน

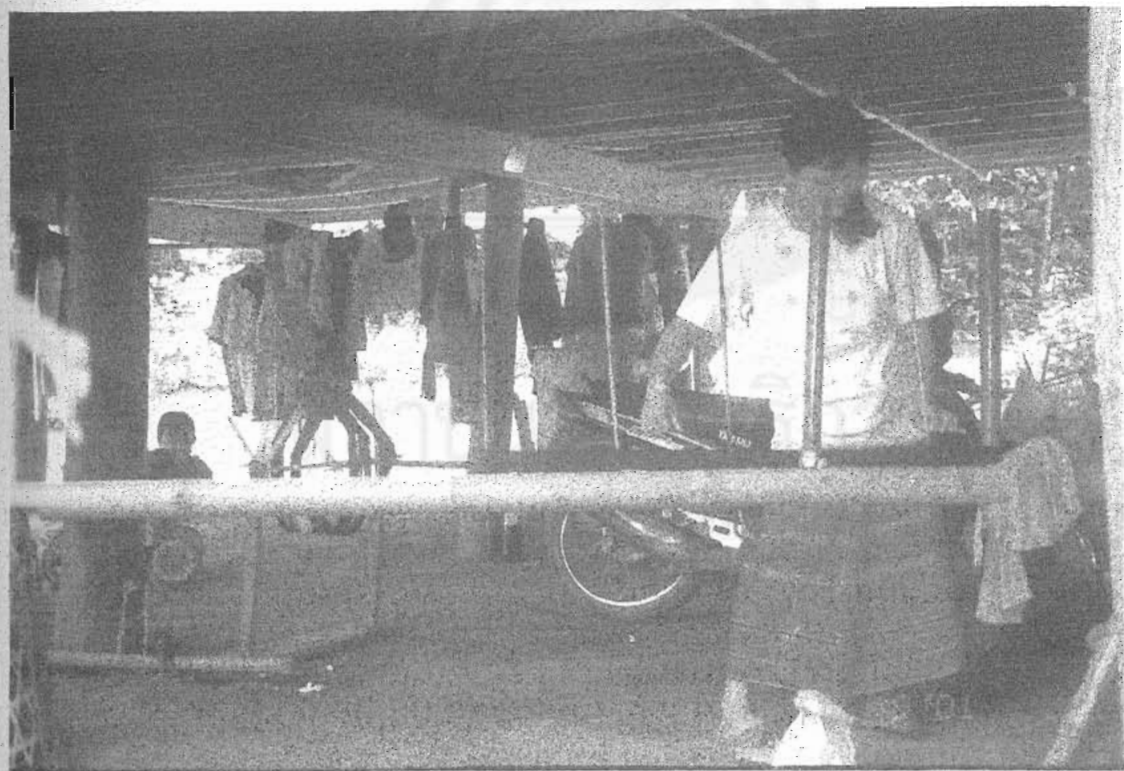
5. การหาอาหาร บ้านแม่ชะบุไม่มีตลาดขายอาหารหรือสินค้าต่าง ๆ มีเพียงร้านค้าเล็ก ๆ หยอดบ้านละ 1 - 2 ร้าน เป็นร้านขายอาหารและของใช้ ของที่ขายก็มี เช่นอาหารแห้ง อาหารกระป๋อง ผัก ผลไม้ น้ำอัดลม ขนม บางร้านก็มีจำพวกเนื้อหมู และปลาสดขาย ซึ่งชาวบ้านจะรู้ว่าร้านไหนมีอาหารประเภทไหนขาย และก็สามารภไปซื้อตามต้องการได้ตามร้านเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีคนพื้นราบนำของขึ้นมาขายเป็นครั้งคราว เช่น ปลา เนื้อหมู เสื้อผ้าของใช้ต่าง ๆ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น แต่ชาวบ้านเองก็ไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อของเหล่านั้น อาจซื้อบ้างนาน ๆ ครั้ง และชาวบ้านก็ไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อกับข้าวทุกมื้อได้ ดังนั้นส่วนใหญ่จึงเสาะหาอาหารจากที่ไถนาหรือในป่า ซึ่งหญิงกะเหรี่ยงมักรู้จักผักชนิดต่าง ๆ ที่สามารถนำมาบริโภคได้ ผักชนิดใดกินได้ ขึ้นอยู่บริเวณใด เห็นชนิดใดกินได้ ขึ้นมากบริเวณใด ผู้หญิงจะรู้ว่าต้องไปเก็บผักที่ต้องการเหล่านั้นได้ที่ไหน เป็นต้น ผู้หญิงจะมีบทบาทในการเสาะหาอาหารมากกว่าผู้ชาย เพราะรู้ว่าเมื่อใดที่บ้านมีอาหารหรือไม่มีอาหารกินแล้ว ซึ่งทำให้รู้ว่าจะต้องไปหาอาหารแล้ว ผักใดหมดจะต้องหาเพิ่ม และรู้แหล่งของผักเหล่านั้น ส่วนผู้ชายจะไม่ค่อยรู้ว่าผักอะไรหมดตอนไหน ต้องไปเก็บผักอะไร อยู่ตรงไหน บางครั้งผู้หญิงเป็นฝ่ายบอกให้ว่าอยู่ตรงไหนแล้วให้ผู้ชายช่วยออกไปเก็บให้ เป็นต้น ผู้ชายไม่ได้เน้นว่าต้องหาอาหาร แต่จะเน้นการไปทำงาน

ไนโรนามากกว่า และถ้าระหว่างทางหรือระหว่างทำงานอยู่ แล้วเจออาหาร ก็จะเก็บกลับมาบ้าน แต่ผู้หญิงจะเป็นลักษณะตั้งใจที่จะออกไปเพื่อเสาะหาอาหารโดยเฉพาะ

6. การตักน้ำ บ้านแม่ชะปุมีบ่อน้ำขุดเอาไว้ใช้สำหรับดื่มกิน โดยส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายออกไปตักน้ำมาไว้เพื่อใช้ดื่มและปรุงอาหาร หญิงกะเหรี่ยงจะขนน้ำด้วยกระบอกลูบไม้ไผ่ซึ่งจะใช้เป็นที่เก็บน้ำด้วย บางบ้านก็ใช้แกลอนสำหรับตักน้ำและเก็บน้ำไว้ใช้ด้วยเช่นกัน บางบ้านก็ใช้ถังพลาสติกที่ซื้อจากร้านค้าคนไทยพื้นราบตักน้ำ เมื่อตักน้ำมาแล้วก็จะเอาน้ำนั้นมาใส่ในโอ่งดินเล็ก ๆ บนบ้าน เพื่อเอาไว้สำหรับดื่มกินอย่างเดียว โดยจะมีกระบอกลูบพลาสติกหรือกระบวยตักน้ำวางไว้ใกล้ ๆ เอาไว้สำหรับตักน้ำกิน สำหรับน้ำใช้ในการอาบน้ำ เข้าส้วม ซักผ้า ล้างภาชนะต่าง ๆ ผสมอาหารหมู ก็จะใช้น้ำประปาภูเขา ซึ่งชาวบ้านจะต่อน้ำมายังบ้านของตัวเองกันทุกครัวเรือน ดังนั้นจึงทำให้สามารถใช้น้ำได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ช่วยให้ผู้หญิงเบาแรงในการตักน้ำได้

7. การทอผ้า เป็นงานของผู้หญิงโดยแท้จริงเลยทีเดียว เป็นหน้าที่สำคัญและหน้าที่หลักของผู้หญิง ผู้หญิงจะต้องจัดหาเส้นผ้าให้แก่สมาชิกในครัวเรือน โดยมีหน้าที่ทอเส้นผ้าให้ตัวเอง ให้ลูก ให้สามี และสมาชิกในครัวเรือน ทั้งเส้นประจำเผ่า ผ้าถุงหรือซิ่น ย้อมชุดเซกวา เป็นต้น แต่ปัจจุบันผู้หญิงรุ่นใหม่ทอผ้าไม่ค่อยได้ การทอนั้นทอได้ แต่ทำลวดลายบนผ้าไม่ได้ เรียกได้ว่าออกแรงทำได้ แต่ใช้ฝีมือทำลวดลายบนผ้าไม่ได้ เส้นผ้าประจำเผ่าปัจจุบันยังคงมีการทอใช้กันอยู่มาก แต่ขั้นตอนบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป คือ จะไม่มีการปั่นฝ้ายเป็นเส้นและย้อมสีเองแล้ว แต่จะเป็นการซื้อฝ้ายที่ทำสำเร็จรูปแล้วมาจากร้านค้าในชุมชน แล้วนำฝ้ายสำเร็จรูปนั้นมาใช้ทอผ้า มีการนำลูกเดี๋ยมาปักตกแต่งลงบนเส้นของหญิงที่แต่งงานแล้ว ชาวบ้านจะปลูกลูกเดี๋ยในไร่ แล้วเก็บลูกเดี๋ยเหล่านั้นมาใช้ตกแต่งบนเส้นผ้า ตกแต่งเฉพาะบนเส้นของหญิงที่แต่งงานแล้วเท่านั้น ส่วนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ทั้งชายและหญิงก็มักใส่ชุดสมัยใหม่กันมากขึ้น เนื่องจากมีโอกาสได้ติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น เช่น การได้ไปเรียนต่อ การได้ออกไปทำงาน การที่คนพื้นราบเอาเส้นผ้าเข้ามาขายในชุมชน การได้ดูจากโทรทัศน์ การได้รับบริจาคสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นผลจากการติดต่อกับโลกภายนอกที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวัฒนธรรมการแต่งกาย ถึงแม้ว่าคนรุ่นใหม่มักใส่เสื้อผ้าสมัยใหม่แบบคนไทยพื้นราบกันมาก แต่เมื่อถึงวันพระเล็กและวันพระใหญ่ หรือวันสำคัญต่าง ๆ ทางประเพณีของคนไทย รวมทั้งวันประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อของกะเหรี่ยง เช่น การมัดมือ การเลี้ยงผี งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น วันเหล่านี้ผู้หญิงมักจะใส่ชุดประจำเผ่าเสมอ แม้จะเป็นคนรุ่นใหม่ก็ตาม ส่วนผู้ชายจะเปลี่ยนการแต่งกายไปเป็นแบบสมัยใหม่มากกว่าผู้หญิง มีคำกล่าวเสมอว่า ผู้หญิง

กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้เป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมมากกว่าผู้ชาย ถ้าผู้หญิงเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม
ประเพณีกะเหรี่ยงก็จะต้องเปลี่ยนไป เพราะปัจจุบันวัฒนธรรมประเพณีกะเหรี่ยงหลายอย่างยังคง
อยู่ได้เพราะผู้หญิงเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าผู้หญิงเปลี่ยนแปลง ต่อไปวัฒนธรรมกะเหรี่ยงก็คงจะสูญหาย
ไป สำหรับการทอผ้านี้ ผู้หญิงจะใช้เวลาเมื่อว่างจากกิจกรรมในไร่นา โดยเฉพาะช่วงหลังฤดูการ
เกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นช่วงประมาณเดือนธันวาคม-เดือนกุมภาพันธ์ ผู้หญิงจะเริ่มมีเวลาว่าง และจะ
ใช้เวลาว่างช่วงนั้นทอผ้าให้สมาชิกในครัวเรือน ซึ่งจะทันทอชุดใหม่สำหรับใส่ในวันงานปีใหม่ของ
กะเหรี่ยงในเดือนกุมภาพันธ์ด้วย สำหรับช่วงหลังเดือนเมษายนไปแล้วมักไม่ค่อยมีเวลาว่างทอผ้า
เลย เนื่องจากเป็นช่วงฤดูกาลปลูกข้าวไร่ข้าวนา สมาชิกในครัวเรือนจะต้องไปช่วยกันทำงานใน
ไร่นา และช่วงนี้ก็เป็นช่วงฤดูฝน ซึ่งที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ ผู้หญิงจึงมีกิจกรรมที่จะต้องทำ
มากมาย เช่น การออกไปหาอาหาร เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ จับปู จับปลา เป็นต้น ดังนั้น
ผู้หญิงจึงไม่มีเวลาว่างทอผ้า สำหรับวิธีการในการทอผ้านั้น เริ่มแรกจะต้องนำฝ้ายสีที่ต้องการทำ
เป็นสีพื้นของชุดมาจัดเรียงเส้นไหมเสียก่อน โดยจัดเรียงเส้นไหมลงในอุปกรณ์การทอผ้าที่ทำจาก
ไม้ไผ่ จากนั้นจึงลงมือทอ ซึ่งในการทอลวดลายผ้ามีวิธีการทำโดยการนำฝ้ายสีต่าง ๆ ที่ต้องการ
มาสอดลงไปในพื้นที่เรียงไว้ แล้วทอเป็นลวดลายตามต้องการ

ภาพที่ 83

ภาพการจัดเรียงเส้นไหมเพื่อเตรียมทอผ้า

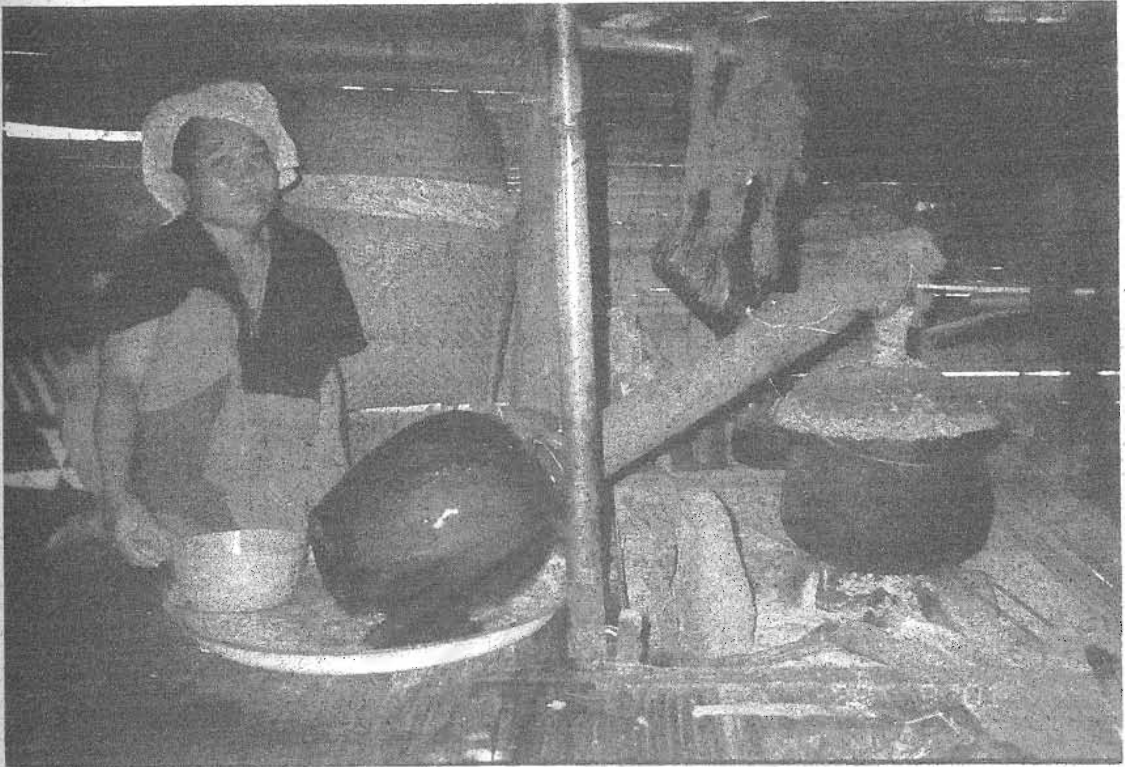

ภาพที่ 84 ภาพหญิงสาวกำลังทอผ้า

ภาพที่ 85 ภาพหญิงที่แต่งงานแล้วกำลังทอผ้า

8. การต้มเหล้า เป็นงานสำคัญที่ผู้หญิงกะเหรี่ยงจะต้องเรียนรู้ก่อนการแต่งงาน ซึ่งหญิงสาวโสดจะต้องรู้จักวิธีการทำเชื้อหมักเหล้าและการต้มเหล้า โดยเฉพาะการทำเชื้อหมักเหล้า นั้น จะต้องให้ผู้หญิงโสดเป็นคนทำเท่านั้น ส่วนขั้นตอนการนำเชื้อไปต้มเหล้าจะให้ใครทำก็ได้ การทำเชื้อหมักเหล้ามีวิธีการทำโดยเริ่มจากการนำข้าวสารมาแช่น้ำไว้สัก 2 – 3 ชั่วโมง ซึ่งในระหว่างแช่ข้าวผู้หญิงสาวคนนั้นห้ามกินอะไรเลย จากนั้นพอตอนค่ำจึงเอาข้าวที่แช่ไว้ไปตำให้ละเอียดเป็นข้าวแป้ง โดยจะต้องหาเพื่อนสาวโสดมาช่วยอีก 2 คน ในระหว่างตำข้าวอยู่นั้น ห้ามใครเข้ามาพูดคุยด้วย และห้ามพูดคุยกับใคร แต่สาวโสดที่กำลังตำข้าวอยู่นั้นพูดคุยกันเองได้ นอกจากนี้ก็ห้ามมีไก่อยู่ในบริเวณที่ตำข้าวด้วย นี่เป็นสาเหตุที่ใช้ช่วงเวลาค่ำในการตำข้าวสำหรับทำเชื้อหมักเหล้านั่นเอง เพราะช่วงเวลาค่ำเป็นเวลาที่ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนเก็บไก่เข้าในที่เลี้ยงของตนกันหมดแล้ว และชาวบ้านส่วนใหญ่ก็กำลังรับประทานอาหารเย็นกันอยู่ จึงไม่ค่อยออกมาเดินข้างนอก และไม่เข้ามาคุยกับสาวที่กำลังตำข้าว ดังนั้นการตำข้าวในตอนกลางคืน ก็เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้คนรู้ว่ากำลังตำข้าวสำหรับเอาไปทำเชื้อหมักเหล้า จะได้ไม่มีใครเข้ามาทักทายพูดคุยด้วย และไก่ก็ไม่มาเดินพ่วนในบริเวณที่ตำข้าวด้วย เนื่องจากชาวบ้านจะเก็บไก่เข้าในที่เลี้ยงเรียบร้อยแล้ว เมื่อตำข้าวจนได้ข้าวแป้งแล้วก็เอามาผสมน้ำ จากนั้นปั้นเป็นก้อนกลม ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 – 5 เซนติเมตร และต้องแบ่งข้าวแป้งออกมานิดหน่อย แล้วนำเอาข้าวแป้งที่แบ่งออกมานั้นไปผสมกับน้ำตาล กัลวย หรืออะไรก็ได้ แล้วเอาไปย่าง ต้องใช้วิธีการย่างเท่านั้น ให้ปั้นข้าวแป้งเป็นจำนวนเลขคู่ ส่วนข้าวแป้งที่แบ่งมาทำขนม นั้น พอย่างเสร็จแล้วให้แบ่งออกมาก็อย่างละนิดหน่อย แล้วเอามาวางไว้บนหัวข้าวแป้งที่ปั้นไว้เป็นก้อนกลม ๆ เอาพริกแห้งและเกลือมาเสียบไว้บนหัวข้าวแป้งที่ปั้นไว้ด้วย แล้วเอาไปวางทิ้งไว้บนชั้นของเตาไฟ 5 – 7 วัน จนกว่าข้าวแป้งนั้นจะแห้ง จากนั้นนำข้าวแป้งเหล่านั้นไปตำในครกให้ละเอียด ซึ่งหมายความว่าต้องตำพริก เกลือ และขนมที่วางไว้บนหัวข้าวแป้งผสมลงไปด้วย เมื่อได้เชื้อหมักเหล้าแล้วก็ต้องหุงข้าว จากนั้นนำข้าวที่หุงเสร็จแล้วมาคลุกเคล้ากับเชื้อหมักเหล้าให้ทั่ว ๆ เติมน้ำแช่ข้าวแล้วหมักทิ้งไว้ 2 – 3 วัน จนกระทั่งมีกลิ่นเหล้า แล้วจึงมาถึงขั้นตอนของการต้มเหล้า โดยจะนำข้าวแช่ดังกล่าวมาต้ม ไอน้ำเหล้าจะพุ่งขึ้นไปสู่ไห โดยไหจะถูกปิดด้วยภาชนะที่บรรจุน้ำด้านบน ผู้หญิงจะคอยตักน้ำรดไปที่ไหเพื่อให้ไหย่นอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากไอน้ำที่กระทบกับความเย็นจะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำ แล้วไหลออกมาทางท่อ กลายเป็นเหล้านั่นเอง ผู้หญิงจะรอตวงรับเหล้า จนกว่าเหล้าที่ได้จะเจือจางแล้วจึงหยุดการต้มเหล้า ซึ่งการต้มเหล้า นั้นใช้เวลาประมาณ 5 – 6 ชั่วโมง

ภาพที่ 86 ภาพการต้มเหล้า

9. การพัฒนาหมู่บ้าน หญิงกะเหรี่ยงมีบทบาทในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน อยู่มาก เช่น การช่วยซ่อมแซมปรับปรุงถนนภายในหมู่บ้านให้ดีขึ้น ทำความสะอาดหมู่บ้าน กวาดเศษใบไม้ ตัดแต่งต้นไม้ให้เป็นระเบียบสวยงาม และการปลูกพืชผักต่าง ๆ ตามโครงการส่งเสริมของหน่วยงานราชการ การประชุมเรื่องต่าง ๆ ของหมู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่หญิงกะเหรี่ยง จะเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านเป็นจำนวนน้อยกว่าผู้ชาย และมักปฏิบัติตามความเห็นของที่ประชุม กรรมการหมู่บ้าน แต่ก็มีบางเรื่องและบางครั้งที่ไม่ได้รับการปฏิบัติตามเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงก็ยังมีบทบาทในสังคมที่จะต้องทำอะไรด้วยความเห็นของตนเอง โดยอาจไม่สอดคล้องกับความเห็นของผู้ชาย ผู้หญิงมีการออกเสียงในที่ประชุม และมีการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ร่วมตัดสินใจกับผู้ชายได้

ด้านวัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว

1. การเลือกคู่ หนุ่มสาวกะเหรี่ยงจะสามารถเลือกคู่ได้ตามที่ตนพอใจ หมายความว่า หญิงสาวจะเลือกชายหนุ่มที่ตนชอบพอ และชายหนุ่มก็จะเลือกหญิงสาวที่ตนชอบพอได้ โดยไม่มีการบังคับในลักษณะการคลุมถุงชนจากพ่อแม่ แต่ถึงแม้พ่อแม่จะหาคู่ให้ ก็มิได้เป็นการบังคับ โดยลูกอาจจะยินยอมหรือไม่ยินยอมก็ได้ เมื่อชายหนุ่มมีความสนใจชอบพอหญิงสาวคนใด ก็จะหาโอกาสไปเที่ยวบ้านของหญิงสาวคนนั้นในตอนกลางคืน เรียกว่า “ไปแฉ้วสาว” โดยสาเหตุที่ไปหาตอนกลางคืนเพราะว่าช่วงกลางวันต้องไปทำงานในไร่นา กลับมาบ้านตอนเย็น กว่าจะกินข้าวอาบน้ำเสร็จก็ค่ำพอดี ดังนั้นช่วงค่ำจึงมีเวลาว่างที่จะออกไปแฉ้วสาว (ต่างจากคนไทยที่ไม่สมควรไปหาผู้หญิงตอนกลางคืน) ถ้าชายหนุ่มไปแฉ้วหาสาวตอนกลางวัน จะถูกตำหนิว่าเป็นพวกขี้เกียจ ไม่ทำงานทำการ เอาเวลามาจีบผู้หญิง การแฉ้วสาวนั้นชายหนุ่มจะชวนกันไปเป็นกลุ่ม และแยกย้ายกันไปแฉ้วสาวตามบ้านของหญิงสาวที่ตนชอบ โดยถ้าหญิงสาวผู้นั้นมีความสนใจในตัวชายหนุ่ม ก็จะออกมานั่งคุยอยู่ด้วยจนดึก แต่ถ้าหากไม่ได้ชอบพอด้วย หญิงสาวก็อาจจะไม่ออกมาคุยด้วยเลย หรือถ้าออกมาคุยด้วยก็จะอยู่คุยด้วยไม่นาน พฤติกรรมและท่าทีของหญิงสาวจะเป็นเครื่องบ่งบอกให้ชายหนุ่มรู้ว่าหญิงสาวรู้สึกอย่างไรกับตน สนใจและชอบพอดตนเองหรือไม่ ถ้าชายหนุ่มยังคงมาแฉ้วหาอยู่เป็นประจำและได้รับการแสดงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ก็จะเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าตนกำลังสามารถพิชิตใจหรือเอาชนะใจหญิงสาวผู้นั้นได้แล้ว หญิงสาวพอจะมีใจหันมาชอบพอดตนบ้างแล้ว และอาจพัฒนาต่อไปจนในที่สุดก็แต่งงานกัน ถ้าชายหนุ่มมาแฉ้วหาหญิงสาวหลายครั้งแล้ว บางครั้งพ่อแม่ของหญิงสาวก็อาจบอกให้แต่งงานกันได้แล้ว เพราะเห็นว่าชอบพอกันจริง ๆ และมาแฉ้วหากันนานแล้ว กรณีที่ชายหนุ่มมาชอบหญิงสาวแล้วหญิงสาวไม่ได้ชอบพอดในลักษณะคนรัก ก็จะไม่คุยตามลำพังกับชายหนุ่มคนนั้นเป็นเวลานาน ๆ และห้ามไปไหนมาไหนด้วยกันสองต่อสอง โดยถ้าไปไหนด้วยกันสองคนบ่อย ๆ แล้วพ่อแม่ของหญิงสาวจะให้ลูกสาวตนแต่งงานกับชายหนุ่มคนนี้ โดยเป็นการแต่งงานแบบมัดมือหรือแบบมาอือเก้ก็ได้ ฝ่ายหญิงจะอ้างไม่ยอมแต่งงานด้วยไม่ได้ เพราะถ้าไม่ชอบพอกันแบบคนรัก ก็จะต้องไม่ออกไปไหนกับชายหนุ่มสองต่อสองแบบนี้ ถึงแม้จะไม่ได้ไปค้างอ้างแรมที่ไหนก็ตาม ยิ่งถ้าหายไปแบบทั้งคืน ยิ่งปฏิเสธการแต่งงานไม่ได้เลย ทั้งสองจะต้องถูกจับให้แต่งงานกันทันที เพราะถือว่ากระทำผิดผี ชายหนุ่มหญิงสาวที่ชอบพอกันอาจไปไหนกันได้ แต่จะต้องไปกันเป็นกลุ่มหลาย ๆ คน และต้องกลับบ้าน ห้ามไปค้างที่อื่น ไม่เช่นนั้นจะถูกกล่าวว่าได้เสียกันแล้ว และจะถูกบังคับให้แต่งงานกันแบบมัดมือหรือแบบมาอือเก้ (กรณีชายหญิงที่ได้เสียกันก่อนแต่ง) ชายหนุ่มและหญิงสาวในชุมชนเดียวกันมักจะรู้จักกันทั่วถึงกันทุกคนอยู่แล้ว ใครชอบพอดใครก็จะรู้ถึงกันหมดได้อย่างรวดเร็ว ชายหญิงมีโอกาสได้เจอกันในกรณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ

และการเอามือกันในการปลูกข้าวและเกี่ยวข้าว สำหรับการเลือกคู่ของหนุ่มสาวกะเหรี่ยงนั้นหนุ่มสาวกะเหรี่ยงมักจะนิยมเลือกคนในสังคมกะเหรี่ยงด้วยกัน โดยเฉพาะผู้หญิง ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าผู้ชายไทยเจ้าชู้ ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา ไม่เหมือนสังคมที่กะเหรี่ยงที่มีลักษณะการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ไม่มีการหย่าร้าง สำหรับชุมชนบ้านแม่ชะปู้มีหญิงกะเหรี่ยง 4 คนที่แต่งงานกับคนไทยพื้นราบ คนหนึ่งแต่งงานกับหนุ่มไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอีกคนหนึ่งก็แต่งงานกับหนุ่มไทยภาคเหนือ ซึ่งยังคงครองรักกันอยู่ที่บ้านแม่ชะปู้จนปัจจุบัน แต่มีอยู่ 2 คนที่ผิดหวัง ถูกชายหนุ่มคนไทยพื้นราบทอดทิ้งไป ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง กรณีดังกล่าวก็มีในชุมชนกะเหรี่ยงหมู่บ้านอื่นด้วยเหมือนกัน เช่น ที่บ้านสันป่าตู่ บ้านหนองศรีฐ เป็นต้น สำหรับหญิงสาวที่แต่งงานกับหนุ่มกะเหรี่ยงชุมชนอื่น หนุ่มคนนั้นก็จะต้องย้ายมาอยู่บ้านหญิงสาวเช่นกัน ส่วนเรื่องการหย่าร้างมักไม่ค่อยมีในสังคมกะเหรี่ยง ซึ่งบ้านแม่ชะปู้นั้นยังไม่เคยปรากฏกรณีหย่าร้างเลย มีแต่กรณีผู้หญิงม่ายซึ่งถูกสามีคนไทยทอดทิ้งไปหรือสามีตายจากไป กรณีผู้ชายม่ายเนื่องจากภรรยาเสียชีวิต โดยผู้ชายม่ายมักมีภรรยาใหม่ได้ แต่ผู้หญิงม่ายจะไม่ค่อยมีสามีใหม่ ผู้ชายม่ายที่มีภรรยาใหม่จะทำพิธีมัดมือ จะไม่มีการแต่งงานกัน เพราะการแต่งงานนั้นจะต้องเป็นการแต่งงานครั้งแรกได้เท่านั้น

2. การแต่งงาน การแต่งงานของกะเหรี่ยงอาจไม่ใช่เพราะความรักเสมอไป แต่อาจเป็นเพราะมีอายุมากแล้ว จึงอยากแต่งงาน ไม่อยากอยู่เป็นโสด เพราะมันเหงา และเกรงว่าแก่ตัวไปจะไม่มีใครเลี้ยงดู ทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่จะไม่อยากเป็นโสด ดังนั้นถ้ามีอายุมากกันแล้ว ต่างฝ่ายก็ต่างอยากแต่งงาน โดยถ้ามีผู้ใหญ่แนะนำคนโสดให้ ก็จะตกลงแต่งงานกันได้ ถึงแม้จะไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อนก็ตาม บางครั้งก็แต่งงานเพราะความจำเป็น เนื่องจากต้องการให้ฝ่ายชายมาเป็นแรงงานในบ้าน ที่บ้านไม่มีแรงงานชาย เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะแต่งงานกันด้วยสาเหตุใดก็ตาม เมื่อทั้งสองฝ่ายแต่งงานกันแล้ว ก็จะอยู่ด้วยกันแบบผัวเดียวเมียเดียวไปตลอดชีวิต จะไม่ทอดทิ้งกัน สำหรับการแต่งงานนี้ฝ่ายหญิงจะมีบทบาทในการแต่งงานมาก กล่าวคือ เมื่อหนุ่มสาวชอบพอกัน และตกลงจะแต่งงานใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแล้ว ฝ่ายหญิงจะหาผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่ายชายที่บ้าน โดยผู้ใหญ่ที่ไปสู่ขออาจเป็นญาติฝ่ายหญิง หรือเป็นผู้อาวุโสในชุมชนก็ได้ แต่จะต้องเป็นผู้มีครอบครัวที่สมบูรณ์ ไม่หย่าร้างหรือเป็นแม่ม่ายพ่อม่าย ฝ่ายชายจะนัดวันให้ฝ่ายหญิงไปสู่ขอ โดยจะบอกพ่อแม่ของตนไว้ เมื่อไปสู่ขอฝ่ายชายกับพ่อแม่ฝ่ายชายที่บ้านแล้วได้รับการตกลง ก็จะนัดวันแต่งงานกันเลย ซึ่งส่วนมากจะเป็น 7 วันหลังวันสู่ขอ พิธีแต่งงานจะจัดขึ้นที่บ้านของฝ่ายหญิง โดยเหล่าเป็นสิ่งจำเป็นในพิธีแต่งงานมาก เพราะต้องไว้ใช้สำหรับเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน แต่การต้มเหล้าไม่สามารถต้มได้คราวละมาก ๆ เนื่องจากเครื่องมือไม่ทันสมัย จึงต้องแบ่งให้เพื่อนบ้านช่วยกันทำ แต่ฝ่ายหญิงก็จะนำข้าวไปให้สำหรับหมักต้มเหล้า นอกจากนี้ยังต้อง

ให้เพื่อนบ้านช่วยหุงข้าวให้ด้วย เพราะอาจมีหม้อสำหรับหุงข้าวไม่เพียงพอ โดยฝ่ายหญิงจะต้องเอาข้าวไปให้เช่นกัน การแต่งงานแบบพุทธของบ่าวสาวที่ไม่ได้ได้เสียกันก่อนแต่งงาน จะเป็นงานแต่งงานที่สนุกสนานครึกครื้นมาก เพราะชาวบ้านจะมาร่วมงานกันมาก แต่ถ้าเป็นการแต่งงานแบบมัดมือ ซึ่งเป็นกรณีที่บ่าวสาวได้เสียกันก่อนแต่งงาน ก็จะมีแขกมาร่วมงานน้อย สาวโสดก็จะไม่มาร่วมงาน และจะไม่มีการฆ่าหมูตัวใหญ่

การแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน มีขั้นตอนของพิธีกรรม ดังต่อไปนี้ คือ หลังจากที่บ่าวสาวตกลงแต่งงานกัน และฝ่ายหญิงนำผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่ายชายเรียบร้อยแล้ว เมื่อได้รับการตกลงและนัดวันที่จะจัดงานแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายหญิงก็จะกลับบ้านมาเตรียมต้มเหล้า เตรียมทอเสื้อผ้าไว้ให้เจ้าบ่าว และเตรียมหาผ้าโพกหัวสีขาวเอาไว้สำหรับมอบให้ผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่ายชายให้กับฝ่ายหญิง เมื่อถึงวันงานแต่งงานวันแรก ทางฝ่ายหญิงจะต้องจัดเตรียมสถานที่ไว้สำหรับต้อนรับฝ่ายเจ้าบ่าวและแขกที่มาร่วมงาน จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร และจัดเตรียมสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมไหว้เจ้าที่เจ้าดินตรงบริเวณหน้าบ้านฝ่ายหญิง โดยการนำไม้มาสร้างเป็นศาลารูปทรงสี่เหลี่ยม พอถึงเวลาในช่วงบ่ายจะเป็นเวลาที่ฝ่ายชายเดินทางแห่ขบวนมาที่บ้านฝ่ายหญิง แต่ก่อนที่จะพากันเดินมาถึงบ้านฝ่ายหญิงนั้น ก็จะต้องพบเจอกับขบวนเพื่อนบ้านของฝ่ายหญิง ที่ไปคัดกรอต้อนรับขบวนของฝ่ายชายเอาไว้ก่อนแล้ว และจะต้องร่วมกันทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดินตรงบริเวณนั้นก่อน โดยการปูเสื่อและให้ผู้อาวุโสรวมทั้งเจ้าแม่ของทั้งสองฝ่ายมาร่วมประกอบพิธีเทเหล้าไหว้เจ้าที่เจ้าดิน จากนั้นก็ดื่มเหล้าร่วมกัน แล้วจึงพากันแห่ขบวนเดินมาที่บ้านเจ้าสาว เมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวมาถึงที่บ้านเจ้าสาวแล้ว ฝ่ายเจ้าสาวก็จะทำการฆ่าหมู เพื่อทำอาหารสำหรับกินเลี้ยงตอนเย็น เพื่อนบ้านจะมาช่วยงานกันที่บ้านฝ่ายหญิง เช่น ช่วยฆ่าหมู ฆ่าไก่ และช่วยประกอบอาหารที่บ้านเจ้าสาว สำหรับอาหารหลักที่ต้องทำในงานแต่งงาน คือ ข้าวเบือ หรือเรียกว่า “พอพะอะ” ลากหมู หรือเรียกว่า “ตะแตะะ” และ “ขนมเส้น” ซึ่งมีลักษณะคล้ายขนมจีนของคนไทยพื้นราบ และสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ เหล้า

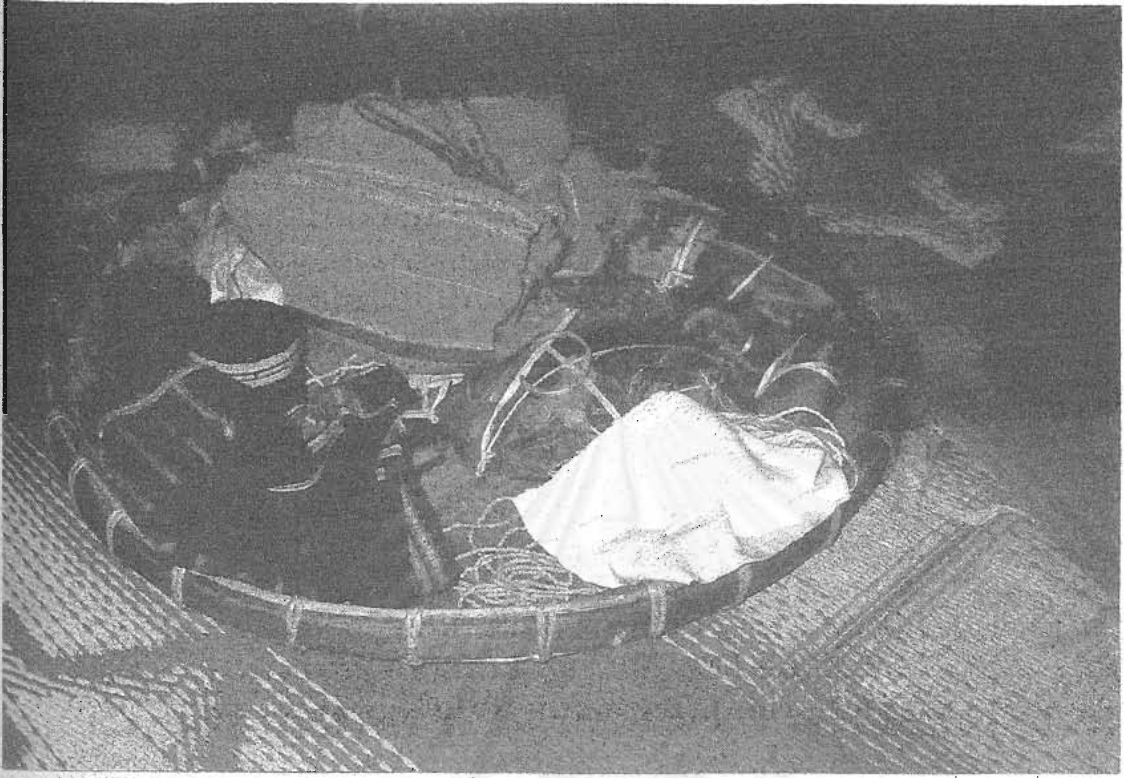
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 87 ภาพอาหารหลักในงานแต่งงาน

เมื่อทำอาหารเสร็จแล้ว ก็จะนำอาหารไปวางไว้ที่ศาลา จากนั้นฮิวก็จะเป็นผู้ทำพิธีถวายอาหารและเทเหล้าให้แก่เจ้าที่เจ้าดิน แล้วให้ป่าวสาวมากินอาหารที่ศาลาด้วยกัน จากนั้นแขกที่มาร่วมงานจึงจะรับประทานอาหารได้ เมื่อกินเลี้ยงกันเสร็จแล้ว ฝ่ายชายจะต้องกลับไปนอนที่บ้านของตน แต่ถ้าบ้านของฝ่ายชายอยู่ไกล ฝ่ายชายก็จะนอนที่บ้านของเพื่อนบ้าน คนใดคนหนึ่งของฝ่ายหญิง ซึ่งฝ่ายหญิงจะเตรียมหาม้านักเอาไว้ให้ฝ่ายชายแล้ว พอเช้าวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันที่ 2 ของการแต่งงาน ฝ่ายชายจึงเดินทางมาที่บ้านเจ้าสาวเพื่อทำพิธีเปลี่ยนเสื้อผ้า ทั้งเจ้าป่าวและเจ้าสาวจะเลือกคู่สามีภรรยาที่มีชีวิตครองเรือนที่มีความสุขมาเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้ เจ้าป่าวจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายก่อน โดยเปลี่ยนมาใส่เสื้อที่เจ้าสาวทอเตรียมไว้ให้ ซึ่งชุดของเจ้าป่าวจะเป็นกางเกงดำแบบกะเหรี่ยงและเสื้อแดงประจำเผ่าที่เจ้าสาวทอไว้ให้ จากนั้นเจ้าป่าวนำ "เก็นเนอ" ซึ่งเป็นสิ่งของที่ฝ่ายเจ้าป่าวจะต้องเตรียมนำมาให้ทางฝ่ายเจ้าสาว โดยเก็นเนอประกอบด้วยสิ่งของ 5 หรือ 7 หรือ 9 อย่าง (ต้องเป็นจำนวนคี่) โดยฝ่ายหญิงเป็นคนบอกเอาไว้ว่าจะเอาของกี่อย่าง และจะเอาอะไรบ้าง ของในเก็นเนอส่วนใหญ่จะมี 1. ชิ่น 2. เสื้อดำ (เสื้อประจำเผ่าสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว) 3. เสื้อแดง (เสื้อประจำเผ่าสำหรับผู้ชาย) 4. เสียม 5. เกตือ 6. ฟริก 7. สร้อย 8. ผ้าขาวยาวประมาณ 2 ศอก กว้าง 4 นิ้ว เอาไว้สำหรับห่อสร้อย

9. เงินเหรียญ ถ้าไม่มีอะไรจะให้แล้วก็ต้องห่อเกลือเป็นถุงเล็ก ๆ เพื่อให้ครบตามจำนวนที่ฝ่ายหญิง
ต้องการ

ภาพที่ 88 ภาพเก็นเนอ

เมื่อเจ้าป่าเปลี่ยนเสื้อผ้า และนำเก็นเนอให้ฝ่ายเจ้าสาวแล้ว จากนั้นก็จะทำพิธีไหว้เจ้าที่และมีบรรพบุรุษบนบ้านเจ้าสาว แล้วกินเหล้าร่วมกัน เสร็จแล้วเจ้าป่าก็ต้องกลับออกไปอยู่ที่ไหนก่อนสักที่หนึ่ง แล้วค่อยกลับมาที่บ้านเจ้าสาวอีกครั้งในตอนเย็น ซึ่งตอนเย็นจะมีขบวนแห่เจ้าป่ามาส่งให้กับเจ้าสาว โดยเจ้าสาวจะเปลี่ยนชุดจากชุดสาวโสดมาใส่ชุดผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว และออกไปยืนรอรับเจ้าป่าที่หัวบันได เทน้ำล้างเท้าให้เจ้าป่า และวางหินลับมีดให้เจ้าป่าเหยียบก่อนขึ้นบ้าน เพราะเชื่อว่าจะทำให้คู่บ่าวสาวอยู่เย็นเป็นสุข เนื่องจากหินลับมีดมีความเย็น และทำให้สามีภรรยาอยู่ด้วยกันยืนยาว เนื่องจากหินลับมีดมีอายุการใช้งานที่ยืนยาวมาก เมื่อเสร็จพิธีการล้างเท้าให้เจ้าป่าแล้ว นับจากเวลานี้ไปก็ถือว่าคู่บ่าวสาวเป็นสามีภรรยากันอย่างถูกต้องตามประเพณีแล้ว จากนั้นก็จะเป็นงานรื่นเริง มีการขอเพลง รับประทานอาหาร ดื่มเหล้า พูดคุยกัน จนกระทั่งถึงเวลาส่งตัวบ่าวสาวเข้าห้องหอ ซึ่งห้องหอก็คือบ้านของเจ้าสาวนั่นเอง แล้วบ่าวสาวก็นอนด้วยกันเป็นสามีภรรยากันอย่างถูกต้องตามประเพณี การขอเพลงก็คือการร้องเพลงของกะเหรี่ยง สำหรับการขอเพลงในงานแต่งงานนั้น ผู้ขอเพลงจะเป็นผู้ชายใส่ผู้เฒ่า

ผู้แก่ ซึ่งต่างจากงานศพที่ผู้ขอเพลงจะเป็นคนหนุ่มคนสาว ส่วนเพลงที่ขอก็มีเนื้อหาต่างกันด้วย สำหรับงานแต่งงานนี้ เนื้อหาของเพลงจะมีความซาบซึ้ง เพราะกล่าวถึงพระคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูมาจนโตกระทั่งแต่งงานมีครอบครัว นอกจากนี้ยังขอเพลงรื่นเริงที่มีลักษณะร้องโต้ตอบกัน 2 ฝ่าย โดยสมมติให้ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายหญิง และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชาย เนื้อหาของเพลงจะเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง

ภาพที่ 89 ภาพขบวนแห่ฝ่ายเจ้าสาวกำลังเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาว

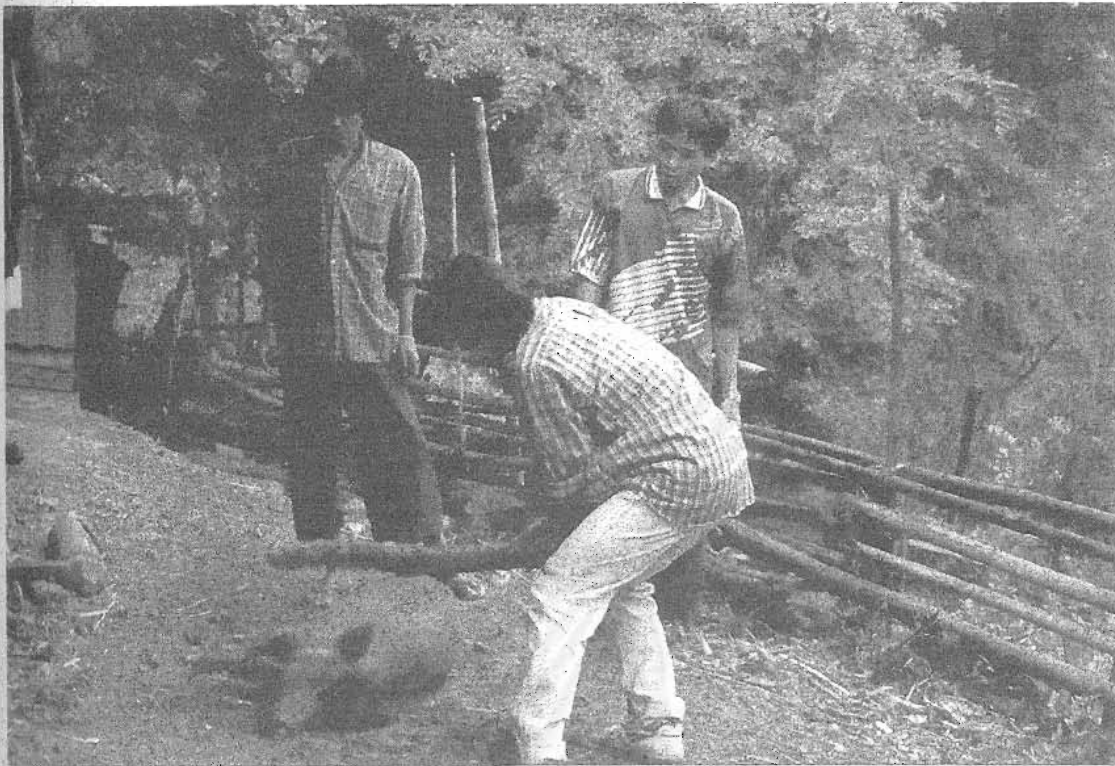
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 90 ภาพชาวบ้านฝ่ายเจ้าสาวทำออกไปต้อนรับฝ่ายเจ้าบ่าวที่เดินทางมาถึง

ภาพที่ 91 ภาพการเทเหล้าไห้เจ้าที่เจ้าดินและตีมเหล้าร่วมกัน
ตรงบริเวณที่ออกไปต้อนรับขบวนแห่ฝ่ายเจ้าบ่าว

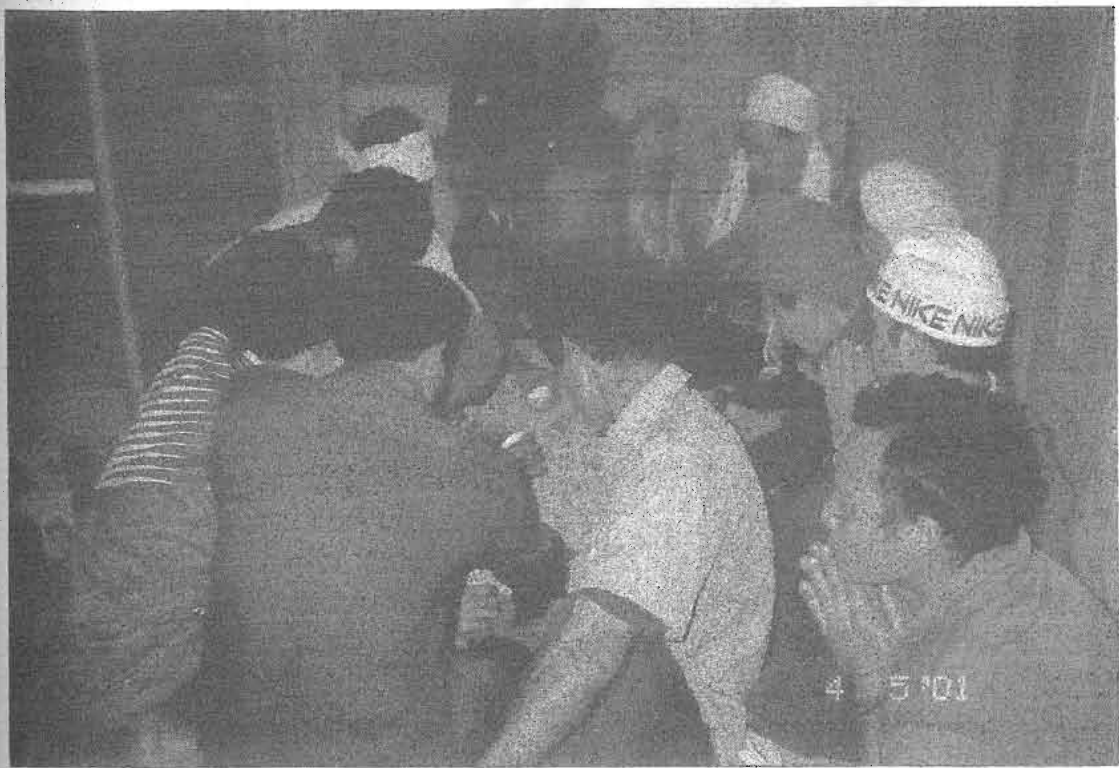
ภาพที่ 92 ภาพฝ่ายเจ้าสาวฆ่าหมูเมื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาว

ภาพที่ 93 ภาพฮิโซทำพิธีไหว้เจ้าที่เจ้าดิน และบ่าวสาวรับประทานอาหารร่วมกัน
ตรงบริเวณศาลาประกอบพิธีกรรมที่ฝ่ายเจ้าสาวสร้างไว้

ภาพที่ 94 ภาพเจ้าบ่าวกำลังเปลี่ยนมาใส่เสื้อที่เจ้าสาวทอไว้ให้

ภาพที่ 95 ภาพการทำพิธีเทเหล้าไหว้เจ้าที่เจ้าดิน และดื่มเหล้าร่วมกันบนบ้านเจ้าสาว

เมื่อแต่งงานกันแล้ว สามีจะต้องอยู่ที่บ้านของภรรยา 3 วัน แล้วสามีจึงเดินทางกลับไปบ้านพ่อแม่ เพื่อปรึกษาพ่อแม่ถึงวันที่พร้อมที่จะให้สามีนำภรรยาไปที่บ้านของพ่อแม่ได้ เมื่อนัดวันที่พร้อมได้แล้ว สามีก็ต้องกลับไปอยู่ที่บ้านภรรยาจนถึงวันนัด จากนั้นภรรยาไปที่บ้านพ่อแม่ของตน โดยเพื่อนบ้านฝ่ายภรรยาจะต้องเดินทางมาส่ง และต้องนอนค้าง 1 คืน พอมาถึงก็เป็นช่วงเย็นพอดี ซึ่งทางบ้านเจ้าบ่าวจะฆ่าไก่หรือหมูเพื่อเลี้ยงแขกทุกคน พอเช้าวันรุ่งขึ้นก็ทำอาหารเลี้ยงแขกเช่นกัน และหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว แขกบางคนก็ต้องไปช่วยเจ้าสาวหาฟืนด้วย การไปหาฟืนจะไปทั้งสามี ภรรยา และแขกทางฝ่ายภรรยา และเมื่อถึงเวลาที่แขกจะกลับ ทางฝ่ายพ่อแม่สามีจะต้องเตรียมไก่ 1 คู่และข้าวห่อครบจำนวนคน ให้แก่แขกที่มาส่ง เพื่อให้แขกเอาไปทำอาหารกินระหว่างเดินทางกลับ เมื่อภรรยามาถึงที่บ้านพ่อแม่สามีแล้ว ภรรยาก็ต้องหาฟืน หุงข้าว ต้มเหล้า จะต้องอยู่ทำงานบ้านให้พ่อแม่สามี 7 วัน และเมื่อถึงวันกลับ พ่อแม่สามีก็จะฆ่าไก่เพื่อประกอบพิธีกรรมในการมัดมือให้บ่าวสาว พ่อแม่และญาติพี่น้องฝ่ายสามีจะมัดมือให้บ่าวสาว จากนั้นสามีภรรยาก็เดินทางกลับมาอยู่ด้วยกันที่บ้านพ่อแม่ของภรรยา กรณีที่สามีมาอยู่บ้านพ่อแม่ภรรยาแล้ว ถ้าหากครัวเรือนของพ่อแม่สามีมีแรงงานไม่พอทำงาน ในขณะที่บ้านของพ่อแม่ภรรยามีแรงงานหลายคน สามีก็อาจชวนภรรยาให้แยกไปปลูกบ้านอยู่ใกล้กับพ่อแม่ของตน เพื่อจะได้ช่วยแรงงาน

การแต่งงานแบบมัดมือ หรือเรียกว่า “กัคือจื่อ” เป็นการแต่งงานที่ถูกต้องตามประเพณีอย่างหนึ่ง แต่ปกากะญอจะไม่เรียกว่าแต่งงาน เขาจะเรียกว่ามัดมือ การที่ชายหญิงแต่งงานกันแบบมัดมือนี้เป็นกรณีที่ชายหรือหญิงเป็นม่าย เช่น ชายโสดแต่งงานกับแม่ม่าย หรือหญิงโสดแต่งงานกับพ่อม่าย หรือชายหญิงเป็นม่ายทั้งคู่แล้วมาแต่งงานกัน นอกจากนี้การแต่งงานแบบมัดมือยังเป็นกรณีที่ชายหญิงมีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีหมู่มากพอที่จะฆ่าทำอาหารเลี้ยงแขกที่มานั่งได้ เพราะถ้าแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมจะต้องฆ่าหมูเลี้ยงแขกมาก สำหรับการแต่งงานแบบมัดมือนี้เป็นพิธีที่จัดขึ้นแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก ไม่สิ้นเปลืองทำพิธีเพียง 1 วันก็เสร็จแล้ว สำหรับสิ่งของที่ต้องใช้ประกอบพิธีกรรมมัดมือมีไม่มาก ได้แก่ เหล้า 1 ขวด ไก่ 1 คู่ โดยฆ่าไก่และทำอาหารกินกันเฉพาะเครือญาติ เพื่อนบ้านที่มาร่วมงานต้องทำพิธีมัดมือให้บ่าวสาวด้วย แต่การแต่งงานแบบมัดมือจะมีเพื่อนบ้านมาร่วมงานจำนวนน้อย สาวโสดก็จะไม่มาร่วมงานนี้ด้วย เพราะมีความเชื่อว่าถ้าสาวโสดมางานแต่งงานแบบมัดมือ อาจทำให้อาณัติต้องแต่งงานแบบมัดมือ การแต่งงานแบบมัดมืออาจฆ่าหมูเพื่อทำอาหารเลี้ยงแขกได้ แต่จะไม่นำหมูนั้นมาใช้ประกอบพิธีกรรมตอนที่มัดมือ

การแต่งงานแบบ “มาอ็อกเก” การทำพิธีมาอ็อกเกเป็นกรณีที่ฝ่ายหญิงท้องก่อนแต่งงาน หรือชายหญิงทำตัวเสื่อมเสีย โดยไปไหนมาไหนด้วยกันสองต่อสอง หรือไปค้างอ้างแรมกันที่อื่น ชายหญิงได้เสียกันก่อนแต่งงาน เป็นต้น พิธีกรรมมาอ็อกเกจะต้องให้ฝ่ายชายฆ่าหมู 1 ตัวตรงหน้าบ้านไต่บ้านฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงต้องเป็นคนจับหมูไว้ แล้วให้ฝ่ายชายเป็นคนฆ่า โดยในระหว่างนี้จะต้องมีฮีโซ ผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านมาเป็นสักขีพยานด้วย พอฆ่าหมูเสร็จแล้วก็ให้ชาวบ้านเอาหมูไปทำอาหารกินกันได้เลย ทำอาหารที่บ้านฝ่ายหญิงตรงบริเวณหน้าบ้าน ห้ามทำข้างในบ้าน และบ่าวสาวห้ามกินหมูตัวนั้นเลย รวมทั้งห้ามไปช่วยชาวบ้านทำอาหารด้วย ทำได้แต่เพียงหุงข้าวให้ชาวบ้านหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่มางานเท่านั้น การได้เสียกันก่อนแต่งงานถือเป็น การกระทำที่ผิดผีตามความเชื่อของกะเหรี่ยง ดังนั้นการมาอ็อกเกจึงเท่ากับเป็นการประจานให้ชาวบ้านได้รู้ว่าบ่าวสาวคู่นี้ได้กระทำผิดผี โดยได้เสียกันก่อนแต่งงาน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีงาม ไม่สมควรเอาเยี่ยงอย่าง การแต่งงานจะเป็นเครื่องบ่งบอกให้รู้ว่าหนุ่มสาวเป็นโสดหรือได้เสียกันแล้ว แม้การแต่งงานจะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงการกระทำผิดผีหรือไม่ผิดผี แต่หนุ่มสาวก็ยังไม่ปิดบัง โดยถึงแม้บางคู่จะได้เสียกันก่อนแล้ว ซึ่งไม่มีใครรู้ บ่าวสาวก็จะทำพิธีแต่งงานแบบมาอ็อกเก เพราะถือว่าถึงแม้ไม่มีใครรู้ แต่เรารู้ และผีรู้ ดังนั้นจะต้องทำพิธีแบบมาอ็อกเก จะไม่ปิดบังเรื่องที่ได้เสียกันก่อน อีกอย่างหนึ่งคือหนุ่มสาวเชื่อว่าถ้าปกปิดหรือโกหกชาวบ้าน จะทำให้เกิดความหายนะในครอบครัว อยู่ด้วยกันไปก็จะมีไม่มีความสุข และจะมีแต่เรื่องเดือดร้อน

ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์อยู่ร่วมงานแต่งงานของกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ทั้งหมด

5 งาน ได้แก่

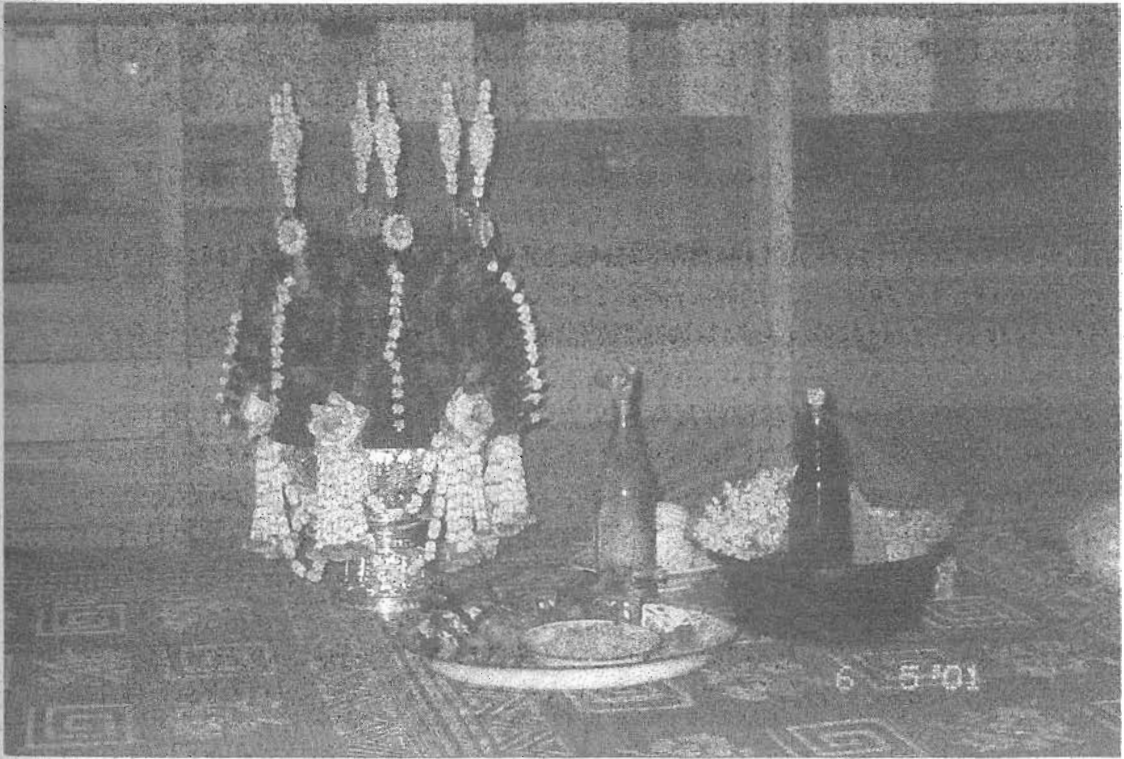
1. งานแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านแม่ชะปู้ใน
2. งานแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านแม่ชะปู้หลวง
3. งานแต่งงานแบบมัดมือที่บ้านแม่ชะปู้เพียง กรณีฝ่ายหญิงท้องก่อนแต่งงาน
4. งานแต่งงานแบบคริสต์และแบบมัดมือ โดยแต่งงานแบบคริสต์ที่บ้านเจ้าสาว (บ้านป่าเกี๊ยะ) และแต่งงานแบบมัดมือที่บ้านเจ้าบ่าว (บ้านแม่ชะปู้เหนือ) กรณีฝ่ายชายเป็นโสดและฝ่ายหญิงเป็นแม่มา
5. งานแต่งงานแบบคริสต์และแบบปกากะญอดั้งเดิม โดยแต่งงานแบบคริสต์ที่บ้านเจ้าสาว (บ้านหนองศรีชูใน) และแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านเจ้าบ่าว (บ้านแม่ชะปู้เพียง) กรณีฝ่ายหญิงและฝ่ายชายนับถือศาสนาต่างกัน โดยฝ่ายหญิงนับถือศาสนาคริสต์ และฝ่ายชายนับถือศาสนาพุทธ ควบคู่ไปกับการนับถือผี

1. พิธีกรรมในงานแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านแม่ชะปู้ในนั้น ฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงเป็นคนบ้านแม่ชะปู้เหมือนกัน บ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน พิธีกรรมเริ่มตอนช่วงบ่าย โดยฝ่ายชายเดินทางมาที่บ้านฝ่ายหญิง จากนั้นฝ่ายหญิงจึงทำการฆ่าหมูและทำอาหารสำหรับเตรียมเลี้ยงแขกในตอนเย็น ในขณะที่ฝ่ายหญิงทำอาหารอยู่นั้น ผู้อาวสุ ฮีโซ่ ญาติทางฝ่ายหญิง และญาติทางฝ่ายชายก็จะมาทำพิธีเทเหล้าให้เจ้าที่เจ้าดินบริเวณศาลาสำหรับทำพิธีที่สร้างไว้หน้าบ้าน และเมื่อทำอาหารเสร็จแล้วก็จะนำอาหารมาวางไว้ที่ศาลา แล้วให้ผู้ทำพิธีให้เจ้าที่เจ้าดิน และให้บ่าวสาวมาร่วมรับประทานอาหารที่ศาลาด้วยกัน เมื่อบ่าวสาวรับประทานอาหารที่ศาลาเสร็จแล้ว แขกที่มาร่วมงานจึงจะสามารถรับประทานอาหารได้ พอช่วงค่ำฝ่ายชายก็ต้องไปนอนที่บ้านเพื่อนบ้านฝ่ายหญิงที่ฝ่ายหญิงเตรียมหาเอาไว้ให้ แล้วค่อยมาที่บ้านฝ่ายหญิงอีกครั้งในวันรุ่งขึ้น สำหรับวันที่สองของการแต่งงาน ศาลาที่สร้างไว้สำหรับทำพิธีจะมีหัวหมูแขวนไว้ ซึ่งเป็นหัวของหมูที่ฆ่าในวันแรกของการแต่งงาน ตอนสายฝ่ายชายจะเดินทางมาที่บ้านฝ่ายหญิง เพื่อเปลี่ยนเสื้อผ้า โดยฝ่ายหญิงจะต้องนำเสื้อที่ตนทอไว้มาให้ฝ่ายชายเปลี่ยน จากนั้นผู้อาวสุ ฮีโซ่ ญาติทางฝ่ายหญิง และญาติทางฝ่ายชาย ก็จะมาทำพิธีเทเหล้าและถวายอาหารให้เจ้าที่เจ้าดิน และให้ผีบรรพบุรุษฝ่ายหญิง จากนั้นให้บ่าวสาวรับประทานอาหารร่วมกันที่ศาลา แล้วจึงเลี้ยงอาหารแขกที่มาร่วมงานได้ เมื่อรับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้วเจ้าบ่าวจะต้องกลับออกไปอยู่ที่อื่นก่อน แล้วค่อยมาที่บ้านเจ้าสาวอีกครั้งในตอนค่ำ ซึ่งเจ้าสาวจะเปลี่ยนชุดจากชุดสาวโสดมาเป็นชุดผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ตอนค่ำเมื่อเจ้าบ่าวมาถึงหน้าบ้าน เจ้าสาวจะต้องออกมาต้อนรับและเทน้ำล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เอาหินลับมีดให้เจ้าบ่าวเหยียบก่อนขึ้นบ้าน แล้วพาเจ้าบ่าวขึ้นไปบนบ้าน ต่อจากนั้นก็จะมีการสวดมนต์ทำพิธีบนบ้านอีกครั้ง มีการขอเพลง ซึ่งการขอนี้จะมีการขอกันทุกวัน ตั้งแต่วันแรกของการแต่งงานจนกระทั่งถึงวันนี้ จากนั้นก็เป็นการส่งตัวบ่าวสาวเข้าเรือนหอ ซึ่งเรือนหอก็คือบ้านของฝ่ายหญิงนั่นเอง ก็ถือเป็นการเสร็จพิธี เป็นสามีภรรยากันอย่างสมบูรณ์

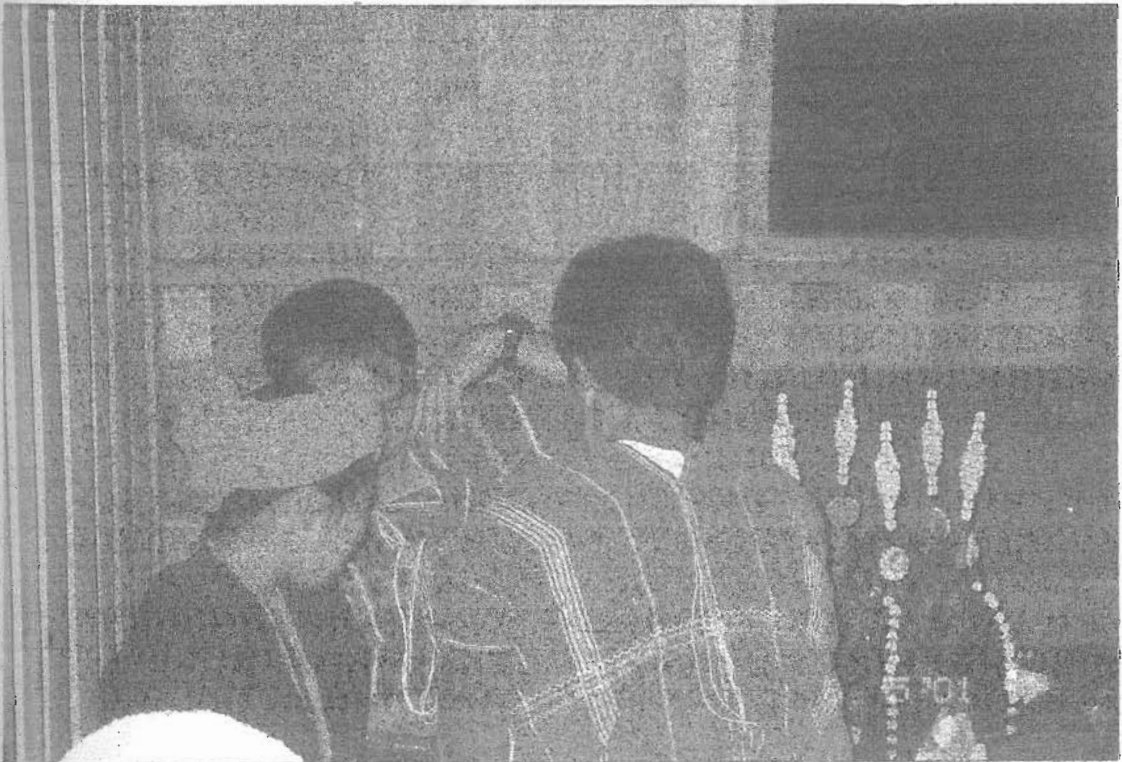
2. งานแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านแม่ชะปู้หลวง มีขั้นตอนของพิธีกรรมเหมือนกับที่กล่าวไปในข้อ 1. แต่กรณีนี้เจ้าบ่าวเป็นคนกะเหรี่ยงหมู่บ้านอื่นที่อยู่ห่างไกลเดินทางมาที่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานที่บ้านฝ่ายหญิง ดังนั้นจึงต้องไปนอนค้างที่บ้านของใครก็ได้ที่บ้านแม่ชะปู้หลวง ซึ่งฝ่ายหญิงจัดหาบ้านไว้ให้ การแต่งงานครั้งนี้ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีอายุมากกันแล้ว และไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน เพราะผู้อาวสุในหมู่บ้านคนหนึ่งหาคู่ให้เนื่องจากเห็นว่าทั้งคู่ก็มีอายุมากแล้ว และไม่อยากเป็นโสด โดยผู้อาวสุรู้จักกันกับฝ่ายชาย และฝ่ายชายต้องการให้หาเจ้าสาวให้ ผู้อาวสุเห็นว่าในชุมชนมีสาวโสดคนหนึ่งที่มีอายุมากแล้ว และต้องการแต่งงาน จึงนำเรื่องไปบอกกับฝ่ายหญิง ซึ่งฝ่ายหญิงเองก็สนใจจะแต่งงานด้วย จึงตอบตกลงว่าจะแต่งงานด้วยกับฝ่ายชายทั้งที่ไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน เมื่อตอบตกลงแล้วผู้อาวสุ

ท่านนี้จึงนำเรื่องไปบอกแก่ฝ่ายชาย และนัดวันแต่งงานกัน เมื่อขบวนแห่ทางฝ่ายชายเดินทางมาทำพิธีที่บ้านฝ่ายหญิงแล้ว ซึ่งสมมติว่าฝ่ายหญิงเมื่อเห็นหน้าฝ่ายชายแล้วเกิดไม่ถูกใจ ไม่ชอบ ก็ไม่สามารถยกเลิกพิธีแต่งงานลงได้ ถึงอย่างไรก็ต้องแต่งงาน ทั้งนี้เพราะถ้าไม่ต้องการแต่งงาน ก็จะต้องปฏิเสธไปตั้งแต่แรกแล้ว แต่ในเมื่อตอบตกลงแล้ว และฝ่ายชายก็เดินทางมาเพื่อทำพิธีแต่งงานที่บ้านเจ้าสาวแล้ว ฝ่ายหญิงจะยกเลิกการแต่งงานไม่ได้เด็ดขาด

3. งานแต่งงานแบบมัดมือที่บ้านแม่ชะปู่เปียง กรณีฝ่ายหญิงท้อก่อนแต่งงาน บ่าวสาวตกลงว่าจะแต่งงานกันแบบมัดมือ (ซึ่งถ้าตามวัฒนธรรมประเพณีจริง ๆ แล้วจะต้องแต่งงานแบบมาอือเก) พิธีกรรมการมัดมือทำโดยการฆ่าไก่ 1 คู่เท่านั้น และมีการจัดพานดอกไม้เพื่อขอขมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง มีการจัดเครื่องขอขมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง ได้แก่ ข้าว ไก่ เหล้า ดอกไม้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ และทำพิธีมัดมือด้วย สำหรับการจัดพานดอกไม้เพื่อขอขมานั้นไม่ถือว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมที่กะเหรี่ยงต้องปฏิบัติ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้น ซึ่งทางเจ้าบ่าวได้แนวคิดนี้มาจากเพื่อนคนไทยพื้นราบ เพราะเจ้าบ่าวทำงานอยู่ที่เชียงใหม่มานาน ทำให้มีเพื่อนคนไทยหลายคน สำหรับแขกที่มาร่วมงานจะมีไม่มาก หญิงสาวโสดจะไม่มางานแบบนี้ เพราะมีความเชื่อว่าถ้ามางานแบบนี้แล้วจะทำให้ต่อไปตนต้องแต่งงานแบบนี้เช่นกัน พิธีขอขมาและมัดมือจะทำในตอนค่ำ โดยเมื่อจัดเตรียมของสำหรับขอขมาเสร็จแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องเปลี่ยนชุดจากชุดสาวโสดมาเป็นชุดผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว และฝ่ายชายก็ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าใส่เสื้อประจำเผ่าที่ฝ่ายหญิงทอเตรียมไว้ให้ และนำผ้าสีขาวมาโปกหัวด้วย จากนั้นเริ่มทำพิธี โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงสวมมงคลให้บ่าวสาวและเพื่อนบ่าวสาว จากนั้นบ่าวสาวยกเครื่องขอขมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะรับเครื่องขอขมานั้น สวดมนต์ให้พรแก่บ่าวสาว และมัดมือให้บ่าวสาว ถือเป็นอันเสร็จพิธี สำหรับการสวมมงคลให้บ่าวสาวและเพื่อนบ่าวสาว รวมทั้งการยกพานดอกไม้และเครื่องขอขมาพ่อแม่ฝ่ายหญิงนั้น ไม่ถือเป็นประเพณีดั้งเดิมของกะเหรี่ยง แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะทางฝ่ายเจ้าบ่าวได้รับแนวคิดนี้มาจากเพื่อนคนไทยตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

ภาพที่ 96 ภาพพานดอกไม้และเครื่องขอมมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง

ภาพที่ 97 ภาพเจ้าชวเปลี่ยนมาใส่เสื้อประจำเผ่าที่เจ้าสาวทอไว้ให้

ภาพที่ 98 ภาพเจ้าบ่าวสวมผ้าโพกศีรษะสีขาว

ภาพที่ 99 ภาพพ่อแม่ฝ่ายหญิงสวมมงคลให้บ่าวสาวและเพื่อนบ่าวสาว

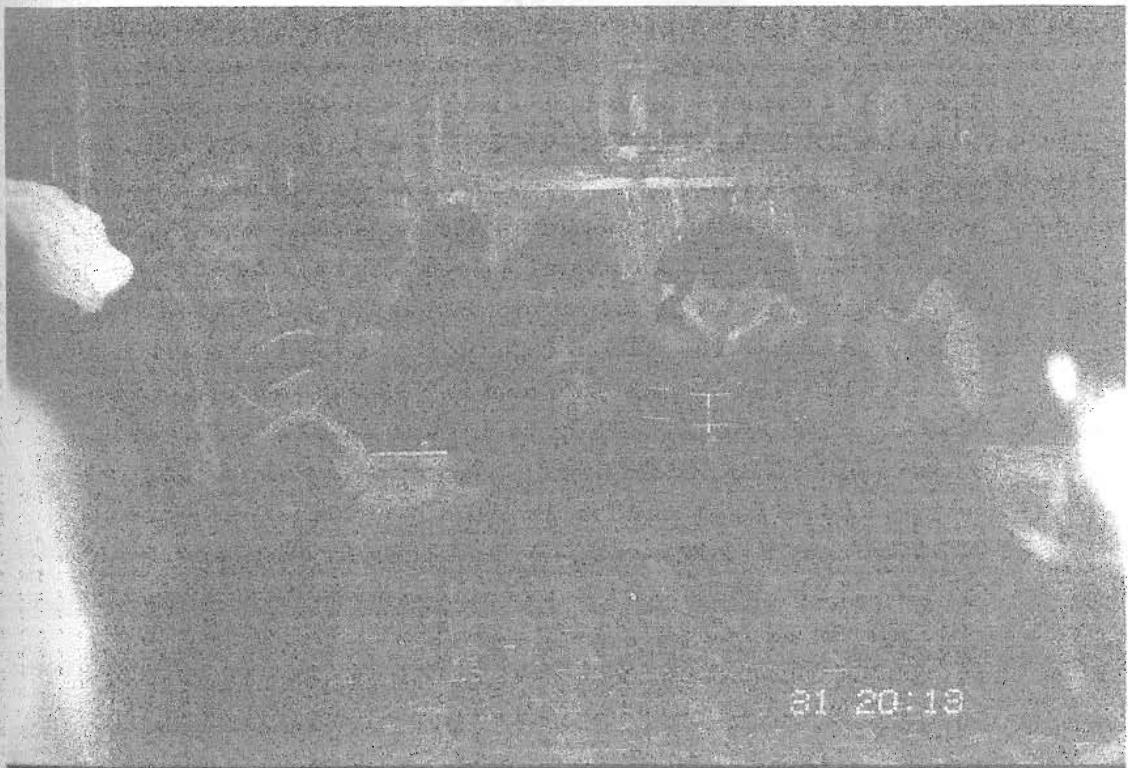
ภาพที่ 100 ภาพนางสาวยกเครื่องขอมมาให้พ่อฝ้ายหญิง

ภาพที่ 101 ภาพพ่อฝ้ายหญิงทำพิธีมัดมือให้นางสาว

4. แต่งงานแบบคริสต์และแบบมัดมือ โดยแต่งงานแบบคริสต์ที่บ้านเจ้าสาว (บ้านป่าเกี๊ยะ) และแต่งงานแบบมัดมือที่บ้านเจ้าบ่าว (บ้านแม่ชะปะเหือ) กรณีฝ่ายชายเป็นโสดและฝ่ายหญิงเป็นแม่เฒ่า กรณีนี้ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายนับถือศาสนาต่างกัน โดยฝ่ายชายเป็นกะเหรี่ยง บ้านแม่ชะปะเหือ นับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผี ส่วนฝ่ายหญิงเป็นกะเหรี่ยงบ้านบ่อแก้ว นับถือศาสนาคริสต์ และเป็นแม่เฒ่าลูกติด 2 คน ฝ่ายหญิงเคยแต่งงานมา 2 ครั้งแล้ว มีลูกชายกับสามีคนแรก 1 คน และมีลูกชายกับสามีคนที่สองอีก 1 คน สามีคนแรกเสียชีวิต ส่วนสามีคนที่สองนั้นหย่าร้างกันไปแล้ว การแต่งงานครั้งนี้เป็นการแต่งงานครั้งที่สามของฝ่ายหญิง แต่เป็นการแต่งงานครั้งแรกของฝ่ายชาย การแต่งงานครั้งนี้เพื่อนบ้านของฝ่ายชายส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และคัดค้านไม่ให้แต่งงาน เนื่องจากเห็นว่าไม่สมควรและไม่เหมาะสมที่จะแต่งงานกับผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานมาแล้วถึงสองครั้งแบบนี้ ไม่เคยมีการแต่งงานกรณีนี้มาก่อนเลย ที่ชุมชนบ้านแม่ชะปะเหือไม่เคยมีการหย่าร้างแต่งงานกับหญิงแม่เฒ่าอย่างนี้ คนส่วนใหญ่ผิดหวังและเสียใจกับการตัดสินใจแต่งงานของฝ่ายชาย เพื่อนของฝ่ายชายบางคนถึงกับขอเลิกคบเป็นเพื่อนกับฝ่ายชายไปเลยก็มี เพราะไม่พอใจฝ่ายชายที่แต่งงานกับผู้หญิงแบบนี้ ทุกคนอยากให้ฝ่ายชายแต่งงานกับหญิงสาวโสด การแต่งงานครั้งนี้มีคนจำนวนน้อยไปร่วมงาน โดยวันแรกของการแต่งงาน เจ้าบ่าวจะนำขบวนแห่เดินทางไปที่บ้านของเจ้าสาวเพื่อทำพิธีแต่งงานแบบคริสต์ เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาวแล้วจะมีการนั่งล้อมวงคุยกัน เมื่อผู้นำสวดมนต์คริสต์และเพื่อนบ้านฝ่ายหญิงมากันพร้อมแล้ว ก็จะเริ่มพิธีสวดแบบคริสต์ จากนั้นผู้นำสวดก็จะถามฝ่ายชายว่าเต็มใจรับฝ่ายหญิงเป็นภรรยาหรือไม่ ฝ่ายชายก็ตอบว่าเต็มใจ และผู้นำสวดก็จะถามฝ่ายหญิงด้วยคำถามเดียวกันนี้เช่นกัน เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นแขกที่มาร่วมงานทุกคนก็จะพากันเดินมาจับมือแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว จากนั้นแขกก็ไปรับประทานอาหารที่ฝ่ายหญิงจัดเตรียมไว้เลี้ยง เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็พักผ่อนตามอัธยาศัย บ้างก็นั่งล้อมวงคุยกัน บ้างก็ชอเพลง บ้างก็ตั้งวงกินเหล้า บ้างก็ขอตัวกลับบ้าน สำหรับเจ้าบ่าวก็ต้องนอนค้างกับเจ้าสาวที่บ้านเจ้าสาวเลย ถือเป็นสามภรรยากันอย่างสมบูรณ์ หลังจากนั้น 5 วันบ่าวสาว จะต้องเดินทางมาที่บ้านฝ่ายชายเพื่อทำพิธีมัดมือ ซึ่งที่บ้านฝ่ายชายจะมีการเตรียมทำอาหารไว้สำหรับเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน โดยฆ่าหมูตัวใหญ่ 1 ตัว และฆ่าไก่ตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อทำอาหารเลี้ยงชาวบ้าน สำหรับชาวบ้านที่มาร่วมงานครั้งนี้มีน้อยมาก สาวโสดก็ไม่มางานนี้เช่นกัน งานแต่งงานครั้งนี้ที่เป็นแบบมัดมือก็เพราะว่าฝ่ายหญิงเป็นแม่เฒ่า เคยแต่งงานมาแล้ว ถึงแม้ฝ่ายชายจะเป็นโสด ไม่เคยแต่งงานมาก่อน แต่ถ้าฝ่ายหญิงเคยแต่งงานมาแล้ว ก็จะไม่สามารถแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมได้ จะต้องมัดมือเท่านั้น เมื่อบ่าวสาวและแขกทางฝ่ายเจ้าสาวมาถึงบ้านเจ้าบ่าวแล้ว บ่าวสาวก็จะทำพิธีไหว้พ่อแม่เจ้าบ่าว และพ่อแม่เจ้าบ่าวก็จะมัดมือให้บ่าวสาว จากนั้นชาวบ้านก็ทยอยกันมามัดมือให้บ่าวสาวเช่นกัน แล้วก็เป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นอันเสร็จพิธี

5. การแต่งงานแบบคริสต์และแบบปกากะญอดั้งเดิม โดยแต่งงานแบบคริสต์ที่บ้านเจ้าสาว (บ้านหนองศรีฐาน) และแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านเจ้าบ่าว (บ้านแม่ชะงูเปียง) กรณีฝ่ายหญิงและฝ่ายชายนับถือศาสนาต่างกัน โดยฝ่ายหญิงนับถือศาสนาคริสต์ และฝ่ายชายนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี สำหรับพิธีกรรมในการแต่งงานนั้น วันแรกของการแต่งงาน ที่บ้านเจ้าสาวจะมีการฆ่าหมูและทำอาหารไว้สำหรับเลี้ยงแขกของฝ่ายชายที่จะเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาวในช่วงบ่าย และเมื่อแขกของฝ่ายชายเดินทางมาถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้อนรับและเลี้ยงอาหารแขกที่มาร่วมงาน พอตอนค่ำเมื่อผู้นำสวดมนต์ทางศาสนาคริสต์และเพื่อนบ้านฝ่ายหญิงมากันโดยพร้อมเพรียงแล้ว ก็จะเริ่มพิธีสวดอธิษฐานแบบคริสต์ เมื่อเสร็จพิธีแล้วแขกทางฝ่ายชายบางส่วนก็จะกลับบ้านแม่ชะงู บางส่วนก็นอนค้างที่บ้านของฝ่ายหญิง ส่วนเจ้าบ่าวก็นอนค้างกับเจ้าสาวที่บ้านเจ้าสาวเลย ถือเป็นสามีกรรยากันอย่างสมบูรณ์ เช้าวันรุ่งขึ้นบ้านฝ่ายหญิงก็ต้องเลี้ยงอาหารแขก และช่วงบ่ายฝ่ายเจ้าสาวก็ต้องเดินทางมาทำพิธีแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมที่บ้านเจ้าบ่าว โดยทางบ้านเจ้าบ่าวจะฆ่าหมูและทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ทำพิธีเทเหล้าให้เจ้าที่เจ้าดิน ถวายอาหารแก่ผีบรรพบุรุษและเจ้าที่เจ้าดิน ตามประเพณีการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม และมีการร้องเพลงโดยตั้งวงตีมโหรี ซอเพลงกันทั้งวันทั้งคืน

3. การตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์นี้มักมีกฎข้อห้ามหลายอย่างที่หญิงมีครรภ์และสามียึดถือปฏิบัติ เช่น ห้ามหญิงมีครรภ์และสามีเข้าร่วมพิธีศพหรือเดินเข้าไปในป่าช้า เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผีเอาขวัญของทารกที่จะมาเกิดไป นอกจากนี้ยังห้ามมิให้ล้อมรั้วปิดกั้นทางที่หญิงมีครรภ์เดินผ่าน เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก เป็นต้น ในระหว่างตั้งครรภ์ หญิงกะเหรี่ยงจะไม่อยู่เฉยเลย ตรงกันข้ามจะต้องมีการทำงานอยู่ตลอดเวลาเพื่อเป็นการออกกำลังกาย เพราะกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าในระหว่างตั้งครรภ์หากมีการทำงานมาก ๆ จะทำให้เลือดลมไหลเวียนได้สะดวก และทำให้คลอดดูง่าย

หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มีบุตรมากกว่า 3 คน แต่หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปีมีบุตรไม่เกิน 3 คน หลังแต่งงานหญิงกะเหรี่ยงจะปล่อยให้ตั้งครรภ์โดยไม่มีการคุมกำเนิด เนื่องจากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ยังไม่มีหมอหรือเจ้าหน้าที่อนามัยเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจและให้บริการการคุมกำเนิดแก่ชาวบ้าน ดังนั้นหญิงรุ่นเก่าจึงมักมีบุตรมากกว่า 3 คนขึ้นไป บางรายมีบุตรถึง 10 คน แต่ในปัจจุบันหลังแต่งงานหญิงกะเหรี่ยงจะนิยมปล่อยให้ตั้งครรภ์โดยไม่มีการคุมกำเนิด จนกระทั่งมีบุตรจำนวน 2 - 3 คนตามที่พอใจแล้ว จึงมารับบริการการฉีดยาคุมกำเนิดที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ (ส.ส.ช.) หรือสถานอนามัยบ่อแก้ว เนื่องจากไม่ต้องการมีบุตรแล้ว หรือเมื่อมีบุตรได้ 1 คนแล้วก็จะมาฉีดยาคุมกำเนิด จนเมื่อต้องการที่จะมีบุตรคนที่ 2 จึงงดการฉีดยาคุม แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิดมากขึ้น รู้ว่าการคุมกำเนิดมีประโยชน์อย่างไร และชาวบ้านก็จะมารับการฉีดยาคุมกำเนิดกันทุก 3 เดือน โดยเจ้าหน้าที่ส.ส.ช.จะบอกให้ชาวบ้านรู้ถึงวันที่จะต้องมารับการฉีดยาคุมครั้งต่อไป ดังนั้นพอถึงกำหนดชาวบ้านก็จะพากันทยอยมารับการฉีดยาคุมกำเนิดที่ ส.ส.ช. สำหรับค่าบริการก็แล้วแต่ชาวบ้านจะให้ มีเงินพอที่จะจ่ายได้เท่าใดก็จ่ายเท่านั้น ซึ่งค่าบริการประมาณ 30 บาท ปัจจุบันหญิงกะเหรี่ยงไม่ต้องการมีบุตรหลาย ๆ คน โดยให้เหตุผลว่ามีบุตรมากทำให้ต้องใช้จ่ายเงินมากขึ้น เพราะต้องส่งเสียให้บุตรเล่าเรียน และต้องคอยดูแลบุตรจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ต้องพาไปหาหมอเมื่อบุตรไม่สบาย มีความยากลำบากในการเลี้ยงดู ปัจจุบันผู้หญิงเริ่มมีการไปฝากครรภ์ และวางแผนที่จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาลสะเมิง เนื่องจากได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยและความสะอาดในการคลอดจากหมอและเจ้าหน้าที่ ส.ส.ช. ดังนั้นเมื่อภรรยาเริ่มตั้งครรภ์ สามีก็จะพาภรรยาไปฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลสะเมิง แต่ส่วนใหญ่ไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลไม่ทัน โดยจะคลอดในรถระหว่างทางที่จะไปโรงพยาบาล สาเหตุที่ไปคลอดลูกไม่ทันก็เพราะว่าโรงพยาบาลอยู่ไกล ถนนหนทางก็ไม่สะดวก ต้องเดินทางนานกว่าจะไปถึง และที่สำคัญคือผู้หญิงไม่ได้มีการไปนอนโรงพยาบาลในช่วงใกล้คลอด สำหรับบ้านแม่ชะปู้นั้นมีหมอต้าแยอยู่หลายคน ซึ่งหมอต้าแยยังคงทำคลอดให้หญิง

มีกรรมในชุมชนอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ และยังคงใช้ไม้ไผ่ตัดสายสะดือเด็กตามประเพณีดั้งเดิมของกะเหรี่ยง แต่ก็ปลอดภัยทั้งแม่และลูก

4. การคลอดบุตร สำหรับหญิงกะเหรี่ยงนั้น ตามประเพณีเดิมแล้วจะคลอดในบ้าน โดยมีหมอดำแยทำคลอดให้ (คนกะเหรี่ยงจะไม่เรียกว่าหมอดำแยเหมือนอย่างคนไทย แต่จะเป็นการเรียกชื่อคน ๆ นั้นไปเลย เพราะชาวบ้านก็รู้จักกันอยู่แล้วว่าใครเป็นคนทำคลอด) เมื่อเด็กคลอดออกมาก็จะต้องมีการตัดสายสะดือของเด็ก โดยตัดด้วยเปลือกไม้ไผ่ หลังจากนั้นก็นำสายสะดือไปใส่ลงในกระบอกลูกไม้ไผ่ และปิดฝาด้วยผ้า จากนั้นผู้เป็นพ่อจะนำกระบอกลูกไม้ไผ่ไปผูกติดไว้กับต้นไม้ใหญ่ ซึ่งไม้นี้เรียกว่า “เดปอทุ” และต้นไม้ต้นนี้จะไม่มีการตัดหรือทำลายเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าขวัญของเด็กจะอยู่กับต้นไม้นี้ ถ้ามีคนคลอดลูก คนในหมู่บ้านจะหยุดงานเพื่อเป็นการแสดงความยินดีและให้ความเคารพต่อชีวิตใหม่ที่มาเกิด วันนี้เรียกว่า “ดือตาเบล” เพื่อนบ้านในชุมชนจะมาเยี่ยม รวมทั้งจะมาช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็น ส่วนเด็ก ๆ ก็จะมาเยี่ยมคูดสมาชิกใหม่ด้วยความยินดี เด็กเกิดมาแรก ๆ จะไม่มีการใส่เสื้อผ้าให้เด็ก แต่จะใช้ผ้าห่อตัวเด็กไว้จนกว่าสะดือเด็กจะแห้ง ซึ่งใช้เวลาประมาณ 3 – 7 วัน หลังจากนั้นก็ใส่เสื้อผ้าให้เด็กตามปกติ

5. การวางแผนครอบครัว สมัยก่อนกะเหรี่ยงถือว่าการมีลูกมากจะเป็นแรงงานในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็ลูกสาวหรือลูกชาย ไม่มีการวางแผนครอบครัวหรือคุมกำเนิด สุดแล้วแต่การตั้งครรรค์ แต่ปัจจุบันบ้านแม่ชะปะจูเจริญขึ้น การคมนาคมสะดวก เด็กได้รับการเลี้ยงดูดีขึ้น และหญิงกะเหรี่ยงมองเห็นความยากลำบากในเลี้ยงดูทารกมากขึ้น การวางแผนครอบครัวจึงมีความสำคัญมาก ปัจจุบันนี้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปะจูมีการยอมรับการคุมกำเนิด และคุมกำเนิดกันทุกคน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปะจูเป็นผู้จัดยาคุมกำเนิดให้ ค่ายาแล้วแต่ชาวบ้านจะจ่ายให้ การคุมกำเนิดที่นิยมคือการฉีดยาคุม ไม่มีการกินยาเม็ดคุมกำเนิด ส่วนการทำหมันก็มีบ้างแล้ว โดยฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายทำหมัน นอกจากการฉีดยาคุมเพื่อไม่ต้องการจะมีบุตรอีกต่อไปแล้ว ยังฉีดยาคุมเพื่อควบคุมระยะห่างของการมีบุตรด้วย จากเดิมที่สมัยก่อนที่ฉีดยาคุมก็ต่อเมื่อต้องการที่จะไม่มีบุตรอีกต่อไปแล้วเท่านั้น จากการสำรวจไม่มีการทำหมันชาย เพราะผู้ชายเชื่อว่าการทำหมันจะทำให้ทำงานหนักในไร่ไม่ได้ ดังนั้นผู้ชายกะเหรี่ยงจึงมักให้ภรรยาไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดตามที่ต้องการ ผู้หญิงสมัยก่อนบางคนก็ไม่ได้อยากมีลูกมาก โดยให้เหตุผลว่ามีที่น่าน้อย ถ้ามีลูกมาก ข้าวจะไม่พอกิน เพราะที่นามีเท่าเดิม แต่จำนวนคนเพิ่มขึ้นมา ข้าวจึงไม่พอกิน นอกจากนี้การมีที่น่าน้อยก็เกรงว่าจะแบ่งมรดกให้ลูกได้น้อย แต่ถึงไม่อยากมีลูกมากก็ต้องมี เพราะตอนนั้นไม่มียาคุมกำเนิด จึงตั้งท้องอยู่เรื่อย ๆ

6. ขี้สละเด็กหลุด หลังคลอด 3 – 7 วัน ขี้สละเด็กจะหลุดออกไป หลังจากนั้นวันรุ่งขึ้นจะมีพิธีขอมาหมอบตำแย โดยการรดน้ำดำหัวให้หมอบตำแยและผู้ที่มาช่วยในวันคลอด โดยต้มน้ำส้มป่อยและขมิ้นอย่างละเอียดขึ้น (หรือที่ขึ้นก็ได้ แต่ต้องเป็นเลขคู่) หลังจากนั้นดำหัวให้แต่ละคนด้วยน้ำส้มป่อย การดำหัวด้วยน้ำส้มป่อยจะต้องเป็นช่วงเช้าเท่านั้นจึงจะเป็นสิริมงคล และให้ลูกไก่แก่หมอบตำแย 1 ตัว และให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่มาช่วยบิบนวดในวันคลอด ถ้าไก่ไม่พอก็ต้องไปหาซื้อมาให้ ต่อจากนั้นแม่จะมัดมือให้ลูกเป็นครั้งแรก เรียกว่า “ กี่ตำเบล ” โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่อธิษฐานเป็นการอวยพร และเป็นการเรียกขวัญของเด็กให้มาอยู่กับพ่อแม่และครอบครัว ถือว่าทำให้ชีวิตการมาเป็นมนุษย์นั้นสมบูรณ์

7. พิธีใส่เสื้อตัวใหม่ตัวแรกในชีวิต เมื่อเด็กมีอายุครบ 1 ปี ผู้เป็นแม่หรือญาติฝ่ายแม่จะทอเสื้อให้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องทอให้เสร็จภายในหนึ่งวันเท่านั้น และก่อนที่จะให้เด็กใส่จะต้องเอาเสื้อใหม่นั้นใส่ในหินลับมีดแล้วดึงออก ทำอย่างนี้ 3 ครั้ง เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เด็กมีสุขภาพที่แข็งแรงและโตเร็ว ๆ สิ่งที่ไม่ดีให้ถูกฝนออกไปเหมือนกับที่เราฝนมีด ส่วนการที่จะต้องทอเสื้อให้เสร็จภายในหนึ่งวันนั้นมีความเชื่อกันว่า เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะเป็นคนที่ทำงานเก่งและแคล้วคล่องว่องไว

8. การละเล่นของเด็ก เด็กกะเหรี่ยงจะคิดค้นประดิษฐ์ของเล่นของตัวเองโดยนำวัสดุที่อยู่รอบตัวมาใช้ เช่น เด็กผู้ชายจะเล่นปั้นดินเหนียว เล่นยิงปืนที่ทำจากไม้ เล่นรถเข็นที่ทำจากไม้และกระป๋อง เล่นสร้างบ้านเล็ก ๆ โดยใช้ไม้และใบไม้ต่าง ๆ เล่นควาย โดยเอาลูกขนุนเล็ก ๆ มาทำเป็นตัวควาย เป็นต้น ส่วนเด็กผู้หญิงจะเล่นทอผ้า โดยใช้เปลือกต้นกล้วยหรือใบไม้ เล่นตำข้าว สะบัดข้าว โดยเอาไม้มาทำเป็นที่ตำข้าว เป็นต้น การเล่นเหล่านี้เป็นการเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในชีวิตจริงในวันข้างหน้า และเป็นการเรียนรู้คุณค่าธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายยังมีการเล่นเหมือนอย่างที่เด็กไทยเล่นกันในโรงเรียน เช่น เล่นกระโดดหนึ่งยาง เล่นวิ่งไล่จับ เล่นกระต่ายจับ เล่นตีจับ และการเล่นกีฬาต่าง ๆ เช่น เล่นวอลเลย์บอล เล่นแชร์บอล เล่นแบดมินตัน โดยไปขอยืมอุปกรณ์กีฬาจากโรงเรียน เป็นต้น

9. ติดตามผู้ใหญ่ เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 3 ขวบขึ้นไป จะเริ่มติดตามผู้ใหญ่ เด็กผู้ชายจะติดตามพ่อหรือตาไปไร่ นา ไปล้อมรั้ว ไปจับปลา ไปวางกับดักหนู เป็นต้น ส่วนเด็กผู้หญิงจะติดตามแม่หรือยายไปไร่ ไปเก็บผัก หาเห็ด เก็บปู ช้อนปลา เป็นต้น การติดตามผู้ใหญ่นี้นับว่าเป็นการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในทางปฏิบัติในชีวิตจริง เป็นการเรียนรู้แบบ

เห็นได้ด้วยตาและปฏิบัติด้วยมือ เป็นวิธีหนึ่งที่เด็กจะสังเกตการปฏิบัติของผู้ใหญ่ต่อสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้เด็กเติบโตด้วยการมีจิตสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติ

10. การเลี้ยงดูและสั่งสอนบุตร กะเหรี่ยงยึดถือกันว่าทารกจะต้องได้รับการดูแลจากมารดาผู้ให้กำเนิดเท่านั้น มารดาจะเลี้ยงทารกด้วยน้ำนมจนกว่าน้ำนมจะหมดหรือจนกว่าเด็กจะเลิกดูดไปเอง หรือจนกว่ามารดาตั้งครรรกอีกครึ่งหนึ่ง ระยะเวลาที่เด็กดูดนมมารดาจะทำให้เด็กใกล้ชิดกับมารดา นับเป็นระยะยาว เพราะเด็กบางคนจะดูดนมมารดาจนถึงอายุ 4 ขวบ การให้นมทารกไม่คำนึงถึงเวลา สูดแล้วแต่ความหิวของเด็กหรือเมื่อเด็กร้อง บ้านแม่ชะปุมีหญิง 1 คนที่คลอดลูกเป็นลูกแฝด ซึ่งทำให้มีน้ำนมไม่พอเลี้ยงลูก ดังนั้นทางเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจึงได้ประสานงานไปยังศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอความอนุเคราะห์นมผงให้แก่เด็กตลอดไป จนกว่าเด็กจะเลิกกินนม เด็กทารกจะถูกอุ้มมากกว่าจะถูกปล่อยให้เล่นคนเดียวแม้ในเวลาทำงาน โดยหญิงกะเหรี่ยงจะเอาเด็กผูกติดไว้ด้านหลังโดยใช้ผ้าผืนยาวคาดรับน้ำหนักตัวเด็กไว้ ซึ่งเด็กอาจจะหลับในขณะที่แม่ทำงานอยู่ บ้านแม่ชะปุมไม่มีกรณีที่มารดาตายในการคลอดด้วยหมอต้าแย แต่มีกรณีที่เด็กตายหลังคลอดได้ 1 – 2 วัน

เมื่อเด็กมีอายุได้ 3 เดือนขึ้นไป มารดาจะให้เด็กทารกให้กินข้าว โดยจะบดข้าวหรือบดกล้วยให้ทารกกิน เมื่อเด็กมีฟันก็เริ่มให้เด็กกินข้าวกับกับข้าวเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ข้าวคดลูกไข่ต้ม ข้าวคดลูกปลาทอด ข้าวคดลูกปลากระป๋อง ข้าวคดลูกน้ำแกงต่าง ๆ หรือถ้าไม่มีกับข้าวให้เด็กกิน ก็เอาข้าวใส่น้ำใสเกลือให้เด็กกิน เมื่อเด็กอายุ 3 – 4 ขวบบางครั้งมารดาจะปล่อยให้เล่นกับพี่ ๆ เพื่อน ๆ หรือเล่นตามลำพัง ของเล่นของเด็กส่วนใหญ่เป็นของเล่นที่ทำจากธรรมชาติ เช่น รถเข็นจากกระป๋องและไม้ ที่ตำข้าวที่ทำจากไม้ไผ่ เป็นต้น เด็กอายุ 4 – 5 ขวบจะมีความแข็งแรงพอที่จะเดินได้ แม่อาจจะหัดให้เดินบนเขาในบางช่วง ในระยะทางที่เหนื่อยเกินไปก็จะอุ้ม เมื่อเด็กอายุ 6 – 10 ขวบซึ่งถือเป็นวัยที่พอจะใช้แรงงานได้ เด็กจะเริ่มปฏิบัติกิจกรรมเหมือนเพศเดียวกับตนมากขึ้น โดยเด็กหญิงก็จะเริ่มเก็บไม้ฟัน ดูแลน้องแทนมารดา เริ่มหัดหุงข้าว ตักน้ำ เมื่อเด็กอายุอยู่ในระหว่าง 10 – 15 ปี ถือเป็นวัยใช้แรงงานแทนผู้ใหญ่ได้ เด็กกะเหรี่ยงทั้งชายและหญิงจะช่วยงานการเกษตรของครัวเรือน เด็กวัยนี้เป็นแรงงานที่ใช้แลกเปลี่ยนกันระหว่างครัวเรือนได้ เด็กทั้งหญิงและชายจะเริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากครอบครัวและจากเพื่อน และเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อายุเกิน 15 ปีขึ้นไป แม็กก็จะสอนบุตรสาวเกี่ยวกับงานบ้านทั้งหมด รวมทั้งงานทอผ้า และการทำเหล้า ซึ่งเด็กหญิงอาจจะเรียนรู้มาบ้างในวัยเด็ก แต่จะต้องเริ่มปฏิบัติด้วยตนเองให้ได้ เพื่อจะนำไปใช้เมื่อแยกครัวเรือนออกไป และเมื่อลูกสาวเริ่มมีชายหนุ่มเข้ามาขอพบ

พ่อแม่ก็จะแนะนำการเลือกคู่ให้ลูก โดยให้เลือกคนที่ขยัน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เสพยาเสพติด ในทำนองเดียวกัน ลูกชายก็จะได้รับคำแนะนำจากพ่อแม่ของตนว่าให้เลือกผู้หญิงที่ขยันทำงาน มากกว่าความสำคัญด้านอื่น ๆ การเลี้ยงลูกส่วนใหญ่พ่อแม่จะไม่ตีลูก แทบจะไม่เห็นพ่อแม่ตีลูกเลย อย่างมากก็เพียงว่ากล่าวตักเตือนหรือดุเมื่อทำความผิด แต่จะไม่ลงมือลงไม้กับลูก ทั้งนี้มีความเชื่อว่าถ้าลงโทษเด็กด้วยการตีจะดี จะทำให้เด็กขยันเสีย ขยันเด็กจะหนีไป และผีจะทำร้ายเด็ก ทำให้เด็กเป็นไข้ไม่สบายได้

บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ

เศรษฐกิจของกะเหรี่ยงมีข้าวเป็นปัจจัยสำคัญ โดยเฉพาะข้าวนาและข้าวไร่ ซึ่งกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปูลูกข้าวนาแบบนาดำ และปลูกข้าวไร่แบบหมุนเวียน จำเป็นต้องใช้แรงงานหลายขั้นตอน โดยผู้หญิงมีส่วนในการใช้แรงงานอยู่มาก

1. การปลูกข้าวไร่

เป็นการปลูกข้าวไร่แบบหมุนเวียน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทำไร่หมุนเวียน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.) การโค่นถางป่า ผู้หญิงมีบทบาทตั้งแต่การตัดสินใจเลือกที่ร่วมกับสามี ซึ่งจะเลือกที่ตั้งแต่ปลายเดือนมกราคมจนถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ การเลือกที่นั้นจะเลือกที่ ๆ เป็นไร่หมุนเวียนเก่าที่พักทิ้งไว้ แม้ว่าชายหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นผู้ไปเลือกที่ด้วยตัวเอง แต่ก็ต้องมาเล่าและรับฟังความคิดเห็นจากภรรยาของตน ถ้าหากภรรยาไม่เห็นด้วยก็ต้องหาที่แห่งใหม่ แต่ส่วนใหญ่มักจะเห็นด้วย การโค่นถางป่าใช้แรงงานมาก เพราะต้องใช้กำลังตัดฟันโค่นล้มต้นไม้ใหญ่ เวลาโค่นถางป่าชาวบ้านจะไปช่วยกันเหมือนการลงแขกหรือเอามื้อกันนั่นเอง ซึ่งเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนแรงงานกัน

2.) การเผาไร่ เก็บเศษไม้ในไร่ หลังโค่นล้มต้นไม้และตากไม้จนแห้งดีแล้ว กะเหรี่ยงจะไปเผาไร่ ซึ่งการเผาไร่ส่วนใหญ่จะทำกันในช่วงปลายเดือนมีนาคม – ต้นเดือนเมษายน ก่อนเผาไร่ชาวบ้านต้องไปช่วยกันทำแนวกันไฟรอบ ๆ ไร่ก่อน เพื่อป้องกันการลุกลามของไฟ จากนั้นก็จะช่วยกันจุดไฟเผาไร่ ในขณะที่ไร่ถูกเผานั้นจะมีสัตว์ต่าง ๆ วิ่งออกมาจากไร่ เช่น แมลงต่าง ๆ งู หนู เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านต้องคอยระมัดระวังสัตว์เหล่านี้ด้วย ชาวบ้านจะคอยดู

อยู่ห่าง ๆ ว่าไร่เผาไหม้ทั่วถึงแล้วหรือยัง ถ้าทั่วถึงดีแล้ว ก็จะพากันเดินทางกลับบ้าน ในวันที่เผาไร่นั้นถ้าชายหัวหน้าครัวเรือนไปเผาไร่ ภรรยาและลูกก็อาจไปช่วยงานด้วย แต่ถ้าลูกยังเล็กอยู่ ภรรยาก็ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก แต่ในขณะที่อยู่บ้านหญิงภรรยา ก็จะเอาพันธุ์พืชที่ปลูกในไร่ เช่น ข้าวโพด เผือก มันสำปะหลัง ข้าวเจ้า อย่างละไม่มากนัก ใส่กระดุงวางไว้ชานบ้านเอาเคล็ด เพื่อที่จะให้พืชที่นำไปปลูกได้ผลผลิตงาม และจะเอาไปปลูกเอาฤกษ์หลังจากเผาไร่เสร็จแล้ว หลังจากนั้น 2 - 6 วันชาวบ้านก็จะไปช่วยกันสร้างรั้วล้อมรอบไร่ ซึ่งถ้าภรรยาไม่ต้องเลี้ยงลูก ภรรยาก็จะไปช่วยงานล้อมรั้วด้วย โดยเอาเศษไม้ในไร่ที่เผามาสร้างรั้วล้อมรอบไร่ตนเอง สร้างรั้วไว้เพื่อป้องกันสัตว์เลื้อย เช่น วัว ควาย และสัตว์ป่าอื่น ๆ เข้ามากินพืชที่ปลูกไว้ในไร่ แรงงานที่ใช้ในการเก็บเศษไม้ในไร่หลังเผาขึ้นอยู่กับสภาพการเผาไหม้ครั้งแรก ถ้าการเผาไร่ได้ผลดี คือ เผาไหม้หมดจริง ๆ แรงงานที่จะใช้ก็น้อย ส่วนการเก็บเศษไม้ในไร่ก็ถือเป็นงานเบาที่หญิงกะเหรี่ยง คนชราหรือเด็กก็ทำได้ ช่วงเดือนเมษายนหลังจากที่เผาไร่เสร็จนี้เอง เป็นช่วงที่ไร่หมุนเวียนสามารถเก็บผลผลิตกินได้ คือ หน่อไม้ และเห็ด ที่จะขึ้นอยู่ในไร่โดยไม่ต้องปลูก ช่วงนี้แต่ละครั้วเรือน มักจะไปเก็บหน่อไม้และเห็ดในไร่มาเป็นกินเป็นอาหาร

3.) การสร้างที่พักในไร่ โดยทั่วไปงานหลักเป็นงานของผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็มีส่วนช่วยในการหาใบคา จัดเตรียมใบคา และมัดใบคาเป็นตับ เพื่อนำไปใช้มุงหลังคา หรือช่วยเตรียมหุงหาอาหารไว้สำหรับให้หัวหน้าครัวเรือนได้กินมื้อกลางวัน การปลูกสร้างที่พักในไร่ทำแบบง่าย ๆ ไม้ก็หาจากที่พื้นที่ในไร่

4.) การปลูกข้าวและพืชในไร่ การปลูกข้าวและพืชในไร่หมุนเวียนจะเริ่มทำกันในเดือนพฤษภาคม เป็นงานที่สมาชิกในครัวเรือนจะมาช่วยกันปลูก การปลูกมีวิธีการโดยการนำเมล็ดพืชทุกอย่างที่จะนำไปปลูกนั้นมาใส่รวมกันไว้ในภาชนะ เวลาจะปลูกก็ขุดหลุมแล้วหยิบเมล็ดพืชหยอดลงไปในหลุม โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นเมล็ดพืชใด ดังนั้นในไร่หมุนเวียนจะมีพืชหลายชนิดขึ้นอยู่ในหลาย ๆ ที่กระจัดกระจายไปหมด มิได้แบ่งแยกชนิดของพืชที่ปลูกในไร่

5.) การกำจัดวัชพืช ในช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน จะเป็นช่วงของการกำจัดวัชพืชจำพวกหญ้าที่ขึ้นในไร่หมุนเวียน ที่ต้องกำจัดก็เพราะหญ้าจะแย่งอาหารพืช ทำให้พืชที่ปลูกได้ผลผลิตไม่งาม หญิงกะเหรี่ยงจะช่วยแรงงานในการกำจัดวัชพืชนี้ได้มาก เป็นการใช้แรงงานในระยะยาว เริ่มตั้งแต่ปลูกข้าวและพืชต่าง ๆ เสร็จ ชาวบ้านจะคอยระวังไม่ให้มีต้นหญ้าขึ้นสูงคลุมต้นข้าว เพราะจะทำให้ต้นข้าวถูกแย่งปุ๋ย และมีแมลงศัตรูพืชรบกวน เช่น หนู และแมลงต่าง ๆ ชาวบ้านจะคอยดูแลกำจัดวัชพืชไปจนกว่าจะถึงเวลาเกี่ยวข้าว สมาชิกในครัวเรือน

จะมาช่วยกันถางหญ้า หรือเรียกว่า "เกี๊ยะนอ" และอาจมีเพื่อนบ้านมาช่วยกันด้วย ซึ่งเมื่อถึงคราวเกี๊ยะนอในไร่ของเพื่อนบ้านที่มาช่วยเรา เราก็ต้องไปช่วยเกี๊ยะนอในไร่ของเพื่อนบ้านด้วย เป็นการชดใช้แรงงาน

ภาพที่ 103 ภาพการปลูกข้าวไร่หรือพืชไร่ต่าง ๆ

ความคิดที่ขัดแย้งเกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นที่เข้าใจคลาดเคลื่อนมาโดยตลอดจากสังคมภายนอกทำการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมของชนเผ่าปกากะญอในรูปแบบ "ไร่หมุนเวียน" นั้น เป็นการทำลายป่า โดยที่ความเข้าใจดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการสังเกตเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงขั้นตอนเดียวของการทำไร่หมุนเวียน คือ การถางป่า ไม่ได้มีการประเมินทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งการตัดสินใจด้วยสาเหตุนี้ค่อนข้างหยาบและผิวเผิน ได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านผู้ทำไร่หมุนเวียน (เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ , 2544.)

ที่ผู้วิจัยต้องนำประเด็นนี้มาเสนอ ก็เพราะว่าชาวบ้านแม่ชะมูกำลังประสบปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน โดยรัฐไม่อนุญาตให้คนอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ไม่ยอมรับ พ.ร.บ.ป่าชุมชนให้คน

อยู่กับป่าได้ และถ้าเป็นอย่างนี้ อนาคตชาวบ้านแม่ชะปู้ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ก็อาจจะต้องถูกย้ายให้ไปอยู่ที่อื่น ชาวบ้านต้องเดือดร้อนชาวบ้านจึงต้องการให้คนภายนอกเข้าใจว่าคนสามารถอยู่กับป่าได้ และขอให้ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นนี้ลงไปในงานของผู้วิจัยด้วย ชาวบ้านระบายความรู้สึกในใจให้ผู้วิจัยฟังว่า คนส่วนใหญ่มองว่าชาวเขาทำลายป่า และชาวบ้านรู้สึกว่าการทำป่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากความคิดดังกล่าว ทั้งนี้เพราะชาวเขามีหลายเผ่า ชาวเขาเผ่าอื่นอาจทำลายป่า แต่กะเหรี่ยงไม่ได้ทำลายป่า โดยเฉพาะกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ ชาวบ้านแม่ชะปู้จะพยายามทำความเข้าใจในเรื่องนี้กับคนภายนอกทุกคนที่เข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะนักศึกษา ด้วยหวังว่านักศึกษานำความเข้าใจตรงนี้ไปเผยแพร่ให้คนทั่วไปภายนอกชุมชนได้รับรู้ จะได้เข้าใจกะเหรี่ยงมากขึ้น ชาวบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงนั้นต้องทำไร่หมุนเวียน ไร่หมุนเวียนคือชีวิต เพราะเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ และการถางป่าเพื่อทำไร่หมุนเวียนนี้เองที่คนภายนอกมองแค่เพียงผิวเผิน โดยไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำไร่หมุนเวียนของกะเหรี่ยงจริง ๆ ถ้าพิจารณากระบวนการทำไร่หมุนเวียนตั้งแต่ต้นจนจบแล้วก็จะทราบว่าการทำงานไร่หมุนเวียนนั้นมิได้เป็นการทำลายป่า ชาวบ้านกล่าวว่าความจริงแล้วคนสามารถอยู่กับป่าได้ และกะเหรี่ยงเองก็อยู่กับป่ามานานแล้ว อยู่มาก่อนที่รัฐจะประกาศว่าที่ตรงที่ชาวบ้านอยู่นี้เป็นเขตป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านอยู่กับป่าก็ได้ทำลายป่า เพราะชาวบ้านรู้ว่าป่าคือชีวิตของพวกเขา ถ้าชาวบ้านทำลายป่าก็เท่ากับทำลายชีวิตของตนเองด้วย เพราะป่าไม้ให้ประโยชน์กับชาวบ้านอย่างมหาศาล โดยเฉพาะเป็นแหล่งอาหารให้แก่ชาวบ้าน ดังนั้นชาวบ้านก็ต้องดูแลรักษาป่าไม้โดยมีการจัดการกับป่า เช่น การแบ่งเขตป่าออกเป็นเขตป่าอนุรักษ์และเขตป่าใช้สอย ถ้าบริเวณใดเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารป่าบริเวณนั้นชาวบ้านจะอนุรักษ์ไว้ ไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ได้ แต่จะตัดไม้ได้ในบริเวณเขตป่าใช้สอย และการตัดไม้ก็มีกฎข้อห้ามหลายประการ โดยชาวบ้านจะรู้ว่าไม้ชนิดใดตัดได้ ไม้ชนิดใดห้ามตัด ไม้ขนาดใดตัดได้ ไม้ขนาดใดห้ามตัด การห้ามคนภายนอกเข้ามาตัดไม้และห้ามชาวบ้านนำไม้ออกไปนอกชุมชน เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาและการจัดการกับป่าไม้ของชาวบ้าน เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ให้คงอยู่ ชาวบ้านรู้สึกเสียใจที่คนภายนอกไม่เข้าใจเรื่องที่ดีพอ และเหมารวมว่าชาวบ้านทำลายป่า อีกทั้งรัฐบาลก็ไม่ผ่าน พ.ร.บ.ป่าชุมชน เป็นเหตุให้ชาวบ้านแม่ชะปู้บางส่วนต้องออกไปรวมตัวกับชาวบ้านอื่น ๆ ที่อยู่กับป่า เพื่อยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐยอมรับ พ.ร.บ.ป่าชุมชน ให้คนอยู่กับป่าได้ เพราะถ้ารัฐไม่ยอมรับ พ.ร.บ.ป่าชุมชน คนที่อยู่กับป่าก็จะต้องเดือดร้อน เพราะต้องย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ และชาวบ้านแม่ชะปู้บอกว่าตนจะทำอย่างไรถ้าต้องไปอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่ป่า เพราะวิถีชีวิตของตนอยู่กับป่ามาโดยตลอด พวกตนไม่มีการศึกษาพอที่จะทำงานหาเงินได้มาก ๆ เพื่อจะเอามาซื้อข้าวและของกินของใช้ในชีวิตประจำวันได้ ถ้าพวกตนมิได้ทำไร่ทำนาแล้วจะเอาอะไรกินเข้าไป ชาวบ้านแม่ชะปู้ชี้ให้ผู้วิจัยมองป่าไม้ในเขตบ้านแม่ชะปู้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก มิได้เป็นภูเขาหัวโล้นแต่อย่างใด เป็นเพราะชาวบ้านรัก

และดูแลป่าไม้มาเนิ่นนาน ชาวบ้านอยู่อาศัยในเขตป่าไม้ตรงบริเวณนี้มาหลายชั่วอายุคน แล้วอยู่ ๆ วันหนึ่งรัฐก็มาประกาศว่าที่ตรงนี้ห้ามอยู่ เพราะเป็นเขตป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านก็เลยไม่เข้าใจว่าทำไมคนจะอยู่กับป่าไม่ได้ ในเมื่อชาวบ้านก็อยู่มานานแล้ว และถึงแม้จะใช้ประโยชน์จากป่าก็ดูแลรักษาป่าด้วย ความจริงแล้วพวกนายทุนยังเป็นผู้ทำลายป่าไม้มากกว่าชาวบ้านเสียอีก ชาวบ้านแม้จะปฏิเสธการตื่นตัวในเรื่องนี้ โดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวเยาวชนรุ่นใหม่ จะเป็นตัวแทนของชุมชนในการออกไปร่วมเข้าประชุม ฟังสัมมนา ชุมชุม ยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้รัฐประกาศ พ.ร.บ.ป่าชุมชน อนุญาตให้คนอยู่กับป่าได้ ชาวบ้านต้องการเผยแพร่วิถีชีวิตเกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียนของกะเหรี่ยงว่ามีได้เป็นการทำลายป่าอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ และมีการจัดพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ลงในโบสเตอร์และปฏิทินปกากะญอ ซึ่งสนับสนุนการจัดพิมพ์โดยเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ (ค.ก.น.)

จากการศึกษาเชิงวิชาการหลายแห่งมีผลสรุปค่อนข้างสอดคล้องและตรงกันข้ามกับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าว เช่น หนังสือรวมบทความเรื่อง *Farmers in the Forest : Economic Development and Marginal Agriculture in Northern Thailand* (Kunstardter , Chapman , Sabhasri , 1978) ได้รวบรวมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนของชนเผ่าปกากะญอและลัวะในภาคเหนือ Kunstardter (1978 , p.4) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง อันเนื่องมาจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่มีต่อการทำไร่แบบดั้งเดิมของนักวิชาการที่ผ่านมา อันมีผลต่อการกำหนดนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงด้วย ในเอกสารได้แบ่งการทำไร่แบบดั้งเดิมเป็น 4 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 เรียกว่า Short Cultivation Short Fallow หรือ “การทำไร่ในเวลาอันสั้นและทิ้งไว้ระยะสั้น” ซึ่งใช้กันอยู่ในชุมชนคนไทยพื้นราบภาคเหนือ

ลักษณะที่ 2 เรียกว่า Short Cultivation Long Fallow หรือ “การทำไร่ในเวลาอันสั้นและทิ้งไว้ระยะยาว” เป็นลักษณะที่ใช้กันอยู่ในหมู่ชนเผ่าปกากะญอและลัวะ

ลักษณะที่ 3 เรียกว่า Permanent Field Tree Crop หรือ “การใช้ที่ดินเพื่อทำสวนผสมกับการทำไร่แบบถาวร” เป็นลักษณะที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มคนไทยภาคเหนือที่ทำสวนเมี่ยงหรือชา

ลักษณะที่ 4 เรียกว่า Long Cultivation Very long Fallow or Abandon หรือ “การทำไร่ในเวลายาวและทิ้งไว้ระยะยาวหรือไม่กลับมาใช้เลย” เป็นลักษณะที่ทำกันอยู่ในชนเผ่าม้งและที่นิยมปลูกฝิ่น

การทำไร่ลักษณะ 1 – 3 ยกเว้นลักษณะที่ 4 เป็นลักษณะการทำไร่ที่ผู้ผลิตตั้งถิ่นฐานค่อนข้างถาวร โดยเฉพาะในลักษณะที่ 2 นั้นเป็นการทำไร่ที่แพร่หลายที่สุด และเป็นแบบที่ Kunstarlder แสดงความเห็นว่าเป็นระบบที่มีความถาวรและมั่นคงในระยะยาว トラบเท่าที่ปัญหาความกดดันทางประชากรยังไม่มาก หรือยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางภายนอกเข้ามาแทรกแซง

ไร่หมุนเวียนไม่ใช่ไร่เลื่อนลอยและไม่ใช่ไร่ถาวร แต่เป็นระบบการผลิตที่ยั่งยืนและเหมาะสมบนพื้นที่สูง ไร่หมุนเวียนเป็นระบบการผลิตปลูกข้าวไร่ร่วมกับพืชอื่น ๆ นานาชนิด โดยมีการผลิต 1 ปี แล้วทิ้งไว้ให้ดินพักตัวประมาณ 5 – 7 ปี หรือ 7 – 10 ปี ตามสภาพทางภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้คืนความอุดมสมบูรณ์โดยระบบธรรมชาติ แล้วจึงคืนกลับมาทำใหม่ ช่วงที่พักทิ้งไว้ชาวบ้านจะรักษาไม่ให้ไฟไหม้ทำลายหน้าดิน และทำลายสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ลักษณะของการทำไร่หมุนเวียน

- ใช้วิธีการหยอดเมล็ดข้าวลงหลุม โดยไม่มีการพลิกหน้าดิน
- การตัดฟืนไม้จะตัดให้เหลือตอ หรือบางต้นแควดกิ่งก้านก็พอ
- การทำไร่หมุนเวียนจะทำภายใต้ขอบเขตไร่เดิมที่ทิ้งไว้ และจะไม่มี การบุกเบิกป่าใหม่เป็นอันขาด
- ปีต่อ ๆ มาตอไม้ก็แตกพุ่มแตกยอด กลายเป็นป่าพื้นตัว กลมกลืนกับป่าธรรมชาติ ทำให้หน้าดินถูกปกคลุมตลอดทั้งปี โดยไม่มีการพังทลาย

ข้อดีของไร่หมุนเวียน คือ ไร่หมุนเวียนไม่ใช่สารเคมี ไม่ทำลายหน้าดิน รักษาและสืบทอดพันธุกรรมข้าวกว่า 70 พันธุ์ และพันธุกรรมพืชทั้งอาหารและสมุนไพรอีกกว่าร้อยชนิด สืบทอดวัฒนธรรมทางประเพณีภูมิปัญญาที่ดีงามของชนเผ่าด้านพิธีกรรม ความเชื่อ เป็นแหล่งอาศัยและหากินของสัตว์นานาชนิด มีความมั่นคงทางอาหาร และความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร และไม้ใช้สอย ที่สำคัญคือ ไร่หมุนเวียนคือธนาคารข้าว (FOOD BANK) ที่ยั่งยืนและหลากหลาย

ปัญหาและอุปสรรคของไร่หมุนเวียนที่ชาวบ้านประสบ มีดังนี้

- เมื่อชาวบ้านกลับมาพื้นที่ไร่ที่ทิ้งไว้ จะถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม ข่มขู่ และคุกคาม
- กรมป่าไม้ไม่ยอมรับ โดยอธิบดีกรมป่าไม้สั่งการมิให้มีการรังวัดพิสูจน์สิทธิ์

- ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้บีบบังคับให้ลดรอบจำนวนการหมุนเวียนลง ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตทั้งระบบ
- มีหน่วยงานรัฐและเอกชนหลายหน่วยงานพยายามส่งเสริม ล่อลวง ให้นำปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ที่ใช้สารเคมีแทนการทำไร่หมุนเวียน
- สังคมไม่เข้าใจเพราะกล่าวหาว่าเป็นไร่เลื่อนลอยที่ทำลายป่า

ไร่เลื่อนลอย คือ การทำการผลิตแบบพลิกหน้าดิน ขุดรากต้นไม้ ทำการผลิตซ้ำอยู่ที่เดิม จนดินเสื่อมสภาพ จึงย้ายหาพื้นที่ทำกินใหม่ พร้อมกับย้ายแหล่งที่อยู่อาศัย โดยไม่กลับมาอีก ในปัจจุบันไร่เลื่อนลอยในประเทศไทยไม่มีแล้ว เนื่องจากชุมชนในประเทศไทยได้อยู่เป็นหลักแหล่งถาวร ไร่เลื่อนลอยจึงกลายเป็นไร่ถาวร

ไร่ถาวร คือ การทำการเกษตรแบบผลิตซ้ำอยู่ที่เดิม โดยสลับหมุนเวียนชนิดของพืช หรือบางพื้นที่อาจปล่อยไว้ประมาณ 1 – 2 ปี จึงกลับมาทำใหม่ โดยที่ดินยังไม่มีควมอุดมสมบูรณ์ และในบางพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขาย หรือปลูกพืชเชิงพาณิชย์แล้ว เช่น ไร่กะหล่ำปลี ข้าวโพด ชিং เผือก แครอท ผักสลัด ดอกไม้เมืองหนาว สวนลิ้นจี่ ไร่ชา ส้มเขียวหวาน ฯลฯ ตามโครงการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาส่งเสริม

ข้อดีของไร่ถาวร

- ถูกยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐและกรมป่าไม้ โดยมีการรังวัดรับรองสิทธิให้
- ไม่ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม ช่มชู้ คุกคามเหมือนการผลิตแบบไร่หมุนเวียน

ข้อเสียของไร่ถาวร

- ใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ในจำนวนที่ต้องเพิ่มปริมาณขึ้นทุก ๆ ปี ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตต่ำ และผู้ผลิตต้องติดหนี้สิน
- ทำลายป่าไม้ ทำลายสิ่งแวดล้อม สารเคมีตกค้าง หน้าดินพังทลาย
- หากทิ้งไว้จะมีวัชพืชรื้อหรือหญ้ามาก ไม่มีความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชและสัตว์
- ไม่มีความยั่งยืนทั้งคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม

ไร้หมุนเวียนกับความหลากหลายทางชีวภาพ

งานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านได้ยืนยันเป็นที่ชัดเจนแล้วว่าระบบไร้หมุนเวียน โดยเฉพาะลักษณะที่ 2 “การทำไร้ในเวลาอันสั้นและทิ้งไว้ระยะยาว” เป็นการก่อเกิดของความหลากหลายทางชีวภาพ ดังงานวิจัยของมนตรีรา พลเสน 2540 : เปรียบเทียบความหลากหลายของพืชพรรณระหว่างป่าดิบเขากับพื้นที่ไร้ข้าวอายุต่าง ๆ ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและลีซอ กลุ่มแม่น้ำแดง จ. เชียงใหม่ และงานวิจัยของวรลักษณ์ อิทธิพลโอฬาร 2541 : พบว่าไร้และไร้ซากอายุต่าง ๆ นั้นเป็นการก่อเกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชพรรณและสัตว์ของกะเหรี่ยงกลุ่มแม่น้ำชาน อ. สะเมิง จ. เชียงใหม่

ไร้หมุนเวียนไม่ชะล้างหน้าดิน

การทำไร้หมุนเวียนเป็นระบบการผลิตที่เข้าไปรบกวนหน้าดินเพียงน้อยนิดและใช้ในเวลาอันสั้น จะใช้เพียงเสียมและตะขอดายหญ้าเปิดหน้าดิน เพื่อหยุดเมล็ดพันธุ์ข้าวและธัญญาพืชลงไปได้ และใช้ตะขอดายหญ้าขุดหญ้าเพียงบางเบา ไม่มีการพลิกหน้าดิน ดังนั้นการชะล้างหน้าดินจึงไม่เกิดขึ้น ดังผลการศึกษาของจันทร์เพ็ญ ชูติมาเทวินทร์ : ผลกระทบของการปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของหน้าดิน กรณีศึกษาบ้านแมริดป่าแก อ. แม่สะเรียง จ. แม่ฮ่องสอน การศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่าระบบการปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงในปัจจุบันจะก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินในระดับมาตรฐานที่ยอมรับได้ (2 ตัน/ ไร่/ปี) พบว่า ระบบการปลูกข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงเป็นการใช้พื้นที่ ๆ ช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน คือ การปลูกพืชที่ไม่ไถพรวนดิน โดยการขุดหลุมแล้วหยุดเมล็ดพืช การปลูกพืชแบบผสม การปลูกพืชปุ๋ยสด และการคลุมดิน วิธีการเหล่านี้เป็นวิธีช่วยลดการชะล้างพังทลายของดินบนพื้นที่สูงที่มีประสิทธิภาพ การประเมินการชะล้างพังทลายของดินโดยใช้สมการการสูญเสียดินสากล พบว่า จุดศึกษา 10 จุดมีการชะล้างพังทลายของหน้าดินไม่เกินค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ถึง 6 จุด ส่วนที่เกิน 4 จุดอยู่ในระดับน้อยมาก น้อย ปานกลาง

ไร้หมุนเวียนกับความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินโดยธรรมชาติ

ระบบไร้หมุนเวียนไม่ต้องใช้สารเคมี ไม่ต้องพืงยา พืงปุ๋ย การพักฟื้นดินเป็นระยะเวลา 6 – 7 ปี เพียงพอต่อการเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับหน้าดิน เพราะในช่วง 1 – 3 ปีแรกหญ้าที่ขึ้นรกเต็มผืนไร้ซากจะเน่าเปื่อยลง และต้นไม้ก็จะเริ่มโตแทนที่ ใบไม้ที่ตกทับถมกัน

ประกอบกับมูลสัตว์ทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า จะช่วยให้การย่อยสลายของพืชเป็นไปอย่างธรรมชาติ ช่วยทำให้ดินฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่ รอคการเพาะปลูกในรอบต่อไป แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเข้ามาในชุมชนมากขึ้น มีการนำพืชใหม่หลายอย่างเข้ามาปลูกบนที่สูง ล้วนต้องใช้ที่ดินผืนเดิมซ้ำซากในลักษณะพลิกหน้าดิน และเติมสารเคมีให้พืชที่ปลูก ทำให้ดินที่ถูกใช้อย่างเข้มข้น เมื่อใช้นานเข้าดินก็ตาย ศัตรูพืชก็เข้ามาคุกคาม

คำประกาศของเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ (ค.ก.น.) ประกาศว่า ไร่หมุนเวียนคือ ระบบการเกษตรธรรมชาติดั้งเดิม ที่บรรพบุรุษของเราเฝ้าคอยสั่งสอน สะสมองค์ความรู้มาหลายชั่วอายุคน มอบให้เป็นมรดกตกทอดมาถึงพวกเรา ดังนั้นจึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมของพวกเราที่จะทำการผลิตแบบไร่หมุนเวียน ไม่ว่าจะองค์กรหรือหน่วยงานไหนจะไม่ให้เราทำ เราก็จะทำ และร่วมกันผลักดันให้เป็นที่ยอมรับต่อไป

2. การปลูกข้าวนา

กะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู่ปลูกข้าวนาแบบนาดำขั้นบันได เพราะเป็นพื้นที่ลาดชัน เริ่มต้นจากการเตรียมพื้นที่ใกล้ ๆ บริเวณนาเพื่อใช้สำหรับหว่านเมล็ดข้าวเปลือกในช่วงเดือนพฤษภาคมก่อน โดยแต่ละครัวเรือนจะหว่านเมล็ดข้าวเปลือกเพื่อรอวันให้เติบโตเป็นต้นกล้า ซึ่งใช้เวลา 1 – 2 เดือน สำหรับนำไปปลูกเพื่อให้เจริญเติบโตเป็นต้นข้าวต่อไป พอถึงเดือนมิถุนายนชาวบ้านก็จะเริ่มไถนาเพื่อไถรวบน้ำฝน ซึ่งดินที่ถูกไถขึ้นมาจะอุ้มน้ำไว้อย่างทั่วถึง การไถนาจะทำให้หน้าฝนที่ตกลงมาซึมลงไปในพื้นที่ดินในนาได้มากและเร็วกว่าดินแห้ง ๆ ที่ไม่ได้ไถ หลังจากไถนาแล้วทิ้งไว้ได้สัก 1 – 2 สัปดาห์ จากนั้นก็ปรับที่นาให้เรียบ เรียกว่า “เพื่อนา” นาที่เพื่อนแล้วดินจะนุ่มเรียบและมีน้ำอยู่ในนา ในระหว่างการเพื่อนานั้นจะมีกิจกรรมที่สนุกสนาน นั่นก็คือ การจับปลาไหล เพื่อเอามาทำอาหารกิน ส่วนใหญ่ปลาไหลจะมีขนาดเล็ก เมื่อจับปลาไหลได้ก็จะเอาเชือกมามัดคล้องที่ปากของปลาไหล สำหรับต้นกล้านั้น เมื่อต้นกล้าโตพอที่จะปลูกได้แล้ว ชาวบ้านก็จะนัดกันปลูกข้าว โดยบ้านไหนปลูกข้าวก็จะบอกต่อ ๆ กันให้เพื่อนบ้านรู้ เพื่อนบ้านจะได้มาช่วยกันปลูกข้าว การปลูกข้าวเป็นลักษณะเอามื้อกัน คือ เพื่อนบ้านจะเอาแรงงานมาช่วยกันปลูก และเมื่อถึงคราวนาของใครปลูก โดยถ้าเป็นคนที่เคยมาช่วยเราปลูก เราก็จะต้องไปช่วยเขาปลูก เป็นการชดใช้แรงงานกัน การปลูกข้าวจะเริ่มทำกันตั้งแต่เช้าตรู่ เริ่มต้นโดยการที่ชาวบ้านจะต้องไปช่วยกันดึงต้นกล้าออกมาจากดินที่ปลูกไว้ก่อน เรียกว่า “ทะเปือ” แล้วเอาต้นกล้าที่ดึงออกมา ๆ มัดรวมกันเข้าเป็นกำเล็ก ๆ มัดด้วยตอกที่เตรียมไว้ (ตอก คือ ไม้ไผ่ที่เอามาเหลาบาง ๆ ซึ่งกะเหรี่ยงใช้สำหรับมัดสิ่งของต่าง ๆ แทนการใช้

หนึ่งยางหรือเชือกมัด) จากนั้นทางฝ่ายเจ้าของนาจะช่วยกันเอามัดต้นกล้าทั้งหลายใส่โก้ย
 แบกโก้ยไปที่แปลงนา แล้วโยนมัดต้นกล้าลงไปในแปลงนาของตนให้ทั่วทุกแปลง เพื่อให้สะดวก
 แก่ชาวบ้านที่มาช่วยกันปลูกข้าว โดยชาวบ้านจะได้หยิบมัดต้นกล้าได้สะดวก จากนั้นชาวบ้านก็
 จะลงมือช่วยกันปลูกข้าวในนา โดยการหยิบมัดต้นกล้าขึ้นมา แล้วหันทางด้านรากของต้นกล้า
 เข้าหาตัว จากนั้นใช้มือดึงต้นกล้าออกมาจากมัดต้นกล้าที่ละน้อยพอประมาณ อย่ามากจนเกินไป
 เพราะจะทำให้ต้นข้าวขึ้นหนาแน่นเบียดเสียดกันเกินไป เมื่อดึงต้นกล้าออกมาแล้วก็ปักลงในดิน
 ต้องปักให้แน่น อย่าให้รากลอย ดินในนาจะเป็นดินโคลนนิ่ม ๆ ซึ่งจะปักต้นกล้าลงไปได้ง่าย
 การปลูกข้าวจะเป็นการเดินหน้าปลูกข้าว เดินหน้าปักต้นกล้าลงไปในนา ซึ่งต่างกับคนไทยพื้นราบ
 ที่ปลูกข้าวแบบเดินถอยหลัง ที่กะเหรี่ยงเดินหน้าปลูกข้าวเพราะถ้าถอยหลังปลูกจะเป็นการปลูก
 ทัพรอยเท่าที่เหยียบเดินไปแล้ว ซึ่งจะทำให้ข้าวที่ปลูกอยู่ไม่แน่น รากมันจะลอยขึ้นมา สำหรับ
 กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู่จะทำนาแบบนาดำขั้นบันได เนื่องจากพื้นที่นาเป็นที่ลาดชัน ดังนั้นจึงทำ
 ที่นาเป็นขั้นบันได แล้วเว้นคันนาไว้เล็กน้อย สำหรับปล่อยน้ำในแปลงนาดำบนให้ไหลลงสู่แปลง
 นาด้านล่างตามลำดับ จะทำให้มีน้ำทั่วถึงในแปลงนาแต่ละขั้น เมื่อปลูกข้าวจนถึงเวลาเที่ยงแล้ว
 ชาวบ้านก็จะไปรับประทานอาหารร่วมกันที่บ้านของเจ้าของนา ซึ่งทางบ้านเจ้าของนาจะเตรียม
 หุงข้าวและทำกับข้าวเอาไว้เลี้ยงชาวบ้านที่มาช่วยปลูกข้าวแล้ว สมาชิกในครัวเรือนจะ
 รับประทานอาหารที่หลังชาวบ้านที่มาช่วยปลูกข้าว สำหรับชาวบ้านคนใดที่ไม่สะดวกจะ
 รับประทานอาหารด้วยกันที่บ้านเจ้าของนา ก็จะเอาข้าวและกับข้าวตักใส่ถ้วยกลับไปกินที่บ้าน
 ของตน กับข้าวที่ทำเลี้ยงจะมี 2 อย่าง ซึ่งถือว่าเป็นอาหารที่พิเศษกว่าวันปกติธรรมดา เพราะ
 จะมีการประกอบอาหารจำพวกเนื้อด้วย เช่น ไก่ ปลาสด ปลากระป๋อง เป็นต้น แต่กับข้าวหลัก
 ที่ต้องทำเลี้ยง 1 อย่าง คือ ข้าวเป็อ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พอเพาะ” พอรับประทานอาหาร
 เที่ยงเสร็จแล้วชาวบ้านก็จะแยกย้ายกันไปพักผ่อนตามอัธยาศัย และพอถึงเวลาบ่ายสองโมงก็จะ
 มาช่วยกันปลูกข้าวต่อจนเสร็จ แต่ถ้าปลูกไม่เสร็จ โดยอาจเป็นเพราะนากว้างขวาง ทำให้ปลูก
 วันเดียวไม่เสร็จ วันรุ่งขึ้นสมาชิกในครัวเรือนทางฝ่ายเจ้าของนาจะต้องมาช่วยกันปลูกข้าวเอง
 จนเสร็จ ชาวบ้านไม่ต้องมาช่วยปลูกอีกครั้งแล้ว สำหรับบรรยากาศในการปลูกข้าวจะสนุกสนาน
 มาก เพราะจะมีการพูดคุยหยอกล้อกัน เนื่องจากชาวบ้านมาช่วยกันปลูกข้าวหลายคน ก็จะได้
 พบปะพูดคุยกัน มีกิจกรรมการปลูกข้าวร่วมกัน

ภาพที่ 104 ภาพการพ่อกนา เพื่อปรับสภาพผินดินในนา

ภาพที่ 105 ภาพการจับปลาไหล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานในการพ่อกนา

ภาพที่ 106 ภาพการทะะบือ ซึ่งเป็นการดึงต้นกล้าออกจากดิน เพื่อนำไปปลูกลงนา

ภาพที่ 107 ภาพการปลูกรข้าว

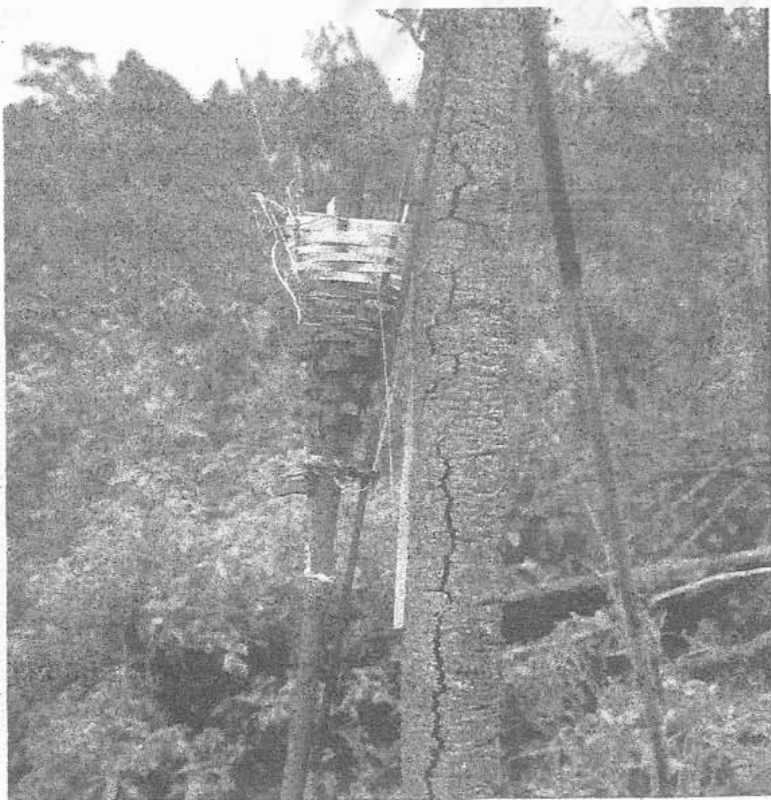
หลังจากปลูกข้าวเสร็จแล้ว ในช่วงเดือนสิงหาคมทางบ้านเจ้าของนาจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีไร่ผีนา เพราะมีความเชื่อว่าผีไร่ผีนาจะช่วยปกป้องดูแลต้นข้าวที่ปลูกไว้ ไม่ให้เกิดภัยอันตรายขึ้นกับต้นข้าว และช่วยให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ผลผลิตดี ต้นข้าวออกรวงข้าวมาก ได้เมล็ดข้าวเปลือกมาก สำหรับพิธีกรรมในการเลี้ยงผีไร่และผีนามีดังนี้ ก่อนขึ้นต้องนำไม้ไผ่มาเหลาและประกอบให้เป็นเครื่องบูชาสำหรับเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่ผีนา ซึ่งเครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีไร่ผีนามีหลายอย่าง (ดูจากภาพที่ 108 - 111) เมื่อจัดเตรียมเครื่องบูชาครบแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมต้องฆ่าไก่โดยการเชือดคอ แล้วนำปลายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชาเพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่ผีนา จากนั้นเอาไก่ไปต้มทำอาหาร แล้วเตรียมเครื่องเซ่นบวงสรวงผี โดยเอาใบไม้มาใช้เป็นภาชนะใส่ข้าวและเนื้อไก่อย่างละชนิด แล้วไหว้บวงสรวงผีไร่ผีนาวางอาหารเครื่องเซ่นไว้บนเครื่องบูชาที่ทำจากไม้ไผ่ทั้งหลาย (ดูจากภาพที่ 112 - 115) การเลี้ยงผีไร่และเลี้ยงผีนาประกอบพิธีกรรมแบบเดียวกัน (ดูจากภาพที่ 116)

ภาพที่ 108 ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่

ภาพที่ 109 ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่

ภาพที่ 110 ภาพเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่

ภาพที่ 111 ภาพเครื่องบุงชาในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีไร่

ภาพที่ 112 ภาพการห่มไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบุงชา เพื่อเป็นการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณผีไร่

ภาพที่ 113 ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา
เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่

ภาพที่ 114 ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา
เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่

ภาพที่ 115 ภาพการฆ่าไก่และป้ายเลือดไก่ลงบนเครื่องบูชา
เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บวงสรวงผีไร่

ภาพที่ 116 ภาพการเลี้ยงผีนา

3. การเกี่ยวข้าวไร่และข้าวนา

เมื่อปลูกข้าวไร่และข้าวนาเสร็จแล้ว ก็ยังคงต้องดูแลข้าวในไร่ต่อไป โดยต้องหมั่นไปเอาหญ้า เพราะหญ้าเป็นวัชพืชที่จะแย่งอาหารของต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ไม่ดี ออกเมล็ดข้าวเปลือกน้อย การเอาหญ้าก็คือการถอนหญ้านั่นเอง ตั้งแต่เดือนสิงหาคม - กันยายน เป็นช่วงของการเอาหญ้า จะมีการเอาหญ้าอยู่ตลอด หลังจากปลูกข้าวไร่ข้าวนาเสร็จแล้วจะมีการทำพิธีเลี้ยงผีไร่ผิวนา พอถึงช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนธันวาคมจะเป็นช่วงที่ต้นข้าวออกรวงและข้าวเปลือกสุกพอที่จะเกี่ยวข้าวได้แล้ว โดยตอนเช้าตรู่ของวันที่จะเกี่ยวข้าววันนั้น ทางบ้านเจ้าของนาไร่จะต้องฆ่าไก่ทำ "พอเพาะไก่" และทำพิธีมัดมือก่อนออกไปเกี่ยวข้าว การเกี่ยวข้าวไร่ข้าวนาจะเป็นลักษณะเอามือเกี่ยว อุปกรณ์สำคัญที่ใช้สำหรับเกี่ยวข้าว คือ เคียวเกี่ยวข้าว ในการเกี่ยวข้าวจะต้องสวมหมวกหรือใช้ผ้าคลุมหัวคลุมหน้าให้ดี เนื่องจากต้องใช้เวลาเป็นวันในการเกี่ยวข้าว ดังนั้นจึงต้องสวมหมวกหรือผ้าคลุมเพื่อป้องกันความร้อน แล้วก็ควรที่จะต้องใส่ถุงมือด้วย เพราะการเกี่ยวข้าวเป็นเวลานานจะช่วยให้เจ็บมือมาก อีกทั้งยังเป็นการป้องกันอุบัติเหตุเกี่ยวเกี่ยวมาโดนมือด้วย

ภาพที่ 117 ภาพทุ่งนาที่พร้อมจะเกี่ยวข้าวได้แล้ว

ภาพที่ 118 ภาพการเกี่ยวข้าว

ภาพที่ 119 ภาพการเกี่ยวข้าว

เมื่อใช้เคียวเกี่ยวข้าวแล้วก็ต้องดึงฟางข้าวแห้ง ๆ มามัดต้นข้าว แล้วเอามัดข้าวที่วางไว้บนโคนต้นข้าวที่เกี่ยวข้าวออกไปแล้ว โดยชาวบ้านจะเอามาเหยียบโคนต้นข้าวให้เข้าหากันเป็นกลุ่ม แล้วเอามัดข้าววางไว้บนโคนต้นข้าว เพื่อเป็นการตากแดดให้เมล็ดข้าวเปลือกแห้ง โดยจะต้องตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 3 วัน ที่ต้องตากแดดให้เมล็ดข้าวเปลือกแห้งนั้น ก็เพราะจะได้สามารถเก็บเมล็ดข้าวเปลือกเอาไว้ได้นาน ๆ ถ้าเมล็ดข้าวเปลือกเปียกน้ำและชื้น จะไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน ข้าวจะขึ้นราและหุงกินไม่อร่อย และเมื่อนำมัดข้าวตากแดดเอาไว้ได้ 3 วันแล้ว พอเช้าของวันที่ 4 จะต้องมาเก็บมัดข้าวในนา แล้วจัดวางเรียงมัดข้าวเอาไว้บริเวณใต้ถุนกระท่อมในนา เพื่อเตรียมที่จะทำการตีข้าวต่อไป หรืออาจสร้างสถานที่ชั่วคราวขึ้นมาสำหรับวางเรียงมัดข้าว เพื่อที่จะตีข้าวเป็นขั้นตอนต่อไป โดยสถานที่ ๆ สร้างขึ้นเป็นการเอาผ้าใบพลาสติกมาปูที่พื้นนาเท่านั้น แล้วเก็บมัดข้าวนำมาวางเรียงรอบ ๆ ผ้าใบพลาสติก ส่วนบริเวณตรงกลางผ้าใบพลาสติกจะใช้เป็นที่สำหรับตีข้าว

ภาพที่ 120 ภาพการมัดข้าว

ภาพที่ 121 ภาพการมัดข้าว

ภาพที่ 122 ภาพทุ่งนาที่เกี่ยวข้าวแล้ว และวางมัดข้าวตากแดดไว้ เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกแห้ง

ภาพที่ 123 ภาพการเก็บข้าว

เมื่อเก็บมัดข้าวมาวางเรียงไว้แล้วก็ถึงขั้นตอนที่จะต้องตีข้าว เพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกจากรวงข้าว ซึ่งการตีข้าวมีหลายรูปแบบ เช่น การใช้มือหยิบมัดข้าวประมาณ 3-5 มัด แล้วฟาดมัดข้าวเหล่านั้นลงบนวัสดุที่ใช้สำหรับตีข้าว ซึ่งมีหลายอย่าง เช่น แก้วลียาว แผ่นไม้เล็ก ๆ หรือโครงไม้รูปโค้ง โดยชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะทำได้สำหรับตีข้าวโดยเฉพาะ ส่วนการตีข้าวอีกรูปแบบหนึ่งคือ การนำมัดข้าวหลาย ๆ มัดมามัดรวมกันไว้ด้วยอุปกรณ์ไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งมันจะมัดข้าวเอาไว้ได้หลายมัดกว่า การใช้มือหยิบอุปกรณ์ดังกล่าวจะช่วยให้การตีข้าวเสร็จเร็วขึ้น เพราะสามารถตีข้าวครั้งหนึ่งได้ที่ละหลายมัด เมื่อเราฟาดมัดข้าวลงไปกระทบกับวัสดุที่รองรับอยู่นั้น แรงกระทบจะทำให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกจากรวงข้าว แล้วตกลงบนผ้าใบพลาสติก ตีมัดข้าวอยู่หลายครั้งจนกระทั่งแน่ใจว่าเมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกหมดแล้ว จึงวางมัดข้าวที่ตีเมล็ดข้าวเปลือกออกหมดแล้วแยกไว้อีกที่หนึ่ง เพื่อเก็บเอาไว้ให้วัวควายกินเป็นอาหาร

ภาพที่ 124 ภาพการตีข้าว

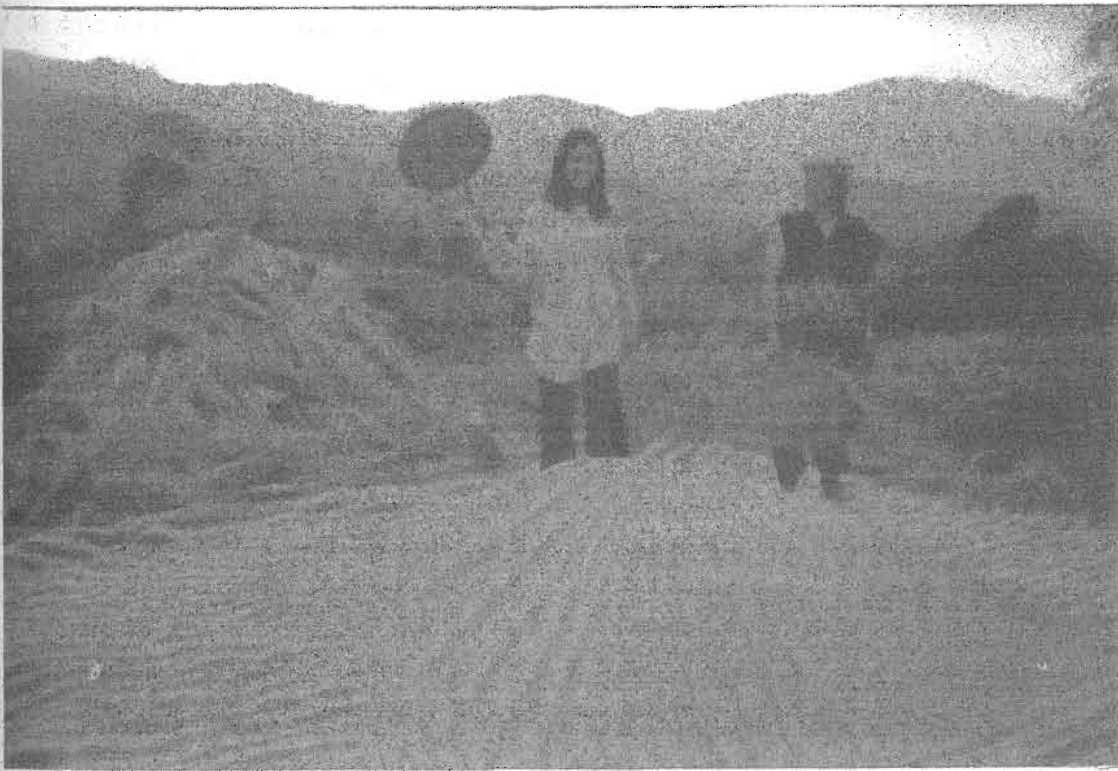

ภาพที่ 125 ภาพการตีข้าว

ในระหว่างที่ตีข้าวนั้น ก็จะต้องมีการกวาดหรือปิดให้ฟางข้าวแยกออกไปจากเมล็ดข้าว โดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นมาสำหรับกรณีโดยเฉพาะ ได้แก่ ซี่ไม้ ซึ่งมีลักษณะเหมือนคราด ทำการกวาดเอาฟางข้าวออกไปจากเมล็ดข้าว หรืออาจใช้เครื่องมือที่มีลักษณะคล้ายพัด ทำการโบกเพื่อให้เกิดลม ซึ่งลมจะพัดให้ฟางข้าวปลิวออกไปจากเมล็ดข้าวเปลือก หลังจากนั้นก็จะเป็นขั้นตอนของการตวงข้าวเปลือกใส่บับ แล้วเทข้าวเปลือกในบับใส่ลงในกระสอบ โดยจะต้องนับจำนวนบับเอาไว้ด้วย เพื่อจะได้ทราบว่าปีนี้ได้ปริมาณข้าวกี่บับ ได้ข้าวมากขึ้นหรือน้อยลงจากปีที่แล้ว อันจะทำให้ประมาณการได้ว่าปีนี้มีข้าวพอกกินหรือไม่ จะได้รับเตรียมหาทางแก้ไขปัญหาเสียแต่เนิ่น ๆ

ภาพที่ 126 ภาพการกวาดฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าวเปลือก

ภาพที่ 127 ภาพการพัดฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าวเปลือก

เมื่อนำกระสอบข้าวเปลือกกลับมาที่บ้านแล้ว ก็จะเทเมล็ดข้าวเปลือกใส่เก็บไว้ใน
 อู่ข้าว จากนั้นเช้าวันรุ่งขึ้นก็ต้องทำพิธีกรรมปล່อยนกกขึ้นฟ้า หรือที่เรียกว่า “โถ๊ะ” โดยในการ
 ทำพิธีนี้สมาชิกในบ้านจะต้องอยู่ครบ ถ้าอยู่ไม่ครบประกอบพิธีกรรมนี้ไม่ได้ ที่ผู้วิจัยทราบก็เพราะ
 ว่ามีชาวบ้านคนหนึ่งบอกผู้วิจัยว่าจะซื้รถไปตามน้องสาวที่บ้านห้วยอีข้าง ผู้วิจัยถามว่าไปตาม
 ทำไม ชาวบ้านคนนั้นตอบว่าเพราะวันพรุ่งนี้เช้าจะทำพิธีปล່อยนกกขึ้นฟ้า ซึ่งสมาชิกในบ้านต้อง
 อยู่ครบจึงจะทำได้ ดังนั้นตนจึงต้องไปตามน้องสาวให้รีบกลับบ้าน สำหรับพิธีกรรมปล່อยนก
 ขึ้นฟ้ามีหลายขั้นตอน ซึ่งสมาชิกในบ้านจะต้องช่วยกัน โดยตอนเช้าต้องออกไปเก็บดอกไม้ที่ปลูก
 ไว้ในไร่ ชื่อว่า “บอ” (ปกากะเทาะญอเรียกว่า “พอบอ” เพราะ “พอ” แปลว่า “ดอกไม้”) “บอ” เป็น
 ดอกไม้ที่ปลูกไว้ใช้สำหรับทำพิธีนี้โดยเฉพาะ มี 2 สี คือ สีเหลืองกับสีแดงชมพู เป็นต้นยาว สูง
 และเนิม ๆ มีลักษณะเหมือนสาหร่าย และต้องเก็บดอกไม้ช่ออย่างหนึ่ง ชื่อว่า “กิมม” โดยต้องใช้
 สีบานเย็นเท่านั้น สำหรับคนที่อยู่บ้านก็ต้องจัดแจงหุงข้าว โดยต้องหุงข้าวที่ข้างนอกบ้าน เพราะ
 พิธีกรรมนี้จะต้องจัดทำทุกอย่างที่ข้างนอกบ้าน โดยทำในที่โล่ง ห้ามทำในบ้าน พิธีนี้จะต้องรอให้
 หุงข้าวเสร็จเสียก่อนแล้วจึงจะเริ่มทำพิธีกรรมได้ วัสดุสิ่งของที่ต้องเตรียมไว้สำหรับใช้ในพิธีกรรมนี้
 ได้แก่ พอบอ พอกิมม ข้าวผสมรำใส่ในใบตองแล้วใส่ไว้ในกระบะดอกไม้ไฟ ข้าวหลามที่ยังไม่ได้เผา

มันสำปะหลัง หมูตัวน้อย ๆ 1 ตัว ถ้าไม่มีหมูก็ต้องใช้ไก่ 1 คู่ ข้าวที่หุงเสร็จแล้ว อ้อย เหล้า
 ถูยามที่ข้างในใส่เสื้อผ้าใหม่ที่ทอเก็บไว้สำหรับทำพิธีทุกครั้ง ซึ่งเสื้อผ้าดังกล่าวทอไว้สำหรับทำพิธี
 ไม่ใช่เอาไว้ใส่ ได้แก่ ชิน เสื้อผู้หญิง เสื้อผู้ชาย กางเกงผู้ชาย เมื่อหุงข้าวเสร็จแล้วก็เอาหมูใส่
 กระสอบมาบวงสรวงที่บึงยั้งข้าว บวงสรวงเสร็จแล้วก็จัดการฆ่าหมู โดยใช้ไม้ตีหัวและบีบคอจน
 หมูขาดใจตาย จากนั้นเอาเลือดหมูมาใส่ในตาชะะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่ที่สานไว้สำหรับทำพิธีบวงสรวงผี
 ยั้งข้าว ปกาเกอญอเรียกว่า “ตาชะะ” และต้องเอาเลือดหมูเดินป้ายที่ยั้งข้าวให้ทั่วรอบยั้งข้าว
 และตั้งขนมมูติดไว้ที่เลือดที่ป้ายไว้ที่ยั้งข้าวตามจุดต่าง ๆ เป็นการให้หมูบวงสรวงผียั้งข้าว เพราะ
 เชื่อว่าจะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปี มีข้าวเต็มยั้งข้าวทุกปี ๆ มีข้าวพอกินทุกปี ๆ จากนั้นก็เอาหมู
 มาย่างแล้วหันทำอาหาร สมาชิกในบ้านต้องเตรียมของ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวหลาม
 หมู ไช้ไก่ (สมัยก่อนใช้ไขนกก แต่เดี๋ยวนี้หาไขนกกไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนสมัยก่อน ก็เลยต้องใช้ไช้ไก่
 แทน) แล้วนำขึ้นไปบวงสรวงผียั้งข้าว พิธีปลอยนกขึ้นฟ้าเป็นการปลอยให้นกขึ้นไปอยู่บนฟ้า
 แล้วค่อยให้ตกลงมาใหม่ตอนที่เราริมถางไร่ปลูกข้าวไร่ข้าวนา พิธีนี้เป็นพิธีกินข้าวใหม่ของ
 ปกาเกอญอ พอทำพิธีนี้เสร็จแล้วสมาชิกในบ้านก็จะลงไปนั่งกินข้าวด้วยกันที่ข้างนอกบ้าน
 ใครผ่านไปผ่านมาก็เชื่อเชิญให้กินข้าวด้วยกัน พอกินข้าวร่วมกันเสร็จแล้วก็นั่งคุยกันเล็กน้อย
 ถือเป็นการเสร็จพิธี สำหรับอาหารมื้อเย็นถ้าสมาชิกในบ้านกินกับข้าวเดิมที่ทำกินในพิธีปลอยนก
 ขึ้นฟ้า ก็จะต้องออกมานั่งกินข้าวที่ข้างนอกบ้านเหมือนตอนที่ทำพิธี จะกินข้างบนบ้านไม่ได้

4. การรับจ้างแรงงาน

ผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบูนี่มีการรับจ้างแรงงานเพื่อหาเงินเป็นรายได้บ้าง
 เล็ก ๆ น้อย ๆ โดยเป็นการรับจ้างทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน รับจ้างในหมู่บ้าน เช่น รับจ้าง
 ปลูกหัวหอม รับจ้างเก็บหัวหอม รับจ้างปลูกดอกดาวเรือง รับจ้างเก็บสตรอเบอร์รี่ เป็นต้น
 ซึ่งจะได้ค่าแรงเป็นเงินรายวัน อัตราวันละประมาณ 60 – 70 บาท ถ้าเก็บสตรอเบอร์รี่ก็ได้เงิน
 ค่าเก็บถึงละ 5 บาท นอกจากนี้ยังมีการรับจ้างเกี่ยวข้าว อาจได้ค่าจ้างเป็นเงินหรือข้าวเปลือก
 ตอบแทน รับจ้างปลูกพืชผัก รับจ้างเก็บผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ส่วนหน้าที่ในการ
 หาเงินโดยรับจ้างแรงงานกับคนพื้นราบเป็นหน้าที่ของผู้ชาย เพราะผู้ชายพูดภาษาคำเมืองได้
 เก่งกว่า ปัจจุบันบ้านแม่ชะบูนี่มีผู้หญิงพูดภาษาคำเมืองได้มากขึ้น โดยเฉพาะเด็กรุ่นหลังที่ได้รับการ
 ศึกษา ดังนั้นจึงมีผู้เดินทางลงไปทำงานรับจ้างกับคนไทยพื้นราบ ทั้งในละแวกใกล้เคียง และ
 ในเมืองเชียงใหม่ หรือในกรุงเทพฯ เป็นต้น

การรับจ้างแรงงานของหญิงกะเหรี่ยงมักเป็นการทำงานรายวัน ซึ่งนาน ๆ ครั้งจึงจะไปรับจ้าง โดยเฉพาะจะลงไปรับจ้างเมื่อข้าวในครัวเรือนไม่พอกิน แม้ชายกะเหรี่ยงเองก็ไม่นิยมไปรับจ้างตลอดปี มักจะไปรับจ้างในช่วงหลังการปลูกข้าวนาข้าวไร่เสร็จแล้ว โดยให้ผู้หญิงรับผิดชอบงานกำจัดวัชพืชแทน เมื่อผู้ชายออกไปทำงานรับจ้างแล้วก็จะลาออกจากงานเมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว ทั้งนี้เพราะจะต้องกลับมาเกี่ยวข้าวที่บ้าน แต่อย่างไรก็ดี พบว่า ถ้าหากงานรับจ้างทำให้รายได้ของชาวบ้านมีมากพอ กะเหรี่ยงก็มักจะประกอบอาชีพรับจ้างเป็นการถาวร ซึ่งสมาชิกคนอื่น ๆ ที่อยู่ครัวเรือนเดียวกันก็ต้องช่วยกัน โดยอยู่บ้านทำงานในไร่นา เป็นแรงงานของครัวเรือน

5. รายจ่าย

ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นฝ่ายให้ผู้หญิงเก็บเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว แต่ถ้าเป็นเงินจำนวนมาก ผู้ชายก็จะเป็นคนเอาไปฝากธนาคาร และแม้ว่าผู้หญิงกะเหรี่ยงจะก่อส่วนใหญ่จะเป็นผู้เก็บรักษาเงิน แต่ผู้หญิงก็จะปรึกษาชายหัวหน้าครัวเรือนในการใช้จ่ายต่าง ๆ นอกเสียจากชื่อของที่ราคาไม่แพงและจำเป็นต่อครัวเรือน เช่น อาหาร ซึ่งสามารถตัดสินใจใช้จ่ายได้เอง เช่นเดียวกันเมื่อชายต้องการจะใช้เงินก็จะปรึกษากับฝ่ายหญิง กะเหรี่ยงให้เกียรติกันและกัน ในการตัดสินใจ และมักจะมีความเห็นคล้ายตามกันเป็นส่วนใหญ่ รายจ่ายที่จำเป็นที่สุดที่ชาวบ้านแม่ชะปู้ใช้เงินซื้อ คือ ข้าว ถ้าหากข้าวในยุ้งฉางหมด ก็จะต้องทำงานหาเงินเพื่อซื้อข้าว การรับจ้างแรงงานในบางครั้งชาวบ้านจะไม่เอาค่าจ้างเป็นเงิน แต่จะขอข้าวเปลือกเป็นค่าจ้างเพื่อเอามาบริโภคในครัวเรือน ทั้งพ่อบ้านและแม่บ้านจะร่วมกันรับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง บางครัวเรือนซื้อวัสดุมาสร้างบ้าน เช่น กระเบื้องหรือสังกะสีมุงหลังคาแทนใบคา ซึ่งการนำเงินรายได้ไปซื้อวัสดุนี้ส่วนใหญ่เป็นความต้องการของผู้ชาย และได้รับการยินยอมจากผู้หญิงแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีการซื้อฝ้ายมาทอเป็นเสื้อผ้าและถุงย่ามใช้ในครัวเรือน หรือซื้อลูกหมูลูกไก่เอามาเลี้ยง ปัจจุบันกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้มีการเก็บออมเงินไว้ที่ธนาคารกรุงเทพ สาขาสะเมิง และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) โดยชายหัวหน้าครัวเรือนหรือลูกชายลูกสาวมีหน้าที่ไปฝากเงินที่ธนาคารให้ ส่วนมากจะฝากเงินเมื่อมีเงินจำนวนมากในช่วงหลังจากการขายผลผลิตทางการเกษตร หรือขายหมูขายวัวได้เงินเป็นกอบเป็นกำ จึงจะเอาไปฝากธนาคาร ถ้ามีเงินเล็กน้อยจะไม่นำไปฝากธนาคาร เพราะเป็นการเสียเวลา และไม่คุ้มกับค่าเดินทาง

สรุป

ในครัวเรือนกะเหรี่ยงสะกอจะเป็นสังคมที่สืบสายทางฝ่ายมารดา ภรรยาจะยกย่องว่าสามีเป็นหัวหน้าครัวเรือน สังคมกะเหรี่ยงถือว่าผู้หญิงเป็นหลักของครัวเรือนที่จะอยู่บ้านรับผิดชอบงานบ้าน เพราะชายกะเหรี่ยงบางครั้งต้องไปติดต่อกับคนไทยพื้นราบซึ่งอยู่ไกล และแม้ว่าผู้หญิงจะเป็นผู้รับผิดชอบงานในครัวเรือนก็ตาม แต่สมาชิกทุกคนก็มีส่วนช่วยทำงาน และยังมีส่วนช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานครัวเรือนทั่ว ๆ ไปด้วยเหมือนกัน แต่จะช่วยได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่ามีความสามารถช่วยได้แค่ไหน งานที่แม่บ้านต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน คือ การตำข้าว เก็บไม้ฟืน ประกอบอาหาร หานอาหาร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ และตักน้ำ มาใช้ในครัวเรือน แต่งานดังกล่าวเด็ก ๆ ที่ใช้แรงงานได้ก็จะช่วยงาน เช่น การเลี้ยงสัตว์ การตักน้ำ หรือการช่วยดูแลน้อง เพื่อให้มารดาปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ได้ นอกจากนั้นบุตรสาวของครัวเรือนก็จะช่วยงานเก็บไม้ฟืน หรือหาอาหารได้ ทำให้เวลาที่แม่บ้านใช้ในการปฏิบัติงานในครัวเรือนลดน้อยลง สำหรับงานด้านอื่น ๆ เช่น งานทอผ้า หญิงกะเหรี่ยงจะทำเมื่อมีเวลาว่างจากงานในครัวเรือน และจะมีการทำเหล่านี้เมื่อต้องใช้ในพิธีกรรม จากการที่หญิงแม่บ้านรู้เรื่องเกี่ยวกับงานบ้านมากกว่านี้เอง หญิงจึงมักเป็นผู้เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้สามีฟัง และปรึกษาหารือกัน เมื่อมีปัญหาที่จะต้องตัดสินใจ พ่อแม่ลูกก็จะยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

บทบาททางประเพณีของหญิงกะเหรี่ยงนับตั้งแต่การเลือกคู่ การแต่งงาน เปิดโอกาสให้หญิงเท่าเทียมกับชาย กะเหรี่ยงนิยมเลือกคนชนชั้นมาช่วยงานในครัวเรือน ผู้ชายจะต้องมาอยู่ที่บ้านผู้หญิงหลังการแต่งงานแล้ว งานพิธีจะจัดที่บ้านฝ่ายหญิง ซึ่งฝ่ายหญิงอาจจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายมากกว่าฝ่ายชาย ประเพณีการแต่งงานของกะเหรี่ยงเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว สามีภรรยาอมรับปรึกษาหารือกัน เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้หญิงที่สามีตายหรือสามีทิ้งไปแล้วมีโอกาสแต่งงานใหม่อีกครั้งหนึ่งได้ แต่หญิงที่หย่าร้างจะไม่ค่อยมีโอกาสได้แต่งงานใหม่ สำหรับการตั้งครุฑ การมีบุตร และการเลี้ยงดูทารก เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความเจริญของสังคม หญิงกะเหรี่ยงเริ่มมองเห็นความสำคัญของการวางแผนครอบครัวหรือคุมกำเนิดแล้ว

ในทางศาสนา เนื่องจากตามจารีตประเพณี ผู้หญิงได้ให้ผู้ชายเป็นผู้จัดทำพิธีมาแต่โบราณ ผู้หญิงกะเหรี่ยงก็อยู่กับบ้าน ไม่มีเวลาที่จะไปร่วมในงานพิธี และปฏิบัติกันมาอย่างนี้หลายชั่วอายุ ทำให้หญิงกะเหรี่ยงปัจจุบันไม่มีบทบาทในงานพิธีศาสนาเท่าที่ควร เช่น การเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม หญิงกะเหรี่ยงก็ยังมีบทบาทอยู่เบื้องหลัง เช่น การจัดเตรียมของใช้สำหรับประกอบพิธีกรรม

ความสามารถในการใช้ภาษาไทยของหญิงกะเหรี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในระดับฟังและพูดได้ การขาดการติดต่อกับโลกภายนอกมาก่อน ทำให้หญิงกะเหรี่ยงไม่มีความรู้และประสบการณ์จากสังคมภายนอกมากนัก ซึ่งถ้าหญิงได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น จะทำให้มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก หรือการมีบทบาทในการติดต่อค้าขาย ซึ่งหญิงกะเหรี่ยงในสมัยก่อนไม่เคยปฏิบัติมาก่อน นอกจากนั้นในปัจจุบันเด็กบ้านแม่ชะบู่ได้รับการศึกษามากขึ้น ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ระดับการศึกษาของผู้หญิงกะเหรี่ยงในอนาคตสูงขึ้นได้ แม้ว่าผู้ปกครองเด็กบางคนจะมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ปล่อยให้เด็กขาดเรียนโดยไม่มีการบังคับ หรือบางคนเห็นความสำคัญของการให้เด็กไปช่วยทำงานในไร่ นา มากกว่าการไปโรงเรียนก็ตาม

ในการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้หญิงมีส่วนทำให้หมู่บ้านมีความเจริญขึ้น การพัฒนาหมู่บ้านทำในรูปของการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ก็จะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้หญิงในสังคมด้วยเหมือนกัน

บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงกะเหรี่ยง เนื่องจากกะเหรี่ยงประกอบอาชีพหลักในการทำไร่ทำนา มีชีวิตอยู่แบบยังชีพ ผู้หญิงกะเหรี่ยงก็มีส่วนในการทำไร่ทำนา แม้ว่าชายจะเป็นผู้รับภาระในงานหนัก ๆ เช่น การตัดโค่นต้นไม้ แต่หญิงบางคนก็ทำงานไม่น้อยไปกว่าชาย และบางครั้งเรือนหญิงกะเหรี่ยงใช้เวลาในการทำงานมากกว่าชายหัวหน้าครัวเรือนเสียอีก นอกจากนั้นการเลี้ยงดูทารกของหญิงกะเหรี่ยงก็ไม่นับอุปสรรคในการทำนาทำไร่ เพราะมีความสามารถในการนำบุตรไปนาไร่ด้วยได้ ทำงานไปเลี้ยงดูบุตรไปด้วย หรือไม่ก็สามารถนำบุตรไปฝากไว้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ นอกจากนั้นหญิงกะเหรี่ยงยังมีบทบาทในการทำรายได้ให้กับครัวเรือน เช่น การทอผ้า โดยจะใช้เวลาว่างจากงานในครัวเรือนทอผ้า และถ้าชาวในยุ้งฉางไม่พอแก่การบริโภค หญิงบางคนก็ต้องออกไปรับจ้างรายวัน โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากที่ได้รับจากการปฏิบัติภารกิจในครัวเรือน

บทที่ 6

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานับพันการเป็นภรรยาและนับพันการเป็นมารดาจากกลุ่มตัวอย่าง 53 คน ใน 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คนนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก โดยการเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นเป็นข้อมูลใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นนับพันการการเป็นภรรยา และประเด็นนับพันการการเป็นมารดา โดยในแต่ละประเด็นหลักก็จะกล่าวเป็นประเด็นย่อยลงไปอีกดังต่อไปนี้

1. นับพันการการเป็นภรรยา ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
 - การเลือกคู่
 - การเกี่ยวพาราฮี
 - การหมั้น
 - การแต่งงาน
 - ที่อยู่หลังการแต่งงาน
 - หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อสามี
 - หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อครอบครัว
 - หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อพ่อแม่และญาติของสามี
 - การตัดสินใจในครอบครัว
 - การวางแผนครอบครัว
 - ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา
 - ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว
 - ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อสามี
 - ทักษะชีวิตที่มีต่อการหย่าร้างและการแต่งงานใหม่
 - ความพึงพอใจในตัวสามีและการแต่งงาน

- ความคาดหวังของสามีที่มีต่อภรรยา
2. บทบาทของการเป็นมารดา ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องได้แก่
- ความเชื่อและการปฏิบัติตัวในระหว่างตั้งครรภ์
 - การเตรียมตัวเป็นแม่
 - การคลอดบุตร
 - ความเชื่อและการปฏิบัติตัวหลังคลอด
 - ความรู้สึกของการเป็นแม่
 - การเลี้ยงดูบุตร
 - ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรของสามี
 - เมื่อมีบุตรแล้วหน้าที่ของการเป็นภรรยามากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร
 - การอบรมสั่งสอนบุตร
 - ความวิตกกังวลเกี่ยวกับบุตร
 - ความคาดหวังที่มีต่อบุตร

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้น โดยในแต่ละหัวข้อย่อยจะกล่าวถึงข้อมูลที่ได้จากผู้หญิงทั้ง 4 ช่วงอายุ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน และเพื่อเป็นการจัดข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ ไม่ให้เกิดความสับสน และให้ได้ข้อมูลครอบคลุมบทบาทของการเป็นภรรยาและบทบาทของการเป็นมารดามากที่สุด ดังต่อไปนี้

บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน , ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน , ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการเป็นภรรยา ดังต่อไปนี้

การเลือกคู่

ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้มีการเลือกคู่ด้วยตนเอง ไม่มีการบังคับโดยพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องในลักษณะการคลุมถุงชน โดยพ่อแม่ให้เหตุผลว่าเรื่องอย่างนี้ไม่สามารถบังคับลูกได้ เพราะถ้าเขาอยู่ด้วยกันไปแล้วเกิดมีปัญหากัน สามีหรือภรรยาทำตัวไม่ดี เกิดการทะเลาะวิวาทหรือทิ้งกันไป ลูกก็จะว่าพ่อแม่เอาได้ว่าเป็นเพราะพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกันจึงเกิดปัญหาแบบนี้ อีกทั้งเมื่อลูกเจอปัญหาเหล่านี้ พ่อแม่ก็ได้แต่เสียใจ และเสียใจมากด้วย เนื่องจากเป็นคนหาคู่ให้ลูก จึงเท่ากับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ลูกต้องทุกข์ทรมาน โดยไม่สามารถช่วยอะไรลูกได้ จะแนะนำให้เลิกกันก็ไม่ได้ เพราะพ่อแม่ที่ดีจะต้องไม่แนะนำลูกแบบนั้น แต่ถ้าลูกเลือกคู่เองแล้วเจอปัญหาแบบนี้ ลูกก็จะไม่สามารถโทษพ่อแม่ได้ และพ่อแม่เองก็ไม่ต้องเกิดบาดแผลในใจด้วยการที่พ่อแม่จะยอมให้ลูกเลิกกันได้มีเพียงสาเหตุเดียวเท่านั้น คือ การที่สามีของลูกติดยาเสพติดไม่ทำงานทำการ เอาแต่เสพยาจนทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ลูกเมียต้องลำบาก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพ่อแม่ก็ไม่ได้แนะนำให้เลิกกัน เป็นแต่เพียงการยอมรับการตัดสินใจของลูกเท่านั้น หมายความว่า ถ้าลูกทนไม่ไหวจริง ๆ จนตัดสินใจว่าจะเลิกกันกับสามี พ่อแม่ก็จะไม่ว่าอะไรลูก แต่ถ้าสามีทำตัวไม่ดีในลักษณะอื่น เช่น เทียวเตร่ ขี้เกียจ ไม่ทำงานทำการ ถ้าลูกมาปรึกษาเรื่องเลิกกัน พ่อแม่ก็จะไม่ยอมให้ลูกเลิกกัน เพราะถ้าเลิกกันแล้วจะถูกชาวบ้านตำหนิว่าเป็นคนไม่ดีทั้งตระกูล จะพากันนินทา ถึงขนาดไม่คบค้าสมาคมด้วยเลยก็มี ดังนั้นสามีจะดีหรือไม่ดีอย่างไร ภรรยาก็ไม่สามารถทิ้งสามีไปก่อนได้ ไม่มีการเลิกกับสามีก่อน จะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต การเลิกจากกันโดยฝ่ายหญิงจะไม่ถูกตำหนิจากชาวบ้านก็ต่อเมื่อสามีเป็นฝ่ายหนีไปหรือทิ้งไปมีเมียใหม่เท่านั้น ซึ่งกรณีนี้ฝ่ายชายจะได้รับการตำหนิ ส่วนฝ่ายหญิงจะได้รับความเห็นใจและความสงสารจากชาวบ้าน ในเรื่องการเลือกคู่นี้ ถึงแม้จะมีลักษณะเป็นการเลือกคู่ด้วยตนเอง แต่ก็จะได้รับคำแนะนำเรื่องการเลือกคู่จากทั้งพ่อและแม่บ้าง คำแนะนำเรื่องการเลือกคู่นั้นจะมีเมื่อฝ่ายหญิงเริ่มมีผู้ชายเข้ามาชอบพอ ซึ่งสังเกตได้จากการที่ผู้ชายจะมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงที่บ้านตอนค่ำ และนั่งคุยกันอย่างเปิดเผย ซึ่งหมายความว่า เป็นการคุยกันต่อหน้าพ่อแม่ภายในบ้าน หรือถึงแม้พ่อแม่จะเข้านอนก่อน แต่อย่างน้อยพ่อแม่ก็รู้ว่า มีใครมาเที่ยวหาลูกสาวที่บ้าน โดยมีได้ลักลอบหรือแอบออกไปคุยกันสองต่อสอง เมื่อพ่อแม่เริ่มสังเกตเห็นว่าลูกสาวมีผู้ชายมาเที่ยวหา พ่อแม่ก็ไม่ต่อว่าอะไร แต่จะช่วยดูให้เท่านั้นว่าผู้ชายคนนั้นเป็นคนดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งดูได้ไม่ยาก เพราะจะเป็นที่รู้กันทั้งหมู่บ้าน เนื่องจากวิถีชีวิตมีลักษณะเป็นการติดต่อและความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เหมือนกับวิถีชีวิตของคนไทยชนบท ดังนั้นชาวบ้านจึงรู้จักกันในทุกด้าน เมื่อพ่อแม่เห็นว่าผู้ชายที่มาติดพันลูกสาวมีนิสัยไม่ดี มีประวัติที่ไม่ดี เกเร ชอบเที่ยวเตร่ ขี้เกียจ ขี้ขโมย ฯลฯ พ่อแม่ก็จะบอกลูกตามหน้าที่ แต่เรื่องการตัดสินใจที่จะแต่งงานหรือไม่แต่งงานกับผู้ชายคนนั้นเป็นเรื่องของลูก พ่อแม่ไม่สามารถบังคับลูกได้ ถ้าลูกจะแต่งงานด้วยก็ต้องตามใจลูก เพราะ

พ่อแม่ถือว่าได้ตัดเตือนลูกแล้ว ถ้าลูกไม่เชื่อและยืนยันที่จะแต่งงานกับผู้ชายคนนี้ พ่อแม่ก็ต้องยอม พ่อแม่จะไม่พูดแนะนำเรื่องการเลือกคู่ในขณะที่ลูกสาวยังเป็นเด็กอยู่หรือยังไม่มีผู้ชายมาเพียวหา ผู้หญิงส่วนใหญ่จะเลือกผู้ชายที่ขยัน ไม่เที่ยวเก่ง และไม่เจ้าชู้ เพราะถ้าผู้ชายเป็นคนขี้เกียจ เที่ยวเก่ง ก็จะทำให้ลูกเมียต้องลำบากทำงานหนัก นอกจากนี้ผู้หญิงยังพิจารณาที่องค์ประกอบของรูปร่างหน้าตา โดยมักชอบผู้ชายที่มีรูปร่างสูงใหญ่ หน้าตาดี เล่นกีฬาเก่ง เพราะดูแล้วหล่อ แข็งแรง แต่ถึงอย่างไรความขยันก็ยังเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด เพราะถ้าถึงแม้ผู้ชายจะหล่อลากดินแค่ไหน แต่ถ้าเป็นคนเกียจคร้าน ผู้หญิงก็ไม่อยากแต่งงานด้วย ส่วนเรื่องฐานะก็เริ่มมีความสำคัญในการพิจารณาเลือกคู่ ทั้งนี้เพราะจากการสัมภาษณ์และสังเกตทำให้ทราบว่า มีพ่อแม่หลายคน ที่อยากให้ลูกสาวแต่งงานกับผู้ชายที่มีฐานะดี คนหนึ่งในหมู่บ้าน และผู้หญิงหลายคนก็อยากแต่งงานกับผู้ชายคนนี้ด้วยเช่นกัน เพราะผู้ชายคนนี้มีฐานะดี มีหน้ามีตาในหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีอายุต่างกันมากก็ตาม ถ้าใครได้แต่งงานด้วยก็จะได้สบาย ไม่ต้องลำบาก ผู้วิจัยทราบว่าเคยมีผู้หญิงหลายคนให้ผู้ใหญ่มาสู่ขอผู้ชายคนนี้เพื่อแต่งงานด้วย แต่ก็ต้องผิดหวังกลับไปทุกราย พ่อแม่เองก็ไม่สามารถบังคับลูกชายให้แต่งงานกับผู้หญิงคนไหนได้ และจากการสัมภาษณ์ผู้ชายคนนี้ก็ให้เหตุผลในเรื่องของความรักและการรักครอบครัวของฝ่ายชายเป็นสำคัญ โดยบอกว่าถ้าตนจะแต่งงานกับใครสักคนหนึ่ง จะต้องเป็นคนที่ดีน่ารัก และถึงแม้ถ้ารักกันแล้ว แต่ฝ่ายหญิงไม่รัก ครอบครัวของฝ่ายชาย ไม่รักพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายชาย โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกในทางรังเกียจพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายชาย ฝ่ายชายก็จะไม่แต่งงานด้วย เพราะฝ่ายชายเป็นคน ที่รักครอบครัวมาก เป็นผู้นำครอบครัว เป็นหลักในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ชาวบ้านทั่วไปจะมีฐานะไม่แตกต่างกันมากนัก คือ มีฐานะอยู่ในระดับเดียวกัน ดังนั้นเรื่องฐานะจึงไม่สำคัญเท่ากับความขยัน แต่ก็แสดงให้เห็นได้ถึงองค์ประกอบในเรื่องฐานะ ที่เริ่มเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพิจารณาเลือกคู่ของฝ่ายหญิง โดยเฉพาะในผู้หญิงสาวรุ่นใหม่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน ทั้งนี้เพราะจากการสัมภาษณ์ หญิงสาวบางคนเริ่มให้เหตุผลเรื่องฐานะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเริ่มให้ความสนใจผู้ชายกะเหรี่ยงที่อยู่ในชุมชนอื่นที่ค่อนข้างมีฐานะดี เช่น กะเหรี่ยงบ้านแม่ยางห้า กะเหรี่ยงบ้านบ่อแก้ว เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้ชายเหล่านี้จะต้องเป็นฝ่ายมาขอพบตนเองก่อน การแต่งงานกันจึงจะสามารถเป็นไปได้ สำหรับเรื่องอายุของฝ่ายชายนั้นไม่สำคัญสำหรับผู้หญิงที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ทั้งนี้เพราะผู้หญิงที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไปที่ยังไม่ได้แต่งงานนั้น จะรู้สึกว่าคุณเองแก่เกินไปแล้ว ยากที่ผู้ชายหนุ่มจะเหลียวมอง แต่ถ้ามีผู้ชายสักคนหนึ่งเข้ามาขอพบ โดยอาจมีอายุน้อยกว่าหรือมากกว่า ก็อาจต้องการแต่งงานด้วย เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ชอบอยู่เป็นโสดคนเดียว ถึงแม้ผู้หญิงรุ่นใหม่จะเริ่มอยากแต่งงานช้าลง ด้วยเหตุผลที่ว่า ต้องการเรียนหนังสือต่อสูง ๆ หรือต้องการทำงานหาเงินที่อื่น แต่ส่วนใหญ่บั้นปลายชีวิตก็ไม่ชอบอยู่เป็นโสด เพราะจะต้องเหงา ไม่มีลูกหลานเลี้ยงดูยามแก่เฒ่า ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี

ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คนนี้ มีผู้หญิง 3 คนที่แต่งงานกับคนเมือง (คนไทยภาคเหนือ) และยังมีผู้หญิงในช่วงอายุนี้ที่แต่งงานกับคนไทยพื้นราบอีก 3 คน แต่ไม่ได้เป็นกรณีศึกษา แสดงให้เห็นได้ผู้หญิงสมัยใหม่เริ่มมีการเลือกคู่โดยการแต่งงานกับคนเมือง ซึ่งถือว่าเป็นคนภายนอกที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้หญิงในช่วงอายุนี้ได้รับการศึกษาบ้าง ดังนั้นจึงพูดภาษาไทยได้ สื่อสารกับคนเมืองหรือคนไทยพื้นราบได้ อีกทั้งมีโอกาสได้พบเจอคนเมืองมากขึ้น เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกขึ้น การเดินทางติดต่อกันเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้คนเมืองที่อยู่บริเวณตำบลบ่อแก้วหรืออำเภอสะเมิงก็สามารถเดินทางเข้ามาในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ได้ง่ายขึ้น ทำให้มีโอกาสได้รู้จักและรักใคร่กับผู้หญิงที่นี่ได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ผู้หญิงมีโอกาส หรือมีทางเลือกในการเลือกคู่มากขึ้น เพราะนอกจากจะเลือกคู่ที่เป็นคนกะเหรี่ยงในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชนได้แล้ว ก็ยังเลือกคนเมืองที่ถือว่าเป็นคนต่างวัฒนธรรมกันได้อีกด้วย ถือเป็นโอกาสในการเลือกคู่ให้ตัวเองมากขึ้น

ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีนี้มีการเลือกคู่ด้วยตนเอง โดยผู้ชายจะเป็นฝ่ายเลือกผู้หญิงที่ตนชอบพอก่อน เมื่อผู้ชายรู้สึกชอบพอผู้หญิงคนไหน ก็จะไปเที่ยวหาผู้หญิงคนนั้นที่บ้าน หรือหาโอกาสพบเจอพูดคุยในระหว่างไปทำงานในไร่นา ส่วนผู้หญิงมักเป็นฝ่ายถูกเลือกมากกว่า เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นฝ่ายชอบพอผู้ชายก่อน แต่จะเป็นในลักษณะที่ผู้ชายมาชอบพอดนเองก่อน และมาเที่ยวหาตนที่บ้าน จากนั้นผู้หญิงก็จะมีทางเลือกคู่ด้วยตนเอง โดยอาจชอบพอดตอบหรือไม่ชอบพอดตอบผู้ชายคนนั้นก็แล้วแต่ แต่จากกรณีศึกษาพบว่า ผู้หญิงมักชอบพอดตอบ และแต่งงานอยู่ด้วยกันชั้นที่สามมีภรรยาในที่สุด จะเห็นได้ว่าผู้หญิงมักเป็นฝ่ายถูกเลือกก่อนแล้วผู้หญิงจึงค่อยมีโอกาสเลือกทีหลัง บางครั้งก็เลือกไม่ได้ เพราะถ้าผู้หญิงมีอายุถึง 20 ปีแล้วยังไม่มีชายหนุ่มคนใดมาชอบพอ ผู้หญิงก็จะวิตกกังวล กลัวว่าจะหาคู่ไม่ได้ และจะต้องอยู่เป็นโสด ซึ่งผู้หญิงไม่ต้องการอยู่เป็นโสด พ่อแม่ของผู้หญิงก็จะไม่สบายใจที่ลูกสาวยังไม่มีชายหนุ่มมาติดพัน บางครั้งพ่อแม่ก็จะช่วยหาผู้ชายให้ เป็นต้น บางครั้งเมื่อผู้ชายมาเที่ยวหาผู้หญิงที่ตนชอบพอบ่อย ๆ โดยที่ผู้หญิงมิได้มีใจชอบพอดด้วย แต่ผู้ชายคนนั้นก็มิได้เป็นคนไม่ดีอย่างไร พ่อแม่ของผู้หญิงก็อาจพูดแนะนำให้แต่งงานกัน ซึ่งผู้หญิงเองก็ทำตามที่พ่อแม่แนะนำด้วยความเต็มใจ

ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปีนี้มีการเลือกคู่ด้วยตนเองและเลือกคู่โดยพ่อแม่ ผู้ชายมักเป็นฝ่ายเลือกผู้หญิงที่ตนชอบพอก่อน โดยมาเที่ยวหาผู้หญิงที่ตนชอบพอบ้าน ถ้าผู้หญิงมีใจชอบพอดผู้ชายตอบ ก็จะมีการคุยกันเรื่องการแต่งงานต่อไป แต่ถ้าผู้หญิงไม่มีใจชอบพอดตอบ โดยอาจมีใจชอบพอดผู้ชายคนอื่นซึ่งมาเที่ยวหาที่บ้านด้วยเหมือนกัน ก็จะไม่เลือกผู้ชายคนแรกที่มาติดพัน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงก็มีการเลือกคู่ด้วยตนเองเช่นกัน โดยสามารถเลือกผู้ชาย

ที่ตนจะแต่งงานด้วยได้ แต่กรณีนี้ที่ผู้หญิงมีอายุมากแล้วยังไม่มีผู้ชายมาขอพบ พ่อแม่ผู้หญิงก็จะเริ่มมีการติดต่อหาผู้ชายให้มาแต่งงานกับลูกสาวของตน โดยอาจมีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ตาม แต่ก็ได้เป็นการบังคับแต่อย่างใด เพียงแต่แนะนำให้ ซึ่งถ้าฝ่ายชายปฏิเสธหรือฝ่ายหญิงปฏิเสธก็就不用แต่งงานกัน แต่ส่วนใหญ่มักไม่ปฏิเสธ เนื่องจากทั้งหญิงและชายไม่ต้องการอยู่เป็นโสด และด้วยความเชื่อฟังพ่อแม่ จึงตกลงใจที่จะแต่งงานด้วยกับฝ่ายชาย

ผู้หญิงในช่วงอายุ 81 ปีขึ้นไปนี้มีการเลือกคู่ด้วยตนเองและเลือกคู่โดยพ่อแม่ โดยบางครั้งพ่อแม่แนะนำผู้ชายที่ดีให้แต่งงานด้วย ลูกก็ตกลงใจที่จะแต่งงาน เนื่องจากมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ และเชื่อฟังพ่อแม่

การเกี่ยวพาราสี

ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้ เมื่อชายหนุ่มชอบพอรหญิงสาวก็จะเกี่ยวพาราสี โดยการมาเที่ยวหาหญิงสาวที่บ้านในช่วงเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นที่บ้านของตนเสร็จแล้ว โดยอาจมาคนเดียว หรือถ้าอายุพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็อาจชวนเพื่อนผู้ชายมาด้วยกันหลาย ๆ คนก็ได้ การกระทำดังกล่าวเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้ฝ่ายหญิงทราบว่าฝ่ายชายกำลังชอบพอรหญิงสาวอยู่ แต่บางครั้งการที่ผู้ชายมาเที่ยวหา ผู้หญิงก็ไม่ได้หมายความว่าชอบผู้หญิงในฐานะชู้สาว เป็นแต่เพียงเพื่อนกันก็ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการมาหาจะต้องไม่บ่อยจนเกินไป และคุยกันไม่นานนัก เพราะถ้าฝ่ายชายมาหาฝ่ายหญิงบ่อย ๆ และแต่ละครั้งใช้เวลาคุยกันนาน ก็หมายความว่าฝ่ายชายกำลังชอบพอรและเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิงอยู่ มิใช่คิดกับฝ่ายหญิงแค่เพื่อนแล้ว เวลามาหาฝ่ายหญิงก็อาจเอาของติดไม้ติดมือมาฝากฝ่ายหญิงด้วย ซึ่งก็มักเป็นพวกผลิตผลในไร่หรือขนมของกินต่าง ๆ ที่ไปซื้อจากร้านค้า เป็นต้น ฝ่ายชายจะมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงที่บ้านอย่างนี้เป็นระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี จากนั้นก็เริ่มพูดเรื่องการแต่งงาน โดยเป็นการพูดคุยกันทั้งสองคนว่าสมควรจะแต่งงานกันแล้วหรือยัง บ้างก็ฝ่ายชายเป็นคนพูดขึ้นก่อน บ้างก็ฝ่ายหญิงเป็นคนพูดขึ้นก่อน และเมื่อตกลงที่จะแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายหญิงก็ต้องเป็นฝ่ายส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่ายชายที่บ้าน การที่ฝ่ายชายมาหาฝ่ายหญิงที่บ้านบ่อย ๆ และพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็เห็นว่ารักกัน ฝ่ายชายเป็นคนดี และลูกสาวสมควรจะแต่งงานได้แล้ว พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็อาจเป็นคนพูดเรื่องแต่งงานกับฝ่ายชาย หรือบอกให้ลูกสาวของตนพูดเรื่องการแต่งงานกับฝ่ายชาย จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้มักใช้เวลาในการเกี่ยวพาราสีกันไม่นานจึงแต่งงานกัน โดยใช้เวลาประมาณไม่เกิน 2 ปี ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่เร็วกว่าเมื่อเทียบกับผู้หญิงสมัยก่อน เพราะจากการสัมภาษณ์ผู้หญิงรุ่นเก่าทราบว่าใช้เวลาเกี่ยวพาราสีกันนานกว่าหนุ่มสาวสมัยนี้

โดยใช้เวลาประมาณ 3 – 5 ปี บางรายก็ 7 ปีทีเดียว การที่จะพิจารณาว่าฝ่ายหญิงมีใจให้ฝ่ายชายหรือไม่นั้น พิจารณาได้จากการมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงของฝ่ายชาย โดยถ้าฝ่ายหญิงอยู่ข้างเดียวกับฝ่ายชายด้วยเป็นเวลานาน ๆ หรือจนตึกดินแทบทุกครั้ง ก็แสดงว่าฝ่ายหญิงเองก็มีใจชอบพอฝ่ายชาย แต่ถ้าฝ่ายชายมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงแล้วฝ่ายหญิงพยายามเลี่ยงหลบหน้า หรือคุยด้วย แต่เป็นการคุยแบบถามคำตอบคำ ฝ่ายชายก็จะรู้ได้ทันทีว่าฝ่ายหญิงไม่มีใจชอบพอด้วย ซึ่งต่อมาฝ่ายชายก็จะเลิกไปเที่ยวหาเอง นอกจากผู้ชายจะเกี่ยวพาราสีผู้หญิงด้วยวิธีการมาเที่ยวหาผู้หญิงที่บ้านแล้ว ยังมีการเขียนจดหมายฝากมาถึงฝ่ายหญิงแทนการพูดคุยด้วย โดยเฉพาะหนุ่มสาวสมัยใหม่ que เริ่มมีการศึกษา สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ ก็เริ่มมีการเขียนจดหมายรักส่งต่อกันบ้างแล้ว หรือถึงแม้ฝ่ายชายจะเขียนหนังสือไม่ได้ แต่ก็ยังใช้วิธีส่งจดหมายถึงผู้หญิง โดยให้คนอื่นเขียนให้ หรือบางทีก็ส่งรูปให้ ซึ่งผู้วิจัยได้ประสบกับตัวเอง โดยมีชายหนุ่ม 2 คนมาขอให้ผู้วิจัยเขียนจดหมายถึงผู้หญิงให้ บางคนก็เอาจดหมายที่ผู้หญิงเขียนถึงตนมาให้ผู้วิจัยอ่านด้วย ฝ่ายผู้หญิงก็มีบ้างที่เอารูปและเอาจดหมายที่ผู้ชายส่งมาให้เอามาให้ผู้วิจัยดู บ้างก็มีการตอบความสัมพันธ์โดยการส่งรูปให้ฝ่ายชายเมื่อฝ่ายชายขอรูป การทอยามสลักข้อความต่าง ๆ ให้ผู้ชายที่ตนชอบพอ ปัจจุบันนี้การไปไหนด้วยกันสองต่อสองสำหรับหนุ่มสาวที่ชอบพอกันเริ่มมีให้เห็นดังที่ผู้วิจัยก็ได้เห็นมาบ้าง เช่น การที่ฝ่ายชายมาชวนฝ่ายหญิงออกไปเที่ยวงานประจำปีที่จัดขึ้นโดยขออนุญาตกับแม่ฝ่ายหญิง และแม่ฝ่ายหญิงก็อนุญาตให้ไปได้ งานเริ่มจัดในตอนค่ำและงานเลิกเวลาเที่ยงคืน ฝ่ายหญิงตอบรับและออกไปกับฝ่ายชายด้วยกันสองคน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องกลับบ้าน ไม่สามารถจะไปนอนค้างอ้างแรมที่อื่นได้ ไม่เช่นนั้นจะได้รับคำติฉินนินทาในทางเสียหาย และจะต้องแต่งงานกันทันที โดยจะเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีสำหรับชาวบ้านที่จะสอนลูกหลานตนไม่ให้ทำตามแบบนี้ นอกจากนี้การเกี่ยวพาราสีของฝ่ายชายยังแสดงออกได้โดยการไปช่วยฝ่ายหญิงทำงาน เพื่อจะได้มีโอกาสเจอและคุยกับฝ่ายหญิง เช่น ไปช่วยครอบครัวของฝ่ายหญิงปลูกข้าวในช่วงทำนา และไปช่วยเกี่ยวข้าวในฤดูกาลเกี่ยวข้าว ไปช่วยผู้หญิงเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเกี่ยวข้าว ซึ่งจะมีลักษณะเป็นแบบเอามือกัน ดังนั้นเมื่อฝ่ายชายทราบว่ฝ่ายหญิงจะไปเกี่ยวข้าวนาของใคร หรือเกี่ยวข้าวไร่ของใคร ถ้าฝ่ายชายมีเวลาก็จะไปเกี่ยวข้าวที่นาแห่งนั้นด้วย เพราะจะได้พบเจอพูดคุยและได้เกี่ยวข้าวด้วยกันกับฝ่ายหญิง จะเห็นได้ว่าหนุ่มสาวสมัยใหม่มีการเกี่ยวพาราสีกันด้วยวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น และฝ่ายหญิงก็มีความกล้าแสดงออกต่อการเกี่ยวพาราสีของฝ่ายชายมากขึ้น มีการตอบจดหมายกลับไปให้ฝ่ายชาย ตอบรับการนัดไปเที่ยวของฝ่ายชาย ส่งรูปให้ฝ่ายชายตามคำขอ ชื่อขนมให้ฝ่ายชาย ทอยามให้ฝ่ายชาย เป็นต้น แต่สำหรับการเกี่ยวพาราสีกันของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีทั้งจำนวน 15 คนนี้ ทุกคนมีลักษณะการที่ฝ่ายชายมาเที่ยวหาผู้หญิงที่บ้าน บางครั้งก็นำของติดไม้ติดมือมาฝากฝ่ายหญิงหรือพ่อแม่ฝ่ายหญิง การคุยกันเมื่อเจอกัน

ตอนที่ไปทำงานในไร่เนา การหาโอกาสเจอและพูดคุยกับฝ่ายหญิงโดยการไปเอามื้อปลุกข้าวเกี่ยวข้าวด้วยกัน และการพบเจอกันตามงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ และงานประจำปีต่าง ๆ ซึ่งมีมากมายในปัจจุบัน ชายหนุ่มหญิงสาวจะมีการนัดกันไปเที่ยวงานตามประสาคนที่ชอบพอกัน เป็นต้น แต่ไม่พบลักษณะการเขียนจดหมายส่งถึงกัน ไม่พบลักษณะการส่งรูปให้กัน สำหรับผู้หญิง 3 คนที่มีสามีเป็นคนเมือง ก็มีการเกี่ยวพาราฮีโดยการที่ฝ่ายชายหาโอกาสมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงที่บ้าน บางครั้งก็ซื้อของมาฝากฝ่ายหญิงและพ่อแม่ฝ่ายหญิงด้วย บางครั้งก็มาคนเดียว บางครั้งก็ชวนเพื่อนมาด้วย ผู้หญิงคนแรกรู้จักกับสามีได้เพราะสามีเข้ามาทำงานรับจ้างก่อสร้างหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่บ้านแม่ชะบู่ ทำให้ทั้งสองได้รู้จักและรักกันในที่สุด ผู้หญิงคนที่สองรู้จักกับสามีได้เพราะได้เจอกันที่ตัวอำเภอสะเมิง แล้วสามีเข้ามาคุยถามชื่อถามที่อยู่ และตามมาหาฝ่ายหญิงที่บ้าน ส่วนผู้หญิงคนที่สามไม่เคยรู้จักกับสามีมาก่อน แต่มีคนติดต่อให้ ซึ่งคน ๆ นี้เป็นพ่อค้าขายปลา เขาปลาขึ้นมาจากชายที่บ้านแม่ชะบู่ และเป็นเพื่อนกับพ่อของฝ่ายหญิง เขาเห็นว่าฝ่ายหญิงสวยหน้าตาดี และฝ่ายชายก็เป็นคนรู้จักที่นิสัยดี ขยัน และมีอายุมากแล้วอยากแต่งงาน จึงแนะนำผู้ชายคนนี้ให้ฝ่ายหญิง และติดต่อฝ่ายหญิงให้ฝ่ายชาย รวมถึงเรื่องการขอแต่งงานด้วย ฝ่ายหญิงเองเห็นว่าตนก็มีอายุมากแล้ว อีกทั้งได้รับการบอกเล่าว่าฝ่ายชายเป็นคนดี ขยันทำกิน ดังนั้นฝ่ายหญิงก็เลยตอบตกลงแต่งงานด้วย นี่อาจเป็นตัวอย่างหนึ่งของการเกี่ยวพาราฮีโดยผ่านคนกลาง การมีคนกลางติดต่อให้ ยังมีกรณีในลักษณะคนกลางติดต่อให้เช่นนี้อีก แต่บุคคลดังกล่าวไม่ได้เป็นกรณีศึกษาของผู้วิจัย ซึ่งในที่สุดฝ่ายหญิงและฝ่ายชายก็ตกลงแต่งงานกัน ทั้ง ๆ ที่ก่อนแต่งงานก็ไม่เคยได้เห็นหน้ากันมาก่อน และไม่เคยได้คุยกันมาก่อนเลยด้วยซ้ำ เป็นเพราะทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต่างมีอายุมากแล้ว และไม่อยากจะอยู่เป็นโสด จึงตกลงแต่งงานกันได้ง่าย

ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีนี้ เมื่อชายหนุ่มชอบพอกับหญิงสาวก็จะเกี่ยวพาราฮีโดยการมาเที่ยวหาหญิงสาวที่บ้านในช่วงเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นที่บ้านของตนเสร็จแล้ว และอาจนำของติดไม้ติดมือมาฝากฝ่ายหญิง เช่น พืชผักผลไม้ในไร่ หรือของป่า เป็นต้น นอกจากนี้ฝ่ายชายยังเกี่ยวพาราฮีโดยการหาโอกาสพูดคุยกับฝ่ายหญิงในขณะที่ไปทำงานในไร่เนา ถ้าไร่เนาอยู่ใกล้กันก็ได้เจอกันบ่อย ๆ ได้พูดคุยกันบ่อย ๆ แต่ถ้าไร่เนาอยู่ไกลกันก็ไม่ค่อยได้เจอกันในไร่เนา จะเจอกันก็ต่อเมื่อฝ่ายชายไปหาฝ่ายหญิงที่บ้าน นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอกันบ่อยในช่วงฤดูการทำนาปลูกข้าว และฤดูกาลเกี่ยวข้าวด้วย ซึ่งการปลูกข้าวและเกี่ยวข้าวมีลักษณะเป็นแบบเอามื้อกัน ดังนั้นฝ่ายชายก็มักไปช่วยปลูกข้าวนาข้าวไร่หรือเกี่ยวข้าวนาข้าวไร่ในนาไร่ที่ฝ่ายหญิงไปด้วย เพื่อจะได้มีโอกาสใกล้ชิดกัน ได้พบเจอและพูดคุยกันกับฝ่ายหญิง และได้ช่วยกันทำงานด้วย เช่น ปลูกข้าวด้วยกัน เกี่ยวข้าวคู่กัน เนื่องจากสมัยก่อนการเกี่ยวข้าวจะมีลักษณะ

เป็นคู่ โดยจะให้มีการจับคู่กันระหว่างชายหญิงที่ชอบพอกัน เกี่ยวข้าวเป็นคู่โดยผู้ชายจะเป็นคนเอาเคียวเกี่ยวข้าว แล้วส่งให้ผู้หญิง เมื่อผู้หญิงรับข้าวจากผู้ชายแล้วก็จะทำการมัดข้าวแล้ววางไว้ นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอกันและพูดคุยกันตามงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ โดยเฉพาะงานศพนั้นมักเป็นหนุ่มสาวที่ไป ดังนั้นหนุ่มสาวจึงมีโอกาสได้พบเจอกันและชอบพอกัน จะมีการขอเพลงระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นการร้องเพลงโต้ตอบกันเป็นคำกลอน ถือเป็นงานรื่นเริงของหนุ่มสาว จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา 15 ราย ไม่พบการเขียนจดหมายส่งถึงกัน การส่งรูปให้กัน การทอย่ามหรือทอเสื่อผ้าให้กัน เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ขี้อาย และเขียนหนังสือไม่เป็น เนื่องจากไม่ได้เรียนหนังสือ รูปถ่ายก็ไม่มี เพราะไม่มีกล้องถ่ายรูป

ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปีนี้ เมื่อชายหนุ่มชอบพอหญิงสาวก็จะเกี่ยวพาราตี โดยการมาเที่ยวหาหญิงสาวที่บ้านในช่วงเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นที่บ้านของตนเสร็จแล้ว และอาจนาของติดไม้ติดมือมาฝากฝ่ายหญิง เช่น พืชผักผลไม้ในไร่ หรือของป่า เป็นต้น แต่การไปเที่ยวหาฝ่ายหญิงจะไม่บ่อย นาน ๆ ครั้งจึงจะไปหา อาจเป็นเดือนละครั้ง หลายเดือนครั้ง ปีละครั้ง หรือบางทีหลายปีจึงจะมาหาซักครั้ง เป็นต้น แต่ฝ่ายหญิงก็ยังคงรอฝ่ายชายโดยไม่ชอบพอผู้ชายคนใหม่ ซึ่งต่างจากผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี และ 41 – 60 ปี เพราะการเกี่ยวพาราตีของฝ่ายชายจะมีการมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงบ่อยกว่า เช่น มาหาสัปดาห์ละครั้ง หรือสองสัปดาห์ครั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ฝ่ายชายยังเกี่ยวพาราตีโดยการหาโอกาสพูดคุยกับฝ่ายหญิงในขณะที่ไปทำงานในไร่นา ถ้าไร่นาอยู่ใกล้กันก็ได้เจอกันบ่อย ๆ ได้พูดคุยกันบ่อย ๆ แต่ถ้าไร่นาอยู่ไกลกันก็ไม่ค่อยได้เจอกันในไร่นา จะเจอกันก็ต่อเมื่อฝ่ายชายไปหาฝ่ายหญิงที่บ้าน นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอกันบ่อยในช่วงฤดูกาลทำนาปลูกข้าว และฤดูกาลเกี่ยวข้าวด้วย ซึ่งการปลูกข้าวและเกี่ยวข้าวมีลักษณะเป็นแบบเอามือกัน ดังนั้นฝ่ายชายก็มักไปช่วยปลูกข้าวนาข้าวไร่หรือเกี่ยวข้าวนาข้าวไร่ในนาไร่ที่ฝ่ายหญิงไปด้วย เพื่อจะได้มีโอกาสใกล้ชิดกับฝ่ายหญิง ได้พบเจอและพูดคุยกับฝ่ายหญิงในระหว่างทำงาน เช่น ปลูกข้าวด้วยกัน เกี่ยวข้าวด้วยกัน เป็นต้น เนื่องจากสมัยก่อนการเกี่ยวข้าวจะมีลักษณะเป็นคู่ โดยจะให้มีการจับคู่กันระหว่างชายหญิงที่ชอบพอกัน เกี่ยวข้าวเป็นคู่โดยผู้ชายจะเป็นคนเอาเคียวเกี่ยวข้าว แล้วส่งให้ผู้หญิง เมื่อผู้หญิงรับข้าวจากผู้ชายแล้วก็จะทำการมัดข้าวแล้ววางไว้ นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอกันและพูดคุยกันตามงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ โดยเฉพาะงานศพนั้นมักเป็นหนุ่มสาวที่ไป ดังนั้นหนุ่มสาวจึงมีโอกาสได้พบเจอกันและชอบพอกัน จะมีการขอเพลงระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นการร้องเพลงโต้ตอบกันเป็นคำกลอน ถือเป็นงานรื่นเริงของหนุ่มสาว จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา 15 ราย ไม่พบการเขียนจดหมายส่งถึงกัน การส่งรูปให้กัน และการทอย่ามหรือทอเสื่อผ้าให้กัน

เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ขี้อาย และเขียนหนังสือไม่เป็น เนื่องจากไม่ได้เรียนหนังสือ รูปถ่ายก็ไม่มี เพราะไม่มีกล้องถ่ายรูป

ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป เมื่อชายหนุ่มชอบพอกับหญิงสาวก็จะเกี่ยวพาราตี โดยการมาเที่ยวหาหญิงสาวที่บ้านในช่วงเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นที่บ้านของตนเสร็จแล้ว และอาจนำของติดไม้ติดมือมาฝากฝ่ายหญิง เช่น พืชผักผลไม้ในไร่ หรือของป่า เป็นต้น แต่การไปเที่ยวหาฝ่ายหญิงจะไม่บ่อย นาน ๆ ครั้งจึงจะไปหา อาจเป็นเดือนละครั้ง หลายเดือนครั้ง ปีละครั้ง หรือบางทีหลายปีจึงจะมาหาสักครั้ง เป็นต้น แต่ฝ่ายหญิงก็ยังคงรอฝ่ายชายโดยไม่ชอบพอกับผู้ชายคนใหม่ ซึ่งต่างจากผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี และ 41 – 60 ปี เพราะการเกี่ยวพาราตีของฝ่ายชายจะมีการมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงบ่อยกว่า เช่น มาหาสัปดาห์ละครั้ง หรือ สองสัปดาห์ครั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ฝ่ายชายยังเกี่ยวพาราตีโดยการหาโอกาสพูดคุยกับฝ่ายหญิง ในขณะที่ไปทำงานในไร่ นา ถ้าไร่ นา อยู่ใกล้กันก็ได้เจอกันบ่อย ๆ ได้พูดคุยกันบ่อย ๆ แต่ถ้าไร่ นา อยู่ไกลกัน ก็ไม่ค่อยได้เจอกันในไร่ นา จะเจอกันก็ต่อเมื่อฝ่ายชายไปหาฝ่ายหญิงที่บ้าน นอกจากนี้ ยังมีโอกาสได้เจอกันบ่อยในช่วงฤดูกาลทำนาปลูกข้าวและฤดูกาลเกี่ยวข้าวด้วย ซึ่งการปลูกข้าว และเกี่ยวข้าวมีลักษณะเป็นแบบเอามืออ้อมกัน ดังนั้นฝ่ายชายก็มักไปช่วยปลูกข้าวนาข้าวไร่หรือเกี่ยวข้าวนาข้าวไร่ในนาไร่ที่ฝ่ายหญิงไปด้วย เพื่อจะได้มีโอกาสใกล้ชิดกับฝ่ายหญิง ได้พบเจอและพูดคุยกับฝ่ายหญิงในระหว่างทำงาน นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้เจอกันและพูดคุยกันตามงานต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ โดยเฉพาะงานศพนั้นมักเป็นหนุ่มสาวที่ไป ดังนั้นหนุ่มสาวจึงมีโอกาสได้พบเจอกันและชอบพอกัน จะมีการขอเพลงระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นการร้องเพลงโต้ตอบกันเป็นคำกลอน ถือเป็นงานรื่นเริงของหนุ่มสาว จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา 8 ราย ไม่พบการเขียนจดหมายส่งถึงกัน การส่งรูปให้กัน และการทอยามหรือทอเสื้อผ้าให้กัน เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ขี้อาย และเขียนหนังสือไม่เป็น เนื่องจากไม่ได้เรียนหนังสือ รูปถ่ายก็ไม่มี เพราะไม่มีกล้องถ่ายรูป

การหมั้น

กะเหรี่ยงไม่มีการหมั้นที่แสดงเป็นพิธีกรรมเหมือนอย่างคนไทย แต่ถ้าการหมั้นเป็นสัญลักษณ์ของการจับจองหรือแสดงความเป็นเจ้าของฝ่ายหญิงของฝ่ายชาย เป็นการแสดงให้เห็นว่าชายหญิงคู่นี้จะแต่งงานกันในอนาคตนั้น กะเหรี่ยงก็มีการกระทำในความหมายนี้เช่นกัน ซึ่งมีความมั่นคงกว่าการหมั้นของคนไทยเสียอีก สิ่งนั้นก็คือ “คำสัญญา” โดยฝ่ายชายจะให้คำสัญญากับฝ่ายหญิงไว้ว่าจะมาแต่งงานด้วยในอีกกี่ปีก็ปี ซึ่งฝ่ายหญิงจะมีความยึดมั่นใน

คำสั่งสัญญาที่ฝ่ายชายให้ไว้ โดยในระหว่างที่รอฝ่ายชายนั้นก็จะมีไม่มีการคบหากับชายคนใด แต่เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดแล้วฝ่ายชายไม่มา ฝ่ายหญิงจึงจะสามารถคบหากับผู้ชายคนใหม่ได้ บางรายฝ่ายชายนัดว่าจะมาแต่งงานด้วยในอีก 5 ปี ซึ่งในระหว่าง 5 ปีนั้นฝ่ายชายก็ไม่ได้มาเที่ยวหาฝ่ายหญิงเลย แต่ฝ่ายหญิงก็ยังรอและมั่นคงตามคำสั่งสัญญา จนครบกำหนด 5 ปีแล้ว ฝ่ายชายก็มาหาฝ่ายหญิงเพื่อจะแต่งงานกันตามคำสั่งสัญญา ทั้งสองคนจึงได้แต่งงานกันในที่สุด สำหรับการหมั้นของผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี จำนวน 15 คนนั้น ก็พบลักษณะคำสั่งสัญญาด้วยเช่นกัน เพียงแต่ระยะเวลาที่รอคอยกันไม่นานมากเหมือนคนรุ่นเก่า อย่างมากก็ไม่เกิน 2 ปี และในระหว่างนั้นก็ยังมีมีการมาเที่ยวหาฝ่ายหญิงอยู่หลายครั้ง มีให้หายเจ็บไปเลย เพราะถ้าหายเจ็บไป ก็มีโอกาสที่ผู้ชายคนอื่นจะเข้ามาเที่ยวหาฝ่ายหญิงคนนี้แทน และอาจสูญเสียผู้หญิงให้กับผู้ชายคนใหม่ได้ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันนี้การยึดมั่นในคำสั่งสัญญาจะมีความมั่นคงน้อยลงเมื่อฝ่ายชายห่างเหินไปนาน และฝ่ายหญิงเองก็มีโอกาสได้เจอผู้ชายมากขึ้น ทั้งผู้ชายไทยและผู้ชายกะเหรี่ยง ชุมชนอื่น เนื่องจากปัจจุบันการติดต่อและการคมนาคมสะดวกมากขึ้น ทำให้มีคนจากภายนอก ชุมชนเข้ามาที่บ้านแม่ชะปู่ได้ง่ายขึ้น และหญิงแม่ชะปู่ก็มีโอกาสได้ออกไปนอกชุมชนมากขึ้น เช่นกัน มีโอกาสติดต่อกับคนภายนอกได้มากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การพบรักกับชายคนใหม่ได้ง่ายขึ้น แต่เดิมผู้ชายกะเหรี่ยงมักจะไม่แย่งผู้หญิงคนเดียวกัน โดยเมื่อรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีผู้ชายมาเที่ยวหาชอบพอแล้ว ก็จะไม่ยุ่งกับผู้หญิงคนนี้ในลักษณะชอบพอแบบคนรัก แต่สมัยนี้ผู้ชายกะเหรี่ยงมีการแย่งกันจับผู้หญิงคนเดียวกันได้ เมื่อรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีผู้ชายมาเที่ยวหาชอบพอแล้ว ก็ยังคงมาเที่ยวหาผู้หญิงคนนี้ได้ แล้วแต่ว่าผู้หญิงจะเลือกชอบพอใคร ดังนั้นผู้ชายจึงต้องไม่ห่างเหินไปจากผู้หญิงนาน เพราะมีโอกาสที่ผู้ชายคนใหม่จะเข้ามาหาผู้หญิงได้ และอาจต้องสูญเสียผู้หญิงที่รักไปในที่สุด

ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี ก็มีการหมั้นในลักษณะคำมั่นสัญญาเช่นกัน แต่ระยะเวลาที่ฝ่ายชายจับจองไว้ก่อนแต่งงานค่อนข้างนานกว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี โดยอาจมากกว่า 2 ปีขึ้นไป บางครั้งยาวนานถึง 3 – 5 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมัยก่อนผู้หญิงไม่มีโอกาสที่จะได้เจอผู้ชายมากนักหลายตา คงมีแต่ผู้ชายในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ๗ ประกอบกับโดยลักษณะนิสัยของหนุ่มกะเหรี่ยงสมัยก่อนจะไม่มีมีการแย่งสาวคนรักกัน คือ เมื่อรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีชายคนรักมาเที่ยวหาแล้ว ก็จะไม่มีการเข้าไปจับหรือมาเที่ยวหาแบบคนรัก ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสได้เลือกผู้ชายมากนัก ฝ่ายหญิงจึงยังคงรอฝ่ายชายตามคำมั่นสัญญาจนกว่าจะถึงวันกำหนด เมื่อถึงกำหนดแล้วฝ่ายชายไม่มาคุยเรื่องแต่งงานด้วยกัน ฝ่ายหญิงจึงจะชอบพอผู้ชายคนใหม่ได้ ส่วนพิธีกรรมในการหมั้นนั้นไม่มีเหมือนอย่างคนไทย

ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปี ก็มีการหมั้นในลักษณะคำมั่นสัญญาเช่นกัน แต่ระยะเวลาที่ฝ่ายชายจับจองไว้ก่อนแต่งงานค่อนข้างนานกว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี โดยอาจมากกว่า 2 ปีขึ้นไป บางครั้งยาวนานถึง 3 – 7 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมัยก่อนผู้หญิงไม่มีโอกาสที่จะได้เจอผู้ชายมากหน้าหลายตา คงมีแต่ผู้ชายในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ๗ ประกอบกับโดยลักษณะนิสัยของหนุ่มกะเหรี่ยงสมัยก่อนจะไม่มีการแข่งขันแย่งสาวคนรักกัน คือ เมื่อรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีชายคนรักมาเที่ยวหาแล้ว ก็จะไม่มีการเข้ามาจีบหรือมาเที่ยวหาแบบคนรัก ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสได้เลือกผู้ชายมากนัก ฝ่ายหญิงจึงยังคงรอฝ่ายชายตามคำมั่นสัญญา จนกว่าจะถึงวันกำหนด เมื่อถึงกำหนดแล้วฝ่ายชายไม่มาคุยเรื่องแต่งงานด้วยกัน ฝ่ายหญิงจึงจะชอบพอผู้ชายคนใหม่ได้ ส่วนพิธีกรรมในการหมั้นนั้นไม่มีเหมือนอย่างคนไทย

ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป ก็มีการหมั้นในลักษณะคำมั่นสัญญาเช่นกัน แต่ระยะเวลาที่ฝ่ายชายจับจองไว้ก่อนแต่งงานค่อนข้างนานกว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี โดยอาจมากกว่า 2 ปีขึ้นไป บางครั้งยาวนานถึง 3 – 7 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมัยก่อนผู้หญิงไม่มีโอกาสที่จะได้เจอผู้ชายมากหน้าหลายตา คงมีแต่ผู้ชายในหมู่บ้านเดียวกันหรือหมู่บ้านใกล้เคียง ๗ ประกอบกับโดยลักษณะนิสัยของหนุ่มกะเหรี่ยงสมัยก่อนจะไม่มีการแข่งขันแย่งสาวคนรักกัน คือ เมื่อรู้ว่าผู้หญิงคนนี้มีชายคนรักมาเที่ยวหาแล้ว ก็จะไม่มีการเข้ามาจีบหรือมาเที่ยวหาแบบคนรัก ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสได้เลือกผู้ชายมากนัก ฝ่ายหญิงจึงยังคงรอฝ่ายชายตามคำมั่นสัญญา จนกว่าจะถึงวันกำหนด เมื่อถึงกำหนดแล้วฝ่ายชายไม่มาคุยเรื่องแต่งงานด้วยกัน ฝ่ายหญิงจึงจะชอบพอผู้ชายคนใหม่ได้ ส่วนพิธีกรรมในการหมั้นนั้นไม่มีเหมือนอย่างคนไทย

การแต่งงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี มีการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ชายหญิงเมื่อแต่งงานกันแล้วจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต ผู้หญิงไม่มีการที่จะเป็นฝ่ายเลิกกับสามีก่อนได้ นอกจากสามีจะเป็นฝ่ายทอดทิ้งตนเองไป ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดีอย่างไร ผู้หญิงก็ต้องทนอยู่กับสามีคนเดิมต่อไป เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่มาอย่างนี้ และยังเป็นกรอบสั่งสอนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว แต่ผู้หญิงในช่วงอายุนี้นี้เริ่มมีความคิดว่าถ้าฝ่ายชายทำตัวไม่ดี กรณีติดยาเสพติดหรือเจ้าชู้มีผู้หญิงคนอื่น ก็อยากที่จะเลิกกัน แต่ที่ไม่สามารถเลิกได้ก็เพราะเกรงว่าชาวบ้านจะติฉินนินทาว่าตนเป็นผู้หญิงไม่ดีทิ้งสามี สังคมก็มีขนาดเล็กเท่านี้ ต้องเจอกันทุกวัน เป็นที่ปากของชาวบ้านมันไม่ดี สำหรับประเพณีการแต่งงานนั้นมีทั้งการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม การแต่งงานแบบก็คือจื้อ และการมัดมือ

สำหรับกรณีศึกษาจำนวน 3 คนที่แต่งงานกับคนเมื่อนั้นมีการแต่งงานทั้งแบบไทย (ประเพณีแบบคนทางเหนือ) แต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม และแต่งงานแบบก็คือจื้อ โดยผู้หญิงคนแรกแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม ผู้หญิงคนที่สองแต่งงานแบบก็คือจื้อ และผู้หญิงคนที่สามแต่งงานทั้งสองแบบ โดยตอนเช้าแต่งแบบคนไทยทางเหนือ และตอนบ่ายแต่งแบบก็คือจื้อ ส่วนเรื่องของรายละเอียดในพิธีกรรมการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมและการแต่งงานแบบก็คือจื้อนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากของเดิม มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของประเพณีการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิมไปบ้าง ในกรณีที่ผู้หญิงกะเหรี่ยงแต่งงานกับคนเมือง เปลี่ยนแปลงตรงที่หลังแต่งงานภรรยาไม่ต้องไปหาพิน หุงข้าว และต้มเหล้าที่บ้านพ่อแม่สามี นอกนั้นก็ทำเหมือนประเพณีดั้งเดิม ซึ่งสามารถอ่านรายละเอียดของประเพณีการแต่งงานได้จากบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี มีการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ชายหญิงเมื่อแต่งงานกันแล้วจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต ผู้หญิงไม่มีการที่จะเป็นฝ่ายเล็กกับสามีก่อนได้ นอกจากสามีจะเป็นฝ่ายทอดทิ้งตนเองไป ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดีอย่างไร ผู้หญิงก็ต้องทนอยู่กับสามีคนเดิมต่อไป เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ และเป็นการอบรมสั่งสอนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว แม้ว่าสามีจะติดยาเสพติด ไม่ทำงาน ทำการ ก็ไม่สามารถที่จะทิ้งสามีไปได้ จะต้องอยู่ด้วยกันและเลี้ยงดูกันไปจนตลอดชีวิต ถ้าภรรยาทิ้งสามีไปก็จะถูกชาวบ้านด่าทอ ตีฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี และอาจไม่คบหาด้วยทั้งตระกูล ส่วนประเพณีการแต่งงานนั้นมีทั้งการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม การแต่งงานแบบก็คือจื้อ และการมาอื้อเก สำหรับพิธีกรรมหรือขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานแต่ละแบบนี้สามารถอ่านรายละเอียดได้จากบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี มีการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ชายหญิงเมื่อแต่งงานกันแล้วจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต ผู้หญิงไม่มีการที่จะเป็นฝ่ายเล็กกับสามีก่อนได้ นอกจากสามีจะเป็นฝ่ายทอดทิ้งตนเองไป ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดีอย่างไร ผู้หญิงก็ต้องทนอยู่กับสามีคนเดิมต่อไป เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ และเป็นการอบรมสั่งสอนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว แม้ว่าสามีจะติดยาเสพติด ไม่ทำงาน ทำการ ก็ไม่สามารถที่จะทิ้งสามีไปได้ จะต้องอยู่ด้วยกันและเลี้ยงดูกันไปจนตลอดชีวิต มีกรณีศึกษา 1 คนที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับสามีที่ติดยาเสพติด ต้องทำงานหนักทั้งงานบ้าน

และงานในไร่ นา ข้าวไม่พอกินก็ต้องออกไปทำงานรับจ้างเพื่อแลกกับข้าวเปลือก ส่วนสามีก็เอาแต่ไปเสพยาอยู่ที่หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่น ไม่ทำงานช่วยครอบครัว แต่ถึงแม้ภรรยาจะลำบากอย่างไร ก็ไม่สามารถเลิกหรือทิ้งสามีไปได้ ถ้าภรรยาทิ้งสามีไปก็จะถูกชาวบ้านด่าทอ ตีฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีและอาจไม่คบหาด้วยทั้งตระกูล ส่วนประเพณีการแต่งงานนั้นมีทั้งการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม การแต่งงานแบบก็คือจื้อ และการมาฮ้อเก สำหรับพิธีกรรมหรือขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานแต่ละแบบนั้นสามารถอ่านรายละเอียดได้จากบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป มีการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว ชายหญิงเมื่อแต่งงานกันแล้วจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปตลอดชีวิต ผู้หญิงไม่มีการที่จะเป็นฝ่ายเลิกกับสามีก่อนได้ นอกจากสามีจะเป็นฝ่ายทอดทิ้งตนเองไป ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดียังไง ผู้หญิงก็ต้องทนอยู่กับสามีคนเดิมต่อไป เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ และเป็นการอบรมสั่งสอนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว แม้ว่าสามีจะติดยาเสพติด ไม่ทำงานทำการ ก็ไม่สามารถที่จะทิ้งสามีไปได้ จะต้องอยู่ด้วยกันและเลี้ยงดูกันไปจนตลอดชีวิต มีกรณีศึกษา 2 คน ที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับสามีที่ติดยาเสพติด ต้องทำงานหนักทั้งงานบ้านและงานในไร่ นา ต้องหาอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ส่วนสามีก็เอาแต่เสพยา ไม่ทำการทำงาน ทำให้ภรรยาและลูกต้องลำบากมาก แต่ถึงอย่างไรภราก็ไม่สามารถเลิกหรือทอดทิ้งสามีไปได้ ถ้าภรรยาทิ้งสามีไปก็จะถูกชาวบ้านด่าทอ ตีฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี และอาจไม่คบหาด้วยทั้งตระกูล ส่วนประเพณีการแต่งงานนั้นมีทั้งการแต่งงานแบบปกากะญอดั้งเดิม และการแต่งงานแบบก็คือจื้อ แต่ไม่มีการมาฮ้อเก แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงรุ่นเก่ามักไม่ทำผิดผีในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน สำหรับพิธีกรรมหรือขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานแต่ละแบบนั้น สามารถอ่านรายละเอียดได้จากบทที่ 4 ของวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง

ที่อยู่หลังการแต่งงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 21 – 40 ปี พบว่า กรณีที่สามีภรรยาเป็นคนปกากะญอเหมือนกัน เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ต้องทำงานทุกอย่างเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ฝ่ายชายจะเป็นแรงงานของบ้านฝ่ายหญิง ต้องทำนาทำไร่ช่วยครอบครัวของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายต้องอยู่บ้านฝ่ายหญิงจนครบรอบฤดูกาลทำนาก่อน ซึ่งเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี แล้วหลังจากนั้นถ้ามีความต้องการที่จะ

ย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองก็สามารถไปได้ โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะแบ่งที่นาให้เพื่อไปปลูกข้าวกินกันเองเฉพาะในครอบครัว หรือกรณีถ้าสมาชิกในบ้านฝ่ายภรรยาหลายคนแล้วสามีภรรยาก็อาจย้ายมาปลูกสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองได้ตามต้องการ ในระหว่างที่อยู่บ้านภรรยา นั้น ถ้าที่บ้านพ่อแม่สามีขาดแรงงานช่วยทำนา สามีก็อาจกลับไปช่วยพ่อแม่ทำนาด้วยก็ได้ สำหรับผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 3 คนที่แต่งงานกับคนเมืองนั้น หลังแต่งงานสามีจะไม่ย้ายเข้าไปอยู่บ้านภรรยา แต่จะพาภรรยาย้ายออกมาอยู่กันเองที่อื่น เนื่องจากไม่สะดวกในการทำงานรับจ้าง เพราะสามีทำงานรับจ้างที่อื่น แต่ภายหลังก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านเกิดของภรรยาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ แต่ก็สร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองตามลำพัง ไม่ได้ย้ายเข้าไปอยู่บ้านพ่อแม่ภรรยา

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 41 – 60 ปี พบว่า กรณีศึกษาทั้ง 15 คน มีสามีเป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสมัยก่อนมักไม่เลือกคู่ที่เป็นคนไทยพื้นราบ ซึ่งถือเป็นคนภายนอกที่มีวัฒนธรรมต่างกัน แต่จะเลือกคนที่เป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน ถึงแม้จะอยู่ต่างชุมชนกันก็ได้ เมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ต้องทำงานทุกอย่างเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ฝ่ายชายจะเป็นแรงงานของบ้านฝ่ายหญิง ต้องทำนาทำไร่ช่วยครอบครัวของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายต้องอยู่บ้านฝ่ายหญิงจนครบรอบฤดูกาลทำนาก่อน ซึ่งเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี หรืออยู่นานกว่านั้นก็ได้ อยู่จนกว่าน้องสาวหรือพี่สาวจะแต่งงานเป็นคนต่อไป แล้วหลังจากนั้นถ้ามีความต้องการที่จะย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองก็สามารถไปได้ โดยพ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะแบ่งที่นาให้เพื่อไปปลูกข้าวกินกันเองเฉพาะในครอบครัว ในระหว่างที่อยู่บ้านภรณานั้น ถ้าที่บ้านพ่อแม่สามีขาดแรงงานช่วยทำนา สามีก็อาจกลับไปช่วยพ่อแม่ทำนาด้วยก็ได้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 61 – 80 ปี พบว่า กรณีศึกษาทั้ง 15 คน มีสามีเป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสมัยก่อนมักไม่เลือกคู่ที่เป็นคนไทยพื้นราบ แต่จะเลือกคนที่เป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน ถึงแม้จะอยู่ต่างชุมชนกันก็ได้ เมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ต้องทำงานทุกอย่างเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ฝ่ายชายจะเป็นแรงงานของบ้านฝ่ายหญิง ต้องทำนาทำไร่ช่วยครอบครัวของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายต้องอยู่บ้านฝ่ายหญิงจนครบรอบฤดูกาลทำนาก่อน ซึ่งเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี แล้วหลังจากนั้นถ้ามีความต้องการที่จะย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองก็สามารถไปได้ โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะแบ่งที่นาให้เพื่อไปปลูกข้าวกินกันเองเฉพาะในครอบครัว ในระหว่างที่อยู่บ้านภรณานั้น ถ้าที่บ้านพ่อแม่สามีขาดแรงงานช่วยทำนา สามีก็อาจกลับไปช่วยพ่อแม่ทำนาด้วยก็ได้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า กรณีศึกษาทั้ง 8 คนมีสามีเป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสมัยก่อนมักไม่เลือกคู่ที่เป็นคนไทยพื้นราบ แต่จะเลือกคนกะเหรี่ยงเหมือนกัน ถึงแม้จะอยู่ต่างชุมชนกันก็ได้ เมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ต้องทำงานทุกอย่างเสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ฝ่ายชายจะเป็นแรงงานของบ้านฝ่ายหญิง ต้องทำนาทำไร่ช่วยครอบครัวของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายต้องอยู่บ้านฝ่ายหญิงจนครบรอบฤดูกาลทำนาก่อน ซึ่งเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี แล้วหลังจากนั้นถ้ามีความต้องการที่จะย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองก็สามารถไปได้ โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะแบ่งที่นาให้เพื่อไปปลูกข้าวกินกันเองเฉพาะในครอบครัว ในระหว่างที่อยู่บ้านภรรยา นั้น ถ้าที่บ้านพ่อแม่สามีขาดแรงงานช่วยทำนา สามีก็อาจกลับไปช่วยพ่อแม่ทำนาด้วยก็ได้

หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 21 – 40 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานกันแล้วผู้หญิงก็เป็นภรรยาที่มีหน้าที่ต่อสามี โดยมีหน้าที่ในการหุงหาอาหารให้สามีกิน ตอนเช้าจะต้องตำข้าว หุงข้าว ทำอาหารให้สามีกินก่อนที่สามีจะออกไปทำงานนอกบ้าน หรือก่อนที่ทั้งสามีและภรรยาจะออกไปทำงานนอกบ้าน ก่อนสามีจะออกไปทำงานนอกบ้าน สามีจะต้องเตรียมห่อข้าวและกับข้าวเอาไว้ไปกินมื้อกลางวันด้วย จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงวัยนี้พบว่าสามีช่วยงานในการตำข้าว หุงข้าว โดยเฉพาะการหุงข้าวในตอนเช้า และทำกับข้าวด้วย ทั้งนี้เพราะผู้หญิงแต่งงานตอนที่อายุน้อย จึงทำกับข้าวไม่ค่อยเก่ง สามีจึงช่วยภรรยาทำกับข้าวบ่อยครั้ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นงานเหล่านี้สามีมักช่วยภรรยาทำในตอนเช้ามากกว่าตอนเย็น เนื่องจากไปทำงานนอกบ้านกว่าจะกลับมาถึงบ้านก็เป็นเวลาเย็นมากแล้ว ถ้าภรรยาไปทำงานนอกบ้านด้วยกันกับสามี ภรรยาก็จะกลับบ้านมาก่อน เพราะมีหน้าที่ ๆ จะต้องกลับมาให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หุงข้าว ทำกับข้าวให้สามีกินเมื่อกลับมาถึงบ้าน แต่สามีก็ช่วยทำในตอนเย็นบ้างเหมือนกัน ส่วนการซักผ้า นั้น บางครั้งสามีก็ซักเองและซักให้ภรรยาด้วย ส่วนลูกซักผ้าเอง จะเห็นได้ว่าผู้ชายสมัยนี้เริ่มมีการช่วยงานผู้หญิงมากขึ้น นอกจากนี้ภรรยาก็มีหน้าที่ทอผ้าให้สามี แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้หญิงในช่วงวัยนี้ทอเสื้อให้สามีน้อยลง เพราะผู้ชายนิยมใส่เสื้อสมัยใหม่แบบคนไทยพื้นราบ จะใส่เสื้อประจำเผ่าก็ต่อเมื่อเป็นวันสำคัญทางประเพณีเท่านั้น แต่ยังมีทอยามให้อยู่ เพราะทอง่ายใช้เวลาทอไม่นาน และใช้ประโยชน์ได้บ่อยครั้ง จากกรณีศึกษา 15 คน มีผู้หญิง 2 คนที่ทอผ้าเป็นแต่ไม่ทอให้สามีใส่ เพราะสามีเป็นคนเมือง นิยมใส่เสื้อแบบคนไทยพื้นราบทั่วไป และตนเองก็ต้องทำงานด้วย จึงไม่มีเวลาทอให้ โดยคนหนึ่งทำงานรับจ้างเป็นครูสอนเด็กเล็ก อีกคนหนึ่ง

ก็ต้องทำงานค้าขาย จึงไม่มีเวลาทอดผ้าให้สามี แต่ถ้าสามีต้องการใส่เสื้อกะเหรี่ยง ภรรยาก็ใช้วิธีจ้างให้เพื่อนบ้านทอดให้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 41 – 60 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานกันแล้วผู้หญิงก็เป็นภรรยาที่มีหน้าที่ต่อสามี โดยมีหน้าที่ในการหุงหาอาหารให้สามีกิน ตอนเช้าจะต้องตำข้าวหุงข้าว ทำอาหารให้สามีกินก่อนที่สามีจะออกไปทำงานนอกบ้าน หรือก่อนที่ทั้งสามีและภรรยาจะออกไปทำงานนอกบ้าน ถ้าสามีไปทำงานคนเดียวก็ต้องห่อข้าวและเตรียมกับข้าวให้สามีเอาไปกินตอนเที่ยงด้วย ถ้าภรรยาไปทำงานนอกบ้านด้วยกันกับสามี ภรรยา ก็จะกลับบ้านมาก่อน เพราะมีหน้าที่ ๆ จะต้องกลับมาให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หุงข้าว ทำกับข้าวให้สามีกินเมื่อกลับมาถึงบ้าน ส่วนการซักผ้า นั้นบางครั้งสามีก็ซักเอง แต่ไม่ได้ซักให้ภรรยาและลูก จะซักให้ภรรยา ก็ตอนหลังคลอดเท่านั้น ส่วนลูกก็ซักผ้าเอง นอกจากนี้ภรรยาที่มีหน้าที่ทอเสื่อผ้าและถักย้อมให้สามีใช้ด้วย จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี มีหน้าที่ ๆ ต้องทำให้สามีมากกว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี ได้แก่ การเตรียมห่อข้าวและกับข้าวให้สามีเอาไปกินมื่อกลางวันในวัน และ การซักผ้า นอกจากนี้สามียังช่วยภรรยาทำงานบ้านน้อย งานบ้านยังคงเป็นหน้าที่หลักของภรรยาที่จะต้องทำทุกวัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานกันแล้วผู้หญิงก็เป็นภรรยาที่มีหน้าที่ต่อสามี โดยมีหน้าที่ในการหุงหาอาหารให้สามีกิน ตอนเช้าจะต้องตำข้าวหุงข้าว ทำอาหารให้สามีกินก่อนที่สามีจะออกไปทำงานนอกบ้าน หรือก่อนที่ทั้งสามีและภรรยาจะออกไปทำงานนอกบ้าน ถ้าสามีไปทำงานคนเดียวก็ต้องห่อข้าวและเตรียมกับข้าวให้สามีเอาไปกินตอนเที่ยงด้วย ถ้าภรรยาไปทำงานนอกบ้านด้วยกันกับสามี ภรรยา ก็จะกลับบ้านมาก่อน เพราะมีหน้าที่ ๆ จะต้องกลับมาให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หุงข้าว ทำกับข้าวให้สามีกินเมื่อกลับมาถึงบ้าน ส่วนการซักผ้า นั้นบางครั้งสามีก็ซักเอง แต่ไม่ได้ซักให้ภรรยาและลูก สามีจะทำงานบ้านมากตอนหลังคลอด เพราะหลังคลอดภรรยามีร่างกายไม่แข็งแรง จะต้องพักผ่อน ทำงานหนักไม่ได้ สามีจึงต้องเป็นผู้ทำงานบ้านให้ ไม่ว่าจะเป็นซักผ้า หุงข้าว ทำกับข้าว ตำข้าว ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หาฟืน หาเกลือ หาอาหาร และทำงานในไร่นาดด้วย นอกจากนี้ภรรยาที่มีหน้าที่ทอเสื่อผ้าและถักย้อมให้สามีด้วย แต่ปัจจุบันนี้ทั้งสามีและภรรยาอายุมากขึ้นแล้ว ดังนั้นงานบ้านจึงเป็นหน้าที่หลักของลูกสาวและหลานสาว ส่วนงานในไร่นาจึงเป็นหน้าที่หลักของลูกชายและหลานชาย ภรรยาที่ช่วยทำงานบ้านบ้าง เช่น ให้อาหารหมู ทำกับข้าว ห่อข้าวให้ลูกสาวและลูกชายเอาไปกินมื่อกลางวัน ส่วนงานที่ภรรยาทำให้สามีก็คือ การเตรียมห่อข้าวและกับข้าวให้สามีไปกินมื่อกลางวันเมื่อสามีจะไปนาหรือไร่ และการซักผ้า แต่นาน ๆ ครั้งจึงจะซัก

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า เมื่อแต่งงานกันแล้วผู้หญิงก็เป็นภรรยาที่มีหน้าที่ต่อสามี โดยมีหน้าที่ในการหุงหาอาหารให้สามีกิน ตอนเช้าจะต้องตำข้าวหุงข้าว ทำอาหารให้สามีกินก่อนที่สามีจะออกไปทำงานนอกบ้าน หรือก่อนที่ทั้งสามีและภรรยาจะออกไปทำงานนอกบ้าน ถ้าสามีไปทำงานคนเดียวก็ต้องห่อข้าวและเตรียมกับข้าวให้สามีเอาไปกินตอนเที่ยงด้วย ถ้าภรรยาไปทำงานนอกบ้านด้วยกับกับสามี ภรรยาก็จะกลับบ้านมาก่อน เพราะมีหน้าที่ ๆ จะต้องกลับมาให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หุงข้าว ทำกับข้าวให้สามีกินเมื่อกลับมาถึงบ้าน ส่วนการซักผ้าบางครั้งสามีก็ซักเอง แต่ไม่ได้ซักให้ภรรยาและลูก สามีจะทำงานบ้านมากตอนหลังคลอด เพราะหลังคลอดภรรยามีร่างกายไม่แข็งแรง จะต้องพักผ่อน ทำงานหนักไม่ได้ สามีจึงต้องเป็นผู้ทำงานบ้านให้ ไม่ว่าจะเป็นซักผ้า หุงข้าว ทำกับข้าว ตำข้าว ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ หาฟืน หาเกี้ยว หาอาหาร และทำงานในไร่นาด้วย นอกจากนี้ภรรยาก็มีหน้าที่ทอเสื่อผ้าและถักย้อมให้สามีด้วย แต่ปัจจุบันนี้ทั้งสามีและภรรยามีอายุมากกันแล้ว ดังนั้นงานบ้านจึงเป็นหน้าที่หลักของลูกสาวและหลานสาว ส่วนงานในไร่นาจึงเป็นหน้าที่หลักของลูกเขยและหลานชาย ภรรยาก็ช่วยทำงานบ้านบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นการหุงข้าว ส่วนงานที่ภรรยาทำให้สามีนั้นไม่มี เพราะส่วนใหญ่สามีของภรรยาเสียชีวิตไปแล้ว มีเพียง 2 รายที่สามียังมีชีวิตอยู่ด้วยกัน ซึ่งงานที่ภรรยาทำให้สามีก็คือ การพูดคุยกัน อยู่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน คอยช่วยเหลือกัน เพราะภรรยาทั้ง 2 รายตอนนี้ตามองไม่ค่อยเห็นแล้ว ส่วนสามีนั้นมองเห็น แต่มีคนหนึ่งที่หูไม่ค่อยได้ยิน ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นปกติดี ดังนั้นยามแก่เฒ่าสามีภรรยาจึงมีหน้าที่ต่อกัน โดยต้องช่วยเหลือพึ่งพากัน สามีก็อาจหาข้าวให้ภรรยากิน ภรรยา ก็อาจหาข้าวให้สามีกิน (ในยามที่ลูกหลานไม่อยู่บ้าน) ส่วนการซักผ้าลูกหลานก็ทำให้ การทอผ้าก็เช่นเดียวกัน

หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40ปีนั้น พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยามีหน้าที่ต่อครอบครัว โดยจะต้องมีหน้าที่ในการทำงานบ้าน ได้แก่ ซักผ้า ตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว หาฟืน หาไม้เกี้ยว หาอาหาร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ซึ่งเป็นหน้าที่ประจำวันที่ต้องทำ นอกเหนือจากงานเหล่านี้แล้ว ก็ยังต้องช่วยสามีทำงานนอกบ้านทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ งานในไร่ งานเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย และงานเพาะปลูกพืชเพื่อขาย ทั้งนี้งานนอกบ้านดังกล่าวนั้นก็ปกติแล้วเป็นงานหลักของผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็ต้องช่วยงานด้วย เพราะภรรยามีหน้าที่ ๆ จะต้องช่วยงานสามีไม่ควรปล่อยให้สามีทำงานคนเดียว ถ้ามีเวลว่างก็จะต้องไปช่วยงานสามี ไม่เช่นนั้นจะได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้านว่าเป็นภรรยาที่ไม่ดี ทำตัวสูงกว่าสามี ส่วนสามีนั้นถ้าไม่ช่วยภรรยาทำงานบ้านก็ไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติ และไม่ได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่

มองว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของภรรยา สำหรับงานหาไม้พิน หาไม้เกี๊ยะ และหาอาหารนั้น สามีนึกก็จะช่วยภรรยาด้วย โดยเมื่อสามีนอกไปทำงานในไร่นาหรือในป่า ถ้าเจออาหารหรือไม้พินไม้เกี๊ยะก็จะเอากลับมาบ้านด้วย แต่กล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่ของภรยามากกว่า เพราะภรยามีเวลารว่างระหว่างวันมากกว่า ดังนั้นเมื่อไม้พินใกล้จะหมดแล้วก็ต้องออกไปหาพินหาเกี๊ยะ ใช้เวลาเป็นวันในการหา โดยผู้หญิงจะนัดเพื่อนบ้านไปด้วยกันเป็นกลุ่ม เพราะจะได้ช่วยกันหาและสนุกกว่าการไปคนเดียวด้วย สำหรับผู้หญิงในช่วงอายุนี้อาจมีการหาไม้เกี๊ยะน้อยลง เนื่องจากไม้เกี๊ยะเป็นไม้ที่ชาวบ้านใช้จุดเพื่อให้เกิดแสงสว่าง ไม้เกี๊ยะคือไม้สนแห้ง มีคุณสมบัติติดไฟง่าย เพราะมีน้ำมันอยู่ในเนื้อไม้ คนกะเหรี่ยงแต่ดั้งเดิมใช้ประโยชน์จากไม้เกี๊ยะเพื่อให้แสงสว่างในยามค่ำคืน และใช้จุดเป็นเชื้อไฟสำหรับหุงหาอาหาร แต่เนื่องจากปัจจุบันนี้มีไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้านแล้ว ดังนั้นจึงไม่สิ้นเปลืองไม้เกี๊ยะมากเหมือนสมัยก่อน จะจุดไม้เกี๊ยะเมื่อไฟฟ้าในบ้านดับ และเมื่อต้องออกนอกบ้านในตอนกลางคืน แต่ก็ไม่ค่อยได้จุดไม้เกี๊ยะเท่าใดนัก เพราะเมื่อมีไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้านแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะเปิดไฟในบ้าน ดังนั้นจึงมีแสงสว่างส่องออกมาพอที่จะมองเห็นทางเดินได้อีกทั้งเดี๋ยวนี้มีไฟฉายหรือหม้อแบตเตอรี่อำนวยความสะดวก สามารถเปิดให้แสงสว่างได้ง่าย และพกพาสะดวก เมื่อปัจจุบันมีการใช้ไม้เกี๊ยะน้อยลง จึงทำให้ผู้หญิงเบาลงในการหาไม้เกี๊ยะ และมีเวลารว่างที่จะทำงานอย่างอื่นได้มากขึ้น ส่วนงานตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ นั้นสามีนึกก็เริ่มช่วยภรรยาทำมากขึ้น และจะช่วยทำมากที่สุดก็ตอนหลังคลอด ระยะเวลาของการแต่งงานที่สามีนึกย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกันในบ้านของพ่อแม่ภรยานั้น ภรยาก็เป็นลูกสาวที่ต้องทำงานบ้านช่วยพ่อแม่ตามปกติเหมือนตอนที่ยังไม่แต่งงาน แต่มีหน้าที่เพิ่มขึ้นมา โดยต้องซักผ้าให้สามีนึก และช่วยสามีนึกทำงานเมื่อสามีนึกออกไปทำงานเพาะปลูกพืชเพื่อขาย แต่เมื่อสามีนึกภรยาย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองตามลำพังแล้ว ภรยาก็ต้องทำงานบ้านเองเต็มตัว ทำงานมากกว่าตอนที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของตน ทั้งนี้เพราะตอนที่อยู่บ้านของพ่อแม่มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานต่าง ๆ แต่เมื่อสามีนึกภรยาย้ายออกมาอยู่ด้วยกันเองแล้ว ภรยาก็มีหน้าที่ทำงานบ้านทุกอย่างไม่มีญาติพี่น้องช่วยเหมือนก่อน ตอนระหว่างอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ภรยานั้น สามีนึกภรยาอาจช่วยกันเพาะปลูกพืชเพื่อขาย ซึ่งเงินที่ได้ถือเป็นรายได้ส่วนตัวของสามีนึกภรยา โดยใช้ซื้ออาหารกินร่วมกันทั้งครอบครัว และอาจแบ่งให้พ่อแม่พี่น้องเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามต้องการ เมื่อภรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ของภรยานั้น ภรยาก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานบ้าน และตอนหลังคลอดที่ภรยาไม่สามารถทำงานได้ ก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานเช่นกัน แต่เมื่อภรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่ย้ายออกไปอยู่กับสามีนึกด้วยกันเองนั้น สามีนึกก็จะเป็นคนช่วยทำงาน ตอนหลังคลอดที่ภรยาไม่สามารถทำงานได้ สามีนึกจะช่วยทำงานเช่นกัน สามีนึกจะช่วยงานภรยามากที่สุดในช่วง 1-2 เดือนหลังคลอด แต่ในระหว่างตั้งครรภ์สามีนึกจะช่วยงานภรยาน้อยกว่าช่วงหลังคลอด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ ผู้หญิงในช่วงอายุนี้อาจสัมภาษณ์ว่า ในช่วงที่กำลังตั้งครรภ์นั้นตนสามารถ

ทำงานบ้านเองได้ทุกอย่างจนกระทั่งคลอด แต่ในช่วงท้องแก่จะไม่ออกไปทำงานในไร่นา เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตราย เนื่องจากการเดินเหินไม่สะดวก อาจลื่นหกล้มได้ สามี่จึงต้องทำงานในไร่นาคนเดียว และเมื่อมีลูกแล้วภรรยาก็ต้องมีหน้าที่สำคัญเพิ่มมาอีก 1 อย่าง ก็คือ หน้าที่ในการเลี้ยงลูก ช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นี้ภรรยาจะทำงานนอกบ้านน้อยลง สามี่ต้องทำงานนอกบ้านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องอยู่บ้านทำงานบ้านและเลี้ยงลูก และเมื่อภรรยามีลูกคนต่อมา ลูกคนโตก็จะป็นเรี่ยวแรงสำคัญที่ช่วยแม่ดูแลน้อง และในปัจจุบันนี้ก็มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งรับเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่อายุ 1 ปีเป็นต้นไป ดังนั้นจึงช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงลูกของแม่ไปได้มาก สรุปแล้วจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้ มีบทบาทการเป็นภรรยาโดยต้องทำงานทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน ซึ่งงานนอกบ้านก็คือหน้าที่หลักของผู้ชาย ที่ผู้หญิงก็ต้องช่วยสามี่ทำเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60ปีนั้น พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยามีหน้าที่ต่อครอบครัว โดยจะต้องมีหน้าที่ในการทำงานบ้าน ได้แก่ ซักผ้า ต้มน้ำ หุงข้าว ทำกับข้าว หาฟืน หาไม้เกียะ หาอาหาร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ซึ่งเป็นหน้าที่ประจำวันที่ต้องทำนอกเหนือจากงานเหล่านี้แล้ว ก็ยังต้องช่วยสามี่ทำงานนอกบ้านทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ งานในไร่นา งานเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย และงานเพาะปลูกพืชเพื่อขาย ทั้งนี้งานนอกบ้านดังกล่าวนั้นปกติแล้วเป็นงานหลักของผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็ต้องช่วยงานด้วย เพราะภรรยามีหน้าที่ ๆ จะต้องช่วยงานสามี่ไม่ควรปล่อยให้สามี่ทำงานคนเดียว ถ้ามีเวลว่างก็ต้องไปช่วยงานสามี่ ไม่เช่นนั้นจะได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้านว่าเป็นภรรยาที่ไม่ดี ทำตัวสูงกว่าสามี่ ส่วนสามี่นั้นถ้าไม่ช่วยภรรยาทำงานบ้านก็ไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติ และไม่ได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่มองว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของภรรยา สำหรับงานหาไม้ฟืน หาไม้เกียะ และหาอาหารนั้น สามี่ก็จะช่วยภรรยาด้วย โดยเมื่อสามี่ออกไปทำงานในไร่นาหรือในป่า ถ้าเจออาหารหรือไม้ฟืนไม้เกียะก็จะเอากลับมาบ้านด้วย แต่กล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่ของภรรยามากกว่า เพราะภรรยามีเวลารว่างระหว่างวันมากกว่า ดังนั้นเมื่อไม้ฟืนใกล้จะหมดแล้วก็ต้องออกไปหาฟืนหาเกียะ ใช้เวลาเป็นวันในการหา โดยผู้หญิงจะนัดเพื่อนบ้านไปด้วยกันเป็นกลุ่ม เพราะจะได้ช่วยกันหาและสนุกกว่าการไปคนเดียวด้วย ส่วนงานต้มน้ำ หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่นั้นสามี่จะช่วยภรรยาทำมากที่สุดตอนหลังคลอด ระยะแรกของการแต่งงานที่สามี่ย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกันในบ้านของพ่อแม่ภรรยา นั้น ภรรยาที่เป็นลูกสาวก็ต้องทำงานบ้านช่วยพ่อแม่ตามปกติเหมือนตอนที่ยังไม่แต่งงาน แต่มีหน้าที่เพิ่มโดยต้องซักผ้าให้สามี่ และช่วยสามี่ทำงานเมื่อสามี่ออกไปทำงานในไร่นา แต่เมื่อสามี่ภรรยาย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองตามลำพังแล้ว ภรรยาก็ต้องทำงานบ้านเองเต็มตัว ทำงานมากกว่าตอนที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของตน ทั้งนี้เพราะตอนที่อยู่บ้านของ

พ่อแม่ฉัน มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานต่าง ๆ แต่เมื่อสามีภรรยาย้ายออกมาอยู่ด้วยตัวเองแล้ว ภรรยาก็มีหน้าที่ทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่มีญาติพี่น้องช่วยเหมือนก่อน เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ของภรณานั้น ภรณาก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานบ้าน และตอนหลังคลอดที่ภรรยาไม่สามารถทำงานได้ ก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานเช่นกัน แต่เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่ย้ายออกไปอยู่กับสามีด้วยตัวเองนั้น สามีก็จะเป็นคนช่วยทำงาน ตอนหลังคลอดที่ภรรยาไม่สามารถทำงานได้ สามีก็จะช่วยทำงานเช่นกัน สามีจะช่วยงานภรรยามากที่สุดในช่วง 1-2 เดือนหลังคลอด แต่ในระหว่างตั้งครรภ์สามีจะช่วยงานภรณาน้อยกว่าช่วงหลังคลอด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุนี้ให้สัมภาษณ์ว่า ในช่วงที่กำลังตั้งครรภ์นั้นตนสามารถทำงานบ้านเองได้ทุกอย่างจนกระทั่งคลอด แม้กระทั่งงานในไร่ในนา เรียกได้ว่าทำงานได้เหมือนตอนปกติทุกอย่างจนกระทั่งคลอดลูก และเมื่อมีลูกแล้วภรณาก็ต้องมีหน้าที่สำคัญเพิ่มมาอีก 1 อย่างก็คือ หน้าที่ในการเลี้ยงดูลูก ช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นี้ภรรยาจะทำงานนอกบ้านน้อยลง สามีต้องทำงานนอกบ้านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องอยู่บ้านทำงานบ้านและเลี้ยงลูกเป็นงานหลัก และเมื่อภรณามีลูกคนต่อมา ลูกคนโตก็จะเป็นเร็วแรงสำคัญที่ช่วยแม่ดูแลน้อง แต่ก่อนนี้ยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูลูก ดังนั้นเมื่อภรรยาจำเป็นต้องไปทำงานในไร่ในนากับสามี ก็จะต้องสะพายลูกเอาไปเลี้ยงที่ไร่ในนาด้วย ทำให้ลำบากมาก แต่ถ้ามีลูกคนอื่น ๆ ที่สามารถเลี้ยงน้องได้ แม้ก็จะฝากให้ดูแลน้อง สรุปแล้วจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 41 - 60 ปีนี้มีบทบาทการเป็นภรรยาโดยต้องทำงานทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน ซึ่งงานนอกบ้านก็คือหน้าที่หลักของผู้ชาย ที่ผู้หญิงก็ต้องช่วยสามีทำเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 - 80ปีนั้น พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรณามีหน้าที่ต่อครอบครัว โดยจะต้องมีหน้าที่ในการทำงานบ้าน ได้แก่ ซักผ้า ต้มน้ำ หุงข้าว ทำกับข้าว หาฟืน หาไม้เกียะ หาอาหาร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ซึ่งเป็นหน้าที่ประจำวันที่ต้องทำ นอกเหนือจากงานเหล่านี้แล้ว ก็ยังต้องช่วยสามีทำงานนอกบ้านทุกอย่าง ซึ่งได้แก่งานในไร่ในนา งานเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ทั้งนี้งานนอกบ้านดังกล่าวนั้นปกติแล้วเป็นงานหลักของผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็ต้องช่วยงานด้วย เพราะภรณามีหน้าที่ ๆ จะต้องช่วยงานสามี ไม่ควรปล่อยให้สามีทำงานคนเดียว ถ้ามีเวลว่างก็ต้องไปช่วยงานสามี ไม่เช่นนั้นจะได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้านว่าเป็นภรรยาที่ไม่ดี ส่วนสามีนั้นถ้าไม่ช่วยภรรยาทำงานบ้านก็ไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติ และไม่ได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่มองว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของภรรยา สำหรับงานหาไม้ฟืน หาไม้เกียะ และหาอาหารนั้น สามีก็จะช่วยภรรยาด้วย โดยเมื่อสามีออกไปทำงานในไร่ในนาหรือในป่า ถ้าเจออาหารหรือไม้ฟืนไม้เกียะก็จะเอากลับมาบ้านด้วย แต่กล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่ของภรณามากกว่า เพราะภรณามีเวลว่างระหว่างวันมากกว่า ดังนั้นเมื่อไม้ฟืนใกล้จะ

หมดแล้วก็ต้องออกไปหาพื้นที่ๆ ใช้เวลาเป็นวันในการหา โดยผู้หญิงจะนัดเพื่อนบ้านไปด้วยกันเป็นกลุ่ม เพราะจะได้ช่วยกันหาและสนุกกว่าการไปคนเดียวด้วย ส่วนงานดำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ นั้นสามีจะช่วยภรรยาทำมากที่สุดตอนหลังคลอด ระยะเวลาของการแต่งงานที่สามีย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกันในบ้านของพ่อแม่ภรยานั้น ภรรยาก็เป็นลูกสาวที่ต้องทำงานบ้านช่วยพ่อแม่ตามปกติเหมือนตอนที่ยังไม่แต่งงาน แต่มีหน้าที่เพิ่มโดยต้องซักผ้าให้สามี และช่วยสามีทำงานเมื่อสามีออกไปทำงานในไร่ นา แต่เมื่อสามีภรรยาย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองตามลำพังแล้ว ภรรยาก็ต้องทำงานบ้านเองเต็มตัว ทำงานมากกว่าตอนที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของตน ทั้งนี้เพราะตอนที่อยู่บ้านของพ่อแม่ นั้น มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานต่าง ๆ แต่เมื่อสามีภรรยาย้ายออกมาอยู่ด้วยกันเองแล้ว ภรราค็มีหน้าที่ทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่มีญาติพี่น้องช่วยเหมือนก่อน เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ของภรยานั้น ภรราค็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานบ้าน และตอนหลังคลอดที่ภรรยาไม่สามารถทำงานได้ ก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานเช่นกัน แต่เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ในระหว่างที่ย้ายออกไปอยู่กับสามีด้วยกันเองนั้น สามีก็จะเป็นคนช่วยทำงาน ตอนหลังคลอดที่ภรรยาไม่สามารถทำงานได้ สามีก็จะช่วยทำงานเช่นกัน สามีจะช่วยงานภรรยามากที่สุดในช่วง 1-2 เดือนหลังคลอด ในระหว่างตั้งครรภ์ สามีจะช่วยงานภรยาน้อยกว่าช่วงตอนหลังคลอด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุนี้ให้สัมภาษณ์ว่า ในช่วงที่กำลังตั้งครรภ์นั้นตนสามารถทำงานบ้านเองได้ทุกอย่างจนกระทั่งคลอดแม้กระทั่งงานในไร่ นา เรียกได้ว่าทำงานได้เหมือนตอนปกติทุกอย่างจนกระทั่งคลอดลูก และเมื่อมีลูกแล้วภรราค็ต้องมีหน้าที่สำคัญเพิ่มมาอีก 1 อย่าง ก็คือ หน้าที่ในการเลี้ยงลูก ช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นี้ภรรยาจะทำงานนอกบ้านน้อยลง สามีต้องทำงานนอกบ้านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องอยู่บ้านทำงานบ้านและเลี้ยงลูกเป็นงานหลัก และเมื่อภรราค็มีลูกคนต่อมา ลูกคนโตก็จะเป็นเรือแรงสำคัญที่ช่วยแม่ดูแลน้อง แต่ก่อนนี้ยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มาช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงลูก ดังนั้นเมื่อภรรยาจำเป็นที่จะต้องไปทำงานในไร่ นา กับสามี ก็จะต้องสะพายลูกเอาไปเลี้ยงที่ไร่ นาด้วย ทำให้ลำบากมาก แต่ถ้ามีลูกคนอื่น ๆ ที่สามารถเลี้ยงน้องได้ แม่ก็จะฝากให้ดูแลน้อง สรุปแล้วจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปีนี้มีบทบาทการเป็นภรรยาโดยต้องทำงานทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน ซึ่งงานนอกบ้านก็คือหน้าที่หลักของผู้ชาย ที่ผู้หญิงก็ต้องช่วยสามีทำเช่นกัน แต่ในปัจจุบันนี้ทั้งสามีและภรรยาทำงานน้อยลง เพราะมีอายุมากแล้ว และมีลูกหลานช่วยทำงาน ทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน แต่สามีภรราค็ก็ยังช่วยงานบ้าง เช่น ภรรยาช่วยให้อาหารหมู ช่วยทำกับข้าว ช่วยปลูกข้าว เอาหญ้า เกี่ยวข้าว ช่วยเลี้ยงหลาน เป็นต้น สามีก็ช่วยงานในไร่ นา และช่วยเลี้ยงหลานบ้างเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปนั้นพบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยา มีหน้าที่ต่อครอบครัว โดยจะต้องมีหน้าที่ในการทำงานบ้าน ได้แก่ ซักผ้า ตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว หาฟืน หาไม้เกียะ หาอาหาร เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ซึ่งเป็นหน้าที่ประจำวันที่ต้องทำ นอกเหนือจากงานเหล่านี้แล้ว ก็ยังต้องช่วยสามีทำงานนอกบ้านทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ งานในไร่ งานเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ทั้งนี้งานนอกบ้านดังกล่าวนั้นปกติแล้วเป็นงานหลักของผู้ชาย แต่ผู้หญิง ก็ต้องช่วยงานด้วย เพราะภรรยา มีหน้าที่ ๆ จะต้องช่วยงานสามี ไม่ควรปล่อยให้สามีทำงานคนเดียว ถ้ามีเวลว่างก็จะต้องไปช่วยงานสามี ไม่เช่นนั้นจะได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้านว่าเป็นภรรยาที่ไม่ดี ส่วนสามีนั้นถ้าไม่ช่วยภรรยาทำงานบ้านก็ไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติ และไม่ได้รับการติฉินนินทาจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่มองว่างานบ้านเป็นหน้าที่ของภรรยา สำหรับงานหาไม้ฟืน หาไม้เกียะ และหาอาหารนั้น สามีก็จะช่วยภรรยาด้วย โดยเมื่อสามีออกไปทำงานในไร่หรือในป่า ถ้าเจออาหารหรือไม้ฟืนไม้เกียะก็จะเอากลับมาบ้านด้วย แต่กล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่ของภรยามากกว่า เพราะภรยามีเวลว่างระหว่างวันมากกว่า ดังนั้นเมื่อไม้ฟืนใกล้จะหมดแล้ว ก็จะต้องออกไปหาฟืนหาเกียะ ใช้เวลาเป็นวันในการหา โดยผู้หญิงจะนัดเพื่อนบ้านไปด้วยกันเป็นกลุ่ม เพราะจะได้ช่วยกันหาและสนุกกว่าการไปคนเดียวด้วย ส่วนงานตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่นั้น สามีจะช่วยภรรยาทำมากที่สุดตอนหลังคลอด ระยะแรกของการแต่งงานที่สามีย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกันในบ้านของพ่อแม่ภรยานั้น ภรยาก็เป็นลูกสาวที่ต้องทำงานบ้านช่วยพ่อแม่ตามปกติเหมือนตอนที่ยังไม่แต่งงาน แต่มีหน้าที่เพิ่มโดยต้องซักผ้าให้สามี และช่วยสามีทำงานเมื่อสามีออกไปทำงานในไร่ในนา แต่เมื่อสามีภรยาย้ายออกไปสร้างบ้านอยู่ด้วยกันเองตามลำพังแล้ว ภรยาก็ต้องทำงานบ้านเองเต็มตัว ทำงานมากกว่าตอนที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของตน ทั้งนี้เพราะตอนที่อยู่บ้านของพ่อแม่ นั้น มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานต่าง ๆ แต่เมื่อสามีภรยาย้ายออกมาอยู่ด้วยกันเองแล้ว ภรยาก็มีหน้าที่ทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่มีญาติพี่น้องช่วยเหมือนก่อน เมื่อภรยาดั้งครรภ์ในระหว่างที่อยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ของภรยานั้น ภรยาก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานบ้าน และตอนหลังคลอดที่ภรยาไม่สามารถทำงานได้ ก็มีพ่อแม่พี่น้องช่วยทำงานเช่นกัน แต่เมื่อภรยาดั้งครรภ์ในระหว่างที่ย้ายออกไปอยู่กับสามีด้วยกันเองนั้น สามีก็จะเป็นคนช่วยทำงาน ตอนหลังคลอดที่ภรยาไม่สามารถทำงานได้ สามีก็จะช่วยทำงานเช่นกัน สามีจะช่วยงานภรยามากที่สุดในช่วง 1-2 เดือนหลังคลอด ในระหว่างตั้งครรภ์สามีจะช่วยงานภรยาน้อยกว่าตอนหลังคลอด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุนี้ให้สัมภาษณ์ว่า ในช่วงที่กำลังตั้งครรภ์นั้น ตนสามารถทำงานบ้านเองได้ทุกอย่างจนกระทั่งคลอด แม้กระทั่งงานในไร่ในนา เรียกได้ว่าทำงานได้เหมือนตอนปกติทุกอย่างจนกระทั่งคลอดลูก และเมื่อมีลูกแล้วภรยาก็ต้องมีหน้าที่สำคัญเพิ่มมาอีก 1 อย่าง ก็คือ หน้าที่ในการเลี้ยงลูก ช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นี้ภรยาจะทำงานนอกบ้านน้อยลง สามีต้องทำงานนอกบ้านคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะภรยาจะต้องอยู่บ้าน

ทำงานบ้านและเลี้ยงลูกเป็นหลัก และเมื่อภรรยา มีลูกคนต่อมา ลูกคนโตก็จะเป็นเรี่ยวแรงสำคัญ ที่ช่วยแม่ดูแลน้อง แต่ก่อนนี้ยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูลูก ดังนั้นเมื่อภรรยา จำเป็นที่จะต้องไปทำงานในไร่กับสามี ก็จะต้องสะพายลูกเอาไปเลี้ยงที่ไร่มา ด้วย ทำให้ลำบากมาก แต่ถ้ามีลูกคนอื่น ๆ ที่สามารถเลี้ยงน้องได้ แม่ก็จะฝากให้ดูแลน้อง สรุปลงแล้วจะเห็นได้ว่าผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปนี้ มีบทบาทการเป็นภรรยาโดยต้องทำงานทั้งงาน ในบ้านและงานนอกบ้าน ซึ่งงานนอกบ้านก็คือหน้าที่หลักของผู้ชาย ที่ผู้หญิงก็ต้องช่วยสามีทำ เช่นกัน แต่ในปัจจุบันนี้ทั้งสามีและภรรยาไม่ค่อยได้ทำงานแล้ว เนื่องจากมีอายุมากแล้ว และมีลูกหลานทำงาน ทั้งงานบ้านและงานในไร่มา ลูกหลานคอยดูแลเรื่องอาหารการกิน และจัดหา ข้าวปลาอาหารให้กินทุกมื้อ

หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อพ่อแม่และญาติพี่น้องของสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยา มีหน้าที่ ต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี โดยหลังแต่งงานได้ 3 วัน สามีจะต้องกลับไปบ้านพ่อแม่เพื่อนัดวัน ที่ทางบ้านจะมีความพร้อมพอที่จะให้สามีพาภรรยาไปที่บ้านได้ เมื่อนัดวันได้แล้วสามีก็จะกลับมา บอกภรรยาที่บ้าน และเมื่อถึงกำหนดทั้งสามีและภรรยาจะต้องพากันกลับไปที่บ้านของพ่อแม่สามี ซึ่งภรรยาจะต้องไปหาพิน หุงข้าว และต้มเหล้าให้พ่อแม่สามี ต้องทำงานบ้านอยู่ที่บ้านพ่อแม่ สามี 7 วัน แล้วจึงพากันกลับมาอยู่ที่บ้านของภรรยาตามเดิม แต่สำหรับกรณีศึกษา 3 คนที่ แต่งงานกับสามีคนเมือง หลังแต่งงานไม่ต้องมาทำงานให้พ่อแม่สามีที่บ้านพ่อแม่สามี มีคนหนึ่ง ที่แต่งงานกับสามีมาได้ 6 ปีแล้วยังไม่เคยรู้จักพ่อแม่สามีเลย เพราะสามีไม่เคยพาไปหา และ พ่อแม่สามีก็ไม่เคยมาหาด้วย ส่วนผู้หญิงอีก 2 คนนั้นเคยไปหาพ่อแม่สามีแค่ไม่กี่ครั้ง แต่ก็ไม่ได้ สนทนสนมด้วยแต่อย่างใด เมื่อแต่งงานแล้วภรรยาจะไม่ได้มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี คนที่เป็นหลัก ในการดูแลพ่อแม่สามี ก็คือ ญาติพี่น้องของสามีที่อยู่บ้านกับพ่อแม่ โดยพี่น้องของสามีอาจยัง ไม่ได้แต่งงาน หรือแต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่แต่งงานแล้วอยู่บ้าน เดียวกันกับพ่อแม่ก็จะเป็นลูกสาว เพราะพ่อแม่จะอยู่กับลูกสาวและลูกเขย จะไม่อยู่กับลูกชาย และลูกสะใภ้ ดังนั้นคนที่ทำหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามีก็คือครอบครัวของพี่สาวหรือน้องสาวของสามีที่ แต่งงานแล้ว หรือญาติพี่น้องของสามีคนที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม ภรรยาอาจ มาเยี่ยมหาพ่อแม่สามีที่บ้าน นำอาหารหรือขนมมาฝากพ่อแม่สามี ซึ่งถือเป็นความพอใจส่วนตัว ของภรรยา ไม่ใช่เป็นหน้าที่ เพราะถ้าไม่ทำก็ไม่ได้ถูกใครตำหนิติเตียน นอกจากนี้เวลาที่ทางบ้าน สามีขาดแรงงานช่วยในการทำนาทำไร่ สามีกับภรรยาก็อาจไปช่วยงานทางบ้านพ่อแม่สามีได้โดย ไม่ต้องเป็นการเอามือกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยา มีหน้าที่ ต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี โดยหลังแต่งงานได้ 3 วัน สามีจะต้องกลับไปบ้านพ่อแม่เพื่อนัดวัน ที่ทางบ้านจะมีความพร้อมพอที่จะให้สามีพาภรรยาไปที่บ้านได้ เมื่อนัดวันได้แล้วสามีก็จะกลับมา บอกภรรยาที่บ้าน และเมื่อถึงวันกำหนด ทั้งสามีและภรรยาจะต้องพากันกลับไปที่บ้านของพ่อแม่ สามี ซึ่งภรรยาจะต้องไปหาพิน หุงข้าว และต้มเหล้าให้พ่อแม่สามี ต้องทำงานบ้านอยู่ที่บ้าน พ่อแม่สามี 7 วัน แล้วจึงพากันกลับมาอยู่ที่บ้านของภรรยาตามเดิม เมื่อแต่งงานแล้วภรรยาจะ ไม่ได้มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี คนที่เป็นหลักในการดูแลพ่อแม่สามี ก็คือญาติพี่น้องของสามีที่อยู่ บ้านกับพ่อแม่ โดยพี่น้องของสามีอาจยังไม่ได้แต่งงาน หรือแต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่แต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ก็จะเป็นลูกสาว เพราะพ่อแม่จะอยู่กับ ลูกสาวและลูกเขย จะไม่อยู่กับลูกชายและลูกสะใภ้ ดังนั้นคนที่มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี ก็คือ ครอบครัวของพี่สาวหรือน้องสาวของสามีที่แต่งงานแล้ว หรือญาติพี่น้องของสามีคน ที่อยู่บ้าน เดียวกันกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม ภรรยาอาจมาเยี่ยมหาพ่อแม่สามีที่บ้าน นำอาหารหรือขนม มาฝากพ่อแม่สามี ซึ่งถือเป็นเป็นความพอใจส่วนตัวของภรรยา ไม่ใช่เป็นหน้าที่ เพราะถ้าไม่ทำ ก็ไม่ได้ถูกใครตำหนิติเตียน นอกจากนี้เวลาที่ทางบ้านสามีขาดแรงงานช่วยในการทำนาทำไร่ สามีกับภรรยาก็อาจไปช่วยงานทางบ้านพ่อแม่สามีได้โดยไม่ต้องเป็นการเอามื้อกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยา มีหน้าที่ ต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี โดยหลังแต่งงานได้ 3 – 7 วัน สามีจะต้องกลับไปบ้านพ่อแม่เพื่อ นัดวันที่ทางบ้านจะมีความพร้อมพอที่จะให้สามีพาภรรยาไปที่บ้านได้ เมื่อนัดวันได้แล้วสามีก็จะ กลับมาบอกภรรยาที่บ้าน และเมื่อถึงกำหนดทั้งสามีและภรรยาจะต้องพากันกลับไปที่บ้านของ พ่อแม่สามี ซึ่งภรรยาจะต้องไปหาพิน หุงข้าว และต้มเหล้าให้พ่อแม่สามี ต้องทำงานบ้านอยู่ ที่บ้านพ่อแม่สามีประมาณ 7 วัน แล้วจึงพากันกลับมาอยู่ที่บ้านของภรรยาตามเดิม เมื่อแต่งงาน แล้วภรรยาจะไม่ได้มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี คนที่เป็นหลักในการดูแลพ่อแม่สามีก็คือญาติพี่น้อง ของสามีที่อยู่บ้านกับพ่อแม่ โดยพี่น้องของสามีอาจยังไม่ได้แต่งงาน หรือแต่งงานแล้วอยู่บ้าน เดียวกันกับพ่อแม่ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่แต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ก็จะเป็นลูกสาว เพราะ พ่อแม่จะอยู่กับลูกสาวและลูกเขย จะไม่อยู่กับลูกชายและลูกสะใภ้ ดังนั้นคนที่มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ สามี ก็คือ ครอบครัวของพี่สาวหรือน้องสาวของสามีที่แต่งงานแล้ว หรือญาติพี่น้องของสามีคน ที่ อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม ภรรยาอาจมาเยี่ยมหาพ่อแม่สามีที่บ้าน นำอาหารหรือ ขนมมาฝากพ่อแม่สามี ซึ่งถือเป็นเป็นความพอใจส่วนตัวของภรรยา ไม่ใช่เป็นหน้าที่ เพราะถ้า ไม่ทำก็ไม่ได้อีกใครตำหนิติเตียน นอกจากนี้เวลาที่ทางบ้านสามีขาดแรงงานช่วยในการทำนาทำไร่ สามีกับภรรยาก็อาจไปช่วยงานทางบ้านพ่อแม่สามีได้โดยไม่ต้องเป็นการเอามื้อกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า เมื่อแต่งงานแล้วภรรยาทำหน้าที่ต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี โดยหลังแต่งงานได้ 3 – 7 วัน สามีจะต้องกลับไปบ้านพ่อแม่เพื่อในวันที่ยังบ้านจะมีความพร้อมพอที่จะให้สามีพาภรรยาไปที่บ้านได้ เมื่อนัดวันได้แล้วสามีก็จะกลับมาบอกภรรยาที่บ้าน และเมื่อถึงกำหนดทั้งสามีและภรรยาจะต้องพากันกลับไปที่บ้านของพ่อแม่สามี ซึ่งภรรยาจะต้องไปหาพิน หุงข้าว และต้มเหล้าให้พ่อแม่สามี ต้องทำงานบ้านอยู่ที่บ้านพ่อแม่สามีประมาณ 7 วัน แล้วจึงพากันกลับมาอยู่ที่บ้านของภรรยาตามเดิม เมื่อแต่งงานแล้วภรรยาจะไม่ได้มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี คนที่เป็นหลักในการดูแลพ่อแม่สามีก็คือญาติพี่น้องของสามีที่อยู่บ้านกับพ่อแม่ โดยพี่น้องของสามีอาจยังไม่ได้แต่งงาน หรือแต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ซึ่งถ้าเป็นกรณีนี้แต่งงานแล้วอยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ก็จะเป็นลูกสาว เพราะพ่อแม่จะอยู่กับลูกสาวและลูกเขย จะไม่อยู่กับลูกชายและลูกสะใภ้ ดังนั้นคนที่มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่สามี ก็คือ ครอบครัวของพี่สาวหรือน้องสาวของสามีที่แต่งงานแล้ว หรือญาติพี่น้องของสามีคนนี้อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม ภรรยาอาจมาเยี่ยมหาพ่อแม่สามีที่บ้าน นำอาหารหรือขนมมาฝากพ่อแม่สามี ซึ่งถือเป็นเป็นความพอใจส่วนตัวของภรรยา ไม่ใช่เป็นหน้าที่ เพราะถ้าไม่ทำก็ไม่ได้ถูกใครตำหนิติเตียน นอกจากนี้เวลาที่ทางบ้านสามีขาดแรงงานช่วยในการทำนาทำไร่ สามีกับภรรยาก็อาจไปช่วยงานทางบ้านพ่อแม่สามีได้โดยไม่ต้องเป็นการเอามื้อกัน

การตัดสินใจในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงเหล่านี้เป็นภรรยาที่เริ่มมีอำนาจตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัวมากขึ้น เพราะจะมีลักษณะการคุยปรึกษากันระหว่างสามีภรรยา มิใช่สามีเป็นผู้ตัดสินใจคนเดียวทุกเรื่อง ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาคนหนึ่งแต่งงานกับคนเมือง และมีอาชีพค้าขายนั้น ถือเป็นผู้นำครอบครัว เพราะเธอเป็นคนวางแผนเรื่องการค้าขาย ดูแลกิจการค้าขาย และเป็นคนตัดสินใจเรื่องการเลือกซื้อของมาขาย นอกจากนี้ผู้หญิงในช่วงวัยดังกล่าวเริ่มมีปากเสียงกับสามีมากขึ้น มากกว่าคนรุ่นเก่า อาจเป็นเพราะเริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง มีความไม่เห็นด้วยกับสามี และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ส่วนใหญ่พบในกรณีศึกษาที่เป็นผู้หญิงที่เรียนหนังสือ ทำงานมีรายได้เป็นของตัวเอง และมีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอกมาก ได้แก่ กรณีศึกษาที่ทำงานรับจ้างเป็นครูสอนเด็กเล็ก ซึ่งเรียนจบชั้น ม.3 และออกไปทำงานรับจ้างที่ต่างจังหวัดเป็นระยะเวลาหลายปี สามารถพูดภาษาไทยเหนือและภาษาไทยกลางได้ อ่านเขียนภาษาไทยได้ และได้รับการฝึกอบรมเรื่องการเลี้ยงดูเด็กเล็กจากกรมพัฒนาชุมชน ทำให้มีโอกาสได้สัมผัสกับโลกภายนอกและคนภายนอกมาก และกรณีศึกษาอีกคนหนึ่งที่มีอาชีพค้าขาย ซึ่งเรียนจบชั้น ป.4 สามารถฟังพูดอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ในขณะที่

สามีเป็นคนเมืองแต่ไม่ได้เรียนหนังสือ นอกจากนี้ยังเคยไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนมาหลายปี จึงมีโอกาสติดต่อกับคนภายนอกมาก สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องการซื้อของใหญ่ เช่น ซื้อรถจักรยานยนต์ รถกระบะ เครื่องใช้ไฟฟ้า จะเป็นการตัดสินใจร่วมกัน มีการปรึกษากันก่อนที่จะตัดสินใจซื้อ แต่ถ้าเป็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น อาหาร ขนม ของใช้ ภรรยาตัดสินใจได้เองโดยไม่ต้องปรึกษาสามี สำหรับเรื่องการศึกษาของลูกก็เป็นการตัดสินใจร่วมกันเช่นกัน เรื่องใดก็ตามที่ปรึกษากันแล้วภรรยาไม่เห็นด้วย เรื่องนั้นก็ต้องถูกระงับไป ในขณะเดียวกันเรื่องใดก็ตามที่ปรึกษากันแล้วสามีไม่เห็นด้วย เรื่องนั้นก็ต้องถูกระงับไปเช่นกัน แสดงให้เห็นว่ามีลักษณะของการยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และมีการตัดสินใจร่วมกัน ถึงแม้จะเป็นกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นผู้นำครอบครัวก็ตาม

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า การตัดสินใจในครอบครัวจะเป็นในลักษณะปรึกษารือกัน และฟังความคิดเห็นของกันและกัน แต่ผู้หญิงมักไม่ค่อยเถียงผู้ชาย และยอมให้ผู้ชายเป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เสมอ ส่วนผู้หญิงมีลักษณะยอมตามยังงี้ก็ได้ แล้วแต่สามี สามีตัดสินใจอย่างไรก็ยอมรับการตัดสินใจนั้น แต่ก่อนการตัดสินใจจะมีการเล่าและพูดคุยกันก่อน ลูก ๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ เพราะลูกช่วยทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นเมื่อเวลาจะต้องซื้อของสำคัญต่าง ๆ เช่น รถมอเตอร์ไซด์ รถกระบะ หรือตัดสินใจเพาะปลูกพืชชนิดใดเพื่อขายในปีนั้น ลูก ๆ ก็จะมีส่วนช่วยคิดตัดสินใจด้วย ส่วนเรื่องการศึกษาของลูกนั้นเป็นการตัดสินใจของลูกเองว่าจะเรียนหรือไม่เรียน และจะเรียนถึงขั้นไหน เรื่องนี้พ่อแม่ไม่สามารถบังคับลูกได้ เพราะถ้าลูกไม่ยอมเรียนแล้วบังคับให้เรียน ลูกก็จะหนีเรียนในที่สุด ถ้าไม่เรียนก็หางานทำ หรือช่วยงานพ่อแม่ที่บ้านก็ได้ สำหรับการตัดสินใจเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ตัดสินใจซื้ออาหาร ขนม ของใช้ในครอบครัว ภรรยาก็สามารถตัดสินใจได้เองโดยไม่ต้องปรึกษาสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า การตัดสินใจในครอบครัวจะเป็นในลักษณะปรึกษารือกัน แต่ผู้หญิงมักไม่ค่อยเถียงผู้ชาย และยอมให้ผู้ชายเป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เสมอ ผู้หญิงจะมีลักษณะยอมตาม ยังงี้ก็ได้ แล้วแต่สามี สามีตัดสินใจอย่างไรก็ยอมรับการตัดสินใจนั้น ส่วนใหญ่เรื่องที่ตัดสินใจจะเป็นเรื่องการขายสัตว์เลี้ยง และการซื้อสัตว์เลี้ยง ไม่ว่าจะเป็นหมู วัว ควาย และไก่ โดยก่อนการตัดสินใจจะมีการเล่าและพูดคุยปรึกษารือกันก่อน แต่ปัจจุบันเมื่อมีลูกมีหลานแล้ว ลูกสาวและลูกเขยที่อยู่บ้านเดียวกันจะเป็นคนตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว เพราะเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัว แต่จะมีการปรึกษาพ่อแม่มากในเรื่องการตัดสินใจเกี่ยวกับประเพณีหรือพิธีกรรมตามความเชื่อของกะเหรี่ยง เช่น

การเลี้ยงผีไร่ การเลี้ยงผีนา การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีมัดมือ เป็นต้น ในปัจจุบันเริ่มมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจมาก เช่น เรื่องการซื้อของใช้ภายในบ้าน เรื่องการปลูกพืชเพื่อขายเป็นรายได้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการตัดสินใจของครอบครัวลูกสาวที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ พ่อแม่จะไม่ก้าวก่ายการตัดสินใจของลูก ส่วนเรื่องการศึกษาของลูกนั้นไม่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจ เพราะสมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่ เด็ก ๆ จะไม่ได้เรียนหนังสือ โดยจะอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำงาน ส่วนการตัดสินใจเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ซื้ออาหาร ขนม ของใช้ต่าง ๆ ครอบครัวของลูกสาวเป็นคนตัดสินใจเช่นกัน สมัยก่อนสามีจะเป็นคนตัดสินใจ เนื่องจากแต่ก่อนนี้ที่บ้านแม่ชะบู่ยังไม่มีร้านค้า และยังไม่มีการนำของขึ้นมาจากขายในชุมชน ดังนั้นเวลาขายสัตว์เลี้ยงได้เงินมา สามีจะต้องเป็นผู้นำเงินออกไปซื้อของนอกชุมชน เพราะผู้ชายมีหน้าที่ติดต่อกับคนภายนอก หรือเวลาที่สามีนำสัตว์เลี้ยงออกไปขาย เมื่อได้เงินมาก็จะซื้อของกลับมาบ้าน ดังนั้นการตัดสินใจซื้อของจึงเป็นหน้าที่ของสามี แต่บางครั้งภรรยา ก็บอกให้สามีซื้อของอะไรบ้างกลับมาบ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า การตัดสินใจในครอบครัวจะเป็นในลักษณะปรึกษาหารือกัน แต่ผู้หญิงมักไม่ค่อยเถียงผู้ชาย และยอมให้ผู้ชายเป็นคนตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เสมอ ผู้หญิงจะมีลักษณะยอมตาม ยังไงก็ได้ แล้วแต่สามี สามีตัดสินใจอย่างไร ก็ยอมรับการตัดสินใจนั้น ส่วนใหญ่เรื่องที่ตัดสินใจจะเป็นเรื่องการขายสัตว์เลี้ยง และการซื้อสัตว์เลี้ยง ไม่ว่าจะเป็หมู วัว ควาย และไก่ โดยก่อนการตัดสินใจจะมีการเล่าและพูดคุยปรึกษาหารือกันก่อน จากนั้นสามีจะเป็นคนนำสัตว์เลี้ยงไปขาย หรือไปหาซื้อสัตว์เลี้ยง การเดินทางออกไปติดต่อกับคนภายนอกเป็นหน้าที่ของสามี สามีจะเป็นคนจัดการเอง ส่วนเรื่องการซื้ออาหารและของใช้ในครอบครัว จะมีการปรึกษากันก่อนว่าจะซื้ออะไร โดยสามีเป็นคนออกไปซื้อ เพราะสถานที่ขายของอยู่ไกล ไม่เหมือนสมัยนี้ที่มีร้านค้าอยู่ใกล้ ๆ และมีรถเข้ามาขายของถึงในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันเมื่อมีลูกมีหลานแล้ว ลูกสาวและลูกเขยที่อยู่บ้านเดียวกันจะเป็นคนตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว เพราะเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัว แต่จะมีการปรึกษาพ่อแม่มากในเรื่องการตัดสินใจเกี่ยวกับประเพณีหรือพิธีกรรมตามความเชื่อของกะเหรี่ยง เช่น การเลี้ยงผีไร่ การเลี้ยงผีนา การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีมัดมือ เป็นต้น ในปัจจุบันเริ่มมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจมาก เช่น เรื่องการซื้อของใช้ภายในบ้าน เรื่องการปลูกพืชเพื่อขาย เป็นรายได้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการตัดสินใจของครอบครัวลูกสาวที่อยู่บ้านเดียวกันกับพ่อแม่ พ่อแม่จะไม่ก้าวก่ายการตัดสินใจของลูก ส่วนเรื่องการศึกษาของลูกนั้นไม่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจ เพราะสมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียนบ้านแม่ชะบู่ เด็ก ๆ จะไม่ได้เรียนหนังสือ โดยจะอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำงาน ส่วนเรื่อง การตัดสินใจเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ซื้ออาหาร ขนม ของใช้ต่าง ๆ ฯลฯ ครอบครัวของลูกสาวเป็นคนตัดสินใจ

การวางแผนครอบครัว

ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้จะสังเกตได้ว่ามีบุตรไม่เกิน 3 คน ทั้งนี้เพราะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิดว่าเป็นวิธีการป้องกันไม่ให้มีบุตร ซึ่งตนก็ไม่ต้องการมีบุตรมาก ดังนั้นตนจึงไปรับบริการคุมกำเนิดที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปะ บางครั้งก็ไปถอนยาคุมแบบบอแก้ว ส่วนใหญ่ใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบฉีดยาคุม โดยฉีดทุก ๆ 3 เดือน กรณีศึกษาบางรายก็ทำหมันแล้ว เหตุผลที่ทำหมันเพราะไม่ต้องการมีลูกอีก และจะได้ไม่ต้องไปเสียเงินเสียเวลาฉีดยาคุมบ่อย ๆ เหตุผลที่ไม่อยากมีลูกมากเพราะมีฐานะยากจน ไม่มีเงินส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงเดี๋ยวนี้นี้เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูกมากขึ้น โดยยกเข้ามาเป็นเหตุผลสำหรับการคุมกำเนิด นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าผู้หญิงมีการวางแผนครอบครัวโดยพิจารณาว่าเมื่อไหร่จึงจะถึงเวลาเหมาะสมที่จะมีบุตร ดังเช่นกรณีศึกษาชายหนึ่งที่รอให้บุตรคนแรกมีอายุ ได้ 6 ปีก่อนแล้วจึงไม่ฉีดยาคุม เพื่อปล่อยให้บุตรคนที่สองต่อมา ทั้งนี้เพื่อบุตรคนแรกจะได้ช่วยดูแลน้องได้ และส่วนใหญ่เมื่อผู้หญิงแต่งงานครั้งแรกจะไม่มี การฉีดยาคุมกำเนิดเลย เพราะจะได้มีลูกคนแรกได้ทันที แต่มีกรณีศึกษาคนหนึ่งที่ไม่ฉีดยาคุมตั้งแต่แต่งงาน ทั้งนี้ให้เหตุผลว่ายังมีฐานะจนอยู่ ไม่พร้อมที่จะมีลูกคนแรก เอาไว้สร้างฐานะให้ดีกว่านี้แล้วจึงปล่อยให้ลูกคนแรก แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเริ่มมีการคำนึงถึงการวางแผนครอบครัว โดยไม่คิดปล่อยให้ตัวเองมีบุตรคนแรกทั้งที่ยังไม่พร้อม

ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีนี้จะสังเกตได้ว่ามีบุตรเกิน 3 คน ทั้งนี้เพราะยังไม่มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิดเท่าที่ควร ถึงแม้จะมีหมอเคลื่อนที่เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับ การคุมกำเนิด และบริการฉีดยาคุมกำเนิดให้ แต่ก็มาไม่สม่ำเสมอ ชาวบ้านจึงได้รับการฉีด ยาคุมไม่ต่อเนื่อง ครั้นจะออกไปรับบริการฉีดยาคุมกำเนิดที่สถานีอนามัยบอแก้ว ก็ไม่สามารถไปได้ เนื่องจากติดขัดเรื่องเงิน และการเดินทาง ทำให้ต้องตั้งครรรภ์ในที่สุด กรณีศึกษาบางคนที่ไม่ได้ไปรับบริการคุมกำเนิด เพราะต้องการมีบุตรมาก เพื่อเป็นแรงงานในครอบครัว จากการสัมภาษณ์ กรณีศึกษาจำนวน 15 คนนั้นพบว่า ระยะเวลาที่ได้คุมกำเนิดเลย จนกระทั่งมีสาธารณสุขชุมชน เข้ามา จึงไปรับบริการฉีดยาคุม บางคนก็ไม่เคยฉีดยาคุมเลยทั้งที่ระยะหลังมีหมอเข้ามาฉีดยาคุมให้ เพราะเป็นวัยหมดประจำเดือนแล้ว แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในช่วงอายุนี้ยังไม่มีการคำนึงถึงการวางแผนครอบครัว

ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปีนี้จะสังเกตได้ว่ามีบุตรเกิน 3 คน ทั้งนี้เพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิด เพราะไม่มีหมอ ไม่รู้จักหมอเลยด้วยซ้ำ ไม่รู้จักการคุมกำเนิดใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้หญิงในช่วงอายุนี้จึงไม่มีการวางแผนครอบครัว ดังนั้นจึงทำให้มีบุตรมาก

ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปนี้จะสังเกตได้ว่ามีบุตรเกิน 3 คน ทั้งนี้เพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิด เพราะไม่มีหมอ ไม่รู้จักหมอ ไม่รู้จักการคุมกำเนิดใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้หญิงในช่วงอายุนี้จึงไม่มีการวางแผนครอบครัว ดังนั้นจึงทำให้มีบุตรมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสามีในทางที่ดี โดยมีเรื่องทะเลาะหรือมีปากเสียงกันบ้างตามประสาผัวเมีย แต่ก็ไม่รุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน ส่วนใหญ่เรื่องที่ทะเลาะกันมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน การเที่ยวเตร่ของสามี เรื่องผู้หญิง เรื่องให้สามีช่วยทำงานบ้านและช่วยเลี้ยงลูก เป็นต้น มี 1 รายที่มีความสัมพันธ์กับสามีในทางที่ไม่ดี คือมีปากเสียงกับสามีบ่อยครั้ง ถึงขนาดอยากจะเลิกกับสามีคนนี้ไปเลย เนื่องจากไม่พอใจที่สามีนี้มักจะขับรถออกไปไหนก็ได้ตามใจชอบ บางครั้งหายไปทีละหลายวัน โดยที่ตนไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ เพราะเป็นห่วงลูก และผู้วิจัยไม่แน่ใจว่ามีเรื่องเจ้าชู้กับผู้หญิงคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่ แต่ทราบว่าจะทะเลาะกันบ่อย ๆ และไม่พอใจสามีกรณีศึกษาอีกรายหนึ่งก็ทะเลาะกับสามีและไม่พอใจสามีบ่อย ๆ เช่นกัน แต่กรณีศึกษาไม่สามารถบอกผู้วิจัยได้ว่าส่วนใหญ่ทะเลาะและไม่พอใจสามีเรื่องอะไร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสามีในทางที่ดี โดยมีเรื่องทะเลาะหรือมีปากเสียงกันบ้างตามประสาผัวเมีย แต่ก็ไม่รุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน ส่วนใหญ่เรื่องที่มีปากเสียงกันเป็นเรื่องการตีแม่เหล้า และเรื่องสามีชู้เกียจ

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสามีในทางที่ดี ไม่ค่อยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน สมัยสาว ๆ อาจจะมีเรื่องทะเลาะกันบ้างส่วนใหญ่เป็นเรื่องการทำงาน แต่ก็ไม่รุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน ปัจจุบันไม่ทะเลาะกันเพราะมีอายุมากกันแล้ว อยู่ด้วยกันแบบพึ่งพาและเอื้ออาทรต่อกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสามีในทางที่ดี ไม่ค่อยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน มีก็แต่เพียงพูดว่ากันเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็ไม่รุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน สมัยก่อนอาจจะมีเรื่องทะเลาะกันบ้าง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการทำงาน แต่ปัจจุบันไม่ทะเลาะกันเพราะมีอายุมากกันแล้ว อยู่ด้วยกันแบบพึ่งพาและเอื้ออาทรต่อกัน

ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาขัดแย้งกับสามีบ้างในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และแก้ไขความขัดแย้งด้วยการพูดคุยกันหรือต่อกัน แต่ไม่ได้รุนแรงถึงขั้นทะเลาะวิวาทตบตีทำร้ายร่างกายกัน กรณีศึกษารายหนึ่งมีปัญหาขัดแย้งกับสามีในเรื่องส่วนตัวที่สามีค่อนข้างเป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง อยากจะทำอะไรหรืออยากจะไปไหนก็ต้องทำให้ได้ ไปให้ได้ และไม่คอยอยู่บ้าน บางครั้งหายไปคราวละหลายวัน รู้สึกว่าครอบครัวไม่เป็นครอบครัว ไม่เหมือนครอบครัวคนอื่นที่สามีอยู่ด้วยกันตลอด เพราะทำงานอยู่ที่บ้านแม่จะปู แต่สามีเดินทางไปทำงานรับจ้างทั่วไปตามที่ต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ค่อยได้อยู่บ้านเท่าที่ควร และถึงแม้จะต่อว่าสามีหลายครั้ง แต่สามีก็ได้ปรับปรุงตัวเอง ส่วนกรณีศึกษารายอื่น ๆ ก็มีความขัดแย้งกับสามีบ้างในเรื่องความประพฤติของสามี เช่น สามีขี้เกียจ สามีเที่ยวเก่ง สามีไม่ช่วยทำงานบ้านหรือดูแลลูก และเรื่องความเห็นไม่ตรงกัน เช่น ความเห็นไม่ตรงกันเรื่องการทำมาหากิน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาขัดแย้งกับสามีบ้างในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และแก้ไขความขัดแย้งด้วยการพูดคุยกันหรือต่อกัน แต่ไม่ได้รุนแรงถึงขั้นทะเลาะวิวาทตบตีทำร้ายร่างกายกัน ส่วนใหญ่เรื่องที่ทะเลาะกันเป็นเรื่องการดื่มเหล้าของสามี เนื่องจากสามีดื่มเหล้ามากเกินไปในบางครั้ง เป็นห่วงสามีว่าจะไปหกล้มได้รับบาดเจ็บจากการเมาเหล้า นอกจากนี้ยังมีเรื่องของความขี้เกียจ ซึ่งบางครั้งสามีก็ขี้เกียจ ภรรยาจึงต่อว่าสามี เป็นต้น ความขัดแย้งในครอบครัวที่เป็นปัญหาใหญ่โตนั้นไม่มี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งกับสามี มีบ้างในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน การทำงานร่วมกัน เป็นต้น โดยเมื่อไม่พอใจกันก็เพียงแค่ว่ากันหรือต่อกัน ไม่รุนแรงถึงขั้นทะเลาะวิวาทตบตีทำร้ายร่างกายกัน ปัจจุบันไม่มีการทะเลาะกันเลย มีแต่การพูดคุยกันมากกว่า กรณีศึกษาบางรายมีปัญหาขัดแย้งกับสามี โดยเรื่องที่เป็นปัญหาขัดแย้งนั้น คือ เรื่องที่สามีติดยา

เสพติด ไม่ทำงานทำการ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ลูกเมียต้องลำบาก ซึ่งถือเป็นปัญหาขัดแย้งที่เป็นเรื่องใหญ่ ถึงขั้นทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายกันทีเดียว ผู้หญิงสมัยก่อนจะมีปัญหาขัดแย้งกับสามีที่เป็นเรื่องใหญ่ที่สุดก็คือ ปัญหาสามีติดยาเสพติด นอกนั้นก็ไม่มีปัญหาขัดแย้งใดที่เป็นเรื่องใหญ่โต

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งกับสามี มีบ้างในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน การทำงานร่วมกัน เป็นต้น โดยเมื่อไม่พอใจกันก็เพียงแค่พูดคุยกันหรือต่อกว่ากัน ไม่รุนแรงถึงขั้นทะเลาะวิวาทตบตีทำร้ายร่างกายกัน ปัจจุบันไม่มีการทะเลาะกัน มีแต่การพูดคุยกันมากกว่า สำหรับกรณีศึกษาส่วนใหญ่สามีตายไปแล้ว มีกรณีศึกษาบางรายมีปัญหาขัดแย้งกับสามี โดยเรื่องที่เป็นปัญหาขัดแย้งกัน คือ เรื่องที่สามีติดยาเสพติด ไม่ทำงานทำการ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ลูกเมียต้องลำบาก ซึ่งถือเป็นปัญหาขัดแย้งที่เป็นเรื่องใหญ่ ถึงขั้นทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายกันทีเดียว ไม่มีปัญหาใดที่เป็นความขัดแย้งใหญ่โตเท่ากับปัญหาสามีติดยาเสพติด

ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ภรรยาที่มีความคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านและช่วยเหลือลูกมากขึ้น กรณีศึกษาบางคนต้องการให้สามีดื่มเหล้าให้น้อยลง เพราะเป็นห่วงสุขภาพของสามี บางคนต้องการให้สามีลดการเอาแต่ใจของตัวเองลง มีโช้ยอยากทำอะไร อยากจะไปไหน ก็ทำ ก็ไป โดยไม่คิดถึงความรู้สึกของภรรยาบ้าง อยากให้สามีให้เวลากับครอบครัวมากกว่านี้ บางคนคาดหวังให้สามีขยันทำงานให้มากขึ้น บางคนคาดหวังให้สามีเที่ยวให้น้อยลง แต่ส่วนใหญ่ทุกคนจะคาดหวังให้สามีช่วยทำงาน โดยเฉพาะการทำงานบ้านและการเลี้ยงดูลูก

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 41 – 60 ปี พบว่า ภรรยาที่มีความคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านมากขึ้น กรณีศึกษาบางคนต้องการให้สามีดื่มเหล้าให้น้อยลงเพราะเป็นห่วงสุขภาพของสามี บางคนคาดหวังให้สามีขยันทำงานให้มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ภรรยาที่มีความคาดหวังให้สามีมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ จะได้ช่วยครอบครัวทำงานได้ และมีชีวิตอยู่ด้วยกัน ดูแลซึ่งกันและกันไปจนกว่าจะตายจากกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ภรรยามีความคาดหวังให้สามีมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อยากให้สามีอยู่ด้วยกัน ดูแลซึ่งกันและกันไปจนกว่าจะตายจากกัน แต่ส่วนใหญ่สามีของผู้หญิงในช่วงอายุนี้อาจจะเสียชีวิตไปแล้ว

ทัศนคติที่มีต่อการหย่าร้างและการแต่งงานใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 21 - 40 ปี พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการหย่าร้างเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่อยากให้เกิดกรณีแบบนี้ขึ้นกับครอบครัวตัวเอง แต่ถ้าสามีทำตัวไม่ดีจริง ๆ เช่น ดิตยาเสพติด มีเมียใหม่ ไม่ทำงานและไม่เลี้ยงดูครอบครัว ผู้หญิงก็ควรที่จะหย่าร้างได้ แต่ถ้าหย่าร้างก็ต้องถูกชาวบ้านนินทาอีกว่าเป็นคนไม่ดี จึงอยากให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงความคิดโดยเลิกโทษผู้หญิงเมื่อมีการหย่าร้าง ควรโทษผู้ชายว่าทำตัวไม่ดีจนทำให้ผู้หญิงไม่สามารถอยู่ด้วยได้ สังคมของปกากะญอยังไม่ยอมรับการหย่าร้างโดยฝ่ายหญิง กรณีการหย่าร้างจะมีขึ้นได้เมื่อฝ่ายชายเป็นคนทิ้งฝ่ายหญิงไปเท่านั้น ไม่ว่าจะสามีจะดีหรือไม่ดีอย่างไร ภรรยาจะต้องทนอยู่กับสามีต่อไปจนตลอดชีวิต จะทิ้งสามีไปไม่ได้ แต่สามีกลับทิ้งภรรยาไปได้ซึ่งไม่มีความยุติธรรมกับผู้หญิงเลย จะเห็นได้ว่าผู้หญิงเหล่านี้เริ่มมองเห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน และมีความหวังให้คนในสังคมของตนเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับการหย่าร้างเสียใหม่ แต่ถามว่าถ้าสมมติสามีทำตัวไม่ดีแล้วจะเลิกกับสามีหรือไม่ ทุกคนตอบว่ารู้สึกอยากเลิก แต่ไม่เลิกเพราะเลิกไม่ได้ เนื่องจากเกรงว่าชาวบ้านจะไม่ยอมรับ ชาวบ้านจะติฉินนินทา และสงสารลูกด้วย จะเห็นได้ว่าความกดดันของสังคมรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่กล้าเลิกกับสามีก่อน สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อการแต่งงานใหม่ของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงเหล่านี้มองว่าการแต่งงานใหม่ไม่ใช่เรื่องที่ดี แต่ต้องเป็นกรณีที่สามีตายหรือทิ้งไปแล้ว ถ้าขอเลิกกับสามีเพื่อต้องการแต่งงานใหม่ถือว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีอย่างยิ่ง และไม่เคยมีกรณีอย่างนี้เกิดขึ้นในชุมชน ต่อข้อคำถามว่าถ้าสมมติว่าสามีทิ้งไปหรือตายไปจะแต่งงานใหม่หรือไม่ ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากกรณีศึกษาบางคนว่าไม่แต่งงานใหม่แล้ว เพราะสามีคนใหม่อาจจะแย่กว่าเดิม เช็ดการมีสามีแล้ว ขออยู่เป็นโสดดีกว่า บางรายก็ตอบว่าไม่แต่งงานใหม่แล้ว เพราะเกรงว่าจะได้สามีที่ไม่ดีเหมือนเดิมอีก บางคนก็ตอบว่าถ้ามีผู้ชายคนใหม่เข้ามาก็จะแต่งงานด้วย แต่คงยากที่จะมีผู้ชายคนไหนมารักผู้หญิงแม่มา

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 41 - 60 ปี พบว่า ผู้หญิงทุกคนมีความคิดว่าการหย่าร้างเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดี เช่น ดิตยาเสพติด ไข้เถียง ไม่ทำงานทำการ ไม่เลี้ยงดูครอบครัว ผู้หญิงก็ไม่สามารถจะหย่าร้างหรือทิ้งสามีไปก่อนได้ จนกว่าสามีจะทิ้งภรรยาไปก่อน ภรรยาจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีไปตลอดชีวิต อึดด้วยกัน อดด้วยกัน ถ้าภรรยา

ทั้งสามจะถูกชาวบ้านติฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ทำให้อับอายชาวบ้านไปทั่ว ต่อข้อคำถามที่ว่า ถ้าสมมติสามีทำตัวไม่ดีแล้วจะเลิกกับสามีหรือไม่ ทุกคนตอบว่าไม่เลิก เพราะเลิกไม่ได้ ชาวบ้านจะไม่ยอมรับ ชาวบ้านจะติฉินนินทา และปัจจุบันลูกก็โตแล้ว ถ้าเลิกกันกับสามี ลูกก็จะอับอายชาวบ้านไปด้วย สงสารลูก จะเห็นได้ว่าความกดดันของสังคมรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่เลิกกับสามีก่อน สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อการแต่งงานใหม่ของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงเหล่านี้มองว่าการแต่งงานใหม่ไม่ใช่เรื่องที่ดี แต่ต้องเป็นกรณีที่สามีตายหรือทิ้งไปแล้ว ถ้าขอเลิกกับสามีเพื่อต้องการแต่งงานใหม่ถือว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีอย่างยิ่ง และไม่เคยมีกรณีอย่างนี้เกิดขึ้นในชุมชน ต่อข้อคำถามที่ว่าถ้าสมมติว่าสามีทิ้งไปหรือตายไปจะแต่งงานใหม่หรือไม่ ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากกรณีศึกษาส่วนใหญ่ว่าไม่แต่งงานใหม่แล้ว เพราะสามีคนใหม่อาจจะแย่กว่าเดิม ขออยู่กับลูกดีกว่า มีบางคนตอบว่าถ้ามีผู้ชายคนใหม่เข้ามาก็จะแต่งงานด้วย แต่ยากที่จะมีผู้ชายคนไหนมารักผู้หญิงแม่มา

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงทุกคนมีความคิดว่าการหย่าร้างเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดี เช่น ดิถยาเสพติด ชี้เกียจ ไม่ทำงานทำการ ไม่เลี้ยงดูครอบครัว ผู้หญิงก็ไม่สามารถจะหย่าร้างหรือทิ้งสามีไปก่อนได้ จนกว่าสามีจะทิ้งภรรยาไปก่อน ภรรยาจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีไปตลอดชีวิต อึดด้วยกัน อดด้วยกัน ถ้าภรรยาทั้งสามจะถูกชาวบ้านติฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ทำให้อับอายชาวบ้านไปทั่ว ต่อข้อคำถามที่ว่า ถ้าสมมติสามีทำตัวไม่ดีแล้วจะเลิกกับสามีหรือไม่ ทุกคนตอบว่าไม่เลิก เพราะเลิกไม่ได้ ชาวบ้านจะไม่ยอมรับ ชาวบ้านจะติฉินนินทาว่าเลวทั้งตระกูล ถึงกับไม่คบค้าสมาคมด้วยเลย และจะเอาไปยกตัวอย่างสอนลูกหลานว่าเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี อีกทั้งปัจจุบันลูกก็โตแล้ว ถ้าเลิกกันกับสามี ลูกก็จะอับอายชาวบ้านไปด้วย ไม่มีใครอยากให้ลูกตัวเองมาเกี่ยวข้องกับหรือคบค้าสมาคมกับลูกเรา สงสารลูก จะเห็นได้ว่าความกดดันของสังคมรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่เลิกกับสามีก่อน สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อการแต่งงานใหม่ของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงทุกคนมองว่าการมีสามีใหม่ไม่ดี สามารถมีสามีใหม่ได้ในกรณีที่สามีตายหรือทิ้งไปแล้ว ต่อข้อคำถามที่ว่าถ้าสมมติว่าสามีทิ้งไปหรือตายไปจะมีสามีใหม่หรือไม่ ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากกรณีศึกษาบางรายว่าจะไม่มีใหม่แล้ว เพราะไม่แน่ใจว่าสามีคนใหม่จะเป็นคนดีกว่าสามีคนเดิม ขออยู่กับลูกดีกว่า บางรายตอบว่าถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็อาจมีสามีใหม่ เพราะจะได้มีสามีช่วยทำงานในครอบครัว แต่ถ้าลูกโตแล้วก็ไม่คิดมีสามีใหม่ เพราะมีลูกเป็นเรี่ยวแรงในการทำงานแล้ว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงทุกคนมีความคิดว่าการหย่าร้างเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถึงแม้สามีจะทำตัวไม่ดี เช่น ดิถยาเสพติด ชี้เกียจ ไม่ทำงานทำการ

ไม่เลี้ยงดูครอบครัว ผู้หญิงก็ไม่สามารถจะหย่าร้างหรือทิ้งสามีไปก่อนได้ จนกว่าสามีจะทิ้งภรรยาไปก่อน ภรรยาจะต้องอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีไปตลอดชีวิต อิมด้วยกัน อดด้วยกัน ถ้าภรรยาทิ้งสามีจะถูกชาวบ้านติฉินนินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ทำให้อับอายชาวบ้านไปทั่ว ต่อข้อคำถามที่ว่า ถ้าสมมติสามีทำตัวไม่ดีแล้วจะเลิกกับสามีหรือไม่ ทุกคนตอบว่าไม่เลิก เพราะเลิกไม่ได้ ชาวบ้านจะไม่ยอมรับ ชาวบ้านจะติฉินนินทาว่าเลวทั้งตระกูล ถึงกับไม่คบค้าสมาคมด้วยเลย และจะเอาไปยกตัวอย่างสอนลูกหลานว่าเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี อีกทั้งปัจจุบันลูกก็โตแล้ว ถ้าเลิกกันกับสามี ลูกก็จะอับอายชาวบ้านไปด้วย ไม่มีใครอยากให้ลูกตัวเองมาเกี่ยวข้องกับหรือคบค้าสมาคมกับลูกเรา สงสารลูก จะเห็นได้ว่าความกดดันของสังคมรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงไม่เลิกกับสามี ก่อน สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อการแต่งงานใหม่ของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงทุกคนมองว่าการมีสามีใหม่ไม่ดี สามารถมีสามีใหม่ได้ในกรณีที่สามีตายหรือทิ้งไปแล้ว ต่อข้อคำถามที่ว่าถ้าสมมติว่าสามีทิ้งไปหรือตายไปจะมีสามีใหม่หรือไม่ ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากกรณีศึกษาบางรายว่าจะไม่มีใหม่แล้ว เพราะไม่แน่ใจว่าสามีคนใหม่จะเป็นคนดีกว่าสามีคนเดิม ขออยู่กับลูกดีกว่า บางรายตอบว่าถ้าลูกยังเล็กก็อาจมีสามีใหม่ เพราะจะได้มีสามีช่วยทำงานในครอบครัว แต่ถ้าลูกโตแล้วก็ไม่คิดมีสามีใหม่ เพราะมีลูกเป็นเรี่ยวแรงในการทำงานแล้ว

ความพึงพอใจในตัวสามีและการแต่งงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปีนี้ พบว่า มีทั้งคนที่พึงพอใจในตัวสามี และคนที่ไม่พึงพอใจในตัวสามี บางคนตอบว่าพึงพอใจในตัวสามี แต่เมื่อผู้วิจัยถามว่าถ้าสมมติย้อนเวลากลับไปได้แล้วสามีคนนี้มาขอแต่งงานด้วย จะแต่งงานกับสามีคนนี้อีกหรือไม่ กลับได้รับคำตอบว่าจะไม่แต่งงานด้วยแล้ว จะแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ดีกว่า กรณีศึกษาบางคนตอบว่า จะไม่แต่งงานกับสามีคนเดิม และไม่แต่งงานกับใครเลย จะอยู่เป็นโสด เพราะมีความเป็นอิสระในชีวิตมากกว่า แสดงว่าความจริงแล้วภรรยาไม่พึงพอใจในตัวสามี สำหรับความพึงพอใจในการสมรสนั้น กรณีศึกษาบางคนตอบว่าพึงพอใจ บางคนก็ไม่พึงพอใจและถ้าย้อนเวลากลับไปได้จะไม่ขอแต่งงาน จะขออยู่เป็นโสด หรือขอแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ แสดงให้เห็นว่าไม่พึงพอใจกับการสมรสครั้งนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปีนี้ พบว่า มีทั้งคนที่พึงพอใจในตัวสามี และคนที่ไม่พึงพอใจในตัวสามี บางคนตอบว่าพึงพอใจในตัวสามี แต่เมื่อผู้วิจัยถามว่าถ้าสมมติย้อนเวลากลับไปได้แล้วสามีคนนี้มาขอแต่งงานด้วย จะแต่งงานกับสามีคนนี้อีกหรือไม่ กลับได้รับคำตอบว่าจะไม่แต่งงานด้วยแล้ว จะแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ดีกว่า สำหรับความพึงพอใจในการ

สมรสนั้น กรณีศึกษาบางคนตอบว่าพึงพอใจ บางคนก็ไม่พึงพอใจ และถ้าย้อนเวลากลับไปได้ จะขอแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ แต่ไม่มีใครตอบว่าถ้าย้อนเวลากลับไปได้จะขออยู่เป็นโสด

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปีนี้ พบว่า มีทั้งคนที่พึงพอใจในตัวเองสามี และคนที่ไม่พึงพอใจในตัวเองสามี คนที่ไม่พึงพอใจในตัวเองสามีและการสมรสเป็นกรณีศึกษาที่สามีติดยาเสพติด เพราะสามีเอาแต่เสพยา ไม่มีเรี่ยวแรงที่จะทำงาน ทำให้ลูกเมียและครอบครัวต้องลำบาก ดังนั้นถ้าย้อนเวลากลับไปได้จะไม่ขอแต่งงานกับสามีคนนี้อีก ไม่ขอพบเจอผู้ชายคนนี้อีกทุกชาติ แต่ถ้าย้อนเวลากลับไปได้ก็ยังคงต้องการแต่งงาน ไม่ขออยู่เป็นโสด เพียงแต่ไม่ขอแต่งงานกับสามีคนเดิมที่ติดยาเสพติด ขอเลิกแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ดีกว่า

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปนี้ พบว่า มีทั้งคนที่พึงพอใจในตัวเองสามี และคนที่ไม่พึงพอใจในตัวเองสามี คนที่ไม่พึงพอใจในตัวเองสามีส่วนใหญ่เป็นกรณีศึกษาที่สามีติดยาเสพติด ไม่ทำการทำงาน ทำให้ลูกเมียและครอบครัวต้องลำบาก ดังนั้นถ้าย้อนเวลากลับไปได้จะไม่ขอแต่งงานกับสามีคนนี้อีก ไม่ขอพบเจอผู้ชายคนนี้อีกทุกชาติ จะขอแต่งงานกับผู้ชายคนใหม่ แต่ถ้าต้องแต่งงานกับสามีคนเดิมก็ขออยู่เป็นโสดดีกว่า แสดงว่าผู้หญิงไม่ต้องการอยู่เป็นโสด ยังคงต้องการแต่งงาน เพียงแต่ไม่ต้องการแต่งงานกับสามีคนเดิมที่ติดยาเสพติดเท่านั้น

ความคาดหวังของสามีที่มีต่อภรรยา

จากการสัมภาษณ์สามีของผู้หญิงที่มีอายุ 21 – 40 ปี พบว่า สามีของผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้ภรรยาบ่นน้อยลง แสดงว่าผู้หญิงรุ่นใหม่เริ่มพูดในสิ่งที่ตนต้องการจะพูดมากขึ้น ต่างจากผู้หญิงรุ่นเก่าที่มักไม่ค่อยพูดอะไร ไม่พอใจก็เก็บความรู้สึกไว้ในใจ เพราะไม่อยากที่จะมีปากเสียงกับสามี ส่วนเรื่องอื่น ๆ สามีส่วนใหญ่ก็ตอบว่าภรรยาทำตัวดีแล้ว ขยันดีแล้ว และขอให้รักษาความดีนี้ไว้ตลอด

จากการสัมภาษณ์สามีของผู้หญิงที่มีอายุ 41 – 60 ปี พบว่า สามีของผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่ตอบว่าภรรยาทำตัวดีแล้ว ขยันดีแล้ว และขอให้รักษาความดีนี้ไว้ตลอด

จากการสัมภาษณ์สามีของผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี พบว่า สามีของผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่ตอบว่าที่ผ่านมารภรรยาทำตัวดีแล้ว ขยันดีแล้ว และขอให้รักษาความดีนี้ไว้ตลอด สิ่งที่ต้องการคือ อยากให้ภรรยามีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะจะได้อยู่

ด้วยกันไปนาน ๆ และอยากให้ภรรยาทำงานให้น้อยลง ให้ลูกหลานทำก็พอ เพราะร่างกายของภรรยาไม่ค่อยแข็งแรงแล้ว

จากการสัมภาษณ์สามีของผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า สามีของผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่ตอบว่าที่ผ่านมารภรรยาทำตัวดีแล้ว ชยันดีแล้ว และขอให้รักษาความดีนี้ไว้ตลอด สิ่งที่ต้องการคือ อยากให้ภรรยามีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ โดยเฉพาะตาที่มองไม่เห็น หูที่ไม่ได้ยิน อยากให้ภรรยามีอาการดีขึ้น และอยู่ด้วยกันกับสามีและลูกหลานไปนาน ๆ

บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน , ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน , ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการเป็นมารดา ดังต่อไปนี้

ความเชื่อและการปฏิบัติตัวในระหว่างตั้งครรภ์

ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปีนี้ เริ่มมีการยึดมั่นในความเชื่อระหว่างตั้งครรภ์น้อยลง โดยเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ก็จะได้รับการบอกเล่าเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องข้อห้ามปฏิบัติต่าง ๆ ในระหว่างตั้งครรภ์ หรือการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในระหว่างตั้งครรภ์จากพ่อแม่ญาติพี่น้อง คนเฒ่าคนแก่ หรือเพื่อนบ้านที่เคยมีลูกแล้ว แต่ผู้หญิงในช่วงอายุนี้มีความเชื่อในบางเรื่อง และไม่เชื่อในบางเรื่อง เรื่องที่ไม่เชื่อส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับรับประทานอาหาร เช่น คนสมัยก่อนเชื่อว่าระหว่างตั้งครรภ์ห้ามกินอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ แต่ผู้หญิงในช่วงอายุนี้ได้รับคำแนะนำจากหมอว่า จะต้องกินอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ กินอาหารทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ได้ ผู้หญิงจึงไม่เชื่อตามความเชื่อของคนโบราณ แต่ความเชื่อบางอย่างก็ยังคงเชื่อถืออยู่ เช่น เชื่อว่าในระหว่างตั้งครรภ์ห้ามตีตะปู้ ห้ามเตะสุนัข ถ้าเตะสุนัขแล้วเชื่อว่าจะคลอดลูกยาก เพราะเวลาสุนัขเกิดลูกมันจะเอาทางด้านหางออกมาก่อนทางด้านหัว ส่วนเวลาคนคลอดลูกจะเอาทางด้านหัวออกมาก่อน ห้ามให้คนเดินข้ามตัวเอง เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินกระรอก ห้ามกินปลีกล้วย ห้ามไปอยู่ใกล้ไม้ที่โดนฟ้าผ่า ซึ่งรู้ได้โดยสังเกตจากใบไม้ที่ต้น ใบไม้มันจะแห้ง สามีห้ามไปหาบศพ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ภรรยาขวัญอ่อน จะไม่สบายในระหว่างตั้งครรภ์ ลูกก็จะขวัญอ่อนด้วย สามีห้ามไปหยิบหรือแตะต้องปิ่นของคนอื่น ถ้าไปหยิบปิ่นของคนอื่นแล้วเชื่อว่าจะเกิดมาจะไม่สบาย เจ็บป่วยบ่อย เดินไม่ได้หรือพิการ หรือเวลาเป็นแผลแล้วจะหายยาก นานแล้วลูกยังพูดไม่ได้ เป็นต้น แต่ถ้าสามีไปจับปิ่นคนอื่นก็มีทางแก้ไข โดยจะต้องเอาไก่ 1 ตัวไปให้เจ้าของปิ่น จะเป็นไก่

ตัวผู้หรือไก่ตัวเมียก็ได้ และต้องทำพิธีมัดมือด้วย แต่ถ้าสามีจำไม่ได้ว่าไปจับปิ่นของใครที่ไหนมา ก็แก้ไขโดยเอาไก่ 1 ตัวไปปล่อยในป่า แล้วสวดมนต์ขอขมาว่าอย่าให้เกิดอะไรกับลูกของเรา จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุนี้มีความเชื่อในระหว่างตั้งครรภ์น้อยเรื่องลง ไม่เหมือนคนสมัยก่อน ที่มีความเชื่อมากมายหลายเรื่องกว่านี้ สำหรับเรื่องการปฏิบัติตัวในระหว่างตั้งครรภ์นี้ผู้หญิงสามารถทำงานได้ทุกอย่างจนกระทั่งคลอด และมีการไปหาหมอเพื่อฉีดวัคซีนให้บุตรที่อยู่ในครรภ์ บริรักษามอเกี่ยวกับเรื่องการกินอาหารและการปฏิบัติตัวในระหว่างตั้งครรภ์ แต่เรื่องบางอย่างก็ไม่สามารถปฏิบัติตามที่หมอแนะนำได้ เช่น กรณีที่หมอบอกให้กินอาหารที่ดีมีประโยชน์ ทั้งนี้ เพราะมีฐานะยากจน ไม่สามารถซื้ออาหารดี ๆ ที่มีคุณค่าได้ ถ้าไม่มีอะไรกินก็ต้องกินน้ำพริก ผักผลไม้ที่หมอบอกให้กินมาก ๆ ก็ไม่มีเงินที่จะซื้อกินได้ เป็นต้น

ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี มีความเชื่อในระหว่างตั้งครรภ์ว่า ห้ามกินขนุน ไข่ ผีอก มัน กั้ววย มะละกอ วั้ว ควาย ของเปรี้ยว ของหวาน น้ำตาล น้ำอ้อย เสือ หมี่ ลิงลม แมลงที่อยู่ในขี้ควาย เพราะถ้ากินแล้วจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินของเผ็ดและของหมักดอง เพราะพ่อแม่สอนไว้ และหมอก็ก็นับด้วยว่าไม่ควรกินของเผ็ดกับของหมักดองในระหว่างตั้งครรภ์ ห้ามกินหนุ่จ๋องแจ้ ห้ามกินเขียด ถ้ากินเขียดแล้วมีความเชื่อว่าจะถ้าลูกเกิดมาแล้วเวลาลูกพูดอะไร จะไม่มีใครนับถือหรือเชื่อถือ เพราะคิดว่าพูดเล่น และเมื่อถึงคราวพูดจริงขึ้นมา ใคร ๆ ก็คิดว่าพูดเล่นอีกเช่นกัน ห้ามกินลิง หนูโหน้ข้างลาย และหนุ่จ๋องแจ้ เพราะจะทำให้ลูกเกเร นิสัยไม่ดี ใจร้าย ส่วนสามีก็ห้ามฆ่างู และห้ามฆ่านกที่เกาะอยู่บนต้นเคลอะคี ห้ามตัดต้นเคลอะคีด้วย เพราะถ้าตัดต้นเคลอะคีแล้วลูกออกมาจะพิการ ตัวสั้น ทำงานไม่ไหว ห้ามกินเหยี่ยว เพราะถ้ากินเหยี่ยวแล้วลูกออกมาจะเป็นคนดุร้าย นิสัยไม่ดีเหมือนเหยี่ยว มีกรณีศึกษา 1 คนที่ตอนท้องกินทุกอย่าง ไม่เชื่อตามที่คนโบราณบอกไว้ ซึ่งลูกออกมาก็เป็นปกติดี

ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปี มีความเชื่อในระหว่างตั้งครรภ์ว่า สามีและภรรยา ห้ามฆ่าหมี ถ้าฆ่าหมีแล้วลูกเกิดมาจะไม่เหมือนคน และอาจจะตายก่อนโตด้วย สามีภรรยาห้ามฆ่างู ถ้าฆ่างูแล้วลูกเกิดมาจะมีลิ้นเหมือนงู นอกจากนี้ก็ห้ามฆ่าเสือ ลิงลม และหมูป่าด้วย นอกจากห้ามฆ่าแล้วยังห้ามกินอีกด้วย สามีและภรรยาห้ามตัดผม ซึ่งไม่ทราบเหตุผล ได้รับการบอกเล่าสืบทอดมาจากปู่ย่าตายาย ห้ามกินนกฮูก เพราะเชื่อว่าถ้ากินนกฮูกแล้วลูกจะเป็นเหมือนนกฮูก คือ เหมือนผีเข้าตัว เพราะนกฮูกเป็นนกผี ออกหากินกลางคืนห้ามกินต่อ แมงเม่า ไข่น้ำผึ้ง เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกยาก สามีห้ามไปจับปิ่นของคนอื่น เพราะจะทำให้ลูกไม่สบาย ห้ามกินขนุน มะละกอ เพราะว่ามันมียาง กินแล้วจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินน้ำตาล อ้อย และของหวานทุกชนิด เพราะของหวานมันเหนียว กินแล้วจะทำให้คลอดลูกยาก ซึ่งขนุนกับ

มะละกอก็ถือว่าเป็นของหวานที่ห้ามกินเหมือนกัน ห้ามกินของเปรี้ยว เพราะจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินของแฉับทุกชนิด (ของแฉับ หมายถึง อาหารที่นำมาปรุงแล้วห่อไว้ในใบตองวางไว้ข้างเตาไฟให้สุก) เพราะจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินเผือก มัน เพราะเวลาคลอดลูกแล้วน้ำเมือกจะติดตัวลูกออกมามาก ห้ามดื่มน้ำที่ใสในกระบอกไม้ไผ่ที่ตัดผัดด้าน เพราะจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินผลไม้ทุกชนิดที่หนักหนูหรือสัตว์ต่าง ๆ มากัดกิน ห้ามไม่ให้เอาไม้มาวางขัดกัน เพราะจะทำให้คลอดลูกยาก

ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปมีความเชื่อในระหว่างตั้งครรภ์ว่า ห้ามกินขนุน ของหวาน อ้อย ขนม และไข่ เพราะจะทำให้คลอดลูกยาก ห้ามกินของเปรี้ยว ของเผ็ด และห้ามกินไข่นอกจากนี้ก็ห้ามกินลิง หนูจ๋องแจ้ง และหนูโหน่งข้างลาย เพราะเชื่อว่าถ้ากินแล้วลูกจะนิสัยไม่ดี เกเร ร้าย ห้ามกินเสือ หมี่ งู และลิงลม ห้ามกินน้ำมันวัวควาย ซึ่งหมายถึง เนื้อมัน ๆ ของวัวควาย เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกยาก แต่สามารถกินเนื้อแดง ๆ ของวัวควายได้ ส่วนน้ำมันหมูหรือน้ำมันไก่กินได้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าห้ามข้ามหมา ห้ามข้ามไม้กวาด ห้ามข้ามไม้สำหรับทอผ้า เพราะเชื่อว่าถ้าข้ามแล้วจะทำให้คลอดลูกยาก เมื่อไปหาพินกลับมาแล้วจะต้องรีบเอาพินออกจากโกย ถ้าเอาพินคาไว้ในโกย เชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกยากอีกเช่นกัน

การเตรียมตัวเป็นแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี มีการเตรียมตัวเป็นแม่โดยการไปหาหมอเพื่อฝากครรภ์ รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ การปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในระหว่างตั้งครรภ์ และฉีดวัคซีนให้บุตรในครรภ์ แต่ในความเป็นจริงก็อาจไม่สามารถปฏิบัติตามที่หมอนแนะนำได้ในบางเรื่อง ส่วนเรื่องการเลี้ยงดูบุตรนั้นไม่ได้มีการเตรียมตัวแต่อย่างใด เพราะสามารถเลี้ยงลูกได้ตามสัญชาตญาณของความเป็นแม่ บางครั้งก็ได้รับคำแนะนำจากพ่อแม่ญาติพี่น้องคนเฒ่าคนแก่ หรือเพื่อนบ้านที่เคยมีลูก เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก โดยบางทีลูกไม่สบายหรือร้องไห้โดยไม่ทราบสาเหตุ ก็จะถามจากชาวบ้านว่าเด็กเป็นอะไร และมีทางแก้ไขอย่างไร เป็นต้น การเลี้ยงลูกของแม่ไม่ได้โดดเด่นยวดเดียวดาย เพราะมีเพื่อนบ้านคอยมาช่วยบอกช่วยสอนช่วยแนะนำอยู่เสมอ บางครั้งก็ช่วยดูแลลูกให้เมื่อตนไม่ว่าง เป็นต้น ระหว่างตั้งครรภ์พ่อแม่จะเตรียมของใช้ให้ลูก ได้แก่ ผ้าขนหนู และเสื้อผ้าเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้าแบบคนไทยพื้นราบ โดยรวบรวมเสื้อผ้ามาจากของเก่า ๆ ที่พ่อแม่ของตนเคยเก็บไว้ หรือที่ได้รับบริจาคมา หรือที่เพื่อนบ้านญาติพี่น้องเอามาให้ มีบ้างที่ซื้อจากตลาดนัดมาเก็บไว้ด้วย ส่วนอย่างอื่นก็ไม่มีอะไรต้องเตรียม ขวดนมก็ไม่จำเป็น เพราะลูกกินนมแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี ไม่มีการเตรียมตัวเป็นแม่ ไม่มีการเตรียมตัวเรื่องการเลี้ยงดูบุตร ผู้หญิงให้เหตุผลว่าถึงแม้จะไม่เคยเลี้ยงบุตรมาก่อน แต่สัญชาตญาณของความเป็นแม่ก็ทำให้เลี้ยงบุตรได้ และถ้ามีปัญหาอะไรก็สามารถปรึกษาญาติ พี่น้องหรือเพื่อนบ้านได้ ถ้ามีบุตรคนต่อ ๆ มากยิ่งขึ้นไม่มีปัญหา เพราะผ่านการมีบุตรมาแล้ว จึงสามารถเลี้ยงดูบุตรได้ ของใช้สำหรับเด็กก็ไม่ต้องเตรียม เพราะไม่มีอะไร ลูกก็กินนมแม่ ไม่ต้องมีขวดนม เสื้อผ้าก็มีเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องเอามาให้ เป็นทั้งเสื้อผ้าแบบคนไทยพื้นราบ และเสื้อผ้าที่ทอเองด้วยมือ

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุ 61 – 80 ปี ไม่มีการเตรียมตัวเป็นแม่ ไม่มีการเตรียมตัวเรื่องการเลี้ยงดูบุตร ผู้หญิงให้เหตุผลว่าถึงแม้จะไม่เคยเลี้ยงบุตรมาก่อน แต่สัญชาตญาณของความเป็นแม่ก็ทำให้เลี้ยงบุตรได้ และถ้ามีปัญหาอะไรก็สามารถปรึกษาญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนเฒ่าคนแก่ได้ ถ้ามีบุตรคนต่อ ๆ มากยิ่งขึ้นไม่มีปัญหา เพราะผ่านการมีบุตรมาแล้ว จึงสามารถเลี้ยงดูบุตรได้ ของใช้สำหรับเด็กก็ไม่ต้องเตรียม เพราะไม่มีอะไร ลูกก็กินนมแม่ ไม่ต้องมีขวดนม เมื่อเด็กยังเล็กอยู่ก็ใช้ผ้าห่อหรือห่มตัวเด็กไว้ อาจเป็นผ้าที่ทอเอง เก็บไว้ หรือไม่ก็ใช้เสื้อผ้าเก่า ๆ ของพ่อแม่พี่น้อง และเมื่อเด็กเริ่มโตขึ้นก็ทอชุดให้เด็กใส่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป ไม่มีการเตรียมตัวเป็นแม่ ไม่มีการเตรียมตัวเรื่องการเลี้ยงดูบุตร ผู้หญิงให้เหตุผลว่าถึงแม้จะไม่เคยเลี้ยงบุตรมาก่อน แต่สัญชาตญาณของความเป็นแม่ก็ทำให้เลี้ยงบุตรได้ และถ้ามีปัญหาอะไรก็สามารถปรึกษาญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนเฒ่าคนแก่ได้ ถ้ามีบุตรคนต่อ ๆ มากยิ่งขึ้นไม่มีปัญหา เพราะผ่านการมีบุตรมาแล้ว จึงสามารถเลี้ยงดูบุตรได้ ของใช้สำหรับเด็กก็ไม่ต้องเตรียม เพราะไม่มีอะไร ลูกก็กินนมแม่ ไม่ต้องมีขวดนม เมื่อเด็กยังเล็กอยู่ก็ใช้ผ้าห่อหรือห่มตัวเด็กไว้ อาจเป็นผ้าที่ทอไว้ หรือเสื้อผ้าเก่า ๆ ของสมาชิกในบ้าน และเมื่อเด็กเริ่มโตขึ้น แม่ก็จะทอชุดตัวเล็ก ๆ ให้ เด็กใส่

การคลอดบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า กรณีศึกษาหลายคนมีการไปฝากครรภ์ แต่ไม่ได้ไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล เพราะไม่มีรถ ไม่มีเงิน ไม่สะดวกที่จะไป อีกทั้งคิดว่าคนสมัยก่อนก็คลอดที่บ้านกันได้อย่างปลอดภัย ตนก็น่าจะคลอดที่บ้านได้อย่างปลอดภัยด้วยเหมือนกัน แต่ถ้าถามความคิดเห็นว่าผู้หญิงเหล่านี้คิดอย่างไรกับการคลอดลูกที่โรงพยาบาล ซึ่งก็ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การคลอดที่โรงพยาบาลดีกว่าการคลอดเองด้วยหมอดำแย เพราะ

ถ้าคลอดที่โรงพยาบาลจะมีหมอคอยดูแลหลังคลอด และไม่ต้องอยู่ไฟ 1 เดือนหลังคลอด อีกทั้งไม่นานก็สามารถเดินได้ กินอาหารได้ทุกอย่างไม่เจ็บป่วย แข็งแรงเร็ว กรณีศึกษาทุกคนก็อยากไปคลอดที่โรงพยาบาล แต่ด้วยความจำเป็นที่ไม่มีเงินจ้างรถ และโรงพยาบาลอยู่ไกล จึงไม่สะดวกที่จะไป ดังนั้นจึงต้องคลอดลูกที่บ้าน กรณีศึกษา 2 คนที่ค่อนข้างมีฐานะดีกว่าชาวบ้านทั่วไป มีรถที่จะขับไปคลอดที่โรงพยาบาล และตั้งใจว่าจะไปคลอดที่โรงพยาบาล แต่ในที่สุดก็ไม่ได้ไปคลอดที่โรงพยาบาล เพราะคลอดออกมาในระหว่างทางที่จะไปโรงพยาบาล แต่เมื่อคลอดแล้วก็ไปให้หมอตัดสายสะดือ และล้างทำความสะอาดตัวเด็กและแม่เด็กที่โรงพยาบาล รวมทั้งพักฟื้นที่โรงพยาบาลด้วย ได้รับการดูแลหลังคลอดจากหมอ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงรุ่นใหม่เริ่มเห็นความสำคัญของการคลอดที่โรงพยาบาล และอยากคลอดที่โรงพยาบาล เพียงแต่ขาดปัจจัยในเรื่องเงินและการเดินทางเท่านั้น

ส่วนผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คลอดลูกที่บ้านด้วยหมอต้าแยทุกคน เมื่อผู้วิจัยถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการคลอดลูกที่โรงพยาบาล ก็ได้รับคำตอบว่า การคลอดลูกที่โรงพยาบาลคงจะดีกว่าคลอดเองตรงที่ไม่ต้องอยู่ไฟ และเด็กก็ปลอดภัยดี ส่วนการคลอดเองถึงแม้จะต้องอยู่ไฟหลังคลอด แต่ส่วนใหญ่แม่และเด็กก็ปลอดภัย และชาวบ้านเองก็จำเป็นต้องคลอดลูกที่บ้าน เนื่องจากไม่มีเงิน ไม่มีรถที่จะไปคลอดที่โรงพยาบาล

ความเชื่อและการปฏิบัติตัวหลังการคลอด

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า กรณีศึกษามีความเชื่อในการปฏิบัติตัวหลังคลอดน้อยลง คือ บางคนก็รับฟังความเชื่อต่างๆ ที่คนเฒ่าคนแก่บอก แต่ไม่ปฏิบัติ เพราะเห็นว่าขัดกับสิ่งที่หมอแนะนำไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่องการรับประทานอาหาร โดยคนเฒ่าคนแก่มีความเชื่อว่าหลังคลอดห้ามกินเนื้อวัวควาย ห้ามกินผัก ห้ามกินไข่ เป็นต้น ในขณะที่หมอแนะนำว่าให้กินอาหารที่มีประโยชน์ กินได้ทุกอย่างไม่เป็นอันตราย ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่เชื่อหมอ ก็เลยกินทุกอย่างหลังคลอดได้ แต่ในเรื่องของการกินน้ำอุ่น และการกินน้ำสมุนไพรแป๊ะไค้ เพื่อป้องกันอาการปวดท้องนั้นยังคงเชื่ออยู่ และเรื่องของการห้ามทำงานหนักหลังคลอดประมาณ 1 - 2 เดือนก็ยังคงเชื่ออยู่ แต่ถ้าผู้หญิงรู้สึกตัวแข็งแรงดีแล้ว สามารถทำงานบ้านไหวก็จะทำงานโดยไม่ต้องรอให้ถึงกำหนด 1 - 2 เดือนหลังคลอด แต่จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ทุกคนยังคงมีความเชื่อในเรื่องการนำสะดือของเด็กไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ตามความเชื่อโบราณ ทั้งนี้เชื่อว่าจะทำให้เด็กมีความผูกพันกับต้นไม้และป่า ทำให้เด็กรักต้นไม้รักป่า สายสะดือของเด็กที่นำไปแขวนไว้ถือเป็นที่อยู่ของขวัญเด็ก ดังนั้นเมื่อเด็กเจ็บป่วยหรือร้องไห้แง

พ่อแม่ก็จะมาร้องเรียกขวัญเด็กที่ต้นไม้มันที่เอาสายสะดือของเด็กมาแขวนไว้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กค่อย ๆ มีอาการดีขึ้น และหายป่วยได้ในที่สุด

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า กรณีศึกษามีความเชื่อในการปฏิบัติตัวหลังคลอดอย่างเคร่งครัดตามที่แม่ และคนเฒ่าคนแก่บอก คือ ห้ามอาบน้ำ ห้ามดื่มน้ำเย็น ต้องดื่มน้ำอุ่น ห้ามกินไข่ จนกว่ากระหม่อมของลูกจะแข็งและไม่เดินแล้วจึงจะกินไข่ได้ ห้ามกินหมูป่าและห้ามกินต่อ จนกว่าลูกจะอดนมก่อนแล้วจึงกินหมูป่ากับต่อได้ ห้ามกินสัตว์ที่ฆ่าด้วยปืนเป็นเวลา 3 เดือน หลังจาก 3 เดือนแล้วจึงจะกินสัตว์ที่ฆ่าด้วยปืนได้ ห้ามกินผักทุกอย่าง 2 เดือน ต้องใช้ผ้าคลุมหัวไว้ตลอดเวลา ต้องดื่มน้ำสมุนไพรแป๊ะไค้เพื่อป้องกันการปวดท้อง ต้องอยู่ใกล้ไฟตลอด ห้ามไฟไม่ได้ ห้ามทำงานหนักหลังคลอดประมาณ 1-2 เดือน จนกว่าร่างกายจะแข็งแรงดีแล้ว และจากการสัมภาษณ์พบว่า ทุกคนมีความเชื่อในเรื่องการนำสะดือของเด็กไปแขวนไว้ที่ต้นไม้มันตามความเชื่อโบราณ ทั้งนี้เชื่อว่าจะทำให้เด็กมีความผูกพันกับต้นไม้มันและป่า ทำให้เด็กรักต้นไม้รักป่า สายสะดือของเด็กที่นำไปแขวนไว้ถือเป็นที่อยู่ของขวัญเด็ก ดังนั้นเมื่อเด็กเจ็บป่วยหรือร้องไห้แง พ่อแม่ก็จะมาร้องเรียกขวัญเด็กที่ต้นไม้มันที่เอาสายสะดือของเด็กมาแขวนไว้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กค่อย ๆ มีอาการดีขึ้น และหายป่วยได้ในที่สุด

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า กรณีศึกษามีความเชื่อในการปฏิบัติตัวหลังคลอดอย่างเคร่งครัดตามที่แม่และคนเฒ่าคนแก่บอก คือ หลังคลอดห้ามกินไข่ ห้ามกินผลไม้ เพราะมีความเชื่อว่าถ้ากินแล้วจะทำให้เด็กเกิดอาการแพ้ กระหม่อมเด็กจะบวมโต และแตกตาย แล้วเด็กก็จะปวดท้องด้วย ห้ามกินผักและไข่ 1 – 2 เดือนหลังคลอด บางคนก็บอกว่า 3 เดือน บางคนก็บอกว่าห้ามกินไข่จนถึงลูกคนต่อไปเกิดออกมา เพราะจะทำให้ลูกแพ้ ห้ามกินผึ้งและตัวต่อ จนกว่ากระหม่อมของลูกจะแข็ง ห้ามกินเนื้อวัวเนื้อควายเป็นเวลา 1 ปี ห้ามกินพริก บางคนบอกว่ากินพริกได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ห้ามกินเขียด ห้ามกินปู ห้ามกินผักฮ้อสะนา เพราะจะทำให้ลูกอ่อนเพลีย ไม่สบาย กระหม่อมอ่อน ๆ ของลูกจะบวมโตขึ้นมา ห้ามกินสัตว์ที่ยิงด้วยปืน ห้ามถุกน้ำเย็น ห้ามดื่มน้ำเย็น ต้องดื่มน้ำต้มอุ่น ๆ และดื่มน้ำสมุนไพรแป๊ะไค้เพื่อป้องกันการปวดท้อง ต้องอยู่ใกล้ไฟตลอด ช่วงแรก ๆ ต้องนั่งหรือนอนพิง ห้ามนอนหงาย เพราะจะทำให้เป็นลม เนื่องจากเลือดลมยังไม่ปกติ แม้นอนนอนตอนกลางคืนก็ต้องนอนพิงเช่นกัน และต้องคลุมผมอยู่ตลอดเวลาด้วย เพื่อไม่ให้ลมเข้าหัว เพราะถ้าลมเข้าหัวแล้วจะทำให้เวียนหัว ห้ามทำงานหนักหลังคลอดประมาณ 1 - 2 เดือน จนกว่าร่างกายจะแข็งแรงดีแล้ว และจากการสัมภาษณ์พบว่า ทุกคนมีความเชื่อในเรื่องการนำสะดือของเด็กไปแขวนไว้ที่ต้นไม้มันตามความเชื่อโบราณ ทั้งนี้เชื่อว่าจะทำให้เด็กมีความผูกพันกับต้นไม้มันและป่า ทำให้เด็กรักต้นไม้รักป่า สายสะดือ

ของเด็กที่นำไปแขวนไว้ถือเป็นที่อยู่ของขวัญเด็ก ดังนั้นเมื่อเด็กเจ็บป่วยหรือร้องไห้แง แม่ก็จะมาร้องเรียกขวัญเด็กที่ต้นไม้ต้นที่เอาสายสะดือของเด็กมาแขวนไว้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กค่อย ๆ มีอาการดีขึ้น และหายป่วยได้ในที่สุด หลังคลอดผู้หญิงมักกินข้าวใส่ไก่ใส่เกลือใส่พริกไทยหรือพริกดำ บางครั้งก็เอาน้ำเป๊ะโคใส่ลงไปด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ทัศนคติมีความเชื่อในการปฏิบัติตัวหลังคลอดอย่างเคร่งครัดตามที่แม่และคนเฒ่าคนแก่บอก คือ ห้ามกินไข่และผักเป็นเวลา 3 เดือน บางคนเชื่อว่าถ้าคลอดลูกชาย ห้ามกินผัก 5 เดือน ห้ามกินสัตว์ที่ยังด้วยปีน 3 เดือน แต่ถ้าคลอดลูกสาว ห้ามกินผัก 3 เดือน ห้ามกินสัตว์ที่ยังด้วยปีน 5 เดือน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าห้ามกินเนื้อวัวควาย 3 เดือน ห้ามกินของเปรี้ยว ห้ามกินเผ็ด นอกจากนี้ก็ห้ามกินเสือ หมี่ลิงลม งู หมูป่า เพราะถ้ากินแล้วลูกอาจจะตายได้ ต้องดื่มน้ำอุ่น ห้ามดื่มน้ำเย็นและห้ามอาบน้ำเย็น ต้องดื่มน้ำสมุนไพรเป๊ะโค เพื่อป้องกันการปวดท้อง ต้องกินพริกไทยเม็ด ต้องอยู่ใกล้ไฟไม่ให้ไฟดับเลย และต้องคลุมผมตลอด ถ้าไม่ทำดังนั้นก็ทำให้ปวดหัว หลังคลอดจะต้องไม่กินอะไรเลย นอกจากข้าว น้ำ นมเป๊ะโค เกลือ ปลาตัวเล็ก ๆ พริกไทย พริกดำ (พริกดำ คือ พริกแห้งเผาดำ ๆ ซึ่งมันจะไม่เผ็ด) ห้ามกินปลาพยาบาล (เป็นปลาชนิดหนึ่งที่ตัวใหญ่เท่ามือ) ห้ามทำงานหนักหลังคลอดประมาณ 1 - 2 เดือน จนกว่าร่างกายจะแข็งแรงดีแล้ว และจากการสัมภาษณ์พบว่า ทุกคนมีความเชื่อในเรื่องสะดือ โดยเมื่อคลอดลูกแล้วจะไม่นำสะดือเด็กไปฝัง เพราะเชื่อว่าถ้าเอาไปฝังแล้วสะดือเด็กจะดำน่าเกลียด ตามความเชื่อจะต้องนำสะดือของเด็กไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ ทั้งนี้เชื่อว่าจะทำให้สะดือเด็กสะอาด และจะทำให้เด็กมีความผูกพันและรักต้นไม้ รักป่า เห็นคุณค่าของต้นไม้และป่าไม้ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการแขวนสะดือไว้ที่ต้นไม้จะต้องแขวนไว้สูง ๆ เพราะจะทำให้เด็กขึ้นต้นไม้เก่ง อนาคตจะก้าวไกล และเชื่อว่าจะต้องเอาสะดือไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ตอนเช้า ๆ เพราะจะทำให้เด็กขยัน ถ้าเอาไปแขวนไว้ตอนสาย ๆ เด็กจะขี้เกียจสายสะดือของเด็กที่นำไปแขวนไว้ถือเป็นที่อยู่ของขวัญเด็ก ดังนั้นเมื่อเด็กเจ็บป่วยหรือร้องไห้แง แม่ก็จะมาร้องเรียกขวัญเด็กที่ต้นไม้ต้นที่เอาสายสะดือของเด็กมาแขวนไว้ จะทำให้เด็กค่อย ๆ มีอาการดีขึ้น และหายป่วยได้ในที่สุด

ความรู้สึกของการเป็นแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 - 40 ปี เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรกกับครั้งต่อ ๆ มา พบว่า ผู้หญิงมีความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรก คือ รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูก และรู้สึกดีใจที่จะได้มีลูก แต่เมื่อมีลูกคนต่อ ๆ มากก็ไม่รู้สึกกังวลใจเรื่อง

คลอดลูกแล้ว เพราะเคยผ่านการคลอดลูกมาแล้ว แต่รู้สึกกังวลใจที่มีลูกเพิ่มขึ้นมา เพราะเท่ากับมีภาระเพิ่มขึ้น ต้องทำงานหาเลี้ยงลูกมากขึ้น และความที่มีฐานะยากจนจึงไม่รู้ว่าจะส่งเสียให้ลูกเรียนได้หรือไม่ สำหรับเรื่องความรักลูก แม่ทุกคนตอบว่ารักลูกเท่ากันทุกคน ไม่ว่าจะลูกจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม แต่จะพึงพอใจลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่และไม่เถียงพ่อแม่มากกว่าลูกที่ชอบเถียงพ่อแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรกกับครั้งต่อ ๆ มา พบว่า ผู้หญิงมีความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรก คือ รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูก เพราะกลัวว่าจะคลอดยาก และกลัวว่าเด็กจะไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ก็ยังรู้สึกดีใจที่จะได้มีลูก แต่เมื่อมีลูก คนต่อ ๆ มาก็ดูไม่ได้รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูกแล้ว เพราะเคยผ่านการคลอดลูกมาแล้ว แต่รู้สึกกังวลใจที่มีลูกเพิ่มขึ้นมา เพราะเท่ากับมีภาระเพิ่มขึ้น ต้องทำงานหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องมากขึ้น สำหรับเรื่องความรักลูก แม่ทุกคนตอบว่ารักลูกเท่ากันทุกคน ไม่ว่าจะลูกจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม แต่จะพึงพอใจลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่และไม่เถียงพ่อแม่ มากกว่าลูกที่ชอบเถียงพ่อแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรกกับครั้งต่อ ๆ มา พบว่า ผู้หญิงมีความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรก คือ รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูก เพราะกลัวว่าจะคลอดยาก กลัวว่าเด็กจะไม่ปลอดภัย กลัวว่าลูกจะไม่สมประกอบ เป็นต้น แต่ก็รู้สึกดีใจที่จะได้มีลูก แต่เมื่อมีลูกคนต่อ ๆ มาก็ดูไม่ได้รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูกแล้ว เพราะเคยผ่านการคลอดลูกมาแล้ว ถ้ามีลูกไม่มากก็ยังไม่รู้สึกกังวลใจ แต่กรณีที่มีลูกมากและครอบครัวยากจน ก็รู้สึกกังวลใจเพราะเมื่อมีลูกเพิ่มขึ้นมาอีก ก็เท่ากับมีภาระเพิ่มขึ้น กลัวว่าข้าวจะไม่พอกิน เพราะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมา แต่ที่นามีเท่าเดิม และกลัวว่าอาหารจะไม่พอกิน เพราะต้องกินกันหลายปากท้องมากขึ้น ส่วนเรื่องการเลี้ยงลูกนั้นไม่เป็นปัญหาเพราะลูกคนที่โตกว่าช่วยดูแลน้องได้ สำหรับเรื่องความรักลูก แม่ทุกคนตอบว่ารักลูกเท่ากันทุกคน ไม่ว่าจะลูกจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม แต่จะพึงพอใจลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่ มากกว่าลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรกกับครั้งต่อ ๆ มา พบว่า ผู้หญิงมีความรู้สึกของการเป็นแม่ครั้งแรก คือ รู้สึกกังวลใจเรื่องการคลอดลูก เพราะกลัวว่าจะคลอดยาก กลัวว่าเด็กจะไม่ปลอดภัย กลัวว่าลูกจะไม่สมประกอบ เป็นต้น แต่ก็รู้สึกดีใจที่จะได้มีลูก แต่เมื่อมีลูกคนต่อ ๆ มาก็ดูไม่ได้รู้สึกกังวลใจเรื่อง

การคลอดลูกแล้ว เพราะเคยผ่านการคลอดลูกมาแล้ว ถ้ามีลูกไม่มากก็ยังไม่รู้สึกกังวลใจ แต่กรณีที่มีลูกมากและครอบครัวยากจน ก็จะมีลูกที่กังวลใจเพราะเมื่อมีลูกเพิ่มขึ้นมาก็เท่ากับมีภาระเพิ่มขึ้น กลัวว่าข้าวจะไม่พอกิน เพราะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมา แต่ที่นามีเท่าเดิม และกลัวว่าอาหารจะไม่พอกิน เพราะต้องกินกันหลายปากท้องมากขึ้น ส่วนเรื่องการเลี้ยงลูกนั้นไม่เป็นปัญหา เพราะลูกคนที่โตกว่าช่วยดูแลน้องได้ สำหรับเรื่องความรักลูก แม่ทุกคนตอบว่ารักลูกเท่ากันทุกคน ไม่ว่าจะลูกจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม แต่จะพึงพอใจลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่ มากกว่าลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่

การเลี้ยงดูบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงทุกคนเลี้ยงลูกด้วยตัวเอง และเลี้ยงด้วยนมแม่ทุกคน ที่ไม่ได้เลี้ยงด้วยนมผงเพราะว่าไม่มีเงินที่จะซื้อนมผงให้ลูก การเลี้ยงลูกจะมีความสะอาดมากกว่าคนรุ่นเก่า เนื่องจากได้รับความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของความสะอาดที่จะทำให้บุตรไม่ป่วยบ่อย ๆ และเพื่อสุขภาพที่ดีของบุตร หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของแม่ที่มีต่อลูก ก็คือ การพาลูกไปรับการฉีดวัคซีนตามที่หมอนัดทุกครั้ง เพื่อบุตรจะได้มีสุขภาพที่ดี ไม่เจ็บป่วย เพราะความเจ็บป่วยเป็นปัญหาที่ทำให้พ่อแม่ต้องลำบากและเดือดร้อนใจมากที่สุด เนื่องจากเวลาที่ลูกป่วย พ่อแม่จะไม่สามารถทำงานได้ ต้องเสียเงิน เสียเวลาเดินทางพาลูกไปหาหมอซึ่งอยู่ไกล และต้องคอยดูแลลูกให้หายป่วยอีกด้วย สมัยนี้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่บ้านแม่จะปู่ที่ช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูบุตรไปได้บ้าง ทำให้ภรรยาใช้เวลาไปทำงานในไร่นาช่วยสามีได้มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า ผู้หญิงทุกคนเลี้ยงลูกด้วยตัวเอง และเลี้ยงด้วยนมแม่ทุกคน ที่ไม่ได้เลี้ยงด้วยนมผงเพราะว่าไม่มีเงินที่จะซื้อนมผงให้ลูก ไม่มีการพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน เพราะไม่มีหมอ ถ้าบุตรเจ็บป่วยก็จะรักษาด้วยยาสมุนไพรและวิธีการตามความเชื่อดั้งเดิมของกะเหรี่ยง เช่น การเลี้ยงผี การมัดมือ เพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย แต่ถ้าลูกยังไม่หายก็จะพาลูกไปหาหมอ สมัยก่อนไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่บ้านแม่จะปู่ที่จะช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องการเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นเวลาภรรยาต้องไปทำงานในไร่ นา ก็จะต้องสะพายลูกไปเลี้ยงที่ไร่ นาด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงทุกคนเลี้ยงลูกด้วยตัวเอง และเลี้ยงด้วยนมแม่ทุกคน ที่ไม่ได้เลี้ยงด้วยนมผงเพราะว่าไม่รู้จักนมผง ถึงรู้จักก็ไม่มีเงินที่จะซื้อ

นมผงให้ลูก ไม่มีการพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน เพราะไม่รู้จักรับการฉีดวัคซีน และสมัยก่อนไม่มีหมอ
ถ้าบุตรเจ็บป่วยก็จะรักษาด้วยยาสมุนไพร และวิธีการตามความเชื่อดั้งเดิมของกะเหรี่ยง เช่น
การเลี้ยงผี การมัดมือ เพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงทุกคนเลี้ยงลูกด้วยตัวเอง
และเลี้ยงด้วยนมแม่ทุกคน ที่ไม่ได้เลี้ยงด้วยนมผงเพราะว่าไม่รู้จักรับนมผง ถึงรู้จักก็ไม่มีเงินที่จะซื้อ
นมผงให้ลูก ไม่มีการพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน เพราะไม่รู้จักรับการฉีดวัคซีน และสมัยก่อนไม่มีหมอ
ถ้าบุตรเจ็บป่วยก็จะรักษาด้วยยาสมุนไพร และวิธีการตามความเชื่อดั้งเดิมของกะเหรี่ยง เช่น
การเลี้ยงผี การมัดมือ เพื่อให้หายจากการเจ็บป่วย

ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรของสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงต้องการให้สามีช่วย
เลี้ยงดูมากกว่านี้ ที่ผ่านมาคิดว่าสามีช่วยเหลือเลี้ยงดูน้อยเกินไป ไม่ใช่สามีไม่ช่วยเหลือเลี้ยงดูเลย
ความจริงแล้วสามีช่วยเหลือเลี้ยงดูด้วยเหมือนกัน แต่ไม่มากเท่ากับภรรยา ภรรยายังเป็นหลักสำคัญ
ในการเลี้ยงดูอยู่ การเลี้ยงดูยังคงถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของภรรยา ดังนั้นภรรยาจะต้องรับผิดชอบ
เรื่องการเลี้ยงดูมาก ผู้หญิงมีความเห็นว่าการเลี้ยงดูควรเป็นทั้งหน้าที่ของสามีและภรรยา ไม่ใช่
หน้าที่ของภรรยาแต่เพียงฝ่ายเดียว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า ผู้หญิงต้องการให้สามีช่วย
เลี้ยงดูบ้าง เพราะการเลี้ยงดูเป็นงานที่หนัก แต่ถ้าสามีไม่ช่วยก็ไม่เป็นไร เพราะสามีต้อง
ทำงานในไร่เป็นหลัก ส่วนการเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอยู่แล้ว ที่ผ่านมามีสามี
ไม่ช่วยเหลือเลี้ยงดูเลย ความจริงแล้วสามีช่วยเหลือเลี้ยงดูด้วยเหมือนกัน แต่ไม่มากเท่ากับภรรยา
ภรรยายังเป็นหลักสำคัญในการเลี้ยงดูอยู่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงสามารถเลี้ยงดูเองได้
ไม่จำเป็นที่สามีจะต้องมาช่วย เพราะเห็นว่างานเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอยู่แล้ว ลูกเองก็ต้อง
กินนมแม่ ดังนั้นสามีจึงไม่สามารถเลี้ยงดูได้ สามีเองก็ช่วยเหลือเลี้ยงดูเหมือนกัน โดยเฉพาะลูกชาย
โดยเมื่อลูกชายโตขึ้นมาก็จะไปช่วยพ่อทำงานในไร่ เพราะแต่ก่อนนี้ยังไม่มีโรงเรียน เด็ก ๆ
จึงไม่ได้ไปเรียนหนังสือ ซึ่งพ่อจะต้องคอยดูแลลูกชาย และสอนงานในไร่ให้กับลูกชาย ส่วนการ

เลี้ยงลูกสาวถึงแม่ลูกสาวจะโตแล้วก็ยังเป็นหน้าที่ของแม่ เพราะแม่จะต้องสอนเรื่องงานบ้านและงานทอผ้าให้กับลูก

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงสามารถเลี้ยงลูกเองได้ ไม่จำเป็นที่สามีจะต้องมาช่วย เพราะเห็นว่างานเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอยู่แล้ว ลูกเองก็ต้องกินนมแม่ ดังนั้นสามีจึงไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ สามีเองก็ช่วยเลี้ยงลูกเหมือนกัน โดยเฉพาะลูกชาย โดยเมื่อลูกชายโตขึ้นมาก็จะต้องไปช่วยพ่อทำงานในไร่นา เพราะแต่ก่อนนี้ยังไม่มีโรงเรียน เด็ก ๆ จึงไม่ได้ไปเรียนหนังสือ ซึ่งพ่อจะต้องคอยดูแลลูกชาย และสอนงานในไร่นาให้กับลูกชาย ส่วนการเลี้ยงลูกสาวถึงแม่ลูกสาวจะโตแล้วก็ยังเป็นหน้าที่ของแม่ เพราะแม่จะต้องสอนเรื่องงานบ้านและงานทอผ้าให้กับลูก

เมื่อมีบุตรแล้วหน้าที่ของการเป็นภรรยามากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี พบว่า เมื่อมีลูกแล้วภรรยาจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่จะต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก เพราะเลี้ยงด้วยนมแม่ ดังนั้นจึงต้องอยู่ใกล้ชิดลูกตลอดเวลา เวลาจะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วย ภรรยายังคงทำงานบ้านได้เหมือนเดิม แต่จะไม่ไปทำงานช่วยสามีที่สวนหรือนาไร่ โดยเฉพาะในช่วง 1 – 2 เดือนหลังคลอด สามีจะต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานในไร่นา ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องพักผ่อนหลังคลอด ต้องอยู่ไฟ ทำงานหนักไม่ได้ สามีต้องทำงานให้ภรรยาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการดำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น จนเมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้ว จึงกลับมาทำงานเองเหมือนเดิม นอกจากสามีจะช่วยทำงานในช่วงหลังคลอดแล้ว ยังมีญาติ ๆ ของภรรยา มาช่วยงานบ้างในบางครั้ง แต่เมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วก็จะกลับมาทำงานได้เองเหมือนเดิม ทั้งทำงานบ้านทุกอย่างและเลี้ยงลูกด้วย จนเมื่อลูกเลิกกินนมแม่แล้ว และโตพอที่จะไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้แล้ว ภรรยาจึงเริ่มออกไปช่วยสามีทำงานที่ไร่นา เมื่อมีลูกคนต่อมาก็ต้องเลี้ยงลูกเองจนกระทั่งลูกเลิกกินนม แล้วจึงฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้องได้ แต่ถ้าลูกคนที่โตกว่าต้องไปเรียนหนังสือ ภรรยาก็ต้องเอาลูกไปฝากเลี้ยงไว้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แล้วจึงกลับมารับลูกตอนเย็น ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ที่โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหยุด ก็จะทำให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้องที่บ้านได้ แม่จึงมีเวลาไปทำงานช่วยสามีได้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีลูกแล้วผู้หญิงจะมีบทบาทการเป็นภรณาน้อยลง โดยผู้หญิงจะเริ่มมีบทบาทของการเป็นมารดา เข้ามา และบทบาทของการเป็นมารดาจะเด่นชัดกว่าบทบาทการเป็นภรรยา เนื่องจากผู้หญิง จะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก จะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วยทุกที่

แม้แต่ทำงานก็ต้องเอาลูกไปด้วย ส่วนสามีก็ไปทำงานในไร่นา หรือทำงานรับจ้างทั่วไปได้โดยไม่ต้องห่วงเรื่องการเลี้ยงดูลูก จะเห็นได้ว่าผู้ชายไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงลูกเท่า ผู้หญิง ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นั้น ภรรยาเพียงไม่ต้องไปทำงานในไร่นา สามีจะเป็นคนไปทำงาน ในไร่ นาเอง แต่เรื่องงานบ้านภรรยาก็ยังคงรับผิดชอบอยู่ตามปกติ และเมื่อลูกเริ่มโตขึ้นภรรยา ก็ไป ช่วยงานสามีที่ไร่มาได้ตามปกติ แต่อาจจะไม่จำเป็นเท่ากับการดูแลลูก เพราะถ้าเกิดกรณีที่ลูก ป่วย ภรรยาก็ต้องอยู่บ้านดูแลลูกแทนที่จะไปทำงาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทการเป็นภรรยา ในการที่ต้องช่วยสามีทำงานในไร่ยานั้นมีน้อยลง และบทบาทการเป็นภรรยาจะน้อยที่สุดในช่วงที่ ภรรยาพักฟื้นหลังคลอด 1 – 2 เดือน เพราะภรรยายังมีร่างกายอ่อนแออยู่ ต้องอยู่ไฟ ต้องดูแล รักษาสุขภาพให้กลับมาแข็งแรงเหมือนเดิม ซึ่งในช่วงเวลานี้เองที่สามีจะต้องทำงานให้ภรรยาทุก อย่าง ทั้งงานในบ้านและงานในไร่นา ภรรยาเลี้ยงลูกอย่างเดียว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี พบว่า เมื่อมีลูกแล้วภรรยาจะต้องมี หน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่จะต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก เพราะเลี้ยงด้วย นมแม่ ดังนั้นจึงต้องอยู่ใกล้ชิดลูกตลอดเวลา เวลาจะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วย ภรรยายังคง ทำงานบ้านได้เหมือนเดิม แต่จะไม่ไปทำงานช่วยสามีที่สวนหรือไร่ โดยเฉพาะในช่วง 1 – 2 เดือนหลังคลอด สามีจะต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานในไร่ นา ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้อง พักผ่อนหลังคลอด ต้องอยู่ไฟ ทำงานหนักไม่ได้ สามีต้องทำงานให้ภรรยาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น การตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น จนเมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วจึง กลับมาทำงานได้เองเหมือนเดิม นอกจากสามีจะช่วยทำงานในช่วงหลังคลอดแล้ว ยังมีญาติ ๆ ของภรรยา มาช่วยงานบ้างในบางครั้ง แต่เมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วก็จะกลับมาทำงานได้เอง เหมือนเดิม ทั้งทำงานบ้านทุกอย่างและเลี้ยงลูกด้วย สมัยก่อนยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ช่วย ดูแลเด็ก ดังนั้นภรรยาจึงต้องพาลูกไปทำงานกับตนด้วย หรืออาจฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วย เลี้ยงน้อง เป็นต้น เมื่อมีลูกคนต่อมาภรรยาก็ต้องเลี้ยงลูกเองจนกระทั่งลูกเลิกกินนม แล้วจึง ฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้องได้ จะเห็นได้ว่า เมื่อมีลูกแล้วผู้หญิงจะมีบทบาทการเป็นภรรยา น้อยลง โดยผู้หญิงจะเริ่มมีบทบาทของการเป็นมารดาเข้ามา และบทบาทของการเป็นมารดาจะ เด่นชัดกว่าบทบาทการเป็นภรรยา เนื่องจากผู้หญิงจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ต้องอยู่บ้าน เลี้ยงลูก ให้นมลูก จะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วยทุกที่ แม้แต่ทำงานก็ต้องเอาลูกไปด้วย จะเห็นได้ว่าผู้ชายไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงลูกเท่าผู้หญิง ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นั้น ภรรยาเพียงไม่ต้องไปทำงานในไร่นา สามีจะเป็นคนไปทำงานในไร่นาเอง แต่เรื่องงานบ้านนั้น ภรรยาก็ยังคงรับผิดชอบอยู่ตามปกติ และเมื่อลูกเริ่มโตขึ้น ภรรยาก็ไปช่วยงานสามีที่ไร่มาได้ ตามปกติ แต่อาจจะไม่จำเป็นเท่ากับการดูแลลูก เพราะถ้าเกิดกรณีที่ลูกป่วย ภรรยาก็ต้อง

อยู่บ้านดูแลลูกแทนที่จะไปทำงาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทการเป็นภรรยาในการที่ต้องช่วยสามีทำงานในไรร้านนั้นมันน้อยลง และบทบาทการเป็นภรรยาจะน้อยที่สุดในช่วงที่ภรรยาพักฟื้นหลังคลอด 1 – 2 เดือน เพราะภรรยายังมีร่างกายอ่อนแออยู่ ต้องอยู่ไฟ ต้องดูแลรักษาสุขภาพให้กลับมาแข็งแรงเหมือนเดิม ซึ่งในช่วงเวลานี้เองที่สามีจะต้องทำงานให้ภรรยาทุกอย่าง ทั้งงานในบ้านและงานในไรร้าน ภรรยาเลี้ยงลูกอย่างเดียว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 61 – 80 ปี พบว่า เมื่อมีลูกแล้วภรรยาจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่จะต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก เพราะเลี้ยงด้วยนมแม่ ดังนั้นจึงต้องอยู่ใกล้ชิดลูกตลอดเวลา เวลาจะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วย ภรรยายังคงทำงานบ้านได้เองเหมือนเดิม แต่จะไม่ไปทำงานช่วยสามีที่สวนหรือนาไร่ โดยเฉพาะในช่วง 1 – 2 เดือนหลังคลอด สามีจะต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานในไรร้าน ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องพักผ่อนหลังคลอด ต้องอยู่ไฟ ทำงานหนักไม่ได้ สามีต้องทำงานให้ภรรยาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น จนเมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วจึงกลับมาทำงานเองเหมือนเดิม นอกจากสามีจะช่วยทำงานในช่วงหลังคลอดแล้ว ยังมีญาติ ๆ ของภรรยามาช่วยงานบ้างในบางครั้ง แต่เมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วก็จะกลับมาทำงานได้เองเหมือนเดิม ทั้งทำงานบ้านทุกอย่างและเลี้ยงลูกด้วย สมัยก่อนยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ช่วยดูแลเด็ก ดังนั้นภรรยาจึงต้องพาลูกไปทำงานกับตนด้วย หรืออาจฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้อง เป็นต้น เมื่อมีลูกคนต่อมาก็ต้องเลี้ยงลูกเองจนกระทั่งลูกเลิกกินนม แล้วจึงฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้องได้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีลูกแล้ว ผู้หญิงจะมีบทบาทการเป็นภรณยาน้อยลง โดยผู้หญิงจะเริ่มมีบทบาทของการเป็นมารดาเข้ามา และบทบาทของการเป็นมารดาจะเด่นชัดกว่าบทบาทการเป็นภรรยา เนื่องจากผู้หญิงจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก จะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วยทุกที่ แม้แต่ทำงานก็ต้องเอาลูกไปด้วย จะเห็นได้ว่าผู้ชายไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงลูกเท่าผู้หญิง ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นั้น ภรรยาเพียงไม่ต้องไปทำงานในไรร้าน สามีจะเป็นคนไปทำงานในไรร้านเอง แต่เรื่องงานบ้านนั้นภรรยาก็ยังคงรับผิดชอบอยู่ตามปกติ และเมื่อลูกเริ่มโตขึ้น ภรรยาก็ไปช่วยงานสามีที่ไรร้านได้ตามปกติ แต่อาจจะไม่จำเป็นเท่ากับการดูแลลูก เพราะถ้าเกิดกรณีที่ลูกป่วย ภรรยาก็ต้องอยู่บ้านดูแลลูกแทนที่จะไปทำงาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทการเป็นภรรยาในการที่ต้องช่วยสามีทำงานในไรร้านนั้นมันน้อยลง และบทบาทการเป็นภรรยาจะน้อยที่สุดในช่วงที่ภรรยาพักฟื้นหลังคลอด 1 – 2 เดือน เพราะภรรยายังมีร่างกายอ่อนแออยู่ ต้องอยู่ไฟ ต้องดูแลรักษาสุขภาพให้กลับมาแข็งแรงเหมือนเดิม ซึ่งในช่วงเวลานี้เองที่สามีจะต้องทำงานให้ภรรยาทุกอย่าง ทั้งงานในบ้านและงานในไรร้าน ภรรยาเลี้ยงลูกอย่างเดียว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า เมื่อมีลูกแล้วภรรยาจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นสำคัญ ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่จะต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก เพราะเลี้ยงด้วยนมแม่ ดังนั้นจึงต้องอยู่ใกล้ชิดลูกตลอด เวลาจะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วย ภรรยายังคงทำงานบ้านได้เองเหมือนเดิม แต่จะไม่ไปทำงานช่วยสามีที่สวนหรือไร่ โดยเฉพาะในช่วง 1 – 2 เดือนหลังคลอด สามีจะต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานในไร่ นา ทั้งนี้เพราะภรรยาจะต้องพักผ่อนหลังคลอด ต้องอยู่ไฟ ทำงานหนักไม่ได้ สามีต้องทำงานให้ภรรยาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการดำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว ซักผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น จนเมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้วจึงกลับมาทำงานได้เองเหมือนเดิม นอกจากสามีจะช่วยทำงานในช่วงหลังคลอดแล้ว ยังมีญาติ ๆ ของภรรยามาช่วยงานบ้างในบางครั้ง แต่เมื่อภรรยาแข็งแรงดีแล้ว ก็จะกลับมาทำงานได้เองเหมือนเดิม ทั้งทำงานบ้านทุกอย่างและเลี้ยงลูกด้วย สมัยก่อนยังไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ช่วยดูแลเด็ก ดังนั้นภรรยาจึงต้องพาลูกไปทำงานกับตนด้วย หรืออาจฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้อง เป็นต้น เมื่อมีลูกคนต่อมาก็ต้องเลี้ยงลูกเองจนกระทั่งลูกเลิกกินนม แล้วจึงฝากให้ลูกคนที่โตกว่าช่วยเลี้ยงน้องได้ จะเห็นได้ว่าเมื่อมีลูกแล้วผู้หญิงจะมีบทบาทการเป็นภรณาน้อยลง โดยผู้หญิงจะเริ่มมีบทบาทของการเป็นมารดาเข้ามา และบทบาทของการเป็นมารดาจะเด่นชัดกว่าบทบาทการเป็นภรรยา เนื่องจากผู้หญิงจะต้องมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก ต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก ให้นมลูก จะไปไหนก็ต้องสะพายลูกไปด้วยทุกที่ แม้แต่ทำงานก็ต้องเอาลูกไปด้วย จะเห็นได้ว่าผู้ชายไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงลูกเท่าผู้หญิง ในช่วงที่ลูกยังเล็กอยู่นั้น ภรรยาเพียงไม่ต้องไปทำงานในไร่ นา สามีจะเป็นคนไปทำงานในไร่ นาเอง แต่เรื่องงานบ้านภรณาก็ยังคงรับผิดชอบอยู่ตามปกติ และเมื่อลูกเริ่มโตขึ้น ภรณาก็ไปช่วยงานสามีที่ไร่ นาได้ตามปกติ แต่อาจจะไม่จำเป็นเท่ากับการดูแลลูก เพราะถ้าเกิดกรณีที่ลูกป่วย ภรณาก็ต้องอยู่บ้านดูแลลูกแทนที่จะไปทำงาน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทการเป็นภรรยาในการที่ต้องช่วยสามีทำงานในไร่ นานั้นมีน้อยลง บทบาทการเป็นภรรยาจะน้อยที่สุดในช่วงที่ภรรยาพักฟื้นหลังคลอด 1-2 เดือน เพราะภรณายังมีร่างกายอ่อนแออยู่ ต้องอยู่ไฟ ต้องดูแลรักษาสุขภาพให้กลับมาแข็งแรงเหมือนเดิม ซึ่งในช่วงเวลานี้เองที่สามีจะต้องทำงานให้ภรรยาทุกอย่าง ทั้งงานในบ้านและงานในไร่ นา ภรรยาเลี้ยงลูกอย่างเดียว

การอบรมสั่งสอนบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 21 – 40 ปี พบว่า การอบรมสั่งสอนบุตรเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ โดยแม่มีหน้าที่ในการสอนลูกสาวมากกว่า และพ่อก็จะมีหน้าที่ในการสอนลูกชายมากกว่า ทั้งนี้เพราะลูกสาวจะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการทำงานบ้านจากแม่

และลูกชายก็ต้องเรียนรู้เรื่องการทำงานในไร่มาจากพ่อ แม่ต้องสอนลูกสาวเกี่ยวกับเรื่องการค้าข้าว หุงข้าว ทอผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนพ่อก็ต้องสอนลูกชายเกี่ยวกับการทำนาทำไร่ เช่น การไถนา การเอาหญ้า การบีบะคันนา การพรวนนาเพื่อไร่ การขุดดิน การเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย รวมถึงสอนเกี่ยวกับเรื่องงานจักรสานของใช้ต่าง ๆ ถ้าเป็นวันหยุดที่ลูกไม่ได้ไปโรงเรียนพ่อก็จะเอาลูกไปทำงานที่นาไร่ด้วย เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้การทำงาน แต่การที่พ่อแม่พิจารณาว่าจะสอนเรื่องใดนั้นขึ้นอยู่กับวัยของลูกด้วย เช่น การสอนทอผ้าให้ลูกสาวก็ต้องพิจารณาสอนเมื่อลูกโตเป็นสาวคือ เริ่มเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาแล้ว ถ้าลูกยังเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาอยู่ยังไม่สอนลูก เพราะเห็นว่าลูกยังเด็กเกินไปที่จะเรียนรู้ได้ ถ้าลูกชายและลูกสาวยังเด็กอยู่พ่อแม่จะสอนเรื่องงานบ้านให้ทั้งลูกชายและลูกสาว สอนในลักษณะให้ลูกเรียนรู้จากการช่วยแม่ทำงานบ้าน เช่น เตรียมอาหารหมู ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ ต่ำข้าว หุงข้าว แต่เมื่อลูกโตขึ้นก็จะเริ่มสอนแยกกัน ในบางเรื่อง โดยแม่จะสอนงานทอผ้าให้ลูกสาว โดยไม่สอนลูกชายเลย ส่วนพ่อจะสอนเรื่องงานสาน และงานในไร่มาให้ลูกชาย โดยไม่สอนเรื่องงานสานให้ลูกสาวเลย เป็นต้น ถ้าครอบครัวมีแต่ลูกสาว พ่อก็ต้องทำงานหนัก เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้ชายทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานซ่อมแซมบ้าน เลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน จักรสานของใช้ เป็นต้น และถ้าครอบครัวมีแต่ลูกชาย แม่ก็ต้องทำงานหนักเช่นกัน เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานทอผ้า เลี้ยงหมู ต่ำข้าว เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทั้งลูกชายและลูกสาวก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำงานได้ทุกอย่าง เป็นแต่เพียงงานทอผ้าที่ผู้ชายจะไม่ได้รับการสอนและทำไม่ได้ ส่วนผู้หญิงก็ไม่ได้รับการสอนเรื่องงานจักรสาน และงานสร้างบ้านเลยเช่นกัน ส่วนงานที่สำคัญในชีวิตประจำวัน สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น ต่ำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนา ทำไร่นั้น ทำเป็นทั้งลูกชายและลูกสาว จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา พบว่าผู้หญิง 2 คนไม่ให้ความสำคัญกับการสอนลูกสาวให้ทอผ้า คนหนึ่งให้เหตุผลว่าตนทอผ้าไม่เป็น เพราะแต่งงานตอนที่อายุน้อย ซึ่งตอนนั้นยังไม่ได้รับการสอนเรื่องการทอผ้าจากแม่ และตอนนี้ก็เห็นว่ามีใครใส่เสื้อผ้าแบบคนพื้นราบกันมาก อีกคนหนึ่งให้เหตุผลว่าตนทอผ้าเป็น แต่เห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องสอนลูกสาวก็ได้ เพราะมีเสื้อผ้าสมัยใหม่ใส่มากมาย ถ้าต้องการใส่ชุดกะเหรี่ยงก็จ้างเพื่อนบ้านทอให้ก็ได้ ส่วนลูกชายก็ไม่ได้รับการสอนเรื่องการจักรสาน เพราะเห็นว่าเดี๋ยวนี้สามารถหาซื้อของใช้จำพวกตะกร้า กระบุง กระด้งได้ง่าย ไม่ต้องเสียเวลาในการสาน อีกทั้งยังมีของกรณีศึกษาบางคนก็ทำงานจักรสานไม่เป็น จึงไม่สามารถสอนลูกได้ นอกจากการอบรมสั่งสอนเรื่องการทำงานให้ลูกแล้ว เรื่องทั่วไปที่พ่อแม่สอนลูก ก็คือ เรื่องให้ลูกตั้งใจเรียนหนังสือให้ลูกเชื่อฟังคุณครู ให้ขยันทำงาน ถ้าเป็นลูกชายก็ต้องสอนให้ลูกไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่เที่ยวเตร่ ส่วนลูกสาวก็ต้องสอนให้อยู่บ้าน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เที่ยวกับผู้ชายไปเรื่อย ไม่ให้ทำตัวไม่เหมาะสมในทางชู้สาวกับผู้ชาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพ่อแม่เดี๋ยวนี้เริ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับ

เรื่องการศึกษาของลูกมากขึ้น จึงได้สอนให้ลูกตั้งใจเรียน เชื้อฟงคุณครู เป็นต้น สำหรับเรื่องการเลือกคู่ นั้น จะสอนลูกสาวให้เลือกสามีที่ขยันเป็นสำคัญ และสอนลูกชายให้เลือกภรรยาที่ขยันใจดี ไม่ดู เพราะถ้าดูก็จะทำให้ภรรยาอยู่เหนื่อลูกชาย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 41 – 60 ปี พบว่า การอบรมสั่งสอนบุตร เป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ โดยแม่มีหน้าที่ในการสอนลูกสาว และพ่อก็จะมีหน้าที่ในการสอนลูกชาย ทั้งนี้เพราะลูกสาวจะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการทำงานบ้านจากแม่ และลูกชายก็ต้องเรียนรู้เรื่องการทำงานในไร่นาและการสานของต่าง ๆ จากพ่อ แม่ต้องสอนลูกสาวเกี่ยวกับเรื่องการตำข้าว หุงข้าว ทอผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนพ่อก็ต้องสอนลูกชายเกี่ยวกับการทำนาทำไร่ เช่น การไถนา การเอาหญ้า การไถคันนา การเพียวนาเพียวไร่ การขุดดิน การเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย รวมถึงสอนเกี่ยวกับเรื่องงานจักรสานของใช้ต่าง ๆ ด้วย สมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียน ดังนั้นลูกชายจะต้องไปช่วยพ่อทำงานในไร่นา ส่วนลูกสาวก็ช่วยแม่ทำงานบ้าน เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้การทำงาน ถ้าลูกชายและลูกสาวยังเด็กอยู่พ่อแม่จะสอนเรื่องงานบ้านให้ทั้งลูกชายและลูกสาว สอนในลักษณะให้ลูกเรียนรู้จากการช่วยแม่ทำงานบ้าน เช่น เตรียมอาหารหมู ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ ตำข้าว หุงข้าว แต่เมื่อลูกโตขึ้นก็จะเริ่มสอนแยกกันในบางเรื่อง โดยแม่จะสอนงานทอผ้าให้ลูกสาว แต่ไม่สอนลูกชายเลย ส่วนพ่อจะสอนเรื่องงานสาน และงานในไร่นาให้ลูกชาย แต่จะไม่สอนเรื่องงานสานให้ลูกสาวเลย เป็นต้น ถ้าครอบครัวมีแต่ลูกสาว พ่อก็ต้องทำงานหนัก เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้ชายทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานซ่อมแซมบ้าน เลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน จักรสานของใช้ เป็นต้น และถ้าครอบครัวมีแต่ลูกชาย แม่ก็ต้องทำงานหนักเช่นกัน เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานทอผ้า เลี้ยงหมู ตำข้าว เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทั้งลูกชายและลูกสาวก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำงานได้ทุกอย่าง เป็นแต่เพียงงานทอผ้าที่ผู้ชายจะไม่ได้รับการสอนและทำไม่เป็น ส่วนผู้หญิงก็ไม่ได้รับการสอนเรื่องงานจักรสาน และงานสร้างบ้านเลยเช่นกัน ส่วนงานที่สำคัญในชีวิตประจำวัน สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น ตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนา ทำไร่ นั้น ทำเป็นทั้งลูกชายและลูกสาว นอกจากการอบรมสั่งสอนเรื่องการทำงานให้ลูกแล้ว เรื่องทั่วไปที่พ่อแม่สอนลูกก็คือ เรื่องให้ลูกขยันทำงาน ถ้าเป็นลูกชายก็ต้องสอนให้ลูกไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่เที่ยวเตร่ ส่วนลูกสาวก็ต้องสอนให้อยู่บ้าน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เที่ยวกับผู้ชายไปเรื่อย ไม่ให้ทำตัวไม่เหมาะสมในทางชู้สาวกับผู้ชาย เป็นต้น สำหรับเรื่องการเลือกคู่ นั้น จะสอนลูกสาวให้เลือกสามีที่ขยันเป็นสำคัญ และสอนลูกชายให้เลือกภรรยาที่ขยัน ใจดี ไม่ดู เพราะถ้าดูก็จะทำให้ภรรยาอยู่เหนื่อลูกชาย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุในช่วง 61 – 80 ปี พบว่า การอบรมสั่งสอนบุตร เป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ โดยแม่มีหน้าที่ในการสอนลูกสาว และพ่อก็จะมีหน้าที่ในการสอนลูกชาย ทั้งนี้เพราะลูกสาวจะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการทำงานบ้านจากแม่ และลูกชายก็ต้องเรียนรู้เรื่องการทำงานในไร่นาและการสานของต่าง ๆ จากพ่อ แม่ต้องสอนลูกสาวเกี่ยวกับเรื่องการค้าข้าว หุงข้าว ทอผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนพ่อก็ต้องสอนลูกชายเกี่ยวกับการทำนาทำไร่ เช่น การไถนา การเอาหญ้า การบีบคั้นนา การพรวนนาเพื่อไร่ การขุดดิน การเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย รวมถึงสอนเกี่ยวกับเรื่องงานจักรสานของใช้ต่าง ๆ ด้วย สมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียน ดังนั้นลูกชายจะต้องไปช่วยพ่อทำงานในไร่นา ส่วนลูกสาวก็ช่วยแม่ทำงานบ้าน เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้การทำงาน ถ้าลูกชายและลูกสาวยังเด็กอยู่พ่อแม่จะสอนเรื่องงานบ้านให้ทั้งลูกชายและลูกสาว สอนในลักษณะให้ลูกเรียนรู้จากการช่วยแม่ทำงานบ้าน เช่น เตรียมอาหารหมู ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ ต้มข้าว หุงข้าว แต่เมื่อลูกโตขึ้นก็จะเริ่มสอนแยกกันในบางเรื่อง โดยแม่จะสอนงานทอผ้าให้ลูกสาว แต่ไม่สอนลูกชายเลย ส่วนพ่อจะสอนเรื่องงานสาน และงานในไร่นาให้ลูกชาย แต่จะไม่สอนเรื่องงานสานให้ลูกสาวเลย เป็นต้น ถ้าครอบครัวมีแต่ลูกสาว พ่อก็ต้องทำงานหนัก เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้ชายทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานซ่อมแซมบ้าน เลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน จักรสานของใช้ เป็นต้น และถ้าครอบครัวมีแต่ลูกชาย แม่ก็ต้องทำงานหนักเช่นกัน เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานทอผ้า เลี้ยงหมู ต้มข้าว เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทั้งลูกชายและลูกสาวก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำงานได้ทุกอย่าง เป็นแต่เพียงงานทอผ้าที่ผู้ชายจะไม่ได้รับการสอนและทำไม่ได้ ส่วนผู้หญิงก็ไม่ได้รับการสอนเรื่องงานจักรสาน และงานสร้างบ้านเลยเช่นกัน ส่วนงานที่สำคัญในชีวิตประจำวัน สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น ต้มข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนา ทำไร่นั้น ทำเป็นทั้งลูกชายและลูกสาว นอกจากการอบรมสั่งสอนเรื่องการทำงานให้ลูกแล้ว เรื่องทั่วไปที่พ่อแม่สอนลูก ก็คือ เรื่องให้ลูกขยันทำงาน ถ้าเป็นลูกชายก็ต้องสอนให้ลูกไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่เที่ยวเตร่ ส่วนลูกสาวก็ต้องสอนให้อยู่บ้าน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เที่ยวกับผู้ชายไปเรื่อย ไม่ให้ทำตัวไม่เหมาะสมในทางชู้สาวกับผู้ชาย เป็นต้น สำหรับเรื่องการเลือกคู่ นั้น จะสอนลูกสาวให้เลือกสามีที่ขยันเป็นสำคัญ และสอนลูกชายให้เลือกภรรยาที่ขยัน ใจดี ไม่ดุด่า เพราะถ้าดุด่าก็จะทำให้ภรรยาอยู่เหนื่อลูกชาย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า การอบรมสั่งสอนบุตรเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ โดยแม่มีหน้าที่ในการสอนลูกสาว และพ่อก็จะมีหน้าที่ในการสอนลูกชาย ทั้งนี้เพราะลูกสาวจะต้องเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการทำงานบ้านจากแม่ และลูกชายก็ต้องเรียนรู้เรื่องการทำงานในไร่นาและการสานของต่าง ๆ จากพ่อ แม่ต้องสอนลูกสาวเกี่ยวกับเรื่องการค้าข้าว หุงข้าว ทอผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนพ่อก็ต้องสอนลูกชายเกี่ยวกับการทำนาทำไร่ เช่น การไถนา

การเอาหญ้า การโปะคันทนา การเกี่ยวนาเกี่ยวไร่ การขุดดิน การเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย รวมถึงสอนเกี่ยวกับเรื่องงานจักรสานของใช้ต่าง ๆ ด้วย สมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียน ดังนั้นลูกชายจะต้องไปช่วยพ่อทำงานในไร่นา ส่วนลูกสาวก็ช่วยแม่ทำงานบ้าน เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้การทำงาน ถ้าลูกชายและลูกสาวยังเด็กอยู่พ่อแม่จะสอนเรื่องงานบ้านให้ทั้งลูกชายและลูกสาว สอนในลักษณะให้ลูกเรียนรู้จากการช่วยแม่ทำงานบ้าน เช่น เตรียมอาหารหมู ให้อาหารหมู ให้อาหารไก่ ตำข้าว หุงข้าว แต่เมื่อลูกโตขึ้นก็จะเริ่มสอนแยกกันในบางเรื่อง โดยแม่จะสอนงานทอผ้าให้ลูกสาว แต่ไม่สอนลูกชายเลย ส่วนพ่อจะสอนเรื่องงานสาน และงานในไร่มาให้ลูกชาย แต่จะไม่สอนเรื่องงานสานให้ลูกสาวเลย เป็นต้น ถ้าครอบครัวมีแต่ลูกสาว พ่อก็ต้องทำงานหนัก เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้ชายทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานซ่อมแซมบ้าน เลี้ยงไม้ สร้างบ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน สานของใช้ เป็นต้น และถ้าครอบครัวมีแต่ลูกชาย แม่ก็ต้องทำงานหนักเช่นกัน เพราะต้องทำงานเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมดเองเป็นหลัก ทั้งงานทอผ้า เลี้ยงหมู ตำข้าว เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทั้งลูกชายและลูกสาวก็สามารถช่วยพ่อแม่ทำงานได้ทุกอย่าง เป็นแต่เพียงงานทอผ้าที่ผู้ชายจะไม่ได้รับการสอนและทำไม่ได้ ส่วนผู้หญิงก็ไม่ได้รับการสอนเรื่องงานจักรสาน และงานสร้างบ้านเลยเช่นกัน ส่วนงานที่สำคัญในชีวิตประจำวัน สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น ตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนา ทำไร่ นั่น ทำเป็นทั้งลูกชายและลูกสาว นอกจากการอบรมสั่งสอนเรื่องการทำงานให้ลูกแล้ว เรื่องทั่วไปที่พ่อแม่สอนลูก ก็คือ เรื่องให้ลูกขยันทำงาน ถ้าเป็น ลูกชายก็ต้องสอนให้ลูกไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่เที่ยวเตร่ ส่วนลูกสาวก็ต้องสอนให้อยู่บ้าน ไม่เที่ยวเตร่ ไม่เที่ยวกับผู้ชายไปเรื่อย ไม่ให้ทำตัวไม่เหมาะสมในทางชู้สาวกับผู้ชาย เป็นต้น สำหรับเรื่องการเลือกคู่ นั้น จะสอนลูกสาวให้เลือกสามีที่ขยันเป็นสำคัญ และสอนลูกชายให้เลือกภรรยาที่ขยัน ใจดี ไม่ดู่ เพราะถ้าดู่ก็จะทำให้ภรรยาอยู่เหนื่อลูกชาย

ความวิตกกังวลเกี่ยวกับบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของลูก โดยกลัวว่าจะไม่มีเงินพอที่จะส่งเสียให้ลูกเรียนสูง ๆ ได้นอกจากนี้ก็ยังเป็นห่วงเรื่องความประพฤติของลูก โดยถ้าเป็นลูกชายจะห่วงเรื่องยาเสพติดมากที่สุด และถ้าเป็นลูกสาวจะห่วงเรื่องการคบผู้ชาย แต่ถ้าลูกยังเล็กอยู่สิ่งที่ห่วงมากที่สุดก็คือเรื่องของสุขภาพร่างกาย อยากให้ลูกแข็งแรง ไม่อยากให้ลูกเจ็บป่วยบ่อย ๆ เพราะถ้าลูกเจ็บไข้ได้ป่วยจะทำให้พ่อแม่ลำบากมาก นอกจากนี้ยังเป็นห่วงเรื่องการทำงานของลูกในอนาคต อยากให้ลูกหางานทำได้ อย่างน้อยก็อยากให้ลูกได้ทำงานที่มีเงินเดือน ไม่อยากให้ลูกลำบาก เพราะถ้าอยู่บ้านก็ไม่มีรายได้อะไร ถ้าทำงานปลูกพืชขายก็เป็นงานหนักที่มีรายได้น้อย และรายได้ก็ไม่แน่นอน

จะเห็นได้ว่าผู้หญิงเริ่มมองเห็นความสำคัญของอนาคตลูก ทั้งในด้านการศึกษาและการทำงาน จึงได้มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งต่างกับผู้หญิงรุ่นเก่าที่ไม่เห็นความจำเป็นของการศึกษาและอนาคตของลูก เนื่องจากวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เรียบง่าย ปลูกข้าวกินเอง ทำไร่ทำสวน ปลูกพืชผักผลไม้กินเอง เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่กินเอง เมื่อลูกโตขึ้นจึงมีหน้าที่ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และทำงานในไร่ต่าง ๆ เพื่อให้ครอบครัวมีกินอุดมสมบูรณ์ ไม่อดอยาก

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องการทำงานของลูก อยากให้ลูกทำงานมีเงิน ถ้าเพาะปลูกก็อยากให้ขายผลผลิตได้ มีรายได้ทุกปี หรือมีงานรับจ้างที่ได้เงินประจำ นอกจากนี้ก็ยังเป็นห่วงเรื่องความประพฤติของลูก โดยถ้าเป็นลูกชายจะห่วงเรื่องยาเสพติดมากที่สุด และถ้าเป็นลูกสาวจะห่วงเรื่องการคบผู้ชาย แต่ถ้าลูกยังเล็กอยู่สิ่งที่ห่วงมากที่สุดก็คือเรื่องของสุขภาพร่างกาย อยากให้ลูกแข็งแรง ไม่อยากให้ลูกเจ็บป่วย เพราะถ้าลูกเจ็บไข้ได้ป่วยจะทำให้พ่อแม่ลำบากมาก ถึงแม้ลูกจะโตก็ยังเป็นห่วงเรื่องสุขภาพเช่นกัน เพราะถ้าลูกป่วยจะทำให้ทำงานไม่ได้ ครอบครัวก็ต้องลำบากและเดือดร้อนเช่นกัน จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงอายุนี้อุปสรรคเรื่องงานของลูกมากที่สุด เพราะลูกเป็นแรงงานสำคัญในการเลี้ยงดูและช่วยเหลือครอบครัว และทุกวันนี้จะต้องทำงานหาเงินจึงจะมีกินมีใช้ เพราะสมัยนี้จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อใช้จ่ายในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพร่างกายของลูกมากที่สุด เพราะลูกเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัวที่จะทำงานหาอาหารหาเลี้ยงคนในครอบครัว ถ้าลูกเจ็บป่วยขึ้นมา จะทำให้ไม่สามารถทำงานได้ และสมัยก่อนก็ไม่มีหมอด้วย การนำลูกไปรักษากับหมอมือเป็นเรื่องยาก ส่วนการรักษาด้วยยาสมุนไพรหรือรักษาตามความเชื่อของปกากะญอบางครั้งก็รักษาไม่หาย นอกจากนี้ก็ยังเป็นห่วงเรื่องความประพฤติของลูก โดยถ้าเป็นลูกชายจะห่วงเรื่องยาเสพติดมากที่สุด เพราะสมัยก่อนมียาเสพติดมาก และมีคนติดยาเสพติดจำนวนมาก จากการปลูกฝิ่นของพี่น้องชาวเขาเผ่าอื่นในชุมชนใกล้เคียง ถ้าลูกติดยาเสพติดขึ้นมาจะเป็นเรื่องใหญ่ เพราะลูกจะไม่ทำงานทำการ ทำให้ครอบครัวต้องลำบากและเดือดร้อนมาก ส่วนลูกสาวนั้นจะห่วงเรื่องการคบผู้ชาย

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพร่างกายของลูกมากที่สุด เพราะลูกเป็นแรงงานสำคัญในครอบครัวที่จะทำงานหาอาหารหาเลี้ยงคนในครอบครัว ถ้าลูกเจ็บป่วยขึ้นมาจะทำให้ไม่สามารถทำงานได้ และสมัยก่อนก็ไม่มีหมอด้วย การนำลูกไปรักษากับหมอมือเป็นเรื่องยาก ส่วนการรักษาด้วยยาสมุนไพรหรือรักษา

ตามความเชื่อของปกากะญอบางครั้งก็รักษาไม่หาย นอกจากนี้ก็ยังเป็นห่วงเรื่องความประพฤติของลูก โดยถ้าเป็นลูกชายจะห่วงเรื่องยาเสพติดติดมากที่สุด เพราะสมัยก่อนมียาเสพติดติดมาก และมีคนติดยาเสพติดจำนวนมาก จากการปลูกฝิ่นของพี่น้องชาวเขาเผ่าอื่นในชุมชนใกล้เคียง ถ้าลูกติดยาเสพติดขึ้นมาจะเป็นเรื่องใหญ่ เพราะลูกจะไม่ทำงานทำการ ทำให้ครอบครัวต้องลำบากและเดือดร้อนมาก ส่วนลูกสาวนั้นจะห่วงเรื่องการคบผู้ชาย

ความคาดหวังที่มีต่อบุตร

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความคาดหวังให้ลูกได้เรียนหนังสือสูง ๆ แต่มีอุปสรรคสำคัญตรงที่ไม่มีเงินที่จะส่งเสียให้ลูกเรียนสูงได้ นอกจากนี้ยังคาดหวังที่จะเห็นลูกได้มีงานทำเป็นหลัก เป็นงานที่มีเงินเดือนประจำ เพื่อลูกจะได้มีรายได้ประจำ ไม่ต้องทำงานเพาะปลูกเพราะเป็นงานหนักและลำบาก อีกทั้งรายได้ก็น้อย และเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนด้วย สิ่งสำคัญที่ภรรยาทุกคนคาดหวังจากลูก ก็คือ ต้องการให้ลูกเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามแก่ โดยเฉพาะลูกสาว ทั้งนี้เพราะบั้นปลายชีวิตของพ่อแม่คาดหวังที่จะอยู่กับลูกสาว เพราะไม่สามารถอยู่กับลูกชายได้ เนื่องจากเมื่อลูกชายแต่งงานก็จะต้องมีลูกสะใภ้ ซึ่งบั้นปลายชีวิตของคนกะเหรี่ยงจะไม่นิยมอยู่กับลูกชายลูกสะใภ้ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาหว่านแม่ฝัวกับลูกสะใภ้ การอยู่กับลูกสาวนั้นพ่อแม่สามารถดูว่าลูกสาวได้ถ้าลูกสาวซื่อสัตย์ ทั้งนี้เพราะลูกสาวมีหน้าที่ต้องทำงานบ้าน ซึ่งต้องอยู่บ้านมากกว่าลูกชาย เพราะลูกชายต้องออกไปทำงานในไร่นา แต่ถ้าอยู่กับลูกชาย ลูกชายก็ต้องมีหน้าที่ออกไปทำงานในไร่นา ทำให้พ่อแม่ต้องอยู่บ้านกับลูกสะใภ้ และถ้าลูกสะใภ้ซื่อสัตย์ ก็จะทำให้พ่อแม่เสียใจ และลำบากใจที่ไม่สามารถดูได้ว่าลูกสะใภ้ได้ เพราะเกรงว่าจะทำให้เกิดเป็นปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความคาดหวังให้ลูกชายมีงานทำ จะเป็นงานเพาะปลูกพืชเพื่อขาย หรือเป็นงานรับจ้างต่างถิ่นก็ได้ ขอเพียงให้ลูกทำงานและมีรายได้สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ แต่สำหรับลูกสาวนั้นไม่คาดหวังในเรื่องนี้เท่าใดนัก เพราะไม่ต้องการให้ลูกสาวไปทำงานต่างถิ่น อยากให้ลูกสาวอยู่ทำงานบ้านช่วยพ่อแม่มากกว่า และสิ่งสำคัญที่ภรรยาทุกคนคาดหวังจากลูก ก็คือ ต้องการให้ลูกเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่า โดยเฉพาะลูกสาว ทั้งนี้เพราะบั้นปลายชีวิตของพ่อแม่คาดหวังที่จะอยู่กับลูกสาว เพราะไม่สามารถอยู่กับลูกชายได้ เนื่องจากเมื่อลูกชายแต่งงานก็จะต้องมีลูกสะใภ้ ซึ่งบั้นปลายชีวิตของคนกะเหรี่ยงจะไม่นิยมอยู่กับลูกชายลูกสะใภ้ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาหว่านแม่ฝัวกับลูกสะใภ้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี พบว่า ผู้หญิงมีความคาดหวังให้ทั้งลูกชายและลูกสาวมีความขยัน ช่วยพ่อแม่ทำงาน ทั้งงานในบ้านและงานในไร่นา เพื่อให้ครอบครัวมีกิน ไม่ลำบาก ไม่อดอยาก แต่สิ่งสำคัญที่ภรรยาทุกคนคาดหวังจากลูก ก็คือ ต้องการให้ลูกเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่า โดยเฉพาะลูกสาว ทั้งนี้เพราะบั้นปลายชีวิตของพ่อแม่คาดหวังที่จะอยู่กับลูกสาว นอกจากนี้ก็ยังคงคาดหวังให้ลูกสาวได้แต่งงานกับผู้ชายที่ขยัน ไม่เที่ยวเตร่ เพื่อลูกจะได้ไม่ลำบาก

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงมีความคาดหวังให้ทั้งลูกชายและลูกสาวมีความขยัน ช่วยพ่อแม่ทำงาน ทั้งงานในบ้านและงานในไร่นา เพื่อให้ครอบครัวมีกิน ไม่ลำบาก ไม่อดอยาก และสิ่งสำคัญที่ภรรยาทุกคนคาดหวังจากลูก ก็คือ ต้องการให้ลูกเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่า โดยเฉพาะลูกสาว ทั้งนี้เพราะบั้นปลายชีวิตของพ่อแม่คาดหวังที่จะอยู่กับลูกสาว เพราะไม่สามารถอยู่กับลูกชายได้ เนื่องจากเมื่อลูกชายแต่งงานก็จะต้องมีลูกสะใภ้ ซึ่งบั้นปลายชีวิตของคนกะเหรี่ยงจะไม่นิยมอยู่กับลูกชายลูกสะใภ้ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาระหว่างแม่ผัวกับลูกสะใภ้ นอกจากนี้ก็ยังคงคาดหวังให้ลูกสาวได้แต่งงานกับผู้ชายที่ขยัน ไม่เที่ยวเตร่ เพื่อลูกจะได้ไม่ลำบาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

การทดสอบสมมติฐาน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐาน 14 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยจะขอพิสูจน์สมมติฐานดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 - 40 ปี จำนวน 15 คน พบว่า ทัศนศึกษาที่ได้รับการศึกษามีจำนวน 11 คน โดยเรียนในระดับประถมศึกษา 9 คน และระดับมัธยมศึกษา 2 คน จากการสัมภาษณ์ภรรยา 11 คนนี้ พบว่า ผู้หญิงเหล่านี้มีความคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านและช่วยดูแลลูกมากขึ้น เพราะผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานหาเงินเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น จึงมีเวลาที่จะทำงานบ้านหรือดูแลลูกน้อยลง โดยภรรยา 1 คนทำงานเป็นครูสอนเด็กเล็ก มีรายได้ประจำเดือนละ 3,000 บาท ส่วนภรรยา 1 คนทำงานค้าขาย ดูแลกิจการร้านขายของ มีรายได้ต่อเดือนอย่างต่ำ 10,000 บาทขึ้นไป และภรรยา 9 คนก็มีการทำงานรับจ้างทั่วไป มีรายได้ของตัวเองเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ผู้หญิง 2 คนหาเครื่องอำนวยความสะดวกมาช่วยเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน เช่น ใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้าในการหุงข้าว ไม่เลี้ยงหมู เพราะถ้าเลี้ยงหมูจะต้องดูแลหาอาหาร และเตรียมอาหารให้หมูทุกวัน ไม่ทำนาและไม่ทำไร่ เพราะการทำนาทำไร่มีหลายขั้นตอน ใช้เวลาต่อเนื่องยาวนานในการทำ ซึ่งไม่มีเวลาที่จะทำอย่างนั้นได้ จึงใช้วิธีซื้อข้าวและอาหารกินเอง อย่างไรก็ตามผู้หญิงก็ยังคงมีหน้าที่ในการทำงานบ้านอยู่ เพียงแต่พยายามลดภาระลงด้วยการตัดการทำงานบางอย่างลงไป และหาเครื่องอำนวยความสะดวกมาใช้แบ่งเบาภาระ นอกจากนี้ยังให้บุตรช่วยทำงานบ้านด้วย ผู้หญิงมีการดูแลสามีน้อยลง เช่น ตอนเช้าสามีเตรียมห่อข้าวและเตรียมกับข้าวเอาไปกินในระหว่างทำงานในไร่นาด้วยตัวเอง สามีมีการช่วยงานบ้านภรรยามากขึ้น ซึ่งถือเป็นการแบ่งเบาภาระของภรรยา เช่น ซักผ้าเอง บางครั้งก็ซักให้ภรรยาและลูกด้วย ช่วยภรรยาตำข้าว หุงข้าว ทำกับข้าว ช่วยหาอาหารหมู หั่นอาหารหมู ตำอาหารหมู ต้มอาหารหมู และให้อาหารหมู ทั้งนี้เพราะวิถีชีวิตในการเลี้ยงหมูของคนกะเหรี่ยงนั้นถือเป็นงานหนัก เป็นงานที่มีหลายขั้นตอน และต้องรับผิดชอบทำทุกวัน ทุกบ้านจะต้องเลี้ยงหมู ดังที่กล่าวไปแล้วว่ามีเพียง 2 ครอบครัวเท่านั้นที่ไม่เลี้ยงหมู ได้แก่ ครอบครัวที่ผู้หญิงทำงาน

รับจ้างเป็นครูและค้าขาย ซึ่งไม่มีเวลามากพอที่จะเลี้ยงหมู นอกจากนี้ภรรยาเริ่มมีปากเสียงกับสามีเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องกรให้สามีช่วยดูแลลูกในเวลาทำงานอยู่ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่ได้รับการศึกษาเริ่มมีความคิดที่ต้องการทำงานหาเงินเพื่อช่วยเหลือครอบครัว นึกถึงอนาคตทางการศึกษาและการทำงานของลูก จึงพยายามดิ้นรนทำงานเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัว ทำให้หน้าที่ในการเป็นภรรยาอ่อนลง คือ หน้าที่ ๆ มีต่อสามีในการดูแลสามี และหน้าที่ ๆ มีต่อครอบครัวในการทำงานบ้านและดูแลลูก โดยสามีและลูกต้องมีการช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น และช่วยงานของครอบครัวมากขึ้น เช่น สามีและลูกช่วยงานค้าขาย สามีและลูกช่วยทำงานบ้าน สามีและลูกต้องซักผ้ารีดผ้าเอง เป็นต้น ผู้หญิงที่ได้รับการศึกษามีการตัดสินใจในครอบครัวมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น มีพ่อค้าเข้ามาติดต่อขอซื้อวัว โดยสามีไม่อยู่บ้าน แต่ภรรยาก็ตัดสินใจขายวัวให้พ่อค้าไปได้โดยมิได้ปรึกษาหารือกับสามี หรือกรณีที่มีคนพื้นราบเอาของเข้ามาขาย เช่น หม้อ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ภรรยาก็ตัดสินใจซื้อของดังกล่าวโดยมิได้ปรึกษาสามี เป็นต้น ส่วนสามีก็มีการยอมรับการตัดสินใจของภรรยาเพิ่มขึ้น โดยมิได้มีการต่อว่าภรรยาเมื่อภรรยาตัดสินใจไปแล้ว บางเรื่องก็ให้ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญ เช่น การตัดสินใจเรื่องการเรียนต่อของลูก เป็นต้น นอกจากนี้ผู้หญิงที่มีการศึกษายังมีการทอผ้าให้สามีและลูกน้อยลง เพราะต้องทำงานหาเงิน ไม่มีเวลาทอผ้าให้ ให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการทอผ้า บางคนก็ให้เหตุผลว่าปัจจุบันมีเสื้อผ้าแบบคนไทยพื้นราบให้ใส่มาก จึงไม่จำเป็นต้องทอผ้าใส่เอง ผู้หญิงที่มีการศึกษาให้ความสำคัญกับการวางแผนครอบครัวมาก โดยจะไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดอย่างสม่ำเสมอ 3 เดือนครั้ง มีการกำหนดจำนวนบุตรที่ต้องการอย่างมากไม่เกิน 3 คน เพราะไม่ต้องการมีบุตรมาก มีจุดประสงค์ของการฉีดยาคุมกำเนิดเพื่อมิให้มีบุตรอีกต่อไป และเพื่อรอระยะเวลาที่มีบุตรคนต่อไป แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่มีการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิดมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน พบว่าทุกคนไม่ได้รับการศึกษา เพราะสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียนในชุมชน ดังนั้นผู้หญิงเหล่านี้จึงมักไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน ทำงานทุกอย่างในบ้าน และช่วยสามีทำงานตามหน้าที่ของภรรยาที่พึงมีต่อครอบครัว ถึงแม้สามีจะไม่ช่วยงานภรรยา แต่ภรรยาก็ไม่คิดต่อว่าสามี เพราะเห็นว่าเป็นงานในหน้าที่ของผู้หญิง และภรรยาเองก็มีลูกที่สามารถช่วยงานได้ แต่ถ้าสามีช่วยภรรยาทำงาน ภรรยาก็ชื่นชมในตัวสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุอยู่ในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน พบว่าทุกคนไม่ได้รับการศึกษา เพราะสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียนในชุมชน ดังนั้นผู้หญิงเหล่านี้จึงมักไม่ค่อย

มีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน ทำงานทุกอย่างในบ้าน และช่วยสามีทำงานตามหน้าที่ของภรรยาที่พึงมีต่อครอบครัว ถึงแม้สามีจะไม่ช่วยงานภรรยา แต่ภรรยาก็ไม่คิดต่อว่าสามี เพราะเห็นว่า เป็นงานในหน้าที่ของผู้หญิง และภรรยาเองก็มีลูกที่สามารถช่วยงานได้ แต่ถ้าสามีช่วยภรรยาทำงาน ภรรยาก็ชื่นชมในตัวสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน พบว่า ทุกคนไม่ได้รับการศึกษา เพราะสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียนในชุมชน ดังนั้นผู้หญิงเหล่านี้จึงมักไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน ทำงานทุกอย่างในบ้าน และช่วยสามีทำงานตามหน้าที่ของภรรยาที่พึงมีต่อครอบครัว ถึงแม้สามีจะไม่ช่วยงานภรรยา แต่ภรรยาก็ไม่คิดต่อว่าสามี เพราะเห็นว่าเป็นงานในหน้าที่ของผู้หญิง และภรรยาเองก็มีลูกที่สามารถช่วยงานได้ แต่ถ้าสามีช่วยภรรยาทำงาน ภรรยาก็ชื่นชมและภูมิใจในตัวสามี

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กรณีศึกษาที่ได้รับการศึกษาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 มีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยกรณีศึกษามีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น มีบทบาทในการตัดสินใจในครอบครัวมากขึ้น มีบทบาทในการวางแผนครอบครัวมากขึ้น แต่มีบทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทในการปรนนิบัติสามี และบทบาทในการทอดผ้าน้อยลง สำหรับกรณีศึกษา 42 คนที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีบทบาทการเป็นภรรยาไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้ว ถือว่าการศึกษายังมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ได้รับการศึกษานั้นได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเท่านั้น ซึ่งถือว่าผู้หญิงมีการศึกษาอยู่ในระดับที่ยังไม่สูงเท่าใดนัก อีกทั้งการศึกษาของชาวเขาก็กังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่าอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวเขาที่ได้รับการศึกษามีศักยภาพที่ได้รับจากการศึกษาน้อยเมื่อเทียบกับคนพื้นราบ ก็เพราะปัญหาทางด้านภาษา คือ ชาวเขาพูดภาษาไทยไม่ชัด ทำให้มีปัญหาทางด้านทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยตามไปด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนหนังสือ เช่น เมื่อพูดไม่ชัดก็จะขาดความมั่นใจในการพูด ทำให้ไม่กล้าตอบคำถามในการเรียน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นต้น เมื่ออ่านภาษาไทยไม่คล่องก็ทำให้อ่านข้อสอบไม่เข้าใจ ทำข้อสอบไม่ได้ เป็นต้น และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าทำให้ชาวเขาพัฒนาศักยภาพไปได้ช้า ก็คือครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวไม่สามารถที่จะสอนทางด้านการศึกษาให้กับลูกได้ เช่น เมื่อลูกทำการบ้านไม่ได้หรืออ่านหนังสือไม่ออกครอบครัวก็ไม่สามารถแนะนำหรือสอนลูกได้ ครอบครัวยังไม่มีควมใส่ใจในการกวดขันให้บุตรทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือทบทวนบทเรียนเท่าที่ควร

ทั้งนี้ก็เพราะพ่อแม่ไม่มีความรู้ ไม่ได้รับการศึกษา ดังนั้นถือว่าศักยภาพของคนที่ได้รับการศึกษา ยังน้อยเกินไป พิจารณาได้ว่าโดยภาพรวมแล้วการศึกษาของ ชาวเขายังไม่ได้รับการพัฒนา เท่าที่ควร ทั้งในแง่ของความพร้อมของสถาบันการศึกษา มาตรฐานทางการศึกษา ศักยภาพของ ผู้ที่ได้รับการศึกษา จำนวนประชากรที่ได้รับการศึกษาก็ยังน้อยเกินไป และวิถีชีวิตที่เป็นอุปสรรค ต่อการสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง ด้วยเหตุนี้คุณภาพทางการศึกษาของผู้หญิงจึง ยังมีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วการศึกษาจึงยังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยา ของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ถือได้ว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างในผู้หญิงที่ได้รับการ ศึกษา แต่ยังไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในวงกว้าง แต่ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ เข้าต่อไปการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นได้ชัดในวงกว้างมากขึ้นก็ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลง บางสิ่งบางอย่างอาจจะต้องอาศัยเวลานาน มิใช่ว่าจะเปลี่ยนแปลงได้ทันทีอย่างรวดเร็วเสมอไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยา เปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน พบว่า ผู้หญิง 11 คนที่มีการศึกษาในระดับประถมและมัธยมศึกษาชั้น มีบทบาทในการเป็นมารดา มากขึ้นในช่วงตั้งครรภ์และหลังคลอด โดยผู้หญิงเหล่านี้มีการไปฝากครรภ์ ไปรับคำแนะนำเรื่อง การดูแลครรภ์จากหมอ ไปรับการฉีดวัคซีนให้บุตรในระหว่างตั้งครรภ์ มีการเอาใจใส่เรื่องการ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ไม่เชื่อตามความเชื่อสมัยเก่าเกี่ยวกับเรื่องการงดเว้นการรับ ประทานอาหารบางอย่างในระหว่างตั้งครรภ์ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความเอาใจใส่ต่อบุตร ในครรภ์มากขึ้น และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ ๆ แม่พึงกระทำต่อบุตร สำหรับหลังคลอดนั้น ผู้หญิงก็มีบทบาทของการเป็นมารดามากขึ้น โดยไม่เชื่อตามความเชื่อสมัยเก่าเกี่ยวกับการงดเว้น รับประทานอาหารจำพวกผักผลไม้ไข่และเนื้อสัตว์ ทั้งนี้เพราะเชื่อตามที่หมอบอกว่าสามารถ รับประทานอาหารดังกล่าวได้ เพราะเป็นอาหารที่มีประโยชน์ ทั้งเป็นประโยชน์ต่อแม่ และเป็น ประโยชน์ต่อลูกด้วย เนื่องจากลูกกินนมแม่ ดังนั้นถ้าแม่กินอาหารที่มีประโยชน์ ลูกก็จะได้รับ สารอาหารผ่านทางน้ำนมแม่นั่นเอง มีการนำบุตรไปรับการฉีดวัคซีนตามที่หมอนัดทุกครั้ง มีการ นำบุตรไปเข้าโรงเรียนตามเกณฑ์กำหนด ผู้หญิงที่ได้รับการศึกษาจะสามารถพูดภาษาไทยได้ ดังนั้นเมื่อคุณครูนัดไปที่โรงเรียนก็มักให้ความร่วมมือ มีความสนใจในเรื่องการศึกษาของบุตร มากขึ้น โดยสอดส่องดูแลให้บุตรไปโรงเรียนทุกวัน มิให้หยุดเรียนโดยไม่มีเหตุผล ผู้หญิงที่ เรียนจบ ม.3 สามารถสอนการบ้านให้ลูกได้ และเมื่อลูกอ่านหนังสือไม่ออกก็สามารถสอนลูกได้

นอกจากนี้ยังมีการเอาใจใส่เรื่องการศึกษาต่อของลูกมากขึ้น มีการปรึกษาหารือกับสามีที่จะให้ลูกเรียนต่อ เช่น ลูกชายให้บวชเรียน และลูกสาวให้เรียนต่อในโรงเรียนระดับมัธยม ปวช. ปวส. หรือปริญญาตรี เป็นต้น หรือถ้าไม่เรียนต่อก็จะสนับสนุนให้ลูกเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ เมื่อมีโครงการฝึกอบรมอาชีพจากทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ เข้ามา โดยผ่านสื่อกลางจากทางหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขаб้านแม่ชะปะ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่มีการศึกษาจะมีบทบาทของการเป็นมารดามากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 61 ปี จำนวน 15 คน พบว่าผู้หญิงเหล่านี้ยังไม่เห็นความสำคัญของการฝากครรภ์ การไปรับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ การไปรับการฉีดวัคซีนให้บุตรในครรภ์เท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ไม่ไปรับบริการดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าคนสมัยก่อนก็ไม่ได้ไป ยังสามารถตั้งครรภ์และคลอดลูกมาได้อย่างปลอดภัย และลูกก็เป็นปกติ มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง แต่ผู้หญิงบางคนก็เห็นความสำคัญของการไปรับบริการต่าง ๆ จากหมอ แต่ที่ไม่ได้ไปเพราะไม่มีเงิน ไม่มีรถ ไม่มีเวลา จึงไม่สามารถไปได้ บางครั้งก็เห็นว่าการทำงานที่บ้านหรือช่วยงานสามีในไร่ในนาสำคัญกว่าการไปหาหมอ

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน พบว่าผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้ไปฝากครรภ์ ไม่ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ ไม่ได้ไปรับการฉีดวัคซีนให้บุตรในครรภ์ ทั้งนี้เพราะสมัยก่อนไม่มีหมอ ไม่รู้จักหมอ ไม่มีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปะ ไม่รู้จักโรงพยาบาล

ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน พบว่า ผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้ไปฝากครรภ์ ไม่ได้ไปรับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ ไม่ได้ไปรับการฉีดวัคซีนให้บุตรในครรภ์ ทั้งนี้เพราะสมัยก่อนไม่มีหมอ ไม่รู้จักหมอ ไม่มีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปะ ไม่รู้จักโรงพยาบาล คนสมัยก่อนดูแลครรภ์และคลอดลูกเอง ซึ่งเมื่อคลอดลูกออกมาส่วนใหญ่แม่และลูกก็ปลอดภัยดี

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กรณีศึกษาที่ได้รับการศึกษาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 มีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยกรณีศึกษามีบทบาทการเป็นมารดาในระหว่างตั้งครรภ์เปลี่ยนแปลงไป มีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทในการศึกษากับบุตรมากขึ้น สำหรับกรณีศึกษา 42 คนที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษายังมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปะเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ได้รับการศึกษานั้นได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเท่านั้น ซึ่งถือว่าผู้หญิงมีการศึกษาอยู่ในระดับที่ยังไม่สูงเท่าใดนัก อีกทั้งการศึกษาของชาวเขาก็กังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่าอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวเขาที่ได้รับการศึกษามีศักยภาพที่ได้รับจากการศึกษาน้อยเมื่อเทียบกับคนพื้นราบ ก็เพราะปัญหาทางด้านภาษา คือ ชาวเขาพูดภาษาไทยไม่ชัด ทำให้มีปัญหาทางด้านทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยตามไปด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนหนังสือ เช่น เมื่อพูดไม่ชัดก็จะขาดความมั่นใจในการพูด ทำให้ไม่กล้าตอบคำถามในการเรียน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นต้น เมื่ออ่านภาษาไทยไม่คล่องก็ทำให้อ่านข้อสอบไม่เข้าใจ ทำข้อสอบไม่ได้ เป็นต้น และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าทำให้ชาวเขาพัฒนาศักยภาพไปได้ช้า คือ ครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวไม่สามารถที่จะสอนทางด้านการศึกษาให้กับลูกได้ เช่น เมื่อลูกทำการบ้านไม่ได้หรืออ่านหนังสือไม่ออก ครอบครัวก็ไม่สามารถแนะนำหรือสอนลูกได้ ครอบครัวยังไม่มีควมใส่ใจในการกดดันให้บุตรทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือทบทวนบทเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้ก็เพราะพ่อแม่ไม่มีความรู้ ไม่ได้ได้รับการศึกษา ดังนั้นถือว่าศักยภาพของคนที่ได้รับการศึกษายังน้อยเกินไป

พิจารณาได้ว่าโดยภาพรวมแล้วการศึกษาของ ชาวเขายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งในแง่ของความพร้อมของสถาบันการศึกษา มาตรฐานทางการศึกษา ศักยภาพของผู้ที่ได้รับการศึกษา จำนวนประชากรที่ได้รับการศึกษาก็ยังน้อยเกินไป และวิถีชีวิตที่เป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง ด้วยเหตุนี้คุณภาพทางการศึกษาของผู้หญิงจึงยังมีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วการศึกษาจึงยังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ถือได้ว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างในผู้หญิงที่ได้รับการศึกษา แต่ยังไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในวงกว้าง แต่ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ เข้าต่อไปการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นได้ชัดในวงกว้างมากขึ้นก็ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างอาจจะต้องอาศัยเวลานาน มิใช่ว่าจะเปลี่ยนแปลงได้ทันทีอย่างรวดเร็วเสมอไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป

สมมติฐานที่ 3 การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 - 40 ปี จำนวน 15 คน พบว่ามีนวัตกรรมใหม่เข้ามามาก ได้แก่ ส้วม ไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

บ้านแม่ชะปู้ ซึ่งทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปมาก เมื่อมีไฟฟ้าทำให้ภรรยาเบาแรงในการหาไม้เกี๊ยะ เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองไม้เกี๊ยะในการจุดไฟแสงสว่าง เนื่องจากมีไฟฟ้าแล้ว ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่ต้องออกไปหาไม้เกี๊ยะบ่อย ๆ ซึ่งการไปหาไม้เกี๊ยะแต่ละครั้งต้องใช้เวลานานเป็นวัน ๆ เลยทีเดียว และเป็นงานที่หนักพอสมควร การมีวิทยุและโทรทัศน์ทำให้ผู้หญิงได้รับข่าวสารและความบันเทิงมากขึ้น ผู้หญิงเริ่มสนใจเรื่องราวจากสังคมภายนอกมากขึ้น ผู้หญิงบางคนฟังภาษาไทยไม่ได้ก็ใช้วิธีการถามจากคนที่ฟังภาษาไทยได้ เป็นต้น แต่ผู้หญิงก็มีได้ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์จนเสียงานเสียการ ทั้งนี้เพราะเห็นความสำคัญของการทำงานมากกว่าการฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ ส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ในช่วงค่ำ สนใจรายการข่าวและละครหลังข่าว ทำให้นอนดึกมากขึ้น ส่วนวิทยุก็ฟังตอนค่ำเช่นกัน โดยมักฟังรายการวิทยุกะเหรี่ยง ซึ่งนักจัดรายการวิทยุเป็นคนกะเหรี่ยง พูดภาษากะเหรี่ยง เปิดเพลงกะเหรี่ยง ส่วนเด็กวัยรุ่นมักฟังรายการเพลงไทย เพราะฟังภาษาไทยและร้องเพลงไทยได้ การมีน้ำประปาภูเขาทำให้ผู้หญิงเบาแรงในการตักน้ำใช้น้ำดื่ม และสะดวกสบายในการอาบน้ำ ชักผ้า ล้างภาชนะต่าง ๆ และผสมอาหารหมู เป็นต้น การมีโรงเรียนทำให้ผู้หญิงรุ่นใหม่ได้รับการศึกษามากขึ้น ฟังพูดอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ติดต่อกับคนภายนอกได้มากขึ้น มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาและการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป (สามารถดูในรายละเอียดเกี่ยวกับสมมติฐานที่ 1 และ 2 คือ การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป) นอกจากนี้ การมีโรงเรียนทำให้ผู้หญิงมีหน้าที่ต่อโรงเรียนและครอบครัวมากขึ้น โดยต้องนำบุตรมาเข้าเรียน เมื่อถึงเกณฑ์เข้าเรียน ต้องมาร่วมกิจกรรมงานโรงเรียน และต้องมีหน้าที่ทำอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียนกิน โดยจัดแบ่งเวรกัน แต่เดิมโรงเรียนไม่มีงบประมาณอาหารกลางวันให้เด็ก ทำให้มีเด็กมาโรงเรียนกันน้อย เพราะไม่มีข้าวและกับข้าวเตรียมมากินเป็นอาหารกลางวันที่โรงเรียน ต่อมาเมื่อทางโรงเรียนมีงบประมาณอาหารกลางวันให้เด็ก ก็ทำให้เด็กมาโรงเรียนกันมากขึ้น เพราะมาแล้วมีข้าวมีอาหารกินที่โรงเรียน การมีวัดทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการเตรียมข้าวเตรียมอาหารให้สามีไปทำบุญที่วัดตอนเช้าวันพระ หรือบางครั้งภรรยาก็เป็นคนไปทำบุญตักบาตรเอง และเมื่อมีงานที่วัดผู้หญิงก็ต้องไปช่วยกันทำอาหารเพื่อเลี้ยงพระ เลี้ยงแขก และเลี้ยงชาวบ้านที่มาวัด นอกจากนี้ยังทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับรู้เรื่องราวจากสังคมภายนอกได้มากขึ้น เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่นำเรื่องราวต่าง ๆ มาถ่ายทอดให้ชาวบ้านรับรู้ การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำให้ผู้หญิงได้รับการแบ่งเบาภาระเรื่องการเลี้ยงดูลูก ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านและช่วยงานสามีในไร่มาได้เต็มที่มากขึ้น และมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูน้อยลง การมีส่วนร่วมทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านมากขึ้น เพราะต้องทำความสะอาด ร่วม ต้องคอยดูแลกำจัดน้ำที่ขังไว้ในภาชนะใส่น้ำที่อยู่ในส่วน เพื่อเป็นการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ชาวบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าแต่ก่อนนี้ไม่มีส่วนก็ไม่มียุง ไม่เคยต้องนอนกางมุ้งกันเลย แต่

เดี๋ยวนี้พอมีส้วมแล้วก็เริ่มมียุ้งมากขึ้น กลางคืนต้องนอนกางมุ้ง ถ้าไม่กางมุ้งก็จะทำให้โดนยุงกัดมาก และถ้าเป็นยุงที่อันตราย เช่น ยุงลาย ยุงก้นปล่อง ก็อาจทำให้เป็นโรคไข้เลือดออกหรือไข้มาเลเรียได้ เด็กและชาวบ้านหลายคนเคยเป็นกันมาแล้ว จึงต้องระมัดระวังเรื่องน้ำ โดยเฉพาะน้ำที่ขังอยู่ในห้องน้ำ ไม่มีใครอยากให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้นกับคนในครอบครัว เพราะการเจ็บป่วยเป็นเรื่องใหญ่ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องลำบากเดือดร้อน การที่ผู้หญิงมีความเข้าใจในเรื่องยุ้ง ก็เพราะได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในช่วงที่นำส้วมเข้ามาให้ชาวบ้าน เพราะเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับประโยชน์ของส้วม การใช้ส้วมที่ถูกต้อง การดูแลทำความสะอาดส้วม ผลข้างเคียงของการมีส้วมและการป้องกัน ซึ่งโทษของน้ำขังที่ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงให้คำแนะนำเรื่องการดูแลป้องกันแหล่งเพาะพันธุ์ยุงดังกล่าวด้วย ซึ่งผู้หญิงมีบทบาทในการดูแลเรื่องนี้เป็นอย่างมาก การมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการเป็นภรรยาและการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป (สามารถอ่านรายละเอียดได้จากสมมติฐานที่ 9 และ 10 คือ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป) การมีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกในการไปหาหมอมากขึ้น เพราะไม่ต้องเดินทางไปหาหมอไกลถึงตำบลบ่อแก้ว เนื่องจากชาวบ้านไม่มีเงิน ไม่มีรถที่จะไป เมื่อมีหมอในชุมชนทำให้ชาวบ้านมารับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่สาธารณสุขชุมชนได้ง่ายและสะดวกขึ้น การมีหมอและสาธารณสุขชุมชนทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์เรื่องสุขภาพอนามัยมากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิดและการดูแลครรภ์ ทำให้ผู้หญิงเห็นความสำคัญของการคุมกำเนิด และมารับการฉีดยาคุมตามกำหนด การมารับคำปรึกษาเรื่องการดูแลครรภ์ การมาฉีดวัคซีนให้บุตรในระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด (สามารถอ่านรายละเอียดได้จากสมมติฐานที่ 7-8 คือ หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป)

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 41 - 60 ปี พบว่า ในช่วงนั้นมีนวัตกรรมใหม่เข้ามา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อขายเป็นรายได้ โดยเป็นโครงการขององค์การไชนนอร์เวย์ ทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยภรรยาต้องมีงานเพิ่มขึ้น เพราะต้องช่วยสามีปลูกพืชเพื่อขาย ซึ่งเป็นการปลูกพืชชนิดเดียวในพื้นที่กว้าง แต่กว้างไม่มากเหมือนอย่างที่เราปลูก แต่ก็คือว่ามีเปลี่ยนแปลง เพราะจากเดิมที่เคยทำไร่อย่างเดียวโดยการปลูกพืชในไร่หลายชนิดเอาไว้สำหรับกินในครอบครัว เปลี่ยนเป็นมีการปลูกพืชชนิดเดียวเพื่อสำหรับขายเป็นรายได้เข้ามาด้วย ทำให้ผู้หญิงในช่วงอายุนี้อาจทำงานหนักมากขึ้น เพราะมีงาน

ที่ต้องช่วยสามีเพิ่มขึ้นมา ก็คือ งานปลูกพืชเพื่อขาย แต่เรื่องการติดต่อด้านขายผลผลิตทางการเกษตรกับคนภายนอกนั้นเป็นหน้าที่ของสามี

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี พบว่า มีนวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน ได้แก่ รถไถนา ซึ่งมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย โดยจากเดิมที่เคยใช้ควายไถนา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอันกว่าจะไถนาเสร็จ อย่างน้อยก็ 1 เดือนขึ้นไป ครอบครัวยังมีควายหลายตัวก็สบายกว่า เพราะไถนาได้เสร็จเร็ว แต่ก็ต้องเหนื่อยเลี้ยงควาย ส่วนครอบครัวยากจนที่มีควายน้อย ก็จะต้องลำบากมาก เพราะต้องใช้เวลานานหลายวันกว่าจะไถนาเสร็จ การไถนาในส่วนนี้ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของสามี ถ้าเป็นช่วงไถนาสามีจะต้องใช้เวลาทำงานอยู่ในนามาก ส่วนภรรยาก็ต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้าน งานในไร่ในสวน อีกทั้งยังต้องช่วยสามีเลี้ยงควายและไถนาอีกด้วย แต่เมื่อมีรถไถนาเข้ามาทำให้การไถนาเสร็จเร็วขึ้น สามีสามารถไถนาคนเดียวได้ เพราะใช้เวลาเพียงไม่กี่วันก็ไถนาเสร็จแล้ว ทำให้ผู้หญิงไม่ต้องไปช่วยงานสามีในนา มีเวลาอยู่บ้านทำงานได้เต็มที่ ผู้หญิงก็เหนื่อยน้อยลง และเมื่อมีรถไถนาก็เริ่มมีการขายควายเพื่อเป็นรายได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อใช้รถไถก็ต้องใช้น้ำมัน ต้องใช้เงินซื้อน้ำมัน ครอบครัวยังต้องมีเงินเก็บไว้ใช้ในช่วงทำนา ดังนั้นเมื่อมีใครมารับซื้อควาย ชาวบ้านก็เริ่มมีการขายควายให้พ่อค้าที่มารับซื้อ สำหรับชาวบ้านบางคนที่ยัง ไม่มีรถไถนา และสามีติดยาเสพติด ไม่ทำงานทำการ ทำให้ผู้หญิงมีภาระหนักมาก เพราะต้องไถนาด้วยตัวเอง ต้องไปเช่าควายหรือเช่ารถไถคนอื่นมาใช้ไถนา โดยเสียค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก ทำให้มีข้าวไม่พอกินในแต่ละปี บางครั้งก็ต้องเสียค่าเช่าเป็นแรงงานของลูก โดยเอาลูกไปให้เขาใช้ทำงานจนถึงฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป จะเห็นได้ว่ารถไถนาถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่เข้ามา ซึ่งทำให้ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปีมีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานช่วยสามีไถนาเหนื่อยลง ทำให้มีเวลาดูแลลูกและทำงานบ้านมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ในช่วงสมัยก่อนนั้นไม่มีนวัตกรรมเข้ามา ผู้หญิงไม่มีความสะดวกสบายจากนวัตกรรมใดเลย และต่อมาเมื่อนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามา เช่น รถไถนา ก็มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยทำให้ผู้หญิงเหล่านี้มีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานมากขึ้น ส่วนนวัตกรรมอื่น ๆ ที่เข้ามาภายหลัง เช่น ล้อม ไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุข ชุมชนบ้านแม่ชะบู่ วัด ศูนย์พัฒนาเด็ก องค์การไทยนอร์เวย์ และ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ ไม่ได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป เพราะเมื่อเข้ามาผู้หญิงก็มีอายุมากแล้ว อิทธิพลจากนวัตกรรมนั้น ๆ จึงไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นรถไถนาจึงเป็นนวัตกรรมเดียวที่เข้ามาแล้วทำให้

บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปเปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีนวัตกรรมใหม่เข้ามา ก็ไม่ได้หมายความว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอไปกับทุกคน เพราะมีปัจจัยอื่นขัดขวางทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ช้า เช่น การไม่ยอมรับนวัตกรรม หรืออาจจะยอมรับแต่ระยะเวลาไม่นานพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปได้ เป็นต้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปจากการรับนวัตกรรม โดยผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุก็จะได้รับนวัตกรรมต่างกัน แต่เมื่อได้รับนวัตกรรมแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยรถไถนาที่มีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานในนา น้อยลง การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานมากขึ้น และวัดนั้นก็มีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า นวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่ง ของใหม่ดังกล่าว อาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทางการศึกษา การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือ แบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า ส้วม ไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะบู่ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ รถไถนา ถือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) รวมทั้งแบบแผนใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องการปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อขายเป็นรายได้ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) ที่ชุมชนกระเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่รับเข้ามา ดังนั้นการรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังที่กล่าวไปข้างต้น

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า การรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือ วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เข้ามาใช้ในชุมชน ซึ่งกระบวนการรับนวัตกรรมมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตระหนักถึงนวัตกรรม เกิดความตระหนัก (Awareness Stage) หมายถึง การที่ปัจเจกชนรับรู้เกี่ยวกับความรู้ใหม่ แต่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจได้ ขั้นที่สอง คือ ขั้นให้ความสนใจนวัตกรรม (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่ปัจเจกชนรู้สึกสนใจความคิดใหม่ ๆ นั้น และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นที่สาม คือ ขั้นประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation Stage) ขั้นนี้ปัจเจกชนประเมินสถานการณ์ ปัจจุบันและอนาคตว่าจะนำไปใช้ได้หรือไม่ และตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่ ขั้นที่สี่ คือ ขั้นทดลองใช้นวัตกรรม (Trial Stage) ปัจเจกชนนำไปทดลองใช้ในระดับเล็กก่อน เพื่อดูว่ามันมีประโยชน์อย่างไร และขั้นที่ห้าซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นการยอมรับนวัตกรรม (Adoption Stage) ปัจเจกชน ยอมรับความคิดใหม่และนำไปใช้ จากกรอบความคิดนี้จึงเห็นได้ว่า ก่อนการรับนวัตกรรมนั้นได้มีการกระทำหลายอย่างผ่านมาแล้ว จนในที่สุดชาวบ้านก็ได้ยอมรับนวัตกรรมที่เข้ามาในชุมชน ทั้งนี้เพราะเห็นว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ ดีกว่าของเก่า เข้ากับสังคม วัฒนธรรมเดิมได้ เป็นของใหม่ซึ่งเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถทดลองทำดูได้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลาย

ปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ของกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ นี้ เกิดปรากฏการณ์ 4 อย่าง คือ

1. การทดแทน (Substitution) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมถูกแทนที่แล้ว ต้องไม่ทำให้โครงสร้างเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัวในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของผู้รับวัฒนธรรมใหม่มากนัก หมายถึง วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ นี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับนวัตกรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุที่มีนวัตกรรมใหม่เข้ามา นั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาทการเป็นภรรยาที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก มิใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและมากมายเสียจนกระทบกระเทือนวิถีชีวิตดั้งเดิมของกะเหรี่ยง นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

2. สังเคราะห์นิยม (Syncretism) คือ การหลอมระบบความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่สองระบบขึ้นไป เข้าเป็นระบบเดียวกันอย่างกลมกลืน เหมือนอย่างที่บ้านแม่ชะปะรับเอาวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุต่าง ๆ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกับวิถีชีวิตดั้งเดิมได้อย่างลงตัว มิได้ก่อปัญหาใหญ่จนเป็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

3. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก วัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุที่เข้าไปในชุมชน มิได้ทำให้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเดิมของกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแม่ชะปะเปลี่ยนแปลงไปมาก

4. การริเริ่ม (Deculturation) คือ การสูญหายบางส่วน of วัฒนธรรมเดิมไป เนื่องจากคุณค่าและคุณภาพไม่สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติอีกต่อไป หมายถึง เมื่อมีการรับวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุดังกล่าว มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เช่น กรณีที่หญิงในช่วงอายุ 21 - 40 ปีไม่ไปตักน้ำที่ลำห้วยสำหรับใช้อีกแล้ว เพราะมีน้ำประปาเขาต่อท่อมาใช้ถึงที่บ้าน ใช้ได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบายกว่า หรือการใช้รถไถนาแทนการใช้ควายไถนา ทำให้การไถนาเสร็จเร็วขึ้น วัฒนธรรมใหม่ดังกล่าวทำให้บทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยงานสามีน้อยลง เพราะวัฒนธรรมนั้นช่วยลดภาระการทำงานของหญิงลงได้มาก

การรับวัฒนธรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายวัฒนธรรม มีดังที่ 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลก ภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทางวิชาการ เรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาระดับล่างมองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดังนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัย 6 ตัวเป็นเหตุ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคมภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม โดยยังมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ตามความหมายที่กล่าวมามากเพียงใด การพัฒนาสังคมก็จะมีระดับสูงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น ซึ่งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุตั้งรายละเอียดที่กล่าวไปนั้นล้วนเกี่ยวข้องอยู่ในปัจจัย 6 ประการข้างต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนา ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุที่นวัตกรรมใหม่เข้ามาเปลี่ยนแปลงไป นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 4 การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน พบว่า ช่วงนี้มีนวัตกรรมใหม่เข้ามา มาก ได้แก่ ส้วม ไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุขชุมชนบ้าน แม่ชะบู่ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ ซึ่งนวัตกรรมเหล่านี้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยเมื่อภรรยาเบาแรงในการทำงานไปมาก เช่น การมีไฟฟ้าทำให้เบาแรงในการหาไม้เกียะ ก็มีผลทำให้ภรรยามีเวลาเลี้ยงดูลูกได้เต็มที่มากขึ้น การมีวิทยุและโทรทัศน์ในการให้ข่าวสารและความบันเทิงมีส่วนให้ผู้หญิงลดภาระเรื่องการเลี้ยงลูกได้บ้าง โดยสามารถปล่อยให้ลูกนั่งดูโทรทัศน์ได้อย่างเพลิดเพลิน และฝากให้ชาวบ้านที่มาดูโทรทัศน์ช่วยดูลูกให้ การมีน้ำประปาทำให้ผู้หญิงลดภาระในการตักน้ำใช้ น้ำดื่ม และสะดวกสบายในการอาบน้ำ ซักผ้า ล้างภาชนะต่าง ๆ ผสมอาหารหมู เป็นต้น ทำให้ผู้หญิงมีเวลาเลี้ยงดูลูกมากขึ้น และที่สำคัญคือ เมื่อน้ำประปาเขาก็ทำให้มีน้ำใช้สะดวกสบายมากขึ้น งานบ้านต่าง ๆ จึงทำได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น เป็นผลให้ลูกและสามีช่วยทำงานบ้านมากขึ้น เพราะไม่หนักหนาเท่าไร บางครั้งลูกและสามีก็ซักผ้าเอง เพราะมีห้องน้ำและมีน้ำใช้สะดวก ไม่ต้องเสียเวลาและเสียแรงแบกผ้าไปซักไกลถึงลำห้วย ส่วนผู้หญิงที่มีลูกเล็กที่สามารถอาบน้ำเองได้ ก็สามารถลดภาระการอาบน้ำให้ลูกลงไปได้ จากเดิมที่ต้องไปอาบน้ำให้ลูกที่ลำห้วย เพราะเป็นห่วง เนื่องจากห้วยอยู่ไกล และลูกอาจตกน้ำตกท่าหรือลื่นล้มได้ เมื่อน้ำประปาเขาทำให้ลูกสามารถอาบน้ำได้เองที่บ้าน แม่เพียงคอยเตือนให้ลูกอาบน้ำเท่านั้น

จึงเป็นการลดภาระของแม่ได้บ้าง การมีโรงเรียนทำให้ผู้หญิงได้รับการศึกษามากขึ้น และมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป (สามารถดูในรายละเอียดเกี่ยวกับสมมติฐานที่ 2 คือ การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป) วัดทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยแม่ต้องสอนให้ลูกรู้จักการเข้าวัด รู้จักเตรียมข้าวและอาหารไปทำบุญที่วัดในตอนเช้าวันพระและวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำให้ผู้หญิงได้รับการแบ่งเบาภาระเรื่องการเลี้ยงดูลูกลงมาก ทำให้มีเวลาทำงานบ้านและช่วยงานสามีในไร่นาได้มากขึ้น การมีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดมากที่สุด โดยผู้หญิงมีการไปหาหมอเพื่อฉีดวัคซีนให้บุตรในระหว่างตั้งครรภ์ ปรึกษาหมอเรื่องการดูแลครรภ์ และพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีนตามที่หมอนัด เมื่อบุตรเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีการพาบุตรไปรักษาที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ การมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ทำให้ผู้หญิงรู้จักการประกอบอาชีพเพาะปลูกเพื่อขาย ผู้หญิงก็ต้องจากโครงการสนับสนุนการปลูกพืชเศรษฐกิจขององค์การไทยนอร์เวย์ ซึ่งผู้หญิงมีส่วนช่วยสามีทำการเพาะปลูกดังกล่าว ทำให้ผู้หญิงมีภาระหนักมากขึ้น ทั้งต้องเลี้ยงลูกและช่วยสามีทำงานด้วย แต่ก็คุ้มค่า เพราะสามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน พบว่าช่วงนั้นมีนวัตกรรมใหม่เข้ามา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อขายเป็นรายได้ โดยเป็นโครงการขององค์การไทยนอร์เวย์ ทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยภรรยาต้องมืองานเพิ่มขึ้น เพราะต้องช่วยสามีปลูกพืชเพื่อขาย และในช่วงนั้นก็ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วยเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นเวลาไปทำงานช่วยสามีก็ต้องนำลูกสะพายหลังไปด้วย เพราะต้องเลี้ยงลูกและต้องช่วยสามีทำงานด้วย แต่ถ้างานไม่หนักจนเกินไป ภรรยาก็อยู่บ้านเลี้ยงลูก ภรรยาก็อยู่บ้านเลี้ยงลูกคนเดียวก็ได้ ให้สามีทำงานในไร่นาคนเดียวได้

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน พบว่าช่วงนั้นมีนวัตกรรมใหม่เข้ามา ได้แก่ รถไถนา ทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยจากเดิมที่ต้องนำลูกสะพายหลังไปที่ทุ่งนาด้วย เพราะต้องเลี้ยงลูก และต้องช่วยสามีไถนา และเลี้ยงควายด้วย ทำให้ภรรยามีภาระหนัก แต่เมื่อมีรถไถเข้ามา ภรรยาก็เบาแรงมากขึ้น เพราะสามีสามารถทำงานไถนาได้เองคนเดียว ภรรยาจึงอยู่บ้านทำงานบ้านและเลี้ยงลูกได้เต็มที่

จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไป พบว่า ในช่วงสมัยก่อนนั้นไม่มีนวัตกรรมเข้ามา ผู้หญิงไม่มีความสะดวกสบายจากนวัตกรรมใดเลย และต่อมาเมื่อมีนวัตกรรม

ใหม่ๆ เข้ามา เช่น รถไถนา ก็มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยจากเดิมที่ต้องนำลูกสะพายหลังไปที่ทุ่งนาด้วย เพราะต้องเลี้ยงลูกและต้องช่วยสามีไถนาและเลี้ยงควายด้วย ทำให้ภรรยาไม่ภาระหนัก แต่เมื่อมีรถไถเข้ามา ภรรยาก็เบาแรงมากขึ้น เพราะสามีสามารถทำงานไถนาได้เองคนเดียว ภรรยาจึงอยู่บ้านทำงานบ้านและเลี้ยงลูกได้เต็มที่ ส่วนนวัตกรรมอื่น ๆ ที่เข้ามาภายหลัง เช่น ล้อลม ไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ วัด ศูนย์พัฒนาเด็ก องค์การไทยนอร์เวย์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ ไม่ได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป เพราะเมื่อเข้ามาผู้หญิงก็มีอายุมากแล้ว จึงไม่มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร เพราะบุตรแต่งงานมีครอบครัวกันไปแล้ว ดังนั้นอิทธิพลจากนวัตกรรมนั้น ๆ จึงไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นรถไถนาจึงเป็นนวัตกรรมเดียวที่เข้ามาแล้วทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงอายุ 81 ปีขึ้นไปเปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีนวัตกรรมใหม่เข้ามา ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอไปกับทุกคน เพราะมีปัจจัยอื่นขัดขวางทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ช้า เช่น การไม่ยอมรับนวัตกรรม หรืออาจจะยอมรับแต่ระยะเวลาไม่นานพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปได้ เป็นต้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไปจากการรับนวัตกรรม โดยผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุก็จะได้รับนวัตกรรมต่างกัน แต่เมื่อได้รับนวัตกรรมแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลง โดยรถไถนามีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรลดลง และวัดนั้นมีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรเพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว ถือว่าการรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า นวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่ง ของใหม่ดังกล่าว อาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็น วัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือ แบบแผนพฤติกรรม

กรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า ลัทธิ พลังไฟฟ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ น้ำประปาภูเขา โรงเรียน สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ รถไถนา ถือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกพืชต่าง ๆ เพื่อขายเป็นรายได้ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) ที่ชุมชนกระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้รับเข้ามา ดังนั้นการรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังที่กล่าวไปข้างต้น

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า การรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือ วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เข้ามาใช้ในชุมชน ซึ่งกระบวนการรับนวัตกรรมมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตระหนักถึงนวัตกรรมเกิดความตระหนัก (Awareness Stage) หมายถึง การที่ปัจเจกชนรับรู้เกี่ยวกับความรู้ใหม่ แต่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจได้ ขั้นที่สอง คือ ขั้นให้ความสนใจนวัตกรรม (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่ปัจเจกชนรู้สึกสนใจความคิดใหม่ ๆ นั้น และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นที่สาม คือ ขั้นประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation Stage) ขั้นนี้ปัจเจกชนประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตว่าจะนำไปใช้ดีหรือไม่ และตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่ ขั้นที่สี่ คือ ขั้นทดลองใช้นวัตกรรม (Trial Stage) ปัจเจกชนนำไปทดลองใช้ในระดับเล็กก่อน เพื่อดูว่ามันมีประโยชน์อย่างไร และขั้นที่ห้าซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นการยอมรับนวัตกรรม (Adoption Stage) ปัจเจกชนยอมรับความคิดใหม่และนำไปใช้ จากกรอบความคิดนี้จึงเห็นได้ว่า ก่อนการรับนวัตกรรมนั้นได้มีการกระทำหลายอย่างผ่านมาแล้ว จนในที่สุดก็ได้ยอมรับนวัตกรรมที่เข้ามาในชุมชน ยอมรับเพราะเห็นว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ ดีกว่าของเก่า เข้ากับสังคมวัฒนธรรมเดิมได้ เป็นของใหม่ซึ่งเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถทดลองทำดูได้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลายปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังกล่าวของกระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ นี้ เกิดปรากฏการณ์ 4 อย่าง คือ

1. การทดแทน (Substitution) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมถูกแทนที่แล้ว ต้องไม่ทำให้โครงสร้างเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัวในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของผู้รับวัฒนธรรมใหม่มากนัก หมายถึง วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชนชาวเขาเผ่า

กะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ นี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับนวัตกรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุที่มีนวัตกรรมใหม่เข้ามา นั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาทการเป็นภรรยาที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก มิใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและมากมายจนกระทบกระเทือนวิถีชีวิตดั้งเดิมของกะเหรี่ยง นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

2. สังเคราะห์นิยม (Syncretism) คือ การหลอมระบบความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันตั้งแต่สองระบบขึ้นไป เข้าเป็นระบบเดียวกันอย่างกลมกลืน เหมือนอย่างที่บ้านแม่ชะปู้รับเอานวัตกรรมที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุต่าง ๆ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกับวิถีชีวิตดั้งเดิมได้อย่างลงตัว มิได้ก่อปัญหาใหญ่จนเป็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

3. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก นวัตกรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุที่เข้าไปในชุมชน มิได้ทำให้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเดิมของกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแม่ชะปู้เปลี่ยนแปลงไปมาก

4. การริเริ่ม (Deculturation) คือ การสูญหายบางส่วนของวัฒนธรรมเดิมไป เนื่องจากคุณค่าและคุณภาพไม่สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติอีกต่อไป เช่น กรณีที่ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 - 40 ปีไม่เชื่อเกี่ยวกับการรับประทานอาหารในระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอดตามความเชื่อดั้งเดิม เพราะเห็นว่าไม่ตรงกับที่หมอแนะนำ เป็นต้น

การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายนวัตกรรม มีสังกับ 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลก ภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทางวิชาการเรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาสังคมมองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุ ให้เกิด

การพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดั่งนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม

ทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัย 6 ตัวเป็นเหตุ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม โดยยังมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ตามความหมายที่กล่าวมามากเพียงใด การพัฒนาสังคมก็จะมีระดับสูงมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น ซึ่งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุตั้งรายละเอียดที่กล่าวไปนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับอยู่ในปัจจัย 6 ประการข้างต้น ที่ทำให้เกิดการพัฒนา ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายจึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 5 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

การติดต่อกับโลกภายนอกเริ่มมีขึ้นมาได้ 40 ปี ดั่งนั้นผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี และ 81 ปี ขึ้นไปจึงเป็นช่วงที่ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก แต่ผู้หญิงที่มีอายุ 41 – 60 ปี และ 21 – 40 ปี ถือเป็นช่วงที่มีการติดต่อกับโลกภายนอก สิ่งที่ทำให้มีการติดต่อกับโลกภายนอกก็คือ ถนน โทรทัศน์ วิทยุ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ โดยถนนเริ่มมีในช่วงผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี ส่วนวิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ เริ่มมีในช่วงผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี การมีถนนทำให้คนจากภายนอกชุมชนเข้ามาในชุมชนได้ง่ายและสะดวกขึ้น รวมทั้งคนในชุมชนก็ออกไปนอกชุมชนได้ง่ายและสะดวกขึ้นเช่นกัน ทำให้เริ่มมีการติดต่อกันทางวัฒนธรรม และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางอย่างเกิดขึ้น การมีวิทยุและโทรทัศน์ก็ทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารและเรื่องราวต่าง ๆ จากสังคมภายนอกมากขึ้น มีการรับรู้ในวัฒนธรรมของสังคมภายนอกมากขึ้น เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมกะเหรี่ยงกับวัฒนธรรมไทย มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมบางอย่างของกะเหรี่ยง ทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี และช่วงอายุ 21 – 40 ปีเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิง

เริ่มมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกมากขึ้น ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ออกกับคนภายนอกที่เข้ามาในชุมชน ได้รับความรู้ที่คนภายนอกนำเข้ามาให้ตามโครงการต่าง ๆ มีโอกาสเดินทางไปนอกชุมชน มีการติดต่อกับคนนอกชุมชน เช่น ไปทำงานรับจ้างนอกชุมชน เป็นต้น อีกทั้งยังได้เรียนรู้โลกภายนอกจากสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ ทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกมากขึ้น และรู้ว่าสังคมภายนอกมีภัยอันตรายและการหลอกลวงต่าง ๆ มากมาย ทำให้ผู้หญิงมีความรู้ความสามารถมากขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าพูด กล้าคิดมากขึ้น มีผลทำให้ผู้หญิงเริ่มมีการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น สามียอมรับฟังความคิดเห็นของภรรยามากขึ้น ผู้หญิงมีโอกาสทำงาน ทั้งรับจ้างนอกชุมชนหรืองานเย็บผ้าทอผ้าเพื่อขายเป็นรายได้ ผู้หญิงจึงเริ่มมีโอกาสทำงานหารายได้ให้ตัวเองได้ ทำให้มีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านน้อยลง มีความคาดหวังให้สามีช่วยทำงานบ้านและเลี้ยงลูกมากขึ้น อีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อคนภายนอกมีโอกาสเข้ามาในชุมชนได้ง่ายขึ้น จึงมีคนจากภายนอกเข้ามาในชุมชนมาก โดยเฉพาะในช่วงผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่มีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู รวมทั้งองค์การไถยอนอเวย์ ทำให้มีคนภายนอกเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก ทั้งข้าราชการ หน่วยงานเอกชนต่าง ๆ คนต่างชาติ และนักศึกษา ซึ่งมีความสนใจผ้าทอของกะเหรี่ยง ทำให้ชาวบ้านสามารถทอผ้าขายเป็นรายได้ได้ในบางครั้งคราว สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการหาเงินช่วยเหลือครอบครัวได้มากขึ้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 มีการติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการทำงานหาเงิน ช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น และมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก เพราะสมัยก่อนไม่มีถนน ไม่มีวิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู แต่ภายหลังเมื่อมีถนน วิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ก็มีได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้พูดภาษาไทยไม่ได้ จึงไม่ค่อยสนใจฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำงานต่าง ๆ มากกว่าการฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ ส่วนถนนถึงแม้จะมีผลทำให้คนภายนอกเข้ามาในชุมชนได้ง่าย แต่ผู้หญิงเหล่านี้ก็ค่อนข้างมีลักษณะนิสัยแบบดั้งเดิม คือ ขี้อาย ไม่กล้าพบปะพูดคุยกับคนภายนอก ดังนั้นจึงไม่ค่อยสนทนากับคนภายนอกที่เข้ามา ทำให้ไม่ได้รับความรู้ความคิดใหม่ ๆ จากภายนอก จึงไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป สำหรับหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็คงเช่นเดียวกัน โดยเข้ามาเมื่อผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน บทบาทการเป็นภรรยาได้

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่านวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่งของใหม่ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎี การแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า การติดต่อกับโลกภายนอกถือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนกระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ ทั้งนี้เพราะสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก ก็คือ ถนน ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุประเภทการคมนาคม การมีถนนทำให้เกิดการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างคนในชุมชนกับสังคมภายนอกได้มากขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ดังนั้นชาวบ้านจึงยอมรับนวัตกรรมถนนที่เข้ามาในชุมชน ทั้งนี้เพราะเห็นว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่า และมีประโยชน์ ดีกว่าของเก่า เข้ากับสังคมวัฒนธรรมเดิมได้ เป็นของใหม่ซึ่งเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถทดลองทำหรือทดลองใช้และเห็นผลได้ทันที โดยถนนทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้น ทำให้มีโอกาสไปมาหาสู่หรือติดต่อกับคนภายนอกได้มากขึ้น มีความรู้เท่าทันสังคมภายนอก มีโอกาสในการทำงานรับจ้างมากขึ้น มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกมากขึ้น ซึ่งชาวบ้านเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ของถนนที่ทำให้การติดต่อกับโลกภายนอกเป็นไปได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลายปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมถนนของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ นี้ ทำให้คนในชุมชนเกิดการติดต่อกับโลกภายนอกได้มากขึ้น ซึ่งการรับนวัตกรรมดังกล่าวทำให้เกิดปรากฏการณ์ 2 อย่าง คือ 1. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก หมายถึง ถนนที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชนชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ นี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกระเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ถนน

ทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก และเมื่อผู้หญิงมีการติดต่อกับโลกภายนอกได้มากขึ้น ก็ส่งผลให้ผู้หญิงได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากสังคมภายนอกมากขึ้น มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีความกล้าพูด และกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น เพราะมีโอกาสในการทำงานรับจ้างนอกชุมชนหรือทอดผ้าให้คนภายนอก ทำให้มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น และสามีเองก็ยอมรับการตัดสินใจของภรรยามากขึ้นเช่นกัน นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายนวัตกรรม มีสิ่งกับ 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และทฤษฎี ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทาง วิชาการเรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาสังคมมองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดังนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จะเห็นได้ว่า การติดต่อกับโลกภายนอกถือเป็นปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ทำให้เกิดการพัฒนาระดับสูงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ เพราะการติดต่อ หมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชนระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จาก ชุมชนเมือง ประโยชน์จากประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยี จากสังคมเจริญมาใช้ หรือ มาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้า ขึ้นมาในสังคมด้อยพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทำให้เกิดการพัฒนาได้ ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผล ทำให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็น การเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 6 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

การติดต่อกับโลกภายนอกเริ่มมีขึ้นมาได้ 40 ปี ดังนั้นผู้หญิงที่มีอายุ 61 – 80 ปี และ 81 ปี ขึ้นไป จึงเป็นช่วงที่ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก แต่ผู้หญิงที่มีอายุ 41 – 60 ปี และ 21 – 40 ปี ถือเป็นช่วงที่มีการติดต่อกับโลกภายนอก สิ่งที่ทำให้มีการติดต่อกับโลกภายนอก ก็คือ ถนน โทรทัศน์ วิทยุ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะบู่ โดยถนนเริ่มมีในช่วงผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี ส่วนวิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านเริ่มมีในช่วงผู้หญิงอายุ 21 – 40 ปี การมีถนนทำให้คนจากภายนอก ชุมชนเข้ามาในชุมชนได้ง่ายและสะดวกขึ้น รวมทั้งคนในชุมชนก็ออกไปนอกชุมชนได้ง่ายและสะดวกขึ้นเช่นกัน ทำให้เริ่มมีการติดต่อกันทางวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางอย่างเกิดขึ้น การมีวิทยุและโทรทัศน์ก็ทำให้คนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารและเรื่องราวต่าง ๆ จากสังคมภายนอกมากขึ้น มีการรับรู้ในวัฒนธรรมของสังคมภายนอกมากขึ้น เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมกะเหรี่ยงกับวัฒนธรรมไทย มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมบางอย่างของกะเหรี่ยง การติดต่อกับโลกภายนอกทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี และช่วงอายุ 21 – 40 ปี เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในการดูแลบุตรมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกมากขึ้น ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับคนภายนอกที่เข้ามาในชุมชน ได้รับความรู้ที่คนภายนอกนำเข้ามาให้ตามโครงการต่าง ๆ มีโอกาสเดินทางไปนอกชุมชน มีการติดต่อกับคนนอกชุมชน เช่น ไปทำงานรับจ้างนอกชุมชน เป็นต้น อีกทั้งยังได้เรียนรู้โลกภายนอกจากสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ ทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมภายนอกมากขึ้น รู้ว่าภัยอันตรายและการหลอกลวงต่าง ๆ มีมากมาย ทำให้มีความเป็นห่วงลูกมากขึ้น เพราะลูกได้มีโอกาสไปศึกษานอกชุมชน หรือมีโอกาสไปทำงานนอกชุมชน ดังนั้นด้วยความเป็นห่วง จึงต้องคอยดูแลอบรมสั่งสอน และตักเตือนลูก นอกจากนี้การที่ลูกมีโอกาสได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ จากสังคมภายนอก ทำให้พฤติกรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี เช่น เริ่มมีการสูบบุหรี่ เที่ยวเตร่ แต่งกายแปลก ๆ แบบคนภายนอก ทำสีผม ตัดผมทรงประหลาด ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สร้างความรำคาญใจให้พ่อแม่ยิ่งนัก ดังนั้นแม่จึงต้องมีหน้าที่ในการดูแลความประพฤติของลูกมากขึ้น ต้องคอยว่ากล่าวตักเตือนลูก

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 มีการติดต่อกับโลกภายนอก และมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนและตักเตือนเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของบุตรมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก เพราะสมัยก่อนไม่มีถนน ไม่มีวิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาที่บ้านแม่ชะปู้ แต่ภายหลังเมื่อมีถนน วิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ก็มีได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ลูก ๆ ก็เติบโตแต่งงานมีครอบครัวกันแล้วเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นอิทธิพลของถนน วิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอกนั้น จึงไม่มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่านวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่งของใหม่ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า การติดต่อกับโลกภายนอกถือเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ ทั้งนี้เพราะสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก ก็คือ ถนน ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุประเภทการคมนาคม การมีถนนทำให้เกิดการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างคนในชุมชนกับสังคมภายนอกได้มากขึ้น ดังนั้นชาวบ้านจึงยอมรับนวัตกรรมถนนที่เข้ามาในชุมชน ทั้งนี้เพราะเห็นว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่าและมีประโยชน์ ดีกว่าของเก่า เข้ากับสังคมวัฒนธรรมเดิมได้ เป็นของใหม่ซึ่งเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถทดลองทำหรือทดลองใช้และเห็นผลได้ทันที โดยชาวบ้านเห็นคุณค่าและประโยชน์ของถนนจะทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้น ทำให้มีโอกาสไปมาหาสู่หรือติดต่อกับคนภายนอกได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เท่าทันสังคมภายนอก มีโอกาส

ในการทำงานรับจ้างมากขึ้น มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกมากขึ้น แสดงว่าชาวบ้านเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ของถนน ที่จะทำให้การติดต่อกับโลกภายนอกเป็นไปได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลายปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมถนนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้นี้ นำไปสู่การทำให้คนในชุมชนเกิดการติดต่อกับโลกภายนอกได้มากขึ้น ซึ่งการรับนวัตกรรมดังกล่าวทำให้เกิดปรากฏการณ์ 2 อย่าง คือ 1. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก หมายถึง ถนนที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้นี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ถนนทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการดูแลอบรมสั่งสอนและตักเตือนลูกมากขึ้น และภรรยาก็มีโอกาสได้เรียนรู้และรับรู้จากคนภายนอก รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรือวิทยุ ว่าสังคมภายนอกมีภัยอันตรายมากมายแค่ไหน ด้วยความเป็นห่วงลูก ภรรยาจึงต้องคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของลูกให้มากขึ้น ถ้าลูกมีพฤติกรรมแปลก ๆ ก็ต้องว่ากล่าวตักเตือน เป็นต้น ดังนั้นการติดต่อกับโลกภายนอกจึงมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายนวัตกรรม มีสิ่งกับ 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทางวิชาการเรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาสังคมมองตัวนี้ว่าเป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดังนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมี

เหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จะเห็นได้ว่า การติดต่อกับโลกภายนอกถือเป็นปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ทำให้เกิดการพัฒนาลังคมกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ เพราะการติดต่อ หมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยี จากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ สินค้า ขึ้นมาในสังคมด้อยพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนาที่มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ทำให้เกิดการพัฒนาได้ ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรมากขึ้น ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายนวัตกรรม จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 7 หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

หน่วยงานสาธารณสุขเริ่มเข้ามาในชุมชนในช่วงของผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี และ 21 – 40 ปี โดยในช่วงอายุ 41 – 60 ปีนี้เป็นลักษณะของหมอคเลี่ยนที่ โดยจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทราบว่าหมอคเลี่ยนมาจากโรงพยาบาลสะเมิง หรือหมอคเลี่ยนจากสถานีอนามัยบ่อแก้วเข้ามาในชุมชนบ้างเป็นครั้งคราว โดยเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิด การดูแลครรภ์ การดูแลสุขภาพปากและฟัน การให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสุขอนามัยของร่างกาย การรักษาความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหารและดื่มน้ำที่สะอาด เพื่อเป็นการป้องกันโรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร การให้ความรู้เรื่องยารักษาโรค เบื้องต้น เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ไข้หวัด เป็นต้น ต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะบู่ขึ้น และเปิดสอบเพื่อรับคนในชุมชนไปฝึกอบรมเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน เพื่อกลับมาให้บริการดูแลรักษาเบื้องต้นแก่คนในชุมชน ซึ่งอยู่ในช่วงของผู้หญิงที่มีอายุ 21 – 40 ปี ดังนั้นผู้หญิงในช่วงอายุนี้นี้จึงได้รับความสะดวกสบายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น เพราะมีหมออยู่ในชุมชน ไม่ต้องเสียเงิน

และเสียเวลาในการเดินทางไปหาหมอไกลถึงตำบลหรืออำเภอ เมื่อหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามา มีบทบาทในชุมชน ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยเมื่อแต่งงานแล้วผู้หญิงเริ่มคำนึงถึงการไปหาหมอเพื่อรับบริการคุมกำเนิด และไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดกันมาก ทั้งนี้ เพราะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของการคุมกำเนิด โดยผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี จะไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดเมื่อหมอกเคลื่อนที่เข้ามาที่ชุมชน และไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดที่สถานีอนามัยบ่อยกว่าในช่วงที่ไม่ได้มีหมอกเคลื่อนที่ที่ไม่ได้เข้ามาในชุมชน ส่วนผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี จะได้รับการฉีดยาคุมกำเนิดที่สาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ แต่ถ้าหมอกไม่อยู่ ชาวบ้านก็จะไปรับการฉีดยาคุมกำเนิดที่สถานีอนามัยบ่อยกว่า

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 มีบทบาทการเป็นภรรยาในการวางแผนครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขที่เข้าไปในชุมชน ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 31 คน ที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 58.5 บทบาทการเป็นภรรยายังไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไปเป็นช่วงที่ไม่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาเลย และถึงแม้เมื่อมีเข้ามาในภายหลัง ก็มีได้มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไปรับการคุมกำเนิด เนื่องจากอยู่ในวัยที่ไม่สามารถมีบุตรได้แล้ว ส่วนผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี เป็นช่วงที่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการไปรับการคุมกำเนิด หรือไปรับการคุมกำเนิดบ้างเป็นบางครั้งในช่วงที่มีหมอกเคลื่อนที่เข้ามา แต่ความที่หมอกเคลื่อนที่เข้ามาไม่สม่ำเสมอ ทำให้ชาวบ้านได้รับการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ เป็นผลให้ตั้งครรภ์ได้อีก และต่อมาในช่วงหลังที่มีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ ก็ทำให้ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีไปรับการคุมกำเนิดกันอย่างต่อเนื่องมากขึ้น จนเข้าสู่วัยหมดประจำเดือนแล้วจึงเลิกไปรับการคุมกำเนิด ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าหน่วยงานด้านสาธารณสุขไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 8 หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

หน่วยงานสาธารณสุขเริ่มเข้ามาในชุมชนในช่วงของผู้หญิงอายุ 41 – 60 ปี และ 21 – 40 ปี โดยในช่วงอายุ 41 – 60 ปีนี้เป็นลักษณะของหมอกเคลื่อนที่ โดยจากการสัมภาษณ์

ชาวบ้านทราบว่า มีหมอจากโรงพยาบาลสะเมิง หรือหมอจากสถานีอนามัยบ่อแก้วเข้ามาในชุมชน เป็นครั้งคราว โดยเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิด การดูแลครรภ์ การดูแลสุขภาพปากและฟัน การให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสุขอนามัยของร่างกาย การรักษาความสะอาดของร่างกาย การรับประทานอาหารและดื่มน้ำที่สะอาด เพื่อเป็นการป้องกันโรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร การให้ความรู้เรื่องยารักษาโรค เบื้องต้น เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เป็นต้น ต่อมาจึงได้มีการก่อตั้งสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะบู่ขึ้น และเปิดสอบเพื่อรับคนในชุมชนไปฝึกอบรมเป็นเจ้าหน้าที่อนามัย เพื่อกลับมาให้บริการดูแลรักษาเบื้องต้นแก่คนในชุมชน ซึ่งอยู่ในช่วงของผู้หญิงอายุ 21 - 40 ปี ดังนั้นผู้หญิงในช่วงอายุนี้นี้จึงได้รับความสะดวกสบายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น เพราะมีหมออยู่ในชุมชน ไม่ต้องเสียเงินและเสียเวลาในการเดินทางไปหาหมอไกลถึงตำบลหรืออำเภอ เมื่อหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามามีบทบาทในชุมชน ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ก็จะมี การไปฝากครรภ์ ไปปรึกษาเรื่องการดูแลครรภ์กับหมอ และการไปหาหมอเพื่อรับการฉีดวัคซีนให้บุตรในครรภ์ ทั้งนี้เพราะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ว่าจะมีประโยชน์ต่อสุขภาพของบุตรในครรภ์ และเมื่อคลอดบุตรแล้วจะพาบุตรมารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ ตามที่หมอนัด เมื่อบุตรเจ็บไข้ได้ป่วยก็พาบุตรมาหาหมอ สำหรับผู้หญิงในช่วงอายุ 41 - 60 ปีจะไปรับบริการดังกล่าวกับหมอเคลื่อนที่ ๆ เข้ามาในชุมชนน้อยคนกว่าผู้หญิงในช่วงอายุ 21 - 40 ปี โดยถ้ามีหมอเคลื่อนที่เข้ามา ก็จะไปปรึกษาหมอเป็นครั้งคราว แต่ถ้าไม่มีหมอเคลื่อนที่เข้ามาในชุมชน ก็มีบ้างที่ไปหาหมอที่สถานีอนามัยบ่อแก้วแต่ส่วนใหญ่จะไม่ได้ไป เพราะมีอุปสรรคเรื่องเงินและการเดินทาง ส่วนเรื่องการคลอดลูกนั้น กรณีศึกษาทุกคนยังคงคลอดลูกเองด้วยหมอต้าแย ทั้งนี้เพราะไม่สะดวกในการเดินทาง ไม่มีเงิน ไม่มีรถ ถนนหนทางก็ไม่ดีเท่าที่ควร สำหรับผู้หญิงในช่วงอายุ 21 - 40 ปีจะไปรับบริการดังกล่าวกันมาก เพราะมีความสะดวกที่จะไปมากขึ้น เนื่องจากมีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะบู่ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน ถ้าหมอไม่อยู่บางครั้งก็ไปที่สถานีอนามัยบ่อแก้ว เพราะเนื่องจากครอบครัวกะเหรี่ยงสมัยนี้มีรายได้จากการปลูกพืชขาย และการรับจ้างงานมากขึ้น หลายครอบครัวมีรถจักรยานยนต์และมีรถกระบะ ถนนหนทางก็ได้รับการพัฒนาดีขึ้น ทำให้สามารถเดินทางไปรับบริการที่สถานีอนามัยบ่อแก้วได้ง่ายขึ้น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงคลอดลูกที่บ้านด้วยหมอต้าแยอยู่ มีกรณีศึกษาเพียง 2 คนที่กำลังเดินทางไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลแล้ว แต่ไปไม่ทัน จึงคลอดในระหว่างทาง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 มีบทบาทการเป็นมารดาในระหว่างตั้งครรภ์เปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขที่เข้า

ไปในชุมชน ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 31 คน ที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 58.5 บทบาทการเป็นมารดายังไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไปเป็นช่วงที่ไม่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาเลย และถึงแม้เมื่อมีเข้ามาในภายหลัง ก็มิได้มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ลูก ๆ ก็แต่งงานมีครอบครัวกันไปแล้ว ส่วนผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความจำเป็นของการไปรับบริการต่าง ๆ จากหน่วยงานสาธารณสุขที่เข้าไป เช่น การพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน เพราะส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจมากพอ จึงคิดกันว่า สมัยก่อนไม่มีหมอ เราก็ยังอยู่กันมาได้ เติบโตกันมาได้จนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นจึงเห็นความสำคัญของการทำงานในไร่นาที่มีมากมาย มากกว่าการพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน เป็นต้น และต่อมาในช่วงหลังที่มีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะปู้ ก็ทำให้ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลครรภ์ การฉีดวัคซีนให้บุตร เป็นต้น จึงเริ่มเห็นความสำคัญของการไปตรวจครรภ์ และการพาบุตรไปรับการฉีดวัคซีน แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่า หน่วยงานด้านสาธารณสุขไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 9 หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ เริ่มมีในชุมชนเมื่อ 8 ปีที่แล้ว โดยมีหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างชุมชนชาวเขาบ้านแม่ชะปู้กับศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ เป็นหน่วยงานที่ประสานงานเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ช่วยเหลือ และสงเคราะห์ชาวเขาในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ เช่น การนำเอาพืชผลทางการเกษตรเข้ามาให้ชาวบ้านปลูกเพื่อเป็นอาหารในครอบครัวและเพื่อขายเป็นรายได้ การจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ชาวบ้านที่สนใจ และติดต่อหางานให้ทำภายหลังจากเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพแล้ว การสงเคราะห์ในรูปแบบของเงินและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็ก คนชรา และคนพิการ การรับสินค้าผ้าทอไปขายเป็นรายได้ให้ชาวบ้าน การให้เงินสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเพื่ออาชีพ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้ผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี และ 41 – 60 ปี เริ่มมีบทบาทในชุมชนและครอบครัวมากขึ้น ผู้หญิงมีการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองมากขึ้น ทำให้มีเงินช่วยเหลือครอบครัวได้ บทบาทการเป็นภรรยาในการหาเงินช่วยเหลือครอบครัวจึงมีมากขึ้น แต่บทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านก็มิได้ขาดตกบกพร่องไป เพียงแต่เริ่มมีความคิดที่จะให้สามีช่วยทำงานบ้านมากขึ้น นอกจากนี้ยังเริ่มมีความ

กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น สามารถช่วยสามีคิดและตัดสินใจเรื่องการทำมาหากินได้มากขึ้น มีการปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันกับสามีมากขึ้น เป็นต้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 ได้รับอิทธิพลจากการมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ ทำให้มีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานเพิ่มขึ้น และมีบทบาทในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 28 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 52.8 มีบทบาทการเป็นภรรยาไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ในช่วงนั้นยังไม่มีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ และภายหลังเมื่อมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้เข้ามา แต่ก็ไม่มีอิทธิพลพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว จึงไม่ได้รับอิทธิพลจากหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้มากพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้จะได้รับประโยชน์จากโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ นำเข้ามาให้ แต่ว่าประโยชน์ที่ได้นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับบทบาทของการเป็นภรรยา ส่วนกรณีศึกษาที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี นั้น เมื่อมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเข้ามา ก็ได้รับอิทธิพลจากโครงการต่าง ๆ ที่นำเข้ามาให้ จึงมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น และมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่า หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขายังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 10 หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

โครงการต่าง ๆ ที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ประสานงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา ช่วยเหลือ และสงเคราะห์ชาวเขา เช่น การนำเอาพืชผลทางการเกษตรเข้ามาให้ชาวบ้านปลูกเพื่อเป็นอาหารในครอบครัวและเพื่อขายเป็นรายได้ การจัดโครงการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ชาวบ้านที่สนใจ และติดต่อหางานให้ทำหลังจากเข้ารับการศึกษาแล้ว การสงเคราะห์ในรูปแบบของเงินและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็ก คนชรา และคนพิการ การรับสินค้าผ้าทอไปขายเป็นรายได้ให้ชาวบ้าน การให้เงินสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเพื่ออาชีพ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงในช่วงอายุ 21 – 40 ปี

เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษา และได้รับการฝึกอบรมอาชีพมากขึ้น เพื่อให้บุตรได้มีอนาคตที่ดีขึ้น มีงานที่มีรายได้ประจำทำ จะได้ไม่ต้องทำงานลำบากเหมือนแม่ เริ่มเปิดโอกาสให้ลูกสาวไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนลูกเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติเมื่อลูกต้องไปเรียนหนังสือไกลบ้าน ต้องไปฝึกอาชีพที่อื่น หรือต้องไปทำงานในที่ต่างถิ่น แม่จะมีความเป็นห่วงมากเมื่อลูกต้องไปเรียนหรือทำงานในเมือง ดังนั้นจึงต้องคอยดูแลอบรมสั่งสอนและตักเตือน เมื่อเห็นว่าลูกกลับมาบ้านแล้วมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี เช่น แต่งกายแบบสมัยใหม่เกินไป สูบบุหรี่ ทำสีผม ตัดผมทรงประหลาด ๆ การใช้จ่ายเงินสุรุ่ยสุร่าย การดื่มเหล้าจนเมามาเป็นต้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ ทำให้บทบาทการเป็นมารดาในการดูแลเอาใจใส่ อบรมสั่งสอน และตักเตือนลูกมีมากขึ้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 ได้รับอิทธิพลจากการมีหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ ทำให้มีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนและตักเตือนเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของบุตรมากขึ้น และมีบทบาทการเป็นมารดาในการคาดหวังเกี่ยวกับเรื่องอนาคตทางการศึกษาและอาชีพของบุตรเปลี่ยนแปลงไป ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ในช่วงนั้นยังไม่มีหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ และภายหลังเมื่อมีหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้เข้ามา ก็ไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ลูก ๆ แต่งงานมีครอบครัวกันไปแล้ว ดังนั้นหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขาจึงไม่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเหล่านี้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าหน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

หน่วยงานและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจาก ทฤษฎีนี้อธิบายว่านวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่งของใหม่ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด ส่วนของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือ

แบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐาน ความคิดตามทฤษฎี การแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ถือเป็นวัฒนธรรม ทางวัตถุ (Material Culture) ที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ การรับ นวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้าน แม่ชะปู้ ซึ่งชาวบ้านแม่ชะปู้มีการยอมรับหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ เพราะเห็น คุณค่าและประโยชน์ของหน่วยงานนี้ ว่าช่วยบรรเทาทุกข์และความเดือดร้อนให้กับ ชาวบ้านได้ ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านหลายอย่าง และให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ แก่ชาวบ้าน แสดงว่าชาวบ้านเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ของนวัตกรรมนี้

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลาย ปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมทางด้านสังคมสงเคราะห์ของกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้นี้ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ 2 อย่าง คือ 1. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิด ใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิม มากนัก หมายถึง หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ นี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลง ในบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า นวัตกรรมดังกล่าว มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการ แพร่กระจายนวัตกรรม 2. การทดแทน (Substitution) เมื่อวัฒนธรรมถูกแทนที่แล้ว ต้องไม่ทำ ให้โครงสร้างเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัว ในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของผู้รับวัฒนธรรมใหม่ มากนัก ทั้งนี้โครงการต่าง ๆ ของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ที่จัดให้ชาวบ้าน เช่น โครงการทางด้านอาชีพต่าง ๆ ค่อย ๆ เข้าไปแทนที่การประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อเดิม เป็นระยะเวลานาน โดยที่ไม่ทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชนมากนัก

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดา ของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การ ทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็น ศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายนวัตกรรม มีดังกับ 1 ตัว คือ การติด ต่อกับโลกภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคม

ด้วยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้วยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และ ทฤษฎีศึกษากายภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทาง วิชาการเรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาสังคม มองตัวนี้ ว่าเป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดังนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดย มีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะ ผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีศึกษากายภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จะเห็นได้ว่า หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปะตู ถือเป็นปัจจัยองค์การทางสังคม และการฝึกอบรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ทำให้เกิดการพัฒนาสังคมกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปะตู เพราะองค์การทางสังคมทำให้เกิดการพัฒนา โดยองค์การสังคมจะทำให้เกิดพลังในการทำงานได้ ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการ รวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้ องค์การ ก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกัน พิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อย ทำให้เกิดการพัฒนาได้ นอกจากนี้ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปะตูยังถือเป็นปัจจัยการฝึกอบรมทำให้เกิดการพัฒนา การฝึกอบรมมีฐานะพิเศษ คือ เป็นทั้งตัวเหตุโดด ๆ และเป็นตัวเหตุร่วมกับตัวเหตุอื่น ๆ ทำให้ เกิดการพัฒนาได้ คำอธิบายให้เห็นความจริงก็ไม่ยาก เพราะหากมองการฝึกอบรมว่าเป็นการ ศึกษาเสียแล้ว ก็ย่อมจะเห็นความสำคัญได้ชัดเจนในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนสูงขึ้น การพัฒนาก็ย่อมจะสูงตามไปด้วย สำหรับการเป็นตัวเหตุ ควบกับตัวเหตุอื่น ก็อาจมองได้ว่า การศึกษาย่อมจะทำให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมี ประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาก็ย่อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การสังคมที่มี คนมีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ย่อมพลอยมีคุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาย่อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่อที่เฉลียวฉลาดอันเกิดจากการศึกษา ย่อมก่อผลประโยชน์ด้านการพัฒนาการ ดังนั้น การฝึกอบรมจึงช่วยให้เกิดการพัฒนา ในประเด็นนี้หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปะตู ทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ สุขอนามัย ความ สะอาด บ้างก็ได้รับการฝึกอบรมทางด้านอาชีพต่าง ๆ เมื่อชาวบ้านมีความรู้มากขึ้น ก็จะนำไปสู่ การพัฒนาชุมชนบ้านแม่ชะปะตูได้ ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้าน บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า หน่วยพัฒนาและ สงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปะตูทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป นับว่า สอดคล้องกับทฤษฎีศึกษากายภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 11 น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

น้ำประปาที่เขาเริ่มมีในชุมชนเมื่อ 11 ปีที่แล้ว การมีน้ำประปาเขาทำให้ผู้หญิงมีความสะดวกสบายในการทำงานบ้านมากขึ้น จากเดิมมีบทบาทการเป็นภรรยาที่จะต้องทำงานบ้าน เช่น ตักน้ำ ทั้งน้ำดื่มและน้ำใช้ การซักผ้า การล้างภาชนะสิ่งของใช้ต่าง ๆ การทำกับข้าว และการผสมอาหารหมู ซึ่งล้วนต้องใช้น้ำทั้งสิ้น ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องทำงานหนัก เพราะแหล่งน้ำดื่มและแหล่งน้ำใช้อยู่ไกล และอยู่กันคนละที่อีกด้วย น้ำดื่มก็ต้องตักที่แหล่งน้ำดื่ม (น้ำบ่อ) และน้ำใช้ก็ต้องตักที่แหล่งน้ำใช้ (น้ำจากลำห้วย) บางครั้งต้องเดินไปหลายรอบ แต่เมื่อมีน้ำประปาเขา มีการต่อท่อน้ำเพื่อนำน้ำประปาเขาไหลมาถึงที่บ้าน ทำให้ผู้หญิงทำงานบ้านต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปตักน้ำเป็นระยะทางไกล จึงเป็นการลดภาระการทำงานของผู้หญิงลงได้มาก ผู้หญิงเขาแรงในการทำงานบ้านมากขึ้น มีการอาบน้ำ ซักผ้า และล้างภาชนะต่าง ๆ บ่อยครั้งขึ้น เกิดความสะดวกมากขึ้น และลูกก็ช่วยงานบ้านแม่ได้สะดวกสบายมากขึ้น สามเณงก็สามารถทำงานบ้านช่วยภรรยาได้มากขึ้น เช่น ช่วยภรรยาหุงข้าว ผสมอาหารหมู ซักผ้าเอง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะมีน้ำใช้อย่างสะดวกสบาย ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปตักน้ำ ทำให้ทำงานต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น สามเณงและลูกจึงช่วยงานบ้านได้มากขึ้น แสดงให้เห็นว่าน้ำประปาเขามีส่วนช่วยทำให้บทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านได้รับการแบ่งเบาลงได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ น้ำประปาเขาช่วยทำให้การทำงานบ้านเสร็จรวดเร็วและสะดวกสบายมากขึ้น ทางอ้อม คือ สามเณงและลูกช่วยแม่ทำงานบ้านได้สะดวกและง่ายขึ้น จึงไม่คร่ำครึที่จะช่วย ทำให้แม่เขาแรงในการทำงานบ้าน ภรรยาจึงมีเวลาที่จะทำงานช่วยสามเณงในไร่นาได้มากขึ้น นั่นหมายถึงบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามเณงทำงานมีมากขึ้น ภรรยาใช้เวลาไปทำงานรับจ้างทั่วไปได้มากขึ้น ภรรยาใช้เวลาทอดผ้าให้สมาชิกในครอบครัวหรือทอดผ้าเพื่อขายมากขึ้น ซึ่งนั่นหมายถึงบทบาทการเป็นภรรยาในการหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมีมากขึ้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 75.5 มีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านมีน้อยลง และบทบาทในการช่วยสามเณงทำงานมีมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 13 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 24.5 น้ำประปาเขา

ก็มีได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปมีอายุมากแล้ว จะมีลูกหลานเป็นคนทำงานบ้านเป็นหลัก (แต่ก็อาจช่วยลูกหลานทำงานบ้านบ้าง) และก็ได้ได้รับความสะดวกสบายส่วนตัวจากน้ำประปาภูเขา เช่น การอาบน้ำ การซักผ้า การล้างภาชนะต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันก็ไม่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นภรรยา ดังนั้นน้ำประปาภูเขาจึงมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป และกรณีศึกษาบางคนสามีตายไปแล้ว ดังนั้นถึงแม้ว่าน้ำประปาภูเขาจะทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานบ้านเปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการทำงานบ้านมากขึ้น แต่ก็มีใช้บทบาทของการเป็นภรรยา เพราะสามีตายไปแล้ว ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่า น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย

น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้อธิบายว่า นวัตกรรม คือ กระบวนการรับของใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนมาใช้ในสังคมหรือชุมชน ซึ่งของใหม่นี้ดังกล่าวอาจเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการสื่อสาร การแพทย์ การขนส่ง การศึกษา การเกษตร หรือการตลาด และของใหม่ที่เป็นวัฒนธรรมไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Culture) เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า น้ำประปาถือเป็นนวัตกรรมทางวัตถุ (Material Culture) ที่แพร่กระจายเข้ามาในชุมชนกระเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ การรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการรับของใหม่ ซึ่งในที่นี้คือน้ำประปาเข้ามาใช้ในชุมชน ซึ่งกระบวนการรับนวัตกรรมมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตระหนักถึงนวัตกรรม เกิดความตระหนัก (Awareness Stage) หมายถึง การที่ปัจเจกชนรับรู้เกี่ยวกับความรู้ใหม่ แต่ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจได้ ขั้นที่สอง คือ ขั้นให้ความสนใจนวัตกรรม (Interest Stage) เป็นขั้นตอนที่ปัจเจกชนรู้สึกสนใจความคิดใหม่ ๆ นั้น และพยายามหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นที่สามคือ ขั้นประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation Stage) ขั้นนี้ปัจเจกชนประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตว่าจะนำไปใช้ดีหรือไม่ และตัดสินใจว่าจะใช้หรือไม่ ขั้นที่สี่ คือ ขั้นทดลองใช้นวัตกรรม (Trial Stage) ปัจเจกชนนำไปทดลองใช้ในระดับเล็กก่อน เพื่อดูว่ามันมีประโยชน์อย่างไร และขั้นที่ห้าซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นการยอมรับนวัตกรรม (Adoption Stage) ปัจเจกชนยอมรับความคิดใหม่และนำไปใช้ จากกรอบความคิดนี้จึงเห็นได้ว่าก่อนการรับนวัตกรรมนั้นได้มีการกระทำหลายอย่างผ่านมาแล้ว จนในที่สุดก็ได้ยอมรับนวัตกรรมน้ำประปาภูเขาที่เข้ามาในชุมชน ยอมรับเพราะเห็นว่าน้ำประปาภูเขามีคุณค่าและประโยชน์ ดีกว่าของเก่า

เข้ากับสังคมวัฒนธรรมเดิมได้ เป็นของใหม่ซึ่งเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถทดลองทำหรือทดลองใช้และเห็นผลได้ทันที เห็นผลว่าน้ำประปาภูเขาซึ่งง่าย สะดวกรวดเร็ว ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบาย เบาทรงในการทำงาน สามารถแบ่งเบาภาระการทำงานของผู้นับถือลงไปได้มาก

ปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นในกระบวนการยอมรับวัฒนธรรมใหม่มีหลาย

ปรากฏการณ์ แต่กระบวนการรับนวัตกรรมการศึกษาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้เกิดปรากฏการณ์ 2 อย่าง คือ 1. การเพิ่มขึ้น (Addition) คือ การเพิ่มสิ่งของหรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้าไปในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเดิมมากนัก หมายถึง น้ำประปาภูเขาที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงบางประการ ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า น้ำประปาภูเขาที่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม นอกจากนี้ยังเกิดปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่ง คือ 2. การทดแทน (Substitution) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมถูกแทนที่แล้ว ต้องไม่ทำให้โครงสร้างเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อยมาก หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัวในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตเดิมของผู้รับวัฒนธรรมใหม่มากนัก ซึ่งการที่น้ำประปาภูเขาเข้ามานั้น ก็ได้ทำให้เกิดความกระทบกระเทือนในทางไม่ดีกับคนในชุมชน แล้วยังทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย

น้ำประปาภูเขาที่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เนื่องจากทฤษฎีนี้ อธิบายว่า ศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การทางสังคม และ 4. ภาวะผู้นำ โดย 4 อย่างนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 อย่างนี้ถือเป็นศักยภาพของสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการแพร่กระจายนวัตกรรม มีดังกับ 1 ตัว คือ การติดต่อกับโลก ภายนอก ซึ่งอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น และทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (TRAINING) ซึ่งทางวิชาการ เรียกว่า ตัวแปรแทรก (INTERVENING VARIABLE) นักปฏิบัติการพัฒนาสังคมมองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่ง ดังนั้นสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีนี้สังคมจะพัฒนาได้โดยมี เหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ภาวะ ผู้นำ การติดต่อกับโลก และการฝึกอบรม

จากพื้นฐานความคิดตามทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จะเห็นได้ว่า น้ำประปาภูเขาถือเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resource) ซึ่งหมายถึง สิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรธรรมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ทำให้เกิดการพัฒนามาความหมายว่า ปัจจัยเหตุ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเมื่อมีทรัพยากรธรรมชาติแล้ว สิ่งเหล่านี้สามารถจะนำไปใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้ ยิ่งมีทรัพยากรธรรมมีค่าจำนวนมาก ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นไปอีก เหมือนดังเช่นชุมชนบ้านแม่ชะปู้ที่มีทรัพยากรป่าไม้และลำธารจำนวนมาก สามารถต่อท่อมาเป็นน้ำประปาภูเขา นำมาให้ชาวบ้านใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ดังนั้นน้ำประปาภูเขาจึงถือเป็นปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาดได้ ซึ่งการพัฒนานั้นย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า น้ำประปาภูเขาที่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป นับว่าสอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 12 น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

น้ำประปาภูเขาเริ่มมีขึ้นในชุมชนเมื่อ 11 ปีที่แล้ว การมีน้ำประปาภูเขาทำให้ผู้หญิงมีความสะดวกสบายในการทำงานมากขึ้น จากเดิมมีบทบาทการเป็นภรรยาที่จะต้องทำงานบ้าน เช่น ตักน้ำ ทั้งน้ำดื่มและน้ำใช้ การซักผ้า การล้างภาชนะสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ การทำกับข้าว และการผสมอาหารหมู ซึ่งล้วนต้องใช้น้ำทั้งสิ้น ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องทำงานหนัก เพราะแหล่งน้ำดื่มและแหล่งน้ำใช้อยู่ไกล แล้วยังอยู่กันคนละแห่งอีกด้วย ตักน้ำแต่ครั้งต้องเดินไปหลายรอบ ซึ่งลำบากมากและใช้เวลานานด้วย แต่เมื่อมีน้ำประปาภูเขา โดยมีการต่อท่อน้ำเพื่อให้ น้ำประปาภูเขาไหลมาถึงที่บ้าน ทำให้ผู้หญิงทำงานบ้านต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปตักน้ำเป็นระยะทางไกล จึงเป็นการลดภาระการทำงานของผู้หญิงลงได้มาก ผู้หญิงเบร่งในการทำงานบ้านมากขึ้น และลูกก็ช่วยงานบ้านแม่ได้สะดวกสบายมากขึ้น สามีเองก็สามารถทำงานบ้านช่วยภรรยาได้มากขึ้น เช่น ช่วยภรรยาหุงข้าว ผสมอาหารหมู ซักผ้าเอง เป็นต้น ทั้งนี้เพราะมีน้ำใช้ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง

ไปต้กน้ำ ทำให้ทำงานต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น สามี่และลูกจึงช่วยงานมากได้มากขึ้น แสดงให้เห็นว่า น้ำประปาเขามีส่วนช่วยทำให้บทบาทการเป็นภรรยา ในการทำงานบ้านได้รับการแบ่งเบาได้ ซึ่งมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย เปลี่ยนแปลงไปตรงที่เมื่อภรรยาสามารถทำงานบ้านได้สะดวกรวดเร็วขึ้น จึงทำให้มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกมากขึ้น อย่างเช่นกรณีที่ ต้องอาบน้ำให้ลูก ก็สามารถอาบน้ำให้ลูกได้บ่อยมากขึ้น เพราะมีน้ำใช้อย่างสะดวก และเมื่อลูกโตพอที่จะอาบน้ำเองได้ แม่ก็เพียงแค่อยบอให้ลูกอาบน้ำทุกวัน และทำให้ลูกคว้านที่จะอาบน้ำน้อยลง เนื่องจากมีน้ำใช้สะดวกสบาย เป็นผลให้เกิดความสะอาดกับลูกมากขึ้น ส่วนเรื่องการซักผ้าก็เช่นกัน เมื่อลูกสามารถซักผ้าเองได้ แม่ก็จะสอนและเตือนให้ลูกซักผ้าได้บ่อย ๆ ลูกเองก็มีความคว้านที่จะซักผ้าบ่อยลง เพราะมีน้ำใช้สะดวก ง่ายต่อการซักผ้า ทำให้เกิดความสะอาดกับเสื้อผ้ามากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อบุคลิกภาพและสุขภาพร่างกายของลูก

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 มีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ส่วนใหญ่มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่มีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแล้ว เนื่องจากบุตรโตมากแล้ว และส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ดังนั้น น้ำประปาจึงไม่มีผลต่อบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าน้ำประปาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 13 ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ไฟฟ้าเริ่มมีในชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา เมื่อมีไฟฟ้าแล้ว ทำให้ผู้หญิงเบาแรงในการทำงานบ้านลงไปบ้างอย่าง ได้แก่ งานหาไม้เกียะ ซึ่งเป็นงานที่หนักพอสมควร เพราะต้องใช้เวลาเป็นวัน ๆ ในการหาเลยทีเดียวน เนื่องจากสมัยนี้มีคนอยู่ในชุมชนมากขึ้น ไม้เกียะถูกใช้ไปมาก จึงมีน้อยลง หาไม้เกียะได้ยากขึ้น แต่เดิมที่ไม่มีไฟฟ้านั้นชาวบ้านจะต้องจุดไม้เกียะเพื่อให้แสงสว่างในยามค่ำคืน ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองไม้เกียะมาก เวลาไปไหนมาไหนตอนกลางคืนก็ต้องใช้ไม้เกียะจุดให้แสงสว่าง แต่เดี๋ยวนี้อ้อมมีไฟฟ้า แต่ละบ้านก็จะเปิดไฟทำให้เกิดแสงสว่างมากพอที่จะมองเห็นทางในยามค่ำคืนได้ จึงไม่ต้องจุดไม้เกียะ เป็นการประหยัดไม้เกียะลงได้มาก ทำให้ผู้หญิงได้รับการลดภาระการทำงานบ้านในการหาไม้เกียะลง บทบาทการ

เป็นภรรยาในการทำงานบ้านได้รับการแบ่งเบาภาระลง ภรรยาจึงมีเวลาที่จะทำงานอย่างอื่นได้มากขึ้น เช่น เลี้ยงลูก ช่วยงานสามีในไร่นา ทำงานรับจ้างทั่วไป ทอผ้าให้สามีและลูก หรือทอผ้าเพื่อขาย เป็นต้น ซึ่งหมายความว่าภรรยาจะมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น มีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยงานสามีมากขึ้น และมีบทบาทการเป็นภรรยาในการหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้เมื่อมีไฟฟ้าก็ทำให้สามารถฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ได้ โดยผู้หญิงมักดูโทรทัศน์ในตอนค่ำ ซึ่งสนใจดูรายการข่าวและละครหลังข่าว ทำให้ไม่เสียงานเสียการ เพราะการทำงานบ้านในชีวิตประจำวันของผู้หญิงจะเสร็จสิ้นตั้งแต่ช่วงเย็นแล้ว มีเพียงการต้มอาหารหมูทิ้งไว้ในตอนค่ำ เพื่อสำหรับเอาไว้เป็นอาหารหมูในตอนเช้า ซึ่งก็ไม่ต้องดูแลอะไรมาก แค่อยเค็มพืชมื่อไฟมอดเท่านั้น โดยสามารถดูโทรทัศน์ไปด้วยได้ สำหรับบางครอบครัวที่ไม่มีโทรทัศน์ ผู้หญิงก็จะเดินมาดูโทรทัศน์ที่บ้านของเพื่อนบ้าน ทำให้กลับบ้านดึก สามีเข้านอนก่อนแล้ว เพราะส่วนใหญ่ผู้ชายมักไม่ค่อยดูละครเหมือนผู้หญิง จึงเข้านอนเร็ว ซึ่งประเด็นนี้อาจมองได้ว่าบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป ตรงที่สามีมีเวลาคุยกับภรณยาน้อยลง เพราะภรรยาเอาเวลาไปดูละคร จากเดิมที่มีการคุยกันตรงบริเวณเตาไฟหลังรับประทานอาหารเย็นเสร็จ ก็กลายเป็นต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกันไป โดยสามีอาจเข้านอนหรือไปเที่ยวหาเพื่อนบ้าน ส่วนภรณยาก็ดูโทรทัศน์ ลูกก็อาจไปเที่ยวหาเพื่อนบ้านหรือดูโทรทัศน์ ทำให้กิจกรรมของครอบครัวในการพูดคุยกันมีน้อยลง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 ได้รับอิทธิพลจากการมีไฟฟ้าใช้ โดยไฟฟ้ามีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวมีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านลดลง และมีบทบาทการเป็นภรรยาในการพูดคุยปรึกษาหารือกับสามีน้อยลง ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่เคยมีไฟฟ้าใช้มาก่อน และถึงแม้จะมีไฟฟ้าใช้ในภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ แต่ไฟฟ้าก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะฟังและพูดภาษาไทยกลางไม่ค่อยได้หรือไม่ได้เลย จึงไม่ค่อยสนใจรายการทีวี เพราะดูไปก็ไม่ค่อยเข้าใจไม่ค่อยรู้เรื่อง ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าไฟฟ้าไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 14 ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ไฟฟ้าเริ่มมีในชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา เมื่อมีไฟฟ้าแล้ว ทำให้ผู้หญิงเบาแรงในการทำงานบ้านลงไปได้บางอย่าง ได้แก่ งานหาไม้เกียะ ซึ่งเป็นงานหนักพอสมควร เพราะต้องใช้เวลาเป็นวัน ๆ ในการหาเลยทีเดียว เมื่อผู้หญิงได้รับการลดภาระการทำงานหาไม้เกียะลง ก็จะมีเวลาในการเลี้ยงลูกมากขึ้น มีบทบาทการเป็นมารดาในการดูแลลูกมากขึ้น นอกจากนี้เมื่อมีไฟฟ้าก็ทำให้สามารถดูโทรทัศน์ได้ โดยเด็กและผู้หญิงมักดูโทรทัศน์ในตอนค่ำ ซึ่งสนใจดูรายการข่าวและละครหลังข่าว โดยเมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว สมาชิกในครอบครัวต่างก็แยกย้ายกันไป จากเดิมที่เคยคุยกันรอบเตาไฟหลังรับประทานอาหารเช้า ก็เปลี่ยนเป็นการแยกย้ายกันไปดูทีวี โดยบางครั้งภรรยาไปดูทีวีคนเดียว ลูกเข้านอนก่อน ทำให้ลูกไม่ได้คุยกับแม่ และทำให้กิจกรรมการคุยกันของครอบครัวมีน้อยลง ทั้งนี้เพราะสมัยก่อนในช่วงค่ำหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้วจะเป็นเวลาของครอบครัว โดยจะมีการนั่งคุยกันบริเวณรอบเตาไฟ เป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีปัญหาอะไรก็เอามาคุยปรึกษากันในครอบครัว และเป็นเวลาของการอบรมสั่งสอนลูก พูดคุยตักเตือนลูก เป็นต้น แต่เมื่อมีโทรทัศน์เข้ามา ทำให้เวลาของครอบครัวมีน้อยลง เพราะหันไปสนใจข่าวและละครที่วุ่นวายมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้หญิงจะใช้เวลาในการดูทีวีมากกว่าผู้ชาย ซึ่งผู้หญิงมีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนลูกมากกว่า ดังนั้นเมื่อผู้หญิงเริ่มติดรายการทีวี จึงทำให้บทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตร และการพูดคุยกตักเตือนบุตรมีน้อยลง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 ได้รับอิทธิพลจากการมีไฟฟ้าใช้ โดยไฟฟ้ามีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวมีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรลดลง ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่เคยมีไฟฟ้าใช้มาก่อน และถึงแม้จะมีไฟฟ้าใช้ในภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ แต่ไฟฟ้าก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่มีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแล้ว เนื่องจากบุตรโตมากแล้ว และส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าไฟฟ้าไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ 21 ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
1. การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป		3
2. การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป		3
3. การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป	3	
4. การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป	3	
5. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป	3	
6. การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป	3	
7. หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป		3
8. หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป		3
9. หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป		3
10. หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป	3	
11. การประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป	3	
12. การประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป		3
13. ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป		3
14. ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป		3

บทที่ 8

สรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ. สะเมิง จ. เชียงใหม่” โดยวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง ในช่วงชีวิตต่าง ๆ กัน โดยเน้นศึกษาบทบาทในครอบครัว 2 บทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในบทบาทดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เน้นศึกษาบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่เท่านั้น โดยศึกษาจากผู้หญิงที่แต่งงานและมีบุตรแล้วจำนวน 53 คน ใน 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน , 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน , 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน โดยศึกษาเปรียบเทียบผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุว่ามีบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยา ที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยภาคสนามเป็นหลัก แต่ก็ได้ละเอียดละเลยข้อมูลภาคเอกสารประกอบกันไปด้วย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษา 2 วิธี คือ

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ทั้งของนักวิชาการไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะเอกสารจากกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เอกสารจากสถาบันวิจัยชาวเขา จ. เชียงใหม่ เอกสารจากศูนย์สงเคราะห์

ชาวเขา จ.เชียงใหม่ เอกสารจากหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขаб้านแม่ชะปู้ สถานที่ค้นคว้า ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

2. การวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Fieldwork) เป็นการวิจัยที่เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนที่ศึกษา โดยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาเป็นเวลานาน ฝ้าสังเกตพฤติกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลา 1 ปีในการทำวิจัยภาคสนาม โดยการเข้าไปอาศัยอยู่ร่วมกับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอในหมู่บ้านแม่ชะปู้ เพื่อให้ผู้วิจัยได้สามารถเรียนรู้ เข้าใจ และได้ข้อเท็จจริงในสิ่งที่ต้องการศึกษามากที่สุด มีการใช้เทคนิควิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาหลายอย่าง มีการจดบันทึกภาคสนาม และมีการเตรียมตัวนานก่อนที่จะเข้าสนามวิจัย ในการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาผู้วิจัยใช้เทคนิควิจัยที่สำคัญในการศึกษา ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความต่อเนื่อง โดยการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสถานการณ์ที่ศึกษา ผู้วิจัยเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่วันที่ 1 มี.ค 2544 จนถึงวันที่ 28 ก.พ. 2545 รวมเป็นเวลา 1 ปีสำหรับการเก็บข้อมูล โดยได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ของศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ และหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิควิจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่เราศึกษาอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อที่เราสนใจศึกษา โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้หญิงกะเหรี่ยงจำนวน 53 คน ใน 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 21 - 40 ปี จำนวน 15 คน 41 - 60 ปี จำนวน 15 คน 61 - 80 ปี จำนวน 15 คน และ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยงในช่วงอายุต่าง ๆ กัน โดยเน้นศึกษาบทบาทในครอบครัว 2 บทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็นภรรยา และบทบาทการเป็นมารดา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในบทบาทเหล่านั้น และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดา

ผู้วิจัยยังคงใช้เทคนิควิจัยในการเก็บข้อมูลอีกหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญ (key informant interview) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นระบบหรือการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) การสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การสำรวจลักษณะทางประชากร การสำรวจลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน การเก็บประวัติชุมชน การทำไดอะแกรมเกี่ยวกับเครือญาติ การทำแผนที่ การเขียนแผนผัง การเรียนรู้ภาษาถิ่น การวิเคราะห์เนื้อหาคติชาวบ้าน การถ่ายภาพประกอบ เป็นต้น

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ชะบู่ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ จำนวน 1,016 คน เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยทางมานุษยวิทยาเป็นหลัก ซึ่งต้องมีการเก็บข้อมูลในลักษณะองค์รวม (Holistic) ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกด้าน ทั้งข้อมูลที่เป็นภาพรวมเกี่ยวกับลักษณะของชุมชน ลักษณะประชากร วิถีชีวิตของชาวบ้านในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ก็คือชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ชะบู่ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 1,016 คน เพราะข้อมูลในส่วนนี้สามารถศึกษาได้จากชาวเขาทั้งเพศชายและหญิง และทั้งวัยต่าง ๆ ด้วยการใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยาที่เหมาะสมกับสถานการณ์และข้อมูลที่ต้องการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเป็นกรณีศึกษา คือ ผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะบู่ หมู่ที่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป ที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว จำนวน 53 คน โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุระหว่าง 21 – 40 ปี จำนวน 15 คน ช่วงอายุระหว่าง 41 – 60 ปี จำนวน 15 คน ช่วงอายุระหว่าง 61 – 80 ปี จำนวน 15 คน และอายุ 81 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ตอนแรกผู้วิจัยตั้งใจว่าจะศึกษาจากกรณีศึกษา 4 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 15 คนเท่า ๆ กัน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนจริง และสำรวจประชากรแล้วพบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปมีเพียง 10 คนเท่านั้น โดยผู้วิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้เพียง 8 คนเท่านั้น เนื่องจากอีก 2 คนนั้นหุไม่คอยได้ยิน และความจำไม่ดีแล้ว จำเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตไม่ค่อยได้ จึงไม่สามารถให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐาน 14 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยพิสูจน์สมมติฐานได้ผลสรุป ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน มีผู้ที่ได้รับการศึกษาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกรณีศึกษา 11 คน วิเคราะห์ได้ว่า กรณีศึกษามีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น มีบทบาทในการตัดสินใจในครอบครัวมากขึ้น มีบทบาทในการวางแผน

ครอบครัวมากขึ้น แต่มีบทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทในการปรนนิบัติสามี และบทบาทในการทอดผ้าผ่อนลง สำหรับกรณีศึกษา 42 คนที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีบทบาทการเป็นภรรยาไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษายังมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ได้รับการศึกษานั้น ได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร มีน้อยคนที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ดังนั้นถือว่าคุณภาพทางการศึกษาของผู้หญิงยังไม่มากเท่าที่ควร เพราะยังได้รับการศึกษาน้อยเกินไป ดังนั้นการศึกษาจึงยังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 การศึกษามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน มีผู้ที่ได้รับการศึกษาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกรณีศึกษา 11 คน วิเคราะห์ได้ว่า กรณีศึกษามีบทบาทการเป็นมารดาในระหว่างตั้งครรภ์เปลี่ยนแปลงไป มีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทในการศึกษากับบุตรมากขึ้น สำหรับกรณีศึกษา 42 คนที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษายังมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงบ้านแม่ชะปู่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ได้รับการศึกษานั้น ได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร มีน้อยคนที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ดังนั้นถือว่าคุณภาพทางการศึกษาของผู้หญิงยังไม่มากเท่าที่ควร เพราะยังได้รับการศึกษาน้อยเกินไป ดังนั้นการศึกษาจึงยังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วถือว่าการศึกษาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไปจากการรับนวัตกรรม โดยผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุก็จะได้รับนวัตกรรมต่างกัน แต่เมื่อได้รับนวัตกรรมแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลง

โดยรณโกนามีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานในน่าน้อยลง การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานมากขึ้น และวัดนั้นมีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 การรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไปจากการรับนวัตกรรม โดยผู้หญิงในแต่ละช่วงอายุก็จะได้รับนวัตกรรมต่างกัน แต่เมื่อได้รับนวัตกรรมแล้วก็จะมีการเปลี่ยนแปลง โดยรณโกนามีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีผลทำให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรลดลง และวัดนั้นมีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรเพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการรับนวัตกรรมมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 มีการติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น และมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก เพราะสมัยก่อนไม่มีถนน วิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่ชะปู้ ที่ทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอก แต่ภายหลังเมื่อมีถนน วิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ก็มีได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้พูดภาษาไทยไม่ได้ จึงไม่ค่อยสนใจฟังวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ และส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำงานต่าง ๆ มากกว่าการฟังวิทยุหรือดู

โทรทัศน์ ส่วนถนนถึงแม้จะมีผลทำให้คนภายนอกเข้ามาในชุมชนได้ง่าย แต่ผู้หญิงเหล่านี้ก็ค่อนข้างมีลักษณะนิสัยแบบดั้งเดิม คือ ขี้อาย ไม่กล้าพบปะพูดคุยกับคนภายนอก ดังนั้นจึงไม่ค่อยสนทนากับคนภายนอกที่เข้ามา ทำให้ไม่ได้รับความรู้ความคิดใหม่ ๆ จากภายนอก จึงไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป สำหรับหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็เช่นเดียวกัน โดยเข้ามาเมื่อผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในบทบาทการเป็นภรรยาได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 การติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 มีการติดต่อกับโลกภายนอก และมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนและตักเตือนเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของบุตรมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุระหว่าง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 ยังไม่มีการติดต่อกับโลกภายนอก เพราะสมัยก่อนไม่มีถนน วิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะบู่ แต่ภายหลังเมื่อมีถนน วิทยุ โทรทัศน์ หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ลูก ๆ ก็เติบโตแต่งงานมีครอบครัวกันแล้วเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นอิทธิพลของถนน วิทยุ โทรทัศน์ และหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการติดต่อกับโลกภายนอกนั้น จึงไม่มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าการติดต่อกับโลกภายนอกมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 7 หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 มีบทบาทการเป็นภรรยาในการวางแผนครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขที่เข้าไปในชุมชน ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 31 คน ที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 58.5 บทบาทการเป็นภรรยายังไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไปเป็นช่วงที่ไม่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามา และถึงแม้เมื่อมีเข้ามาในภายหลัง ก็มีได้มีอิทธิพลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไปรับการคุมกำเนิด เนื่องจากอยู่ในวัยที่ไม่สามารถมีบุตรได้แล้ว ส่วนผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี เป็นช่วงที่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการไปรับการคุมกำเนิด หรือไปรับการคุมกำเนิดบ้างเป็นบางครั้งในช่วงที่มีหมอเคลื่อนที่เข้ามา แต่ความที่หมอเคลื่อนที่เข้ามาไม่สม่ำเสมอ ทำให้ชาวบ้านได้รับการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ เป็นผลให้ตั้งครรภ์ได้อีก และต่อมาในช่วงหลังที่มีสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ชะบู่ ก็ทำให้ผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปีไปรับการคุมกำเนิดกันอย่างต่อเนื่องมากขึ้น จนเข้าสู่วัยหมดประจำเดือนแล้วจึงเลิกไปรับการคุมกำเนิด ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าหน่วยงานด้านสาธารณสุขไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 8 หน่วยงานด้านสาธารณสุขมีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 มีบทบาทการเป็นมารดาในระหว่างตั้งครรภ์เปลี่ยนแปลงไป และมีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขที่เข้าไปในชุมชน ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 31 คน ที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 58.5 ยังไม่มีหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาในชุมชน หรือมีเข้ามาบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น ผู้หญิงจึงมีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าหน่วยงานด้านสาธารณสุขไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 9 หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 ได้รับอิทธิพลจากการมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู ทำให้มีบทบาทการเป็นภรรยาในการช่วยสามีทำงานเพิ่มขึ้น และมีบทบาทในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 28 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 52.8 มีบทบาทการเป็นภรรยาไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไปในช่วงนั้นยังไม่มีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู และภายหลังเมื่อมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงูเข้ามา แต่ก็ไม่มีอิทธิพลพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว จึงไม่ได้รับอิทธิพลจากหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงูมากพอที่จะทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้จะได้รับประโยชน์จากโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงูนำเข้ามาให้ แต่ว่าประโยชน์ที่ได้นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับบทบาทของการเป็นภรรยา ส่วนกรณีศึกษาที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปีนั้น เมื่อมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเข้ามา จึงได้รับอิทธิพลจากโครงการต่าง ๆ ที่นำเข้ามาให้ มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทในการทำงานหาเงินช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น และมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกับสามีมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขายังไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 10 หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 ได้รับอิทธิพลจากการมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู ทำให้มีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนและตักเตือนเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของบุตรมากขึ้น และมีบทบาทการเป็นมารดาในการคาดหวังเกี่ยวกับเรื่องอนาคตทางการศึกษาและอาชีพของบุตรเปลี่ยนแปลงไป ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 23 คน ที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.4 มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ในช่วงนั้นยังไม่มีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงู และภายหลังเมื่อมีหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะงูเข้ามา ก็ไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงเหล่านี้มีอายุมากแล้ว ลูก ๆ แต่งงานมี

ครอบครัวกันไปแล้ว ดังนั้นหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจึงไม่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเหล่านี้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 11 น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 75.5 มีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านมีน้อยลง และบทบาทในการช่วยสามีทำงานมีมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 13 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 24.5 น้ำประปาภูเขา ก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปมีอายุมากแล้ว จะมีลูกหลานเป็นคนที่ทำงานบ้านเป็นหลัก (แต่ก็อาจช่วยลูกหลานทำงานบ้านบ้าง) และก็ได้ได้รับความสะดวกสบายส่วนตัวจากน้ำประปาภูเขา เช่น การอาบน้ำ การซักผ้า การล้างภาชนะต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันก็ไม่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นภรรยา ดังนั้นน้ำประปาภูเขา จึงมิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป และกรณีศึกษาบางคนสามีตายไปแล้ว ดังนั้นถึงแม้ว่าน้ำประปาภูเขาจะทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานบ้านเปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการทำงานบ้านมากขึ้น แต่ก็มิใช่บทบาทของการเป็นภรรยา เพราะสามีตายไปแล้ว ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่า น้ำประปามีผลทำให้ บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม และทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 12 น้ำประปามีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 มีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยมีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ส่วนใหญ่มีบทบาทการเป็นมารดาไม่เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่มีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแล้ว เนื่องจากบุตรโตมากแล้ว และส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ดังนั้น

น้ำประปาจึงไม่มีผลต่อบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงในช่วงอายุ 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วถือว่าน้ำประปาไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 13 ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 ได้รับอิทธิพลจากการมีไฟฟ้าใช้ โดยไฟฟ้ามีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นภรรยาเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวมีบทบาทการเป็นภรรยาในการทำงานบ้านลดลง และมีบทบาทการเป็นภรรยาในการพูดคุยปรึกษาหารือกับสามีน้อยลง ส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่เคยมีไฟฟ้าใช้มาก่อน และถึงแม้จะมีไฟฟ้าใช้ในภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ แต่ไฟฟ้าก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เป็นเพราะฟังและพูดภาษาไทยกลางไม่ค่อยได้หรือไม่ได้เลย จึงไม่ค่อยสนใจรายการทีวี เพราะดูไปก็ไม่ค่อยเข้าใจไม่ค่อยรู้เรื่อง ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าไฟฟ้าไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 14 ไฟฟ้ามีผลทำให้บทบาทการเป็นภรรยาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 คน ที่มีอายุในช่วง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 ได้รับอิทธิพลจากการมีไฟฟ้าใช้ โดยไฟฟ้ามีผลให้ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวมีบทบาทการเป็นมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรลดลงส่วนผู้หญิงที่เป็นกรณีศึกษา 35 คน ที่มีอายุในช่วง 41 – 60 ปี 61 – 80 ปี และ 81 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 71.7 ผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่เคยมีไฟฟ้าใช้มาก่อน และถึงแม้จะมีไฟฟ้าใช้ในภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ แต่ไฟฟ้าก็มิได้มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวไม่มีบทบาทการเป็นมารดาในการเลี้ยงดูบุตรแล้ว เนื่องจากบุตรโตมากแล้ว และส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าไฟฟ้าไม่มีผลทำให้บทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทในครอบครัวของผู้หญิงกะเหรี่ยง อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่” ครั้งนี้ มีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการอยู่อาศัยในชุมชนชาวเขาซึ่งผู้วิจัยไม่คุ้นเคย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวชาวเขา ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องอยู่อาศัยในชุมชนชาวเขา ซึ่งเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยไม่คุ้นเคยมาก่อนผู้วิจัยจะต้องอยู่ร่วมกับชาวบ้านที่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งผู้วิจัยก็ไม่คุ้นเคยมาก่อนเช่นกัน ความที่ผู้วิจัยไม่คุ้นเคยกับทั้งสถานที่และผู้คน ทำให้ในช่วงแรกผู้วิจัยทำอะไรไม่ถูก และรู้สึกประหม่าในการทำสิ่งต่าง ๆ แต่ปัญหานี้ผู้วิจัยก็สามารถผ่านพ้นไปได้ เนื่องจากความช่วยเหลือของหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ โดยช่วงแรกหัวหน้าหน่วย ฯ ให้ผู้วิจัยมาพักอาศัยอยู่ด้วยกันที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้ก่อนเป็นระยะเวลา 2 เดือน เพื่อสร้างความรู้จักคุ้นเคยระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อให้ผู้วิจัยได้สร้างความรู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านและสถานที่ ก่อนที่จะออกไปอยู่อาศัยกับชาวบ้านจริง ๆ หัวหน้าหน่วย ฯ ให้ความเป็นกันเองและให้ความดูแลเอาใจใส่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกผ่อนคลายจากความเหงาและความเครียดต่าง ๆ ที่สำคัญคือ หัวหน้าหน่วย ฯ ใช้วิธีการพูดคุยและเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ผู้วิจัยฟัง ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้าน นิสัยใจคอของชาวบ้าน รวมทั้งแนะนำถึงการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับชาวบ้าน และพาผู้วิจัยไปแนะนำให้ชาวบ้านรู้จัก ซึ่งคำแนะนำต่าง ๆ ที่ได้จากหัวหน้าหน่วย ฯ เป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัยในการอยู่อาศัยในชุมชนร่วมกับชาวบ้านมาก และจากการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของหัวหน้าหน่วย ฯ ก็เป็นการทำให้ผู้วิจัยรู้จักชาวบ้านได้มากขึ้นทางหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยก็ใช้วิธีการเข้าหาชาวบ้านให้มากที่สุด โดยการพยายามไปบ้านชาวบ้านและพูดคุยกับชาวบ้านให้มาก ๆ เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างความรู้จักคุ้นเคยกับชาวบ้านแล้วยังเป็นการฝึกหัดการพูดภาษาปกากะญออีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารกับชาวบ้านต่อไป เพราะผู้วิจัยมีความคิดว่าการพูดภาษาเดียวกันกับชาวบ้านได้นั้น จะเป็นผลดีในการอยู่ร่วมกับชาวบ้านและการเก็บข้อมูลต่าง ๆ และยังทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้มากขึ้น อย่างน้อยก็รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างกันน้อยลง ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านกล้าพูดคุยและรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัยมากขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการออกไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วม

กับชาวบ้านมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การออกไปทำงานในไร่กับชาวบ้าน การประชุมเรื่องต่าง ๆ ร่วมกันกับชาวบ้าน การไปร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยกระทำไปดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านยอมรับในตัวผู้วิจัย และรู้สึกว่าคุณวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทำให้ผู้วิจัยอยู่ในชุมชนที่ไม่คุ้นเคยร่วมกับคนที่ไม่คุ้นเคยนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะในที่สุดแล้วความไม่คุ้นเคยก็กลายเป็นความคุ้นเคย มิตรภาพ และความผูกพันระหว่างกัน

2. ปัญหาเรื่องภาษา เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถพูดและฟังภาษาปกาเกอะญอได้อย่างชำนาญและแคล่วคล่องว่องไว ถึงแม้ผู้วิจัยจะทำการเรียนรู้ภาษาถิ่น ผักพุดและฟังภาษาปกาเกอะญอในระหว่างที่ศึกษาวิจัยอยู่ที่ชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอบ้านแม่ชะปู่ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ เป็นระยะเวลา 1 ปีแล้วก็ตาม ซึ่งผู้วิจัยก็สามารถพูดและฟังภาษาปกาเกอะญอได้บ้าง แต่ด้วยความที่ผู้วิจัยไม่ใช่คนปกาเกอะญอมาแต่กำเนิด ดังนั้นจึงไม่มีความสามารถที่จะพูดและฟังภาษาปกาเกอะญอได้มากถึงขั้นชำนาญ จึงเป็นปัญหาสำหรับผู้วิจัย ทั้งนี้เพราะในการศึกษาวิจัยจะต้องใช้เทคนิควิจัยที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งจำเป็นต้องพูดและฟังภาษาถิ่นได้อย่างดี จึงจะสามารถสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้อย่างลึกซึ้งสามารถตอบโต้การสนทนาได้ทันที ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่ในเมื่อผู้วิจัยมีปัญหาในเรื่องภาษาถิ่น ดังนั้นในการสัมภาษณ์จึงต้องใช้ล่ามช่วยแปลคำถามคำตอบให้ ทำให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์ติดขัด การโต้ตอบบทสนทนาไม่ต่อเนื่อง ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ไม่สามารถทราบรายละเอียดของคำตอบได้อย่างชัดเจน รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อยในเรื่องที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง อีกทั้งยังมีอุปสรรคในเรื่องของการมีเวลารว่างไม่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับล่ามที่ช่วยแปลภาษาให้ จึงต้องมีการยืดหยุ่นในเรื่องวันเวลาสัมภาษณ์ ทำให้การวางแผนในเรื่องระยะเวลาในการเก็บข้อมูลมีความคลาดเคลื่อนออกไป

3. ปัญหาเรื่องเพศตรงข้าม ความที่ผู้วิจัยเป็นผู้หญิง และต้องไปศึกษาวิจัยคนเดียวในสถานที่ ๆ อยู่ห่างไกลเป็นระยะเวลานานถึง 1 ปี และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกับผู้วิจัย ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้หญิงจะต้องได้รับความเข้าใจผิดในเรื่องที่มีต่อเพศตรงข้าม เนื่องจากผู้วิจัยจำเป็นต้องสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในช่วงตอนค่ำเป็นต้นไป ทั้งนี้เพราะในช่วงกลางวันชาวบ้านจะต้องออกไปทำงานในไร่หรือในป่ากันเป็นส่วนใหญ่ กว่าจะกลับถึงบ้านก็ตอนเย็น และเมื่อกลับมาแล้วก็ต้องใช้เวลาทำงานบ้าน เช่น ให้อาหารหมู ทำกับข้าว และรับประทานอาหารเช้าก่อน ซึ่งในช่วงหลังจากรับประทานอาหารเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเป็นเวลาสำหรับการพูดคุยกันในครอบครัว และการเที่ยวหาเพื่อนบ้าน โดยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จะเป็นเวลาที่ผู้วิจัยสามารถไปเที่ยวหาและพูดคุย

สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้มาก ซึ่งกลุ่มที่ช่วยงานผู้วิจัยเป็นผู้ชาย และมีรถจักรยานยนต์ที่จะสามารถขี่พาผู้วิจัยไปบ้านต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วในยามค่ำคืนเช่นนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนิทสนมกับกลุ่มเพราะต้องร่วมงานกันบ่อย ๆ อีกทั้งเวลาไปสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านก็ต้องไปด้วยกัน ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าสองคนนี้มาด้วยกันเสมอ อาจมีความชอบพอกันเป็นส่วนตัวหรืออาจคบหาเป็นคนรักกัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเราเป็นเพื่อนกัน ช่วยเหลือกัน ช่วยกันทำงานเท่านั้นเอง ที่ชาวบ้านเข้าใจผิดคิดเป็นอย่างอื่นก็เพราะว่าวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง การที่ชายหญิงไปไหนมาไหนด้วยกันสองคน ชาวบ้านจะถือว่าชอบพอกัน เป็นคนรักกัน นอกจากนี้ความที่ผู้วิจัยเป็นผู้หญิง ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยพูดคุยกับผู้ชายคนไหน แม้แต่เป็นการพูดคุยเพื่อเก็บข้อมูล ก็ถูกมองว่าเป็นแฟนกับผู้ชายคนนั้น ไปไหนกับใครก็กลายเป็นแฟนกับคนนั้น ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดโดยแท้จริง แต่ผู้วิจัยก็แก้ไขปัญหาโดยการพยายามเลี่ยงการกระทำที่จะเป็นการทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิดให้มากที่สุด เช่น การระมัดระวังเรื่องการพูดคุยกับผู้ชายต่อหน้าชาวบ้าน โดยพูดคุยกันได้แต่จะไม่พูดคุยให้ดูสนิทสนมกันเกินไป และปฏิเสธการชวนของเพื่อน ๆ ผู้ชายในการออกไปทำงานในไร่นาหรือที่ต่าง ๆ ถ้าจะไปด้วยก็ต้องไปกันเป็นกลุ่มหลายคน หรือการนำเด็กติดตามไปด้วย ผู้วิจัยจะพาเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงที่ผู้วิจัยสนิทสนมด้วยไปไหนมาไหนกับผู้วิจัยบ่อย ๆ ทั้งในการสัมภาษณ์กรณีศึกษา และการไปที่ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการไม่ให้ชาวบ้านเข้าใจผิดเวลาที่เห็นผู้วิจัยพูดคุยกับผู้ชายหรือมีผู้ชายอยู่ด้วย เพราะอย่างน้อยก็มีเด็กอยู่ด้วยกันกับผู้วิจัย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้เป็นการบังคับเด็ก เด็กเต็มใจไปกับผู้วิจัย และผู้วิจัยก็ดูแลเด็กโดยเตรียมอาหารและขนมให้เด็ก บางครั้งก็ให้เงินเด็กซื้อขนมกินด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสนิทสนมกับผู้หญิงด้วย พูดคุยและทำกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้หญิง เพื่อให้ชาวบ้านไม่รู้สึกที่ผู้วิจัยสนิทสนมกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จนนำไปสู่ความเข้าใจผิดได้

4. ปัญหาเรื่องการคมนาคม เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ถนนส่วนใหญ่เป็นดินลูกรัง และเป็นเส้นทางคดเคี้ยวเลี้ยวตลอดไปตามไหล่เขา ไม่มีรถรับจ้างวิ่งผ่านเข้ามาถึงในหมู่บ้าน อีกทั้งผู้วิจัยก็ไม่มีรถส่วนตัวที่จะขับไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ดังนั้นการไปในที่ต่าง ๆ เพื่อเก็บข้อมูลจึงไม่สะดวกนัก ต้องใช้วิธีการเดินเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นระยะทางไกล บางครั้งอุปกรณ์สำคัญหมด เช่น ฟิล์มถ่ายรูป ก็เป็นอุปสรรคทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถถ่ายรูปในช่วงเวลาที่สำคัญนั้นได้ เพราะไม่สามารถไปซื้อฟิล์มได้ทัน เนื่องจากต้องไปซื้อไกลถึงอำเภอสะเมิง ทำให้พลาดโอกาสในการถ่ายรูปตอนนั้น ซึ่งเราไม่สามารถถ่ายรูปดังกล่าวได้อีก จนกว่าจะถึงช่วงเวลาดังกล่าวในปีต่อไป เช่น การปลูกข้าว การเกี่ยวข้าว เป็นต้น บางครั้งผู้วิจัยให้ชาวบ้านช่วยถ่ายรูปให้ แต่รูปก็ออกมาไม่ดีเท่าที่ควร โดยบางรูปไม่สามารถกลับไปถ่ายซ่อม

ใหม่ได้ เช่น รูปปลุกข้าว รูปเกี่ยวข้าว เพราะเหตุการณ์นั้นกว่าจะเกิดขึ้นอีกก็ต้องรอถ่ายใหม่ในปีต่อไป

5. ปัญหาเรื่องการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์กรณีศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว นั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยากลำบาก ทั้งนี้เพราะเรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่คนเรามักไม่ค่อยอยากเปิดเผย และอาจปกปิดซ่อนเร้นความจริงที่ไม่ค่อยดีในครอบครัว เช่น ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว หรือข้อบกพร่องของตนเอง เป็นต้น ประกอบกับชาวเขาค่อนข้างมีลักษณะนิสัยขี้อาย โดยเฉพาะผู้หญิง และยังถ้าเป็นเรื่องของความรัก ซึ่งผู้วิจัยจะต้องสัมภาษณ์ด้วย เนื่องจากเป็นประเด็นหนึ่งของเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว กว่าที่กรณีศึกษาจะเล่าให้ผู้วิจัยฟังได้นั้น ผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามมาก เพราะกรณีศึกษาจะอาย ไม่กล้าเล่าให้ฟัง ต้องใช้เวลานานที่เดี๋ยวกว่าที่กรณีศึกษาจะเต็มใจเล่าให้ฟัง หรือถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของครอบครัว เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด นอกจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยต้องใช้เทคนิควิจัยอื่นอีกหลายอย่างกว่าที่จะได้ข้อมูลที่แท้จริง เช่น ใช้การสังเกต หรือ สอบถามเพื่อนบ้าน แต่ถึงอย่างไรผู้วิจัยก็ใช้ความพยายามมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการทราบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางด้านวิชาการ

1. ถ้าผู้วิจัยท่านอื่นที่สนใจจะทำการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาท ผู้วิจัยก็ขอแนะนำให้ท่านนำทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Communication Theory of Modernization) ของ Daniel Lerner นักวิชาการชาวอเมริกันไปใช้ เพราะเป็นทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากปัจจุบันนี้การสื่อสารมีความสำคัญและได้รับการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก ชุมชนต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ซึ่งเทคโนโลยีทางการสื่อสารต่าง ๆ น่าจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทได้ ทั้งนี้เพราะทฤษฎีนี้มีคำอธิบายโดยย่อว่า ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นตัวนำความทันสมัยมาสู่สังคม ผู้วิจัยคิดว่าการสื่อสารต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เป็นสื่อสำคัญที่นำเอาความรู้ความคิดสมัยใหม่เข้ามา และเมื่อมีการเรียนรู้และรับเอาความรู้ความคิดสมัยใหม่ต่าง ๆ จากสังคมภายนอกหรือสังคมสมัยใหม่เข้ามาใช้แล้ว ต่อมาก็อาจถ่ายทอดสิ่งใหม่ ๆ เหล่านี้ให้กับลูกหลานของตนต่อไป ซึ่งมีผลทำให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของตน ถือว่าเป็นทฤษฎีที่น่าสนใจมาก ทั้งยังมีเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่น่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาท

2. ผลการศึกษานี้ เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาที่หมู่บ้านแม่ชะบู่เพียงหมู่บ้านเดียว ดังนั้นผลการศึกษาที่ได้จึงอาจจะไม่สามารถเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอโดยภาพรวมได้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอว่า ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเลือกศึกษาในชุมชนอื่นบ้าง เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาที่ได้ว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

3. ในการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับบทบาทในครอบครัวของผู้หญิง ผู้วิจัยขอแนะนำให้ศึกษาผู้หญิงไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ด้วย เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงระหว่างหญิงชาวเขากับหญิงไทย เพราะปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นปัจจัยที่แตกต่างกัน

4. ในการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับชาวนานั้น นอกจากจะใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยาแล้วผู้วิจัยคิดว่าควรใช้เทคนิควิจัยรูปแบบอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การใช้แบบสอบถาม เพื่อให้มีแบบแผนและเป้าหมายที่แน่นอน และได้ข้อมูลครบทุกด้านที่ต้องการ

5. ควรมีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของชาวเขาโดยนักวิจัยเพศชายบ้าง เพื่อจะได้เปรียบเทียบถึงความแตกต่างและปัญหาในการเก็บข้อมูล

6. ถ้าจะศึกษาเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของชาวเขาต่อไป ผู้วิจัยขอแนะนำว่าควรศึกษาบทบาทของผู้ชายในฐานะสามีบ้าง และฐานะพ่อบ้าง เพราะมีการศึกษากันน้อยมาก

ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1. การที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้านซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกับผู้วิจัย รวมถึงสถานที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเต็มไปด้วยนาไร่ป่าเขาลำเนาไพร ซึ่งแตกต่างไปจากกรุงเทพมหานคร บ้านเกิดของผู้วิจัย ดังนั้นการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาวิจัยยังสถานที่ดังกล่าว ในช่วงแรกผู้วิจัยจึงมีความหลงระเห็จไปกับความแปลกใหม่ต่าง ๆ ตื่นตาตื่นใจกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และ

กลุ่มคนที่มีภาษาชนบทรวมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป การฝึกหัดพูดและฟังภาษา ปกาเกอญอเพื่อเรียนรู้ภาษาปกาเกอญอ ประสบการณ์ชีวิตใหม่ ๆ ในสถานที่ใหม่ ๆ ท่ามกลาง กลุ่มคนใหม่ ๆ ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยใช้ชีวิตร่วมกันไปกับชาวบ้าน จนกระทั่งในช่วงแรก ๆ หลงลืม ประเด็นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดูเหมือนกับว่ามีหลายเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจ ทำให้ละเลย ประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาทการเป็นภรรยาและบทบาทการเป็น มารดาของผู้หญิงกะเหรี่ยง แต่ระยะต่อมาผู้วิจัยก็สามารถกลับเข้ามาสู่การศึกษาในประเด็น ปัญหาการวิจัยได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอแนะนำว่า ในการที่นักวิจัยจะเข้าไปอยู่ในชุมชนชาวเขา เป็นระยะเวลาอันยาวนานนี้ ย่อมมีโอกาที่จะซาบซึ้งในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเขา อาจรวมถึงบรรยากาศสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพของชุมชนที่อยู่อาศัย จนกระทั่งอาจลืมเป้าหมายเดิม ว่าเราเข้ามาเพื่อศึกษาเรื่องอะไร ดังนั้นควรมีสติอยู่ตลอดเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก ในระหว่างที่เราคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านในชุมชน อย่านมัวหลงระเห็จกับสถานที่ใหม่ ๆ ผู้คนใหม่ ๆ และวัฒนธรรมใหม่ ๆ จนกระทั่งหลงลืมเรื่องหรือประเด็นที่เราจะศึกษา

2. การศึกษาวิจัยชาวเขาในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยเฉพาะถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ครอบครัว ถ้าผู้วิจัยเป็นผู้ชาย ผู้วิจัยขอแนะนำว่าท่านควรจะต้องมีความอดทน พยายาม และ มีการเตรียมตัวมากที่สุด โดยเฉพาะการเตรียมตัวศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวเขาเผ่าที่เรา จะศึกษา รวมทั้งกฎข้อห้ามต่าง ๆ ในชุมชนด้วย เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวให้ เหมาะสม ทั้งนี้เพราะในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวค่อนข้างได้ข้อมูลยาก เพราะเรื่อง ครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่คนไม่ค่อยอยากเปิดเผย หรือถ้าให้สัมภาษณ์ก็อาจจะให้ข้อมูลที่ไม่ เป็นจริง เนื่องจากไม่ต้องการให้คนภายนอกได้รับรู้ปัญหาที่มีในครอบครัวของตน ดังนั้นถ้าผู้วิจัย จะศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา ในการ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย ทำให้ชาวบ้านเกิด ความไว้วางใจให้มาก โดยเฉพาะผู้ชายค่อนข้างได้รับความไว้วางใจได้ยาก ดังนั้นจะต้องมีความ พยายาม และต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสม อย่าทำตัวเจ้าชู้ จีบผู้หญิงในชุมชนไปทั่ว หรือสร้าง ปัญหาความขัดแย้งทะเลาะวิวาทในชุมชน การดูถูกวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวเขา เป็นต้น การทำตัวไม่เหมาะสมเหล่านี้นอกจากจะทำให้เราไม่ได้รับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์จาก ผู้หญิงแล้ว ยังทำให้เราไม่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านอีกด้วย อันจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรค ในการอยู่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งจะเป็นผลให้งานของเราไม่บรรลุถึงความสำเร็จ

3. ผลงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับพัฒนากร เกษตรตำบล อนามัย และนักปกครองต่าง ๆ เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ปลัดอ.บ.ต. รวมถึงครูอาจารย์ กำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำในหมู่บ้าน และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า บุคคลดังกล่าว ควรจะได้รับรู้เรื่องราวเหล่านี้ ควรศึกษางานวิจัยฉบับนี้ และนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ไปใช้ ประโยชน์ในด้านการวางแผนการพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกศักดิ์ แก้วเทพ , กาญจนา แก้วเทพ และปรีชา เบี่ยมพงษ์สานต์. วิถีวิทยาศึกษาสังคมไทย :
วิถีใหม่แห่งการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : เอดิชั่น เพรสโปรดักท์, 2535.

กัลยา ผ่องเมฆินทร์. ผลกระทบของการที่ภรรยามีส่วนช่วยหาเลี้ยงครอบครัวต่ออำนาจการ
ตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต แผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2534.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คู่มือท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวคอย. (ม.ป.ท.), 2543.

กิตติ อมตชีวิน. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพประชาชนในภาวะเศรษฐกิจยุค IMF.

เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ
: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543 .

กิตติศักดิ์ จินดาศักดิ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังของภรรยาต่อการช่วยทำงานบ้าน
ของสามี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรและสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538 .

กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ. การพัฒนาชาวเขา
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. เอกสารทางวิชาการ,
ลำดับที่ 526, เล่มที่ 91 / 2541. กรุงเทพฯ ฯ : กรมประชาสงเคราะห์, 2541.

กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ. ทำเนียบชุมชน
บนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540. เอกสารทางวิชาการ, ลำดับที่ 536,
เล่มที่ 101 / 2541, นนทบุรี : สหมิตรพรินติ้ง, 2541 .

กอบกุล ชิงคุทานนท์, บรรณาธิการ. ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ :
คบไฟ, 2537.

กรมประชาสงเคราะห์. สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สถาน
สงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2519.

ชบวน พลตรี. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2537.

คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา (ผสพ.). สรุปสถานการณ์สังคมไทย มุมมอง และ
ข้อเสนอจากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ ฯ : คิวซี (น้่าก้าง) การพิมพ์, 2540.

- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
เอกสารประกอบการสอนวิชาสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนัก
 พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- โครงการวิชาการบูรณาการหมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. มนุษย์กับสังคม.
 พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- โครงการสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานการประชุมเสนอผลงาน
 ทางวิชาการด้านสตรีศึกษาในภาคเหนือ. เชียงใหม่ : 2531.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา
 ครอบครัวญวน. (ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา
 ครอบครัวไทยจีน. (ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. พฤติกรรมจรรยาในเขตกรุงเทพมหานคร. (ทุนวิจัยจากสถาบันดำรงราชานุภาพ
 กระทรวงมหาดไทย). เท็กซ์ แอน เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. ความเชื่อทางศาสนาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (โครงการวิจัยเฉลิม
 พระเกียรติพระเจ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสกาญจนาภิเษกสมโภช). เท็กซ์
 แอน เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข่าวในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง. (ทุนวิจัย
 รัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). เท็กซ์ แอน เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. ทัศนคติเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาไทยและนักศึกษาอเมริกัน : การ
 วิจัยข้ามวัฒนธรรมในประเทศอเมริกา. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2542.
- งามพิศ สัตย์สงวน. มานุษยวิทยากายภาพ : วิวัฒนาการทางกายภาพและวัฒนธรรม. พิมพ์
 ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2543.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : งามการพิมพ์,
 2543.
- งามพิศ สัตย์สงวน. ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม (บรรณาธิการ).
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

- งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์, 2541.
- จิตกร โพธิ์งาม. มานุษยวิทยาเบื้องต้น. อุบลราชธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2542.
- จินตนา กาญจนถวัลย์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษา
เปรียบเทียบกรณีบ้านไร่ป่า อ.ทองผาภูมิ กับบ้านสะเนฟอง อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- จิราพร ขุนศรี. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร การติดต่อกับสังคมภายนอก และทัศนคติกับการ
เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าอาข่า พื้นที่ดอยแม่สลอง อ.แม่จัน - แม่ฟ้าหลวง
จ.เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
พัฒนการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- จีราลักษณ์ จงสถิตย์มัน. วิกฤตวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมชุมชน. กรุงเทพฯ ฯ
: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539.
- เจษฎา โชติกิจภิวาทย์. การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการจัดการไร่มุมนเวียนของชาว
ปกากะญอในจังหวัดเชียงใหม่. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขา
สังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคนอื่น ๆ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์, 2540.
- ใจศรกาญจน์ นริศพฤกษ์ และพีระ ลีวดม. กลยุทธ์ในการบรรเทาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤต
เศรษฐกิจ : ในบริบทของพลังสตรี. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ
สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- ฉลาด รมิตานนท์. ชาวเขาในประเทศไทย ในสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2539.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ชูดา จิตพิทักษ์. สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2528.
- เชาว์วิชัย สุภรตรีทิเทศ. การรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนา : ศึกษากรณีชุมชนไทยพวน
จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- ชิตยา สุวรรณชฎ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2527.
- ณรงค์ เล็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไอบีเดียเนสโตร์, 2541.
- ณรงค์ศักดิ์ เพชรวงศ์. การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาววิชาพลศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ดารุพัชตรี สำราญวงศ์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529.
- เดือนเพ็ญ วอนเพียร. การแบ่งร้งงานบ้านของสามี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ดวงกมล วรรณโณทัย. บทบาทผู้นำและการผสมผสานทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยง
ใน จ. ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ดำรง สุานดี. มานุษยวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2535.
- แดงอ่อน มั่นใจอ่อน. ภาวะการทำงานหนัก และการปรับตัวของผู้อยู่ในวัยทำงานในสภาวะ
เศรษฐกิจ ตกต่ำ. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา
ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- เดือนใจ กุญชร ณ. จุฑธยา. การศึกษาทัศนคติของชาวเขาที่มีต่อคนไทยและประเทศไทย. ชมรม
ศึกษาและวิจัยชาวเขา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- เดือนใจ ชัยพรหมประสิทธิ์. สถานภาพและบทบาทของสตรีในครอบครัวจีนในสังคมไทยปัจจุบัน :
กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์นิยมในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา
มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ทวิช จตุรพฤกษ์. เสียงจากคนชายขอบ ตักดีศรีความเป็นคนของชาวลิซอ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2541.
- ทวีพร อุณจักร. การศึกษาการใช้บริการสาธารณสุขในชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- ทักษิณา สมประสงค์. การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดจากอุปสรรคทางภาษาระหว่างครูกับนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร, 2537.
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. โลกาภิวัตน์ 2000. กรุงเทพฯ ฯ : พิมพ์ดี, 2537.
- เทพไท ศรคำรณ. การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- เทวี สวรรยาธิปต์. แบบแผนชีวิตชุมชนที่มีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีกะเหรี่ยงที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- ธีรนาถ กาญจนอักษร. หญิง ชาย กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : เอดีสัน เพรสโปรดักส์, 2542.
- ธีรยุทธ บุญมี. วิกฤตมนุษยยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์วิไลยา, 2538.
- ธีรยุทธ บุญมี. พหุนิยม (Pluralism). เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- ธีรยุทธ เสนิงวงศ์ ณ. อยุธยา. การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาวิชาฟังและพูดภาษาไทยชั้นประถมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- นภัส ศิริสัมพันธ์. แรงงานที่ถูกกดขี่ : ผู้หญิงในภาคเศรษฐกิจนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ ฯ : เอดีสันเพรสโปรดักส์, 2537.
- นิเทศ ดินณะกุล. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- นิเทศ ดินณะกุล. วัฒนธรรมชาวในเทกซัส ในวัฒนธรรมชาวในสังคมไทยและนานาชาติ. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- นิเทศ ดินณะกุล. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ : พี.เอ.ดีฟวิง, 2542.

นียบพรวณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

น้ำเพชร อยู่โต. ความคาดหวังของสตรีทำงานนอกบ้านต่อบทบาทในครอบครัวของคู่สมรส.

วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

บัณฑิตอาสา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. สรุปผลการดำเนินงานตามโครงการจ้าง บัณฑิตอาสาเสริมสร้างความเข้มแข็งศูนย์ส่งเสริมราษฎรประจำหมู่บ้าน. เชียงใหม่ : ที่ว่าการอำเภอสะเมิง, 2543.

เบญจมา จิรภัทรพิมล และ สารณีย์ ไทยานันท์. รายงานการวิจัยผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา. (ม.ป.ท.), 2530.

บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพของสตรีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.

บุญยง ชื่นสุวิมล. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร : ระบบครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนโบ๊เบ๊. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.

ปฟ้าณี จูดีวัฒนา. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2523.

ประสาน สิทธิชุม. ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าเย้า. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ปรารภนา มงคลวิฑ. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยน้ำไข อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. องค์ความรู้ในเขตวิทยาของชุมชนเกษตรกรรมในเขตป่า ศึกษากฎนิชุมชนกะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

พนิต กุลศิริ. การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันต่อการพัฒนาสตรี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

พัฒนา กิติอาษา. ท้องถิ่นนิยม (Localism). เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.

พิทักษ์ไท เทพนอก. ทฤษฎีสังคมและการเมือง (THE SOCIAL AND POLITICAL THEORY).

กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์จักรการพิมพ์, 2543.

พิมลพรรณ วายจตุ. สถานภาพและบทบาทของสตรีไทย : การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธภายในครอบครัว. พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.

เพียงจิต เทียนน้อย. การเปลี่ยนศาสนาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (สะกอ) ในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ภัสสร ลิมานนท์, เกื้อ วงศ์บุญสิน, สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ. สรุปผลวิจัยเบื้องต้น โครงการศึกษาครอบครัว. กรุงเทพ ฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ภูทงศ์ กุณฑบุตร. แนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาในยุคเริ่มต้น. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538.

มันทนา มาศมาลัย. บทบาทสื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีศึกษาเฉพาะกรณี อ. พรหมคีรี จ. นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

มาลินี วงษ์สิทธิ์. ทัศนคติต่อค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

มงคล หวังสุขใจ และ ชมพู โกติรัมย์. สังคมวิทยาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์ SR printing, 2540.

เยาวนิจ กิตติธรรกุล. "ข้าง" ที่ยืนหยัดด้วย "เท้าหลัง" ผู้หญิงชาวบ้านในวิถีชุมชนภาคใต้. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.

รุ่งทิวา ศรีวรรณ. การเปรียบเทียบบทบาทของสตรีกับบทบาทของบุรุษที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษาเฉพาะกรณี ต. นาทราย อ. เมือง จ. นครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ลิขิต อีร์เวดิน. ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์แพรวพิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2521.

- เลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, สำนักงาน. ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2518.
- วรรณ โภคดี. ความสำนึกในความเป็นคนไทยของชาวเขา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วัชรมา คลายนาท. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2530.
- วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะประสิทธิ์. การศึกษาค่านิยมและทัศนคติของสังคมไทยต่อสตรีที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวและสังคม. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะประสิทธิ์. สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- วัลยา ชูประดิษฐ์. บทบาทขององค์กรเอกชนสตรีในการจัดการศึกษาแก่สตรีไทยเพื่อพัฒนาตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา. กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- วณิ ทัพพะปุระณะ. สตรีชนบทกับการเข้ารับบริการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2536.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์ และเบญจมา จิรภัทรพิมล. ภาวะการทำงานอุตสาหกรรมของสตรีกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในครอบครัว. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- วิชัย ไชยิตชัยรงค์. ความคาดหวังของภรรยาที่มีต่อการปฏิบัติงานบ้านของสามีในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคหกรรมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535.
- วิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง. ค่านิยมทางกิจการครอบครัวและหมู่บ้านของนักเรียนชาวเขาในจังหวัดตาก เชียงราย และน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

- วิไลพร ชะมะณลิน. บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (สะกอ). ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, 2522. (อัดสำเนา)
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ : สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2540.
- สนิท สมัครการ. มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าพี่ : ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ, 2539.
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ , สำนักงาน. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2541 – 2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2541.
- สมัย สุทธิธรรม. สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง : กะเหรี่ยง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2541.
- สมิทธิ สระอุบล. มานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.
- สังคีต จันทนะโพธิ. คนภูเขาชาวกะเหรี่ยง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว, 2542.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหา และแนวการใช้ประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เกี่ยวกับบทบาทของสตรีด้านเศรษฐกิจและการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุกัญญา เพ็ชรธุรกิจ. การเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีกับการรับรู้ประโยชน์และการนำไปใช้ เพื่อการเสริมสร้างบทบาทที่สร้างสรรค์ของตนเองในสตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สุขสมาน วงศ์สุวรรณค์ และ สถิตย์ วงศ์สุวรรณค์. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : เจริญรัตน์การพิมพ์, 2522.
- สุจิตรา ประยูรพิทักษ์. การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมของชาวเขาเผ่าเข้า บ้านผาเตี้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- สุชีลา ต้นชัยนันท์. สถานะการศึกษาเรื่องผู้หญิงในประเทศไทย. วารสารทางวิชาการ คณะสังคม

- ศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (เมษายน – กันยายน 2529) : 1 - 38.
- สุเทพ สุนทรภัสช. คู่มือปฏิบัติการสนามในหมู่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2521.
- สุธีรา ทอมสัน และเมทินี พงษ์เวช. ผู้หญิงไทย : สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2538.
- สุพิศรา เพชรภูมิ นันทนา กปิตลาภรณ์ และพวงเพชร สุรัตน์กุล. ผลกระทบของการประกอบอาชีพของสตรีไทยในชนบทที่มีต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.
- สุพิศรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- สุพิศรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- สุพิศรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. เรื่องอุ่น วิทยุไฮเทค. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- สุพิศรา สุภาพ. พฤติกรรมทัศนคติของผู้ใช้รถใช้ถนนต่อมาตรการแก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 1). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 2). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 3). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 4). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 5). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศรา สุภาพ. จับใจคน จับใจงาน (เล่ม 6). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- สุพิศวง ธรรมพันธ์. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : 2540.
- สุพจน์ วงศ์วิวัฒน์. บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2539.
- สุมนชาติ เจริญนครบุรี. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมกับความคาดหวังของภรรยาต่อบทบาทของสามีในครอบครัวเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

- สุรวาท ทองบุ. บทบาทของโรงเรียนในฐานะปัจจัยผลักดันให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- สุริชัย หวันแก้ว. กระบวนการทำให้เป็นชายขอบ (Marginalization). เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- สุวิยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์. สถานการณ์กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสะกอ. กรุงเทพฯ ฯ : สหธรรมิก, 2538.
- สุวิยา สมุทคุปต์ และ พัฒนา กิติอาษา. คนชายขอบ : ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น. บทความนำเสนอประกอบการสัมมนาเรื่อง “ Internationalization of Labor , Social Governance , and Emerging Values : The Case of Thai Migrant Workers in Japan “, หน้า 1 – 39. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2539.
- สุวจี จันทร์ถนอม กู้ด. Global Conciousness and the Making of Thai Identity. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- สุวิดา ธรรมมณีวงศ์ และคณะ. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มในชุมชนสาครสี่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ , 2543.
- สมพร เทพสิทธิ์า. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กับงานอาสาสมัคร และประชาสังคมกับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ ฯ : สมชายการพิมพ์, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.
- โสภิต เหลืองสุภาพันท์ และคณะ. สภาพการเปลี่ยนแปลงชนบทไทยในทศวรรษ (2530 – 2539) : การศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. สรุปผลการประชุมประจำปี 2540 นวัตกรรม ทุนและความสำเร็จของประเทศไทย ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2541.

อติดา สุนทรโรทก. มุขอดำมุขอเหลือ้ง : การรักษาเอกลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ ในบริบทของ
การพัฒนาที่บ้านนาหลา อ. แม่สรวย จ. เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อนันต์ อนันตกุล. คนมหาดไทย 2497 – 2535. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2536.

อนุช อภาภิรม , วิสมัย อภาภิรม , ซิลวี มาคตาสินา ฮอลลิงก้า และสะไบทิพย์ พันธุ์อุทัย.
ภาวะสิ้นยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

อภิชัย พันธเสน. แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.

อภิญา เพ็องฟูสกุล. อัตลักษณ์ (Identity). เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ
สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อมรา พงศาพิชญ์, บรรณาธิการ. รวมบทความประเด็นเรื่อง "สตรี". กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
สังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

อรทัย สายเพ็ญ. ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ
จ.ตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

อารง สุทธาศาสตร์, บรรณาธิการ. รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อุทัย หิรัญโต. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : พระพรณา, 2522.

อุบล เสถียรปภิรณกรณ์. สังคมวิทยา. นครปฐม : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครุนครปฐม, 2528.

อุษณีย์ พึ่งปาน , จิภา ด้านธำรงกุล , ปรียา รุ่งไธมาสกุล และสาจด เชียงสกุล. การเปลี่ยนแปลง
แบบแผนแผนการเลี้ยงดูบุตรและการพัฒนาสุขภาพเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและเผ่าม้ง.
รายงานการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 18 – 19 พ.ย. กรุงเทพฯ : 2536.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว. แผนพัฒนาตำบล 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549). เชียงใหม่ :
องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว, 2544.

องค์การชุมชน. เอกสารแนะนำบ้านแม่ชะปู้ หมู่ 3 ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่. เชียงใหม่ :
โครงการพัฒนาลุ่มน้ำภาคเหนือ.

ภาษาอังกฤษ

- Amara Pongsapich. Feminism Theories and Praxis : Woman ' s Social Movment in Thailand. Paper present at the Sixth International Conference on Thai Studies, Chiang Mai, Women ' s Studies Center Chiang Mai University, 1997.
- Berkey, Richard M. Ethnic & Racial Groups : The dynamic of Dominance California. Cumminis Pub, 1973.
- Blood, Robert C. and Donald M. Wolfe. Husbands and Wives. New York : The Free Press, 1960.
- Boserup , Ester. Women's Role in Economic Development. New York : St. Martin Press, 1970.
- Broom and Seiznick. Sociology : A Text with Adapted Reading. Harper & Row Publishers, 1977.
- C. W. Mills. The Sociological Imagination. New York : Oxford University, 1959.
- Chris, Aryris. Human Society. New York : Harper and Brothers, 1975.
- David K. Berlo. The Process of Communication : An Introduction to Theory and Practice. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1966.
- Donovan, Josephine. Feminist Theory : the Intellectual Tradition of American Feminist. New York : Frederik Unger Publishing Co., Inc., 1990.
- Herskovits, Melville J. Acculturation the Study of Culture Contact. New York : Gloucester Mass, 1985.
- Hickey, G.C. The Hill People of Northern Thailand : Social and Economic Development. Contract No. AID / ASIA – C -1310 Thailand, June, 1973.
- Hoffman, Lois Wladis. The Effects of the Employment of Mothers on Parental Power Relations and the Devision of Household tasks. kinship and Family Organization, ed. Bernard Farber. New York : John Wiley & Sons, 1966.
- James W. Hamilton. Ban Hong : Social Structure and Economy of a Pwo Karen Village in Northern Thailand. University of Michigan, 1965.
- John F. Cuber. Sociology : A synopsis of Principles. New York : Mc Graw Hill Book, 1952.

Nithet Tinnakul. The Slum Neighborhood : Community Saved. A Litterature Review,
Thai Journal of Development Administration, January, 1987.

Rank, Mark R. Determinants of Conjugal Influence in Wive 's Employment Decision Making. Journal of Marriage and the Family (August), 1982 : 591 – 604.

Shukla Archna. Dicision Making in Single and Dual – Career Families in India.
Journal of Marriage and the Family 49 (August), 1987 : 621 – 629.

W. E. Moor. Social Chang. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice – Hall, 1974.

Young, Gordon. The Hill Tribes of North Thailand. Bangkok : The Government of
Thailand and the Cooperation of The United States Operations Mission to
Thailand, 1961.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

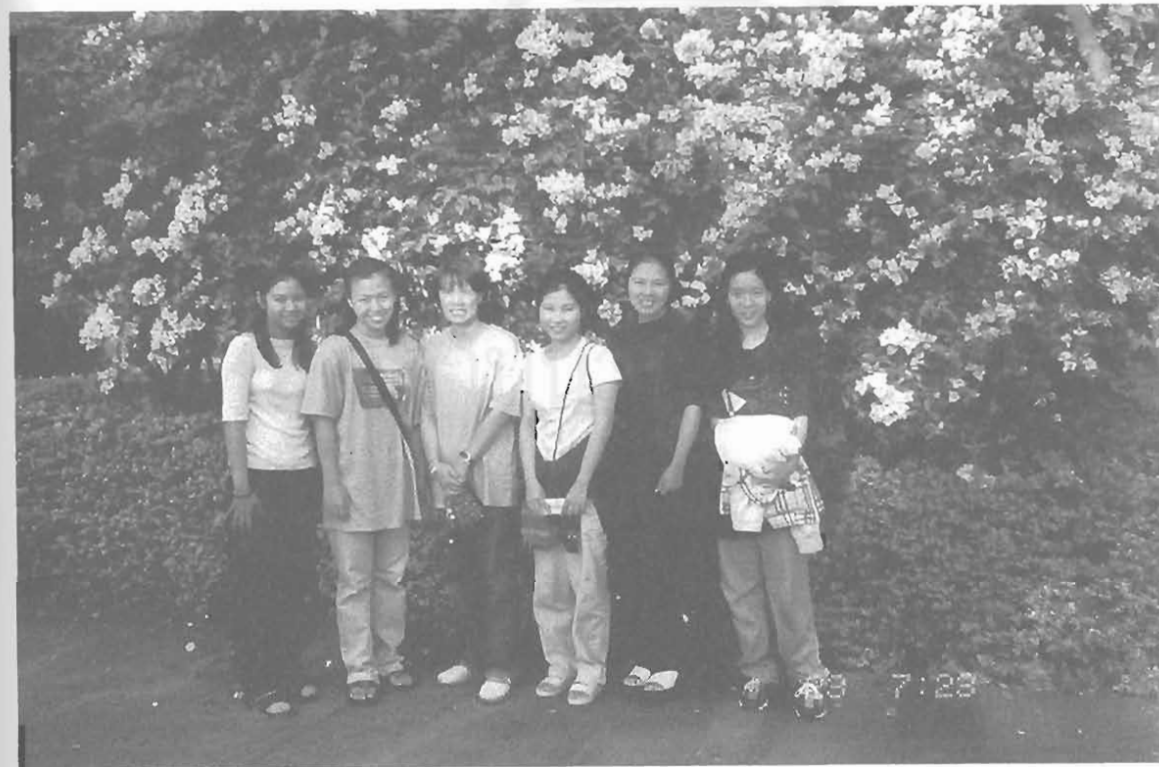

ผู้วิจัยถ่ายภาพคู่กับผู้อำนวยการศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่

ผู้วิจัยถ่ายภาพคู่กับหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบ้านแม่ชะปู้

ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับนักศึกษาฝึกงาน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เข้ามาฝึกงานในชุมชนบ้านแม่ชะปู้ ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้วิจัยเป็นระยะเวลา 2 เดือน

ภาพสถานีตำรวจภูธรอำเภอสะเมิง

ภาพการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ภาพโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม

ภาพที่ว่าการอำเภอสะเมิง

ภาพสาธารณสุขอำเภอสะเมิง

ภาพโรงพยาบาลสะเมิง

ภาพธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอ้อยอำเภอสะเมิง

ภาพที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสะเมิง

ภาพสหกรณ์การเกษตรสะเมิง

ภาพองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว (อ.บ.ต.บ่อแก้ว)

ภาพสถานีอนามัยบ่อแก้ว

ปฏิทินกะเหรี่ยง ปีมะเส็ง ปีพุทธศักราช 2544
 ၁၀၀၀ နီၤနီၤနီၤလါ နီၤနီၤနီၤ ၂၀၀၀
 Karen Calendar Year 2001

คุณูปการของไรหมุนเวียน
 လူးအဘူးအဖိုနီ
 BENEFITS OF THE ROTATIONAL FARMING SYSTEM

ကော်မရှင်အဖွဲ့အစည်း
 Karen Network for Culture and Environment
 ၂၀၀၀ နီၤနီၤနီၤလါ နီၤနီၤနီၤ ၂၀၀၀
 Supported by International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA)

สถาบันวิจัยบริการ
 จพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพกระท่อมไผ่

ภาพกรงเลี้ยงไก่ของชาวบ้าน

ภาพการเลี้ยงวัวที่ทุ่งนา

ภาพการเตรียมดินสำหรับเพาะปลูกพืชเพื่อขาย

ภาพผู้ชายกะเหรี่ยงกำลังทำงานสานกระดิ่งสะบัดข้าว

ภาพผู้ชายกะเหรี่ยงกำลังทำงานสานเสื่อ

ภาพภาพผู้หญิงกะเหรี่ยงกำลังมัดใบคา เพื่อเอาไปใช้สำหรับมุงหลังคาบ้าน

ภาพผู้ชายกะเหรี่ยงกำลังมัดใบคา เพื่อเอาไปใช้สำหรับมุงหลังคาบ้าน

ภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ภาพภายในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่เป็นสถานที่เล่นของเด็ก ๆ

ภาพสถานที่เล่นกีฬาของเด็กและหนุ่มสาวบ้านแม่ชะปู้ ตั้งอยู่ที่บ้านแม่ชะปู้เปียง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุภาวดี คุ่มแวง เกิดวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2519 ที่โรงพยาบาล
 กรุงเทพมหานคร อำเภอบางรัก จังหวัดกรุงเทพมหานคร จบมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสตรีวิทยา 2
 จากนั้นเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนกระทั่งสำเร็จ
 การศึกษาปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขามัธยมศึกษาปีที่ วิชาเอกสังคมและ
 จิตวิทยาในปีการศึกษา 2540 ต่อมาในปีการศึกษา 2542 ผู้วิจัยก็เข้ารับการศึกษต่อในหลักสูตร
 สังคมวิทยามหาบัณฑิต ที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิตในปีการศึกษา 2544

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย